PROZĂ AMERICANĂ CONTEMPORANĂ

UNIVERS

PROZĂ AMERICANĂ CONTEMPORANĂ
1975–1985

EDITURA UNIVERS
BUCUREȘTI, 1989

Coperta de *Costel Nițulescu*

Toate drepturile asupra acestei ediții
sînt rezervate Editurii UNIVERS

PROZĂ AMERICANĂ CONTEMPORANĂ 1975–1985

ANTOLOGIE, PREFAȚĂ, PREZENTĂRI, NOTE
ȘI BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ DE
OCTAVIAN ROSKE

TRADUCERI DE
RUXANDRA TODIRAȘ și OCTAVIAN ROSKE

ISBN 973-34-0001-7

ARGUMENT PENTRU O ANTOLOGIE

I. *Omne ignotum*
pro magnifico est *
TACIT

Orice antologie este virtual o provocare. Pornită din raţiuni didactice, declanşată de pretexte culturale, sau pur şi simplu trezită de un stimul estetic, antologia capătă în cele din urmă virtuţi polemice. Ea înaintează prin amputări succesive, construieşte defrişînd zone întinse, măreţia edificiului identificîndu-se în final cu un sacrificiu necesar şi util. Cîtă prudenţă i-ar trebui acelui antologator dornic să-şi acopere fruntea cu laurii nepărtinirii, şi cîtă discreţie s-ar cuveni să impregneze opţiunile sale pentru a lăsa totuşi terenului defrişat iluzia intangibilităţii ? Şi dacă mai adăugăm agresiunile hazardului, ale inspiraţiei fulgurante, ale capriciului incontrolabil, şi toate tentaţiile transgresării disciplinei (prescrise sau implicite), vom obţine firește tabloul acestei temerare şi riscante întreprinderi. Să ne mai mirăm atunci că atîtea şi atîtea antologii sînt îngropate sub avalanşe de reproşuri şi că uitarea devine uneori un grabnic şi fericit remediu ?

Bineînţeles că riscurile sînt de preferat unei expectative timide. Nu intenţionez să forez aici sub ochii cititorului subsolul antologiei noastre, o asemenea ambiţie ne-ar îndemna să scriem arheologii imaginare şi nu argumente explicite, şi nici nu voi face cronica intenţiilor, ezitărilor, incertitudinilor care au premers această carte, fiindcă, deşi ar putea să pară bizar, o carte, textele ce o compun, dezvoltă o funcţie benefică (oare ?) recapitulînd pînă la rescriere propria ei geneză. Voi aminti, totuşi, spre deliciul unora, că *Antologia* nu s-a născut nici pe băncile unei săli de studiu, nici în forfota conversaţiilor speculative, incitante, sclipitoare, dar prea adesea nefertile, din anii studenţiei. Ideea a ţîşnit la intersecţia curiozităţii cu hazardul,

* Tot ce-i necunoscut e socotit minunat. (lat.)

provocată de impactul cu un teritoriu „necunoscut și minunat". S-o situăm în iarna anului 1985. Să-i concedem revendicarea polemică și toate celelalte riscuri asumate.

Să începem, am zis atunci cu entuziasmul intelectualului care își imaginează că un set de criterii estetice și cîteva repere metodologice îi sînt suficiente. Să începem, dar cu ce ?

II. *ANTOLOGII, ANTOLOGII, ANTOLOGII...*

S-ar putea alcătui oare o antologie din mai multe (din cît mai multe) antologii ? Iată o întrebare pe care ar fi trebuit să ne-o punem chiar de la început, fiindcă, dacă ar fi să ne luăm după Kenneth Burke, nu există întrebări inocente, în spatele fiecărui semn de întrebare disimulîndu-se o strategie, și implicit un posibil acces spre ținta dorită. Probabil că am fi răspuns afirmativ la această întrebare, dacă totuși ne-am fi pus-o vreodată. Am atacat așadar tot ce era disponibil și purta titlul (implicit sau explicit) *Antologie de proză americană 1975—1985*. Avantajul manevrei ni s-a părut evident : eram scutiți de efortul unor recunoașteri pe cît de anevoioase, pe atît de confuze în hățișul presei literare americane.

Antologiile parcurse le-am putea împărți deocamdată în cîteva categorii :

. Vîrfurile. Antologii care tiranizează cu prestigiul lor virtualii competitori. E vorba de cele două volume în care rîvnesc să fie incluși toți scriitorii tineri : *The Best American Short Stories* și *Prize Stories : The O. Henry Awards*.

Prima este lansată de Edward J. O'Brien în 1915. Mai tîrziu, în 1942, seria va fi preluată de Martha Foley, soția editorului revistei *Story*, Whit Burnett. Ea va asigura apariția antologiei mai bine de trei decenii (1942—1977). Din 1978 volumul este încredințat lui Shannon Ravenel, care, la rîndul ei, invită anual un autor de prestigiu pentru selecția finală. Practic, Shannon Ravenel parcurge aproape tot ce apare în proza scurtă americană. Statisticile inspiră respect : 1494 de povestiri parcurse în 1979, 1663 în 1985, și, aproape incredibil, 1811 în 1986. Din acest număr uriaș de povestiri, Shannon Ravenel alege 120, pe care le supune unei selecții finale încredințate, așa cum am spus, unui scriitor

consacrat. În final, douăzeci de povestiri apar în volum. Acesta este mecanismul care a făcut din antologia scoasă de editura Houghton Mifflin un punct de referință în peisajul prozei americane.

Desigur, mecanismul nu este infailibil. Uneori colaborarea între editor și scriitorul invitat este destul de precară. Anne Tyler mărturisește de pildă că nu s-a întîlnit niciodată cu Shannon Ravenel, legătura lor fiind strict epistolară. Autorii se lasă uneori dirijați în selecție de antipatii sau preferințe, transformînd volumul într-o pledoarie *pro domo*. Astfel, un sfert din povestirile alese de John Updike provin din *The New Yorker*, în timp ce John Gardner respinge toată proza experimentalistă. Alteori autorii renunță deliberat la orice criterii, cum face Raymond Carver, care, nelăsîndu-se intimidat nici de rezonanța titlurilor de revistă, nici de prestigiul autorilor, împinge selecția în zonele impresionismului total. Cu toate aceste oscilații, inevitabile într-o colaborare cu autori de renume, antologia *The Best American Short Stories* rămîne un barometru fidel al schimbărilor din proza americană contemporană.

Celălalt vîrf de care am amintit este volumul editat de William Abrahams, un lector nu mai puțin vorace. Înființată în memoria prozatorului american William Sidney Porter, cunoscut sub pseudonimul O. Henry, antologia acordă anual trei premii și, la anumite intervale de timp, un premiu special pentru activitate îndelungată pe tărîmul prozei scurte. Volumele publicate la editura Doubleday cuprind în medie douăzeci de povestiri extrase din marile reviste americane (*The New Yorker, Esquire, The Atlantic Monthly, Harper's Magazine* etc.), dar și din presa literară universitară de mic tiraj.

Antologii alternative. E vorba de antologiile care propun o altă formulă decît volumele amintite mai sus. Bill Henderson a lansat în 1976 *The Pushcart Prize : Best of the Small Presses*. Henderson optează pentru un mecanism mai „democratic" : conținut larg (povestiri, poezii, eseuri, traduceri) și acces mai generos. Astfel, fiecare revistă literară este invitată să trimită un set de șase bucăți. Bill Henderson face preselecția, materialul rămas urmînd să fie înmînat unui grup de autori (co-editori) care stabilesc selecția finală. Conceptul de «reviste mici» este destul de fluid, Henderson apelînd și la periodice precum *Chicago Review* și *Partisan Review*. Oricum, este lăudabilă intenția editorului

de a propulsa autori mai puțin cunoscuți, care nu sînt afiliați nici unei coterii. („Nici o mafie literară nu și-a vîrît coada în această antologie. De fapt, unii dintre co-editorii noștri nici nu se cunosc între ei", declară răspicat Bill Henderson în *Introducerea* la volumul I.) Varietatea materialelor publicate transformă uneori antologia într-un recital foarte eterogen. Iar „galaxia de scriitori importanți" pe care Henderson o anunța în debutul seriei deocamdată nu a apărut. Cel puțin în teritoriul survolat de noi, adică în proza scurtă.

Tot în această categorie am include și antologia lansată în 1985 de George E. Murphy Jr. sub titlul *The Editors' Choice : New American Stories*. Bazată tot pe o reacție polemică, antologia își propune să fie altceva, adică o replică la cele două vîrfuri. Nemulțumit de subiectivitatea (?!) celor două antologii cap de serie, Murphy apelează la optsprezece reviste (*Antaeus, MSS, Playboy, Vanity Fair, Cosmopolitan, Triquarterly* etc.), solicitîndu-le trei povestiri. Selecția finală este efectuată de însuși editorul antologiei. Suprapunîndu-se apariției unui val de autori tineri minimaliști (generația după Beattie), volumele publicate de Murphy păcătuiesc însă prin monotonia textelor. Nonconformismul este uneori, mai ales cînd lipsește discernămîntul, chiar mai pernicios decît previzibilul, umilul conformism.

Antologii avangardiste. Sînt lucrări care propun modalități noi de expresie, tehnici de ultimă oră, experimente. Autorii incluși contestă viabilitatea prozei scrise cu mijloace tradiționale. Douglas Messerli, el însuși experimentalist, cunoscut ca reprezentant al curentului *Language Act*, a editat în 1983 un interesant volum : *Contemporary American Fiction*. Tot în această categorie ar intra și volumul scos în 1977 de Jonathan Baumbach și Peter Spielberg, *Statements 2 : New Fiction*, cu texte reflectînd preocupările inovatoare ale prozatorilor americani, printre ei numărîndu-se Robert Coover, Walter Abish, Steve Katz, Raymond Federman și alții.

Antologii vitrină. Patronate de o revistă (*Ploughshares, Esquire, American Review, The Ontario Review, The Georgia Review* și altele), ele pun la dispoziția cititorilor recolta de un an (un deceniu, sau mai multe), făcînd astfel implicit proba vitalității.

Antologii cu adresă. De fapt, volume organizate în jurul unor idei-cheie. Joyce Carol Oates a editat de pildă o carte pentru insomniaci (*Night Walks : A Bedside Companion*, Ontario

Review Press, 1982), care include eseuri, poezii sau povestiri recomandate pentru lectura dinaintea culcării. Găsim aici pe Dickens, dar şi pe Updike. O antologie ca cea semnată de Jane B. Bill recurge la subiecte mai terestre fiind menită să ajungă în mîinile cititorilor chiar în preajma anului nou (*An American Christmas : A Sampler of Contemporary Stories and Poems*, Peachtree, 1986).

Antologii regionaliste. Sînt întocmite cu scopul de a glorifica tradiţii locale literare sau extraliterare, uneori specificul provinciei interesînd mai mult decît valoarea estetică a textelor incluse. Sînt aduse în prim-plan regiuni din sud-vest (*South by Southwest : 24 Stories from Modern Texas*, editată de Don Graham în 1986) sau din vest (*Writers of the Purple Sage : An Anthology of Recent Western Writings* editată de Russell Martin şi Marc Barasch în 1984) sau din alte zone.

Antologii didactice. Deşi termenul oripilează la primul contact, să recunoaştem că asemenea volume, cumpănit şi inteligent întocmite, sînt deschise unui public larg : de la studentul avid de informaţii pînă la scriitorul începător. Aduse mereu la zi, ele reuşesc în mare parte să reactualizeze topografia prozei scurte americane. A se vedea în acest sens ultima ediţie din antologia *The American Literature : The Makers and The Making.*

Antologii de consum. Poartă de obicei titluri răzbătătoare, agresive, amintind de verbiajul reclamelor. Întinzi mîna după ele fără să vrei (*The Arbor House Celebrity Book of the Greatest Stories Ever Told*, editată de Martin H. Greenberg).

Antologii de gen (poliţist, S.F., miniaturist etc.). Incitante la început, previzibile mai tîrziu, anoste după o lectură mai atentă. Inutilizabile atunci cînd doreşti să conturezi teritoriile prozei scurte şi nu suburbiile sale. Totuşi se cuvine să menţionăm interesantul volum publicat de Robert Shapard şi James Thomas în 1986 : *Sudden Fiction : American Short-Short Stories*, care conţine cîteva bijuterii ale genului miniaturist.

Antologii exclusiviste. Concepute pe modelul cluburilor cu acces restrictiv, asemenea volume nu-şi deschid porţile decît în faţa unei singure categorii de autori : scriitori foarte tineri (cu limită de vîrstă ! ! !), scriitori bărbaţi, scriitori femei, scriitori care au debutat între anii X şi Y, scriitori care au scris la revista Z etc. Utile pentru investigaţii psiho-sociologice.

Antologii de gust. Sînt întocmite de un scriitor consacrat sau în ascensiune. În asemenea cazuri, editura lasă mînă li-

beră autorului. Rezultatul poate fi uneori spectaculos. Tobias Wolff a scos de pildă în 1983 un volum, ce-i drept cu un titlu cam patetic, însă cu o distribuție excelentă : *Matters of Life and Death (Chestiuni de viață și de moarte)*, Wampeter Press. Alteori rezultatele sînt destul de modeste, poate și din pricina unor restricții de natură extraliterară. A se vedea în acest sens volumul editat de Anne Tyler la editura Available Press în 1983.

Antologii generale retrospective. Includ (și) ultimul deceniu (1970—1980). Utile mai ales cînd textele sînt pregătite de o prefață și însoțite de prezentări. Reținem din această categorie volumul scos de Burton Raffel în 1985 la editura New American Library : *The Signet Classic Book of Contemporary American Short Stories.*

Alte antologii.

Lista, după cum se vede, rămîne deschisă, și nu ne îndoim că un editor inventiv i-ar putea adăuga alte criterii sau puncte de plecare. Peisajul pare la prima vedere încurajator. Dar, capcanele abia acum încep să se ivească.

III. *Timeo hominem unius libri* *

TOMA D'AQUINO

Cine își închipuie că poate construi o antologie dintr-o altă antologie nu este decît un ignorant. Cine își imaginează că poate clădi o antologie dintr-o sumă de antologii nu este decît un fermecător diletant. Categoric, fiecare tip de antologie se consumă în interiorul unor criterii limitative. Cum ar conviețui în paginile aceluiași volum pitorețtile experiențe ale Sudului cu experimentul insolit ? Dar poticnelile unui debutant alături de zborul semeț al consacratului ?

Operațiunea de selecție a făcut așadar un pas înapoi, prudent, dar mai ales necesar, pentru a integra pluralitatea de forme, teme, structuri, precum și ierarhiile promulgate sau variantele lor uzurpatoare, adică tot ce ofereau, după o lectură atentă, antologiile americane și bineînțeles volumele de autor.

Preselecția noastră a reținut un spectru foarte larg de texte. Postmoderniști, ca William H. Gass cu *The Old Folks (Bătrînii)*,

* Mă tem de omul care nu a citit decît o singură carte. (lat.)

o proză care confirmă teza autorului că povestirea nu este decît un suport pentru discursul filozofic ; Guy Davenport cu povestirea *C. Musonius Rufus*, o aglutinare de epoci, mentalităţi şi voci narative, cu un mesaj încifrat în redundanţa oratoriei antice şi moderne. Satirici cochetînd cu postmodernismul : Max Apple cu povestirea *Walt and Will*, o mitologie răsturnată a secolului XX, cu fraţii Disney în rolul zeilor întemeietori ; Donald Barthelme cu o cronică a coşmarului urbanizării, sistematizării, modernizării, privatizării, adică tot ce s-ar putea numi delirul oraşului contemporan : *I Bought a Little City (Am cumpărat un orăşel)*. Proze axate pe analiza psihologică : Alan T. Broughton cu o povestire sensibilă, de un patetism stăpînit, *Duck Season (Anotimpul raţelor sălbatice)* ; John L'Heureux cu o bucată în care reverberaţii autobiografice sînt amortizate de fabula morală : *Clothing (Veşmîntul)*. Schiţe urmărind o anumită tipologie : Richard Stern cu povestirea *Dr. Cahn's Visit (Vizita doctorului Cahn)*, în care melancolia este cenzurată de sarcasm. Autori atraşi de realismul fabulos, scriind o proză bazată în principiu pe elemente reale care, pe parcurs, coboară în zonele bizarului sau grotescului : Tobias Wolff cu *In the Garden of the North American Martyrs (La mormîntul martirilor nord-americani)*, în care frustrarea îmbracă veşmîntul alienării ; Stephen Dixon cu *The Signing (Semnătura)*, în care se oferă o gală a comportamentului agresiv şi absurd ; Jonathan Penner cu *This is My Voice (Acesta este glasul meu)*, care anunţă nevrozele acaparante ale veacului. Povestiri alegorice : Cynthia Ozick cu *The Shawl (Şalul)*. Şi altele, pe care din lipsă de spaţiu nu le mai amintim aici. Povestiri extrase din antologii, sau din volume separate, parcurse, analizate, şi apoi puse în sertar. Într-un sertar din care nu vor mai ieşi.

Receptarea unui text dintr-o cultură străină îşi propune să transcrie nu numai un limbaj, dar şi referinţele sale multiple care l-au generat. Există prejudecăţi, idiosincrazii, aluzii, înţelesuri, ambiguităţi, care se consumă inevitabil în spaţiul bine definit al unei culturi. O traducere nivelatoare ar distruge însăşi substanţa textului original. O traducere fidelă l-ar face indescifrabil. E drept că nu toate textele care s-au oprit în barajul preselecţiei au fost eliminate din raţiuni, să le spunem, de inadecvare. Un contact, fie şi numai superficial, cu literatura americană a deceniului survolat (1975—1985) ar scoate în evidenţă multitudinea de inovaţii pe plan formal. Numite în chip diferit — textualism,

constructivism sau deconstructivism, suprafic̦ionism, cubism, etc. — prozele aureolate de nimbul modernităţii, sau, de ce nu ?, al postmodernităţii, contestă, mai mult sau mai puţin argumentat, modalităţile tradiţionale de producere a textului literar. Formulele oferite nu duc lipsă de inventivitate. H. C. Tuck propune de exemplu o vizualizare extremistă a textului, paragrafele urmînd să apară, în această concepţie, dezmembrate, rupte în coloane paralele, şi acestea fracturate la rîndul lor [1]. Richard Kostelanetz îşi defineşte astfel productele avangardiste : „Ficţiunea constructivistă este impersonală în conţinut *(care nu există,* n.n.), dar personală în stil." [2] Revista *Chicago Review* publică în 1982 un text colectiv semnat de George Chambers, Raymond Federman, Steve Katz şi Ronald Sukenick, care vrea să demonstreze forţa limbajului elementar, primitiv, dezintegrat. [3] Forţa unui prelimbaj turnat în forme şocante, singulare.

Formulele inovatoare, deşi foarte interesante ca fenomen, capătă, la scurt timp după publicare, aura unor exponate de muzeu. Se produce o paradoxală regresie în timp, nonconformismul estetic fiind privit cu aceeaşi detaşată curiozitate, cu care am studia, să zicem, fosila unui pterodactil. Dar şi mai paradoxală este revenirea cititorului, după acest spectacol al „metaliteraturii", spre adevărata literatură. Fiindcă, după ce pagina începe să se dizolve sub magia experimentalismului, oricîtă prestanţă ar afişa ritualul demolator, nu putem decît să ne întoarcem ochii, sideraţi, spre cursivitatea ideală a textului.

Nu vrem să spunem că am transformat antologia noastră într-o cruciadă a prozei tradiţionale, de sorginte realistă. Am păstrat şi după barajul preselecţiei povestiri care să mărturisească preocupările pentru inovaţie în literatura Statelor Unite. Deşi, repet, preferinţele noastre s-au îndreptat spre o proză capabilă să inoveze şi altfel decît prin limbajul destructivist. O proză care să-şi extragă noutatea din viziune, şi nu din contorsionarea la nesfîrşit a tehnicilor literare. O proză care să propună un eşafodaj moral, din păcate o asemenea proză este tot mai greu de întîlnit, nu numai peste ocean, ci pretutindeni. În sfîrşit, o proză care să aibă curajul să situeze condiţia omului în acest moment.

Celelalte substituţii care au avut loc în faza de preselecţie se datorează unei evaluări mai atente a resurselor oferite de fiecare autor în parte. Astfel, pentru unii din ei (Guy Davenport, Donald Barthelme, John L'Heureux, Stephen Dixon) am găsit texte mai elocvente. Pe alţii i-am abandonat, înlocuindu-i cu prozatori care

aduceau, cu un arsenal stilistic asemănător, o varietate mai mare de idei. I-am preferat astfel pe Peter Meinke lui Richard Stern, pe Woody Allen lui Max Apple. Au fost substituții cerute de tonalitatea generală a lucrării. Dacă unele vor fi fost pripite sau prea subiective, riscurile, o mărturisim, ne aparțin în întregime. Nici o antologie nu este perfectă. Mai ales cînd este prima.

IV. *Tăcute, așa cum unei oglinzi*
i se dă crezare,...
Realitățile se-afundă în tăcere
pe lîngă noi... *

HART CRANE, *Legendă*

Scriitorul american contemporan este, ar trebui să fie unul dintre puținii (și ultimii) depozitari ai lucidității. Este de altfel singura soluție pentru a rezista într-o societate asediată de informații, obsedată de eficiență, susținută prin competiție și profit, propulsată de mitul succesului. Pentru scriitor ca și pentru public de altfel, tehnologia apare ca o lavă incandescentă. Nimic n-o mai poate stăvili : discurile cu laser fagocitează biblioteci uriașe, videocasetele digeră secole de cultură ; cu fiecare buletin de știri difuzat de marile rețele de televiziune distanțele se pulverizează, fusurile orare dizolvîndu-se, sub umbrela magică a satelitului, într-o simultaneitate paralizantă. Atît de concretă, atît de credibilă, realitatea, cumulată, strînsă, topită în șuvoiul informațional captează necontenit atenția individului, fixîndu-l inevitabil într-un prezent perpetuu. Memoria, prima victimă a acestui covîrșitor asalt, se aplatizează. Cît de viabilă mai este poziția scriitorului în aceste condiții ? Nu cumva viziunea, limbajul, personajele sale se supun și ele acestui ritm devastator, iar autorul, în loc să unifice secvențele realității în limpezimea textului, capitulează în fața lor, devenind el însuși, printr-un exercițiu mimetic, excesiv de obedient, un produs, un simplu produs, desigur, competitiv epatant, impecabil, cum nu poate fi decît un produs al acestei realități pe care, tocmai discursul său, ar fi trebuit, prin tensiunea scriiturii, stăruitor și lucid, s-o interogheze ?

* Traducere de Mircea Ivănescu.

E vorba firește de o maladie, o maladie observată încă de acum două decenii de Philip Roth : „Scriitorul american de la jumătatea secolului XX trebuie mai întîi să înțeleagă, și abia apoi să descrie, să prezinte credibil ceea ce se înfățișează înaintea lui ca realitate americană. O realitate care stupefiază, inhibă, înfurie, devenind pînă la urmă o povară pentru imaginația limitată a scriitorului. Actualitatea ne depășește permanent talentul, în timp ce cultura lansează asupra noastră necontenit imagini pe care orice romancier le-ar putea invidia." [4] Același diagnostic, însă mult mai aproape de noi, îl dă și Larry McCaffery, cînd vorbește de saturarea individului cu informații, de reducerea vieții americane la noțiunea de profit, o noțiune abstractizată în nenumărate forme, de transformarea vieții într-un „construct ambiguu în continuă mișcare, o masă de informații, de cuvinte și imagini al căror «sens» a fost suspendat, și a căror «realitate» este îndoielnică, incognoscibilă" [5]. Progresul, prosperitatea, confortul nu au făcut altceva decît să reducă individul la condiția de captiv. Este o „ironie a istoriei", constată Jerre Collins, „cu atît mai mult cu cît Statele Unite au oferit (pentru un mare procent al populației) premisele unei creații estetice, cîndva elogiate de Marx : securitate materială și timp liber. Aici s-a ajuns însă după ce munca a fost golită de orice fel de valoare estetică, iar creativitatea devalorizată ideologic. Timpul liber slujește de fapt munca, și nu invers. Fiindcă în timpul său liber, *homo faber* nu se transformă într-un *homo aestheticus*, ci într-un *homo televiticus*" [6].

Că magia televizorului exercită asupra americanului din toate categoriile sociale o influență determinantă a devenit evident și pentru criticii literari. Wayne C. Booth îi situează pe producătorii de reclame printre factorii importanți care modelează comportamentul americanului. Analiza sa lucidă este un semnal de alarmă. Reclamele, observă Booth, sînt accesibile oricărui telespectator, indiferent de nivelul său cultural. Folosind imagini univoce și un mesaj epurat de implicații morale, reclamele nu solicită din partea telespectatorului nici un proces de reflecție. Secvențele se succed cu iuțeală, identificînd cumpărarea obiectului comercializat cu dorințele cele mai profunde ale virtualului client. De fapt, reclamele, constată Booth, ne cer „să vedem în fiecare om reluarea unui stereotip" [7]. Ele ne configurează imaginea omului ideal,

învingătorul, căci, în lumea circumscrisă reclamei, doar învingătorii mai au dorințe. Învinșii, dacă există, nu mai au nevoie de nimic.[8]

Reclamele au în spatele lor un autor sau mai mulți. Profesia lor, împinsă spre performanță, este manipularea prin cuvînt și imagine. O manipulare sistematică. Reclamele întruchipează cel mai eficient mijloc de mistificare a realității, de deturnare a dorințelor, de obturare a gustului. Este o agresiune care pune în pericol nu numai timpul, ci libertatea individului. Dacă scriitorul ar dobîndi, printr-o miraculoasă metamorfoză, facultăți taumaturgice, atunci lupta ar trebui reîncepută de aici. Condiția umană, prizonieră a imaginii standardizate, a succesiunii de imagini, își revendică prin opera scriitorului demnitatea ei primordială.

V. *„Colajul reunește lucruri diferite pentru a forma, în cel mai bun caz, o altă realitate. Această nouă realitate poate fi un comentariu al realității care i-a dat naștere, sau, la fel de bine, poate fi cu totul altceva. Să fie* ea însăși, *în cazul în care are succes."* *

DONALD BARTHELME

Barthelme pune între paranteze realitatea parodiind-o. O strategie. O formă de supraviețuire. O denunțare a vidului prin afirmarea sa fățișă. S-ar putea defini proza sa ca un spațiu al absenței, și Thomas M. Leitch ne oferă o astfel de caracterizare cînd afirmă că în textele lui Barthelme „nu există concepții dominante, modelatoare, nu există idealuri transcendente sau revelații, nu există o experiență concretă, nu există un sens al locului sau al comunității, nu există personaje care să fie conștiente că aparțin unei societăți, unei familii, unei profesii, nu există o psihologie a personajelor, iar în sensul obișnuit al cuvîntului, nu

* *Apud* Jerome Klinkowitz, *Literary Disruptions : The Making of a Post-Contemporary American Fiction*, University of Illinois Press, 1975, p. 76.

există nici măcar personaje"[9]. Ceea ce rămîne, au observat criticii, este gratuitatea formelor, calamburul şi gluma, clişee şi ticuri, reaşezate în unghiuri diferite, în colaje care suprapun colajul „părinte", realitatea. Barthelme exploatează toate resursele parodiei făcînd-o, ca gen, de neparodiat, sau, cum spune Charles Newman, „o artă care nu mai poate fi mimată la rîndul ei".[10]

Pentru a intra în textele lui Barthelme cititorul trebuie să accepte premisele sale: realitatea a brutalizat cuvîntul, prin excesul de comercializare, prin sloganuri, prin inflaţia de jargoane, prin confortul oferit de televiziune. Nu există remedii. Barthelme nu crede, ca William H. Gass de pildă, că resursele cuvîntului aşteaptă doar să fie descoperite. „Ca experienţă", observă Gass, „limbajul ne oferă mai mult decît ne poate oferi experienţa lucrurilor în sine".[11] Barthelme e mult mai sceptic: „Viaţa contemporană generează — şi impune chiar — pasivitate, aşa cum face televiziunea. Aţi încercat vreodată să discutaţi în contradictoriu cu un automat? Aţi protestat vreodată că în bufetul dintr-un vagon de tren nu existau şervete de damasc? Sigur că nu."[12]

Dacă mai există o şansă de supravieţuire a prozei, atunci aceasta nu poate fi, după opinia lui Barthelme, decît reflectarea totală a realităţii verbalizate. Profund cunoscător al mecanismelor limbajului cotidian, autorul se refugiază de fapt în satiră. Proza sa conţine însă o „satiră a disperării", căci autorul, constată John Gardner, deşi „descrie starea de spirit a omului modern, teama, haosul, neliniştea", nu reuşeşte totuşi să ofere o soluţie. Barthelme „vede răul, însă nu găseşte posibilitatea, necesitatea unei schimbări".[13]

Colajele lui Barthelme, oricît ar fi de inventive sau amuzante, nu izbutesc să ascundă imaginea scriitorului paralizat de realitate. O stare de stupefacţie, de perplexitate, pe care criticul Alan Wilde o investeşte cu statutul de maladie literară: perspectiva catatonică asupra realităţii.[14]

Barthelme exemplifică în antologia noastră manifestările acestei maladii moderne. Textele sale transcriu de altfel destul de transparent conturul specific al sindromului catatonic. Astfel, *On the Steps of the Conservatory (Pe treptele Conservatorului)*, *The Death of Edward Lear (Moartea lui Edward Lear)* şi *Cortés and Montezuma (Cortés şi Montezuma)* sînt, în mod evident, parodii şi pastişe, convenţii uzurpate de alte convenţii, nu mai puţin uzate. În prima, se demontează sub ochii cititorului, şi cu ajutorul unei scheme arhicunoscute, structurile dialogului, relaţia

dintre cuvînt şi realitate, două entităţi care, la Barthelme, nu se sincronizează niciodată. Aici personajele, deşi dialoghează, se rostogolesc pe coridorul orb al monologului absurd, pe care mai auzim încă paşii lui Ionescu şi Beckett. *Moartea lui Edward Lear* destabilizează convenţia succesiunii cronologice, autorul substituind ipoteza („Să zicem că s-ar fi întîmplat aşa...") unui reper fix. De aici o stranie senzaţie de difuzie. Faptele poate că s-au întîmplat chiar aşa, ori poate că s-au întîmplat altfel, dacă s-ar fi întîmplat totuşi vreodată. Cu o asemenea prezumţie echivocă, gesturile lui Edward Lear, poet absurd şi farsor, alunecă pe panta ludicului. În sfîrşit, anecdota istorică *Cortés şi Montezuma* parodiază tot ce s-ar fi putut scrie documentat şi competent despre acest subiect. Parodia apare doar pe terenuri suprasaturate, unde informaţia a fost deja însuşită, prelucrată, comentată. O tehnică pe care Barthelme o aplică impecabil.

VI. *GEOGRAFIA IMAGINAŢIEI*

Dacă Barthelme capitulează în faţa realităţii parodiind-o la nesfîrşit, Guy Davenport o înglobează într-o geografie a imaginarului. De o erudiţie imensă, capabil de cele mai neaşteptate asociaţii, stăpînind limba în toate articulaţiile ei — de fapt, un clasicist recîştigat de engleză — Guy Davenport nu ia din realitate decît cel mult pretextul prozelor sale. Deşi, dacă e să fim riguroşi, realitatea despre care vorbim nu este aceeaşi cu cea observată de Barthelme. Pentru Davenport, graniţele realităţii sînt mult mai fluide, ele alunecînd după aluviunile lăsate de memorie, această neobosită voce a istoriei, în toate direcţiile, din arhaic în modernitate, reînviind, ca un restaurator de fresce, culori, tuşe, tente îngropate sub mîzgă sau uitare. Este şi motivul pentru care Davenport a fost comparat cu Italo Calvino. Astfel, criticul Fred Goellner-Cortwright socoteşte că cei doi scriitori „ne înfăţişează lumi de odinioară într-o perspectivă nouă, universul născocit de ei părînd o extensie firească a propriului nostru univers cu care sîntem atît de familiari".[15] George Steiner este chiar şi mai tranşant cînd afirmă că Davenport configurează „una dintre puţinele voci originale, distincte în literatura americană de astăzi".[16]

Deşi elogiată de critica literară şi cercurile universitare, proza lui Davenport rămîne din păcate, dacă este s-o judecăm după criteriul eficienţei, o proză de elită, sau, ca să reluăm cuvintele lui Robert Boyers, „o literatură a minorităţii". [17] O proză care nu găseşte drumul spre public prin edituri mamut sau în tiraje gigantice, cum sînt de pildă cele înregistrate de romancierul american John Irving, sau chiar de un John Updike, care şi-a lansat romanul *S.* prin editura Alfred A. Knopf în 100 000 de exemplare. Asistăm la un fenomen care scapă evaluării literare. Industria cărţii, cu imperativele şi mecanismele ei, impune alte criterii. Să nu uităm totuşi că această industrie a pompat pe piaţa americană nouă milioane de exemplare din romanul, pe vremea aceea lacrimogen, *Love Story.* [18]

Davenport împărtăşeşte cu textele sale destinul culturii autentice într-o societate bombardată cu efemeride editoriale. Desigur, prozele sale nu sînt facile. Dimpotrivă. Ele intimidează punînd sub semnul îndoielii confortul cititorului obişnuit. Solicită, revendicînd un efort al lecturii care, atunci cînd nu culege roadele unei descifrări anevoioase, se poate transforma într-o inhibiţie ireversibilă. Davenport avertizează însă, un avertisment al lucidităţii, că avalanşa de pseudo-literatură va astupa pînă la urmă alveolele memoriei. Prozele sale prescriu o terapie a cunoaşterii. Singurul antidot viabil, eficace, împotriva amneziilor colective.

Cele două proze semnate de Guy Davenport incluse în antologia noastră demonstrează vitalitatea imaginaţiei în impactul cu istoria. În *The Invention of Photography in Toledo (Cînd fotografia a fost inventată la Toledo),* autorul foloseşte, ca şi Barthelme, tehnica colajului. Rezultatul însă e cu totul diferit. Davenport obţine din mixajul de voci şi planuri o reproducere sepie, puţin tulbure, dar păstrîndu-şi intacte semnificaţiile. Fotografia, ca şi literatura, ne apare aici ca o consumatoare nesăţioasă de realitate. Ea menţine toate detaliile, proporţiile, adică structura care i-a dat naştere. Imutabilitatea subiectului exercită asupra artistului o forţă de atracţie irezistibilă. Davenport, prin schimbări frecvente de perspectivă, înfăţişează acest proces în toată complexitatea sa.

Celălalt text, *John Charles Tapner,* demonstrează că istoria poate fi rescrisă la nesfîrşit. Exilul lui Victor Hugo pe insula Guernsey, episod narat de istoricii literari şi de biografii poetului [19], îi oferă lui Davenport pretextul unei desfăşurări stilistice

de anvergură. Asistăm astfel la un spectacol care amestecă vocile cele mai diferite ale grandilocvenței, ignoranței, generozității, rigorismului și bigotismului absurd, articulate doar pe cîteva roluri perfect dirijate pe fundalul mohorît al oceanului. Povestirea este o demonstrație a percepției istorice. O percepție flexibilă, subtilă, care împinge limitele cunoașterii, aproape pe nesimțite, spre geografia imaginației.

VII. „*UN LEAC BUN ȘI UȘOR*"

După ce realitatea și-a epuizat semnificațiile în clișee și stereotipii, după ce evenimentele s-au opacizat în manipulări previzibile, după ce individul s-a decuplat de fluxul istoriei, autorului nu-i mai rămîne decît o singură soluție : să aștepte ca de sub învelișul prozaic și monoton al faptelor să erupă violent, pregnant, iluminarea. Tradusă în termenii naratologiei, această izbucnire a fost asimilată unei structuri bazate pe momentul epifanic, așa numita structură epifanică. Într-un articol consacrat povestirii moderne, Mary Rohrberger și Dan E. Burns descriu relația cititorului cu acest tip de proză. Astfel, lectura, susțin cei doi autori, își deplasează accentul de pe urmărirea evenimentelor de suprafață pe descifrarea legăturilor dintre ele. Confruntat cu o structură mai puțin transparentă, cititorul „trebuie să facă un efort de reintegrare a elementelor pentru a-și configura povestirea ca pe un construct unitar".[20] Structurile epifanice creează cititorului o stare de așteptare compatibilă cu posibila, virtuala erupție a sensului. Nici o secvență a narațiunii nu e mai semnificativă decît cealaltă, după cum toate secvențele sînt impregnate, în egală măsură, de presimțirea revelației. Limbajul coboară în gama similitudinilor, se egalizează, stridențele dispar, și împreună cu ele toate semnalele care ar putea trăda iminența *momentului.* Ne aflăm deci în fața unei așteptări imposibil de delimitat, cititorul asemănîndu-se cu un spectator încremenit în fața unei scene coborîte în întuneric. El așteaptă semnul. Clipa revelatoare. Care întîrzie să apară. Sau care, așa cum se întîmplă în prozele lui Ann Beattie, nu mai apare niciodată.

Într-un articol publicat la începutul anului 1986 în *The New York Times Book Review*, criticul american David Leavitt constata că noua generație de scriitori este marcată vizibil de influența a doi autori : Ann Beattie și Raymond Carver. Ne aflăm de fapt în fața unui curent care înglobează așa-numiții autori „minimaliști", și căruia i se concede meritul de a fi relansat proza scurtă americană. Deși la ora actuală există tendința de a include în categoria „minimaliștilor" tot ce nu poate fi etichetat sub alte denumiri, trebuie să spunem că trăsăturile stilului minimalist sînt bine conturate. O definiție exactă ne oferă romancierul Madison Smartt Bell cînd afirmă că minimaliștii au un „stil lucrat, «minimal», o preocupare obsesivă pentru detaliul de suprafață, o tendință de a ignora sau elimina distincțiile dintre oameni, o viziune studiat deterministă, uneori chiar nihilistă".[21] Scrisul minimalist s-ar caracteriza, după opinia lui Larry McCaffery, prin folosirea unor subiecte minore, prin conflicte eliptice, cu un deznodămînt care rămîne de obicei ambiguu.[22] În afară de Ann Beattie și Raymond Carver, părinții minimalismului, în acest curent ar mai putea fi incluși autori precum Frederick Barthelme (fratele lui Donald Barthelme), Tobias Wolff, Mary Robison, Amy Hempel, Elizabeth Tallent, Laurie Colwin, Tony Gertler, Moly Giles, Deborah Eisenberg și mulți alții. Lista este în continuă creștere, cu fiecare nou volum adăugîndu-i-se alte și alte nume.

Din păcate, fenomenul încurajează în ultima vreme imitația facilă. Cînd am cernut pentru prima oară povestirile prin filtrul preselecției, am observat că anumite proze scrise de autori tineri sunau foarte asemănător ; o senzație de monotonie pe care am încercat-o de exemplu parcurgînd volumele scoase de George E. Murphy, Jr. sub titlul *The Editors' Choice : New American Stories*. Unele din ele păreau variantele îmbunătățite, stilizate, ale unui model unic. Incontestabil, povestirile sînt scrise cu o tehnică de mare rafinament. Dar tocmai această calitate trezește suspiciuni. Imitatorii lui Beattie și-au închipuit că e suficient să scrii folosind timpul prezent și să afișezi o atitudine rece, distantă față de subiect, pentru a produce o povestire minimalistă de cea mai curată sorginte.[23] Atît de mare a ajuns măiestria tinerilor scriitori — produse recente ale diverselor Seminarii de creație literară patronate de universitățile americane — încît observația malițioasă a redactorului secției de literatură de la *The Massachusetts Review*, Corinne Demas Bliss, nu pare deloc exagerată :

„Am impresia că la ora actuală avem mai mulți autori de povestiri decît cititori." [24]

Ann Beattie simbolizează așadar principiile și limitele noului val. Proza ei, spre deosebire de cea a imitatorilor ei zeloși, se salvează prin inefabilul așteptării. În ciuda superficialității personajelor, a devitalizării care minează fiecare gest al lor, bănuim totuși, sub pojghița realității, schimbarea. Este ca o erupție pe care o așteptăm stimulați doar de sugestii vagi, de aluzii abia desenate. O erupție care nu va avea loc. Fiindcă, în lumea configurată de Beattie, așteptarea este posibilă, dar nu are obiect. Revelațiile sînt substituite atunci de o replică rătăcită, de un semn oarecare sfîșiind aerul, în amurgul calm.

Pentru Raymond Carver, stilul minimalist nu este un scop, cum a devenit din păcate pentru majoritatea combatanților din noul val, ci un mijloc, o posibilitate de a grada, minuțios și sensibil, datele imponderabilului. [25] Personajele sale sînt, ca și la Beattie, în așteptare. La capătul drumului se presimte însă o schimbare. De sub învelișul tern al cuvintelor, de sub pînza firavă a gesturilor, va ieși la iveală clipa, unică, izbăvitoare.

Drumul unei așteptări încheiate cu o epifanie este și traseul descris de povestirea *A Small, Good Thing (Un leac bun și ușor)*. Un copil de opt ani, călcat de mașină exact în dimineața în care își aniversa ziua de naștere, este vegheat de părinți, într-un salon de spital. Așteptarea celor doi perindă prin fața ochilor noștri șirul îndoielilor, speranțelor, dar mai ales profilul paralizant al spaimei. Moartea spulberă însă orice iluzie. Și totuși, atunci cînd nici o consolare nu mai părea posibilă, cei doi trăiesc o experiență revelatoare. Finalul povestirii situează personajele într-un gest firesc al comuniunii și iertării. Miracolul survine neașteptat, iar realitatea, pînă atunci o povară, dobîndește virtuți eliberatoare.

Un mesaj asemănător îl oferă și povestirea *Cathedral (Catedrala)*. Debutul ei este marcat de un ton amuzat-maliții, vocea naratorului fiind aceea a unui bărbat căsătorit excedat de pretențiile soției (se observă la Carver o preferință pentru protagoniști victimizați de neveste, bărbați care își caută, nu o dată, refugiul în alcool). Apariția unui vechi prieten al soției naratorului, orb din naștere, venit să înnopteze în casa celor doi, declanșează o serie de situații culminînd cu o experiență neobiș-

nuită, cu implicații vădit metafizice. Evenimente aparent banale se convertesc în proza lui Carver în semnificative momente de ruptură.

Revelațiile pot deveni însă coșmar, mai ales atunci cînd sînt cultivate „cu program". Eroul din povestirea lui John L'Heureux, *Departures (Drumuri)*, este obsedat de două imagini : una simbolizează desprinderea de lume și asumarea purității ; cealaltă, săpînd conturul unei halucinații, traduce degradarea unui scenariu al ispășirii. Timpul alunecă, se dizolvă în albia mișcătoare a acestor două obsesii. Finalul povestirii nu aduce, ca în prozele lui Carver, certitudinea, ci, suprapunînd cele două imagini, fixează în efigie coșmarul, ineluctabil.

În sfîrșit, în categoria structurilor epifanice o putem include și pe Dianne Benedict cu *Unknown Feathers (Pene ciudate)*, care pledează pentru redescoperirea lumii în transparența visului. Universul conturat de Benedict extinde funcția simbolică a naturii. În această poetică fertilizată de fantasme și proiecții onirice, orice obiect, orice ființă încorporează un grafem al miraculosului : „un rîu, un copac, cîteva crengi răzlețe arzînd, un cîine rătăcit, umbra unei păsări în zbor, o moară părăsită, imagini care pot susține, atunci cînd se bazează pe o sursă mitică sau legendară, o viziune în care visul este posibil, și în care orice formă sau mișcare capătă o rezonanță, unde fiecare nuanță sau tentă de lumină dobîndește un sens al ei. O lume a misterului, profundă, metafizică." [26] Opinia lui Dianne Benedict confirmă vitalitatea structurilor epifanice, folosite, după cum se vede, în spații tematice foarte diferite.

VIII. *REALITATEA CA O PRADĂ*

Pentru majoritatea autorilor incluși în antologia noastră, realitatea este, rămîne, a devenit o *pradă*. Înarmați cu instrumentele investigației psihologice, dispunînd de arsenalul observației realiste, deschiși în egală măsură procedeelor narative mai vechi sau mai noi, autorii recuperează sensuri pregnante din fluxul eterogen al realității.

Sursele de inspirație sînt din cele mai diferite. David Quammen în povestirea *Walking Out (La Vînătoare)* alege pădu-

rile din Montana drept cadru de desfășurare a acțiunii. Personajele, tatăl și fiul, înstrăinați de un divorț prematur, pleacă în căutarea unui elan. Vînătoarea se transformă, ca și la Hemingway, într-un ritual de inițiere. Tatăl, la început conducător și protector, devine, printr-un accident stupid, vulnerabil, neputincios, agonia sa provocînd în conștiința copilului un seism, un șoc al maturizării.

Și Charles Baxter își alege ca personaj principal un copil. În povestirea *Gryphon (Grifonul)*, apariția unei suplinitoare rupe desfășurarea rutinieră a orelor de curs. Elevii sînt purtați pe trasee fabuloase, iar narațiunea, derulată la persoana întîi, urmărește minuțios procesul lent al descoperirii unei lumi nebănuite. O descoperire care poartă în ea germenele maturizării.

Impactul realității ,este uneori traumatizant, fluidizînd limbajul, dereglînd sintaxa pînă la incoerență. Stephen Dixon realizează în povestirea *Layaways (Comenzi)* figura labilității : vorbele alunecă, amestecîndu-se, suprapunîndu-se, cel mai adesea fără rost, existența fiind fracturată de intruziunile violenței, întotdeauna șocante, oribile. Dixon desenează pe acest fundal deprimant conturul discret al resemnării, care nu este departe de statura unei ipostaze tragice.

Violenței i se poate replica totuși, pare să sugereze autorul povestirii *Archetypes (Arhetipuri)*, Robert Greenwood. El face implicit și o demonstrație a viabilității genului polițist, care aici transcende limitele suspansului spre o înfruntare de dimensiuni mitologice.

Personajele sînt confruntate cu violența, cu nedreptatea sau pur și simplu cu propria lor singurătate. Ele sînt constrînse să aleagă, fiindcă numai prin gestul acesta, izbutit sau ratat, se pot elibera. Despre o asemenea opțiune ne vorbește Barry Targan în povestirea *Surviving Adverse Seasons (Supraviețuind astfel unor condiții nefavorabile de existență)*, o anatomie a sentimentului însingurării. Soluția, sugerează Targan, este comuniunea prin comunicare, ieșirea din diapauză ca o formă de recuperare a sinelui.

Despre însingurare este vorba și în povestirea lui Russell Banks, *Sarah Cole : A Type of Love Story (Sarah Cole : Un fel de Love Story)*. Narațiunea, construită la persoana întîi, capătă

precizia investigației microscopice. Banks confirmă teza că tehnica, atunci cînd este dirijată de viziune, aici de narcisismul insistent și lucid al naratorului, poate înălța povestirea pe înălțimile indiferente ale autocontemplației.

Limitele fragile ale eului, ca și hotarele teritoriului său privat sînt investigate de Peter Meinke în povestirea *The Piano Tuner (Acordorul de piane)*. Descripția tipologică conturează aici două psihologii opuse. Construită printr-o gradație sever cumpănită, povestirea îmbină ironia sobră cu observarea detaliului mizer, stabilind astfel o atmosferă în care tensiunea devine aproape palpabilă.

Jack Matthews proiectează altfel relația dintre limitele eului și lumea înconjurătoare. În *Gluck, the Silent Oracle (Gluck, sau Oracolul mut)*, protagonistul se prăbușește în muțenie, o ipostază fals oraculară, incitînd la presupuneri din cele mai fanteziste. Matthews admite în felul acesta o soluție extremă : pecetluirea sinelui în carapacea tăcerii. Ca o sfidare ? Ca o modalitate de supraviețuire ?

Există însă și un alt tip de însingurare, consumată în interiorul unui mariaj banalizat sau într-o iubire neverosimilă. În *The Kugelmass Episode (Episodul Kugelmass)*, Woody Allen revendică facultățile tonifiante ale glumei transformate într-o șarjă psihanalitică. Coșmarul bărbatului izolat în propriul său cămin (un prizonier nedeclarat al soției) se spulberă în visul edenic al unui amor total. Hohot de rîs, rostogolind spre noi, zdrențuite, prejudecăți și tainice tentații.

Richard Cortez Day își leagă personajul de o iubire imposibilă. Boemia și extazul auctorial — protagonistul scrie cu aceeași voluptate cu care soarbe din paharul de whisky — propulsează erotismul conjunctural spre un nonconformism compensator. Astfel, *Another Margot Chapter (Un alt capitol Margot)* salvează integritatea eului prin cultivarea unui exotism lejer, susținut de un olimpianism, amestec de poză și angoasă nedeclarată.

Realitatea situează așadar individul în confruntări din cele mai diverse. Ceea ce dă totuși o notă comună acestor situații este descoperirea limitei. Protagoniștii nu sînt întotdeauna birui-

tori. Şi chiar atunci cînd ies victorioşi, experienţa lasă asupra lor o marcă definitivă. Le dă un contur. Un contur inconfundabil.

IX. *AMERICA, AMERICA...*

Am lăsat la urmă, şi nu întîmplător, două personalităţi ale literaturii americane contemporane : John Updike şi Joyce Carol Oates. Deşi foarte diferiţi ca tehnică şi tematică, Updike şi Oates rescriu în proza lor datele unei realităţi în continuă mişcare. Ei reprezintă, indiferent de modul în care se cristalizează scrisul lor, o conştiinţă a Americii de azi.

Cunoscut pentru activitatea sa prolifică (nouă volume de povestiri, treisprezece romane, şi alte cărţi de eseuri, critică şi poezie), John Updike este în primul rînd un mare stilist. O calitate care o dată cu trecerea vremii i-a adus elogii tot mai entuziaste. Dar, şi reproşuri repetate. Adversarii lui Updike nu contestă rafinamentul prozelor sale. Dimpotrivă. Ei consideră însă că preponderenţa formei a eludat interesul pentru conţinut şi că, împingînd eleganţa expresiei spre limitele perfecţiunii, Updike a neglijat de fapt resursele oferite de o problematică majoră. I se reproşează mai ales „discrepanţa dintre simbolismul complicat, pretenţios, şi lipsa de semnificaţie a situaţiilor dramatice pe care implicit simbolismul său ar trebui să le elucideze“ [27]. Ceea ce pare să irite însă cel mai mult este atitudinea detaşată, indiferentă, a autorului faţă de situaţiile descrise. Updike se complace a fi, după opinia lui D. Keith Mano, „un cîntăreţ solitar şi melancolic al mediocrităţii protestante“, care în ciuda superficialităţii sale, sau poate tocmai datorită ei, culege aplauzele a milioane de cititori. Şi Mano continuă : „Updike nu aderă la nici o ideologie : o asemenea adeziune ar fi desigur o degradare din partea sa. De fapt, John Updike nu are multe de spus, în afară poate de o nostalgie îngînată şi oarecum plictisită.“ [28]

Că Updike a făcut din stilul său rafinat un scop în sine este un fapt incontestabil. El demonstrează, cu alte argumente decît Barthelme, infinita vitalitate a limbii engleze. Povestirile sale, uneori şi romanele, sînt exerciţii stilistice elevate. În spatele

lor, realitatea se strînge într-un mănunchi de stimuli modeşti. Viaţa ne apare ca o succesiune de evenimente minore, insignifiante, despre care nimic n-ar mai putea fi spus, dincolo de scrisul lui Updike, patinat de o uşoară difuzie. Aceleaşi subiecte, dezvăluind aspiraţiile moderate, dar şi satisfacţiile calme, pîndite de banalul, previzibil, al repetiţiei. În lumea conturată de Updike, după cum observă Tony Tanner, „unii trăiesc disconfortul unui flirt care nu poate înlocui stabilitatea căsătoriei, alţii, dimpotrivă, trăiesc disconfortul unei căsătorii care nu poate înlocui ineditul unui flirt ; unii trăiesc plăceri modeste, exersîndu-şi talentul culinar, dedicîndu-şi timpul grădinii sau nepoţeilor, alţii preferă delectările unui picnic. Atunci cînd apar, undele firave de teamă sau incertitudine provoacă în tihnitele aşezări urbane descrise de Updike o panică de dimensiuni cosmice." [29]

Din peisajul vieţii contemporane, relaţiile (extra)conjugale îi oferă lui Updike un material inepuizabil. El ştie să surprindă cele mai mici nuanţe, cel mai subtil echivoc. De fapt, din jocul nuanţelor se naşte structura povestirilor sale, care nu au o desfăşurare, şi nici un punct culminant, în sensul obişnuit al cuvîntului. Updike păstrează toate scenele într-o calmă, desăvîrşită echidistanţă. Cînd nu sînt alterate de cinismul observaţiei, povestirile sale emană o nostalgie autentică, căci Updike, aşa cum observă şi Michael Irwin, „ştie să prezinte cu iscusinţă confuzia, banalitatea, fluctuaţiile unei legături extramaritale. Este o mimare perfectă a dialectului iubirii ilicite". [30] Iubiri dorite, dar imposibile. Iubiri consumate, dar încă vii în memorie. Updike, observă un alt comentator al operei sale, Donald J. Greiner, „descrie ca nimeni altul nostalgiile noastre. Dar nu acele nostalgii legate de lucruri care au fost şi nu mai sînt. Altele ne macină memoria. Amintirea dorinţelor noastre cîndva atît de intense şi care, după ce au fost împlinite, poate tocmai fiindcă fuseseră atît de intense, n-au mai lăsat în urmă decît regretul. De fapt, între dorinţa de a iubi şi inevitabilul moment al despărţirii celor care au încetat să se iubească se situează toate povestirile sale despre trecut." [31]

Despre o asemenea nostalgie este vorba în cele două povestiri incluse în antologia noastră : *Separating (Despărţire)* şi *Gesturing (Un mic gest)*. Personajele principale, Dick şi Joan, reprezintă ipostazele iubirii ulcerate de trecerea vremii ; nici o convenţie socială, nici o prejudecată nu-i poate împiedica să caute o ieşire, adică un alt început. Un început care va sta inevitabil

în penumbra trecutului, a vechii iubiri, consumate, dar încă zvîcnind, aproape inconştient, în memoria lor. Updike nu oferă soluţii. Dar nostalgia sa superstilizată este o alternativă, o ieşire din impasul catatonic, această maladie americană.

Cel mai prolific autor american al zilelor noastre este Joyce Carol Oates. O fiinţă atinsă parcă de vocaţia ubicuităţii : prezentă anual cu cel puţin o carte şi zeci de recenzii, eseuri, conferinţe şi alte colaborări. De la primul ei volum scos în 1963, Oates a publicat enorm, un bilanţ cît pentru două generaţii : paisprezece volume de povestiri, şaptesprezece romane, cinci cărţi de eseuri şi critică, trei volume de poezii, la care s-ar mai putea adăuga sutele de cronici şi comentarii risipite prin diverse reviste literare.[32] Uluitoare nu e însă prolificitatea, ci proteismul, diversitatea scrisului lui Oates. Convinsă că viziunea trebuie să guverneze procedeele tehnice, ea a demonstrat că se poate scrie folosind modalităţi diferite, recurgînd la subiecte variate, şi coborînd în epoci diverse. Fără a fi o adeptă a experimentalismului, Oates recurge în cărţile sale la procedee şi structuri care merg de la colaje la fragmente de jurnal, de la dislocări temporale la tehnica povestirii în povestire, de la mixajul de voci narative la pulverizarea firului epic într-un flux al memoriei involuntare.

Disponibilitatea autoarei pentru un registru atît de larg de procedee se justifică prin încredinţarea că orice tehnică este viabilă atît timp cît reuşeşte să ilumineze o parte din experienţa umană. „Am ajuns la concluzia", mărturiseşte Oates, „că scrisul nu este decît o reacţie psihologică, dacă nu chiar biologică la o experienţă demonică."[33] O reacţie care, prin supleţea ei, ar trebui să înglobeze, să capteze inefabilul, misterul şi grandoarea creaţiei. Cu Oates, literatura americană reabilitează vocaţia taumaturgică şi profetică a scriitorului. Realitatea este necontenit interogată printr-un discurs în care conviețuiesc introspecţia psihologică, meditaţia filozofică, accentele melodramatice, lirismul. Realitatea este astfel extrasă din coşmarul ei cotidian şi investită cu funcţii mitice. În proza lui Joyce Carol Oates, „America devine un spaţiu în care obiectul căutării este semnificaţia, sensul, şi nu starea de confort. Chiar şi cele mai neînsemnate detalii ale vieţii pot căpăta brusc o forţă teribilă, înspăimîntătoare. America, aşa cum o concepe Oates, este o experienţă trăită de fiecare individ în parte, o experienţă creată, descoperită. «Toate locurile, toţi oamenii», spune un personaj dintr-un roman al ei, «sînt parcă împinşi de un impuls misterios, necontenit, de parcă toţi am

căuta o altă lume, de parcă toți am dori să ne asimilăm lui Dumnezeu... Este ceva fabulos în această căutare a noastră, a americanilor. Poate că epoca pe care o trăim este epoca fabulosului.»" [34]

Povestirea *The Witness (Martorul)* exprimă un aspect al acestei obsedante căutări. Exploatînd resursele unei narațiuni sacadate, scrise la persoana întîi, povestirea scoate la suprafață, într-un spațiu relativ redus, cîteva din temele majore ale literaturii americane : violența, înstrăinarea copilului de părinți, orașul monstru, văzut aici ca o jucărie cu ascunzișuri terifiante. Cealaltă povestire, *In the Autumn of the Year (Întotdeauna, toamna)*, este o răscolitoare întoarcere în trecut. Ceea ce Updike ne înfățișa cu detașare și voluptate devine aici, printr-o lucidă analiză, o pledoarie pentru adevăr. Ca întreg volumul din care face parte — *A Sentimental Education (Educație sentimentală)* — povestirea aceasta avertizează, o voce în haosul, în arbitrarul principiilor improvizate, o voce care ne reamintește că sîntem totuși singurii vinovați de faptele noastre și că nici o transgresare a legilor morale nu rămîne, în cele din urmă, nepedepsită.

X. *Words pay no debts* *

SHAKESPEARE

Nici o prefață, oricît de iscusit ar fi întocmită, n-ar putea să acopere fisurile, să minimalizeze erorile, să justifice prejudecățile. Ale unei antologii, firește. Fiindcă, din nefericire, judecătorul care va da sentința nu ia în seamă decît o singură mărturie. Cititorul, incitat poate de titlu, sau stîrnit doar de o mai veche și nepotolită curiozitate, va fi deschis cartea, cine știe, la unul din autorii pomeniți deja, și începînd să citească, pătruns de mirare, sau poate chiar, de ce nu, furat de plăcere, își va spune, probabil, îngînînd tainic și ferm, doar atît : „Nu-i rău." Și poate mai încolo, cînd va mai fi timp, își va arunca ochii în treacăt, puțin grăbit, picurînd peste pagina noastră, benefică și nemeritată concesie, bunăvoința-i, întreagă. Este poate, și cine va ultragia rînduieli de mult rostuite, o nedreptate cerută de ritualul lecturii : ca rîndurile de aleasă și stăruitoare cuviință, turnate în trupul întins al predosloviei, să aștepte pînă cînd

* „Cu vorbe nu plătești nici un fel de datorii." (*Troilus și Cresida*, Act. III, Sc. 2, traducere de Leon Levițchi)

sentința, scăpărată prin efemerul îngăduinței, va fi fost dată. Și tocmai pentru momentul acela, amînat sau ocolit din felurite pricini, vom fi alcătuit și noi această apărare. Ca să nu ne înfățișăm cumva înaintea judecătorului nostru nevolnici și muți, împăcați dinainte cu soarta. Și ca să se știe că verdictul, atunci cînd va veni, căci de venit va veni, neîndoielnic, ne va găsi aici, pregătiți, cu armurile puse. Îl așteptăm așadar.

OCTAVIAN ROSKE

Note

[1] *Chicago Review*, 2/1976, pp. 42—56.

[2] *Chicago Review*, 2/1976, p. 139. Kostelanetz a editat două antologii de proză, considerate, nu numai de el, „de o îndrăzneală nemaipomenită" : *Breakthrough Fictioneers* în 1973 și *Future's Fiction* în 1981. Kostelanetz trăiește visul avangardei permanente : „În literatură, ca în orice altă artă, mă atrag alternativele care sparg toate tiparele prestabilite. Mă interesează așadar acele lucrări care depășesc nu numai capodoperele modernismului, dar și pe acelea ale avangardei devenite între timp general recunoscute (de exemplu operele lui Barth, Pynchon, Burroughs)." (*Michigan Quarterly Review*, 1/1988, p. 83).

[3] *Chicago Review*, 2/1982, pp. 60—68. Numărul apare cu un titlu sugestiv : *Este textul opac ? Număr consacrat literaturii inovatoare/renovatoare.* Curentul experimentalist a cîștigat de partea sa critici de autoritate. Jerome Klinkowitz a publicat în 1975 și 1984 două volume care instalează avangarda într-o poziție solid apărată (v. *Bibliografie selectivă).* Răspunzînd concluziei lui John Barth, destul de pesimiste, de altfel, care reduce literatura americană contemporană la un exercițiu manierist al parodiei, Klinkowitz, dimpotrivă pretinde că operele suprafictioniste oferă o proză cu funcții regeneratoare și că nume precum Sukenick, Federman, Vonnegut, Kosinsky, Barthelme sau Sorrentino semnalează „un important proces de regenerare a prozei americane". Pe de altă parte, susține Klinkowitz, presiunile prozei (a se citi principiile) tradiționale deformează atît producerea, cît și receptarea literaturii contemporane (v. Jerome Klinkowitz. *„The Effacement of Contemporary American Literature"*, în *College English*, 42/1980 pp. 382—389.)

[4] *„Writing American Fiction"*, în *Commentary*, 31/1961, p. 224.

[5] *Columbia Literary History of the United States*, General editor : Emory Elliott, Columbia University Press, 1988, p. 1164.

[6] *„Bricolage : A Journal"*, în *Cream City Review*, 1/1980, p. 94.

[7] *„The Company We Keep : Self-Making in Imaginative Art, Old and New"*, în *Daedalus*, 4/1982, p. 55. În același număr, consacrat unei teme de actualitate *„Print Culture and Video Culture"*, semnalăm un alt articol interesant, semnat de Michael Shudson, *„The Politics of Narrative Form : The Emergence of News Conventions in Print and Television"*, pp. 97—112.

[8] Atacurile împotriva televiziunii ca instrument de manipulare s-au înmulțit în ultimul deceniu. Marie Winn denunță influența negativă exercitată de televiziune asupra copiilor în *The Pluy-in-Drug*, Viking, 1977. Rose Goldsen analizează într-o carte publicată tot în 1977 efectele alienante ale televiziunii (*The Show and Tell Machine : How Television Works and Works You Over*, Dial Press, 1977). Unul din cele mai violente atacuri a fost formulat de Benjamin Stein în cartea sa *The View from Sunset Boulevard*, Basic Books, 1979, care identifică programele de televiziune cu un grup restrîns de autori și producători din Hollywood, în concepția lui Stein, niște falsificatori ai gustului și opțiunilor noastre. Protestele merg pînă la soluții radicale, puriste, ca aceea formulată de Jerry Mander în cartea sa *Four Arguments for the Elimination of Television*, William Morrow, 1978.

[9] *„Donald Barthelme and the End of the End"* în *Modern Fiction Studies*, 1/1982, p. 129.

[10] *„Rouse the Stupid and Damp the Pert"*, în *The Nation*, 17 octombrie 1981, p. 381.

[11] *Shenandoah*, 2/1976, p. 22.

[12] Interviu cu Larry McCaffery publicat în revista *Partisan Review*. Reprodus după revista *Sinteza*, 55/1983, p. 68.

[13] *On Moral Fiction*, Basic Books, New York, 1978, pp. 79, 80.

[14] *„Shooting for Smallness : Limits and Values in Some Recent American Fiction"*, în *Boundary* 2—3/1985, p. 354.

[15] *Chicago Review*, 2/1982, p. 150.

[16] *„Rare Bird"*, în *The New Yorker*, 41/30 noiembrie 1981, p. 196.

[17] *Salmagundi*, 57/1982, p. 50.

[18] Cifra de 9 000 000 include doar edițiile *paperback*, observă într-un foarte documentat articol Richard Ohmann (*„The Shaping of a Canon : U.S. Fiction, 1960—1975"*, în *Critical Inquiry*, 1/1983 pp. 199—223).

[19] Paul Stapfer, *Victor Hugo à Guernesey*, Paris, 1905 ; Auguste Vacquerie, *„Guernesey"* în *La Presse*, 16 aprilie 1856 ; Paul Chenay, *Victor Hugo à Guernesey*, Paris, 1902 și altele.

[20] *„Short Fiction and the Numinous Reals : Another Attempt at Definition"*, în *Modern Fiction Studies*, 1/1982, p. 6.

[21] *„Less is Less"*, în *Harper's Magazine*, aprilie 1986, p. 64.

[22] *Columbia Literary History of the United States*, General editor Emory Elliott, Columbia University Press, 1988, p. 1165.

[23] Vezi în acest sens și opinia lui Anne Bernays inserată în ancheta organizată de *Michigan Quarterly Review*, 4/1987. Despre curentul *Beattie* vorbește și John Updike în *The Esquire Fiction Reader*, vol. II, Wampeter Press, 1986, p. 2. Hortense Calisher vede în Beattie inițiatorul unui curent în proza ame-

ricană, „personajele ei urmărindu-şi cu o fanatică voluptate propria nefericire". (*The Best American Short Stories 1981*, Houghton Mifflin, 1981, p. XIV.)

[24] *Michigan Quarterly Review*, 4/1987, p. 699.

[25] Carver pretinde povestirii moderne claritate, acumulare de detalii într-o construcţie care, pornind de la datele realului, să conducă spre alte nivele de semnificaţie. Dialogului i se acordă o mare importanţă, Carver socotind că acesta este mecanismul esenţial al povestirii. Proza se sufocă doar atunci cînd recurge la virtuozităţi tehnice. (Pentru concepţia lui Carver asupra prozei scurte, vezi prefaţa sa la *The Best American Short Stories 1986*, Houghton Mifflin, 1986.)

[26] Dianne Benedict, *text inedit*, 31 mai 1988.

[27] James W. Aldrige, „*An Askew Halo for John Updike*", în *Saturday Review*, 27 iunie 1970, p. 25.

[28] „*Doughy Middleness*", în *National Review*, 30 august 1974, p. 987. Arthur Voss sintetizează aceste rezerve în capitolul consacrat lui Updike din volumul *The American Short Story : A Critical Survey*, University of Oklahoma Press, 1973 : „Criticii privesc cu un simţămînt foarte amestecat opera lui Updike. Ei admit că autorul este deosebit de înzestrat, însă ceea ce-i deranjează este «facilitatea» scrisului său. Ei observă, nu fără o oarecare părere de rău, interesul stăruitor al lui Updike pentru un spaţiu autobiografic destul de limitat care, în loc să producă povestiri, dă naştere la simple contemplaţii pe marginea trecutului, un fel de eseuri mai flexibile. Autorului i se recunoaşte talentul pictural cu care dezvăluie detaliile şi tonalitatea poetică a prozei, deşi uneori aceste calităţi transformă paginile sale în exerciţii stilistice elegante, aglomerate de simboluri." (p. 353)

[29] *The New York Times Book Review*, 22 octombrie 1972, p. 5.

[30] *Times Literary Supplement*, 22 aprilie 1977.

[31] *The Other John Updike*, Ohio University Press, 1981, p. XVIII.

[32] Cînd e vorba de Oates, orice statistică bibliografică trebuie luată cu titlu de provizorat.

[33] „*Myth of the Isolated Artist*", în *Psychology Today*, mai 1973, p. 74.

[34] G. F. Waller, *Dreaming America : Obsession and Transcedence in the Fiction of Joyce Carol Oates*, Louisiana State University Press, 1979, p. 29.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Antologia *Proză americană contemporană 1975—1985* include douăzeci și cinci de povestiri semnate de optsprezece autori. Textele fiecărui autor sînt precedate de o prezentare cu următoarea structură :

1. O schiță biografică.
2. Un tablou bibliografic, cuprinzînd lucrările publicate și premiile literare obținute.
3. O retrospectivă critică a celor mai semnificative romane și volume de povestiri.
4. O secțiune teoretică, cuprinzînd opiniile autorilor despre proza americană contemporană sau despre propria lor operă.
5. Sursa după care s-a efectuat traducerea în românește.

Prezentările au la bază materiale documentare din lucrări de referință, volume de critică, recenzii, interviuri, discursuri etc. (v. *Bibliografie selectivă*). Au fost folosite de asemenea informații puse la dispoziție de autorii incluși în volum. Ele apar cu mențiunea *text inedit*.

Pentru informațiile biografice și comentariile critice trimise, precum și pentru permisiunea de a traduce o serie din povestirile lor, se cuvine să adresăm mulțumirile noastre următorilor autori : RUSSELL BANKS, DONALD BARTHELME, CHARLES BAXTER, ANN BEATTIE, DIANNE BENEDICT, RAYMOND CARVER, GUY DAVENPORT, RICHARD CORTEZ DAY, STEPHEN DIXON, ROBERT GREENWOOD, JOHN L'HEUREUX, JACK MATTHEWS, PETER MEINKE, DAVID QUAMMEN, BARRY TARGAN și JOHN UPDIKE.

Pentru bunăvoința cu care au răspuns solicitărilor noastre, mulțumim de asemenea editurilor THE JOHNS HOPKINS UNIVERSITY PRESS și HOUGHTON MIFFLIN, precum și revistelor THE VIRGINIA QUARTERLY REVIEW, THE REVIEW OF CON-

TEMPORARY FICTION, STORY QUARTERLY, PLOUGHSHARES și THE CENTENNIAL REVIEW.

Sîntem de asemenea recunoscători pentru importantul sprijin acordat de AGENȚIA DE PRESĂ ȘI CULTURĂ A STATELOR UNITE ALE AMERICII la realizarea acestui proiect.

Gratitudinea noastră se îndreaptă și spre conf. univ. dr. GETA DIMITRIU, șeful Catedrei de limbi și literaturi germanice de la Universitatea din București.

Ținem de asemenea să-i mulțumim ANCĂI CAȚICHI pentru bogatul material bibliografic pus la dispoziție, precum și lui PETRU CREȚIA pentru amabilitatea cu care a răspuns solicitărilor noastre de a superviza citatele în latină din povestirea lui Barry Targan *Supraviețuind astfel unor condiții nefavorabile de existență.*

Nădăjduim că apariția acestei antologii va fi nu numai o nouă fereastră deschisă spre literatura Statelor Unite, dar și o mărturie a dialogului strîns dintre cultura română și cea americană.

*
* *

Menționăm în continuare volumele din care au fost extrase povestirile incluse în prezenta antologie :

WOODY ALLEN, *The Kugelmass Episode :* din *Side Effects,* Random House, New York, 1980 — Copyright © 1975, 1976, 1977, 1979, 1980 by Woody Allen, by arrangement with Random House, Inc.

RUSSELL BANKS, *Sarah Cole : A Type of Love Story :* din *The Best American Short Stories 1985,* edited by Gail Godwin with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1985 — Copyright © 1985 by Russell Banks.

DONALD BARTHELME, *On the Steps of the Conservatory :* din *Sixty Stories,* G.P. Putnam's Sons, New York, 1981 — Copyright © 1977 by Donald Barthelme ;

— *The Death of Edward Lear ;* din *Sixty Stories,* G.P. Putnam's Sons, New York, 1981 — Copyright © 1971 by Donald Barthelme ;

— *Cortés and Montezuma :* din *Sixty Stories,* G. P. Putnam's Sons, New York, 1981 — Copyright © 1977 by Donald Barthelme.

CHARLES BAXTER, *Gryphon :* din *The Best American Short Stories 1986,* edited by Raymond Carver with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1986 — Copyright © 1986 by Charles Baxter.

ANN BEATTIE, *Greenwich Time :* din *The Burning House,*

Random House, New York, 1982 — Copyright © 1982 by Ann Beattie.

DIANNE BENEDICT, *Unknown Feathers:* din *The Best American Short Stories 1984*, edited by John Updike with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1984 — Copyright © 1984 by Dianne Benedict.

RAYMOND CARVER, *Are You a Doctor?:* din *Will You Please Be Quiet, Please?* ; McGraw-Hill, New York, 1976 — Copyright © 1976 by Raymond Carver;
— *A Small, Good Thing:* din *Cathedral*, Knopf, New York, 1983 — Copyright © 1982, 1983 by Raymond Carver;
— *Cathedral:* din *Cathedral*, Knopf, New York, 1983 — Copyright © 1981, 1983 by Raymond Carver.

GUY DAVENPORT, *The Invention of Photography in Toledo* și *John Charles Tapner:* din *Da Vinci's Bicycle*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1979 — Copyright © 1979 by The Johns Hopkins University Press.

RICHARD CORTEZ DAY, *Another Margot Chapter:* din *The Pushcart Prize: Best of the Small Presses*, IV, 1979—1980, edited by Bill Henderson, The Pushcart Press, Yonkers, New York, 1979 — Copyright © 1978 by Richard Cortez Day.

STEPHEN DIXON, *Layaways:* din *Prize Stories: The O. Henry Awards 1982*, edited by William Abrahams, Doubleday, New York, 1982 — Copyright © 1982, 1983 by Stephen Dixon.

ROBERT GREENWOOD, *Archetypes:* din *The Signet Classic Book of Contemporary American Short Stories*, edited by Burton Raffel, New American Library, New York, 1985. Copyright © 1985 by permission of Talisman Literary Research, Inc., Publishers of *Arcadia and Other Stories* by Robert Greenwood, Talisman Literary Research, Inc., 1985.

JOHN L'HEUREUX, *Departures:* din *Matters of Life and Death: New American Stories*, edited by Tobias Wolff, Wampeter Press, New York, 1983 — Copyright © 1980 by *The New Yorker*.

JACK MATTHEWS, *Gluck, the Silent Oracle:* din *Dubious Persuasions*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1981 — Copyright © 1981 by The Johns Hopkins University Press.

PETER MEINKE, *The Piano Tuner:* din *The Best American Short Stories 1985*, edited by Gail Godwin and Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1985 — Copyright © 1985 by Peter Meinke.

JOYCE CAROL OATES, *In the Autumn of the Year:* din *A Sentimental Education*, Dutton, New York, 1980 — Copyright © 1978 by *The Ontario Review*, Inc.;
— *The Witness:* din *Last Days*, Dutton, New York, 1984 — Copyright © 1983 by *The Ontario Review*, Inc.

DAVID QUAMMEN, *Walking Out:* din *Matters of Life and Death: New American Stories*, edited by Tobias Wolff,

Wampeter Press, New York, 1983 — Copyright © 1983 by David Quammen.

BARRY TARGAN, *Surviving Adverse Seasons :* din *The Best American Short Stories 1976*, edited by Martha Foley, Houghton Mifflin, Boston, 1976 — Copyright © 1976 by Barry Targan.

JOHN UPDIKE, *Separating :* din *Prize Stories : The O. Henry Awards 1976*, edited by William Abrahams, Doubleday, New York, 1976 — Copyright © 1975 by John Updike ;

— *Gesturing :* din *The Best American Short Stories 1980*, edited by Stanley Elkin with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1980 — Copyright © 1980 by John Updike.

WOODY ALLEN

Allen Steward Konigsberg, cunoscut sub numele de Woody Allen, s-a născut la 1 decembrie 1935 în Brooklyn, New York. Studiază pentru scurtă vreme la New York University și la City College of New York. La optsprezece ani pleacă de acasă. Se angajează la o agenție cu obligația de a compune cincizeci de glume pe zi. Intră în redacția rețelei de televiziune N.B.C. Scrie scenarii pentru emisiuni umoristice. Lansare în cinematografie în 1964 cu scenariul la filmul *What's New, Pussycat? (Ce faci, pisicuțo ?).* Deși filmul înregistrează succes de casă (în distribuție Peter Sellers, Peter O'Toole și Romy Schneider), Woody Allen este dezamăgit de realizare. Se hotărăște să facă film pe cont propriu. Primul film regizat, scris și interpretat de Woody Allen este *Take the Money and Run (Ia banii și șterge-o !),* în 1969. În 1972 apare filmul *Play It Again, Sam (Încă o dată, Sam),* cu un scenariu de Allen. Alte filme de succes : *Sleeper,* 1973 ; *Annie Hall,* 1977 (Premiul Oscar în 1978) ; *Manhattan,* 1979 ; *Zelig,* 1983 ; *Broadway Danny Rose,* 1984 și altele.

În afară de scenarii de film, Woody Allen scrie piese, eseuri, povestiri.

Piese : *Don't Drink the Water (Fără apă, te rog),* French, 1967 ; *Play It Again, Sam (Încă o dată, Sam),* Random House, 1969 ; *Death : A Comedy In One Act (Moartea : Comedie într-un act),* French, 1975.

Cărți de proză incluzînd povestiri și eseuri : *Getting Even (Cu conturile încheiate),* Random House, 1971 ;

Without Feathers (Fără pene), Random House, 1975 ; *Side Effects (Efecte secundare)*, Random House, 1980 ; *The Floating Light Bulb (Becul plutitor)*, Random House, 1982. *Getting Even (Cu conturile încheiate)*, 1971, reia o parte din eseurile și povestirile publicate în *The New Yorker*. „Allen nu atinge întotdeauna efectul dorit. Unele bucăți rămîn doar niște promisiuni neonorate. Altele depind prea mult de instrumentarul umoristic, neglijînd conținutul, transformîndu-se într-o demonstrație pirotehnică de moment. Dar, ne-ar trebui totuși prea multă ingratitudine ca să găsim atîtea cusururi unui volum care conține cinci, șase bucăți memorabile. După ce ne-am văicărit atîta timp că nu mai există glume bune în cărțile de astăzi, ceea ce ne oferă Woody Allen cu acest volum este, pur și simplu, buimăcitor." (Robert Lasson)

Without Feathers (Fără pene), 1975. Titlul volumului este inspirat de un vers din Emily Dickinson, în care speranța este denumită „acea nălucire cu pene". Criticul Arthur Cooper caracterizează astfel volumul : „La început izbucnim în rîs, în hohote de rîs. Rîdem de ce citim. Mai tîrziu însă începem să rîdem de noi înșine. Deși pe alocuri cochetează cu autoparodia peste limitele prudenței, acest volum cuprinde cîteva bucăți de un umor irezistibil. Și aici Woody Allen se dezvăluie ca un autor inteligent și matur, capabil să exploateze ambiguitățile comice ale unor zone obsedante din gîndirea sa : Dumnezeu, erotismul, moartea."
Side Effects (Efecte secundare), 1980, înfățișează un Woody Allen înclinat spre parodie. Povestirile surprind contradicțiile existenței, absurdul într-o țesătură de situații burlești, neangajate nici unei morale, mecanismul compozițional de efect rămînînd gluma. „Povestirea *Episodul Kugelmass* merită o mențiune specială. Personajul principal, căutînd cu orice preț o evadare din banalitățile mariajului, își dă frîu liber pornirilor erotice, într-o excursie imaginară, în care toate limitele sînt spulberate." *(Publishers Weekly)*

La întrebarea „Care este rolul artei în viața dumneavoastră ?", Woody Allen răspunde :

„Pentru mine arta, indiferent că e vorba de comedie, operă, pictură sau altceva, este divertisment. Acelaşi lucru pot să spun şi despre arta mea. Nu cred că arta trebuie să rezolve anumite probleme. Ea trebuie doar să provoace o plăcere, să delecteze. Sigur, avem anumite concepţii, împărtăşim anumite valori, dar asta nu înseamnă că nu ne putem distra uitîndu-ne la o comedie la televizor. Dacă aceste concepţii sînt, să zicem, mai profunde, ne vom delecta cu o piesă, sau poate cu o simfonie. Dar, pînă la urmă, tot acolo ajungem : la divertisment. Arta, în ce mă priveşte, nu este decît o formă de divertisment." *(Contemporary Authors,* vol. 33—36, first revision).

Povestirea *The Kugelmass Episode (Episodul Kugelmass)* a apărut iniţial în revista *The New Yorker.* Publicată în *Prize Stories : The O. Henry Awards 1979* (Premiul I). Inclusă în volumul Woody Allen, *Side Effects (Efecte secundare),* Random House, 1980. Pentru traducere s-a folosit textul din acest volum.

EPISODUL KUGELMASS

Kugelmass, profesor de literatură la City College, se simţea nefericit şi în a doua căsătorie. Daphne Kugelmass era cam toantă. Kugelmass mai avea doi copii handicapaţi de la Flo, prima lui soţie, şi era vîrît pînă peste cap în plata taxelor de întreţinere şi a pensiei alimentare.

— De unde să ştiu c-o să iasă rău ? se plînse într-o bună zi Kugelmass psihiatrului. Cine ar fi bănuit c-o să se umfle ca un balon ? În plus, avea bani. Sigur, nu-i un criteriu după care să-ţi alegi nevasta, dar nici nu-ţi prinde rău cînd ai atîtea belele pe cap. Mă înţelegi, nu ?

Aşa chel cum era, Kugelmass avea pieptul plin de păr, şi un suflet să-l pui pe rană.

— Trebuie să găsesc o femeie, continuă el. Să am şi eu o aventură. N-ai zice că sînt un bărbat care are nevoie de dragoste. De tandreţe. Dar asta sînt. Vreau un flirt. Vreau o iubire la Veneţia, vreau să mă îndrăgostesc, să-i fac declaraţii şi să fim numai noi doi. Acum, pînă nu-i prea tîrziu. Mă înţelegi, nu ?

Doctorul Mandel se foi în fotoliu şi spuse :

— O aventură n-ar rezolva nimic. Cum poţi să fii atît de nerealist ? Problema e mult mai complicată.

— Şi vreau să fie ceva discret, reluă Kugelmass. Nu-mi permit să divorţez a doua oară. Daphne ar fi în stare să mă căsăpească.

— Domnule Kugelmass...

— Nu mă pot încurca cu cineva de la City College. Daphne lucrează acolo. Şi sînt cîteva puştoaice...

— Domnule Kugelmass...

— Ajută-mă ! Azi-noapte am visat că zburam pe o pajişte cu un coşuleţ în mînă, şi pe coşuleţ ştii ce era

scris ? VARIANTE. Cînd m-am uitat mai bine, am văzut că era spart.

— Domnule Kugelmass, nu trebuie să faci absolut nimic. Pur şi simplu trebuie să spui ce simţi, şi apoi să analizăm situaţia împreună. Doar te tratezi de atîta vreme, ştii că nu există un leac miraculos. La urma urmei, sînt psihiatru, nu vrăjitor.

— Atunci probabil că am nevoie de un vrăjitor, spuse Kugelmass şi se ridică de pe scaun. Şi cu asta consultaţia luă sfîrşit.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, într-o seară, în timp ce Kugelmass şi Daphne lîncezeau în casă, fiecare în colţul lui, sună telefonul.

— Răspund eu, se repezi Kugelmass. Alo ?

— Kugelmass ? se auzi o voce. Persky la telefon.

— Cine ?

— Persky. Sau mai bine zis Marele Persky.

— Poftim ?

— Am auzit că umbli după un vrăjitor care să te scoată din amorţeală. E adevărat ?

— Sst ! făcu Kugelmass. Stai, nu închide. De unde suni, Persky ?

A doua zi după-amiază, Kugelmass urca scările unui imobil vechi din Brooklyn. Bîjbîi prin întuneric pînă găsi uşa. Sună. O să-mi pară rău, îşi spuse el în gînd.

— *Dumneata* eşti Persky cel Mare ? întrebă Kugelmass.

— Marele Persky. Vrei un ceai ?

— Nu. Vreau o aventură. Vreau muzică. Vreau dragoste.

— Cum, şi chiar nu vrei un ceai ? Da, foarte interesant. Bine. Şezi.

Persky ieşi din cameră. Kugelmass auzi un hîrşîit de mobilă. Persky reapăru împingînd pe rotile un obiect care scîrţîia din toate încheieturile, cu cîteva batiste vechi de mătase pe el şi un strat de praf cît degetul. Era o comodă chinezească într-o stare jalnică.

— Persky, spuse Kugelmass, ce te-a apucat ?

— Fii atent, îi explică Persky, e o chestie grozavă. O am pregătită de anul trecut pentru un spectacol, dar afacerea a căzut baltă. Bagă-te înăuntru !

— De ce ? Ca s-o împungi cu săbii ?

— Vezi vreo sabie pe aici ?

Kugelmass strîmbă din nas şi bombănind se vîrî în ladă. Observă chiar în faţa ochilor nişte ornamente oribile, lipite direct pe lemn.

— Ce glumă proastă !

— Şi ce glumă, completă Persky. Şi acum fii atent. Am să arunc un roman înăuntru, o să închid uşile şi o să ciocănesc de trei ori în ladă. Atunci o să fii proiectat chiar în romanul respectiv.

Kugelmass se strîmbă neîncrezător.

— Chiar aşa e, spuse Persky. Pe cuvîntul meu. Şi pot să te proiectez nu numai într-un roman. În orice povestire, piesă de teatru sau poezie. Ai ocazia să te întîlneşti cu personajul visat de tine, o femeie celebră, o eroină celebră, şi să ai parte de toate plăcerile. Cînd ai terminat, dai un chiot şi te aduc înapoi.

— Persky, nu eşti zdravăn la minte.

— Te asigur că o să meargă.

Kugelmass era sceptic.

— Vrei să spui că lada asta nenorocită mă poate trimite unde poftesc ?

— Pentru douăzeci de dolari, da.

Kugelmass scoase portofelul.

— Nu cred pînă nu văd, mormăi el.

Persky vîrî bancnotele în buzunarul de la pantaloni.

— Deci pe cine vrei ? Sister Carrie ? Hester Prynne ? Ofelia ? Sau poate un personaj de-al lui Saul Bellow ? Ce-ai zice de Temple Drake ? Deşi pentru vîrsta ta n-ar fi cea mai recomandată.

— O franţuzoaică. Vreau o franţuzoaică.

— Nana ?

— Nu pe bani.

— Natasa din *Război şi Pace* ?

— Am zis o franţuzoaică. Am găsit ! Emma Bovary. Este exact ce-mi trebuie.

— S-a făcut. Cînd eşti gata, dă-mi de ştire.

Persky îi aruncă în ladă un exemplar ieftin din romanul lui Flaubert.

— Eşti sigur că nu-i nici un risc ? întrebă Kugelmass, în timp ce Persky închidea uşile.

— E oare ceva lipsit de riscuri în lumea asta nebună ?

Persky ciocăni de trei ori în ladă, apoi deschise uşile.

Kugelmass dispăruse. În aceeaşi clipă se pomeni în dormitorul lui Charles şi al Emmei Bovary, din Yonville. Văzu în faţa lui o femeie întoarsă cu spatele, care împăturea rufele. Nu-mi vine să cred, îşi spuse Kugelmass holbîndu-se la fermecătoarea soţie a doctorului. E chiar adevărat ! Sînt aici. Ea e.

Emma se întoarse surprinsă.

— Dumnezeule, m-ai speriat. Cine eşti dumneata ?

Vorbea în engleza elegantă a traducerii. E de-a dreptul fantastic, gîndi el. Apoi, văzînd că Emma i se adresează, răspunse :

— Scuzaţi-mă. Sînt Sidney Kugelmass de la City College. Profesor de literatură la C.C.N.Y. Eu... Oh, Doamne !...

Emma Bovary zîmbi provocator.

— Bei ceva ? Un pahar de vin ?

E frumoasă, gîndi Kugelmass. Nici nu se compara cu troglodita aia cu care împărţea aşternutul. Simţi brusc nevoia să îmbrăţişeze această plăsmuire, să-i spună că era femeia visurilor lui.

— Da, nişte vin, îndrugă el cu o voce răguşită. Alb. Nu, roşu. Nu, alb. Lasă, alb.

— Charles lipseşte astăzi, spuse Emma cu subînţeles.

După ce-au băut vinul, au ieşit la o plimbare prin încîntătorul peisaj de Franţă patriarhală.

— Totdeauna mi-am dorit să se ivească un străin misterios, să mă scoată din monotonia vieţii de provincie. Aici e o plictiseală înfiorătoare, spuse Emma şi-l strînse de mînă.

Trecură pe lîngă o bisericuţă.

— Îmi plac hainele tale, murmură ea. N-am văzut niciodată aşa ceva pe aici. Sînt atît de... moderne.

— E un costum de vară, răspunse el visător. L-am luat de la solduri.

Brusc o sărută. Timp de o oră, întinşi la umbra unui copac, schimbară şoapte dulci şi priviri drăgăstoase. Apoi

Kugelmass se ridică. Își amintise că avea întîlnire cu Daphne la supermagazinul Bloomingdale.

— Trebuie să plec. Dar, nu-ți fă griji, am să mă întorc.

— Sper, spuse Emma.

O îmbrățișă cu patimă, apoi se întoarseră acasă. Aici o mai sărută o dată, după care strigă :

— Gata, Persky. Trebuie să fiu la Bloomingdale pînă-n trei jumate.

Se auzi un pocnet asurzitor și Kugelmass se trezi din nou în Brooklyn.

— Vezi că nu te-am mințit ? îi spuse Persky triumfător.

— Persky, acum mă grăbesc. Trebuie să ajung pe Lexington Avenue. Spune-mi cînd mai pot veni ? Se poate mîine ?

— Oricînd. Doar să ai la tine douăzeci de dolari. Și să nu sufli o vorbă nimănui.

— Doar nu crezi că mă duc să dau anunț la ziar.

Kugelmass luă un taxi spre centru. Îi tresălta inima de fericire. Sînt îndrăgostit, își spuse el, dețin o taină minunată. Nu-și dădea seama că exact în același moment, în diferite săli de clasă din toată țara, elevii își întrebau profesorii : Cine este acest personaj de la pagina 100 ? Acest evreu chelios care o sărută pe Madame Bovary. Un profesor din Sioux Falls se lamenta : Doamne, cît sarcasm la puștii ăștia ! Ce le mai trece prin minte !

Daphne Kugelmass îl aștepta la raionul de articole sanitare de la Bloomingdale, cînd Kugelmass apăru gîfîind.

— Unde-ai fost ? îl repezi ea. E patru jumate.

— S-a blocat circulația.

Kugelmass îl vizită pe Persky a doua zi și în cîteva minute ajunse din nou, ca prin minune, la Yonville. Emma nu își putu ascunde emoția cînd îl văzu. Petrecură împreună ore întregi, rîzînd, sporovăind, făcînd dragoste. Doamne, Dumnezeule ! Chiar cu Madame Bovary ! se entuziasmă Kugelmass. Eu, care în liceu am rămas corigent la engleză.

În lunile următoare, Kugelmass îl vizită pe Persky de nenumărate ori, iubirea lui pentru Emma Bovary devenind tot mai pătimașă.

— Ai grijă, să mă bagi în carte înainte de pagina 120, spuse Kugelmass. Trebuie să mă întîlnesc cu ea pînă nu se cuplează cu individul ăla, Rodolphe.

— De ce ? Nu ești în stare să-i vii de hac ?

— Ha ! Să-i vin de hac ? Un boiernaș oarecare. Ce știe altceva decît să amețească femeile și să bată coclaurile călare ? Crezi că-i mai breaz decît figurile alea care apar în revistele pentru gospodine ? Însă pentru ea e o prospătură.

— Bărbatu-său nu bănuiește nimic ?

— Și ce să facă ? Un biet spițer de țară. Se duce la culcare o dată cu găinile, cînd pe nevastă-sa atunci o arde... Eh, în fine... Hai că m-am dus.

Kugelmass intră din nou în ladă, și într-o clipă se trezi pe domeniul familiei Bovary, la Yonville.

— Ce mai faci, iubito ?

— Vai, Kugelmass, suspină ea. Prin ce-am trecut ! Aseară la masă „domnul și stăpînul meu" a aţipit la desert. Și eu care îi povesteam cu sufletul la gură cît de bine e la Maxim, și ce minunat e baletul. Și dintr-o dată l-am auzit sforăind.

— Liniștește-te, dragostea mea. Acum sînt cu tine, îi spuse Kugelmass și o îmbrățișă.

Cît mi-am dorit să ajung aici, își spuse el în gînd, adulmecînd parfumul franțuzesc al Emmei. Am suferit destul. Am plătit destui psihiatri. Am căutat pînă mi s-a urît. Ce tînără și fragilă e, iar eu mă găsesc aici, la cîteva pagini după Leon, și puțin înainte de Rodolphe. Bine că am nimerit în capitolul ăsta. Altfel nu știu cum m-aș fi descurcat.

Emma era fără îndoială la fel de fericită ca și Kugelmass. La rîndul ei, jinduise după o aventură, iar poveștile lui despre viața de noapte de pe Broadway, despre mașinile de curse, despre stelele de la Hollywood o fermecaseră pe frumoasa franțuzoaică.

— Mai povestește-mi despre O. J. Simpson, îl rugă ea în seara aceea, pe cînd treceau agale prin fața bisericii abatelui Bournisien.

— Ce să-ţi mai spun ? Tipul e mare. Bate toate recordurile. Aleargă formidabil. Nimeni nu-l poate ajunge.

— Şi Oscarurile ? îl întreabă Emma cu o privire plină de nostalgie. Aş da orice să cîştig şi eu unul.

— În primul rînd, trebuie să fii propusă.

— Ştiu. Mi-ai spus. Dar sînt convinsă că pot să joc. Sigur, nu mi-ar strica nişte ore de actorie. Poate cu Strassberg. Şi dacă aş avea şi un impresar bun...

— Bine, bine, vedem noi. O să-i spun lui Persky.

În aceeaşi seară, întors în apartamentul lui Persky, Kugelmass a lansat ideea aducerii Emmei la New York.

— Lasă-mă să mă gîndesc, spuse Persky. Poate aranjez ceva. S-au văzut şi lucruri mai ciudate decît asta.

Însă nici unul din ei nu avea ceva clar în cap în momentul acela.

— Unde naiba te tot duci ? strigă Daphne Kugelmass la soţul ei, care se întorsese tîrziu în seara aceea. Ţi-ai găsit pe cineva ?

— Eu ? Ce să spun, ai nimerit-o ! replică Kugelmass cu un aer plictisit. Am fost cu Leonard Popkin. Mi-a povestit despre agricultura socialistă din Polonia. Doar îl ştii pe Popkin. Cînd abordează chestiunea asta, nu mai scapi de el.

— De la o vreme te porţi foarte ciudat. Eşti distant. Se apropie ziua de naştere a lui taică-meu, să nu uiţi. Vezi că-i sîmbătă.

— Bine, bine, răspunse Kugelmass, grăbindu-se să intre în baie.

— O să vină toată familia. Şi gemenii, şi vărul Hemish. Ar trebui să fii mai drăguţ cu vărul Hemish, ştii că ţine la tine.

— Sigur că da, şi gemenii, zise Kugelmass şi închise uşa de la baie ca să n-o mai audă pe nevastă-sa. Răsufla uşurat. În cîteva ceasuri, se gîndi el, va fi din nou în Yonville, la iubita lui. De data asta, dacă totul merge bine, o s-o ia pe Emma cu el.

A doua zi la ora trei şi un sfert Persky îşi puse din nou jucăria în acţiune. Kugelmass apăru în faţa Emmei avîn-

tat şi surîzător. Cei doi petrecură cîteva ore la Yonville împreună cu Binet, după care se suiră în trăsura familiei Bovary. Urmînd instrucţiunile lui Persky, se îmbrăţişară strîns, închiseră ochii şi numărară pînă la zece. Cînd îi deschiseră, trăsura tocmai trăgea în faţa intrării laterale de la Plaza Hotel, unde Kugelmass rezervase, încă de dimineaţă, un apartament.

— Splendid ! E tot ce mi-am visat ! exclamă Emma zburdînd prin dormitor şi privind încîntată panorama oraşului. Uite F.A.O. Schwartz ! Şi Central Park ! Şi Sherry ? Unde e ? A, acolo, da, da... Fantastic !

Pe pat o aşteptau cutii de la firmele Halston şi Saint Laurent. Emma desfăcu un pachet şi probă o pereche de pantaloni negri de catifea.

— Pantalonii sînt de la Ralph Lauren, preciză Kugelmass. O să arăţi grozav în ei. Hai, iubito, sărută-mă.

— Vai, ce fericită sînt ! zise Emma în timp ce se uita în oglindă. Nu ieşim în oraş ? Vreau să văd Chorus Line, muzeul Guggenheim, şi pe Jack Nicholson, de care mi-ai tot vorbit. Rulează vreun film cu el ?

Nu mai înţeleg nimic, exclamă un profesor de la Universitatea Stanford. Mai întîi a apărut un personaj ciudat pe nume Kugelmass, iar acum a dispărut ea din carte. Dar probabil că asta e caracteristica oricărei opere clasice — poţi s-o citeşti de o mie de ori că tot găseşti ceva nou în ea.

Îndrăgostiţii petrecură un week-end sublim. Kugelmass îi spusese lui Daphne că se duce la un simpozion la Boston şi că urmează să se întoarcă abia luni. Cei doi au savurat fiecare clipă. S-au dus la film, au luat masa în cartierul chinezesc, au mers la discotecă, iar seara au adormit în faţa televizorului deschis. S-au trezit duminică, după prînz, au ieşit apoi prin Soho, au admirat celebrităţile de la Elaine. Seara s-au delectat în apartamentul lor cu icre negre şi şampanie. N-au dormit deloc toată noaptea. Obositor, dar a meritat, gîndi Kugelmass. Nu-mi permit s-o aduc aici prea des, dar din cînd în cînd îi pot oferi un contrast încîntător faţă de Yonville.

Acasă la Persky, Emma intră în ladă, își aranjă frumos pachetele lîngă ea și-l mai sărută o dată pe Kugelmass.

— Data viitoare ne vedem la mine, îi spuse ea făcîndu-i cu ochiul.

Persky bătu de trei ori în ușă. Nu se întîmplă nimic.

— Hm, mormăi Persky, scărpinîndu-se în cap și bătînd încă o dată. Degeaba.

— Ceva nu-i în regulă, bombăni el.

— Persky, îți arde de glumă ? strigă Kugelmass. Cum adică nu merge ?

— Păstrează-ți calmul. Emma, ești tot aici ?

— Da.

Persky bătu din nou, de data asta mai tare.

— Persky, sînt tot aici.

— Știu, dragă, ține-te bine.

— Persky, trebuie s-o trimitem înapoi, șopti Kugelmass. Sînt însurat, peste trei ore am curs. Nu-mi permit nici un fel de complicații.

— Nu înțeleg, bîigui Persky, doar a mers perfect pînă acum.

Dar jucăria nu mai vroia să funcționeze.

— O să-mi ia ceva timp, îi spuse el lui Kugelmass. Trebuie s-o demontez. Te chem eu mai tîrziu.

Kugelmass o urcă pe Emma într-un taxi și o expedie înapoi la Plaza Hotel. Era cît pe ce să întîrzie la curs. Toată ziua îl bombardă pe Persky cu telefoanele. Și pe Emma. Persky îi spuse că s-ar putea să mai dureze cîteva zile.

— Cum a fost la simpozion ? îl întrebă Daphne în seara aceea.

— Bine, destul de bine, răspunse el aprinzîndu-și o țigară la capătul cu filtru.

— Ce-i cu tine ? Ești un pachet de nervi.

— Eu ? Asta-i bună. Nu vezi ce liniștit sînt ? O să ies puțin să iau aer.

Deschise ușa și fugi la hotel cu primul taxi ieșit în cale.

— Nu-i bine, spuse Emma. Charles o să-mi simtă lipsa.

— Acum înțelege-mă și tu, iubito, se rugă de ea Kugelmass.

Era palid și transpirat. O sărută în grabă, apoi se aruncă în lift, și din holul hotelului îi mai dădu un telefon lui Persky. Ajunse acasă cu puțin înainte de miezul nopții.

— Dacă mă iau după ce spune Popkin, din 1971 n-au mai fost prețurile atît de stabile la Cracovia. La orz, desigur, îi explică el lui Daphne, zîmbind chinuit în timp ce se băga în pat.

Astfel trecu o săptămînă.

Vineri seara, Kugelmass îi spuse lui Daphne că trebuie să plece la alt simpozion, de data asta la Syracuse. Alergă la hotel, dar al doilea week-end alături de Emma n-a mai fost la fel de strălucit.

— Trimite-mă înapoi în roman sau ia-mă de nevastă, îi ceru Emma lui Kugelmass. Pînă atunci vreau să-mi găsesc un serviciu sau să urmez vreo școală. E îngrozitor să te uiți toată ziua la televizor.

— Perfect. Putem să folosim banii și altfel, îi răspunse Kugelmass. Consumi de două ori mai mult decît cîntărești.

— Ieri am cunoscut în Central Park un fost producător de pe Broadway care mi-a dat de înțeles că aș fi potrivită pentru un rol.

— Și cine-i măscăriciul ăsta ?

— Nu-i măscărici. E un om sensibil, generos, și arată bine. Îl cheamă Jeff și nu mai știu cum. Are toate șansele să obțină un premiu Tony.

Mai tîrziu, în aceeași după-amiază, Kugelmass îi făcu o vizită lui Persky. Era beat.

— Potolește-te, îl temperă Persky. O să te îmbolnăvești de inimă dacă o mai ții așa.

— Auzi la el ! Să mă potolesc ? Păi uiți că țin ascuns un personaj de roman într-o cameră de hotel și că nevastă-mea o fi pus deja un detectiv particular pe urmele mele ?

— Bine, bine, scăpăm noi și de beleaua asta.

Persky se vîrî sub ladă și începu să meșterească la ea cu o cheie franceză.

— Nu mai am liniște, zise Kugelmass. Bîntui tot timpul prin oraș. Ne-am săturat unul de altul. Ca să nu-ți spun că nota de plată de la hotel arată ca bugetul apărării.

— Ce pot să fac ? Asta-i lumea magiei, spuse Persky. O lume plină de nuanțe.

— Nuanțe pe dracu'. Torn în neștire șampanie Dom Pérignon și icre negre în șoricelul ăsta, plus țoalele, plus taxele la Neighborhood Playhouse, iar acum s-a trezit că vrea și fotografii de probă. Și colac peste pupăză, Fivish Kopkind, profesorul de literatură comparată, m-a recunoscut în personajul care apare sporadic în romanul lui Flaubert. Kopkind ăsta mi-a purtat întotdeauna pică, și acum sînt sigur c-o să mă toarne lui Daphne. Știi ce urmează ? Îți spun eu. Falimentul, pensia alimentară, închisoarea. O să ajung un cerșetor. Așa-mi trebuie dacă mi-am înșelat nevasta cu Madame Bovary.

— Ce pot să-ți spun ? Mă chinui s-o repar. Dar n-am cum să-ți calmez nervii. Nu sînt psihiatru.

Sîmbătă după-amiază Emma s-a încuiat în baie și n-a mai vrut să deschidă în ciuda apelurilor disperate lansate de Kugelmass. Uitîndu-se pe fereastra de la Woolman Pink, lui Kugelmass îi trecu prin minte să se sinucidă. Ce păcat că e prea jos, își zise el, altfel aș face-o chiar acum. Și dacă aș fugi în Europa să iau viața de la început ? Sau dacă m-aș apuca să vînd *International Herald Tribune*, că doar n-aș fi eu primul ?

Telefonul sună. Kugelmass ridică receptorul ca un automat.

— Adu-o pe Emma. Cred c-am făcut-o.

Lui Kugelmass nu-i veni să creadă.

— Vorbești serios ? Gata, merge ?

— Era ceva stricat la transmisie. Hai, adu-o !

— Persky, ești genial. Sosim într-o clipă.

Îndrăgostiții năvăliră din nou în apartamentul lui Persky, și din nou Emma Bovary se vîrî în ladă cu toate pachetele după ea. De data asta nu s-au mai sărutat. Persky închise ușile, trase aer în piept și bătu de trei ori în ladă. Urmă obișnuitul pocnet. Cînd se uită înăuntru nu mai era nimeni. Madame Bovary ajunsese în romanul ei. Kugelmass răsuflă ușurat și strînse mîna scamatorului.

— Bine că s-a terminat. M-am învățat minte. N-am să-mi mai înșel nevasta niciodată.

Îi strînse din nou mîna, gîndindu-se că n-ar fi rău să-i cumpere o cravată.

Peste trei săptămîni, spre sfîrșitul unei minunate după-amieze de primăvară, cineva sună la ușa lui Persky. Era Kugelmass, nevinovat ca un mieluțel.

— Ei, Kugelmass, acum unde mai vrei să ajungi ?

— Mai vreau o dată. E o vreme splendidă și eu îmbătrînesc. Ascultă, ai citit *Portnoy's Complaint* ? Ții minte Maimuța ?

— Viața s-a scumpit, prețurile au crescut. Douăzeci și cinci de dolari. Pentru început nu-ți iau nici un ban. N-am uitat în ce încurcătură te-am băgat atunci.

— Ești un tip de treabă, spuse Kugelmass, pieptănîndu-și cele cîteva fire de păr în timp ce intra din nou în ladă. Funcționează ?

— Sper. N-am mai folosit-o de atunci.

— Idilă și amor, strigă Kugelmass din ladă. Ce nu face omul pentru o fată drăgălașă !

Persky îi aruncă un exemplar din *Portnoy's Complaint* și bătu de trei ori în ladă. De data asta nu se mai auzi pocnetul binecunoscut, ci o explozie surdă, urmată de pîrîituri și de o ploaie de scîntei. Persky se prăbuși, făcu o criză de inimă și muri pe loc. Comoda se aprinse și totul se transformă în scrum.

Kugelmass, care n-avea de unde să știe de acest dezastru, intrase în altă încurcătură. Nu ajunsese în *Portnoy's Complaint,* și nici în alt roman. Fusese proiectat într-un vechi manual de limba spaniolă și acum fugea să-și salveze viața. În spatele lui, printre bolovani și stînci, verbul *tener* („*a avea*") — un imens și stufos verb neregulat — îl urmărea, gonind pe picioarele-i crăcănate.

RUSSELL BANKS

Născut la 28 martie 1940 în Newton, Massachusetts. Studii la Colgate University, New York (licența în 1958) și la University of North Carolina (licența în 1967). În 1966 întemeiază revista literară *Lillabulero*, transformată mai tîrziu în editura *Lillabulero Press, Inc.* Invitat la Emerson College din Boston în 1971 și 1976 ca scriitor rezident. Asistent universitar la University of New Hampshire din 1972. *Visiting professor* la New England College, în 1975. Conduce Seminarii de creație literară la Sarah Lawrence College din Bronxville, New York și la Princeton. În prezent, locuiește în Brooklyn, New York.

Autor de povestiri și romane.

Volume de povestiri : *Searching for Survivors (În căutare de supraviețuitori)*, Fiction Collective, 1975 ; *The New World (Noua lume)*, University of Illinois Press, 1978 ; *Trailerpark (Parcul de rulote)*, Houghton Mifflin, 1981 ; *Success Stories (Povestiri de succes)*, Harper & Row, 1986.

Romane : *Hamilton Stark*, Houghton Mifflin, 1978 ; *The Book of Jamaica (Cartea insulei Jamaica)*, Houghton Mifflin, 1980 ; *The Relation of My Imprisonment (Povestea încarcerării mele)*, Sun and Moon Press, 1984 ; *Continental Drift (Derivă continentală)*, Harper & Row, 1985 ; *Family Life (Viață de familie)*, Sun and Moon Press, 1988.

Activitate încununată cu numeroase premii literare : Bursă Woodrow Wilson, în 1968. Bursă Guggenheim, în 1976 ; Premiul literar acordat de St. Lawrence University și de revista *Fiction International*, în 1976 ; Premiul

Academiei Americane și al Institutului de Artă și Literatură, în 1986 ; Premiul special O. Henry pentru activitate îndelungată pe tărîmul prozei scurte ; Premiul John Dos Passos pentru Literatură, în 1986.

Hamilton Stark, 1978. Romanul poartă numele personajului principal, un instalator din New Hampshire, violent, alcoolic, un individ dificil, inadaptabil. Susținut de două voci narative, captivate în egală măsură de personalitatea lui Hamilton Stark, romanul îmbină observația realistă cu introspecția insistentă și lucidă. „Banks a folosit cu iscusință o gamă foarte largă de tehnici contemporane pentru a scrie pînă la urmă un roman care este prin excelență clasic, o poveste romantică, cu izbucniri sumbre, dar și vesele, amintind de Poe și Melville." (Terence Winch, în *Washington Post Book World).*

The Book of Jamaica (Cartea Insulei Jamaica), 1980. Cartea descrie călătoria unui profesor de treizeci și cinci de ani originar din New Hampshire (ca și Hamilton Stark din romanul anterior) în Insula Jamaica. Atras de exotismul peisajelor și de obiceiurile localnicilor, protagonistul se stabilește aici. „Trăsătura principală a acestui roman este folosirea a diferite perspective narative. Rezultatul este un melanj de voci. Schimbările de perspectivă dau forță romanului. Maturizarea personajului, trecînd prin mai multe faze, este prezentată convingător. O carte care merită elogii pentru felul în care a eliberat resursele observației." (James W. Marks, în *Washington Post)*

Trailer Park (Parcul de rulote), 1981, este un volum de povestiri în care autorul descrie viața mizeră, mohorîtă, a unor oameni constrînși să-și ducă zilele într-un parc de rulote. „O carte ciudată, compusă din bucăți scurte, amestecînd în egală măsură speranțele și dezamăgirile eroilor. Găsim aici povestiri despre infidelitate și violență împinsă pînă la crimă, despre instabilitatea prieteniei și sentimentul de alienare. Sînt povestiri cu un orizont întunecat, deși

în spatele lor se simte rîsul maliţios şi pătrunzător al autorului. Banks dispune de un ochi sarcastic. Atunci cînd vrea, el ştie să fie îngăduitor, înfăţişînd cu o discretă toleranţă iluziile americanului de azi, care nu sînt altceva decît un amestec de improvizaţie ieftină şi patetism zgomotos." (Jonathan Yardley, în *Washington Post Book World)*

Continental Drift (Derivă continentală), 1985, este considerat de critica americană cel mai reuşit roman al lui Banks. Cartea descrie viaţa a două personaje care, deşi situate pe coordonate culturale şi geografice diferite, nutresc aceeaşi iluzie : realizarea unui cămin idela. „Banks pune în antiteză lumea fizică în toată frumuseţea ei cu abandonarea valorilor morale de care se face vinovat omul modern, atras mai degrabă de succesul material. Epoca electronicii a eliberat creierul uman. Ce s-a întîmplat însă cu sufletul nostru ? La această întrebare ne răspunde Russell Banks în romanul său." (Ralph B. Sipper, în *Los Angeles Times Book Review)* „Forţa de evocare a vieţii americane, cu toate meandrele ei, este competitivă cu cea a lui Updike. Romanul acesta este cel mai convingător portret al Americii contemporane : cupiditate, dezrădăcinare, indiferenţă faţă de trecut. Un roman despre viaţa pe care o trăim acum." (James Atlas, în *Atlantic)*

Success Stories (Povestiri de succes), 1986, reuneşte douăsprezece povestiri localizate în Florida şi New England. Tema : instabilitatea relaţiilor dintre bărbat şi femeie. Căsătoriile se ofilesc, se macină chiar sub ochii noştri, bărbaţii acaparează, agresivi şi fermecători, păstrîndu-şi tot timpul o detaşare nu departe de cinism, cum se întîmplă de exemplu în povestirea *Sarah Cole : A Type of Love Story (Sarah Cole : Un fel de Love Story)*, în care un avocat seduce o muncitoare, pentru a o alunga apoi cu brutalitate.

Criticii americani au observat poziţia originală a naratorului în proza lui Banks. Deşi structurile sînt adesea tradiţionale, limbajul şi unghiul de abordare se orientează spre procedeele contemporane. Russell Banks îşi explică metoda într-un interviu acordat lui Marcelle Thiebaux : „Mă interesează într-adevăr funcţia naratorului, reinventa-

rea acestei funcţii de fapt. Convenţia perspectivei narative unice a căzut în desuetudine. În secolul nostru, ca să fiu mai precis. Încerc să creez o altă iluzie, ca şi cum l-aş lua pe cititor de braţ şi i-aş explica, i-aş povesti, i-aş nara o poveste minunată, o poveste pe care i-aş spune-o numai lui, oaspetele meu, venit ca acel invitat de la nunta din *Balada bătrînului marinar* de Coleridge. Eu sînt asemenea bătrînului marinar, îl opresc pe oaspete, îl trag deoparte, şi-i spun numai lui o poveste." *(Publishers Weekly,* 15 martie 1985)

Povestirea *Sarah Cole : A Type of Love Story* a apărut iniţial în revista *The Missouri Review.* Inclusă de Shannon Ravenel şi Gail Godwin în *The Best American Short Stories 1985.* Traducerea noastră foloseşte textul din acest volum.

SARAH COLE: UN FEL DE LOVE STORY

Pentru început, iată un cadru în care eu sînt bărbatul, iar prietena mea Sarah Cole este femeia. Nu-l descriu, căci acum sînt cu zece ani mai bătrîn și nu mai arăt ca atunci, iar Sarah a murit. Cu alte cuvinte, citind povestirea aceasta s-ar putea să mă considerați un încrezut dacă aș pretinde că acum arăt întocmai ca atunci, fiindcă pe vremea aceea, trebuie să vă spun, arătam foarte bine. Iar pentru că Sarah a murit, ați putea crede că m-am purtat neomenos cu ea, căci Sarah, ca să fiu sincer, era îngrozitor de urîtă. De fapt, era cea mai urîtă femeie pe care am cunoscut-o vreodată. Am *văzut* femei chiar mai urîte, dar ele erau așa fiindcă natura nu le ajutase deloc sau pentru că vreo boală sau vreun accident le mutilase pentru totdeauna. Sarah însă n-avea nimic anormal, o știu foarte bine, fiindcă am trăit cu ea trei luni și jumătate.

Iată cadrul. Aș putea să-l plasez în prezent, deși totul s-a petrecut acum zece ani — cît de puțin contează într-o povestire momentul acțiunii — aș putea să-l plasez chiar la Concord, în New Hampshire, fiindcă într-adevăr acolo s-a întîmplat, o localitate pe care, întîmplător, cunoscînd-o foarte bine, nu-mi va fi greu s-o descriu în așa fel încît povestirea să fie credibilă. Era într-o miercuri seară, pe la ora șase, într-un sfîrșit de mai, cînd bărbatul a intrat în local. La parter era o braserie, restaurantul la etaj, pe pereții acoperiți de lambriuri se vedeau niște plante agățătoare, înăuntru mai multe mese din trunchiuri de copac, iar pe o latură a încăperii șase separeuri capitonate. Cîțiva bărbați între douăzeci și treizeci și șase de ani stau la bar ; sînt îmbrăcați întocmai ca băr-

batul care a intrat, în costume cu vestă, cu cravate desfăcute la gît. Sînt probabil avocaţi, avocaţi tineri, necăsătoriţi, care stau la taifas cu confraţii lor la un pahar de Martini, tot amînînd momentul întoarcerii în apartamentele lor din oraş, unde vor lua cina şi, după aceea, întinşi pe canapea, vor mai lucra ceva pentru a doua zi, în faţa televizorului cu sonorul dat încet. Majoritatea sînt tineri de familie bună, educaţi, sîrguincioşi, şi un pic nefericiţi. Personajul nostru, să-i spunem Ronald, sau Ron, se aseamănă în multe privinţe cu ei, doar că el arată foarte bine, ceea ce-l face să fie întrucîtva mai puţin nefericit decît ei. Ron e un bărbat atrăgător : înalt, zvelt, cu trăsături regulate. Defectele sale — o aluniţă în partea stîngă a bărbiei pătrate, dar nu exagerat de proeminente, părul blond ce-i acoperă mîinile bronzate şi şoldurile înguste —, în măsura în care nu-i împrumută trăsăturile unui manechin, îi sporesc frumuseţea, fiindcă este frumos aşa cum spunem despre o femeie că este frumoasă. Şi poate tocmai fiindcă nu-şi dă seama cît de atrăgător este, el place şi bărbaţilor, şi femeilor, şi tinerilor, şi copiilor, şi bătrînilor, şi celor care arată destul de bine, însă nu îndeajuns de bine pentru a rivaliza cu el, după cum place şi celor care nu arată chiar atît de bine, şi care, văzîndu-l, înţeleg că au toate motivele să-i invidieze pe cei mai înzestraţi decît ei.

Ron se aşază la bar, deschide ziarul, dar pînă să se apuce de citit, barmanul îl întreabă dacă vrea ceva de băut, şi i se adresează cu „Sir", deşi Ron e un client obişnuit al localului, mai ales de cînd a divorţat de nevastă-sa, toamna trecută. Ron a divorţat fiindcă, după ce-au trăit trei ani împreună, soţia sa a vrut să-şi reia meseria de creator de modele la care renunţase din cauza lui. Asta însemna că ea urma să locuiască la New York, în timp ce el trebuia să rămînă în New Hampshire, unde îşi avea clientela. S-au hotărît să locuiască separat pînă cînd el ar fi reuşit să găsească ceva de lucru lîngă New York, însă, după cîteva luni, între vizitele conjugale, Ron a început să se culce cu alte femei, iar ea cu alţi bărbaţi, şi asta a fost tot. „Nu-i nici o nenorocire", explica el prietenilor care ţineau şi la Ron, şi la soţia lui, deşi el arăta

ceva mai bine decît ea. „Eram foarte tineri cînd ne-am căsătorit. Ne iubeam din liceu. Am rămas însă şi după divorţ în relaţii bune cu ea", le spunea Ron prietenilor. Şi ei îl înţelegeau, cei mai mulţi fiind, ca şi el, divorţaţi.

Ron comandă un scotch cu sifon şi începe să citească ziarul. I se aduce băutura, dar nu soarbe prima înghiţitură pînă nu termină de citit un articol despre reapariţia coioţilor în nordul statului New Hampshire şi Vermont. Îşi aprinde o ţigară. Şi citeşte mai departe. Mai ia o înghiţitură. Cei din încăpere, bărbaţii de la bar, cîţi sînt, şi barmanul înalt, şi cei din separeuri, nu prea mulţi, îi urmăresc gesturile.

Tocmai citeşte anunţurile de la mica publicitate — probabil caută pe cineva să-i cureţe apartamentul —, cînd femeia care se va dovedi a fi Sarah Cole se ridică de la masa din separeu, se apropie de bar şi se aşază lîngă el. Poartă cizme grele, de cowboy, argăsite, o pălărie tot de cowboy, din piele de căprioară, nişte blugi scorţoşi şi un tricou galben, care atîrnă pe ea ca pielita unui cîrnat. Mai tîrziu, Ron va afla că ea nu are decît treizeci şi opt de ani, deşi arată cu zece ani mai bătrînă, iar faţă de el, chiar cu douăzeci. (Este imposibil să i se ghicească vîrsta lui Ron ; are înfăţişarea unui tînăr maturizat, de douăzeci şi cinci de ani, sau a unui bărbat de patruzeci de ani, cu un aer tineresc, însă vîrsta lui reală pare să nu aibă nici o importanţă.)

— Nu-i rău aici la bar, spune ea, uitîndu-se împrejur. Oricum e mai multă lumină. Ce citeşti ? întreabă ea cu seninătate, punîndu-şi coatele pe tejghea.

Ron îşi ridică ochii de pe ziar şi surîde puţin ; în faţa sa observă o femeie urîtă, mai urîtă decît ce-a văzut sau şi-a închipuit că există. Şi totuşi continuă să zîmbească. Are impresia că se cufundă în ochii ei căprui, mici, puţin saşii, însă nu trece mult timp şi îşi revine, începe să-i studieze faţa ciupită de vărsat, nasul mare, gura lăsată, dinţii strîmbi şi rari, bărbia lată şi teşită. Îi zăreşte apoi părul cînepiu şi gîtul invadat de acnee. Apoi privirile lor se încrucişează şi, din nou, are impresia că se cufundă în ochii ei.

— Ce-ai spus ? întreabă el.

Ea scoate o ţigară mentolată din pachet. Ron i-o aprinde. O vede cum împinge fumul prin nările ei enorme, umflate. Ea îi vorbeşte din nou. Are o voce groasă, nazală, mată :

— Te-am întrebat ce citeşti, da' acum văd ce.

Rîde scurt şi tare :

— Ziarul !

Ron rîde şi el.

— Da, ziarul: *The Concord Monitor !*

Nu are halucinaţii, vede limpede cine este în faţa lui şi admite, nu, mai bine zis susţine că vorbeşte cu cea mai urîtă femeie pe care a văzut-o vreodată, un fapt care îl fascinează ca şi cînd ar vorbi nu cu ea, ci cu cea mai frumoasă fiinţă pe care a văzut-o sau ar putea s-o vadă vreodată,. de aceea păstrează cu sfinţenie clipa aceasta, o reţine de parcă ar fi o minge de aur, un obiect extrem de greu pe care, dacă nu-l va ţine cu grijă în mînă, hotărît să-l păstreze, îl va pierde, iar acesta, scăpîndu-i dintre degete, se va rostogoli în iarbă pînă la marginea fîntînii, şi de acolo în adîncuri, dispărînd pentru totdeauna. Nu va rămîne decît în memorie, ceva de care să pomeneşti cu regret şi nedumerire, fiindcă după atîţia ani imaginea n-o vei mai putea regăsi decît povestind-o. Mintea şi trupul i se trezesc din amorţeală ; se concentrează asupra femeii din faţa lui, Sarah Cole, cu mutra ei oribilă de rinocer, cu vocea ei groasă şi precipitată, cu trupul ei îndesat şi diform, iar pentru a prelungi acest moment începe să-i pună tot felul de întrebări, apoi îi cumpără ceva de băut, apoi îi zîmbeşte, şi are impresia, chiar atunci, că într-adevăr a început s-o ia în serios, pe ea cu toate necazurile ei.

Îi află bineînţeles numele ; ea recunoaşte că a venit să stea de vorbă cu el fiindcă a fost provocată de una din femeile cu care era în separeu. Se roteşte pe scaun şi zîmbeşte victorioasă, cu cinism, spre cele două prietene, urîte şi ele (deşi nu atît de urîte ca ea), îmbrăcate tot în blugi, cizme de cowboy şi pălării. Una dintre ele, o blondă cu o bărbie proeminentă, cu un machiaj stridend, îi face discret cu mîna, ca şi cum s-ar fi jenat să

fie văzută, apoi se întoarce împreună cu cealaltă femeie din separeu spre paharele lor, din care trag cu nesaț.

Sarah se întoarce spre Ron și-i spune tot ce vroia să afle, despre ce face ea la Rumford Press, despre fostul ei soț care nu era decît un ticălos, un tîmpit, „bolnav", zice ea, cuprinsă parcă de milă. Îi povestește apoi despre cei trei copii ai ei ; cea mică e la școală, și e moartă după băieți, iar ceilalți doi sînt la liceu, nu prea mai stau pe acasă. Vorbește de ei cu duioșie. Ron este impresionat. O vede cu cîtă plăcere, cu cîtă înfrigurare vorbește despre copii ; ochii parcă îi strălucesc atunci cînd o întreabă cum îi cheamă.

— Ești o femeie drăguță, îi spune el.

Sarah zîmbește și se uită în paharul gol.

— Nu, nu sînt. Tu ești drăguț că mi-o spui.

Ron face semn barmanului să umple paharul. Sarah bea votcă. Probabil că tot bea de vreo două ore, fiindcă acum pare destul de relaxată, oricum mai relaxată decît sînt în general femeile atunci cînd încep să-i vorbească.

Acum e rîndul ei să-l întrebe cu ce se ocupă, de ce a divorțat, cît a locuit în Concord, însă el n-are chef să vorbească despre viața lui. Vrea doar s-o cunoască pe ea, chiar dacă ceea ce-i povestește Sarah este previzibil și obișnuit, iar modul în care o face este cît se poate de banal. Ron se gîndește apoi la soțul ei. Cum o fi arătînd bărbatul care se poate îndrăgosti de Sarah Cole ?

II

Scena care a avut loc în braseria Osgood se încheie o dată cu plecarea lui Ron, după ce mai comandase un rînd de votcă pentru Sarah, și cu întoarcerea ei în separeu, la prietenele care o așteptau. Nu știu ce le-a zis, dar nu-i greu de presupus. Nu-i erau prietene apropiate, doar colege de serviciu la Rumford Press, unde împachetau programe T.V. în cutii de carton. Își detestau meseria, și deseori, după schimbul de zi, își luau pălăriile și cizmele de cowboy din vestiar și se opreau la un pahar,

în drum spre casă. Acum intraseră pentru prima oară la Osgood, un loc pe care îl evitaseră pînă atunci, convinse că aici nu intrau decît avocaţii şi agenţii de la asigurări. Sarah a fost cea care le-a zis că n-au de ce să se teamă, şi cum ele n-au avut ce să-i mai răspundă, au intrat toate trei în braseria Osgood. Ron nu se înşela, erau acolo de mai bine de o oră cînd a intrat el, şi Sarah era deja puţin ameţită.

— O să mai venim pe aici, le-a spus ea prietenelor ei, ridicînd puţin vocea.

Ceea ce au şi făcut în vinerea aceea cînd Ron a apărut din nou cu ziarul în mînă. Îşi lăsă servieta jos lîngă scaun, comandă ceva de băut şi începu să citească prima pagină, încet, ostentativ, ca un bărbat singur, plictisit, fără nici o grabă. Nu le observase pe cele trei femei cu pălării de cowboy şi cizme, care se aflau în spatele lui, într-un separeu. Îl zăriseră însă ele, şi, după cîteva clipe, Sarah se afla iarăşi lîngă el.

— Bună.

Se întoarse, o văzu, şi brusc regăsi momentul pe care-l pierduse cu o noapte înainte, după ce ieşise din local şi uitase de întîlnirea cu cea mai urîtă femeie pe care o văzuse vreodată. Părea şi mai diformă acum, ceea ce-l făcu să simtă că momentul este chiar mai important pentru el, şi că încă o dată îl poate ţine strîns în mînă, ca pe un obiect preţios ; începu să-i vorbească, să-i pună întrebări, să-i mărturisească părerile lui şi să le afle pe ale ei.

Am spus la început că eu sînt bărbatul din această povestire, iar prietena mea, Sarah Cole, decedată acum, este femeia. Îmi amintesc de noaptea aceea, era a doua oară cînd o vedeam pe Sarah Cole, şi mă cutremur acum, nu de frică, ci de ruşine. Cînd am întîlnit-o prima oară pe Sarah, singura mea grijă a fost să mă agăţ de acest moment, să-l păstrez ca şi cînd începutul său nu avea nici o legătură cu vreun moment anterior din existenţa ei sau a mea, luate separat, iar ceea ce urma n-ar mai fi amintit de el. Vorbea mai încet decît cu o seară înainte, iar eu am ascultat-o la fel de nerăbdător şi atent, fiindcă motivele pentru care acceptasem să vorbesc cu ea acum

mă făceau s-o ascult, şi, ca şi cum ar fi fost un obiect, îmi închipuiam că e posibil s-o scot din datele existenţei ei ca s-o primesc în propria mea existenţă. Nu mi-am dat seama atunci cît de neomenos mă purtam cu ea. Cînd n-ai făcut niciodată ceva asemănător, şi acel ceva nu este în mod evident bun sau rău, de obicei e cu neputinţă să ştii dacă ceea ce urmează să faci este nedrept sau nu, şi abia mai tîrziu s-ar putea să-ţi dai seama că ai greşit.

În timp ce beam, Sarah mi-a spus că îl ura pe fostul ei soţ pentru că nu ştia să se poarte cu copiii.

— Nu din cauza banilor, spuse ea nervoasă, bălăngănindu-şi picioarele pe scaunul de la bar. Deşi nu dă un ban, şi eu trebuie să-i hrănesc, să-i îmbrac, şi el nu-i în stare să le scrie măcar un rînd sau să le dea un telefon. Mă sună doar să-mi facă scandal că încerc să-l dau în judecată să plătească pensia alimentară. Nici nu întreabă de ei.

— Ce ticălos !

— Aşa-i, aşa-i, nici nu ştiu de ce m-am măritat cu el. De ce nu l-am lăsat. Paişpe ani, Dumnezeule ! Nu ştiu, parcă mi-a făcut farmece, continuă ea absentă. Nici măcar nu arăta grozav.

După ce bău al doilea pahar se pregăti să plece. Copiii o aşteptau acasă, şi vinerea lua de obicei masa împreună cu ei. Era ziua în care îi putea controla mai uşor.

— Nu-i las să iasă cu oricine, trebuie să existe o regulă, nu ?

Am încuviinţat din cap şi apoi am ieşit amîndoi. Ne urmăreau toţi din priviri. Ştiam ce gîndesc, dar nu-mi păsa, fiindcă nu făceam altceva decît s-o conduc pînă la maşină.

Era o seară răcoroasă, amurgul se lăsa ca o pătură cenuşie. Automobilul ei, un Buick uriaş, vopsit în verde închis, vechi de cel puţin zece ani, era o rablă aproape de nefolosit. Apăsă mînerul portierei. Nimic. Încercă din nou. Am încercat şi eu. Tot nimic.

Am observat o îndoitură mare, în formă de V, pe aripa stîngă din faţă, care bloca portiera.

— Cred că ţi-a lovit-o cineva în timp ce erai în restaurant, i-am spus.

Se uită cîteva clipe la urma de pe maşină, apoi, cînd se întoarse spre mine, am văzut-o că plînge.

— Isuse Hristoase ! se văita ea, şi din gura ei de broască, plină de salivă, se revărsa, peste dinţii rari, o limbă roşie. Se aprinsese la faţă şi, deşi lumina era destul de slabă, i-am văzut chipul buhăit de plîns, ochii cufundaţi undeva în obrajii umeziţi de lacrimi ; umerii îi căzuseră, mîinile îi atîrnau fără vlagă.

— N-am cu ce să plătesc. *N-am* cu ce.

Mi-am lăsat servieta pe trotuar, m-am apropiat de ea şi am strîns-o în braţe în timp ce plîngea în hohote, cu capul vîrît în umărul meu. După cîteva clipe începu să-şi revină, suspina doar. Pălăria de cowboy îi stătea pe cap într-o poziţie precară, caraghioasă. Se trase un pas înapoi şi spuse :

— O să intru pe partea cealaltă.

— Bine, i-am zis eu în şoaptă.

Încet, ocoli botul maşinii urîte şi greoaie, deschise uşa dinspre bordură şi se strecură cu greutate în faţa volanului. Porni motorul. Un zgomot violent, ca un muget ; maşina n-avea tobă de eşapament. Fără să mai spună vreun cuvînt, fără să-şi ia rămas bun, dădu înapoi, ieşi din parcare şi intră pe şosea.

M-am întors şi mi-am pornit maşina. Am aruncat întîmplător o privire spre uşa localului. Barmanul, cele două femei care veniseră cu Sarah şi doi bărbaţi care stăteau la bar se uitau la mine. Pe cei doi îi cunoşteam, erau avocaţi. Rînjeau la mine. Le-am răspuns cu acelaşi rînjet, apoi m-am urcat în maşină, şi, fără să mă uit înapoi, am plecat acasă.

III

Cîteva săptămîni mai tîrziu, într-o seară, Ron se întîlneşte din nou cu Sarah la Osgood şi, după ce îi dă să bea trei pahare de votcă, şi bea şi el trei de whisky, o duce la el acasă cu maşina lui — un Datsun break — avînd în minte un singur lucru : să facă dragoste cu ea.

Aşadar eu sînt bărbatul din această povestire şi Sarah este femeia, şi dacă relatez întîmplările în felul acesta este pentru că ceea ce vreau să spun mă tulbură, mă întristează, şi inevitabil mă îndepărtez de la fapte, aşa cum au fost. Sînt tentat acum să ascund adevărul, s-o prezint pe Sarah mai bună decît era în realitate, iar pe mine mai rău decît am fost ; dar poate că sînt tentat în aceeaşi măsură s-o prezint pe Sarah într-o lumină defavorabilă, şi pe mine într-una mai bună. Adevărul este că eu eram un bărbat bine, iar ea o femeie urîtă, şi amîndoi ştiam asta. Şi cînd a ieşit de la Osgood, ea era hotărîtă să facă dragoste cu un bărbat mult mai bine decît oricare altul cu care avusese ocazia să se întîlnească pînă atunci, iar eu eram hotărît să fac dragoste cu o femeie mult mai urîtă decît oricare alta cu care făcusem dragoste pînă atunci. Într-un fel eram chit.

Nu, nu-i chiar aşa. (Vedeţi ? Iată de ce trebuie să vă spun povestirea în felul acesta.) Nici măcar nu sînt sigur că simt amîndoi acelaşi lucru. Poate că într-adevăr îi place acest bărbat, cel mai atrăgător bărbat pe care l-a întîlnit vreodată. Şi poate că pentru ea este mai evidentă urîţenia ei decît frumuseţea lui, după cum şi pentru el este mai evidentă urîţenia ei decît frumuseţea lui. Doar că Ron nu se crede un bărbat extraordinar de frumos. Pur şi simplu înţelege că oamenii îl privesc astfel. Iar el, parcă am mai spus-o, este doar un bărbat bine.

Ron descuie uşa apartamentului, intră şi aprinde veioza. Este un apartament cochet, cu un dormitor cu un singur pat, unul din cele treizeci de apartamente identice dintr-o clădire mare, de cărămidă, din cartierul de răsărit al oraşului. Sarah, nervoasă, rămîne în pragul uşii, trăgînd cu ochiul înăuntru.

— Poţi să intri, spuse el.

Păşeşte timidă închizînd uşa după ea. Îşi scoate pălăria de cowboy, apoi şi-o pune din nou pe cap, cu un gest repezit, traversează sufrageria şi se lasă pe un fotoliu vrînd parcă să se afunde în el, să dispară. Ron e în spatele ei ; îi pune mîna pe umăr. Sarah se crispează şi îi dă mîna la o parte.

— Vrei ceva de băut ?

— Nu... cred că nu, spuse ea, uitîndu-se la peretele din față, unde un biciclist într-o fotografie mare, înrămată face reclamă turului Franței. Mai încolo, într-o nișă din sufragerie, o bicicletă argintie cu zece viteze, zveltă ca un cal de curse, stă sprijinită de perete.

— Nu știu, spuse ea.

Ron a intrat în bucătărie și își pregătește ceva de băut.

— Nu știu... Nu știu.

— Ce ? Te-ai răzgîndit ? Vrei o tărie ? Votcă cu gheață. Ce zici ?

Sarah încearcă să stea picior peste picior, dar trupul i s-a cufundat prea mult în fotoliu, iar pulpele ei sînt prea groase, și pînă la urmă rămîne cu un picior suspendat în aer, și cu celălalt sucit într-o parte. Parcă s-ar fi prăbușit de la o mare înălțime.

Ron iese din bucătărie, se uită la fotoliu, o vede pe Sarah în această poziție incomodă, apoi se întoarce din nou în bucătărie. După cîteva secunde revine în cameră.

— Serios, chiar nu vrei o tărie ?

— Nu.

Ron se așază în spatele ei și îi pune mîna pe umăr. De data asta femeia nu se mai crispează, deși nici relaxată nu pare. Stă în fotoliu ca o stană de piatră.

— Ți-e frică ? o întreabă el cu blîndețe. Apoi adaugă : *Mie* da.

— Nu... nu mi-e frică. Rămîne o clipă tăcută. Ție să-ți fie frică ? De ce ?

Se întoarce spre el, fără să-l privească în ochi.

— Păi... nu fac asta în fiecare seară. Să aduc acasă o femeie, eu...

— Agățată într-un bar.

— Nu... nu-i adevărat. Îmi placi, Sarah, crede-mă. Doar știi că nu te-am agățat. Ne-am împrietenit.

— Vrei să te culci cu mine, așa-i? întreabă ea, evitîndu-i privirea insistentă.

— Da.

Pare să fie un răspuns serios. Ron nici nu s-a atins de paharul lui. Spune „Da", direct și răspicat, nu prea repede, și foarte hotărît. Un lucru simplu, spus într-un

mod simplu. Un bărbat vrea să facă dragoste cu o femeie. Ea îl întreabă şi el îi răspunde. Ce poate fi mai simplu ?

— Vrei să te culci cu *mine* ? întreabă el.

Ea se suceşte în fotoliu, apoi se întoarce din nou spre perete şi spune încet :

— Da, sigur, dar... mi-e greu să-ţi explic.

— Ce să-mi explici ? Ce ?

Ron lasă paharul pe măsuţa dintre fotoliu şi canapea. O mîngîie uşor pe umeri. Lucrurile pot merge pînă la capăt, dar la fel de uşor s-ar putea opri şi aici. N-a întîmpinat nici un obstacol (poate doar pe acelea pe care şi le-a creat singur), şi totuşi nu e sigur că va ajunge la ţintă. Şi de aceea ezită, nu ştie cît de insistent să fie. Îi mîngîie doar umerii căzuţi.

— Tu şi eu... sîntem atît de diferiţi.

Se uită la bicicleta sprijinită de perete.

— Un bărbat... şi o femeie, spuse el.

— Nu, nu-i vorba de asta. Vreau să spun, diferiţi. Adică foarte diferiţi. Tu nu poţi să înţelegi. Dar sîntem diferiţi. Ascultă, spuse ea, trebuie să plec. Trebuie să plec acum.

Ron se trage înapoi, apucă din nou paharul, soarbe o înghiţitură şi o urmăreşte prin oglindă cum, cu destulă greutate, ea se ridică din fotoliu şi se îndreaptă repede spre uşă. Doar o clipă se opreşte, să-şi aranjeze pălăria pe cap, să-l mai privească o dată.

— Rămînem prieteni, da ?

— Da, prieteni.

— Ne vedem la Osgood, da ?

— Da, sigur că da.

— Bine. La revedere, spuse ea şi deschise uşa.

Uşa se închide. Bărbatul ocoleşte canapeaua, deschide televizorul şi se aşază în faţa ecranului. Ia de pe măsuţă un program T.V., îl răsfoieşte, parcurge cu degetul coloanele, se opreşte, îl pune deoparte. Nici un moment nu-i trece prin cap să facă vreo asociaţie între program şi femeia care tocmai ieşise din cameră, chiar dacă ştie foarte bine că ea asta făcea în fiecare zi, împacheta programe T.V. în cutii de carton ca să fie trimise în diferite

oraşe din New England. Va face această asociaţie altă dată, într-o altă seară, însă atunci va avea o altă rezonanţă, una sentimentală. Şi va fi prea tîrziu ca să mai înţeleagă de ce pronunţase ea cuvîntul „diferiţi".

IV

Dar nu acesta e lucrul cel mai important în povestirea mea. Desigur, e un aspect, aspectul înşelător, să zicem, însă nu el m-a făcut să vă spun această poveste. Şi, relatînd-o acum, caut să înţeleg ce a fost între mine şi Sarah, în vara aceea, şi în acel început de toamnă, cu zece ani în urmă. Trăiam cu ea, dar nici acest aspect nu este foarte important în povestirea mea, iar că eram prieteni are chiar şi mai puţină importanţă. Ca să înţeleg ce-a fost între noi, trebuie să povestesc totul, fiindcă, pînă la urmă, nu mă interesează decît atît, dacă ce s-a petrecut între noi a fost bine sau rău. Caracterul este însuşi destinul, iar dacă reuşeşti să-ţi cunoşti caracterul şi, într-o anumită măsură, să-l controlezi e ca şi cum ţi-ai cunoaşte şi, într-o anumită măsură, ţi-ai controla soarta.

Să-mi continui aşadar povestirea. Cînd ne-am întîlnit, mai tîrziu, eram în apartamentul ei, într-un bloc, la etajul întîi, pe Perley Street, în zona de sud a oraşului. Cîteva săptămîni n-am mai fost la Osgood, nu vroiam să mă întîlnesc cu Sarah acolo. Mi-am găsit scuze, am inventat motive, şi mergeam în alt bar după serviciu. Şi totuşi Sarah mă obseda ; mă obseda ideea de a face dragoste cu ea, o idee care nu venea dintr-o *dorinţă* reală, şi poate tocmai de aceea se transformase într-o obsesie atît de complicată. Pasiunea, cînd nu e însoţită de dorinţă, devine violentă ; simţisem probabil primejdia care se ascundea în spatele acestei obsesii ; aşa că am căutat s-o ocolesc pe Sarah.

Şi totuşi am întîlnit-o. A fost o întîmplare, desigur. Îmi scosesem cămăşile de la curăţătorie, o luasem apoi pe jos, spre poştă, pe Perley Street. Era într-o sîmbătă dimineaţă şi, ca de obicei, îmi făceam plimbarea cu bicicleta. Nici o clipă nu mi-a trecut prin cap că Sarah locu-

ieşte pe Perley Street, deşi chiar ea mi-o spusese, de cîteva ori, se plîngea că stă într-un cartier mizer, cu blocuri vechi, curţi mici şi murdare, cu alei veşnic pline de caroserii ruginite, abandonate, de triciclete din plastic, aruncate pe caldarîmul crăpat. Şi mi-am amintit abia cînd am văzut-o. Era prea tîrziu ca s-o mai evit. Mergeam pe bicicletă, în pantaloni scurţi şi tricou, cărînd în portbagajul de la spate cămăşile scrobite, împăturite într-un pachet. Ea venea spre mine pe trotuar, cu două plase mari în mînă. Cînd mi-am dat seama că mă văzuse, m-am oprit. Am stat de vorbă. M-am oferit ş-o ajut. I-am luat plasele, iar ea a apucat bicicleta, ţinînd-o atent de ghidon, parcă i-ar fi fost frică să n-o strice.

La intrarea în bloc ne-am oprit. Pe scările de lemn se înghesuiau saci de gunoi desfăcuţi, din care se revărsau coji de ouă, pungi de hîrtie mototolite, zaţ de cafea.

— Şi le-am zis de atîtea ori să-şi ducă gunoiu', parcă aş vorbi cu pereţii, mă lămuri ea. Sprijini apoi bicicleta de balustradă şi îmi ceru plasele.

— Ţi le duc eu, i-am zis.

I-am arătat cum să fixeze lanţul de balustradă. Apoi am rugat-o să ia cămăşile sus.

— Nu vrei să bei o bere ? mă întrebă ea în timp ce deschidea uşa spre holul întunecos. O scară îngustă dispărea în întunericul greu şi umed. Mirosea a ziare vechi.

— Sigur, am zis eu, urmînd-o pe scări.

— Îmi pare rău, nu-i lumină. Nu vrea nimeni s-o repare.

— Nu-i nimic. Mă iau după tine.

Deşi în hol lumina era slabă, îi puteam vedea venele mari, vineţii, care îi brăzdau pulpele. Purta pantaloni scurţi, strînşi pe corp, sandale cu talpă groasă, de cauciuc, şi un jerseu roz, fără mîneci. Mi-am imaginat-o într-un supermagazin, stînd la coadă la casierie. Dacă aş fi fost în spatele ei, fără s-o cunosc, cred că aş fi întors capul, preferînd să mă uit la coperta unei reviste, pe un T.V. *Guide, People, The National Enquirer,* sau pe altceva, căci, la lumina palidă a zilei, înfăţişarea ei nu-ţi putea provoca decît jenă uitîndu-te la ea. Şi totuşi mă aflam aici, în locuinţa ei, privindu-i uluit

gambele diforme, îmbrăcămintea mohorîtă, lipsită de gust, mizeria în care trăia. Şi nu o făceam cu detaşare, nu mă uitam la ea dintr-o curiozitate, ci din pasiune, nu simţeam, sau cel puţin nu consideram gestul meu o perversitate. Mă stimula prezenţa ei, aveam chef de vorbă, devenisem îndrăzneţ, poate chiar prea îndrăzneţ.

Închipuiţi-vă această scenă. Bărbatul bronzat, suplu, în pantaloni scurţi de jogging şi sandale italieneşti de piele, cu un tricou strîmt, intră în apartament, iar în faţa lui femeia, cu o piele de culoarea aluatului, cu un trup gros, îndesat, de o urîţenie izbitoare. Îi face semn să meargă în bucătărie, să pună sacoşele pe masă. El se uită prin cameră şi o întreabă surîzător :

— Şi berea cu care m-ai ademenit ?

E un apartament întunecos, ticsit de mobile mari, uzate, cumpărate de ocazie, construite probabil pentru o casă de ţară sau pentru un apartament spaţios de acum patruzeci, cincizeci de ani, iar pînă să ajungă la Sarah Cole, trecuseră prin multe mîini, pînă să fie transportate în Perley Street, săltate pe scările înguste, ea şi copiii gîfîind în urma lor, transpiraţi leoarcă ; o canapea cu tapiseria umflată, fotolii, masa de toaletă, cîteva scaune balansoar, iar la bucătărie, în loc de masă, un birou vechi de arţar, cu şase scaune de stejar; o comodă înaltă, cu vitrină, toate scorojite, pătate, cu crăpături, strivind linoleumul verde sub apăsarea lor.

Totuşi apartamentul este curat, lucrurile sînt la locul lor. Bărbatul se simte bine aici. Se duce în sufragerie şi aruncă o privire spre cele trei dormitoare.

— Frumos apartament, îi strigă el.

Se uită la fotografiile înrămate, la cei trei copii, la chipurile lor aranjate pe bufet ca într-un altar.

— Arată bine puştii.

Într-adevăr sînt frumoşi. Blonzi, grăsuţi, îngrijiţi, cu o înfăţişare plăcută.

Se întoarce în bucătărie. Femeia tocmai deşartă plasele.

— Şi unde-i berea de care vorbeai ? o întreabă el din nou.

S-a postat în uşă, lăsîndu-se pe un picior, ca un dansator care se odihneşte.

— Ce-i cu tine, Sarah ? S-a întîmplat ceva ?

Fără să scoată un cuvînt, ea lasă plasele jos, se apropie de el şi, luîndu-i capul în mîini, îl sărută pe gură, îi încolăceşte apoi trupul cu braţele, îi cuprinde şoldurile, îl îmbrăţişează strîns, sărutîndu-l în continuare, cu ochii deschişi. Bărbatul o apucă de umeri, îi îndepărtează uşor faţa, şi amîndoi se privesc o clipă, fascinaţi. Apoi bărbatul se desprinde de ea, se întoarce şi, în tăcere, se îndreaptă spre uşă şi pleacă. Ultimul lucru pe care îl vede înainte de a ieşi este femeia, aşezată în pragul bucătăriei, cu faţa puţin aplecată într-o parte, cu aceeaşi expresie radioasă pe care o au şi copiii din fotografie.

V

În dimineaţa următoare, era o duminică rece şi ploioasă, Sarah a apărut la uşa apartamentului meu. Îmi adusese pachetul pe care îl uitasem la ea în bucătărie, şi cînd i-am deschis uşa, mi l-a întins pur şi simplu, cu o privire vinovată. Avea pe ea o manta galbenă de ploaie, cu gluga trasă pe cap, şi părea mai degrabă o şcolăriţă speriată în faţa profesorului decît o femeie matură, care lasă un pachet acasă la un prieten. La urma urmei, nu avea de ce să-i fie ruşine.

Am invitat-o înăuntru. Tocmai citeam ediţia de duminică din *New York Times,* întins pe canapea, cu ceaşca de cafea în faţă, îmbrăcat într-un halat de baie. Am rugat-o să-şi scoată mantaua de ploaie şi gluga, să le pună în dulapul de lîngă uşă. Pornisem spre bucătărie să-i aduc o cafea, cînd m-am întors şi am privit-o. Închisese uşa dulapului. S-a întors şi s-a uitat spre mine.

Ce mai urmează acum ? Să descriu scena. Îmi amintesc acest moment de parcă n-ar fi trecut zece ani. Cămăşile împachetate erau pe masă în spatele ei, ziarele zăceau împrăştiate pe canapea şi podea, auzeam ropotele de ploaie măturînd faţada clădirii, camera se umpluse de tăcere, şi noi stăteam unul în faţa celuilalt, privin-

du-ne. Ne-am dezbrăcat amîndoi, în lumina cenușie, tulbure, doi membri ai aceleiași specii, un bărbat și o femeie, bărbatul ceva mai tînăr și mai puțin speriat decît femeia, iar femeia cu trăsături mai grosolane decît ale bărbatului, destinși, și unul, și celălalt, de parcă ar fi scăpat, după mult timp, de o teribilă apăsare.

VI

Am făcut dragoste în dimineața aceea în patul meu, ore în șir, pînă după-amiază. Și am discutat, așa cum discută de obicei un bărbat și o femeie care petrec împreună în pat o jumătate de zi, sau o noapte. I-am povestit despre trecutul meu, despre oamenii care au ținut la mine, și la care am ținut și eu, despre fosta mea soție din New York, despre fratele meu din Aviația Militară, despre părinții mei din Florida, i-am povestit despre ambițiile, despre visurile și îndoielile mele. M-a urmărit cu atenție. Și a vorbit mult mai puțin decît mine. Poate fiindcă îmi povestise deja multe lucruri despre ea, sau poate fiindcă vroia să mi le spună altă dată, dacă erau cumva de spus.

În următoarele săptămîni ne-am întîlnit de mai multe ori, și de fiecare dată făceam dragoste în apartamentul meu. Îi telefonam cînd se întorcea acasă de la birou, sau, dacă nu telefonam eu, suna ea, și după ce rosteam cîteva cuvinte banale, sugeram, eu sau ea, să ne vedem, să ne petrecem seara împreună. După o jumătate de oră era la ușa mea. Ne iubeam cu pasiune, tandru, ca niște oameni maturi, și amîndoi eram foarte mulțumiți.

Apoi, într-o noapte călduroasă, o sîmbătă din august, pe cînd stăteam în pat peste cearceafurile încîlcite, fumînd și sporovăind alene, Sarah mi-a spus că vrea să ieșim în oraș să bem ceva.

— Acum ?

— Da, e devreme. Cît e ceasul ?

M-am uitat la ceasul electronic de lîngă pat.

— Nouă patruzeci și nouă.

— Ei, vezi ?

— Nu-i chiar aşa devreme. De obicei pleci acasă înainte de unsprezece. Şi acum e aproape zece.

— Nu, e abia trecut de nouă. Depinde cum priveşti lucrurile. Şi doar e sîmbătă, Ron, nu-i aşa ? Nu vrei să ieşim în oraş să dansăm ? Sau asta e tot ce ştii să faci, glumi ea şi mă împunse cu degetul în coaste. Ştii să dansezi ? Îţi place să dansezi ?

— Sigur, da... sigur, dar nu în seara asta. E prea cald. Sînt şi obosit...

Sarah insistă însă, îmi explică încîntată că un bar cu aer condiţionat ar fi mult mai răcoros decît apartamentul meu şi că nu era nevoie să intrăm într-un bar unde se dansa, puteam să mergem la fel de bine şi la Osgood. „Ca un compromis", spuse ea.

Atunci i-am propus să mergem la El Rancho, un restaurant cu o braserie intimă, cu bar şi ring de dans, la cîteva mile în afara oraşului, pe vechea şosea spre Portsmouth. Pe la nouă, după ce se închidea restaurantul, barul se umplea de clienţi veniţi din cîteva localităţi din apropiere. Fusesem o dată la restaurant, dar nu la bar, şi nici nu cunoşteam pe cineva care să fi fost.

Sarah tăcu o clipă. Îşi aprinse apoi o ţigară şi se acoperi cu cearceaful.

— Nu vrei să se ştie despre relaţia noastră, aşa-i ? Recunoaşte !

— Nu-i adevărat... Nu-mi place să se bîrfească pe seama mea. Ştii că lucrez cu multă lume, şi unii vin la Osgood. Mai ales sîmbătă seara.

— Nu, spuse ea cu hotărîre. Ţi-e ruşine să te afişezi cu mine. Asta e. Te culci cu mine, dar nu vrei să apari în lume cu mine.

— Nu-i adevărat, Sarah.

Tăcu din nou. M-am întins să-mi iau ţigările şi bricheta de pe noptieră.

— Îmi eşti dator, Ron, spuse ea deodată. Îmi eşti dator.

— Ce ? Mă aşezasem pe spate, cu ţigara aprinsă în gură, acoperit de cearceaf.

— Am spus că-mi eşti dator.

— Nu înţeleg la ce te referi. Pur şi simplu nu vreau să se bîrfească pe seama mea, pricepi ? Asta-i tot. Viaţa mea

particulară, înţelegi, nu vreau să mă expun în văzul lumii. Şi nu-ţi sînt dator cu nimic.

— Îmi eşti dator. Cu prietenie. Şi cu respect. Nimeni nu poate să facă tot ce-ai făcut tu fără să-mi arate prietenie şi respect.

— Sarah, zău dacă pricep ceva. Doar sînt prietenul tău, ce vrei mai mult ? Şi te respect. Te respect cu adevărat.

— Sigur ?

— Da, sigur.

Tăcu iarăşi. Apoi oftă şi încet, aproape imperceptibil, îmi spuse :

— Atunci va trebui să te afişezi cu mine. Nu-mi pasă de Osgood, şi de tipii cu care lucrezi. Dar dacă ţii cu tot dinadinsul să nu mergem acolo, n-o să mergem, dar undeva va trebui să ne ducem, la El Rancho, de pildă, sau în altă parte, într-un local pe care să-l ştiu şi eu, unde merg şi colegii *mei* de muncă, oameni pe care să-i cunosc *eu*, şi o să mergem şi la cîteva petreceri, fiindcă şi *eu* sînt invitată la petreceri. Am prietenii mei, am familia mea, şi trebuie să-mi cunoşti familia. Copiii mei cred că umblu să agăţ bărbaţi, că umblu prin baruri, cînd eu de fapt vin la tine, şi asta nu-mi convine deloc, aşa că trebuie să-ţi fac cunoştinţă cu ei, ca să le pot spune unde sînt cînd nu dorm noaptea acasă. Şi o să vii la mine, şi o stăm împreună seara...

Pe măsură ce-şi ordona pretenţiile, după ea atît de îndreptăţite, vocea i se ascuţise, şi acum aproape că ţipa la mine.

— Îmi datorezi *asta*. Sau, dacă nu, eşti un om de nimic. E simplu.

Aşa era.

VII

Bărbatul este îmbrăcat elegant. Poartă un sacou bleumarin, cămaşă bej, deschisă la gît, pantaloni albi, pantofi sport. Ceilalţi, inclusiv femeia care-l însoţeşte, sînt îmbrăcaţi la fel : blugi şi cizme de cowboy, bluze sau cămăşi de cowboy, tricouri imprimate strident. Femeile, multe din

ele, poartă pălării de cowboy date pe spate şi agăţate cu un şnur de bărbie. Bărbatul nu cunoaşte pe nimeni şi nici nu-şi dă seama dacă ceea ce vede este o petrecere sau nu, femeia însă îi cunoaşte aproape pe toţi, şi, foarte încîntată, le face cunoştinţă cu el. Bărbaţii rînjesc şi îi dau mîna, apoi îl bat pe umăr, îl întreabă în ce domeniu lucrează, după care se lasă tăcere. Femeile îi aruncă la început priviri provocatoare, însă se potolesc foarte repede. Femeia care îl însoţeşte pe bărbatul în sacou vorbeşte cît toţi la un loc. Nici nu mai apucă să deschidă gura altcineva, bărbatul care a venit cu ea, ceilalţi bărbaţi de la mese, şi femeile. Nu se mai opreşte, vorbeşte tot timpul, se agită în stînga şi în dreapta, vorbeşte cu voce tare, rîde în hohote şi rîde chiar şi la glumele cele mai stupide, şi bea fără oprire, se ameţeşte, abia dacă mai poate lega un cuvînt, se clatină, şi abia atunci bărbatul, nemaiavînd încotro, o apucă de mînă şi, împreună, se strecoară afară, şi pleacă acasă, în Perley Street.

Istoria se repetă de două ori în aceeaşi săptămînă, apoi de trei ori în săptămîna următoare — la El Rancho, la Ox Bow din Northwood, în apartamentul Ritei şi al lui Jimmy din Thorndike Street, şi la Betsy Beeler acasă, şi încă o dată, ultima oară, pe malul lacului Sunapee, într-o vilă. Ron a renunţat s-o mai sune pe Sarah, iar cînd ştie că e ea la telefon nici nu mai răspunde. Sau îl lasă să sune de cinci, şase ori înainte de a ridica receptorul. Ron şi-a scos haina şi vesta, şi-a desfăcut cravata, şi îşi pregăteşte ceva de mîncare.

— Alo !

— *Bună...*

— Ce mai faci ?

— *Bine. Sînt puţin obosită.*

— Nu te-ai trezit încă ?

— *Nu. Nu tocmai. Ah, lunea e o zi odioasă.*

— Te-ai distrat bine noaptea trecută ?

— *Ştiu şi eu ? Într-un fel, da. E frumos acolo, pe marginea lacului. Ascultă,* spune ea, înveselită. *Nu vrei să vii diseară pe la noi ? Copiii ies mai tîrziu, şi dacă vii pînă în opt, te vezi şi cu ei. Vor să te cunoască.*

— Le-ai povestit despre mine ?

— *Bineînţeles. De mult. Puteam să mă ascund de ei ?*

Ron tace.

— *Nu vrei să vii la noi diseară ? Nu vrei să te vezi cu copiii mei ? Nu, nu vrei, ăsta-i adevărul.*

— Nu, nu-i vorba de asta, dar... am mult de lucru.

— *Trebuie să vorbim,* anunţă ea cu o voce joasă.

— Da, răspunse el, trebuie să vorbim.

Au stabilit să se întîlnească la el, apoi şi-au spus la revedere şi au închis.

Acum Ron îşi încălzeşte mîncarea pe care o va mînca singur în bucătărie, în timp ce Sarah îi cheamă pe copii la masă, şi poate că acesta ar fi cel mai potrivit moment, cînd sînt atît de aproape de sfîrşitul povestirii, să recunosc că nu sînt atît de sigur dacă Sarah Cole a murit sau nu. Cu cîţiva ani în urmă m-am întîlnit întîmplător cu una din prietenele ei, o blondă cu bărbia proeminentă. Numele ei, mi-a amintit chiar ea, era Glenda ; mă văzuse la Osgood de cîteva ori, ne întîlnisem şi la El Rancho o dată cînd am fost cu Sarah acolo. Am rămas surprins că m-a recunoscut, ba am fost chiar puţin stînjenit că n-am recunoscut-o eu primul. Pe ea însă n-o deranjase. Dimpotrivă, mi-a spus rîzînd :

— Nu prea te-ai schimbat, domnule.

M-am făcut c-o recunosc, dar cred că şi-a dat seama că pentru mine era o figură străină. Stăteam de vorbă în faţa magazinului Sears, pe South Main Street, de unde voiam să cumpăr nişte vopsea. Mă recăsătorisem de curînd şi urma să ne zugrăvim apartamentul.

— Ce s-a întîmplat cu Sarah ? am întrebat-o pe Glenda. Mai lucrează la expediţie ?

— Nu, nici vorbă. A plecat demult. Am auzit că s-a întors din nou la fostul ei soţ. Nu ştiu cum îl cheamă. Cole parcă.

Am întrebat-o dacă era sigură, şi mi-a spus că nu era, că auzise doar vorbindu-se prin baruri şi pe la serviciul de expediţie a presei, dar că totuşi nu avea motive să se îndoiască. Lumea zicea că Sarah se întorsese la fostul ei soţ, că locuiau într-o rulotă, undeva într-un parc, lîngă Hooksett şi că în iarna aceea se mutaseră cu toţii în Florida, după ce bărbatu-său rămăsese fără slujbă. Era tîmplar, a precizat ea.

— Cred că era o brută. O bătea. Avea toate motivele să-l urască, am spus.

— A, da, sigur, era un nemernic. L-am văzut și eu de cîteva ori și nu mi-a plăcut. Era un tip mic și urît, iar cînd se îmbăta se purta mizerabil. Dar știi ce spune lumea ?

— Ce ?

— Sacul și cu petecul.

— Sarah nu se purta mizerabil cînd se îmbăta.

Femeia rîse.

— Da, doar că era mică și urîtă.

N-am mai spus nimic.

— Ascultă, nu vreau să mă înțelegi greșit. N-am nimic cu Sarah. Însă tu și cu ea... ce să spun, făceați o pereche de toată frumusețea. Era penibil, zău. Cu bărbatu-său probabil că nu era atît de complexată, spuse ea grav. Adică nu mergea... tu, înalt și blond, și sărmana Sarah, care arăta... Și glumele pe care le făceau puștanii de la expediție pe seama ei, ajunsese, cum să-ți spun, de rîsul lumii.

— Și totuși... am iubit-o, i-am spus eu.

Sprîncenele ei pensate se arcuiră neîncrezător. Zîmbi.

— Sigur că da, dragă, spuse ea mîngîindu-mă pe braț. Sigur că da.

Apoi zîmbetul îi pieri de pe față, se întoarse și plecă.

Cînd femeia pe care ai iubit-o moare, accepți moartea ei ca pe o realitate, dar ea continuă să trăiască în memoria, în visurile și reveriile tale. Porți conversații imaginare cu ea, și dacă vezi ceva interesant te gîndești că i-ai putea povesti și ei despre ce-ai văzut, însă abia atunci îți dai seama că ea nu mai e printre cei vii. Iar noaptea te urmărește în vis. Cu Sarah nu s-a întîmplat așa ceva. Cînd a plecat din viața mea, a dispărut definitiv, de parcă nici n-ar fi existat vreodată. Doar mai tîrziu, cînd am început să mă gîndesc la ea ca la un om care nu mai există, și cînd puteam spune — prietena mea e moartă, doar atunci am fost în stare să spun această poveste, fiindcă abia atunci Sarah s-a ivit în memoria, în visurile și reveriile mele. Și doar în felul acesta am aflat că o iubisem cu

adevărat, am simțit moartea ei ca pe o pierdere, și am simțit că o vreau din nou vie, ca să-i pot spune lucruri pe care nu le știam sau nu le puteam spune pe vremea cînd trăia, și cînd nu știam, nu puteam să știu, că o iubesc.

VIII

Femeia ajunge la Ron pe la opt. Îi aude mașina intrînd cu zgomot în parcarea din fața blocului. Ron iese din bucătărie și se uită pe fereastra din sufragerie. O vede, ca printr-un telescop, cum se chinuie să treacă pe scaunul din dreapta șoferului ca să iasă din mașină, cum se apropie apoi, prin lumina subțire a amurgului, de intrare. E o seară călduroasă, și ea e îmbrăcată în bermude, într-o bluză roz fără mîneci, cu niște sandale de plajă în picioare. Ron urăște hainele astea. Pantalonii strînși pe coapse, adînciturile mari, întunecate de la subsuori, scoase la iveală de bluză, și lipăitul sandalelor. Nu le poate suferi.

Un ciocănit scurt la ușă. După ce îi deschide, Ron se întoarce în bucătărie, apoi, după cîteva clipe, revine în cameră și aprinde o țigară. Îi oferă ceva de băut, însă ea refuză, și atunci, cu un aer oarecum oficial, Ron o invită să ia loc. Ea se așază încet pe canapea, chiar la mijloc, cu picioarele alipite, parcă ar fi cerut o audiență să capete o slujbă. Ron se așază în fotoliu, e foarte relaxat, stă picior peste picior, ca și cum el ar fi cel de care depinde angajarea ei.

— Parcă ziceai că vrei să vorbim.

— Da, așa ziceam, dar văd că ești supărat pe mine. Dar n-am făcut nimic, Ron.

— Nu, nu sînt supărat pe tine.

Urmează o clipă de tăcere. Ron continuă să-și fumeze țigara.

Apoi o aude suspinînd.

— Nu vrei să ne mai întîlnim, așa-i ?

Ron nu-i răspunde imediat. Așteaptă cîteva secunde, apoi spune :

— Da, e adevărat. Așa e.

Ron se scoală de pe fotoliu, se îndreaptă spre bicicleta argintie şi începe să-şi plimbe degetul de-a lungul ei.

— Eşti un ticălos, spune ea încet. Eşti mai rău decît fostul meu soţ.

Sarah îi zîmbeşte apoi cu răutate, aproape batjocoritor, şi pentru Ron acum este foarte limpede că ea n-are de gînd să mai plece. Este legat de ea, îi comunică Sarah pe un ton cît se poate de rece.

— Ce, crezi că sînt o bucată de carne ? Suni măcelăria şi faci comandă, şi cînd nu mai ai chef, le zici să nu mai vină. Să ştii că nu merge chiar aşa. Nu sînt o bucată de carne, una din fetişcanele alea care vin în goană cînd le chemi şi pleacă speriate cînd te răţoieşti la ele. Eu sînt *altceva*. Nu mai am nimic de pierdut, Ron. Absolut nimic. Şi tu eşti legat de mine.

El continuă să mîngîie uşor bicicleta.

— Nu, nu sînt.

Ea se lasă din nou pe canapea şi-şi încrucişează picioarele.

— Ascultă, Sarah, ar fi mai bine dacă ai pleca.

— Nu, spuse ea tăios. Parcă ziceai că-mi dai ceva de băut. Să ştii că nu s-a schimbat nimic. Pentru nici unul din noi. Aş bea ceva, spuse ea cu îndrăzneală.

Ron lasă bicicleta şi se apropie de ea. Faţa i-a încremenit într-o mască.

— Destul ! spune el printre dinţii încleştaţi. Ţi-am dat destul.

Ron îi porunceşte să plece.

Sarah rămîne acolo unde e, pe canapea.

Ron o apucă de braţ şi o obligă să îngenuncheze în faţa lui.

Sarah a început să plîngă. Stă în genunchi, se uită la el şi plînge. Însă nu vrea să se mişte, nici măcar un pas. Aproape că o împinge acum, însă ea nu s-a clintit. Se aude numai plînsul ei.

Ron se dă înapoi, îşi pune mîinile în şolduri şi se uită fix la ea.

— Hai, cară-te, căţea ! îi spune el şi, în timp ce rosteşte aceste cuvinte, pe măsură ce îi ies din gură, unul cîte

unul, Sarah se transformă în cea mai frumoasă femeie pe care a văzut-o vreodată. Şi aceleaşi cuvinte le rosteşte încă o dată, aproape cu tandreţe :

— Hai, cară-te, căţea !

Părul ei a devenit auriu, ochii căprui sînt adînci şi trişti, gura, rotundă şi drăgăstoasă, lacrimile ei, lacrimile dragostei şi pierzaniei, braţele întinse, rugătoare, trupul ei, trupul unei femei devotate, care iubeşte şi este alungată cu cruzime. Şi pentru a treia oară, cuvintele îi ies din gură :

— Hai, cară-te, căţea scîrboasă !

Sarah e învăluită toată într-o aureolă de lumină caldă, ca o ceaţă deasă şi blîndă, în care a păşit aşa cum te urci, uşor, într-o trăsură. Sarah dispare apoi, iar el rămîne singur.

Ron se uită în cameră, căutînd-o cu privirea. Se aşază iarăşi în fotoliu şi îşi cuprinde faţa cu mîinile. Nu fiindcă Sarah ar fi murit, ci fiindcă cel care o omorîse era chiar el.

DONALD BARTHELME

Născut în Philadelphia la 7 aprilie 1931. Studiază la Houston, unde tatăl său era profesor de design. Experienţa texană (aici a lucrat ca reporter, redactor, director de muzeu) îi va sluji ca mediu lingvistic pentru povestirile de mai tîrziu. În 1962 se mută la New York, unde editează împreună cu Harold Rosenberg şi Thomas Hess revista de artă şi literatură *Location*, din care apar numai două numere. Din 1963 începe să publice în *The New Yorker*, revista care va găzdui în deceniile următoare majoritatea prozelor sale. „Priveam cu mare admiraţie revista *The New Yorker* şi pe scriitorii care publicau aici", declară Barthelme într-un interviu acordat lui John F. Baker, publicat în *Publishers Weekly*. „Îi admiram mai ales pe Wolcott Gibbs şi E. B. White. Nu doream decît atît : să semnez şi eu alături de ei în aceeaşi revistă." Barthelme este invitat frecvent de City University of New York să predea cursuri de creaţie literară.

Scrie povestiri, roman, eseu, critică.
Volume de povestiri : *Come Back, Dr. Caligari (Întoarce-te, dr. Caligari)*, Little, Brown, 1964 ; *Unspeakable Practices, Unnatural Acts (Metode reprobabile, fapte nefireşti)*, Farrar, Straus and Giroux, 1968 ; *City Life (Viaţa de oraş)*, Farrar, Straus and Giroux, 1970 ; *Sadness (Tristeţe)*, Farrar, Straus and Giroux, 1972 ; *Amateurs (Amatori)*, Farrar, Straus and Giroux, 1976 ; *Great Days (Zile măreţe)*, Farrar, Straus and Giroux, 1979 ; *Sixty Stories (Şaizeci de povestiri)*, Putnam, 1981 ; *Overnight to Many Distant*

Cities (Spre orașe îndepărtate, noaptea), Putnam, 1983 ; *Forty Stories (Patruzeci de povestiri)*, Putnam, 1987.

Romane : *Snow White (Albă ca zăpada)*, Atheneum, 1967 ; *The Dead Father (Tatăl mort)*, Farrar, Straus and Giroux, 1975 ; *Paradise (Paradis)*, Putnam, 1986.

Volum de eseuri : *Guilty Pleasures (Plăceri vinovate)*, Farrar, Straus and Giroux, 1974.

Bursă Guggenheim, 1966. Premiul Institutului Național de Artă și Literatură, 1972. Membru al Asociației Scriitorilor și al PEN clubului.

Come Back, Dr. Caligari (Întoarce-te, dr. Caligari), 1964. „Primul volum de povestiri al lui Barthelme inaugurează o tematică pe care o vom reîntîlni, cu mici variații, în toate volumele publicate mai tîrziu. Viziunea lui Barthelme este, de la început, pesimistă, sceptică, de o ironie amară în tratarea subiectelor, fiind dublată însă de un talent uriaș pentru jocul verbal, pentru imitația burlescă și umorul absurd." (Larry McCaffery, *The Metafictional Muse : The Works of Robert Coover, Donald Barthelme and William H. Gass*, University of Pittsburg Press, 1982)

Unspeakable Practices, Unnatural Acts (Metode reprobabile, fapte nefirești), 1968. „Stilul lui Barthelme mizează pe convingerea noastră că resursele limbii au fost epuizate de fabricanții de reclame și sloganuri politice. Barthelme inventează personaje folosindu-se de detalii oferite de realitate. Rezultatul însă este un nonsens, de cele mai multe ori cu implicații grotești." *(Dictionary of Literary Biography)* William H. Gass observă că în acest volum Barthelme „urmărește mai ales apatia în fața violențelor din lumea contemporană. Autorul se situează astfel în conștiința modernității. Nimic suprarealist. Dislocările sînt bazate pe realitate, iar subiectele sînt furnizate de lumea zilelor noastre." *(New York Review of Books)*

City Life (Viața de oraș), 1970, propune o mare varietate de experimente verbale. „Procedînd asemenea lui Coover, din povestirile cubiste, Barthelme folosește aici toate elementele cunoscute ale tehnicii literare, manipulînd așteptările cititorului spre țelul dorit de el. Savoarea

acestor bucăţi constă în abilitatea lui Barthelme de a mima convenţii epuizate, dinamitînd, trivializînd orice pretenţie de seriozitate." (Larry McCaffery, *op. cit.*) „Un catolic renegat, Barthelme a devenit un poet al dezordinii. Povestirile sale sînt ca o răzvrătire metafizică împotriva haosului, a nebuniei care aşteaptă în umbră. Dacă facem abstracţie de tehnicile folosite, Barthelme este, sau măcar aspiră să fie, un tradiţionalist." (Melvin Maddocks, în *Christian Science Monitor)*

Great Days (Zile măreţe), 1979, cuprinde povestiri scrise sub formă de dialoguri. „Barthelme compune piese într-un act, influenţa lui Beckett fiind aici abia disimulată. Spre deosebire de Beckett, Barthelme este atras mai mult de nobleţea consumată a personajelor decît de rizibilul situaţiilor absurde. Amestec de volubilitate frivolă, satiră vehementă şi exultaţii triumfaliste." (James C. Robison, în *The American Short Story 1945—1980)*

Sixty Stories (Şaizeci de povestiri), 1981, reuneşte povestiri publicate în volumele anterioare. O primă impresie : stilul lui Barthelme nu s-a schimbat prea mult de la *Come Back, Dr. Caligari (Întoarce-te, dr. Caligari)*, debutul în proză scurtă din 1964. „Nu se putea găsi un moment mai potrivit pentru acest volum care acoperă o perioadă delimitată de Kennedy şi Carter, o perioadă zugrăvită de Barthelme în toate aspectele ei sociale, morale, emoţionale. Reîntîlnim aici excursurile filozofice, descrierile cinematice, legăturile şic, angoasele. Reîntîlnim şi limbajul, acelaşi care convertea banalul în suprarealitate şi invers, care producea silogisme răsturnînd logica internă a ficţiunii deopotrivă cu aceea a vieţii noastre." (Carey Horwitz, în *Saturday Review)* „Donald Barthelme este scriitorul american cel mai imitat la ora actuală, tot aşa cum era J. D. Salinger în urmă cu douăzeci de ani, fapt care dă, cu fiecare operă a maestrului, un sentiment de maximă inutilitate imitatorilor. Citite ca un întreg, povestirile ne transmit zbuciumul individului care încearcă să comunice într-o cultură scăpată de sub control, trivializată de jargoane pretenţioase, şi în care o tăcere provocatoare este

de preferat oricărei verbalizări a trăirii." (Charles Newman, în *The Nation)* „Barthelme declara cîndva : «Nu cred decît în fragmentaritate.» Cu *Sixty Stories* afirmația aceasta este întărită. Povestirile apar ca niște ciorne risipite, mîzgăleli jucăușe, bucăți disparate, fărîme de conversație, aluzii la succesiuni ritualistice și situații de apocalips. Teritoriul pe care ne aflăm este chiar vidul." (Samuel Coale, în *America)* „Dacă dilema ființei umane este existența unor valori intrinseci, și dacă singura soluție este să îmbrățișăm un *rol* căruia să-i rămînem fideli, și dacă rolul acesta nu este altul decît cel prescris de ecranul televizorului și al cinematografului, sau de textele respectabile, autorizate, ale filozofiei, de pildă, atunci omul este sortit să devină o nonființă, o abstracțiune, pe care Barthelme o parodiază în cărțile sale. Barthelme observă că asumarea oricărui rol în spatele căruia se ascunde un scenariu gata scris ne transformă în mecanisme oarbe. Identitatea, așa-zisa identitate, nu este decît o deghizare, un joc, un rol, un «fragment»." (Lois Gordon, *Donald Barthelme,* Twayne Publishers, Inc., 1981)

În 1974, Joe David Bellamy a publicat o carte de interviuri cu o seamă de scriitori americani contemporani. Printre invitați s-a aflat și Donald Barthelme. (Autorul interviului — criticul Jerome Klinkowitz)

KLINKOWITZ : Care sînt scriitorii dumneavoastră preferați ? Dar artiștii ?

BARTHELME : Dintre scriitorii din trecut i-aș enumera pe Rabelais, Rimbaud, Kleist, Kafka, Stein, Flann O'Brien. Dintre cei care sînt în viață, Beckett, Gass, Percy, Marquez, Barth, Pynchon, Kenneth Koch, John Ashbery, Grace Paley.

Artiști ? Prea mulți ca să-i mai enumăr.

(The New Fiction : Interviews with Innovative American Writers, edited by Joe David Bellamy, University of Illinois Press, 1974)

Povestirea *On the Steps of the Conservatory (Pe treptele (Conservatorului)* a fost publicată inițial în volumul Donald Barthelme, *Great Days (Zile măreție),* Farrar,

Straus and Giroux, 1979. Inclusă în volumul Donald Barthelme, *Sixty Stories*, Putman, 1981. S-a folosit textul din acest volum.
Povestirea *The Death of Edward Lear (Moartea lui Edward Lear)* a apărut inițial în revista *The New Yorker*. S-a folosit textul din volumul *Sixty Stories*, Putnam, 1981.
Povestirea *Cortés and Montezuma (Cortés și Montezuma)* a fost publicată inițial în revista *The New Yorker*. S-a folosit textul din volumul *Sixty Stories*, Putnam, 1981.

PE TREPTELE CONSERVATORULUI

— Lasă, Hilda, nu te necăji.

— Să ştii, Maggie, că e o lovitură.

— Curaj, nu te lăsa doborîtă.

— Şi eu care credeam că mă vor primi la Conservator. N-or să mă primească niciodată.

— Aşa este, nu primesc pe oricine la Conservator. Pe tine nu te vor primi niciodată.

— Sigur că nu mă vor primi niciodată.

— N-ai stofă pentru Conservator. Ăsta-i adevărul.

— Eşti o persoană neînsemnată — aşa mi-au spus — ţine minte asta. De fapt, nu-i nimic de capul meu.

— Lasă, Hilda, nu te necăji.

— Să ştii, Maggie, că e o lovitură.

— Cînd va fi să te transformi, transformă-te într-o franzelă sau într-un peşte.

— La Conservator se predă imagistica creştină, dar şi imagistica islamică, şi imagistica asigurărilor publice.

— Cercuri roşii, galbene şi verzi.

— După ce mi-au dat vestea, m-am înhămat la ricşa mea şi am luat-o la goană.

— Pentru tine porţile Conservatorului vor rămîne întotdeauna închise.

— Am luat-o la goană spre casă. Micuţa, sărmana mea casă.

— Lasă Hilda, nu te necăji.

— Am să intru totuşi la Conservator, deşi şansele mele sînt mai mici ca oricînd.

— Nu acceptă femei gravide la Conservator.

— Nu le-am spus că sînt gravidă. I-am minţit.

— Nu te-au întrebat ?

— Nu. Au uitat, şi eu nu le-am spus.

— Atunci e greu de crezut că din cauza asta...

— Mi s-a părut că ştiau deja.

— Conservatorul se împotriveşte noului spirit, nici nu vor să audă de el.

— Să ştii, Maggie, că totuşi e o lovitură. Trebuie să mă întorc acasă.

— Şi acasă, deşi vei discuta cu cei mai de seamă artişti şi intelectuali ai zilelor noastre, vei fi tot mai abătută şi descurajată.

— Aşa este. Era un avocat de temut.

— Un amant ?

— De temut. A spus că nu mă poate băga la Conservator fiindcă sînt o persoană neînsemnată.

— Se plăteşte o taxă ?

— Întotdeauna. Bani şi iar bani.

— Stăteam pe terasa din spatele Conservatorului şi mă uitam la dalele înroşite de sîngele generaţiilor de studenţi. Stăteam şi mă gîndeam : Hilda nu va fi niciodată admisă la Conservator.

— Am citit *Circulara* emisă la Conservator. Numele meu nu era pe listă.

— Aderarea la noul spirit a fost un argument împotriva ta.

— N-am să renunţ niciodată la noul spirit.

— Mai eşti şi veterană. Credeam că asta va fi în favoarea ta.

— Ei bine, Maggie, trebuie să recunosc. Sînt dezamăgită.

— Potoleşte-te, Hilda, nu mai plînge, nu-ţi mai smulge părul din cap. Ar putea să te vadă.

— Se uită pe fereastră ?

— Tot ce-i posibil.

— Se spune că de sărbători aduc un bucătar din străinătate.

— Au şi manechine dezbrăcate.

— Chiar aşa ? De fapt, nu mă surprinde.

— Studenţii cei mai buni iau masa pe tăvi.

— Chiar aşa ? Nu mă miră deloc.

— Cu salată şi porţii mari de friptură.

— Oh, nu mai spune !

— Miez de pîine muiat în suc de friptură. Şi de sărbători, prăjituri.

— Nu sînt cu nimic mai prejos decît ei.

— Hotărîrile sînt luate de un comitet de strigoi. Ei amestecă fasolea albă şi neagră în aceeaşi oală.

— Şi eu care credeam că mă vor primi la Conservator. Mi-au trimis şi scrisori de încurajare.

— Mă tem să n-ai stofă de Conservator. Numai cei foarte buni ajung acolo.

— Nu sînt cu nimic mai prejos decît ei, decît unii care se odihnesc acum în paturile moi ale Conservatorului.

— Meritele sînt analizate întotdeauna cu atenţie.

— Aş putea să le răspund cu acelaşi surîs profesorilor care zîmbesc cu perfidie.

— Da, avem manechine dezbrăcate. Însă manechinele dezbrăcate nu reprezintă nimic pentru noi din punct de vedere sentimental.

— Pot să lucrez cu lut sau cu lipici.

— Da, uneori lipim tot felul de lucruri pe manechinele dezbrăcate — haine mai ales. Da, uneori cîntăm la vioară, la violoncel şi trompetă pentru manechinele goale, le fredonăm cîntece, le corectăm pronunţia, în timp ce degetele noastre îndemînatice...

— Aş putea să mai fac o cerere, sau chiar mai multe.

— Ţi-a crescut burta. Îmi amintesc că odinioară era netedă ca o carte.

— Am să crăp dacă nu intru la Conservator. O să vezi tu. Am s-o mierlesc.

— Nici vorbă, zici şi tu aşa...

— Am să mă curăţ dacă nu intru la Conservator, îţi garantez.

— Nu-i dracul chiar aşa de negru. Întotdeauna există o soluţie. Fii şi tu mai înţelegătoare, Hilda.

— Viaţa mea depinde de asta.

— Doamne, ţin minte cît de netedă era. N-ai impresia că despicăm firul în patru ? Îmi aduc aminte cum fugeam prin oraşul acela şi cum ne ascundeam prin unghere întunecoase ; era un oraş mare, îmi pare rău că l-am părăsit.

— Am crescut, acum sîntem oameni în toată firea şi ştim să ne purtăm.

— Ei bine, te-am indus în eroare. Manechinele goale sînt importante pentru noi din punct de vedere sentimental.

— Chiar aşa ?

— Le iubim, facem dragoste cu ele tot timpul : înainte de micul dejun, după micul dejun şi în timpul micului dejun.

— Perfect !

— Minunat !

— Îmi place.

— Nu-i rău deloc.

— Aş fi vrut să nu-mi spui asta.

— Lasă, Hilda, nu fi atît de mărginită ! Mai sînt o mulţime de alte lucruri pe care le poţi face, doar să vrei.

— Cred că ei acţionează pe baza unui principiu exclusivist. Pe unii îi resping, pe alţii îi admit.

— Avem un indian *coushatta,* un adevărat indian *coushatta.*

— La Conservator ?

— Da. Face pereţi din nuiele şi din pînză, pereţi foarte frumoşi, desenează pe nisip, cîntă la diferite fluiere, sau îngînă cîte o melodie bătînd în tobă, prelucrează argintul, ţese, traduce din *coushatta* în engleză, şi din engleză în *coushatta,* e un ţintaş grozav, poate să doboare şi un taur, prinde somn cu undiţa, călăreşte fără şa, face leacuri din ingrediente obişnuite, din aspirină mai ales, cîntă, e şi actor. Talent cu carul.

— Viaţa mea depinde de asta.

— Auzi, Hilda, poate reuşeşti să devii membru asociat. Avem o convenţie prin care poţi să plăteşti doisprezece dolari ca să devii membru asociat. Primeşti *Circulara* şi te bucuri de toate privilegiile unui membru asociat.

— Şi ei cine sînt ?

— Primeşti *Circulara.*

— Asta-i tot ?

— Cred că ai dreptate.

— Nu mă mişc de aici. N-am de gînd să plec.

— Mă doare să te văd suferind.

— Am să nasc chiar aici pe trepte.
— Poate o să primim veşti bune zilele astea.
— Parcă sînt un mort stînd pe scaun.
— Eşti drăguţă şi atrăgătoare.
— Mă bucur că mi-o spui.
— Şi tandră, eşti tandră, foarte tandră.
— Aşa e, sînt o fire tandră, foarte tandră.
— Nu cumva ai făcut parte din Peace Corps cu ani în urmă ?
— Da, am fost şofer pe ambulanţă, în Nicaragua.
— Viaţa la Conservator este înfloritoare, este întocmai cum ţi-o închipui.
— Trebuie să mă întorc acasă, să fac curăţenie, să strîng hîrtiile, să duc gunoiul.
— Şi nu mai e mult şi o să naşti, aşa-i ?
— O să-mi continui studiile, orice-ar spune ei.
— Mi se pare admirabil.
— Totul e să nu te laşi doborîtă.
— Şi în cîteva zile o să naşti, aşa-i ?
— Probabil. Nenorociţii ăia chiar sînt hotărîţi să nu mă primească ?
— Sînt de neînduplecat.
— Probabil fiindcă sînt o biată gravidă.
— Parcă ziceai că nu le-ai zis.
— Dar poate că sînt nişte psihologi foarte subtili, s-au uitat la mine şi au ghicit.
— Încă nu se vede. În ce lună eşti ?
— Două luni şi jumătate. Cînd mă dezbrac se observă mai bine.
— Doar nu te-ai dezbrăcat.
— Nu, eram îmbrăcată cu, ştii tu ce poartă studenţii, blugi şi poncho. Aveam şi o servietă verde.
— Burduşită cu studii.
— Da. M-au întrebat ce şcoli am mai urmat şi le-am spus.
— Oh, Doamne, ţin minte cît de netedă era. Ca puntea unui vapor sau fundul unei bărci.
— Eşti o persoană neînsemnată, aşa mi-au spus.
— Draga mea, îmi pare rău pentru tine.

— Şi după ce ne-am despărţit, în Conservator era o lumină splendidă, am trecut prin foaier şi am ieşit pe porţile mari de fier.

— Iar eu eram de cealaltă parte a geamului.

— Cînd am plecat, arătam ca o persoană demnă şi senină.

— Timpul vindecă toate rănile.

— Nu-i adevărat.

— Buză umflată, tăiată, îngroşată, despicată.

— Vai, vai, vai, vai !

— Dar, Hilda, nu e sfîrşitul lumii.

— Da, Maggie, poate pentru alţii, dar pentru mine e.

— Există oameni care trăiesc şi în afara Conservatorului. Noi, cei dinăuntru, nu prea avem de-a face cu ei, dar am auzit că trăiesc destul de bine.

— Aş vrea să scriu o cerere, numai să am unde s-o înregistrez. Numai să am.

— E o idee. Avem maldăre de cereri. Maldăre.

— Am să aştept aici toată noaptea. Pe scări.

— Stau cu tine. Te ajut s-o formulezi.

— Se uită pe fereastră ?

— Cred că da. Şi ce vrei să scrii ?

— Aş vrea să le spun că viaţa mea depinde de asta. Ceva în genul ăsta.

— Ştii, din punct de vedere legal, cei de la Conservator nu au voie să-i ajute pe cei din afară.

— La naiba, credeam c-o să mă ajuţi.

— Bine. Am să te ajut. Ce vrei să scrii ?

— Aş vrea să le spun că viaţa mea depinde de asta. Ceva în genul ăsta.

— Avem manechine-bărbaţi şi manechine-femei, dezbrăcate, avem şi harpe, plante gigant, draperii. Avem ierarhii, unii sus, alţii jos. Şi asta într-o lumină superbă. Avem distracţii cîte vrei. Mobilă multă, vopsită în verde. Vopsea verde cu patina vremii. Şi dungi aurite la o jumătate de centimetru de margine. Dungi aurite, tocite.

— Aveţi probabil şi torţe în nişe, pe pereţi, aşa-i ?

— Da, avem şi torţe. Şi tatăl cine e ?

— Un tip, îl cheamă Robert.

— V-aţi simţit bine împreună ?

— Legătura şi-a urmat cursul firesc. Te îndrăgosteşti la nebunie, pe urmă plictiseala, dar nu mai ai încotro.
— Fierbinte, cald, rece.
— Maggie, nu-i aşa că-i minunat acolo ?
— Da. E minunat. Trebuie să recunosc.
— Te simţi bine acolo ?
— Da, foarte bine. Pe tavă se pune adesea un trandafir.
— N-am să intru niciodată la Conservator.
— N-o să fii niciodată admisă la Conservator.
— Cum arăt ?
— Binişor. N-arăţi rău. Arăţi chiar bine.
— N-am să intru niciodată. Cum arăt ?
— Bine. Grozav. Hilda, timpul vindecă toate rănile.
— Nu-i adevărat.
— Timpul vindecă toate rănile.
— Nu-i adevărat. Cum arăt ?
— Ce mai contează acum ?

MOARTEA LUI EDWARD LEAR

Moartea lui Edward Lear a survenit într-o duminică dimineaţă de mai, în anul 1888. Invitaţiile fuseseră trimise cu mult timp înainte. Ele sunau astfel :

Domnul Edward LEAR
Scriitor absurd şi pictor peisagist
Ar fi onorat să participaţi
La DECESUL său
San Remo *2.20 a.m.*
29 mai *R.S.V.P.*

Vă puteţi închipui ce-au simţit destinatarii în acel moment. Scumpul nostru prieten ! Se pregăteşte să ne părăsească ! Şi aşa mai departe. Domnul Lear, care ne-a delectat de atîtea ori ! Şi aşa mai departe. Pe de altă parte, s-a luat în considerare vîrsta sa. Domnul Lear trebuie să aibă, ia să mă gîndesc... Şi nu era tocmai tînăr, ţin minte că prima dată cînd (m-am cufundat în), (am fost cuprins de)... În general, cunoştinţele domnului Lear au abordat situaţia cu un amestec de solemnitate şi simţ practic, aducîndu-şi probabil aminte de cuvintele lui Tennyson, marele său prieten :

Old men must die,
or the world would grow mouldy[1]

[1] Bătrînii trebuie să moară
Ca lumea să nu mucezească. (engl.).

sau

For men may come and men may go
But I go on for ever [1]

Invitaţii s-au pregătit să asiste la moartea lui Edward Lear, ca şi cînd ar fi plecat într-un week-end la ţară. Au fost aduse coşuri cu mîncare (ar fi fost o greşeală să te bizui pe ospitalitatea domnului Lear în asemenea împrejurări), şi sticle de vin învelite în şervete albe. Pentru copii au fost pregătite jucării. În privinţa cîinilor, au avut loc cîteva discuţii aprinse, neştiindu-se dacă e mai bine să fie lăsaţi acasă sau nu. (Cîţiva dintre cîinii care au asistat la moartea lui Edward Lear şi-au dat totuşi în petec ; au alergat prin camera muribundului, au tras de cuvertura de pe pat şi au devenit atît de supărători, încît pînă la urmă au fost daţi afară.)

Cei mai mulţi dintre prietenii domnului Lear s-au gîndit că cel mai potrivit moment pentru a sosi la vilă ar fi miezul nopţii, întrucît pînă atunci bătrînul domn ar fi avut timp suficient pentru a-şi rosti replicile pe care le mai avea de spus sau ca să pună la punct ceea ce mai avea de rînduit. Lumea a înţeles ce însemna de fapt ora menţionată în invitaţie.

Şi astfel, vizitatorii s-au pomenit coborînd din trăsurile lor (ajutaţi de servitorul lui Lear, Giuseppe Orsini) într-o beznă aproape totală. După ce s-au oprit să-şi salute cunoştinţele şi să-şi strîngă cîrdul de copii, vizitatorii au fost poftiţi, în fine, la primul etaj, într-un salon vast, unde artistul îşi expunea de obicei acuarelele, iar de acolo, pe o scară lată, într-o încăpere la etajul al doilea, unde îi aştepta, întins în pat, însuşi domnul Lear, într-o vestă ponosită, din catifea, purtînd ochelarii săi binecunoscuţi, cu rame de argint şi lentile mici, ovale. În jurul patului fuseseră pregătite, în semicerc, o mulţime de scaune, care au fost imediat ocupate. Cei care au venit mai tîrziu au rămas în picioare, lîngă perete.

Primele cuvinte ale domnului Lear au fost : „N-am bani !“ Pe măsură ce alţi invitaţi intrau în cameră, el

[1] Căci oamenii se nasc şi mor
Dar eu rămîn nepieritor. (engl.).

repeta : „N-am bani ! N-am nici un sfanţ !" Arăta extrem de obosit, însă calm. Barba sa lungă şi încărunţită, presărată cu cîteva fire de păr negru nu fusese pieptănată de cîteva zile. Începu imediat să vorbească, de parcă i-ar fi fost frică să nu i-o ia altcineva înainte.

Mai întîi, mulţumi celor prezenţi exprimîndu-şi speranţa că nu i-a deranjat prea mult şi recunoscînd că era o oră „neobişnuită pentru vizite". Mai spuse că nu găseşte destule cuvinte pentru a arăta plăcerea pe care o încearcă văzînd atîţia prieteni adunaţi în jurul său. Timp de vreo douăsprezece minute ţinu o mică prelegere asupra cîtorva din scrierile sale, prelegere despre care nimeni nu-şi mai aminteşte acum mare lucru, deşi toţi sînt de acord că a fost încîntătoare, superbă şi plină de înţelepciune.

Apoi, domnul Lear şi-a luat oaspeţii prin surprindere cu întrebarea : „Să mă însor ? Eu să mă însor ? Să mă însor totuşi ?"

Urmă o scurtă predică despre Prietenie. Prietenia, a afirmat el, este cel mai minunat sentiment. Deseori, ea este *cea mai puternică* legătură umană, supravieţuind tensiunilor şi dezlănţuirilor fatale celorlalte relaţii umane. A remarcat că numeroasele sale prietenii constituie cele mai frumoase amintiri ale unei vieţi îndelungate.

A urmat o disertaţie despre Pisici.

Cînd domnul Lear a atins subiectul Copii, s-a observat o anumită nelinişte printre invitaţi. (Din cînd în cînd, mai striga : „Să mă însor ?" sau „N-am bani !"). Le-a arătat apoi oaspeţilor cîteva exemplare din cărţile sale. Cum însă toată lumea le citise, ele n-au stîrnit decît un slab interes. Apoi, le-a înfăţişat cîteva din acuarelele sale, scene antice şi peisaje pitoreşti. Dar şi acestea erau cunoscute ; aceleaşi tablouri pe care bătrînul domn le pusese în vînzare la preţul de cinci sau zece lire bucata în ultimii patruzeci de ani.

Apoi, domnul Lear a cîntat o melodie pe un text de Tennyson, în aranjament propriu, acompaniindu-se la mandolină. Cu toate că vocea nu-l ajuta deloc, stîrni aplauze furtunoase.

La sfîrşit ceru servitorilor să aducă un tablou imens în ulei, înfăţişînd Muntele Athos. Se auzi un murmur de apreciere, ceea ce nu-l mulţumi pe pictor decît într-o prea mică măsură, dacă ar fi să ne luăm după privirea sa înnegurată.

La ora 2.15, domnul Lear s-a manifestat într-un mod care a rămas de neînţeles pentru întreaga asistenţă.

La ora 2.20, domnul Lear a întins mîna spre noptieră, a luat un stilou vechi de cînd lumea şi, pe urmă, a murit. I s-a făcut imediat o mască mortuară. Cu lacrimi în ochi, dar fără să-şi piardă cumpătul, oaspeţii s-au încolonat spre trăsurile care-i aşteptau afară.

Cei care au asistat la moartea lui Edward Lear au constatat că, una peste alta, fusese un spectacol destul de anost. De ce mai fusese nevoie să le recite aceleaşi versuri, să le cînte iar vechile cîntece, să le arate binecunoscutele tablori, să-şi joace rolul pe care îl jucase întotdeauna ? De ce mai trimisese invitaţiile ? Apoi, lucrurile au început să se limpezească. Domnul Lear făcuse şi acum ceea ce făcuse mereu, adică nimic extraordinar. Domnul Lear transformase extraordinarul în opusul său. De fapt, stîrnise o stare de confuzie confortabilă, chiar plăcută.

Astfel, o dată cu trecerea timpului, invitaţii au început să privească evenimentul într-o lumină istorică. L-au povestit prietenilor, iar unele scene din acest spectacol au fost jucate în faţa copiilor şi nepoţilor. Îl imitau pe bătrîn cu veşnicul său refren : „N-am bani", de care făceau haz, sau repetau comentariile sale caraghioase despre căsătorie. Cu timpul, moartea lui Edward Lear deveni atît de populară, încît spectacolul avu succes în cele mai diferite regiuni ale ţării. Şi astăzi, în unele oraşele, Moartea lui Edward Lear poate fi văzută în versiuni îmbunătăţite, datorită interpretărilor erudite, în conformitate cu modificările de text şi graţie curentelor la modă. Una din aceste variante atrage însă atenţia. Nimeni nu ştie cum a apărut. Actorii îşi joacă rolurile într-o manieră tradiţională, dar Lear, atunci cînd apare pe scenă, zbiară şi tremură de furie.

CORTÉS ŞI MONTEZUMA

Deoarece Cortés debarcă într-o zi pomenită de vechile scrieri, deoarece veşmintele sale sînt negre, iar armura argintie, deoarece străinii au o anumită *hidoşenie*, pentru toate aceste motive Montezuma recunoaşte în Cortés pe marele zeu Quetzalcoatl, acelaşi care, cu mulţi ani în urmă, plecase din Mexic urcat pe o plută de şerpi, promiţînd că se va întoarce.

Montezuma îi dăruie lui Cortés un pocal din jad.

Cortés agaţă de gîtul lui Montezuma un şirag de mărgele din sticlă, cu parfum de mosc.

Montezuma îi oferă lui Cortés un taler plin cu bucăţele de carne rumenite. Cortés le refuză politicos ; ştie că bucăţelele de carne sînt degete de om.

Cortés îi trimite lui Montezuma un coş uriaş cu pîine. După prima lor întîlnire cu spaniolii, solii lui Montezuma au făcut următoarea remarcă :

— Cît despre hrana lor, ea este întocmai ca a noastră : albă, uşoară, puţin dulceagă...

Cortés şi Montezuma se plimbă pe chei. Muscuţe verzi mişună prin aer. Cortés şi Montezuma se ţin de mînă. Din cînd în cînd unul dintre ei îşi trage mîna ca să alunge cîte o muscuţă.

De pe dealuri, lui Montezuma îi sosesc mesaje scrise cu ideograme. Le arde, ca nu cumva Cortés să afle de ele. Cortés îşi aranjează barba.

Doña Marina, translatoarea indiană, doarme cu Cortés în palatul oferit de Montezuma spaniolului. Cortés se

trezește ; mănîncă amîndoi o cupă de ciocolată. *Pare obosită,* gîndește Cortés.

Pe chei, Cortés și Montezuma merg ținîndu-se de mînă.

— Îl cunoști pe părintele Sanchez ? îl întreabă Montezuma,

— Sanchez ? Da, firește. Ce-i cu el ? se interesează Cortés.

— E împotriva idolilor, îi spune Montezuma.

— Mda, mormăie Cortés. Așa face peste tot.

La un concert, în aceeași seară, mai tîrziu, Cortés e înțepat de o insectă verde. Gîngania i se strecoară în papucul de catifea. Cortés își scoate papucul, îl pipăie pe dinăuntru, găsește gîngania și o dă la o parte.

— E veninoasă ? o întreabă pe Doña Marina.

— Foarte, îi răspunde ea.

Însuși Montezuma se ocupă de glezna umflată a lui Cortés. Deschide umflătura cu un cuțit ascuțit, apoi suge otrava din rană și o scuipă. Nu mult după aceea, cei doi se plimbă din nou pe chei.

Montezuma îi scrie mamei sale : „Atitudinea îndrăzneață a nobilimii este o adevărată ușurare. Dacă odinioară membrii nobilimii se străduiau să se ascundă în marea masă a populației, să se prefacă a fi oameni de rînd, acum ei își etalează poziția socială într-un mod cît se poate de dezgustător. Poartă în văzul lumii eșarfe roșii, se fălesc cu perucile lor mari și pudrate, își pun lacheii să stea în spatele limuzinelor. Larma pe care o fac ține de la amiază pînă în zori.

Această comportare scandaloasă este, după cum am spus, bine venită. Căci ne-am săturat să le urmărim dezamăgirile, să le descoperim ascunzătorile, să le pîndim fiecare mișcare ; pe scurt, să-i avem tot timpul în mintea noastră. Conștiința lor de sine, oricît ne-ar aminti de excesele de odinioară, este mult mai ușor de suportat. Se ridică totuși o întrebare interesantă : Ce a determinat

nobilimea să iasă la lumină în vremurile astea ? De ce acum ?

Multă lume de aici consideră că această atitudine este o consecință directă a nenorocirilor produse de demoni în ultima vreme. Este evident că, pe fundalul unor circumstanțe malefice, reapariția nobilimii poate fi considerată un eveniment mai mult sau mai puțin tolerabil — și nobilii înșiși trebuie să-și fi dat seama de asta. Numai în ultimii ani de domnie al celui din urmă Bundle, am mai înregistrat un număr atît de ridicat de demoni oftico-și, chelboși și ramoliți, duși peste granită. În afară de demoni, am mai remarcat și prezența unor gîndaci cum nu s-au mai văzut. Și apoi i-am mai avut și pe spanioli..."

Un grup de nobili, ostili lui Montezuma, țin o întrunire secretă la Vera Cruz, sub protecția specială a zeului Oglindă Fumurie. Dezbaterea este furtunoasă. Afară plouă torențial. Încăperea e ticsită.

Doña Marina, deși trăiește cu Cortés, are și un iubit indian de rang înalt. I-o mărturisește părintelui Sanchez la spovedanie.

— Spui că-l cheamă Cuitlahuac ? Acest fapt poate fi exploatat politic. Nu pot să te absolv, dar am să te pomenesc în rugăciunile mele.

În grădinile din Tenochtitlán se șoptesc cuvinte noi și ciudate : *ghilotină, piper alb, sinceritate, temperament.*

Oamenii lui Cortés străpung alte și alte ziduri, și în spatele lor nu găsesc decît mumii de cîini, pisici și păsări sacre.

Pe chei, Cortés și Montezuma se plimbă ținîndu-se de mînă. Cortés a angajat un detectiv să-l urmărească pe Montezuma. Montezuma a angajat un detectiv să-l urmărească pe părintele Sanchez.

— În Tenochtitlán nu există decît cinci detectivi de încredere, spuse Montezuma. Mai sînt și alții, dar nu ape-

lez niciodată la ei. Intuiţia face mai mult decît orice detectiv.

În vîrful piramidei Cue, Cortés sfărîmă masca de aur a zeului Colibri Albastru. În locul său aşază chipul Fecioarei.

— Căpăţînile spaniolilor, spune Doña Marina, a lui Juan de Escalante şi a altor cinci, stau înfipte în suliţe. Capetele cailor stau înşirate alături, înfipte în alte suliţe.

Cortés scoate un urlet.

Străjile vin în goană, primul, Cristóbal de Olid, urmat de Pedro de Alvarado şi apoi de Ordás şi de Tapia.

Cortés aiurează. Fuge în piaţă, unde îl întîmpină Montezuma. Doi nobili îl însoţesc pe Montezuma, ţinîndu-i braţele larg deschise, în semn de bun venit. Cortés este îmbrăţişat. Cuprins de emoţie, şopteşte ceva la urechea lui Montezuma.

Montezuma îşi scoate din piept un spin lung de cactus şi-şi înţeapă cu el urechea de mai multe ori, pînă îi dă singele.

Doña Marina se plimbă pe chei cu iubitul ei Cuitlahuac, stăpînul Tărîmului Apei Stătute.

— În tinereţe, povesteşte Cuitlahuac, am fost coleg de şcoală cu Montezuma. Spre deosebire de noi, el era excesiv de cast. Foarte credincios, şi un elev eminent. Pun pariu că despre asta vorbeşte acum cu Cortés, despre teologie.

Doña Marina îşi strecoară mîna sub cureaua lui, la spate.

Bernal Díaz del Castillo, care va scrie într-o bună zi *Adevărata istorie a cuceririi Noii Spanii,* stă într-o piaţetă şi ciopleşte o bucată de lemn. Este citată Proclamaţia de la Vera Cruz, în care prietenia dintre Cortés şi Montezuma este denunţată ca un pericol pentru interesele supreme ale mexicanilor, născuţi sau nenăscuţi încă.

Cortés și Montezuma merg împreună pe chei.

— Mă atrage îndeosebi Duhul Sfînt, mărturisește Montezuma. Celălalt zeu, Tatăl, este de asemeni...

— Un dumnezeu, trei Persoane, îl corectează Cortés cu bunăvoință.

— Nu mi se pare drept ca Fiul să fie sacrificat Tatălui, continuă Montezuma. Ar trebui ca Tatăl să fie sacrificat Fiului.

Montezuma se oprește, și împungîndu-l cu degetul în piept, îl întreabă cu subînțeles :

— Iar Mama unde este ?

Ca o mare favoare, Bernal îi cere lui Montezuma o femeie tînără și frumoasă ; Montezuma îi trimite o fată dintr-o familie de nobili, o mantie din pene, cîțiva greieri într-o colivie și un calup de săpun proaspăt. Referindu-se la Bernal, Montezuma face următoarea observație :

— Pare a fi un adevărat gentleman.

— Conducătorul pregătește poporului mari încercări, spune Montezuma.

Din fotoliu, Cortés încuviințează dînd din cap.

— Deoarece cultivarea pămîntului necesită în medie doar cincisprezece zile-muncă pe an, energiile pot fi investite în aceste mari încercări — de exemplu, în veșnica strădanie de a cîștiga, de a obține bunăvoința zeilor Oglindă Fumurie, Colibri Albastru și Quetzalcoatl.

Cortés zîmbește și se înclină.

— Micșorînd presiunea psihologică exercitată asupra conducătorului, care altfel ar fi constrîns să înfrunte singur perspectiva sfîrșitului lumii, perspectiva unei lumi care se prăbușește prin ea însăși...

Cortés clipește.

— Dacă marea încercare nu pornește de la mine, dacă eu nu pot controla evenimentele...

Cortés nu are replică.

— Prin urmare, îți revine ție, dragă frate, să-mi dezvălui sfîrșitul, sau, cel puțin, să-mi spui ce știi despre cursul probabil al marii încercări, ca eu să încerc s-o

îndrept într-o direcție favorabilă, recurgînd la miracolele care mi-au mai rămas.

Cortés nu are replică.

Străpungînd încă un zid, oamenii lui Cortés descoperă într-o magazie, pe podea, o grămăjoară de aur. Se difuzează o proclamație în tot orașul ; și în alte orașe.

Bernal face un coteț de păsări pentru Doña Marina. Cerul se întunecă peste Tenochtitlán ; fulgeră ; ploaia biciuie oglinda lacului.

Cortés și Montezuma se adăpostesc de ploaie sub un portal.

— Traducerea a făcut-o Doña Marina. Copia e la mine, zice Cortés.

— Și după ce-ai dat cu ranga în Colibri Albastru...

— M-am pripit, recunosc.

— Poți să iei tot aurul cu tine. Pe tot. Ți-l dăruiesc.

— Mă copleșiți, Înălțimea voastră.

— Corăbiile te așteaptă. Solii mei spun că pînzele lor sînt la fel de numeroase ca norii de pe cer.

— Nu pot să plec pînă cînd nu voi stivui în cală tot aurul din Mexic, din trecut, prezent și viitor.

— Imposibil.

— De acord. Să schimbăm subiectul.

Montezuma observă mai multe scame pe pieptarul de catifea al prietenului său. *Nu prea are grijă de el Doña Marina,* își spune în gînd.

În patul lor din palat, Doña Marina își dezvăluie trupul superb. Cortés o mîngîie cu venerație. O musculiță verde le tulbură liniștea. Cortés o alungă cu un plici din plasă de aur. Doña Marina îi spune că a avut o viziune. Se făcea că lui Montezuma îi cade un bolovan în cap și se prăbușește mort la pămînt. Înfuriați, supușii săi aruncă în el cu pietre.

— N-ai nici o grijă, o liniștește Cortés. Bizuie-te pe mine.

Părintele Sanchez îi arată lui Cortés raportul detectivului angajat s-o urmărească pe Doña Marina. Urmează alte documente, fotografii și rapoarte. Cortés dă ordin ca toți detectivii din oraș să fie arestați, iar profesia de detectiv să fie interzisă pentru totdeauna în Tenochtitlán. Părintele Sanchez e pus în lanțuri și trimis înapoi în Cuba.

În piețele și sălile de teatru din oraș circulă noi cuvinte : *liniște, oțet, investire, schnell.*

Într-o altă zi, Montezuma, Cortés, Doña Marina, garda lui Cortés și cîțiva mari seniori din Tenochtitlán sînt purtați în palanchine spre Cotaxtla.

Aici se opresc în fața unei clădiri masive.

— Ce-i asta ? întreabă Cortés, care o vedea acum pentru prima oară.

Montezuma îi explică că aici se întrunește Consiliul aztec sau organul legislativ care formulează legile după care se conduce poporul.

Cortés rămîne surprins ; după cîte înțelesese el, Montezuma era un conducător absolut, care nu dădea socoteală nimănui — această frază Doña Marina evită s-o traducă, menajînd astfel susceptibilitatea lui Montezuma.

Cortés, însoțit de garda personală și cu Montezuma în dreapta sa, intră în clădire.

La capătul unui culoar lung zărește un grup de supuși. Au înfipte în urechi pene de gîscă suflate cu aur. Cortés și oamenii lui sînt primiți cu un nor de tămîie. Nu și Montezuma. Slujitorii lasă privirile în pămînt, cu adîncă reverență. Se intonează : „Stăpîne, stăpînul nostru, marele nostru stăpîn".

Grupul intră pe niște porți înalte, din lemn de cedru, într-o încăpere vastă, împodobită cu stindarde roșii și galbene. Membrii consiliului sînt așezați pe bănci joase. Nu sînt mai mult de trei sute. Fiecare, după rangul său, ține agățată la spate o oglindă. La tribună se află trei personalități impunătoare, bărbatul din mijloc puțin deasupra celorlalți. În spatele lor, pe perete, atîrnă o roată mare, din pene de aur, în mijlocul căreia se distinge chipul zeiței Chalchihuitlicue. Membrii consiliului stau într-o po-

ziţie rigidă, foarte concentraţi, cu braţele lipite de trup, cu bărbiile ridicate, şi cu ochii aţintiţi spre tribună. Cortés pune mîna pe umărul unuia dintre ei. Ciocăneşte uşor în el. Se înfioară. Sună a gol.

— Sînt din lut, îi spune lui Montezuma.

Montezuma clipeşte. Cortés începe să rîdă. Montezuma rîde şi el. Cortés hohoteşte isteric. Cortés şi Montezuma o iau la goană prin imensa încăpere, printre şirurile lungi de bănci, năpustindu-se asupra statuilor de lut, care se rostogolesc, cad, se răstoarnă.

— Statul sînt eu ! urlă Montezuma, iar Cortés în spatele lui urlă şi el :

— Sfîntă Fecioară ! Iartă-l pe nebunul acesta care nu ştie ce spune.

Într-o manieră cît se poate de politicoasă, Cortés îl pune pe Montezuma sub stare de arest la domiciliu.

— Ar fi mai bine să stai cu mine un timp.

— Mulţumesc, dar prefer să fiu singur.

— Ne vom distra în fiecare seară : jocuri de noroc, filme.

— Poporul n-o să mă înţeleagă.

— Îl vom pune în lanţuri pe Pitalpitoque.

— Credeam că pe Quintalbor.

— Pe Pitalpitoque, pe Quintalbor, pe Tendile.

— O să le trimit ciocolată acolo.

— Hai, vino, vino, vino cu mine !

— Lumea se va înspăimînta de noi.

— Şi zodiile nu-ţi spun nimic ?

— Nu ştiu, nu le mai înţeleg.

— Dar să tai inimile oamenilor, să le despici, patruzeci, cincizeci, şaizeci, dintr-o singură lovitură...

— Aşa e obiceiul aici.

— Triburile din sud se plîng că le iei un tribut prea mare.

— Nu pot conduce imperiul fără tribut.

— Domnul nostru Isus Hristos te iubeşte însă.

— O să-I trimit şi Lui ciocolată.

— Hai, vino, vino, vino cu mine !

Pe chei, Cortés și Montezuma se plimbă împreună cu Carol al V-lea, regele Spaniei. Doña Marina îi urmează la o distanță cuviincioasă, ducînd două coșuri cu delicatese : caviar, vin alb, sturz umplut, bame.

Carol al V-lea se apleacă să audă ce spune Montezuma. Cortés alungă musculițele verzi de pe hainele împăratului cu un plici din plasă de aur.

— N-ai avut altă soluție ? întreabă regele.

— Am făcut cum am crezut că-i mai bine, mărturisește Cortés destins, cu inima ușoară.

— M-au ucis ! spune Montezuma.

Cerul se întunecă peste Tenochtitlán ; fulgeră ; ploaia biciuie oglinda lacului.

O pereche se plimbă pe chei ținîndu-se de mînă. Fantoma lui Montezuma îi reproșează fantomei lui Cortés :

— Și chiar n-ai putut opri bolovanul cu mîna ?

CHARLES BAXTER

Născut la Minneapolis, Minnesota, la 13 mai 1947. Studii la Macalester College, Minnesota (licența în 1969) și State University of New York din Buffalo, de unde își ia doctoratul în 1974. Profesor de liceu în Pinconning, Michigan, 1969—1970. Asistent universitar la Wayne State University, Detroit, Michigan, din 1974. În prezent locuiește în Ann Arbor, Michigan.

Scrie poezie, critică, povestire, roman. Colaborează la reviste precum *Minnesota Review, Kayak, Prairie Schooner, Journal of Modern Literature, Michigan Quarterly Review* și altele..

Volume de povestiri : *Harmony of the World (Armonia lumii)*, University of Missouri Press, 1984 ; *Through the Safety Net (Prin plasa de siguranță)*, Viking, 1985.

Romane : *First Light (Prima lumină)*, Viking, 1987.

Cărți cu caracter turistic : *The South Dakota Guidebook (Ghidul Statului South Dakota)*, New Rivers Press, 1974.

Volume de poezii : *Chameleon (Cameleonul)*, New Rivers Press, 1970.

A editat revista *Audit/Poetry*, 1973—1974.

Prezent în antologii : *The Fifth Annual Best Science Fiction*, edited by Harry Harrison and Brian Aldiss, Putnam, 1972 ; *The Best American Short Stories*, cu povestirile *Gryphon (Grifonul)*, 1986, și *How I Found My Brother (Cum mi-am descoperit fratele)*, 1987 ; *The*

Pushcart Prize VII, 1982—1983, cu povestirea *Harmony of the World (Armonia lumii).*

Harmony of the World (Armonia lumii), 1984. „Primul volum de povestiri al lui Charles Baxter ne înfățișează un autor capabil să adopte o mare varietate de subiecte. Spre deosebire de alți contemporani, Frederick Barthelme sau Ann Beattie, de exemplu, Baxter nu folosește același model de personaj, definit prin aceleași relații și obsesii care merg pînă la nevroză. Dimpotrivă, Baxter investighează prin povestirile sale experiențe foarte diferite ale vieții americane, preferînd să adapteze tehnica subiectului, și nu invers. Lectura lui Baxter, spre deosebire de cea a lui Barthelme sau Beattie, ne ascunde întotdeauna un teritoriu încă neexplorat. Este o calitate care îl impune." (Greg Johnson, în *Michigan Quarterly Review)*

Through the Safety Net (Prin plasa de siguranță), 1985. În acest al doilea volum de povestiri, personajele lui Baxter înfruntă experiențe dramatice. Ele par traumatizate, pîndite de insecuritate și dezechilibru. Investigația acestor momente de suferință intensă devine aproape obsesivă. Cele mai izbutite povestiri sînt acelea care dezvăluie stările marcate de sentimentul fragilității. „Volumele publicate pînă acum l-au impus pe Charles Baxter în domeniul povestirii. Într-o epocă în care mulți scriitori sînt tentați să facă proză scurtă doar pentru că e scurtă, motiv pentru care e și mai ușor de publicat, Baxter și-a asumat genul ca pe o miză dificilă, plină de implicații. Povestirile sale sînt scrise inteligent, cu virtuozitate, păstrînd în același timp un ton al bunăvoinței celeste." (Liza Zeidner, în *The Philadelphia Inquirer)*

First Light (Prima lumină), 1987. „Romanul este alcătuit dintr-o serie de episoade care trimit spre experiențe din trecut, fiecare incursiune oferind cititorului prilejul de-a cunoaște mai îndeaproape complexitatea personajelor. Este expusă în felul acesta istoria unei familii, legăturile care pregătesc și explică evenimentele narate. Un roman scris într-un stil vioi, cu un clarobscur discret, în care regăsim sentimente nealterate de timp." (Michiko Kakukani, în *The New York Times)*

La întrebarea „Care vi se par tendințele cele mai interesante în proza americană contemporană ?", Charles Baxter răspunde :

„Povestirea este din nou în centrul atenției. O parte din proza scurtă contemporană, poreclită drept «minimalistă», a fost atacată în ultimii doi ani în reviste ca *Newsweek* și *The New Republic*, cu îndîrjire și vehemență. Probabil că ne aflăm în fața unui fenomen literar, de vreme ce aceste reviste — de obicei indiferente la schimbările modelor literare — găsesc de cuviință să consacre atîtea pagini demolării unui curent perceput de unii critici pe cît de nou, pe atît de pernicios. Acuzațiile aduse vizează lumea și modalitățile în care este reprezentată ea în povestire. Ni se oferă, spun criticii, personaje inerte, fără istorie, fără opțiuni, care nu fac altceva decît să-și debiteze incertitudinile, atunci cînd nu se lamentează de-a dreptul, și să acționeze după niște impulsuri care par programate dinainte. Această lume, sau cel mult o variantă a ei, este descrisă într-o proză plată, străbătută uneori de izbucniri senzual-narcisistice, în scene care se derulează fără nici o tranziție, folosindu-se peste tot prezentul, o lume ruptă de context, de cel social, evident. Povestirile lansate de acest curent sînt scurte, superficiale, reci.

Ne aflăm, de fapt, în fața unui reviriment al *modernismului*, pe care l-am putea numi și *neomodernism*, dominat de Gertrude Stein, cea din *Melanchta*, și de Hemingway, cel din *In Our Time (În vremea noastră)*. Noile povestiri aparțin deci modernismului : ele contestă în mod evident ideile tradiționale despre personaj și psihologism. Formal, acest tip de povestire elimină sondările de adîncime, umbrele, trecutul ca sursă de explicații. Tematic, se aleg personaje care sînt dominate, în cea mai mare parte, de o indiferență vizibilă. Este nihilismul american : insensibil și senin totodată. Ca modele să amintim tot pe Hemingway : *A Very Short Story (O poveste foarte scurtă)* și *The Revolutionist (Revoluționarul)*, cu descrierile sale dense, indiferente.

Trăim o epocă dominată de anistorism, cel puțin în America, deși istoria Americii a inclus întotdeauna o oarecare doză de anistorism. Americanii, și Tocqueville ne-o spune nu o singură dată, nu cred în explicațiile care își

au izvorul în istorie, pentru că de fapt ei nu cred că trecutul îi poate modela în vreun fel. Ca urmare, ei nu cultivă tragedia — o excepţie este totuşi Sudul, unde istoria şi tragedia au reprezentat dintotdeauna obsesii colective. Povestirea încearcă şi ea, poate din formele literare cel mai insistent, să pună în paranteze istoria, cea a individului, dar şi cea a culturii. Povestirile care caută să asimileze istoria se transformă în rezumate şi formule explicative de o mare discursivitate. Este de înţeles de ce povestirea americană abordează cu atîta insistenţă naraţiunea la timpul prezent : tot ce s-a întîmplat este, de fapt, în prezent, adică se întîmplă chiar în momentul acesta. Prezentul este singurul trecut accesibil. Criticii care deplîng monotonia prezentului şi a personajelor care nu au memorie ar trebui să-şi amintească acest fapt : că ne aflăm nu în faţa unei modalităţi literare, ci a unui complex cultural." *(Michigan Quarterly Review,* 4/1987)

Povestirea *Gryphon (Grifonul)* a apărut iniţial în revista *Epoch.* Inclusă de Shannon Ravenel şi Raymond Carver în *The Best American Short Stories,* 1986, de unde am preluat-o pentru antologia noastră. Charles Baxter o publică în volumul său *Through the Safety Net (Prin plasa de siguranţă),* 1985. La sfîrşitul lunii mai 1988, televiziunea americană a difuzat o ecranizare a povestirii *Gryphon.*

GRIFONUL

Era într-o miercuri după-amiază, tocmai făcusem lecția de geografie, fusese ceva despre irigațiile în Egiptul antic, și ne pregăteam pentru desen, unde aveam și o temă, cum vedem noi un oraș așezat la poalele muntelui, cînd, dintr-o dată, pe învățătorul nostru, domnul Hibler, l-a apucat tusea. O tuse care a debutat cu niște hîrîituri, parcă erau de motor ambalat, unul de care tragi fără milă, dar hîrîiturile se opreau undeva, în gura bine zăvorîtă a domnului Hibler.

— I-auzi, îmi șoptește Carol Peterson. Dinamită, nu glumă.

Horcăielile domnului Hibler nu se deosebeau prea mult de rîsul său — e drept, un rîs zgîlțîit și rar — și, cum stăteam cu nasurile vîrîte în planșele noastre, ne-am gîndit că n-ar strica să vedem ce anume stîrnise, așa pe neașteptate, hazul învățătorului, însă mare ne-a fost mirarea cînd, uitîndu-ne la el, am văzut doar o mutră roșie și buhăită. Deci nu rîdea. De două ori se aplecase ușor, lăsîndu-și cravata să atîrne țeapăn, ca un fir de plumb, și își băgase fața într-un șervețel de hîrtie, și atunci îl auzirăm cum explodează. Își cerea scuze, și apoi o lua de la capăt cu hîrîiala.

— Pariez pe o înghețată că mîine ne vine un suplinitor, îmi șoptește din nou Carol Peterson.

Carol stătea în fața mea ; era o tipă scîrboasă — cînd era sigură că n-o vede nimeni, își sufla mucii într-o foaie, pe care o făcea apoi ghemotoc și o azvîrlea la coșul de gunoi, însă tipa avea nas fin, simțea scandalurile de la o poștă.

— Nu mă bag, i-am zis.

Domnul Hibler ne adunase pe toţi la rînd, în faţa uşii, chiar înainte de sfîrşitul orei, ca să ne spună cu glasul lui pierdut :

— Îmi pare rău, copii. Cred că ceva nu e în regulă cu mine.

— Vă doresc însănătoşire grabnică, domnule Hibler, se auzi vocea lui Bobby Kryzanowicz, periuţa clasei, veşnic în acţiune, iar apoi, din spate, Carol Peterson, chicotind veninos, ca o vrăjitoare. În sfîrşit, domnul Hibler a deschis uşa, lăsîndu-ne să mergem la autobuzele care ne aşteptau în faţa şcolii, şi atunci cîţiva băieţi, siguri că nu mai pot fi auziţi de învăţător, au pornit un recital formidabil de hîrîituri şi horcăieli.

Five Oaks e o localitate de ţară în Michigan. Suplinitorii, atunci cînd veneau, nu puteau veni decît din oraş, erau de obicei absolvenţi de colegiu şi şomeri, un buchet de vreo patru mămici. Aterizau în clasă din senin şi după un început lejer se apucau să mătură cu noi toată materia din urmă. A fost deci o adevărată bombă cînd, a doua zi, şi-a făcut apariţia în clasă la noi, înarmată cu o geantă în carouri, cu un portofel de culoarea vişinei în mînă şi cu nişte cărţi la subţioară, o femeie pe care n-o mai văzusem niciodată. Şi-a aşezat cărţile pe catedră, într-o parte, şi geanta în carouri în cealaltă parte, lîngă fonograf. Cînd a intrat pe uşă, noi eram încă în spatele clasei, mai mulţi băieţi, ne jucam cu Heever, cameleonul pe care-l ţineam într-o cuşcă, pe o muşama de plastic.

Am auzit-o cum răpăie din palme.

— Copilaşi, a zis ea, ce căutaţi acolo ?

Nici măcar nu ne-a lăsat să-i răspundem.

— De ce chinuiţi animalul ? Lăsaţi-l în pace. Treceţi în bănci. Din această clipă încetează orice mişcare.

Ne uitam la ea şi nu ne venea să credem.

— Copilaşi, repetă ea. Nu se aude ? Am zis să staţi jos.

Am pus cameleonul la loc în cuşcă şi ne-am strecurat unul cîte unul în băncile noastre. Continuam să se uităm la ea. În partea stîngă a tablei, începuse să deseneze, cu cretă albă şi verde, un copac. Nu arăta ca celelalte suplinitoare. Iar ce desena ea pe tablă era uriaş şi n-avea nici o noimă.

— E nevoie de un copac în clasa aceasta, a zis ea, continuînd o linie care ar fi trebuit să arate a frunză. Un stejar... uriaș, plin de frunze și cu o umbră... deci, un foios.

Părul ei blond, subțire era strîns la spate într-o anumită formă pe care, aveam să aflu mai tîrziu, femeile o numesc conci ; purta niște ochelari cu ramă aurită, cu lentile care băteau într-o nuanță vag albăstruie. Harold Knardahl, care stătea într-o bancă, pe rîndul celălalt, îmi șopti :

— Bă, au venit marțienii.

La care am dat din cap încet, fiindcă, într-adevăr, în aer plutea ceva neobișnuit. Suplinitoarea desenă încă o crenguță, tot atît de mirobolantă ca și cea de dinainte. Apoi, piruetă spre noi, zicînd :

— Bună dimineața. Am impresia că nici nu v-am spus bună dimineața. Așa-i ?

Acum, c-o vedeam din față, era parcă și mai greu să-mi dau seama cîți ani are — adulții arată toți la fel —, doar că pe chipul ei se puteau zări două riduri adînci care coborau vertiginos de la colțurile gurii spre bărbie. Parcă mai văzusem undeva ridurile astea : la *Pinocchio*. Erau ca niște îmbucături de pe fața unei marionete.

— Vă mai las să vă holbați la mine încă un pic, cîteva clipe, adică pînă sună de intrare, a zis ea, adresîndu-se probabil celor cîțiva întîrziați, care, după ce că intraseră mai tîrziu în clasă, acum se mai și zgîiau la ea, cu ochii cît cepele. Și pe urmă, gata cu holbatul. Vă dau voie să mă priviți, dar nu să vă holbați la mine. E nepoliticos, și pe deasupra și semn de proastă creștere. Nu duce nicăieri, vă asigur. Nu vă alegeți cu nimic.

L-am auzit șoptind din nou pe Harold Knardahl, de data aceasta spre plutonul de întîrziați care așteptau spășiți la ușă.

— Bă, au venit marțienii.

Ne-am așezat cu toții în bănci. Suplinitoarea și-a terminat de desenat pomul, și-a așezat meticulos creta pe fonograf, și-a șters cu grijă mîinile, și apoi s-a întors iarăși spre bănci :

— Bună dimineața. Sînt domnișoara Ferenczi și voi preda astăzi la clasa voastră. Am venit de curînd în

această localitate şi presupun că figura mea nu vă este prea cunoscută. Am să încep aşadar cu ceva despre mine.

Nici n-am apucat să ne lăsăm pe spetezele băncilor, că a şi demarat. Ne-a spus că bunicul ei fusese prinţ maghiar, că mama ei se născuse într-o regiune numită Flandra, că fusese pianistă şi că dăduse nenumărate concerte, la unele din ele asistînd şi cîteva „capete încoronate", şi cînd pronunţă aceste cuvinte ne aruncă o privire plină de tîlc.

— Grieg, a continuat ea, maestrul norvegian, a compus un concert pentru pian, şi aici a urmat o scurtă pauză, un concert cu care mama a repurtat un adevărat triumf la Londra.

Ochii ei măsurau tavanul. Noi, după ea. Nimic deosebit. Plafoniera, şi atît.

— Pentru motive pe care nu le voi expune aici, familia mea a ajuns la Detroit, de acolo ne-am mutat în nord, în mohorîtul Saginaw, şi apoi aici, la Five Oaks, ca suplinitoare la clasa voastră, începînd de astăzi, joi 11 octombrie. Sînt sigură că va fi o zi frumoasă : toate prognozele coincid. O să începem deci cu citirea lecţiei. Scoateţi-vă cărţile. Dacă nu mă înşel, titlul este *Orizonturi largi* sau ceva pe aproape.

Jeannie Vermeesch a ridicat mîna. Domnişoara Ferenczi i-a făcut semn.

— Domnul Hibler începe întotdeauna ora cu *Jurămîntul de credinţă*, se miorlăi ea.

— Nu mai spune, chiar aşa ? Atunci înseamnă că îl ştiţi *foqaarte* bine şi că nu mai are nici un rost să ne pierdem vremea cu el. Nu, astăzi nu vom începe cu *Jurămîntul de credinţă*. Nu e cazul. Nu s-ar potrivi cu cascada de lumină, cu soarele care ne invadează clasa. Nu merge.

Se uită la ceas.

— Timpul zboară. La lucru. Deci... *Orizonturi largi*.

Lecţia a fost o dezamăgire. Nimic neobişnuit, aceleaşi exerciţii lexicale plictisitoare, aceleaşi întrebări despre conţinutul lecţiei, şi la urmă lectura cu voce tare. Nici ea nu părea foarte entuziasmată de subiectul lecţiei. Din cînd în cînd scotea cîte un oftat sau începea să-şi lustru-

iască lentilele, folosindu-se de o batistuță parfumată pe care o scotea, ca un scamator, din mîneca stîngă.

După citire, am trecut la aritmetică. Afară era o vreme minunată : lumina de toamnă se strecura alene printre fîșiile de nori aterizînd, prin ferestrele dinspre răsărit, pe podeaua clasei acoperită cu linoleum. Pe terenul de sport puștimea de la grădiniță se zbenguia prin iarbă, în jurul toboganelor. Între timp, ajunsesem la tabla înmulțirii. Domnișoara Ferenczi îl asculta pe John Wazny, din banca întîi. Trebuia să spună înmulțirea cu șase. De unde stăteam, îi puteam simți parfumul, se dăduse cu *Vitalis* peste chica lui ciufulită. Wazny s-a descurcat onorabil pînă la șase ori unsprezece și șase ori doisprezece.

— Șase ori unsprezece fac... șaizeci și opt. Șase ori doisprezece fac...

Wazny își proțăpi degetele la tîmplă, adulmecîndu-le pe furiș, nu cumva să-l vadă careva din clasă, și apoi zise repezit :

— Șaptezeci și doi.

În sfîrșit, se așeză în bancă.

— Da, bine, a zis domnișoara Ferenczi. Da, da, n-a fost rău deloc.

— Domnișoară Ferenczi ! Una din surorile gemene Eddy fîlfîia disperată mîna pe sus. Domnișoară Ferenczi, Domnișoară Ferenczi !

— Da ?

— John a zis că șase ori unsprezece fac șaizeci și opt, și dumneavoastră ați zis că e bine.

— Daaa ? a făcut ea cu o expresie amuzată, care îi invadase figura de marionetă. Am zis eu asta ? Și cît fac șase ori unsprezece.

— Șaizeci și șase.

Ea aprobă :

— Da, așa este. Însă trebuie să vă spun, chiar dacă unii dintre voi nu vor fi de acord cu mine, că uneori rezultatul poate fi și șaizeci și opt.

— Cînd ? Cînd fac șaizeci și opt ?

Așteptam toți răspunsul cu sufletul la gură.

— Mai există și o altă matematică, superioară, pe care voi, copiii, încă n-o puteți înțelege, și acolo șase ori unsprezece fac uneori șaizeci și opt.

Am auzit-o cum rîde pe nas.

— În matematica superioară numerele sînt, cum să vă spun, ceva mai fluide. Singurul rol pe care îl poate avea un număr este acela de a conține ceva. Gîndiți-vă, de pildă, la apă. Credeți că apa poate fi măsurată numai cu ceșcuța ?

Ne-am uitat la ea nedumeriți și am clătinat din cap.

— Nu. O putem măsura și cu cratița, și cu degetarul. Și într-un caz și în altul apa va fi *tot* apă. Poate ar fi totuși mai bine dacă v-ați gîndi că șase ori unsprezece fac șaizeci și opt doar atunci cînd sînteți cu mine în clasă, s-a grăbit ea să adauge.

— Și de ce să facă șaizeci și opt numai cînd sînteți dumneavoastră în clasă ? întrebă Mark Poole.

— Fiindcă e mai interesant așa, a răspuns ea, abia schițînd un zîmbet, prin lentilele ei vag albăstrui. Ce sînt eu de fapt ? Un înlocuitor, nu-i așa ?

Da, cu acest lucru eram toți de acord.

— Deci, gîndiți-vă la acest rezultat ca la un fel de înlocuitor.

— Înlocuitor ?

— Da.

S-a uitat cu atenție la noi și ne-a întrebat :

— Credeți că existența unui înlocuitor afectează pe cineva ?

Ne-am uitat la ea mirați.

— Oare florile de pe pervazul ferestrelor vor avea de suferit din pricina unui înlocuitor ?

Ne-am mutat atunci privirile la florile de pe pervazul ferestrelor. Erau cîteva mimoze pe un suport prăpădit din plastic, și niște ferigi pleoștite pe buza unor ghivece de pămînt, cît pumnul.

— Sau cățelușii și pisicile voastre ? Sau tăticii și mămicile voastre ? Credeți că vor avea ceva de suferit ?

Așteptă răspunsul nostru. Însă doar cîteva clipe.

— Și atunci, a tras ea concluzia, care-i buba ?

— Dar, nu-i corect, a zis Janice Weber, puțin înțepată.

— Cum te cheamă, domnișoară ?

— Janice Weber.

— Și tu zici, Janice, că nu-i corect. Așa-i ?

— Păi... am spus și eu așa...

— Da, e clar. Deci ai spus şi tu aşa, într-o doară. N-aveţi impresia că am pierdut cam mult timp cu vorbăria ? La urma urmei, sînteţi liberi să credeţi ce vreţi. Şi cînd se va întoarce învăţătorul vostru, domnul Hibler, fiţi fără grijă, şase ori unsprezece vor face din nou şaizeci şi şase. Şi şaizeci şi şase va rămîne tot restul vieţii voastre aici, în Five Oaks. Ce păcat, nu-i aşa ?

Ridică sprîncenele şi trecu peste noi cu o privire rapidă.

— Şi cu asta, punct. Să vedem ce teme aţi avut de făcut. Văd că domnul Hibler le-a însemnat aici, în planul de lecţie. Scoateţi o foaie de hîrtie. Scrieţi-vă numele în colţul de sus din stînga.

A urmat o jumătate de oră de aritmetică. Am predat lucrările şi apoi am trecut la ortografie, materia unde o dădeam mereu în bară. Iar dictările, nu ştiu cum se întîmpla, dar picau întotdeauna înainte de gustarea de prînz. Eram cu un ochi pe foaie, şi cu celălalt pe ceas.

— Perfecţionat, auzirăm glasul domnişoarei Ferenczi. Frontieră, se auzi din nou glasul ei.

Se plimba printre bănci cu cartea de ortografie în mînă, uitîndu-se din în cînd pe lucrările noastre.

— Mansardă, dictă ea.

Am apucat hotărît creionul. Cuvintele, aşa cum ieşeau din gura ei, aveau un accent străin, încît nici vocalele, nici consoanele nu sunau aşa cum ar fi trebuit. *Mansartă.* M-am uitat la cuvîntul scris. Am întors creionul cu vîrful în sus şi am şters greşeala. *Mansandă.* Parcă arăta ceva mai bine acum, deşi simţeam că încă nu era corect. Am început să blagoslovesc în gînd toate regulile de ortografie, ştiute şi neştiute, ştergînd în continuare literele pînă cînd am văzut că hîrtia pe care scriam se făcuse străvezie. Am încercat din nou. *Malsandă.* Deodată, am simţit o mînă pe umăr.

— Nu-mi place, mi-a şoptit ea la ureche, după ce se aplecase uşor peste umărul meu. Arată oribil. Ştii ce cred eu ? Cînd nu-ţi place un cuvînt, mai bine nu-l foloseşti.

S-a îndreptat, ridicîndu-se şi lăsînd în urmă o adiere îmbătătoare de *Clorets.*

La prînz, am ieşit după tăvile cu sandvişuri, obişnuitele feliuţe de carne, împachetate în brînză şi maioneză, cu

prune înșiropate, cu fursecuri cu nucă de cocos, la care se adăuga nelipsita ceașcă de lapte, și după ce le-am luat ne-am întors în clasă, unde, spre mirarea noastră, am găsit-o pe domnișoara Ferenczi ronțăind dintr-un pachețel învelit în hîrtie cerată, de culoare cafenie.

— Domnișoară Ferenczi, i-am zis eu. Nu-i nevoie să mîncați la noi în clasă. Puteți mînca împreună cu ceilalți învățători. Cancelaria, am ținut eu s-adaug, se află lîngă cabinetul directorului.

— Mulțumesc pentru informație, a zis ea, dar prefer să mănînc aici.

— Și nici nu-i nevoie să stea cineva cu noi în pauză. Avem supraveghetori de clasă, am zis eu. Pe doamna Eddy, am precizat, arătînd spre locul unde doamna Eddy, care nu era altcineva decît mama lui Joyce și Judy, tricota în liniște, cuibărită în spatele clasei.

— Foarte bine, a zis domnișoara Ferenczi. Am să mănînc totuși aici. Prefer aici, a repetat ea.

— Da' de ce ? s-a mirat Wayne Razmer fără să mai ridice mîna.

— Am avut plăcerea să-i cunosc pe ceilalți învățători azi dimineață, înainte de-a intra la ore, ne-a explicat domnișoara Ferenczi mușcînd din pachetul ei cafeniu. Palavragii. Glume pe bandă rulantă. Pisălogi. Nu înghit așa ceva.

— Cum ? a exclamat Wayne cu oroare.

— Ce mîncați, domnișoară Ferenczi ? s-a băgat în discuție Maxine Sylvester, trăgîndu-se de nas. E hrănitor ?

— Este *deosebit* de hrănitor. Curmale umplute. A trebuit să fac un drum pînă aproape de Detroit ca să le cumpăr. Cu ocazia asta am luat și niște morun. Iar asta, a zis ea scoțînd niște foi verzi din geanta în picățele, e spanac crud, spălat chiar azi-dimineață înainte de a porni spre voi, școala Garfield Murry.

— Și de ce-l mîncați crud ? a întrebat Maxine.

— Face bine, a zis domnișoara Ferenczi. Are un puternic efect stimulator, este chiar mai eficient decît sifonul sau sărurile mirositoare.

Îmi devoram tacticos sandvișul cu carne, brînză și maioneză, uitîndu-mă pe fereastră. Un glob licărind cu

zgîrcenie pe cerul palid de toamnă, era tot ce puteam să văd.

— În ce privește mîncarea, a continuat domnișoara Ferenczi, n-ar fi rău dacă le-ați mai amesteca un pic. Adică să le combinați. Prea multă lume se complace să consume numai... ehh, în fine, n-are nici o importanță.

— Domnișoară Ferenczi, a sărit dintr-o parte Carol Peterson. Ce facem la orele de după-amiază ?

— Mda, a zis ea, scormonind cu ochii planul de lecție al domnului Hibler. După cîte văd, învățătorul vostru, domnul Hibler, a planificat o lecție despre egipteni.

Urmă un geamăt, care nu putea fi decît al lui Carol.

— Daa, a zis domnișoara Ferenczi, în continuare, deci asta vom face : o lecție despre egipteni. Un popor remarcabil. Ar putea să rivalizeze cu cel american. Zic, ar putea.

Apoi, a lăsat capul în jos, schițînd un zîmbet fugar, și rontăind mai departe din foile de spanac.

Cînd ne-am întors în clasă, după pauza de prînz, am văzut că domnișoara Ferenczi desenase pe tablă o piramidă, lîngă stejarul făcut tot de ea la începutul orelor. Trăsesem un base-ball în recreație, și acum urma să ne așezăm bastoanele și mănușile în dulapul cu echipament sportiv, ceea ce nici unul din noi nu se grăbea să facă, era un fel de tragere de timp, mi se pare că tot atunci am încasat și un ghiont zdravăn de la Roy Schontzeler, cînd, deodată, am auzit vocea domnișoarei Ferenczi, foarte ascuțită și înțepată.

— Băiețași, a zis ea, n-aveți de gînd să vă potoliți ? Stați jos. N-am chef să pierd vremea cu fleacuri. Scoateți cărțile de geografie.

Ne-am furișat în bănci, fiecare cum a putut, cu cămășile murate de transpirație, grăbindu-ne să scoatem manualul pe care stătea scris cu litere mari *Ținuturi îndepărtate și oamenii lor.*

— Deschideți la pagina patruzeci și doi, a zis ea.

Urmă o pauză de treizeci de secunde. Îl luase în vizor pe Kelly Munger.

— Băiete, a țipat ea, te mai fîțîi mult ?

Kelly a făcut o mutră de om călcat pe bătătură.

— Să mă ce ?

— Ce tot scormonești acolo ?

— Domnișoară Ferenczi, caut cartea.

Bobby Kryzanowicz, periuța clasei, care era veșnic în acțiune, și care se așezase din proprie inițiativă în prima bancă, a ținut s-o informeze pe domnișoara Ferenczi :

— Ăsta-i Kelly Munger. Niciodată nu-și găsește lucrurile. Așa face de fiecare dată.

— Nu mă interesează cum îl cheamă, mai ales la ora asta, i-a retezat-o domnișoara Ferenczi. *Unde ți-e cartea,* băiatule ?

— Ufff, am găsit-o.

Kelly își vîrîse căpățîna sub bancă și trăgea cu îndîrjire de o carte care nu voia să iasă cu nici un preț. În schimb, i se rostogoliră în poală niște creioane colorate, care, unul cîte unul, aterizară, tacticos, pe dușumeaua clasei.

— Nu pot să suport dezordinea, a zis domnișoara Ferenczi. Indiferent că e vorba de băncile voastre, sau de modul în care gîndiți. Dezordinea este... neigienică. Acasă la voi tot așa faceți ?

Domnișoara Ferenczi nici măcar nu ne-a lăsat să-i răspundem.

— Vă spun eu. Nu. Acasă vă place să fie ordine, sigur că vă place să fie ordine. Despre ce vorbeam ? Da, deci pagina patruzeci și doi. După cîte văd, planul de lecție al domnului Hibler arată că ora trecută ați învățat despre sistemele de irigație egiptene. Interesant, fără îndoială, dar nu atît de interesant ca lecția pe care o vom face astăzi împreună. Piramidele și munca cu sclavi în Egipt. Un plus pentru prima, un minus pentru a doua.

Deschisesem cărțile la pagina patruzeci și doi, unde se afla imaginea unei piramide. Domnișoara Ferenczi însă nici nu se uita în manual. În schimb, se uita pe fereastră, cine știe unde.

— Da, piramidele, a zis ea, cu privirea pierdută pe fereastră. Aș vrea să vă gîndiți un pic la piramide, la ce înseamnă piramidele. La ce se afla în interiorul lor. Acolo se găseau, firește, trupurile faraonilor, și alături de ele, comori nenumărate. Papirusuri. Cine știe, poate că pe aceste papirusuri, a continuat domnișoara Ferenczi cu o veselie din care se evaporase orice urmă de zîmbet, erau

scrise anume pentru faraoni niște romane, ca să le țină de urît în lunga lor călătorie, prin veacuri.

În timp ce vorbea, mă uitam la ridurile adînci de pe chipul ei.

— Piramidele, a continuat ea, depozitau în ele uriașe energii cosmice. O piramidă era astfel construită încît să dirijeze undele de energie cosmică într-un singur punct. Egiptenii cunoșteau acest secret, noi însă l-am uitat. Să nu vă miraţi dacă am să vă spun că George Washington a avut sînge egiptean, din partea bunicii, a zis domnișoara Ferenczi, apropiindu-se de ușa vestiarului. Mai mult chiar, există unele aspecte în Constituţia Statelor Unite care se aseamănă cu principiile egiptene.

Nu se uitase nici măcar o dată pe manual. Începu apoi să ne povestească despre transmigraţia sufletelor la egipteni. Ne-a explicat că, după moarte, sufletele revin pe pămînt, sub formă de furnici sau copaci, fiecare după cum s-a purtat în timpul vieţii, „mai bine sau mai rău". Ne-a spus apoi că egiptenii credeau că faptele oamenilor sînt influenţate de magnetismul produs de forţele de atracţie din sistemul nostru solar, forţe generate de soare și de „aliatul său planetar", Jupiter. Jupiter, ne-a zis ea mai departe, deși e o planetă, așa cum știm cu toţii, are și „cîteva din caracteristicile unui astru". Vorbea cu mare repeziciune. Apoi ne-a spus că egiptenii au fost mari exploratori și cuceritori. Și ne-a mai spus că la moartea celui mai mare cuceritor din toate timpurile, care se numea Genghis-Han, au fost aduse ca jertfă patruzeci de tinere și patruzeci de cai. O ascultam cu toţii. Nimeni n-a încercat s-o întrerupă.

— Și eu am fost în Egipt, a zis ea. Acolo mi-a fost dat să văd multă barbarie, și să înghit mult praf.

Ne-a spus apoi că în Egipt avusese prilejul să vadă, îi arătase de fapt un bătrîn care lucra la un circ, un animal care era închis într-o cușcă, și care era jumătate pasăre, jumătate leu. Ne-a spus că acest monstru se numește grifon și că auzise de existența lui înainte de-a merge în Egipt, dar că îl văzuse pentru prima oară abia acolo, într-o mahala din Cairo. Ne-a spus apoi că astronomii egipteni sînt cei care au descoperit pentru prima oară planeta Saturn, și că ceea ce n-au reușit ei să vadă erau tocmai inelele acestei planete. Ne-a spus apoi că egiptenii au aflat, cei

dintîi, că un cîine bolnav nu bea niciodată din rîu, ci aşteaptă, cu fălcile căscate, căderea primei ploi.

— Tromboane !

Eram în autobuzul care ne ducea spre casă. Stăteam lîngă Carl Whiteside. Îi puţea gura îngrozitor. Era însă tipul cu cea mai grozavă colecţie de bile din clasa noastră. Ne ciorovăiam. Carl zicea că suplinitoarea e o trombonistă. Eu ziceam că, după toate aparenţele, nu e trombonistă.

— Poanta aia cu pasărea n-a prins, zice Carl. Şi nici aia cu piramidele. N-a prins, bă, nici una. Cucoana a luat-o razna de tot.

— Chiar aşa ?

Mie îmi plăcuse suplinitoarea. Era o fiinţă ieşită din comun. Tare aş fi avut poftă să-i fac o fentă lui Carl.

— Zici că era trombonistă ? Cu ce-ai prins-o ?

— Păi, cum, bă, ce, şase ori unsprezece fac şaizeci şi opt ? De unde pînă unde şaizeci şi opt ? Nici gînd ! Gogoşi. Fac şaizeci şi şase, o ştie toată lumea.

— Da, aşa a zis şi ea. A recunoscut că fac şaizeci şi şase. Şi cu ce zici că ai mai prins-o ?

— Ce contează ! Baliverne !

— Ce baliverne ?

— Aăăă, făcu el şi începu să-şi bălăngăne picioarele. Unde-ai văzut tu animal care să fie jumate leu, jumate pasăre ?

Carl încrucişă braţele şi mi-o trînti :

— Vax ! Tromboane !

— Orice e posibil, i-am zis.

Trebuia să născocesc ceva, să-l pun cu botul pe labe.

— Am citit în ziarul de dimineaţă, ăla pe care îl cumpără maică-mea, că un savant, un ţicnit care trăieşte în Alpii elveţieni, s-a apucat să amestece gene, cromozomi, ştii, tot felul de chestii din astea, le-a pus pe toate la un loc în eprubete şi ce crezi că a obţinut nebunu' ? O dihanie, ceva între om şi hamster.

M-am uitat la Carl atent. Voam să văd ce mutră o să facă.

— Şi ştii ce nume i-a dat ? Omster !

— Fugi, bă, d'acilea !

Carl căscase o gură imensă din care se revărsau niște duhori incredibile.

— Și unde-ai citit asta ?

— În *National Enquirer*, am zis eu. Știi, e ziaru' ăla care se dă la ieșirea din magazin.

M-am uitat încă o dată la Carl. Era făcut praf.

— Iar țicnitu' ăla, am zis eu mai departe, se numește, dacă țin eu bine minte, doctor Frankenbush.

Mă pripisem folosind acest nume, însă acum nu mai puteam face nimic, decît poate cel mult să aștept să-i cadă fisa lui Carl, prea era mare asemănarea cu celălalt inventator celebru, nu mai puțin sonat, ca amărîtul de Carl să nu se prindă că totul era o născocire de-a mea. Și totuși Carl nu s-a prins. Rămăsese stană de piatră.

— Un om și un hamster ?

Se blocase. Mă privea îngrozit, cu gura căscată.

— Doamne ferește ! Ce pocitanie o mai fi și asta ?!

După ce autobuzul m-a lăsat la mine în stație, am luat-o pe drumul prăfuit spre curtea din spate, nu înainte de a trage un șut voinicesc în jalnicul cauciuc, pasămite ca să-mi poarte noroc. Apoi, am abandonat cărțile pe treptele din spatele casei, și mi-am îmbrățișat drăgăstos cîinele, pe numele său, Domnul Selby. Mi-am făcut după aceea o intrare furtunoasă în bucătărie, unde m-a izbit un miros de varză de Bruxelles, cea mai nesuferită mîncare. Maică-mea se lupta cu niște verdețuri, aplecată deasupra chiuvetei, în timp ce frate-meu, ăla micu', zbiera cît îl țineau plămînii priponit în țarcul lui de culoarea lămîii.

— Bună, mami, am zis eu, țopăind în jurul țarcului și pregătindu-mă să-i dau un pupic. Ghici ce-am făcut astăzi ?

— Habar n-am.

— Am făcut ore cu o suplinitoare, domnișoara Ferenczi. Azi am văzut-o pentru prima oară. Ne-a povestit o mulțime de lucruri.

— Ce spui ? Serios ? Bine, bine.

De fapt, maică-mea trăgea cu coada ochiului pe fereastra din spatele chiuvetei la pădurea deasă de pini. Cunoștințele maică-mii susțineau că ea seamănă, după cum

se coafa, după cum se aranja, cu Betty Crocker, şi poate că de aceea în bucătăria noastră fusese instalată o fotografie a acesteia, înrămată într-o lingură uriaşă, pe o cutie de *Bisquick*. Mie, dimpotrivă, maică-mea mi se părea cam palidă la faţă.

— Ascultă, Tommy, mi-a zis ea. Uite ce-ai de făcut : te duci sus, îţi laşi hainele de şcoală la baie, iar pe urmă dai o fugă pînă la magazie şi aranjezi uneltele ; vezi că tata a lăsat lopata, mi se pare că şi toporul, undeva prin curte, că a lucrat azi-dimineaţă.

— Suplinitoarea ne-a spus că şase ori unsprezece fac şaizeci şi opt, dar asta nu întotdeauna. Numai uneori. Şi ne-a mai spus că a văzut ea cu ochii ei un monstru care era pe jumătate leu, pe jumătate pasăre.

M-am oprit o clipă. Apoi, am continuat :

— Zicea că în Egipt l-a văzut.

— Tommy, parcă am vorbit ceva cu tine.

Maică-mea îşi şterse transpiraţia de pe frunte.

— Ai nişte treabă de făcut.

— Am înţeles, mami. Voiam doar să-ţi povestesc ce-am făcut noi la şcoală cu suplinitoarea care-a venit azi.

— Da, e foarte interesant, mi-a zis ea, lăsîndu-şi o clipă privirea peste mine. O să ne povesteşti mai tîrziu. Pînă atunci o să vină şi tata. Deocamdată treci la treabă. Se aude ?

— O.K., mami.

Tocmai apucasem un biscuit de pe masă, şi mă pregăteam să ies, cînd mi-a venit o idee. M-am repezit în living, am luat dicţionarul de lîngă măsuţa televizorului, şi l-am deschis imediat la litera G, la *Grifon* : „animal fabulos cu cap şi aripi de vultur şi trup de leu". Aşa deci, fabulos. Am dat un chiot de bucurie. Apoi, m-am strecurat afară, unde mă aşteptau uneltele lăsate de tata, de dimineaţă.

A doua zi, domnişoara Ferenczi, îmbrăcată de data aceasta cu totul altfel, a păşit din nou în clasă la noi. Avea părul strîns în codiţe, care-i atîrnau la distanţe egale, legate cu nişte bentiţe roşii, de elastic. Purta o bluză verde, iar la gît îşi pusese o eşarfă roz, combinaţie care te năucea după ce, vrînd-nevrînd, te uitai la ea o oră în-

treagă. Domnişoara ne-a scutit de ora de citire, iar de cea de aritmetică n-a şoptit nici un cuvînt. Nici nu s-a sunat bine de intrare, că a început să ne vorbească.

Şi ne-a vorbit patruzeci de minute, şnur. Ideile nu păreau să aibă vreo legătură între ele, însă dacă le luai separat, pe fiecare în parte, deveneau, vorba dicţionarului, fabuloase. Ne-a spus că auzise de la cineva că la antipozi s-ar afla o piatră preţioasă, de dimensiuni uriaşe, pe care dacă o priveşti dintr-un anumit unghi, nu mai apuci s-o priveşti şi a doua oară fiindcă rămîi orb. Ne-a spus apoi că cel mai mare diamant din lume este un diamant blestemat şi că toţi care au reuşit să intre în posesia lui n-au murit de moarte bună şi că acest diamant se numeşte, ironie a soartei, Speranţa. Diamantele sînt vrăjite, ne-a zis ea, de aceea femeile le poartă pe degete, ca semn al fascinaţiei exercitate de ele. Bărbaţii au forţă, însă nu pot fascina. Bărbaţii se îndrăgostesc de femei, şi nu femeile de bărbaţi : ele iubesc fiindcă sînt iubite. George Washington n-a fost primul preşedinte al Statelor Unite, şi tot ea ne-a zis apoi cine a fost acela. Mai există locuri în lume, ne-a spus ea, unde femeile şi bărbaţii trăiesc în copaci şi se ospătează cu maimuţe la micul dejun. În loc de doctori, au vrăjitori. Pe fundul mării trăiesc nişte animale subţiri ca nişte clătite, animale care nu au fost cercetate pînă acum de nici un om de ştiinţă, pentru că, de îndată ce sînt scoase la lumină, se pulverizează într-o clipită.

Amuţiserăm. În clasă nu se mai auzea nici un zgomot. Numai vocea domnişoarei Ferenczi şi, din cînd în cînd, hîrîitul înăbuşit care venea din gîtlejul lui Donna DeShanno. Nici măcar la toaletă n-am mai ieşit.

Beethoven, ne-a spus ea, n-a fost surd ; se folosise doar de acest truc ca să poată ajunge celebru, şi a ajuns. În timp ce vorbea, domnişoara Ferenczi îşi legăna codiţele într-o parte şi alta. Există anumiţi copaci, ne-a spus ea, care se hrănesc cu carne : au frunze lipicioase, cu care prind insectele, ca într-o palmă. Şi spunînd asta, ridică mîinile împreunîndu-şi palmele. Venus, socotită de toată lumea a doua planetă ca depărtare faţă de soare, nu numai că nu rămîne la aceeaşi distanţă, dar mai este învăluită şi într-un mare mister, din pricina norilor care o acoperă, ca o perdea groasă.

— Însă eu știu ce se află sub această perdea de nori, ne-a zis domnișoara Ferenczi.

S-a oprit puțin, și apoi a continuat :

— Îngeri. Sub această perdea de nori trăiesc îngeri.

Ne-a spus apoi că îngerii nu sînt întotdeauna invizibili, și că uneori arată chiar mai bine decît oamenii. Nu poartă straie albe, așa cum ne-am obișnuit noi să credem, ci costume de seară elegante, ca și cum s-ar pregăti să meargă la concert. Și de multe ori chiar se duc la concert, unde se așază pe interval, acolo unde nimănui nu i-ar trece prin cap să se uite după un înger. Ne-a spus apoi că îngerul cu înfățișarea cea mai înspăimîntătoare era Sfinxul.

— E un înger de care nu mai poți să scapi, ne-a zis ea.

Ne-a spus apoi că în statul Ohio, sub scoarța pămîntului, ard niște vîlvătăi care nu pot fi stinse. Ne-a spus apoi că Mozart, cînd a auzit pentru prima oară în copilărie țiuitul unei trompete, a leșinat de spaimă în pătuțul său. Ne-a spus apoi că un anume Narzim al Harrardim ar fi cel mai mare scriitor din cîți au existat vreodată. Ne-a spus apoi că plantele influențează comportamentul oamenilor și că un copil conceput în timpul unei eclipse de soare se va naște cu degetele lipite.

— Știu că vouă, copiilor, vă plac asemenea istorioare, ne-a zis ea, „asemenea taine", de aceea vi le-am și spus.

Am dat toți din cap că așa e. Sigur că preferam s-o ascultăm cum ne povestește tot felul de lucruri decît să ne chinuim creierul cu lecțiile din *Orizonturi largi*.

— O poveste vă mai spun și gata, ne-a zis ea. Pe urmă trecem la aritmetică.

S-a aplecat ușor înainte, și cu o voce care se muiase un pic a zis :

— Nu există moarte. Să nu vă fie teamă de moarte. Niciodată. Ceea ce există nu poate pieri. Se preschimbă doar în alte elemente pămîntești sau nepămîntești. Sînt tot atît de sigură că se va întîmpla așa, după cum sînt de sigură că acum mă aflu aici, în fața voastră, vorbindu-vă. Mă puteți crede pe cuvînt. Să nu vă fie teamă de moarte. E un adevăr de care m-am convins singură. Fiindcă Dumnezeu mi-a apărut în vis și m-a sărutat. Aici, a zis ea, punînd arătătorul drept pe locul de unde porneau vertiginos, spre bărbie, ridurile acelea.

Eram la ora de aritmetică și rezolvam probleme, însă gîndurile ne hoinăreau aiurea. În pauză am ieșit pe terenul de sport, doar că de data asta nu s-a mai legat nimic, n-am mai jucat nici o partidă, așa cum făceam de obicei. Stăteam în curte, risipiți în grupuri mici, și discutam despre ce ne povestise domnișoara Ferenczi. Nu știam ce să credem, suplinitoarea noastră își pierduse mințile, sau ce era cu ea ? M-am uitat atunci dincolo de gardul terenului de sport, la mașinile ruginite care stăteau una peste alta, într-o grămadă nu prea înaltă, în spatele unui pîlc de oțetari, și nu știu de ce, am avut impresia că ar trebui să apară ceva de acolo, niște ființe care să vină încet, încet spre mine.

Mergeam spre casă. Carl se așezase iarăși lîngă mine. N-avea chef de vorbă. Eu, nici atît. În fine, își roti moaca spre mine.

— Ții minte ce-a spus despre frunzele alea care înghit insecte ?

— Ăăăă...

— Frunzele, bă, a zis Carl. Plantele carnivore. Știi că există într-adevăr. Le-am văzut la televizor. Frunzele au pe ele un fel de lipici și, dacă insecta apucă să se prindă de el, aleluia, s-a terminat cu ea. Pe cuvînt, am văzut cu ochii mei.

Carl părea dezumflat. Totuși nu s-a oprit.

— Bă, să știi că tipa nu ne-a trombonit.

— Zău ?

— Tu ce zici ? Chiar o fi văzut îngerii ăia de care povestea ?

Am dat din umeri.

— Eu zic că nu i-a văzut, făcu el. Eu zic că toată chestia aia e vrăjeală.

— De unde o fi apărut copacul ăsta ? am întrebat dintr-o dată.

Privirile îmi alunecau pe fereastra autobuzului, pe fermele înșirate de-a lungul șoselei. Știam pe dinafară fiecare șopron, fiecare îngrăditură, fiecare moară dărăpănată, fiecare rezervor de amoniac anhidru.

— Copacul ăsta... parcă... nu era aici cînd...

— Ce, bă, te ții de goange ? Sau te-oi fi sonat și tu.

Am sărutat-o pe mama cînd am intrat în casă. Stătea în faţa cuptorului.

— Cum a fost ? a întrebat ea.

— Bine.

— Tot cu domnişoara Ferenczi aţi făcut ?

— Dîîaaa...

— Şi ?

— A fost bine. Mami, pot să mă duc la mine în cameră ?

— Nu încă, mai întîi te duci în grădină şi-mi culegi cîteva roşii, a zis ea uitîndu-se pe cer. Stă să plouă. Hai, du-te. Cînd termini, vii înăuntru. Vreau să stai puţin cu ăla micu'. Eu o să am nişte treabă pe sus, vreau să strîng puţin prin casă, a zis ea uitîndu-se la mine. Eşti cam palid astăzi.

Îşi lipi dosul palmei de fruntea mea. I-am simţit inelul cu diamant, ştergîndu-mi pielea.

— Ce-i cu tine ? Nu te simţi bine ?

— Nu, nu. Mă simt bine, n-am nimic, am zis eu şi am ieşit apoi, în grabă, să adun roşiile din grădină.

A doua zi, s-a întors domnul Hibler. Tuşea încă, pe înfundate, iar în pauză, cînd ieşeam în curte, îşi îndesa în gură un pumn de drajeuri pentru calmarea tusei. Ne-a descusut puţin la început, voia să afle dacă domnişoara Ferenczi respectase întocmai planul de lecţie lăsat de el. Edith Atwater i-a răspuns în numele clasei. I-a zis că suplinitoarea nu respectase întocmai planul de lecţie şi că nu făcuse tot ce ar fi trebuit să facă, şi că la ore vorbise mai mult ea, dar cu toate acestea, a adăugat Edith, clasa noastră a participat cu însufleţire la lecţii. Şi despre ce v-a vorbit ? a vrut domnul Hibler să afle. Despre tot felul de lucruri, a răspuns Edith. Nu mai ţin minte. Din fericire, nici domnul Hibler nu s-a arătat foarte interesat să afle. Şi-a închipuit probabil că suplinitoarea arsese gazul şi că, în loc să predea lecţiile care erau prevăzute în plan, se ţinuse de pălăvrăgeli. Domnul Hibler păru mulţumit cu cît aflase, şi, oricum, nici n-ar fi avut timp să afle mai mult, pentru că pe catedră îl aşteptau cîteva mormane de lucrări la aritmetică, necorectate.

Veni şi luna următoare, şi oţetarii umplură cîmpul de un roşu care îţi lua ochii, soarele coborî spre sălaşurile lui din sud, razele sale poposind acum pe calendarul din spatele clasei, deschis încă la ajunul zilei tuturor sfinţilor, iar dovleacul roşcat din vîrful sperietorii se acoperi cu o pată cafenie. La fiecare trei zile măsuram cu o carioca, pe peretele dinspre nord, deplasarea soarelui spre sud, şi o făceam cu nişte semne minuscule, cît o furnică.

Mai tîrziu, la începutul lui decembrie, la patru zile după ninsoare, suplinitoarea a apărut din nou la noi în clasă. În clipa cînd am văzut-o băgînd capul pe uşă, am simţit că mi se opreşte inima. Acum era altfel îmbrăcată. Părul îi atîrna drept, ca şi cum pieptenele n-ar fi trecut prin el. În mînă nu mai avea geanta aceea în carouri, ci o cutiuţă. După ce ne-a spus bună dimineaţa, a pomenit parcă ceva de vreme. Abia după ce i-a adus aminte Donna DeShanno că e îmbrăcată, şi-a scos paltonul de pe ea.

Cînd a sunat de intrare, domnişoara Ferenczi s-a uitat la noi şi ne-a spus :

— Copii, m-am simţit foarte bine cu voi. Acum aş vrea să vă răsplătesc.

Ne-a arătat cutiuţa cu care venise.

— Ştiţi ce am aici ? ne-a întrebat ea aşteptînd o clipă răspunsul nostru. N-aveţi de unde să ştiţi. E un pachet de taroc.

Edith Atwater a ridicat mîna.

— Ce-i un pachet de taroc, domnişoară Ferenczi ?

— Cu acest pachet de cărţi se poate ghici norocul, a răspuns ea. Este ceea ce voi face eu în dimineaţa aceasta. Am să vă ghicesc norocul, atît cît mă pricep.

— Cum adică să ghiciţi norocul ? s-a mirat Bobby Kryzanowicz.

— Adică viitorul, băiete. Am să vă spun ce viitor veţi avea. Nu tot, firește, nu vă pot spune chiar tot ce se va întîmpla cu voi. Am să mă folosesc doar de semnele acestea : bastoane, cupe, săbii, dinari şi arcanele principale. Cine vrea să înceapă ?

A urmat o tăcere lungă. În sfîrşit, Carol Peterson a ridicat mîna.

— Foarte bine, a zis domnişoara Ferenczi, tăind pachetul de cărţi în alte cinci, mai mici, pe care le-a aşezat apoi pe banca lui Carol. Alege o carte din fiecare pachet, i-a spus ea.

Am văzut-o pe Carol cum alege un patru de cupă, un şase de sabie, dar pe celelalte nu le-am mai putut vedea. Domnişoara Ferenczi s-a uitat cu atenţie la ele. A trecut un minut.

— Nu-i rău, a zis ea. Nu văd drumul la facultate. Se întrevede o căsătorie, probabil de timpuriu. Şi mulţi copii. Văd aici ceva cenuşiu, plictisitor. Nu-mi dau seama ce-ar putea să fie. Poate corvezile unei gospodării. Însă, după cîte văd eu, o s-o scoţi la capăt pînă la urmă. În general, vorbesc.

Şi, spunînd asta, îi oferi lui Carol un surîs indiferent.

— Altcineva ?

Carl Whiteside a ridicat mîna timid.

— Da, sigur, să vedem şi un băiat, a zis domnişoara Ferenczi apropiindu-se de banca lui Carl. L-a aşteptat întîi să scoată cele cinci cărţi din pachet, apoi s-a uitat la ele cu atenţie.

— Călătorii, a zis ea. În ţări îndepărtate, călătorii în ţări îndepărtate. O să ajungi probabil în armată. Aici nu văd nimic romantic. O căsătorie mai spre bătrîneţe, dacă va fi vreodată. Pe urmă, certuri. Însă văd aici, în arcana centrală, soarele, da, da, asta e o carte excelentă, a zis ea chicotind vesel. Poate că va fi totuşi o viaţă fericită, cine ştie.

După aceea am ridicat şi eu mîna şi mi-a ghicit norocul. A făcut la fel cu Bobby Kryzanowicz, cu Kelly Munger, cu Edith Atwater şi Kim Foor. Pe urmă i-a venit rîndul lui Wayne Razmer. În timp ce scotea cele cinci cărţi din pachetele aşezate pe bancă, am putut zări cele cinci cărţi din imaginea Morţii.

— Cum te cheamă ? l-a întrebat domnişoara Ferenczi.

— Wayne.

— Wayne, dragul meu, a zis ea atunci, tu vei suferi o metamorfoză, o metamorfoză *importantă,* poate cea mai importantă din viaţa noastră, şi acest lucru se va întîmpla înainte ca să te faci mare. Elementele pămînteşti din care

eşti alcătuit se vor risipi în aer. Vezi tu, această carte, acest nouă de sabie, prevesteşte suferinţă şi distrugere, iar acest zece de baston reprezintă, cum să-ţi spun eu, o mare povară.

— Dar asta ? a întrebat Wayne înfigînd degetul în figura Morţii.

— Aceasta ? Această carte vrea să spună că tu vei muri, dragul meu băieţaş, vei muri, şi încă foarte curînd.

Ea începu să adune cărţile de pe bancă. Ne uitam toţi la mutra lui Wayne.

— Dar, să nu-ţi fie frică, i-a zis ea. Nu va fi atît o moarte, cît o schimbare.

Aşeză apoi cărţile pe catedră şi se adresă clasei :

— Şi acum să facem nişte exerciţii de aritmetică.

În pauza de prînz, Wayne s-a dus glonţ la domnul Faegre, directorul şcolii, ca s-o pîrască pe domnişoara Ferenczi. Mai tîrziu, în pauza de după-amiază, am văzut-o pe domnişoara Ferenczi urcîndu-se în Rambler-ul ei verzuliu şi plecînd din parcarea şcolii. Stăteam sub scăriţa unui tobogan. Deasupra mea puştimea îşi făcea vînt, cu mare zarvă, spre groapa de nisip de la capătul toboganului. Mă pregăteam să ard un şut la o piatră, cînd pe terenul de sport a apărut Wayne. Zîmbea, cretinul, fîlfîindu-şi degetele spre puradeii din jurul lui, arătîndu-le, nespus de mîndru, cum o pîrîse el pe domnişoara Ferenczi la director.

M-am apropiat de el, făcîndu-mi loc printre două fetiţe de la o clasă paralelă. Wayne mă privea cu ochii lui de guzgan.

— Ai turnat-o, am ţipat eu. Ce, nu mai ştii de glumă ?

— Ce glumă ? s-a îmbăţoşat el. Trebuia să facă aritmetică, nu să se ţină de prostii.

— A intrat frica-n tine ? Bă, căcăciosule, ai făcut pe tine de frică ? Al naibii să fiu, bă, Wayne, dacă nu eşti tu un mare căcăcios. Pentru o carte pricăjită, bă ? De aia te-ai speriat tu ?

Wayne s-a năpustit la mine cu pumnii. Apucă să-mi tragă una în nas. Atunci i-am ars şi eu una scurt în burtă, să mă ţină minte. Înainte de a-i pocni scăfîrlia, am văzut că-l apucase bîzîitul.

— Ţine, bă, şi l-am trosnit. Avea dreptate, bă, boule. Întotdeauna a avut dreptate. Tot ce ne-a zis era adevărat. Aşa să ştii.

Puştimea chiăia în jurul nostru ca la meci.

— Iar tu, Wayne, nu eşti decît un căcăcios, ţine minte, bă, asta eşti, un căcăcios.

În aceeaşi după-amiază s-au întîmplat toate, domnişoara Ferenczi s-a urcat în maşina ei şi a plecat, eu m-am dus la cabinetul medical cu nasul şiroind de sînge şi cu buza spartă, clasa noastră s-a unit cu clasa domnişoarei Mantei, ca să facem, claie peste grămadă, o lecţie despre insecte. Pe domnişoara Mantei o cunoşteam. Locuia într-o rulotă nou-nouţă, ceva mai jos de casa noastră, undeva pe lîngă parcul Clearwater. O cunoşteam bine pe domnişoara Mantei. Pînă la urmă domnişoara Mantei şi cu domnul Bodine, celălalt învăţător de la clasa a patra, au reuşit să ne bage pe toţi într-o clasă, eram cu toţii vreo patruzeci şi cinci. Kelly Munger a vrut să ştie dacă domnişoara Ferenczi fusese cumva arestată, la care domnişoara Mantei i-a răspuns că nu fusese arestată, bineînţeles că nu fusese arestată. Pînă au venit autobuzele să ne ia seara acasă, a trebuit să stăm în clasa aceea, unde nu mai era loc nici să arunci un ac, şi acolo am luat notiţe, am învăţat despre ce sînt greierii de cîmp, lăcustele, buhaii de baltă, cicadele, ţînţarii, muştele, fluturii de noapte, am învăţat despre scheletul exterior al insectelor, am văzut cum este alcătuit capul, că există labrum, mandibulă, maxilă şi labium, am văzut ce sînt aceia ochi compuşi, am văzut ce reprezintă metamorfoza în patru faze, că aceste faze sînt ou, larvă, nimfă şi adult. Domnişoara Mantei ne-a explicat ceva şi despre împerechere, dar nu prea mult. Domnişoara Mantei ne-a desenat pe tablă o schemă ca să ne arate cum este alcătuită o lăcustă. Am văzut apoi ce înseamnă roirea, cînd are loc, şi cum face albina meliferă să le conducă pe celelalte albine din stup după polen. Am văzut apoi care sînt insectele dăunătoare şi care nu sînt. Am făcut pe caiet un tabel, pe care a trebuit să-l completăm cu liste de in-

secte, insecte pe care le putem vedea cu ochiul liber şi insecte pe care nu le putem vedea cu ochiul liber, pentru că sînt prea mici, cum sînt puricii, de pildă. Ca temă pentru acasă, domnişoara Mantei ne-a pus să învăţăm aceste liste pe dinafară, că a doua zi urma să ne asculte, ne-a zis ea atunci, chiar domnul Hibler, în persoană.

ANN BEATTIE

S-a născut la 8 septembrie 1947 în Washington, D.C. Studiază la American University, Washington, D.C. În 1968 este cooptată în redacţia revistei *Mademoiselle*. Termină facultatea în 1969. Continuă studiile la University of Connecticut, unde se specializează în literatura engleză din secolul al XVIII-lea. Începe să scrie la îndemnul prietenului ei J.D. O'Hara, profesor de literatură. După ce *The New Yorker* îi respinge douăzeci de povestiri, Beattie reuşeşte totuşi să publice în 1974 pentru prima oară în paginile acestui prestigios magazin literar. Renunţă la pregătirea pentru doctorat şi se consacră scrisului. „Pentru a putea scrie am fost nevoită să renunţ la alte activităţi. Mi-ar fi fost imposibil să obţin aceleaşi performanţe în mai multe domenii deodată. Ca să mă consacru scrisului a trebuit aşadar să abandonez alte proiecte", mărturiseşte Ann Beattie într-un interviu acordat lui Maggie Lewis în *Christian Science Monitor*. Invitată să predea la University of Virginia din Charlottesville în 1975—1977 şi 1982. Predă un an la Harvard, 1977. Obţine o bursă Guggenheim, care îi aduce un venit de 10 000 dolari. Publică într-un interval de timp foarte scurt cîteva cărţi care o impun în proza americană contemporană. În prezent, locuieşte în Charlottesville, Virginia.

Ann Beattie este cunoscută mai ales prin povestirile publicate în revista *The New Yorker*.
Volume de povestiri : *Distortions (Distorsiuni)*, Doubleday, 1976 ; *Secrets and Surprises (Secrete şi surprize)*, Random House. 1978 ; *The Burning House (Casa în flăcări)*, Random House, 1982 ; *Where You'll Find Me and Other Sto-*

ries (Acolo unde mă vei găsi şi alte povestiri), Simon and Schuster, 1986.

Romane : *Chilly Scenes of Winter (Privelişti înfrigurate de iarnă)*, Doubleday, 1976 (ecranizat de Joan Micklin Silver în 1979, sub titlul *Head Over Heels (De-a berbeleacul))* ; *Falling in Place (Abia conturate)*, Random House, 1980 ; *Love Always (Întotdeauna iubirea)*, Random House, 1985. Premii obţinute : Bursă Guggenheim, 1977 ; Premiul de Literatură acordat de Academia Americană şi Institutul de Artă şi Literatură în 1980. Membră a Asociaţiei Scriitorilor şi a PEN clubului.

Distortions (Distorsiuni), 1976, include nouăsprezece povestiri apărute iniţial în *The New Yorker*. Lumea descrisă de Beattie este „populată de oameni goliţi de pasiuni şi fără imaginaţie, indivizi devitalizaţi, bîntuind ca nişte somnambuli. Stilul foarte dens, detaşat, extrem de precis dă fiecărui personaj conturul unui medalion în care viaţa a împietrit într-un moment anume, definitiv". *(Publishers Weekly)*. „Avem senzaţia, citind acest volum, că unele personaje, anumite scene ne urmăresc, aproape obsesiv, cînd de fapt, după ce terminăm cartea, nu ne mai amintim nimic. Fiindcă povestirile, dacă le putem acorda acest statut, rămîn într-o stare de expectativă." *(Library Journal)*

Chilly Scenes of Winter (Privelişti înfrigurate de iarnă), 1976. Romanul, scris în numai trei săptămîni, descrie neliniştea unui bărbat care încearcă să refacă legătura cu fosta sa iubită. Personajul principal, Charles, este însă atît de marcat de posibilitatea unui eşec, încît se cufundă într-o aşteptare pasivă. Beattie descrie această stază într-un stil extrem de simplu, cu puţine variaţii. „Autoarea are o adevărată aversiune pentru frazele ample, complexe. Paragrafele se rèduc, de cele mai multe ori, la succesiuni de propoziţii simple, strict enunţiative. Impresia generală este de stagnare." *(Library Journal)*

Secrets and Surprises (Secrete şi surprize), 1978, reia o parte din povestirile publicate în *The New Yorker*. Personajele care domină acest volum sînt „cîteva femei prinse în plasa propriilor ambiguităţi, imobilizate de indecizie.

Secretele şi surprizele sînt descoperite în acele colţuri ascunse ale existenţei unde nu se află nici un răspuns, uneori nici măcar un semn de întrebare. O existenţă devitalizată, în care reflecţia sau speranţele nu-şi găsesc locul." *(Publishers Weekly)*

Falling in Place (Abia conturate), 1980. Acţiunea romanului se desfăşoară în 1979. „Personajele, oameni obişnuiţi din Connecticut şi New York, trăiesc o viaţă lipsită de sens, marcaţi de o disperare surdă. Motivul acestei stări nu este condiţia lor de deposedaţi. Dimpotrivă, ei posedă, şi poate tocmai pentru că posedă prea mult, au încetat să mai dorească ceva." *(Publishers Weekly)* „Atîta pasivitate, lipsă de orizont şi narcisism tind să obosească cititorul. Ceea ce putea fi administrat în doze mici, mă refer firesţe la povestirile lui Ann Beattie, nu poate fi folosit pe parcursul unui roman întreg." (Robert Towers, în *The New York Review of Books)*

The Burning House (Casa în flăcări), 1982, este considerat cel mai reuşit volum de povestiri scris de Ann Beattie. „Cu această carte proza lui Beattie capătă contur. Personajele pot fi identificate după dorinţele lor, după reacţii, după mişcări. Şi uneori după lacrimi. Beattie, care pînă acum manifesta o mare reticenţă în ce priveşte limbajul, probabil o traumă a generaţiei din care face parte, foloseşte tot mai des o propoziţie cu o anumită vibraţie. Ea nu se mai refugiază în stilul inexpresiv şi plat." (Anatole Broyard, în *The New York Times)*. „Beattie este neîntrecută în folosirea detaliului potrivit. Ea ştie să evoce o atmosferă tristă, dematerializată, aproape ireală. O admirăm pentru această calitate, deşi pe undeva ne neliniştește totala pasivitate care dublează această sensibilitate ieşită din comun. Cînd va fi folosită pentru a trata un subiect major, această tehnică desăvîrşită va produce într-adevăr o operă importantă." (Margaret Atwood, în *The New York Times Book Review)* „Beattie se foloseşte de un truc narativ de mare rafinament pentru a surprinde imprecizia, instabilitatea relaţiilor personale din America zilelor noastre : fără nici o introducere sau explicaţie, cititorul este introdus într-un haos de prenume. Prea

puțin interesată de convențiile vieții publice, Beattie menționează foarte rar numele întregi ale personajelor. De aceea e aproape imposibil să ne dăm seama, mai ales la începutul povestirii, care sînt relațiile dintre personaje, dacă băiatul care ne este prezentat este copilul sau iubitul, dacă bărbatul descris este partenerul sau fratele." (Pico Iyer, în *London Magazine)*

Love Always (Întotdeauna, iubirea), 1985, este primul roman în care autoarea încearcă să reia cîteva teme preferate, parodiindu-le. Scris într-un interval record : cinci săptămîni. „Am pornit de la ideea că nimeni nu rămîne la fel", explică Ann Beattie într-un interviu publicat în *The Cleveland Plain Dealer.* „La prînz te porți într-un fel, pentru ca, numai după cîteva ore, să fii cu totul altul." În acest roman, „Beattie se află într-o dispoziție satirică deosebită. Țintele urmărite se dizolvă însă înainte de-a fi atinse. Irealitatea, imaterialitatea, caracterul schimbător și substituibil al indivizilor, acestea sînt coordonatele romanului. Multe din personaje par de prisos, dacă nu chiar toate, dacă nu chiar noi toți la un loc sîntem de prisos. Unele apar ca o promisiune care dispare pe parcurs, uitate parcă de cea care le-a creat. Altele, deși au o prezență continuă, sînt lipsite de concretețe." (John Updike, în *The New Yorker)*

Ann Beattie își definește astfel concepția sa despre proză : „În scrisul meu apar lucruri văzute, nu auzite. Îmi adun materialul privind lumea. Pun accentul pe detalii, deși nu scriu *despre* aceste detalii. Mă fascinează oamenii reflexivi prinși într-o situație ambiguă, confuză. Mă atrag situațiile care pot fi speculate ironic. Urmăresc subtextul, detaliile, gesturile semnificative. Cred că prin scris se poate comunica foarte mult. Însă nu se pot da soluții la probleme explicite. Scriitorul nu poate cunoaște decît lumea în care trăiește. Atitudinile sale sînt multiple. Scrisul exprimă fluctuațiile acestor atitudini. Consolarea noastră stă tocmai în complexitatea acestor fluctuații : să înfățișezi viața ca pe un lucru foarte complicat, recunoscînd

implicit că ea nu poate fi altfel decît așa cum o vezi." (Din interviul acordat lui William Goldstein pentru revista *Publishers Weekly*, 19 septembrie 1986)

Pentru traducere s-a folosit textul publicat în volumul Ann Beattie, *The Burning House* (Casa în flăcări), Random House, 1982.

GREENWICH TIME

— Mă gîndesc la broaşte — îi spuse Tom secretarei, la telefon. Spune-le că o să vin după ce abordez serios problema broaştelor.

— Nu înţeleg ce vrei să spui.

— N-are importanţă ! Eu cu ideile, tu cu mesajele. Avantaj tu.

— Avantaj tu ! — spuse secretara. Trebuie să-mi scot două măsele de minte în după-amiaza asta.

— Groaznic — spuse el, îmi pare foarte rău.

— Atît de rău, încît să fii dispus să mă însoţeşti ?

— Trebuie să mă gîndesc la broaşte — spuse el. Dacă întreabă Metcalf, spune-i că-mi iau o zi liberă ca să mă gîndesc mai bine la ele.

— Planul nostru medical nu prevede şi lucrări dentare — spuse ea.

Tom lucra la o agenţie publicitară pe Madison Avenue. Săptămîna aceasta încerca să găsească o modalitate de a vinde săpun în formă de broaşte — săpun importat din Franţa. Avea alte lucruri în minte acum. Puse receptorul în furcă şi se întoarse spre omul din spatele său, care îşi aştepta rîndul la telefon.

— Ai auzit ? — spuse Tom.

— Ce ? — spuse omul.

— Doamne — spuse Tom. Săpun în formă de broască.

Ieşi şi se duse vizavi de restaurantul unde mînca pizza sa preferată. Îşi citi horoscopul în ziar (nimic deosebit), privi apoi prin vitrina cafenelei, aşteptînd să se deschidă restaurantul. La 11.45 traversă şi comandă o pizza siciliană care să aibă de toate. Probabil că arăta caraghios cînd i

se adresă omului din spatele tejghelei, deoarece acesta rîse şi îi spuse :

— Sînteţi sigur ? Doriţi de toate ? Chiar şi dumneavoastră păreţi mirat.

— Am plecat la lucru de dimineaţă şi n-am reuşit să fac nimic — spuse Tom. După ce înfulec o pizza, mă duc s-o rog pe fosta mea soţie să-l lase pe fiul meu să vină înapoi la mine.

Omul îşi întoarse privirea şi trase o tavă de sub tejghea. Dîndu-şi seama că îl enervează, Tom se aşeză. Cînd pizza a fost gata, se duse la tejghea, o luă, şi mai comandă un pahar mare cu lapte. Surprinse încă o dată privirea omului din spatele tejghelei — din nefericire, tocmai cînd bea prea repede şi laptele i se scurgea pe bărbie. Se şterse cu un şervеţel, dar chiar şi în tot acest răstimp era preocupat, gîndindu-se la restul zilei. Urma să se ducă la Amanda, în Greenwich, şi, ca întotdeauna, simţea o uşurare (ea era căsătorită cu altul şi îi dăduse lui cheia de la uşa din dos). În acelaşi timp simţea o nelinişte (Shelby, soţul ei, era foarte politicos faţă de el, dar, evident, nu dorea să-l vadă prea des).

Cînd a ieşit din restaurant, era hotărît să-şi scoată maşina din garaj şi s-o pornească imediat într-acolo, să-i spună că îl voia pe Ben — că, de fapt, îl pierduse dintr-o neînţelegere şi că, acum, îl dorea înapoi. Se trezi însă rătăcind prin New York, încercînd să se calmeze, ca să fie în stare să-şi formuleze cererea cu argumente raţionale. După vreo oră realiză că începuse să îl intereseze oraşul, ca şi cum ar fi fost un turist — clădirile înalte ; manechinele din vitrine, cu bazinul ieşit în afară, atingînd aproape geamul ; piramidele de cărţi din librării. Trecu pe lîngă un magazin de animale. Partea din faţă a vitrinei era plină de ziare tăiate şi rumeguş. Privi înăuntru şi văzu o fată aplecîndu-se peste paravanul din spatele vitrinei, ţinînd în fiecare mînă cîte un căţel cafeniu pe care îi aşeză apoi în rumeguş. Întîlni pentru o clipă privirea fetei şi ea, zîmbind, s-a făcut că aruncă spre el unul din căţei. Întîlni privirea căţelului. Dar acesta nu-l băgă în seamă ; scormoni şi se vîrî între hîrtii, iar fata se întoarse la lucru. Momentul în care el şi fata s-au

privit, cu cîteva secunde înainte, i-a amintit de un alt incident petrecut în cursul săptămînii cînd, trecînd pe lîngă Sheraton Centre, fusese acostat de o prostituată foarte atrăgătoare. Avusese o ezitare cînd ea i-a vorbit, şi asta numai din cauza ochilor ei foarte strălucitori — ochi mari, cu sprîncenele ascunse de părul blond, des şi ondulat. Cînd el a spus nu, ea a clipit şi strălucirea s-a dus. Nu reuşea să-şi explice cum ; chiar şi ochiul unui peşte mort nu putea să se tulbure atît de repede. Dar ochii prostituatei se stinseseră în clipa în care el spusese nu.

Se abătu din drum şi se duse la cinema : *Cîntînd în ploaie.* Plecă însă după ce Debbie Reynolds, Gene Kelly şi Donald O'Connor dansînd, ajunseră la o canapea şi trecură peste ea în paşi de dans. Gîndindu-se la scenă, zîmbi şi se îndreptă spre un bar. Cînd barul începu să se aglomereze, se uită la ceas şi fu surprins să constate că era ora cînd oamenii ieşeau de la lucru. Destul de beat ca să dorească să plouă, căci ar fi fost foarte amuzant să plouă, se duse acasă şi făcu un duş, apoi se îndreptă spre garaj. Lîngă garaj era un cinematograf şi, înainte să realizeze ce are de gînd să facă, se trezi urmărind un film : *Invazia hoţilor de cadavre.* A fost şocat de cîinele cu cap de om, nu pentru motivul pentru care ar fi trebuit să fie, ci pentru faptul că îi reamintea de căţelul cafeniu din vitrină. Părea o prevestire de rău — o viziune de coşmar a ceea ce poate deveni un cîine, cînd prezenţa lui nu e dorită.

Ora şase dimineaţa : oraşul Greenwich, statul Connecticut. Casa aparţine acum Amandei, de la moartea mamei ei. Cenuşa fostei soacre a lui Tom se găseşte într-o cutie de metal, pe căminul din sufragerie. Este sigilată cu ceară. Mama Amandei a murit acum un an, cînd soţia lui s-a mutat din apartamentul lor din New York, a obţinut un divorţ rapid, s-a recăsătorit şi s-a mutat în casa din Greenwich. Acum duce o viaţă diferită, iar Tom simte că trebuie să fie cu băgare de seamă. Introduce cheia dată de ea în broască şi deschide uşa, încet, ca şi cum ar dezamorsa o bombă. Apare Rocky, pisica, şi îl măsoară din ochi. Cîteodată, Rocky se stre-

coară după el, în casă. Dar acum, sare pe bancheta de sub fereastră, uşoară şi discretă ca o pană dusă de vînt.

Tom priveşte în jur. Amanda şi-a vopsit pereţii din living în alb, iar baia de jos în stacojiu. Grinzile tavanului din camera de zi nu sînt date cu vopsea şi ies în evidenţă. Tom l-a întîlnit o dată pe tîmplar — un italian mic de statură şi nervos, care trebuie că se va fi întrebat nedumerit de ce oamenii preferă să îşi mutileze casele, lăsîndu-le scheletul expus la vedere. În holul de la intrare, Amanda atîrnase, pe pereţi, fotografii cu aripi de păsări.

În drum spre Amanda, Tom şi-a lovit maşina. Putea însă să plece mai departe, deoarece găsise un levier în portbagaj, reuşise să îndrepte aripa şi să o desprindă de cauciuc, eliberînd roata care putea din nou să se învîrtească. În clipa în care părăsise şoseaua (probabil aţipise la volan), îi trecu prin minte că Amanda se va folosi de acest accident, pretextînd că nu mai avea încredere să i-l lase pe Ben. În timp ce se chinuia cu levierul, un tip beat îşi opri maşina, se dădu jos şi îl sfătui :

— Să nu-ţi cumperi niciodată motocicletă. Nu poţi s-o stăpîneşti. Te duci cu ea cu tot — nu-ţi lasă nici o şansă.

Tom dădu din cap.

— Îl ştii pe fiul lui Doug ? — întrebă omul.

Tom nu răspunse. Omul dădu din cap cu tristeţe, apoi se duse spre portbagajul din spatele maşinii şi-l deschise. Tom văzu cum scoate nişte felinare, le aprinde şi le aşază în drum. Se îndreptă apoi spre el, ţinînd în mînă restul felinarelor. Privea la ele şi nu-şi explica de ce erau aşa de multe. Le aprinse şi pe acestea, unul cîte unul, şi le aşeză în semicerc, în faţa maşinii la care meşterea Tom. Tom se simţi ca un sfînt într-un altar.

După ce degajă roata, o porni spre Amanda, blestemînd clipa cînd a derapat şi a lovit cutia aceea de scrisori. Intră în casă, aprinse reflectorul care lumina curtea din spate ; şi, înainte de a ieşi ca să se uite la maşină, se duse la bucătărie şi-şi făcu o cafea.

Înainte să-şi scoată maşina din garaj, făcuse un ultim popas în oraş şi mîncase ouă şi ruladă cu nucă la un birt care ţinea deschis toată noaptea. Mestecase multă cocă şi-l mai dureau încă dinţii de la atîta rumegat. Cafeaua caldă îi făcea bine. La masa unde se aşezase, lumina palidă a soarelui abia ajungea şi îi mîngîia uşor umărul, dîndu-i o senzaţie plăcută. Cînd îl lăsă durerea de dinţi, realiză că nu simte nici un gust. Acolo unde îl atingea soarele, simţea cum pulovărul de lînă îi ţine cald, aşa cum ar fi trebuit chiar şi în lipsa razelor de soare. Îl primise cadou de Crăciun, de la fiul său. Desigur, ea îl alesese şi îl împachetase : o cutie învelită în hîrtie albă, lucioasă, pe care era scrisul lui Ben. BEN, cu litere mari. Literele arătau ca nişte aripi.

Amanda, Shelby şi Ben sînt sus. În camera de alături, prin uşa întredeschisă se vede un ceas electronic pe poliţa de deasupra căminului, dincolo de scrumieră. La şapte, ceasul o să sune şi Shelby o să coboare, în lumina strălucitoare a dimineţii, cu părul său grizonat, ca una din cochiliile de melci care se vînd pe malul mării la un preţ de nimic. O să meargă împleticindu-se, o să privească în jos, ca să se asigure că e încheiat la şliţ ; şi o să bea cafea ţinînd în palmă ceaşca de os, chinezească, ce aparţinuse mamei Amandei. Are mîinile atît de mari, încît trebuie să priveşti atent ca să vezi că ţine o ceaşcă şi să-ţi dai seama că nu soarbe cafeaua din căuşul palmei, aşa cum bei apă de izvor.

O dată, cînd Shelby a plecat în oraş, la opt, Amanda, stînd la masa unde luaseră toţi trei micul dejun — simţindu-se bine şi, aşa cum considera Tom, într-o atmosferă prietenească — ridicase ochii şi îi spusese lui Shelby :

— Te rog, nu mă lăsa singură cu el.

Shelby se uitase mirat şi jenat cînd ea s-a ridicat şi a venit după el în bucătărie.

— Cine i-a dat cheia, draga mea ? — şoptise Shelby.

Tom a privit prin uşa întredeschisă. Shelby îşi pusese mîna pe şoldul ei — un gest făcut în glumă, cu implicaţii sexuale, dar, în acelaşi timp, posesiv.

— Să nu-mi spui că ţi-e frică — spusese Shelby.

Ben doarme mult. Cîteodată doarme pînă la zece sau unsprezece. Sus, în patul lui, scăldat în razele de soare.

Tom privește din nou la scrumiera plină de pe poliță. Dacă există o viață viitoare, ce-ar fi ca dintr-o greșeală să se reîncarneze într-o cămilă, iar Ben într-un nor, și astfel să nu existe nici o cale ca ei să fie vreodată împreună ? Îl voia pe Ben. Îl voia acum.

Ceasul deșteptător sună atît de tare, de parcă un milion de nebuni ar fi lovit toți, în același timp, niște cutii de tinichea. Picioarele lui Shelby pe podea. Razele de soare desenînd un dreptunghi de lumină în mijlocul camerei. Shelby o să calce pe acel petic de lumină ca pe covorul dintr-o biserică. Acum șase sau șapte luni, Tom fusese la nunta Amandei și a lui Shelby.

Shelby este în pielea goală și tresare cînd îl vede. Se împiedică, își dă repede jos de pe umăr halatul maro și îl pune pe el, întrebîndu-l pe Tom ce caută acolo și dîndu-i, în același timp, bună dimineața.

— Toate ceasurile din casa asta merg sau cu două minute în urmă sau cu două minute înainte — spuse Shelby.

Țopăie pe dalele reci din bucătărie, punînd apă la fiert și legîndu-și halatul mai strîns.

— Credeam că gresia asta o să fie mai caldă vara — spuse Shelby suspinînd.

Își lasă greutatea de pe un picior pe altul, ca un boxer care își face încălzirea, frecîndu-și mîinile lui mari una de alta.

Coboară și Amanda. Poartă o pereche de blue-jeans suflecați, sandale negre cu toc și o bluză neagră de mătase. Și ea are mersul împiedicat ca și Shelby. Nu pare prea încîntată să-l vadă pe Tom. Se uită și nu zice nimic.

— Vreau să-ți vorbesc — spuse Tom.

Glasul îi sună fără vlagă. Un animal prins în cursă, încercînd să afișeze o privire calmă.

— Plec în oraș — spuse ea. Claudia își operează chistul. S-a făcut o încurcătură. Trebuie să mă întîlnesc cu ea acolo, la nouă. N-am chef să stau de vorbă acum. Vorbim diseară. Vino diseară. Sau rămîi, astăzi, aici.

Își trece mîinile prin părul castaniu. Stă pe scaun și primește cafeaua pe care i-o aduce Shelby.

— Mai vrei ? — îl întrebă Shelby pe Tom. Mai vrei cafea ?

Amanda îl priveşte pe Tom prin aburul care se ridică din ceaşca de cafea.

— Cred că ne descurcăm cu toţii destul de bine, în situaţia asta — spuse ea. Nu-mi pare rău că ţi-am dat cheia. Am discutat cu Shelby şi am fost amîndoi de părere că trebuie să ai acces în această casă. Dar am presupus că vei folosi cheia — am avut de fapt în minte... situaţii limită.

— N-am dormit bine noaptea trecută — spuse Shelby — şi tare aş dori ca în dimineaţa asta să nu aibă loc nici o scenă care să precipite lucrurile.

Amanda suspină. Shelby pare că o deranjează la fel de mult ca şi Tom.

— Sper, totuşi, că pot să spun şi eu ceva fără să mă repezi — se adresă ea lui Shelby — deoarece tu mi-ai zis să nu cumpăr un Peugeot, şi acum, porcăria asta nu merge. De vreme ce tot eşti aici, Tom, ar fi frumos din partea ta să o duci pe Inez pînă la piaţă.

— Ieri am văzut vreo şapte căprioare alergînd prin pădure — spuse Shelby.

— Termină, Shelby — spuse Amanda.

— Încerc să-ţi rezolv problemele, Amanda — spuse Shelby. Ai putea să ai limba mai puţin ascuţită, nu crezi ?

Inez şi-a prins părul cu un ac de os şi păşeşte de parcă s-ar crede o femeie frumoasă. Cînd Tom a văzut-o pentru prima oară, Inez muncea în grădina surorii ei — stătea în picioarele goale şi fusta ei de bumbac mătura pămîntul. Ţinea în mînă un coş plin cu irişi şi margarete. Avea nouăsprezece ani şi tocmai venise în Statele Unite. Anul acela locuise cu sora ei şi cu soţul acesteia, Metcalf — prietenul lui, Metcalf, cel mai nebun om din agenţia publicitară. Metcalf a început să studieze fotografia, numai ca să o pozeze pe Inez. În cele din urmă, soţia sa a devenit geloasă şi i-a spus lui Inez să plece. I-a fost greu să-şi găsească o slujbă, dar Amanda a plăcut-o foarte mult, i-a fost milă de ea şi, după ce l-a născut pe Ben, l-a convins pe Tom să accepte ca ea să stea la

ei. Inez a adus cu ea cîteva cutii cu fotografiile ei, o valiză şi un cobai care a murit chiar în prima noapte. În ziua următoare, Inez a plîns tot timpul, iar Amanda a consolat-o. Au considerat-o, de la început, un membru al familiei.

Pe marginea heleşteului, unde se plimbă Tom şi Inez, un cîine negru gîfîie, cu ochii ţintă la un disc de plastic. Stăpînul său ridică discul şi cîinele se uită fix, fulgerat parcă de o rază de lumină din rai. Discul zboară, se roteşte în aer şi cîinele îl înhaţă, în timp ce se lasă la pămînt.

— O s-o întreb pe Amanda dacă Ben poate să stea cu mine — îi spuse Tom lui Inez.

— N-o să accepte.

— Ce crezi c-ar zice Amanda dacă l-aş răpi pe Ben ?

— Ben s-a adaptat, nu-i o idee prea bună.

— Crezi cumva că te las aici ? Te răpesc şi pe tine.

— Să ştii că ea nu-i un om rău. De ce vrei s-o faci să sufere ? Are şi ea problemele ei.

— De cînd ai ajuns să-ţi aperi patronul ?

Băiatul ia în mînă un băţ. Cîinele, ceva mai încolo, stă şi priveşte. Stăpînul cîinelui îl strigă :

— Sam !

Cîinele întoarce brusc capul şi priveşte împrejur. O ia la fugă prin iarbă, cu capul ridicat, privind la discul de plastic.

— Trebuia să merg la facultate — spuse Inez.

— La facultate ? — întrebă Tom.

Cîinele aleargă de zor.

— Ce-ai fi urmat ?

Inez se repede la Ben, îl ridică şi-l strînge în braţe. El se zbate, ca şi cînd ar vrea să fie lăsat jos, dar, cînd Inez se aplecă, se agăţă de ea. Se duseră la locul unde parcase Tom maşina şi Inez îl lăsă pe Ben jos.

— Nu uita să opreşti la piaţă — spuse Inez. Trebuie să cumpăr ceva pentru prînz.

— O să fie sătulă de atîta *sushi* şi Perrier. Nu cred că mai vrea să mănînce la prînz.

— Dar tu o să vrei — spuse ea. Trebuie să iau ceva de mîncare.

O conduse spre piață. După ce opri în parcare, Ben intră în magazin cu Inez, în loc să meargă cu el, alături, la magazinul de băuturi. Tom cumpără o sticlă de coniac și bagă restul în buzunar. Vînzătorul ridică de cîteva ori din sprîncene, ca Groucho Marx, cînd îl vede vîrîndu-și în sacoșă o reclamă cu o băutură verde-albăstruie într-un pahar de șampanie.

— Eu și Inez avem secrete — spuse Ben, în drum spre casă. Se ridică apoi de pe bancheta din spate și o îmbrățișă cu amîndouă mîinile pe după gît.

Ben e istovit. Cînd obosește, devine agasant. Amanda nu consideră că trebuie să-i caute prea mult în coarne. În loc de povești îi citește din R. D. Laing, îi dă la masă mîncare franțuzească și singurul hatîr pe care i-l face e că îi pune sosul alături.

Amanda n-a vrut să-l dea la grădiniță. Dacă ar fi făcut-o, dacă ar fi fost înconjurat de copii de vîrsta lui, ar fi putut să se mai debaraseze de acest manierism supărător.

— De fapt, s-ar putea să mă căsătoresc — spune Inez.

— Cu cine ? — întreabă el, atît de surprins, încît mîinile îi îngheață pe volan.

— Cu un bărbat care locuiește în oraș. Nu-l știi.

— Și ieși cu el ?

Porni mașina, vrînd s-o scoată din aleea înnoroiată și alunecoasă. Conduce cu grijă, încercînd să simtă cînd e momentul cel mai potrivit să acționeze. Mașina derapează puțin, apoi merge drept ; ajung sus. Trage pe gazon, lîngă ușa din spate, lăsînd drumul liber, ca Shelby și Amanda să-și poată băga mașina în garaj.

— Bineînțeles că, dacă am de gînd să mă căsătoresc cu un bărbat, asta presupune că ies cu el — spune Inez.

Inez stătea la ei de cînd se născuse Ben, cu cinci ani în urmă, și copiase gesturile și expresiile Amandei — zîmbetul răbdător, prin care îi dădea a înțelege că este pe jumătate fermecată, pe jumătate dezarmată de lipsa lui de rafinament. După ce Amanda a divorțat, el s-a dus s-o aștepte pe Inez la aeroport, iar ea a coborît cu brațele încărcate de ananas. Cînd a văzut-o, i-a zîmbit și el, cu zîmbetul acela răbdător.

E ora opt, nu s-au întors încă şi Inez este îngrijorată. E ora nouă şi tot n-au venit.

— A spus ea ceva, ieri, de-o piesă de teatru —, îi şopti Inez lui Tom.

Ben se joacă cu un puzzle în camera de alături. E ora lui de culcare — chiar mai tîrziu —, dar el se concentrează de parcă ar fi Einstein. Inez intră din nou în cameră, iar el trage cu urechea, în timp ce ea discută cu Ben. E mult mai tăcută decît Amanda ; o să obţină ce vrea. Tom citeşte ziarul. Apare o dată pe săptămînă. Conţine articole despre căprioarele care traversează şoseaua, despre o expoziţie de pînzeturi vopsite şi imprimate de doamnele cu veleităţi artistice, care va avea loc la bibliotecă. Îl aude pe Ben alergînd pe scări, urmărit de Inez.

Curge apa. Îl aude pe Ben rîzînd. E mulţumit că Ben este aşa : el, cînd avea cinci ani, nu lăsa nici o femeie să intre în baie cu el. Acum, că avea aproape patruzeci, i-ar fi plăcut tare mult să fie el în cadă, în locul lui Ben — Inez să-l săpunească pe spate, să-i simtă degetele alunecînd uşor pe piele.

De mult timp se gîndea la apă, se gîndea să plece undeva unde să se plimbe pe plajă şi să vadă oceanul. Fiecare an petrecut în New York îl făcea din ce în ce mai neliniştit. Adesea, se scula în miezul nopţii, în apartamentul său, auzea zgomotul făcut de aerul condiţionat şi de femeia care locuia în apartamentul de sus, care îşi plimba insomnia tîrşîindu-şi papucii de satin (i-a arătat o dată papucii ca să-l convingă că nu mersul ei e motivul pentru care el nu poate să doarmă). În nopţile cînd nu putea dormi, mijea ochii şi se uita printre gene, închipuindu-şi, aşa cum făcea cînd era copil, că mobilele din cameră sînt altceva. Se uita la bufetul înalt din mahon, imaginîndu-şi că e un trunchi de palmier ; clipind des, lumina nopţii părea că pulsează ca o geamandură plutind pe apă ; încerca atunci să îşi închipuie că patul e o barcă şi că întindea pînzele aşa cum făcea cu ani în urmă, cînd era cu Amanda, în Maine, unde golful Perkins se deschidea în oceanul albastru ca cerneala, frămîntat de valuri.

Sus, cineva a oprit apa. Nu se mai aude. De cîtva timp e liniște. Inez rîde. Rocky sare pe scări și o scîndură scîrțîie sub pașii ușori ai pisicii.

Amanda n-o să i-l dea pe Ben. E sigur de asta. După cîteva minute, o aude pe Inez rîzînd și spunînd că ninge, în timp ce ține în sus cutia cu talc pe care îl cerne în baie peste Ben.

Hotărînd că dorește măcar o noapte liniștită, Tom își scoate pantofii și urcă scările ; nu vrea să tulbure liniștea casei. Ușa de la dormitorul lui Shelby și al Amandei e deschisă. Ben și Inez stau încolăciți în pat și ea îi citește la lumina slabă. Stă întinsă lîngă el pe cuvertura albastră, cu spatele spre ușă, gesticulînd ușor cu brațul :

— *Los soldados hicieron alto a la entrada del pueblo.**

Ben îl zărește, dar se face că nu îl vede. Ben o iubește pe Inez mai mult decît pe ceilalți. Tom pleacă, pentru ca nu cumva ea să îl vadă și să se oprească din citit.

Se duce în camera unde lucrează Shelby. Aprinde lumina. Acționează reostatul de la comutator și reduce mult din lumină. O lasă așa.

Privește atent fotografia unui cioc de pasăre. Alături, cea a unei aripi. Se apropie de tablou și-și lipește obrazul de sticlă. E îngrijorat. Amanda nu avea obiceiul să întîrzie, mai ales cînd știa că el o așteaptă. Răceala sticlei i se răspîndește în tot trupul. Nu are nici un motiv să creadă că Amanda a murit. Cînd e Shelby la volan, mașina abia se tîrîie, ca un om bolnav.

Se duce în baie, își dă cu apă pe față și se șterge cu un prosop care pare să fie al Amandei. Se întoarce în camera de lucru și se întinde pe un pat, sub fereastra deschisă, așteptînd mașina. Stă întins într-un pat străin, într-o casă pe care o vizita de două, trei ori pe an, pe vremea cînd era căsătorit cu Amanda — o casă împodobită întotdeauna cu flori de ziua Amandei sau mirosind a brad proaspăt tăiat, de Crăciun, cînd pe masă erau globuri mici, strălucitoare ca niște ouă minunat colorate, așezate în cuiburi de beteală. Mama Amandei e moartă. El și Amanda sînt divorțați. Amanda este căsătorită cu Shelby. Toate evenimentele sînt ireale. Real e doar tre-

* Soldații făcură popas la intrarea în sat. (sp.)

cutul şi Amanda de acum cîţiva ani — Amanda aceea a cărei imagine nu poate să îi iasă din minte, o scenă anume pe care şi-o aminteşte mereu.

S-a întîmplat într-o zi cînd nu se aştepta la nimic ; viaţa mergea înainte, cu o uşurinţă neobişnuită şi, într-un fel, ceea ce s-a întîmplat a fost atît de dureros, încît pînă şi durerea pricinuită de plecarea şi căsătoria ei cu Shelby i se părea, acum, prin comparaţie, mai puţin intensă.

Amanda — cu slipul ei cochet, în dormitorul apartamentului lor din oraş, stînd în picioare, lîngă fereastră — îşi încrucişase mîinile pe piept, acoperindu-şi sînii, şi îi spusese lui Ben :

— Gata, nu mai e lapte.

Ben, în tricou şi în scutece, stînd în pat şi privind-o. Cana cu lapte aşteptîndu-l pe noptieră — urma să o bea, aşa cum Hamlet a băut cupa cu otravă. Mînuţa lui Ben apucînd ceaşca, sînii ei descoperiţi, mîna ei peste mîna lui, cana înclinată şi prima înghiţitură.

În noaptea aceea, Tom şi-a mutat capul pe perna ei şi s-a lăsat apoi în jos, ajungînd cu obrazul pe sînul ei. Ştia că nu o să poată dormi ; atît era de uimit de simplitatea şi uşurinţa cu care ea realizase un lucru atît de dificil.

— Draga mea — spuse el, la început.

Iar ea îi răspunse :

— Nu sînt draga ta.

Smulgîndu-se de lîngă el, de lîngă Ben. Cine ar fi crezut că ceea ce-şi dorea era un alt bărbat, un om cu care să se culce în vastul ocean al cuverturii de satin albastru, într-un pat tot atît de larg ca un ocean. Prima dată cînd a venit la Greenwich şi a văzut patul acela, în timp ce ea se uita la el, îşi dusese mîna la ochi şi scrutase orizontul dincolo de pereţii încăperii, de parcă s-ar fi aşteptat să vadă China.

În ziua cînd s-a dus în vizită la Greenwich, pentru prima dată după divorţ, Ben şi Shelby nu erau acasă. Dar era Inez şi, la insistenţele Amandei, i-a însoţit într-un tur prin apartamentul nou aranjat. Tom ştia că Inez

nu dorea să îi însoţească. Făcuse asta numai pentru că o rugase Amanda şi pentru că se gîndea că aşa e mai puţin neplăcut pentru el. Pentru acest lucru, o va iubi întotdeauna pe Inez, nu aşa cum o iubea pe Amanda, dar, totuşi, cu un sentiment foarte puternic.

Acum Inez vine în camera de lucru, ezitînd puţin, pînă ce privirea i se acomodează cu întunericul.

— Ce faci, nu dormi ? — şopti ea. Nu te simţi bine ?

Se îndreaptă încet spre pat şi se aşază. El ţine ochii închişi şi e sigur că poate să doarmă aşa, la infinit. Ea îşi pune mîna pe mîna lui. El zîmbeşte, în timp ce este purtat în zbor în lumea viselor. O pasăre îşi întinde aripa cu graţia unui evantai deschis ; *los soldados* stau în poziţie de drepţi pe creasta dealului. Întotdeauna o să şi-o amintească pe Inez cînd a venit la lucru, luni, după ce Amanda i-a spus despre Shelby şi l-a anunţat că divorţează. Inez i-a şoptit, atunci, în bucătărie :

— Rămîn, în continuare, prietena ta.

Se apropiase de el ca să îi şoptească aceste cuvinte, aşa cum face un îndrăgostit timid cînd vrea să spună „te iubesc".

Îi spusese că este prietena lui, iar el îi răspunsese că nu se îndoise nici o clipă de acest lucru. Apoi, rămăseseră acolo, liniştiţi şi tăcuţi, de parcă pereţii ar fi fost munţii, iar vorbele ar fi putut să se prăbuşească din zborul lor, izbindu-se de stînci.

DIANNE BENEDICT

Născută la 17 septembrie 1941, în Houston, Texas. A copilărit la țară, după cum mărturisește chiar autoarea într-o scurtă schiță biografică : „Mama avea numai șaisprezece ani cînd m-a născut, era prea tînără ca să aibă grijă de mine, de aceea m-a lăsat unor rude care m-au crescut. Acolo am învățat cum să am grijă de oi, cum să aduc la fermă, în fiecare seară, vacile de la păscut, acolo am învățat cum se strînge bumbacul de pe cîmp, cum se culeg pepenii galbeni, am învățat tot ce putea să învețe un copil care trăiește la țară. Nu erau niște oameni foarte înstăriți, însă se mîndreau cu pămîntul lor și cu tot ce puteau scoate din el." Studiază la University of Texas (1965—1966) și Goddard College, din Plainfield, Vermont. Predă cursuri de creație literară la Goddard College, 1979—1981, și la Vermont College, din Montpelier, Vermont. Invitată să predea la Ohio University, în 1983, și la Syracuse University. În prezent, predă cursuri de creație literară la University of Southern Maine, din Portland, Maine. Locuiește în Scarborough, Maine, „într-o casă pe malul oceanului", mărturisește Dianne Benedict. „Cînd mă așez la masa de scris în fiecare dimineață, văd stîncile negre de granit și fluxul ridicîndu-se. Două din fiicele mele au plecat să învețe la universitate. A mai rămas una cu mine. Singurătatea, o simt, și din ea îmi adun forțele. Aceasta este viața mea, totul e atît de simplu, cînd fiecare zi este o bucurie."

Debutează tîrziu în proză, pînă în 1974 ocupîndu-se de pictură și muzică. Publică povestiri în reviste precum

Fiction International, INTRO, MSS, Atlantic Monthly. În 1983 scoate primul volum de povestiri *Shiny Objects (Obiecte strălucitoare),* University of Iowa Press (distins cu Premiul Şcolii de Literatură de la University of Iowa, 1983). În 1986 primeşte o importantă bursă de creaţie din partea Fundaţiei Naţionale pentru Artă.

Shiny Objects (Obiecte strălucitoare), 1983. Volumul de debut adună opt povestiri situate într-un cadru rural, în regiunile de sud-vest ale Statelor Unite. La hotarul dintre realism şi oniric, textele lui Dianne Benedict trasează un teritoriu al imaginarului guvernat de o simbolistică mobilă. „Extrăgîndu-şi forţa din misterul şi bucuriile existenţei, povestirile lui Dianne Benedict sînt acaparatoare, unice în felul lor, dezvăluind interdependenţe tainice, ciudate, care ne izbesc precum vibraţia unei iluminări." (Raymond Carver) „Personajele lui Dianne Benedict sînt de cele mai multe ori fiinţe izolate, rupte de viaţa marilor aglomerări urbane. Ele se confruntă cu experienţe extreme, singulare. Impresia lăsată de proza sa este de neuitat." *(Publishers Weekly)* „Lumea povestirilor lui Benedict este populată cu copii, fiinţe de care toţi vor să se dispenseze, pitici, surdo-muţi, fete însărcinate care au fugit de acasă, muribunzi. O lume ce ne dă impresia că diformitatea a luat locul normalităţii, în care singurătatea este singura constantă, iar visurile se proiectează pe oglinzile deformate ale imaginaţiei. «Viaţa noastră se deapănă ca o poveste», spune unul din personajele lui Benedict, şi, într-adevăr, citind acest volum rămînem cu senzaţia că sub liniştitoarele şi binecunoscutele evenimente ale existenţei se ascund semnificaţii de o nebănuită forţă. Din toate obiectele strălucitoare ale acestei cărţi, probabil că cel mai scăpărător este însuşi glasul autoarei care, după ce ne însoţeşte ca un murmur, pagină de pagină, ne răsună mai tîrziu în memorie, ca un ecou." (Nina Metzner, în *Iowa Woman)*

Despre începutul carierei sale de scriitoare, Dianne Benedict povesteşte următoarele :

„Cariera mea de scriitoare a început în vara lui 1974. Pînă atunci nu scrisesem nimic. Mulţi ani m-am ocupat

de pictură, un domeniu în care limitele imaginației sînt resimțite cel mai dureros. Poate tocmai de aceea am ales scrisul, care a reușit să-mi ofere împlinirea. Am descoperit că în scris imaginația nu mai are limite. Înainte de-a face pictură, m-am ocupat de muzică, însă din pricina tracului care mă cuprindea de fiecare dată cînd urcam pe scenă, am abandonat vioara. Asta s-a întîmplat în primul an de colegiu. Acum scriu și predau literatura. Sînt convinsă că arta scrisului poate fi însuflețită, așa cum ai însufleți un foc, însă în nici un caz ea nu poate fi predată, așa cum ai preda o materie oarecare. Dacă focul acela nu există, atunci ce să însuflețești ? Un începător poate fi dirijat, îndrumat un an, maximum doi. Dacă și după acest stagiu el va căuta în continuare o călăuză, atunci sursele originalității și forța creatoare cu siguranță că nu-i stau la îndemînă. Scriitorul trebuie să fie un om integru și robust din punct de vedere psihic. Dacă ești puternic și crezi în viață, atunci opera ți se va umple de o lumină misterioasă, izbucnită pe creasta unui val, care nu poate fi decît o mare tristețe. Dacă ești slab și privești descurajat limitele condiției umane, atunci scrisul tău nu va aduce lumină, ci întuneric." (*Contemporary Authors*, vol. 110)

Povestirea *Unknown Feathers (Pene ciudate)* a fost publicată inițial în revista *MSS*. Pentru traducere s-a folosit textul publicat în *The Best American Short Stories 1984*, edited by John Updike with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, 1984.

PENE CIUDATE

Se trezi în toiul nopții, în camera în care ea îl mutase cînd au aflat că nu se mai face bine. Într-un colț, văzu razele lunii adunate ca într-o oază și perdelele lungi, din voal, fluturînd prin fereastra deschisă, asemenea unor stafii fîlfîind. După culoarea umbrelor, își dădu seama că se apropiau zorii. Privi în jos, dincolo de pat, și văzu ușa deschisă pe hol și capătul de sus al scării, prins într-un pătrat de strălucire lunară, cu striații subțiri și negre. Soția lui se ivi în lumina lunii, urcînd scările în picioarele goale și în combinezonul ei de stambă. Striațiile negre îi alunecau pe față și pe piept ; apoi, apăru în cameră, în picioare, în fața șifonierului cu ușa deschisă și cu toate sertarele trase. O urmări cu privirea în timp ce îi scotea cămășile, toți pantalonii și suportul din bronz, cu cravate. Scoase și cele două costume de haine, unul gri, de vară, și pe cel maro, de lînă, care stăteau atîrnate în dulap, nepurtate de douăzeci de ani. Le ținea ridicate la piept, ca să nu atingă podeaua, și se duse pînă în capul scărilor. Acolo se opri, apoi coborî pe o parte, cu băgare de seamă la fiecare pas.

El se ridică într-un cot și își roti privirea prin cameră. Locul părea gol și straniu. Lipsea vioara de pe bancheta de stejar de lîngă pat. La fel, dispăruseră toate cataloagele și clopoțelul pe care i-l dăduse ea ca să o cheme. Întinse mîna și pipăi pervazul ferestrei, în căutarea pipei și a futacului, dar și ele se făcuseră nevăzute. Se întinse pe spate și își aținti ochii în tavan, studiind o pată de apă care avea formă de rac și care îi devenise foarte familiară în ultimele două luni.

După cîteva minute, soția sa reveni. De data aceasta, aduse un coș vechi, de lemn, în care strînse toate hainele lui murdare, pe care le trîntise morman pe scaun, și obiectele care stăteau pe un raft deasupra lavoarului, inclusiv numeroasele lui sticluțe cu doctorii.

— Ce-ai făcut cu vioara ? Și cu cataloagele ?

Se întoarse și îl fixă cu privirea, apoi se apropie de el, rămînînd în picioare..

— Am ajuns la capătul puterilor — spuse ea. Trebuie să chemi oamenii să te ia. Nu mai pot să te țin aici.

Trase pătura și dezveli cățelușul care se ghemuise la picioarele lui. Cățelul își ridică botul, somnoros, și privi în jur. Ea îl apucă de ceafă și îl puse în coș, sub rufe. Apoi coborî pe scări. El se ridică din pat și se duse după ea.

De două ori a trebuit să se oprească pe scări ca să se odihnească, rezemat de perete, pînă să îi treacă amețeala. Cînd ajunse jos, își surprinse imaginea în vechea oglindă cu pete argintii, care atîrna acolo, de pe vremea cînd era tînăr și proaspăt căsătorit. Și-a recunoscut chipul cu greu. Arăta foarte bătrîn pentru cei cincizeci de ani ai săi, iar ochii lui, închiși la culoare, se măriseră și se adînciseră în orbite. Speriat, se dădu înapoi din fața spectrului, ca și cum s-ar fi aflat în prezența unei fiare. Apoi s-a silit să se uite din nou, fără să șovăie, și, de data aceasta, a fost mulțumit că se bărbierise și se spălase. Îi părea bine că avusese grijă de mustața lui groasă și viguroasă, cu firul lucios și roșcat.

Nu mai fusese jos de multe săptămîni și totul îi părea acum mai mic, înghesuit și nu atît de curat ca înainte. Cînd intră în bucătărie, o găsi pe soția lui așteptîndu-l lîngă ușa din spate, cu cățelușul în brațe. Trase zăvorul și ieși, apoi se opri pe trepte, ținîndu-i poarta deschisă. Veni lîngă ea și îi luă cățelul din brațe.

— Cheile sînt în camion — spuse ea. Totul ține de prea mult timp și nu mai pot.

Se duse înapoi în casă și închise ușa de lemn în urma ei.

El se întoarse pe trepte și scrută orizontul cuprins într-o ceață difuză, argintie. În mijloc se vedea marginea albă a soarelui. În apropiere, în curtea întunecată, zări patul în care dormiseră întotdeauna cînd nopțile erau

calde, sub cerul liber. Părul cel mare își întindea crengile deasupra patului, exact așa cum îl avea în minte. Copacul se scălda în primele raze ale dimineții, iar ramurile erau acoperite cu muguri, pînă la vîrfuri.

Două săptămîni mai tîrziu, cam la același ceas al zilei, stătea întins și dormea sub pomul în floare, în vechiul pat de fier. Zăcea în lenjeria de corp pătată de sudoare, cu picioarele lui lungi înfășurate într-o pătură cenușie. Îi crescuse o barbă aspră, iar părul lui, cu fire tari și dezordonate, semăna cu o perie de cal. Chipul palid și suferind îi era tulburat de un vis care nu îi dădea pace.

Noaptea își contenise murmurul adînc și se preschimba, treptat, în dimineață. O dată cu venirea zorilor, luna plină, plutind înspre nord, se subțiase ca o bucată veche de tifon și abia se mai zărea.

Animalele din sălbăticie încă mai dormeau. Coioții zăceau pe grămezi de foi uscate, sub cactuși. Bătrînii mistreți, pietroaie căzute în mijlocul drumului, scrîșneau din colți. Micii armodiali dormeau ghemuiți în jurul rădăcinilor subterane.

În coteț, găinile tremurau și se legănau în somnul lor adînc, în spatele unor panouri de lemn pline de praf ; vițelul aținise în grajd lîngă vaca adormită, priponită de zid ; iar două iepe, născute din același pîntec, dormeau cu capetele apropiate. Chiar și gălețile de lapte, de un albastru metalic, dormeau înșiruite, visînd în umbră, lîngă hambarul cu ovăz.

Bărbatul dormea pe o parte, cu mîinile strînse între coapse. Toată noaptea își chemase soția să îi aducă apă, dar fusese în zadar. Apatia setei și a extenuării îl cufundase, acum, într-un somn greu. Lipit de pieptu-i, dormea cățelușul fără păr, de mărimea unui ceainic.

Dintr-o dată, ușa din spatele casei se deschise, iar nevasta năvăli în picioarele goale, pe scări, cu o cană de tablă plină cu apă. Era o femeie mică de statură, între două vîrste, cu brațe vînjoase și părul scurt, de culoarea prafului de pușcă. Purta o cămașă lungă, kaki, ce flutura pe ea ca o pasăre cenușie gata să își ia zborul.

O luă la goană prin curte, ţinînd strîns cana şi, cînd ajunse la pat, turnă apa peste bărbatul întins, udîndu-l pînă la piele.

Omul se ridică în capul oaselor, icnind, cu braţele în sus, iar căţeluşul sări jos şi începu să alerge în jurul cozii, jalnic, ca şi cum ar fi fost lovit de trăsnet.

Femeia întoarse cana şi scurse ultimele picături. Apoi traversă curtea şi se întoarse în casă.

Bărbatul se dădu jos din pat, luă căţelul şi scutură apa de pe el, ţinîndu-l de subsuori. Nu conţenea din schelălăit, un plîns de animal sigur că i se luase viaţa. Îl scutură, apoi îl strînse la piept şi îi acoperi faţa cu mîna, dar nimic nu îl linişti. În cele din urmă, îl lăsă jos, lîngă pat, tremurînd din toate mădularele.

— Doamnă Hart ! — strigă el spre casă. Hei, doamnă Hart ! Nu m-auzi ?

Nu primi nici un răspuns.

— Azi plec, doamnă Hart. O să chem oamenii să mă ia. M-auzi acum ?

Capul alb şi mare, cu ochi întunecaţi, al unui cal apăru la geamul de la grajd.

— Dar, mai întîi, va trebui să te aştepţi la un vizitator. Pentru că am intenţia să-ţi fac o vizită, doamnă Hart. Am de gînd să intru, azi, în casă. Iar oamenii care vin să mă ia pot să intre şi ei, ca martori.

Bărbatul se sprijini cu mîna de tăblia patului, ca să se liniştească.

— Ce-ai făcut cu vioara mea ? — strigă el. Şi cu cataloagele mele ? !

Din nou nu primi nici un răspuns, numai ecoul propriei lui voci se întoarse la el.

— Nu voi fi răspunzător de ceea ce se întîmplă acum ! Nu după ce mi-ai luat toate lucrurile care-mi aparţineau ! N-auzi ce-ţi spun ?

„Ce-ţi spun ? Ce-ţi spun ?“ — veni ecoul dinspre ţinutul sălbatic.

— De data asta ai mers prea departe !

„Prea departe. Prea departe.“

Se aşeză pe marginea patului şi, tremurînd, se cuprinse cu braţele. Zise :

— În tot acest răstimp nu mi-a dat de mîncare, iar acum nu-mi mai aduce nici apă.

Se uită la cățelușul care zăcea pe o parte, scheunînd, cu ochii sticloși, ca și cum ar fi pierdut orice contact sensibil cu lumea înconjurătoare.

— Cum îl aude pe bărbat că tușește puțin, nu știe cum să-i facă mai repede de petrecanie.

Își trecu mîinile prin păr, cu un gest repezit, împroșcînd în jur stropi de apă.

— Acum, însă, a sărit peste cal.

Se întoarse pe spate la loc în pat, strîngîndu-și picioarele. Stătea culcat, cu spatele spre casă, fixînd cu privirea ținutul sălbatic. Accese violente de tremur, la intervale de cîteva secunde, îi secătuiau puterile. Lîngă pat, pe pămîntul tare, cățelușul se liniștise și intrase într-o stare de apatie.

La geamul de la grajd, iapa se dăduse la o parte, făcîndu-i loc și celeilalte. Amîndouă își ridicaseră boturile deasupra pervazului și se uitau la bărbat absorbite, ca și cum urma să se întîmple cu el ceva nou și neobișnuit.

Woody Hart se trezi la zgomotul loviturilor de topor din piciorul patului. Stătu țeapăn, simțind cîte o bufnitură în pat, la interval de cîteva secunde, conștient că acest lucru ținea de cîtva timp. Se rostogoli în pat, cu brațul ridicat, așteptîndu-se să vadă toporul ținut în sus, dar nu era nimeni acolo. Se aplecă peste marginea patului și se uită în jos, dar nu văzu decît cățelușul care zăcea în praf, nemișcat. Un moment după aceea, cățelul se trezi la viață și se ridică, măsurînd cu ochi pătrunzători distanța pînă sus în pat. Apoi se săltă pe labele din spate și zvîcni în aer ca piatra din praștie. Se lovi rău de marginea patului și căzu în colb.

— Cîinele ăsta prost își zdruncină creierii așa, de cînd îl știu — spuse Woody. Nu se-nvață minte niciodată.

Întinse mîna spre cățel. Acesta se ridică scuturîndu-se și începu să sară și să țopăie, dar fără vlagă. Veni la Woody și îi adulmecă fiecare deget în parte, cît era de lung, apoi i se urcă în palmă, ridicîndu-și picioarele, cu băgare de seamă, unul cîte unul.

Woody îl vîrî în cămaşă, în dreptul coastelor, şi se întinse pe spate. Privi printre crengile părului şi se simţi purtat în zbor, printre ciorchinii de flori, spre cerul care se aruncase deasupra pămîntului, ca o fîşie de pînză albastră. Auzi, din depărtare, strigăte de gîşte sălbatice.

— În ce lună sîntem ? — spuse el, atent la gîştele care se apropiau în zbor.

Acum erau chiar deasupra capului, coborau cu iuţeală, şi se apucă să le numere, în timp ce îi treceau prin faţa ochilor, cinci gîşte cu pene ciudate, pestriţe şi cenuşii, ca nişte corbi.

— Probabil că se-ndreaptă spre canal — spuse Woody.

Le privi planînd spre păduricea de la cotitura drumului. Şi le imagină coborînd pe apa verde şi stătută, acoperită cu spumă, din mocirla pestilenţială.

— Să fie vremea gîştelor sălbatice ? Ce gîşte mai sînt şi astea ?

Auzi uşa casei deschizîndu-se şi închizîndu-se la loc şi se întoarse strigînd printre gratiile patului :

— Doamnă Hart, ştii tu oare că vara a trecut şi a venit vremea păsărilor călătoare ?

O văzu pe nevastă-sa intrînd în şopron şi ieşind cu nişte hamuri. Îi strigă :

— E prea tîrziu, acum, ca să răstorni brazda.

Dar ea nu îi dădu nici o atenţie. Se duse la grajd. După cîteva minute ieşi, trăgînd catîrul după ea. Animalul se mişca anevoie în hamuri şi îşi tîra chingile dezlegate, prin colb, în urma lui.

— Dacă scoţi dobitocul ăsta în arşiţa zilei şi te întorci pe seară, ai să ajungi să-l tragi de picioarele de dinapoi pînă acasă.

Nevasta duse catîrul pînă în faţa şopronului şi îl înhămă la plug, apoi trecu cu el printre troacă şi moară.

— E sau nu e toamnă ? strigă Woody Hart.

Dar ea nu mai era acolo. Ştia că dădea ocol şopronului şi că mîna catîrul spre parcela aceea întinsă, mărginită pe trei laturi de cactuşi atît de deşi, încît păreau o mare de broaşte ţestoase. Avu în minte imaginea catîrului aruncîndu-se cu toată greutatea în gîtar şi pe cea

a femeii cu braţe vînjoase şi brune ca pielea de şa, potrivind lama de la plug.

Atunci prinse viaţă o amintire, cu trei sau patru ani în urmă, cînd soţia sa îi adusese vioara la cîmp, trecînd peste un ogor de brazdă răsturnată. El repara gardul. Îşi ridicase privirea şi o văzuse venind spre el printre brazdele aride. Îi reveni în minte imaginea ei în rochia de stambă şi picioarele goale, ţinînd vioara sus, într-o mînă, şi arcuşul în cealaltă. Spuse :

— Îmi amintesc acum de ce mi-a adus atunci vioara la cîmp.

Rîse pe înfundate, iar căţeluşul, aţîţat, i se frecă de piept.

— Ăsteia nu i-a trecut vreodată ceva bun prin minte.

Îşi aminti, ca şi cum s-ar fi întîmplat doar cu o zi în urmă, lumina intensă din seara aceea şi umbra gardului întinzîndu-se tot mai departe peste cîmp. Se văzu ducîndu-şi vioara la piept şi făcînd-o să şoptească uşor, în timp ce femeia se desfăcea la nasturi şi îşi scotea veşmintele, unul cîte unul.

După aceea, se întorsese singură, pe acelaşi drum, goală şi cu pielea lucind, ca un copil care se scăldase în rîu.

— Ce n-aş da să am, acum, vioara la mine. Poate aşa, mi-ar da de mîncare.

Îşi vîrî o mînă în sîn şi mîngîie căţeluşul. Îl simţea cald ca o broască uscată, cu pîntecul lui globular şi picioarele subţiri. Urmări, cu degetele, conturul vîrtejului de mărimea unui bob de mazăre, de pe pieptul căţeluşului.

— Ce n-aş da să am, acum, vioara la mine.

Aţipi, se trezi, apoi aţipi din nou.

Visă că era noapte, iar el stătea în picioare, în mijlocul curţii, scăldat în lumina de lună ; îşi ridică privirea şi văzu vioara, cu arcuşul lîngă ea, pe acoperişul casei. Atunci, îşi zări nevasta la fereastră, înfăşurată în perdelele lungi, din voal. Ridică pumnii la ea şi îi strigă că va pătrunde în casă, că era inutil să pună zăvorul, dar, după cîţiva paşi, casa a fost cuprinsă de flăcări din toate încheieturile, de parcă ar fi fost din hîrtie, şi se prăbuşi încet, la pămînt.

Se trezi tremurînd şi slăbit, orbit de soarele care îşi revărsa, spre el, vîlvătăile, printre crengi. Se întoarse pe o parte şi măsură din ochi casa. Acoperişul, dat cu catran şi acoperit cu ţiglă spartă, era atacat de vrăbii care cădeau pe el ca o ploaie de frunze.

Apoi zări ceva care îi trezi interesul.

Era un fir de pescuit, înfăşurat pe o cracă, deasupra capului său. Atîrna, lung de aproape un metru, cu o plută la capăt.

Scoase căţelul din cămaşă şi îl aşeză într-un fald de pătură. Apoi se ridică, apucă sîrma şi o trase pînă îşi dădu drumul. Atunci creanga zvîcni înapoi şi o ploaie de petale se abătu asupra lui, dîndu-i o senzaţie de ameţeală şi slăbiciune. Un minut mai tîrziu, se tîrî pînă la capul patului şi legă firul, strîns, de două bare ale tăbliei. Zdrăngăni puţin şi scoase un sunet mulţumitor, oarecum asemănător cu o ghindă scăpată într-un vechi pian. Ciupi sîrma ritmic, presînd-o cu degetul mare în sus, de grilaj, în puncte diferite, şi scoase un sunet de apă picurînd într-un butoi.

— Să fiu al naibii, dacă ăsta nu e un sunet curat.

Continuă să cînte, căutînd notele, pînă cînd, în scurt timp, reuşi să dea glas unor melodii pe care le ştia de multă vreme. Pierdu noţiunea timpului, aşa cum stătea sprijinit de capul patului, cu muzica lui, cîntînd cu mare foc. Căţelul se strecură încetişor pînă la el, se rostogoli pe burtă, cu agilitate, şi adormi.

După un timp, Woody simţi o prezenţă, undeva, pe drum, lîngă canal. Îşi ridică privirea şi zări apropiindu-se un grup de femei. Erau cinci. La început, a crezut că sînt ţigănci, dar, cînd le văzu mai de aproape, ajunse la concluzia că trebuie să fi fost călugăriţele de la azilul de bătrîni din Twin Rivers, care îşi făceau cheta anuală de sticle şi haine vechi. Erau înveşmîntate în rase cenuşii, cu glugile lăsate pe spate, şi păreau foarte degajate şi vesele în mijlocul acestei întinse sălbăticii de cactuşi şi arbori ţepoşi, privind în jur pline de încîntare.

Cînd intrară pe poartă, văzu că una dintre ele ţinea de mînă un copil blond, un băiat mărunţel, care nu era încă de dat la şcoală.

Se înşirară în curte, zîmbindu-i şi făcîndu-i semne cu braţele, iar conducătoarea lor îi vorbi :

— Ați cîntat foarte frumos, domnule Hart.

Celelalte dădură din cap, ținîndu-i isonul :

— Într-adevăr, așa este.

— Chiar așa.

Se îndreptară cu toate spre el, părînd obosite și fericite în același timp, ca și cum ar fi ajuns la capătul unei lungi călătorii. Mergeau în picioarele goale prin colb, iar cînd se apropiară, el observă că, sub hainele aspre, purtau veșminte de pînză fină, albă, care se vedeau strălucind la încheieturile mîinilor și la glezne, atunci cînd pășeau.

În timp ce se apropiau, îl cuprinse rușinea de halul în care se găsea.

— Doamna Hart e în cîmpul de sorg din spatele șopronului — spuse el, încercînd să le țină la distanță, dar ele își continuară înaintarea.

— O !, dar ce loc bun de odihnă aveți aici — spuse conducătoarea grupului. Putem să ne tragem puțin sufletul, aici, cu dumneavoastră ?

Se afla deja în dreptul patului cînd isprăvi ce avea de spus. Întoarse hîrdăul — care, spre marea lui ușurare, era gol — cu gura în jos și se așeză pe el. Între timp, ajunseră acolo și celelalte călugărițe.

Tot forfotind în jurul lui, îi provocară o stare de amețeală și slăbiciune. Ieșeau și intrau din nou în cîmpul lui vizual, vorbind în șoaptă. Se simți cît de cît ușurat, cînd simți că erau preocupate de starea lui, dînd o ușoară impresie că îl luau sub oblăduirea lor. Se simțea ca o broască țestoasă suferindă, luată în grijă de un banc de pești energici.

Două călugărițe se duseră în spatele lui, la capul patului. Alta veni lîngă pom și se săltă pe una din crăcile joase.

— Eu nu m-aș încumeta să pun nici o greutate pe ramurile astea — spuse Woody ; dar călugărița își suflecă mînecile pînă la cot și se cățără din creangă în creangă, pînă își găsi un loc, sus de tot.

Cum stătea acolo sus, o scălda lumina soarelui, iar Woody, care privea atent, cu mîna streașină la ochi, observă că și copilul blond se urcase în copac, sus de tot, și ședea pe o creangă lîngă călugăriță. Băiatul privea în jos, printre ramuri, și își bălăbănea picioarele. Cînd îl

văzu şezînd acolo, legănîndu-se mulţumit, Woody îşi aminti că, în urmă cu doi ani, chiar pe locul acela, fusese o platformă din scînduri, cu un acoperiş. De mult timp nu se mai gîndise la adăpostul acela. Îşi aminti că îl făcuse din scîndurile şi tabla de la o covată veche, care curgea prea tare ca să mai poată fi reparată.

Gîndindu-se la vremea adăpostului din copac, îl cuprinseră fiorii care îl năpădiseră şi dimineaţa. Îşi trase pătura pe el şi se întoarse pe o parte.

Lîngă pat, conducătoarea grupului îi vorbea uneia dintre ele, în şoaptă, şi toate zgomotele — vocile femeilor, vîntul în frunziş, bocănitul greu din copite al celor două iepe din grajd — începură să îi bîzîie în urechi ca şi cum totul se petrecea într-o încăpere mare, aflată în bătaia vînturilor.

Woody îşi înfăşură pătura mai strîns în jurul trupului şi privi în depărtare spre ţinutul sălbatic. Zări acolo o lumină palidă, portocalie, apropiindu-se într-un nor de praf, care se ridicase întunecînd soarele.

Îşi aduse aminte cît de ciudat arătase adăpostul din scînduri, ca un obiect picat în pom de pe o altă planetă.

— Drace ! Am tăiat craca cu ferăstrăul şi l-am dat jos.

Îşi scoase o mînă de sub pătură şi o întinse către cele două călugăriţe de lîngă pat.

— Nu cu multă vreme în urmă, trebuia să avem un copil — spuse el. Şi am ridicat un adăpost în copac, pentru el. L-am făcut ca să se joace în el. Dar s-a născut mort.

Se lăsă înapoi pe pernă, avînd în faţa ochilor imaginea crengii pîrîind din ultima încheietură, după ce o tăiase, şi a adăpostului prăbuşindu-se cu iuţeală, întreg, la pămînt, într-o explozie de frunze şi crengi.

Îşi fixă privirea asupra luminii adînci, portocalii, care înainta cu rapiditate, venind spre el prin pădurea de cedri. Luneca greoi deasupra lui şi cuprinse curtea, apoi braţele leneşe ale morii, acoperişul casei — precum o aripă într-o lungă călătorie. Praful, care se ridicase într-o ceaţă grea, se filtra ca fumul, peste soare, iar singurul lucru pe care îl mai avea în minte era imaginea

acelei crengi care cădea şi iar cădea, şi a soţiei sale plîngînd — un sunet acut şi vlăguit, stors de orice urmă de suflet omenesc. Obosi tot auzindu-l neîncetat.

În ziua aceea, cu doi ani în urmă, praful îl înfrînsese. Toată dimineaţa tunsese oile, iar la amiază era deja plin de ghimpi şi de grăsime de la lînă. Muncise cot la cot cu prietenul său, John, care îşi ţinea şi el oile acolo, şi cu cele trei ajutoare pe care le angajase cu ziua. Nu tunseseră nici jumătate din oi, cînd praful începu să se ridice, în seceta aceea fierbinte şi albă, care face şi un bărbat să leşine. Peste ei, veneau, din depărtare, cascade întregi de lumină cerească. Aşa că băgară în ţarc oile care mai erau de tuns şi amînară treaba pentru a doua zi dimineaţa, pe răcoare.

Cînd ajunse acasă, praful era ca un zid în jurul lui, din care arborii ţepoşi şi acareturile se desprindeau brusc şi îi veneau în întîmpinare, ca umbrele într-un vis. În grajd, calul lui se smulsese din hamuri şi se agita în boxă, nechezînd speriat şi înnebunit de praful care pătrunsese prin toate crăpăturile şi de care nu putea scăpa nicicum.

Îşi înfăşură capul cu haina şi bîjbîi drumul, pipăind, de-a lungul gardului de la padoc, prin vîrtejul de praf. Cînd urcă treptele şi deschise uşa din spate, în contravînt, punînd apoi zăvorul, casa i se păru cufundată într-o linişte stranie. Îşi aminti că, în dimineaţa aceea, nevasta lui plecase pe jos, în căutarea mielului ei cu blana întunecată, pe care îl creştea singură şi care scăpase din staul. Îl cuprinse teama că ea însăşi s-ar fi putut rătăci. O strigă şi se uită prin bucătărie după vreun semn de-al ei, dar nu îşi putu nici măcar da seama ce se găsea pe masă, căci încăperea se tot umplea de praf şi devenise foarte întunecoasă în ultima oră. Se duse la pompă şi, mult timp, încercă să scoată apă, cu toate că sacaua era aproape goală. În sfîrşit, se descheie la cămaşă şi se duse sus, la rezervorul din dormitor. Era prea puţină apă, şi aceea acoperită cu un strat gros de praf, dar o strînse în căuşul palmelor şi o duse spre faţă. Auzi atunci, de jos, un ţipăt înăbuşit, şi ştiu, fără

umbră de îndoială, că pe nevastă-sa o apucaseră durerile facerii.

Coborî scările în goană, din două în două trepte, şi o găsi zăcînd pe o parte, pe salteaua neînfăţată din camera pe care nu o foloseau de obicei. Se ţinea de gratiile de la tăblia patului, iar faţa îi şiroia de lacrimi şi praf. Zvîrlise cuvertura pe jos. În apropiere era leagănul acoperit cu o bucată lungă de tifon. Atmosfera din cameră era încărcată de praf.

Îşi strecură mîinile sub trupul ei, vrînd să o ducă direct la camion, dar ea se rostogoli înapoi şi începu să gîfîie, scoţînd un ţipăt scurt, cu fiecare gură de aer. Apoi trase adînc aer în piept, cutremurîndu-se, îşi ţinu respiraţia şi, în liniştea adîncă, el văzu o pată de sînge care se întindea cu repeziciune pe saltea, sub ea.

— Acum ! Acum ! — spuse ea, trăgînd repede aer în piept ; apoi urmară inspiraţiile adînci şi, din nou, liniştea.

De această dată, se agăţă cu o mînă de mîneca lui, ţintuindu-l cu ochi pierduţi şi ridicîndu-se încet, cu trupul încordat.

Îi desfăcu pantalonii, zvîrlindu-i de pe ea, o întoarse, iar ea dădu drumul aerului din piept, într-un urlet ascuţit, prelungit.

Picioarele îi erau foarte mici şi albe ; acum putea să i le desfacă, să se strecoare în sus, între ele, şi să stea pe genunchi. În aceste clipe, cînd ea nu mai scotea nici un sunet şi năştea, el se uită şi văzu capul ţuguiat al pruncului, un oval strîns care se întindea lărgindu-se, acoperit de o piele albăstruie cu păr.

— Împinge, împinge ! — spuse el. Aşa ! Împinge ! Dar ea dădu drumul aerului şi se lăsă pe spate, gîfiind, iar capul pruncului se trase înapoi, în trupul ei.

Se aplecă peste picioarele ei şi o apucă de mîini.

— Iese acum, chiar acum, oh ! — spuse ea, trăgînd adînc aer în piept.

— Da, acum o să iasă — spuse el. O să iasă. Împinge, împinge !

El năştea alături de ea şi, în tăcerea prelungită, era ca şi cum se legănau într-o bărcuţă, pe apă, iar el vîslea

cu braţele ei. Apoi, ovalul capului înflori din nou şi îi veni în minte imaginea oilor ieşind din învelişul de lînă tunsă de la gît în jos, spre umeri, apoi în sus, dinspre coaste. Văzu apoi oaia, albă şi curată, imaculată, nounăscută într-o viaţă nouă. Nevasta începu să tremure violent şi strigă :

— Mă prăbuşesc ! Oh, Woody, nu mă lăsa !

Iar în tot acest răstimp, pruncul aluneca încet, uşor, cu demnitate.

Era albastru ca o zambilă, cu pielea cutată, strălucitoare. Era lucios ca marmura. Zăcea pe pat, tremurînd, în praful care îl cuprindea deja într-o peliculă fină.

— Nu mă lăsa !

— Trebuie să respire.

— Woody, mă prăbuşesc, nu mă lăsa !

— Trebuie să plîngă — spuse el, apucînd copilul de picioare şi scuturîndu-l.

Dar nu plîngea.

— Copilul ? — scînci ea.

— Isuse ! Dumnezeule ! N-ai cum să-mi vii în ajutor !

Aşeză pruncul cu faţa în jos, îngenunche deasupra lui şi îi apăsă trupul cu putere, ca să îl facă să tragă aer. Dar, cu toată truda — uitînd chiar şi de nevastă, de tot praful, de casa scuturată de vîntul fierbinte şi de vastul ţinut unde, de-acum, cele mai multe dintre oile sale zăceau muribunde în zăpuşeală — cu tot masajul şi frămîntatul la care supunea micuţul trup, copilul rămase nemişcat. În cele din urmă, renunţă. Femeia se ridicase sprijinită în cot şi se întinse ca să îşi mîngîie copilul, dar el îi dădu mîna la o parte, îşi scoase briceagul şi tăie cordonul ombilical.

— Copilul e mort — spuse el.

— Nu, ascultă, vreau să-l am — spuse ea, agăţîndu-se de braţul lui.

— Copilul e mort.

Trase pînza lungă de pe leagăn şi înfăşură pruncul, strîns, în tifon alb. Scoase legătura din cameră şi o aşeză pe planşeta de pîine din bucătărie. Apoi se dădu înapoi şi stătu în prag, privind. Ţesătura albă se acoperi repede cu o pudră de praf fin ca făina.

A fost trezit din reverie de zgomotul plugului tras de nevasta sa.

O văzu printre gratiile de la pat, întorcîndu-se de la cîmp. Opri catîrul în faţa şopronului şi se sprijini pe grumazul animalului. Îşi legase o batistă la frunte, ca să nu transpire, şi era acoperită de praf din cap pînă în tălpi. Catîrul stătea cu capul în jos, înhămat la plug.

— Nenorociţii de ei ! Dacă face unul vreo mişcare, celălalt e pe jos — spuse Woody.

Nevasta dezlegă chingile de la plug şi duse catîrul în grajd.

Apoi, lumina scăzu treptat şi se lăsă înserarea. Woody se întrebă, mirat, ce se întîmplase cu lumina zilei. Deasupra capului, pomul începu să licărească şi, ridicîndu-şi ochii, văzu că, împreună, călugăriţa şi copilul îi împodobiseră crengile, pînă la cele mai mici rămurele, cu bucăţele de cristal. Se lăsase o linişte adîncă, iar vîntul, domolit acum, tulbura frunzişul şi ciocnea ornamentele de sticlă unele de altele, în clinchet de clopoţei. Treptat, soarele cobora, în straturi de culoare din ce în ce mai întunecată, deasupra cedrilor din depărtare. Woody stătea liniştit, culcat pe pernă, ascultînd zvonul de clopoţei şi urmărind cu privirea umbra patului, care se lungea în curte precum un rac uriaş.

Cînd vorbi, cuvintele îi ieşiră din gură ca un rîu curgînd alene :

— De ce nu mi-a adus apă ?

— Ai chemat-o să-ţi aducă apă ? — întrebă atunci cineva.

Se întoarse şi o văzu pe conducătoarea călugăriţelor în picioare, lîngă el. Glasul se auzea ca din adîncul unei fîntîni.

— Da. Am cerut apă. Am tot strigat după apă.

— Bine, bine, dar ţi-a adus apă, în cele din urmă, nu-i aşa ?

Atunci auzi şi alte voci. Văzu licăriri de lumină, razele de amiază străbătînd prin frunziş şi, imediat după aceea, călugăriţele aplecate deasupra lui. Se simţi apoi luat de o pală de vînt puternic, ca şi cum îi împinseseră patul într-un tunel, apoi adormi.

Cînd s-a trezit, era noapte. Luna plină, acoperită de petice mici de nori, îşi răspîndea lumina peste ţinutul sălbatic transformîndu-l într-o mare albă, cu valuri împietrite.

Ceva mişca în apropiere şi, privind cu atenţie în umbra pomului, o zări pe nevasta lui în picioare, înfăşurată într-o pătură. Se uita la el cu ochi plini de foc întunecat. Se dădu la o parte, făcîndu-i loc în pat, iar pătura se deschise ca o pănuşă şi ea ieşi goală şi fragilă în lumina lunii. Sînii ei mici şi albi, dezgoliţi, păreau ai unei copile, iar picioarele ei îi aminteau, ca întotdeauna, de cele ale unui băiat în creştere. Veni lîngă el, strecurîndu-şi un picior sub trupul lui, iar celălalt peste el, şi se cuibări la subsuoara bărbatului.

Rămaseră tăcuţi, unul lîngă altul, sorbind sunetele nopţii. Auzi broaştele tînguindu-se lîngă canal, ţîrîitul greierilor şi, scăldînd totul cu o ploaie în cascadă, explozia surdă a stelelor.

Bărbatul privi copacul navigînd grăbit, deasupra capetelor lor, pe cerul nopţii, neabătut din drumul către ţintă. Purta cu el, prinsă în plasa ramurilor sale, luna ca un potir, sau ca un fluture de noapte uriaş.

Deşteptîndu-se, în dimineaţa următoare, o găsi pe soţia sa ghemuită lîngă el, rece ca marmura. O luă de umeri şi o scuturâ, dar nu se mişcă. Se depărtă puţin şi o privi. Părul îi era aspru de la atîta praf şi pleavă ; pielea nasului i se jupuia de la soare, iar buzele îi erau acoperite de băşici. Apucă pătura strînsă la spatele ei şi îi vîrî marginile sub ea, învelind-o strîns, la adăpost. Apoi observă, în pom, la bifurcaţia crengilor, dreaptă, sticla cu somnifere pe care i-o dăduseră la spital şi care era, acum, pe jumătate goală.

— Te gîndeşti să scapi de mine aşa ? — o întrebă el mînios.

Mult timp, stătu cu privirea aţintită la faţa ei suptă şi amărîtă, cu lacrimile şiroindu-i din ochii închişi, în păr.

Apoi se întinse lîngă ea şi stătu nemişcat, în timp ce orele treceau, iar arşiţa zilei se înteţea. Copacul nu făcea

umbră destul pentru a-i adăposti de valurile albe de zăpuşeală agresivă. Stătea culcat lîngă nevasta lui, sub soarele de la amiază, imaginîndu-şi o furtună iscîndu-se deasupra capetelor lor şi udîndu-i pînă la piele, iar, în unele momente, avea senzaţia că, pe undeva, foarte aproape, există apă : dar, imediat, auzea scheunatul căţelului şi îl simţea lingîndu-i sudoarea sărată din palmă. Atunci îşi amintea că se aflau într-o perioadă foarte uscată de vară şi că mai urmau încă multe zile fără ploaie.

Luă căţelul şi îl aşeză jos, lîngă pat, sperînd că o să îşi revină şi că o să plece după apă, dar animalul rămase acolo, vlăguit, privind la propria umbră care i se întindea între cele patru labe, ca o băltoacă.

— Du-te şi stai acolo, pe treapta aia, puişor — spuse Woody, uitînd că nevasta era culcată lîngă el, învelită în pătură, la adăpost. Poate că, aşa, o să te bage în seamă.

Atunci i se păru că aude zgomot dinspre pompă, îşi îndreptă ochii spre casă şi îl cuprinse mirarea văzîndu-le, din nou, pe călugăriţe. Se apropiau în grup.

— Să nu mai faceţi un pas spre mine, dacă nu aduceţi apă ! — strigă Woody.

Conducătoarea grupului îşi ridică o mînă şi răspunse :

— Este exact ceea ce aveam de gînd să facem, domnule Hart. Ne gîndeam că poate aţi vrea să mergeţi cu noi, la rîu.

Îl bufni rîsul, gîndindu-se la pămîntul presărat, ici şi colo, cu cîteva canale de scurgere.

— Care rîu ?

— Cel pe care l-am trecut venind aici.

Apoi îl înconjurară din toate părţile, îl ridicară şi îl puseră în picioare, lîngă pat, fără nici un efort.

— Ei, staţi aşa. Cred că trebuie să vorbiţi, întîi, cu doamna Hart.

Dar, pînă să termine, îl şi apucaseră, strecurîndu-şi braţele în jurul trupului său, iar conducătoarea călugăriţelor arătă spre drum, în jos, şi îi spuse :

— Nu e mult pînă acolo, la colină, domnule Hart. Ce, credeai că este aşa de departe, poate într-o ţară străină ?

O porniră încet, cu bărbatul între ele, iar el se întreba la ce colină s-ar fi putut ea referi, pentru că ţinutul lor

era neted ca în palmă. Privi înainte şi zări copilul blond aşteptînd în picioare, la poartă, şi uitîndu-se înapoi.

— Trebuie să-i spunem şi ei, dacă mergem spre păşune — spuse Woody.

Dar ele îl purtară prin curte, fără să se oprească, trecură pe poartă şi, cînd ieşiră în ţinutul sălbatic, privind înainte, el văzu copilul stînd în picioare, în colb, şi făcîndu-le semn să se grăbească.

— Nu l-aş lăsa să se îndepărteze prea mult — spuse Woody şi simţi cum drumul urca, încet şi lung, în pantă.

Cînd ajunseră în vîrf, privi în jos, spre rîul mare care şerpuia alene, cu o strălucire orbitoare în unde, iar acum şi-l aminti bine, cu micul crîng de sălcii şi ierburile lui foşnitoare. Văzu lumina săgetînd apa în sclipiri care se întindeau cu repeziciune în undele răscolite de vînt.

— Pare un loc bun de popas, chiar aici, sub sălcii — spuse el.

Merseră încet, prin iarba înaltă, iar copilul alerga în faţă, lăsînd, în urmă, o brazdă de argint în verdeaţă.

— Ar trebui să ştie şi ea unde ne găseşte — spuse Woody. Poate vreuna dintre voi să meargă înapoi şi să-i spună ? Probabil că este încă la cîmp, în spatele şopronului.

Atunci, se strînseră în jurul lui, la umbră, sub sălcii. Simţi cum este tras uşor spre pămînt şi avu impresia că îl zărea pe copil, gol, intrînd în apă.

— E timpul să-l îmbăiem — spuse conducătoarea.

La început, crezu că vorbeau despre băiat. Dar, aplecîndu-se mai mult peste el, văzu că îşi scoseseră hainele cenuşii şi aspre. În timp ce apa se ridica în jurul lor, razele care îi cuprindeau în vîlvătaia soarelui străluceau din ce în ce mai orbitor, pînă cînd nu mai văzu decît feţele lor în rîul, întins şi leneş, de lumină.

RAYMOND CARVER

S-a născut la 25 mai 1938 în Clatskanie, Oregon. Copilăreşte în Yakima, un orăşel din statul Washington. Tatăl era muncitor la o fabrică de cherestea. Mama, vînzătoare într-un magazin. După terminarea liceului, Carver lucrează la un gater în Chester, California, unde era angajat şi tatăl său. Strînge bani şi după şase luni fuge de aici. În 1957 se căsătoreşte cu Maryann Burk, o fată de şaisprezece ani, cu care va avea doi copii. Urmează o perioadă dificilă, cu schimbări frecvente de slujbă. „Nu pot să spun că am avut o tinereţe", mărturiseşte Raymond Carver într-un interviu acordat Monei Simpson în *Paris Review*. „Ne-am trezit amîndoi într-o situaţie în care nu ştiam ce să facem. Am făcut însă tot ce am putut. Adică tot ce s-ar fi putut face." Lucrează ca muncitor, portar, vînzător de benzină, mai ales noaptea, fiindcă în timpul zilei trebuie să urmeze cursurile la colegiu. În 1958 se înscrie la Chico State College, din California. Aici face un curs introductiv de literatură cu John Gardner, scriitor care va exercita o mare influenţă asupra sa. Gardner îl recomandă unor reviste literare, şi tot el îl ajută să-şi contureze o voce narativă. „Nu înceta să-mi repete cît de important este să foloseşti în proză limbajul obişnuit, cum altfel i-aş putea spune, limbajul acesta pe care îl folosim zi de zi, limbajul unei discuţii fireşti", povesteşte Raymond Carver. Este îndemnat de Richard Day şi John Gardner să urmeze seminarul de creaţie literară de la University of Iowa. Carver, lipsit de sprijin financiar, e silit să renunţe totuşi la studii, după ce obţinuse în 1963 licenţa la Humboldt State University. Se întoarce la Sacramento, unde se

angajează portar la spitalul din oraş. Anul lansării este 1967, cînd îi apare povestirea *Will You Please Be Quiet, Please ?* în antologia editată de Martha Foley *The Best American Short Stories*. Lucrează o perioadă la *Science Research Associates*, Inc., ca redactor, 1967—1970. În 1970 rămîne fără serviciu. Se consacră scrisului, trăind numai din ajutorul de şomaj. După 1976, anul apariţiei volumului *Will You Please Be Quiet, Please ?*, numele său dobîndeşte o rezonanţă naţională. Invitat să predea literatura la University of California, 1971—1972 ; University of Iowa, 1972—1973 ; Goddard College, din Vermont, 1977—1978 ; University of Texas, 1978—1979 şi Syracuse University, 1980—1983. În 1983 intră în posesia Premiului Mildred şi Harold Strauss, care îi asigură un venit anual neimpozabil de 35 000 de dolari. Se stabileşte la Port Angeles, Washington. Raymond Carver moare la 2 august 1988, răpus de un cancer la plămîn. Anunţînd dispariţia sa, revista *Time* face scriitorului american următorul portret : „Poet şi autor de proză scurtă, scriitor cu o vastă experienţă de viaţă, cel mai de seamă reprezentant al stilului american cunoscut sub numele de minimalism". (*Time*, 15 august 1988)

Scrie poezie, povestiri şi eseu.

Volume de poezie : *Winter Insomnia (Insomnii de iarnă)*, Kayak Press, 1970 ; *At Night the Salmon Move (Somonul nopţii scapă)*, Capra Press, 1976 ; *Ultramarine (Ultramarină)*, Random House, 1986.

Volume de povestiri : *Put Yourself in My Shoes (Pune-te în locul meu)*, Capra Press, 1976 ; *Will You Please Be Quiet, Please ? (Puţină linişte, vă rog !)*, McGraw-Hill, 1976 ; *What We Talk About When We Talk About Love (Şi dacă vorbim despre dragoste, despre ce vorbim totuşi ?)*, Knopf, 1981 ; *Cathedral (Catedrala)*, Knopf, 1983 ; *Where I'm Calling From (De unde te chem)*, Atlantic Monthly Press, 1988.

Volum de eseuri, poeme şi povestiri : *Fires (Focuri)*, Capra Press, 1984.

Prezent în antologia *Prize Stories : The O. Henry Awards* în 1974, 1975, 1980, 1982, 1988 şi în *The Best*

American Short Stories în 1967, 1982, 1983. Primește de două ori bursa acordată de Fundația Națională pentru Artă. Bursă Guggenheim, 1979. Premiul Mildred și Harold Strauss, 1983. Membru al Academiei Americane și al Institutului de Artă și Literatură din 1988.
Opera lui Raymond Carver a fost tradusă în douăzeci de limbi.

Will You Please Be Quiet, Please ? (Puțină liniște, vă rog !), 1976, include douăzeci și două de povestiri localizate, în cea mai mare parte, pe coasta de nord-vest a Pacificului și avînd ca personaje oameni obișnuiți în situații obișnuite. „Povestirile abundă în detalii precise, în imagini și conversații aranjate în așa fel, încît să poată dezvălui suferința, nefericirea și uneori spaima care se ascund sub învelișul banal al vieții." (Margo Johnson, în *Newsweek)* „Povestirile explorează deprimanta goliciune și inutilitate care domină viața americană, banalitățile care ocupă timpul, neliniștea care urmărește îndeaproape trecerea orelor, zilelor, anilor." *(Publishers Weekly)*

What We Talk About When We Talk About Love (Și dacă vorbim despre dragoste, despre ce vorbim totuși ?), 1981. Folosindu-se de același stil laconic, direct, Carver continuă să redea neliniștile ascunse sub prozaicul existenței cotidiene. Criticul Michael Koepf consideră volumul ca pe un semn al „noului val" în proza scurtă americană *(San Francisco Review of Books)*. „Povestirile acestea ne arată adevărata noastră înfățișare : singuri, fără speranțe, supraviețuind într-un peisaj mohorît. Sîntem săraci în mijlocul abundenței : o sărăcie sufletească, surprinsă atît de firesc în povestirile lui Carver. Deși scurte, ele ne transmit mai mult decît un raft întreg de volume. Carver nu risipește cuvintele. Povestirile sale sînt imagini condensate ale melancoliei." *(Publishers Weekly)*

Cathedral (Catedrala), 1983, e considerată cea mai bună carte de povestiri a lui Carver. Propusă pentru premiul Pulitzer în 1984. „Carver și-a descoperit cu acest volum o voce mai tonică, care știe să ierte, cu totul altceva decît folosise în volumele anterioare. Epifaniile devin acum posibile, o concesie niciodată oferită în trecut." *(Current Biography Yearbook*, 1984) „Carver ne apare ca un scrii-

tor de o copleşitoare compasiune şi integritate, neîmpovărat de nici un fel de preţiozitate sau aere, urmărind, dezvăluind doar lumea pe care o vede. Iar privirea lui este atît de limpede, încît rămînem impresionaţi de priveliştea care ni se oferă." (Jonathan Yardley, în *Washington Post Book World)*

Where I'm Calling From (De unde te chem), 1988, volum de povestiri primit elogios de critică. „Putem afirma că Raymond Carver se numără deja printre maeştrii genului scurt." *(The New York Review of Books)* „Povestirile lui Carver sînt adevărate capodopere ale prozei scurte americane." *(The New York Times Book Review)* „Scrise într-un stil extrem de simplu, oglindind limbajul obişnuit, povestirile lui Carver exercită asupra cititorului o adevărată fascinaţie." *(Newsday)*

La întrebarea „Care vi se par cele mai interesante tendinţe în proza americană de azi ?", Raymond Carver răspunde :

„Oare a mai existat vreo epocă atît de favorabilă autorilor de povestiri ? Nu cred. În orice caz, din cîte ştiu eu, nu. Cu ani în urmă, mai precis acum zece ani, un autor de povestiri bătea la uşa multor edituri pînă reuşea să publice. Nu vreau să spun că acum ar fi uşor de pătruns. Vreau doar să spun că acum zece ani era mult mai greu. Editorii, experţi în evaluarea pieţei, ştiau că nu există o cerere prea mare de povestiri, că nu există un public care să citească aşa ceva, şi de aceea se lăsau greu convinşi să scoată un volum de povestiri. Era o întreprindere nerentabilă, ziceau ei, care ar fi trebuit lăsată, ca şi poezia, de altfel, pe seama editurilor mici, independente, sau a acelor, tot mai puţine, edituri universitare.

Astăzi, după cum se ştie, situaţia este cu totul diferită. Nu numai editurile mici sau cele universitare publică volume de povestiri, ci şi marile edituri, care şi-au făcut chiar un obicei din a scoate prima carte a unui autor (apoi a doua, sau a treia), în tiraje respectabile. Revistele, televiziunea recenzează pe larg şi cu destulă regularitate ultimele apariţii în acest domeniu. Este epoca povestirii. Şi, după părerea mea, cel mai important fenomen literar al zilelor noastre." *(Michigan Quarterly Review,* 4/1987)

Povestirea *Are You a Doctor (Nu cumva eşti medic ?)* a fost preluată după volumul *Will You Please Be Quiet, Please ?*, McGraw-Hill, 1976.
Povestirea *A Small, Good Thing (Un leac bun şi uşor)* a apărut iniţial în revista *Ploughshares.* Inclusă în *Prize Stories : The O. Henry Awards 1983* (Premiul I). Pentru traducere s-a folosit textul din volumul Raymond Carver, *Cathedral,* Knopf, 1983.
Povestirea *Cathedral (Catedrala)* a fost inclusă de John Gardner şi Shannon Ravenel în *The Best American Short Stories 1982.* Pentru traducere s-a folosit volumul Raymond Carver, *Cathedral,* Knopf, 1983.

NU CUMVA EŞTI MEDIC?

Pentru Gordon Lish

Cînd a sunat telefonul, era în papuci, pijama şi halat. Ieşi în grabă din birou. Cum era trecut de ora zece, îşi închipui că era soţia lui. Obişnuia să sune, aşa tîrziu, după cîteva pahare, de fiecare dată cînd nu era acasă. Făcea achiziţii de mărfuri şi toată săptămîna fusese plecată cu treburi.

— Alo, tu eşti, draga mea ? Alo — repetă el.

— Cine e ? — întrebă o voce de femeie.

— Ei bine, cine e ? Ce număr aţi format ?

— Staţi puţin, — spuse femeia — 273-8063.

— Acesta e numărul meu — spuse el. De unde-l aveţi ?

— Nu ştiu. Era scris pe o hîrtie, cînd am venit acasă de la serviciu.

— Cine l-a scris ?

— Nu ştiu exact cine. Cred că cea care a stat cu copilul cît am fost plecată. Probabil că ea l-a lăsat.

— N-aţi întrebat-o ?

— Nu. Nici măcar nu are telefon. Altfel aş fi sunat-o.

— Ei bine, nu ştiu de unde-l are, dar e numărul meu de telefon şi nici măcar nu figurează în cartea de telefon. V-aş fi recunoscător dacă l-aţi arunca. Alo, alo ! M-auziţi ?

— Da, v-aud.

— Mai aveţi şi altceva să-mi spuneţi ? Pentru că e tîrziu şi am treabă.

Nu a avut intenţia să fie nepoliticos, dar nu-şi putea permite să fie imprudent. Se aşeză pe scaunul de lîngă telefon şi spuse :

— N-am vrut să vă jignesc. Am vrut să spun numai că e tîrziu şi recunosc că sînt îngrijorat de cum aţi aflat numărul meu de telefon.

Îşi scoase un papuc şi începu să-şi maseze piciorul, aşteptînd un răspuns.

— Nici eu nu ştiu cum. V-am spus că l-am găsit scris aşa, fără nici un nume sau vreo altă însemnare. O s-o întreb pe Annette, — ea are grijă de copil — cînd o văd mîine. N-am vrut să vă deranjez. Abia acum am găsit hîrtia. De cînd am ajuns acasă, am stat numai la bucătărie.

— Nu-i nimic. Lăsaţi-o baltă. Aruncaţi-o numai şi nu vă mai gîndiţi. Nu e nici o problemă, aşa că nu vă faceţi griji. Îşi mută receptorul la cealaltă ureche.

— Păreţi a fi un om bun — spuse femeia.

— Da ? E drăguţ din partea dumneavoastră să-mi spuneţi asta. Ştia că trebuie să închidă, dar era plăcut să audă un glas, chiar şi pe al său, în liniştea din încăpere.

— Oh, da — spuse ea. Mă pricep la oameni.

Se opri din masaj.

— Cum vă numiţi, dacă nu vă deranjează întrebarea ?

— Numele meu este Arnold — răspunse el.

— Şi care e numele mic ?

El ezită să răspundă.

— Arnold este numele mic.

— O, scuzaţi-mă. Arnold e numele de botez ? Şi care e numele tău de familie, Arnold ?

— De data asta trebuie să închid — spuse el.

— Arnold, pentru numele lui Dumnezeu, eu sînt Clara Holt. Acum, spune-mi, tu eşti domnul Arnold şi mai cum ?

— Arnold Breit — spuse el şi adăugă repede, Clara Holt. E un nume frumos. Dar acum, chiar trebuie să închid, domnişoară Holt. Aştept un telefon.

— Îmi pare rău, Arnold, n-am vrut să pierzi timpul cu mine.

— Nu face nimic — spuse el. Mi-a făcut plăcere să stau de vorbă cu tine.

— Eşti drăguţ că mi-o spui.

— Poţi să rămîi puţin la telefon ? — întrebă el. Trebuie să verific ceva.

Se duse în camera de lucru ca să-şi ia un trabuc, îl aprinse într-un minut cu bricheta de birou, apoi îşi scoase ochelarii şi se uită în oglinda de deasupra căminului. Cînd se întoarse la telefon, îi era aproape teamă că ea închisese.

— Alo !

— Alo, Arnold — spuse ea.

— Am crezut că ai închis.

— Oh, nu.

— Cît priveşte numărul meu de telefon, nu cred că trebuie să ne facem griji. Bănuiesc că poţi să-l arunci.

— O să-l arunc, Arnold.

— Ei bine, în acest caz, va trebui să-ţi spun la revedere.

— Bineînţeles. Şi-acum o să-ţi spun noapte bună. O auzi trăgînd aer în piept.

— Ştiu că sînt insistentă, Arnold, dar nu crezi că am putea să ne întîlnim undeva ca să stăm de vorbă ? Numai pentru cîteva minute ?

— Îmi pare rău, dar este imposibil.

— Numai pentru un minut, Arnold. Felul cum ţi-am aflat numărul de telefon şi totul după aceea. Sînt foarte, foarte implicată, Arnold.

— Dar sînt un bărbat în vîrstă.

— Nu-i adevărat.

Nu răspunse nimic.

— N-am putea să ne întîlnim undeva, Arnold ?

Apoi continuă :

— Ştii, nu ţi-am spus chiar totul. Mai e ceva.

— Ce vrei să spui ? Ce înseamnă asta ? Alo !

Închisese deja.

În timp ce se pregătea să meargă la culcare, telefonă soţia lui, uşor ameţită, îşi putu el da seama, şi stătură puţin de vorbă, dar nu îi spuse nimic despre celălalt telefon. Mai tîrziu, pe cînd strîngea cuvertura, telefonul sună din nou.

Ridică receptorul.

— Alo, Arnold Breit la telefon.

— Arnold, îmi pare rău că ni s-a întrerupt convorbirea. După cum spuneam, cred că trebuie neapărat să ne întîlnim.

A doua zi după-amiază, în timp ce descuia uşa, auzi telefonul. Îşi lăsă servieta şi, aşa cum era îmbrăcat, cu pălăria, mănuşile şi paltonul pe el, se grăbi la telefon.

— Arnold, iartă-mă că te deranjez din nou. Dar trebuie să vii la mine, în seara asta pe la nouă, nouă şi jumătate. Poţi să faci asta pentru mine, Arnold ?

Îşi simţi inima bătîndu-i mai tare cînd o auzi pronunţîndu-i numele.

— Nu pot să fac asta — spuse el.

— Te rog, Arnold. E foarte important, altfel nu ţi-aş cere-o. Nu pot să plec de-acasă, în seara asta, pentru că fetiţa mea e răcită. Cheryl e bolnavă şi mi-e teamă pentru băiat, să nu ia şi el guturaiul.

— Dar soţul tău ?

Aşteptă.

— Nu sînt măritată. O să vii, da ?

— Nu promit — spuse el.

— Te implor, vino !

Apoi îi dădu adresa şi închise.

— Te implor, vino — repetă el, cu receptorul în mînă.

Încet, îşi scoase mănuşile, apoi paltonul. Avea sentimentul că trebuie să fie prudent. Se duse să se spele. Cînd se uită în oglinda de la baie, îşi descoperi pălăria pe cap. Atunci hotărî să se ducă la ea, îşi scoase pălăria şi ochelarii şi începu să-şi săpunească faţa. După aceea îşi examină unghiile.

— Eşti sigur că asta e strada ? — îl întrebă pe şofer.

— Asta e strada şi acolo e casa — spuse şoferul.

— Mergi mai departe — spuse el. Mă dau jos la capătul străzii.

Plăti taxiul. Becurile de la ferestrele etajelor superioare luminau balcoanele şi vedea jardinierele de pe margine, iar ici-colo cîte un scaun sau o masă de grădină. Aplecat peste balcon, sprijinindu-şi braţele de balustradă, un bărbat masiv îl urmărea cu privirea, în timp ce se îndrepta spre uşa de la intrare.

Apăsă butonul de sub numele C. Holt. Se auzi soneria şi intră cu paşi grăbiţi. Urcă treptele încet, oprindu-se să îşi tragă sufletul la fiecare palier. Îşi aminti ho-

telul din Luxemburg, cu cele cinci etaje pe care le urcaseră el şi soţia lui, cu mulţi ani în urmă. Brusc, simţi o durere într-o parte, îşi închipui că era inima şi-şi imaginâ picioarele cedîndu-i, urmînd o cădere zgomotoasă, pînă la capătul scărilor. Îşi scoase batista şi-şi şterse fruntea, apoi îşi scoase ochelarii şi începu să cureţe lentilele, aşteptînd să-i scadă pulsul.

Privi spre capătul coridorului. Era o linişte neobişnuită pentru un bloc de asemenea dimensiuni. Se opri în faţa uşii ei, îşi scoase pălăria şi bătu uşor. Uşa se crăpă puţin, atît cît să iasă la iveală o fetiţă durdulie în pijama.

— Tu eşti Arnold Breit ? — întrebă ea.

— Da, eu sînt. Mama ta e acasă ?

— Mama a spus să intri. A spus că se duce la farmacie să cumpere sirop de tuse şi aspirină.

Închise uşa după el.

— Cum te cheamă ? Mama ta mi-a spus, dar am uitat. Cum fetiţa nu îi răspunse, mai încercă o dată.

— Cheryl — spuse ea. C-h-e-r-y-l.

— Da, acum mi-am adus aminte. Recunoaşte că eram foarte aproape.

Fetiţa se aşeză pe o pernă în celălalt capăt al încăperii şi îl fixă cu privirea.

— Deci eşti bolnavă, nu ? — întrebă el.

Fetiţa clătină din cap.

— Nu eşti bolnavă ?

— Nu.

Îşi roti privirea. Camera era luminată de un lampadar de bronz, prevăzut cu o scrumieră şi un stativ de reviste. La peretele opus se găsea un televizor. Era deschis, cu volumul scăzut. Un hol îngust, în care dădea bucătăria, ducea spre încăperile din spate. Cuptorul era aprins, iar în aer se simţea un miros de medicament. Pe măsuţa de ceai se găseau cîteva agrafe şi bigudiuri. Un halat roz de baie atîrna pe spateaza unei canapele.

Se uită din nou la copil, apoi îşi ridică ochii spre bucătărie şi spre uşile cu geam care dădeau în balcon. Erau întredeschise şi simţi un mic fior amintindu-şi de bărbatul masiv în pulover.

— Mama a ieşit pentru un minut — spuse copilul, ca şi cînd s-ar fi trezit, brusc, din somn.

Se aplecă înainte, pe vîrfuri, cu pălăria în mînă şi se uită ţintă la ea.

— Cred că e mai bine să plec — spuse el.

O cheie se răsuci în broască, uşa se deschise brusc şi apăru o femeie mică de statură, pistruiată, la vreo treizeci de ani, cu o pungă de hîrtie în braţe.

— Arnold ? Îmi pare bine că te văd.

Stînjenită, îl măsură rapid din ochi şi dădu uşor din cap, în timp ce se îndrepta cu punga spre bucătărie. Auzi uşa de la un dulap închizîndu-se. Copilul şedea pe pernă şi-l privea. Îşi lăsă greutatea trupului pe un picior, apoi pe celălalt şi, dintr-o singură mişcare, îşi puse pălăria pe cap, apoi o scoase cînd femeia îşi făcu din nou apariţia.

— Nu cumva eşti medic ? — îl întrebă ea dintr-o dată.

— Nu — spuse el surprins. Nu, nu sînt medic.

— Ştii, Cheryl e bolnavă. M-am gîndit să te întreb. De ce nu i-ai luat domnului paltonul ? — spuse ea, întorcîndu-se spre copil. Scuz-o, te rog, nu sîntem obişnuiţi cu musafirii.

Se simţea stînjenit.

— Nu mai pot să stau. De fapt, nici n-ar fi trebuit să vin.

— Ia loc, te rog. Nu putem sta de vorbă aşa. Lasă-mă să-i dau întîi doctoria. Apoi putem discuta.

— Chiar trebuie să plec. Din glasul tău, am crezut că e ceva urgent. Dar trebuie neapărat să plec.

Se uită în jos, la mîinile sale, şi îşi dădu seama că gesticulase uşor cu ele.

— Pun de ceai — o auzi el spunînd, ca şi cum nu-l ascultase. Apoi îi dau medicamentele şi putem sta de vorbă, după aceea.

O luă pe fetiţă de umeri şi o ghidă spre bucătărie. O văzu pe mamă luînd o lingură, deschizînd o sticlă, după ce se uitase, întîi, la etichetă, şi turnînd două doze.

— Acum îi spui noapte bună domnului Breit, scumpo, şi te duci în camera ta.

Arnold dădu din cap spre copil, apoi o urmă pe femeie în bucătărie. Nu se aşeză pe scaunul indicat de ea, ci pe

un altul, de unde vedea balconul, holul dormitorului şi camera de zi, care era destul de mică.

— Te deranjează dacă îmi aprind un trabuc ? — întrebă el.

— Nu. Nu mă deranjează, Arnold. Te rog.

Se hotărî să nu fumeze. Îşi puse mîinile pe genunchi, se aplecă înainte şi-şi luă un aer serios.

— Totul este un mister pentru mine — spuse el. Te asigur că e complet în afara normalului.

— Înţeleg, Arnold. Probabil că vrei să afli cum am intrat în posesia numărului tău de telefon.

— Aşa este.

Stăteau faţă-n faţă, aşteptînd să fiarbă apa. Se auzea televizorul. Îşi plimbă privirea prin bucătărie, apoi îşi îndreptă ochii din nou spre balcon. Apa începu să clocotească.

— Erai pe cale să-mi spui povestea numărului de telefon.

— Poftim, Arnold ? A da, scuză-mă.

El îşi drese glasul.

— Spune-mi cum mi-ai aflat numărul de telefon.

— Am întrebat-o pe Annette, persoana care are grijă de fetiţă, dar desigur că ştii asta. Oricum, mi-a spus că a sunat telefonul şi că cineva a vrut să vorbească cu mine. A lăsat un număr la care trebuia să sun şi era numărul tău de telefon. Asta e tot ce ştiu.

Îşi făcu de lucru cu o ceaşcă din faţa ei.

— Îţi fierbe apa — spuse el.

Ea scoase linguriţe, lapte şi zahăr şi turnă apa aburindă peste pliculeţele de ceai.

El îşi puse zahăr şi mestecă.

— Ai spus că e absolut necesar să vin.

— A, asta era, Arnold — spuse ea întorcîndu-şi faţa de la el. Nu ştiu ce mi-a venit. Nu-mi dau seama ce mi-a trecut atunci prin cap.

— Deci nu e nimic ? — întrebă el.

— Nu. Adică, da.

Clătină din cap.

— Adică ce-ai zis. Nu e nimic.

— Aşa, deci — spuse el.

Continuă să-şi amestece ceaiul. De pe coridor se auzea televizorul.

— E ciudat — spuse el după un minut, vorbind parcă pentru sine. Foarte ciudat. Zîmbi uşor, apoi îşi dădu ceaşca la o parte şi-şi atinse buzele cu şervetelul.

— Doar nu vrei să pleci, acum ?

— Trebuie. Aştept un telefon.

— Nu încă, Arnold.

Ea îşi împinse scaunul în spate, hîrşîindu-l pe podea, şi se ridică. Ochii îi erau de un verde deschis, adînciţi în orbite şi încercănaţi — la început, el crezuse că era machiaj —, iar faţa îi era palidă. Scîrbit de el însuşi, ştiind că urma să se dispreţuiască pentru ceea ce făcea, se ridică în picioare şi, cu stîngăcie, o cuprinse de mijloc. Ea se lăsă sărutată, bătînd din pleoape şi închizîndu-le cu o mişcare rapidă.

— E tîrziu — spuse el dîndu-i drumul şi întorcîndu-se cu o oarecare nesiguranţă. Ai fost foarte amabilă, dar trebuie să plec, doamnă Holt. Îţi mulţumesc. Mulţumesc pentru ceai.

— O să mai vii, nu-i aşa, Arnold ? — spuse ea.

El clătină din cap.

Îl urmă pînă la uşă, unde el îi întinse mîna. Încă mai auzea televizorul de pe coridor, Îl auzea mai tare, ca şi cum cineva ar fi mărit volumul. Îşi aminti atunci de celălalt copil, băiatul. Unde era ? Ea îi luă mîna şi o duse repede la buze.

— Nu trebuie să mă uiţi, Arnold.

— N-o să te uit, Clara. Clara Holt.

— Îmi pare bine că ai venit în seara asta. Am avut o discuţie plăcută.

Îi culese un fir de păr sau de aţă de pe gulerul hainei.

— Sînt foarte bucuroasă că ai venit şi sînt sigură că o să mai vii.

O privi cu atenţie, dar, deja, ochii ei treceau prin el, pierduţi, ca şi cum încerca să îşi amintească ceva.

— Şi acum, noapte bună, Arnold — spuse ea şi închise uşa, aproape prinzîndu-i paltonul.

— Ciudat — spuse el, coborînd primele trepte.

Cînd ajunse pe trotuar, trase adînc aer în piept şi se opri un minut ca să se uite înapoi la clădire. Dar nu fu

în stare să își dea seama care era balconul ei. Bărbatul masiv se mișcă ușor, așa cum stătea sprijinit de balustradă, și continuă să îl privească de la balcon. O porni cu mîinile adîncite în buzunarele de la palton.

Cînd ajunse acasă, telefonul suna. Stătu în picioare, fără să scoată nici un zgomot, în mijlocul camerei, ținînd cheia între degete, pînă cînd telefonul se opri. Apoi, atent și tandru, își duse mîna la piept și palpă, prin straturile de haine, zona inimii, care-i bătea mai tare. După un timp se duse în dormitor.

Imediat după aceea, telefonul începu să sune și, de data asta, Arnold răspunse.

— Arnold. Arnold Breit la telefon — spuse el.

— Arnold ? Măi, măi, dar ce protocolari sîntem astă-seară — spuse soția lui cu un glas apăsat, tachinîndu-l. De la ora 9 sun întruna. Ai fost în oraș la distracții ?

El rămase tăcut, atent numai la vocea ei.

— Arnold, ești pe fir ? Arnold, tu ești ?

UN LEAC BUN ŞI UŞOR

Era sîmbătă după-amiaza. Se urcă în maşină şi porni spre brutăria din centru. După ce răsfoi catalogul cu reclame de prăjituri, comandă un tort de ciocolată. Era prăjitura preferată a fiului ei. Tortul era decorat cu o navetă spaţială, cu o rampă de lansare, cu cîteva stele albe, iar într-o parte avea o planetă din glazură vişinie, sub care urma să fie scris, cu litere verzi, numele băiatului, SCOTTY. Băieţelul împlinea luni opt ani. Brutarul, un bătrîn cu grumaz butucănos, o asculta impasibil. Purta un halat alb, care arăta mai mult a salopetă. Două curele trase pe sub braţe îi încingeau mijlocul lăbărţat. Îşi şterse palmele de halat în timp ce o asculta. Se uită atent la reclamele din catalog, lăsînd-o pe femeia din faţa lui să vorbească pe îndelete. Nu venise demult la lucru. Îl aşteptau cuptoarele, şi o noapte întreagă. Nu era grăbit.

Ea îşi lăsă numele, Ann Weiss, şi numărul de telefon. Tortul trebuia să fie gata luni dimineaţă. Seara, urma să-l pună pe masă pentru invitaţii băieţelului. Avea timp suficient. Brutarul era plictisit. N-avea chef de amabilităţi. Se limită la cîteva cuvinte, la strictul necesar. Ann se simţea stînjenită. Cînd brutarul se aplecă deasupra tejghelei cu creionul în mînă, îl privi mai atent. Îi văzu trăsăturile grosolane. Probabil că toată viaţa lui nu făcuse decît un singur lucru, gîndi ea. Să frămînte aluatul. Ann avea treizeci şi trei de ani şi era mama unui copil. Îşi închipuia că un om de vîrsta brutarului — era destul de bătrîn pentru a-i fi tată — avea copii care, la vremea lor, îşi sărbătoriseră şi ei ziua de naştere în faţa prăjiturilor preferate. De aceea ar fi trebuit să fie mai înţelegător cu ea, gîndi Ann. Brutarul îi vorbea însă plictisit, cu o oarecare

politețe, dar plictisit. Își dădu seama că nu mai are rost să încerce. Privi pe lîngă el : în fundul brutăriei se afla o masă lungă, masivă, de lemn, pe care stăteau stivuite, la un capăt, niște tăvi de aluminiu ; lîngă masă era un dulap metalic, cu etajere goale. Mai încolo, se vedea un cuptor uriaș. Radioul era deschis. Din spate se auzea o melodie country.

Brutarul terminase de scris. Îi dădu bonul de comandă, închise catalogul, se uită la ea și spuse : „Luni dimineață". Ea îi mulțumi, se întoarse la mașină și plecă spre casă.

Luni dimineață, sărbătoritul se îndrepta spre școală împreună cu un coleg. Ronțăiau amîndoi cartofi prăjiți dintr-o pungă pe care o plimbau dintr-o mînă în alta. Vorbeau despre întîlnirea lor din seara aceea. Cu ochii la prietenul său, sărbătoritul coborî de pe trotuar, chiar în intersecție. În aceeași clipă, o mașină îl lovi. Băiețelul se prăbuși. Capul îi alunecă în rigolă, iar picioarele în stradă. Închisese ochii. Picioarele continuau să se agite încercînd parcă să se cațere pe un zid. Rămas pe trotuar, celălalt băiat scăpă punga din mînă și izbucni în plîns. Șoferul oprise în mijlocul drumului, nu departe de ei, și îi privea, peste umăr, de pe locul său. Îl văzu pe băiat ridicîndu-se cu greu de pe jos. Se clătina. Părea amețit din cauza loviturii, dar întreg. Șoferul porni motorul și dispăru.

Sărbătoritul nu plîngea. Parcă amuțise. Nu dădu nici un răspuns cînd celălalt îl întrebă cum se simte. Se despărțiră. El o luă spre casă, iar colegul lui spre școală. După ce ajunse acasă, sărbătoritul îi povesti mamei despre accident. Ea stătea lîngă el, pe canapea, ținîndu-i mîinile în poală și întrebîndu-l întruna : „Scotty, Scotty dragă, te simți bine, copilașul meu ?" Ar fi trebuit să cheme salvarea, gîndi ea. Băiețelul se întinse pe canapea și închise ochii. Trupul îi zăcea inert. Ea încercă să-l trezească. Se repezi apoi la telefon și îl sună pe soțul său la serviciu. Howard o sfătui să-și păstreze calmul, să-și păstreze firea. După ce termină convorbirea, chemă o ambulanță pentru copil, iar el se urcă în mașină și plecă la spital.

Aniversarea a fost desigur contramandată. Copilul fusese internat în spital. Diagnostic : comoție ușoară, stare

de şoc. Ca să împiedice asfixierea — băieţelul vomitase pe drum —, medicii au intervenit, aspirîndu-i lichidul din plămîni. Copilul dumneavoastră se află acum într-un somn profund, nici vorbă de comă, accentuă doctorul Francis, pentru a-i linişti pe părinţii cuprinşi de panică, nici vorbă de comă. La ora unsprezece noaptea, cînd băiatul părea că se odihneşte după numeroasele radiografii şi analize, şi cînd era de aşteptat ca el să se trezească în scurt timp, restabilit, Howard plecă acasă. Stătuse cu Ann la spital toată seara. Acum voia să se repeadă pînă acasă, să facă un duş şi să se schimbe.

— Mă întorc într-o oră, îi spusese el.

Ea încuviinţă :

— Poţi să te duci. Am să stau eu aici.

O sărută pe frunte. Mîinile li se atinseră. Ea stătea pe scaun, lîngă pat, cu ochii spre copil. Aştepta să se trezească, să-şi revină. Abia atunci, probabil, s-ar fi liniştit.

Howard plecă. Trecu în viteză pe străzile întunecate şi umede. Apoi încetini. Pînă acum viaţa lui decursese normal. Avusese parte de acele lucruri previzibile care îţi dau un sentiment de mulţumire. Studiile universitare, căsătoria, un an de specializare, şi apoi un loc convenabil la o firmă. Mai tîrziu, copilul. Da, fusese fericit, şi de ce să nu recunoască, destul de norocos. Părinţii lui trăiau încă, fraţii şi surorile lui îşi făcuseră un rost, prietenii din facultate găsiseră slujbe avantajoase. Pînă acum fusese ferit de nenorociri. Ştia însă că neşansa te poate arunca în situaţii care te strivesc, care te anihilează. Intră pe alee şi parcă. Piciorul stîng începu să-i tremure. Rămase în maşină încă un minut, încercînd să-şi explice logic ce se întîmplase în ziua aceea. Scotty fusese lovit de o maşină şi se afla încă în spital. Dar pînă la urmă totul va fi bine. Închise ochii şi îşi şterse obrazul cu palma. Ieşi din maşină şi se îndreptă spre uşa din faţă. Cîinele lătra înăuntru. În timp ce descuia, auzi telefonul sunînd. Bîjbîi după comutator. N-ar fi trebuit să plece, n-ar fi trebuit să plece de la spital. „La naiba", strigă el. Ridică receptorul şi spuse :

— Acum am sosit.

— Am aici un tort neridicat, se auzi o voce de la celălalt capăt al firului.

— Ce ? întrebă Howard.

— Un tort, spuse vocea. Un tort de şaisprezece dolari.

Howard ţinea receptorul la ureche, încercînd să priceapă.

— Ce tort ? Nu ştiu nimic, spuse el. Dumnezeule, ce tot îndrugi acolo ?

— Pe mine nu mă duceţi.

Howard trînti receptorul. Se mută în bucătărie. Îşi turnă un whisky. Chemă spitalul. Starea copilului era neschimbată. Continua să doarmă. Ca înainte. Howard dădu drumul robinetului de la cadă. Îşi acoperi faţa cu spumă şi se bărbieri. Abia se băgase în apă, cu ochii închişi, cînd telefonul sună din nou. Se trase din cadă, apucă un prosop şi ieşi din baie mormăind. „Ce tîmpenie, ce tîmpenie", exclamă el, gîndindu-se că n-ar fi trebuit să plece de la spital în seara aceea. Ridică receptorul şi strigă „Alo", dar nu primi nici un răspuns. Apoi, cel care sunase trînti receptorul.

Puţin după miezul nopţii, se înapoie la spital. Ann stătea pe acelaşi scaun, lîngă pat. Se uită o clipă la Howard, apoi îşi întoarse privirile spre copil. Avea ochii închişi, iar capul îi era bandajat. Părea că respiră regulat, liniştit. Avea prins de braţ un tub prin care se scurgeau picături de glucoză, dintr-un flacon agăţat deasupra patului.

— Cum se simte ? întrebă Howard. Ce-s astea ? spuse el şi arătă spre tubul şi flaconul de glucoză.

— Doctorul Francis, îl lămuri ea, zice că are nevoie de hrană. Îi trebuie ca să se întremeze. Howard, de ce nu se trezeşte ? Dacă totul e bine... Nu înţeleg.

Howard îi puse mîna pe cap. Cu degetele, începu să-i răsfire părul.

— Va fi bine. O să se trezească. Nu mai durează mult. Doctorul Francis ştie mai bine decît noi ce se întîmplă.

După un răstimp îi spuse :

— Poate ar fi mai bine să te duci acasă, să te odihneşti. Rămîn eu aici. Dacă sună tîmpitul ăla, nu-ţi pune mintea cu el. Trînteşte-i telefonul de la început.

— Cine a sunat ? întrebă ea.

— Nu ştiu. Poate că e unul care se distrează dînd telefoane aiurea. Du-te, fii liniştită.

— Nu, spuse ea, clătinînd din cap. Nu pot să plec.

— Vorbesc serios. Du-te acasă cîteva ore. Mă schimbi mîine dimineaţă. O să fie bine, ai să vezi. Doar ştii ce-a spus doctorul Francis. Scotty îşi va reveni. Să nu ne facem griji. E un somn profund. Atîta tot.

O asistentă deschise uşa. Îi salută, dînd din cap. Se îndreptă spre pat. Scoase braţul copilului de sub pătură, îi apucă între degete încheietura, găsi pulsul şi se uită la ceas. Apoi, îi strecură braţul sub pătură şi se mută la capătul patului, unde completă ceva pe foaia de observaţie.

— Cum se simte ? întrebă Ann. Mîna lui Howard atîrna greu pe umărul ei. Îi simţea apăsarea degetelor.

— Situaţia s-a stabilizat, răspunse asistenta. Doctorul va fi aici în cîteva minute. S-a întors la spital pentru vizită.

— Mă gîndeam că soţia mea ar putea să meargă acasă să se odihnească, spuse Howard. După vizită, adăugă el.

— Desigur, spuse asistenta. Puteţi pleca împreună, dacă doriţi. Scandinavă, înaltă, blondă, asistenta avea un uşor accent străin.

— Să vedem mai întîi ce spune doctorul, zise Ann. Vreau să discut cu dînsul. Băiatul doarme în continuare. Nu mi se pare normal. Îşi acoperi ochii cu palma, lăsîndu-şi capul puţin în faţă. Howard o strînse o clipă de umeri. Apoi, îi puse degetele pe ceafă şi începu s-o maseze.

— Doctorul Francis va fi aici în cîteva minute, spuse asistenta şi părăsi camera.

Howard îşi privi copilul îndelung. Îi văzu pieptul firav ridicîndu-se şi coborînd sub pătură. Atunci o frică îngrozitoare îi paraliză picioarele. Mai avusese această senzaţie, cînd Ann îi telefonase la serviciu ca să-i anunţe accidentul. Clătină din cap. Scotty era bine. Chiar dacă nu dormea acasă, în patul său, ci într-un pat de spital, cu capul bandajat şi cu un tub prins de braţ. Dar, acum, de aşa ceva avea nevoie.

Doctorul Francis intră, şi dădu mîna cu Howard, deşi se văzuseră cu cîteva ore înainte. Ann se ridică şi îl salută. Doctorul îi răspunse.

— Să vedem mai întîi cum se simte, spuse el.

Se aşeză pe marginea patului şi luă pulsul băiatului. Îi descoperi o pleoapă, apoi pe cealaltă. Howard şi Ann stăteau lîngă el, urmărindu-l. Apoi, doctorul împinse pătura deoparte şi începu să asculte cu stetoscopul bătăile inimii şi plămînii. Apăsă cu degetele de cîteva ori pe abdomenul copilului. După ce termină cu palpatul, se opri la capătul patului şi citi foaia de observaţie. Notă pe ea ultimele date. Abia după aceea se uită la Howard şi la Ann.

— Cum e ? întrebă Howard. Ce se întîmplă de fapt ?

— De ce nu se trezeşte ? întrebă Ann.

Doctorul avea o înfăţişare plăcută. Era un tip bronzat, cu umeri masivi. Purta un costum albastru, o cravată în dungi şi butoni de fildeş. Avea părul cărunt, pieptănat cu cărare la mijloc. Arăta ca ieşit de la concert.

— E bine, spuse doctorul. N-avem nici un motiv de îngrijorare. E adevărat, ar putea fi mai bine. Dar deocamdată nu-i nici o problemă. Aşteptăm să se trezească. Şi se va trezi, sînt sigur. Foarte curînd.

Doctorul se uită din nou la băiat.

— În cîteva ore vom avea mai multe date, spuse el. Atunci vom primi şi rezultatele analizelor. Dar, fiţi liniştiţi, nu e nici o problemă. Diagnosticul îl cunoaşteţi. E acelaşi. Fractură craniană.

— Vai, nu se poate, exclamă Ann.

— Şi comoţie cerebrală. Nu gravă. Acum se află în stare de şoc, cum era de aşteptat, evident, spuse doctorul. Iar somnul, acest somn prelungit, e un simptom al stării de şoc.

— Dar nu mai e în pericol acum, nu-i aşa ? întrebă Howard. Nu e vorba de comă, parcă aşa ziceaţi înainte. Starea lui de acum nu este comă, nu o puteţi numi comă, nu-i aşa, domnule doctor ?

Howard aştepta cu ochii aţintiţi spre doctor.

— Nu, în acest caz nu putem vorbi de comă, spuse doctorul şi se uită încă o dată la copil. E vorba doar de un somn profund. Organismul îşi ia măsuri de apărare. Copilul dumneavoastră se află acum în afară de orice pericol, pot să vă garantez. Vom avea desigur mai multe

date după ce se va trezi. Atunci ne vor sosi şi rezultatele analizelor, spuse doctorul.

— Deci a intrat în comă, adică într-un fel de comă, spuse Ann.

— Nu putem vorbi încă de comă, în sensul precis al cuvîntului, replică doctorul. Nu am nici un motiv pentru a da acest diagnostic. Deocamdată, cel puţin. Copilul a suferit un şoc. În asemenea cazuri, reacţia aceasta e firească. Mai ales cînd se înregistrează o traumă. Dacă a intrat în comă ? Ei bine, coma este fără îndoială o stare de inconştienţă, profundă, prelungită. O stare care poate dura cîteva zile, sau chiar cîteva săptămîni. Dar Scotty nu se află în această stare acum. Cel puţin după datele pe care le avem. Sînt sigur că situaţia se va îmbunătăţi pînă mîine dimineaţă. Vă garantez. Cînd se va trezi, vom avea mult mai multe date. Şi acest lucru se va întîmpla foarte curînd. Pînă atunci puteţi rămîne aici sau puteţi pleca acasă. Vă înţeleg. Ştiu că este o situaţie grea. Faceţi cum credeţi că e mai bine.

Doctorul se uită din nou la copil, apoi se întoarse spre Ann.

— Mămica să fie liniştită. Credeţi-mă, facem tot ce este necesar pentru a-l readuce la normal. E o chestiune de cîteva ore.

O salută pe Ann, îi strînse mîna lui Howard, şi ieşi.

Ann puse mîna pe fruntea copilului.

— Bine că n-are febră, spuse ea. Dar adăugă apoi : Doamne, de ce este atît de rece ? Howard, e normal să fie aşa ? Pune mîna pe fruntea lui !

Howard pipăi tîmplele băiatului. Îşi încetini respiraţia.

— Cred că aşa e normal, spuse el. Ce vrei, e-n stare de şoc. A spus-o chiar doctorul. Doar l-a consultat acum cîteva clipe. Dacă Scotty nu era bine, doctorul ne-ar fi spus, nu crezi ?

Ann rămase lîngă băiat. Îşi strînse buza de jos între dinţi. Se întoarse spre scaun şi se aşeză.

Howard luă alt scaun, lîngă ea. Se priviră cîteva clipe. Ar fi vrut să-i mai spună ceva, s-o încurajeze, dar şi lui îi era teamă. Îi apucă mîna şi o aşeză la el în poală. Simţind-o acolo, se linişti parcă. I-o ridică apoi şi o strînse o clipă. Stăteau amîndoi, pe scaune, cu mîinile încleştate,

privindu-şi copilul. Din cînd în cînd, Howard o strîngea de mînă. În sfîrşit, ea îşi trase braţul.

— M-am rugat, spuse ea.

El dădu din cap.

— Credeam că n-o să mai fiu în stare, spuse ea. Am închis însă ochii şi am spus : Doamne, ajută-ne, ajută-l pe Scotty. Atît. Pe urmă a fost uşor. Cuvintele veneau de la sine. Dacă te-ai ruga şi tu..., spuse ea.

— M-am rugat, zise el. M-am rugat azi după-amiază, şi ieri după-amiază, atunci, după ce m-ai sunat, cînd eram în maşină şi veneam spre spital. M-am rugat tot timpul, spuse el.

— E bine, zise ea.

Simţi atunci, pentru prima oară după accident, că trăiau împreună această încercare. Crezuse înainte că cele întîmplate n-o afectau decît pe ea şi pe Scotty. Pe Howard îl lăsase deoparte, deşi el fusese alături de ei tot timpul, trăise şi el aceleaşi emoţii. Howard era soţul ei şi asta o făcea fericită.

O asistentă, aceeaşi, intră în salon, luă din nou pulsul băiatului şi controlă flaconul cu glucoză de deasupra patului.

Peste o oră sosî alt medic. Se recomandă : Parsons, de la Radiologie. Avea o mustaţă stufoasă, şi purta pantofi sport, cămaşă Western şi blue-jeans.

— Îl ducem jos pentru nişte radiografii, le spuse el. Trebuie să-i facem cîteva radiografii şi o tomografie.

— Cum adică ? întrebă Ann. O tomografie ?

Se aşezase între medic şi patul copilului.

— Credeam că aţi isprăvit odată.

— Din păcate, trebuie să mai facem cîteva investigaţii, spuse el. Nu vă alarmaţi. E vorba numai de nişte radiografii şi de o tomografie craniană.

— Dumnezeule ! exclamă Ann.

— În astfel de cazuri, e o investigaţie absolut normală, spuse medicul. Trebuie să vedem de ce nu şi-a revenit încă. Fiţi liniştită, nu e nici un pericol. În cîteva minute îl ducem jos, zise medicul.

Doi brancardieri intrară în salon cu o targă pe rotile. Erau bruneţi, iar culoarea pielii contrasta cu uniformele

lor albe. În timp ce desfăceau tubul de pe braţul băiatului, schimbară cîteva cuvinte într-o limbă străină. Ridicară apoi copilul din pat, îl aşezară pe targă şi, împingînd căruciorul, ieşiră din cameră. Howard şi Ann intrară după ei în lift. Ann se uită un timp la copil. Închise ochii cînd liftul începu să coboare. Brancardierii stăteau tăcuţi la capetele căruciorului. Unul dintre ei mormăi ceva la un moment dat. Celălalt dădu din cap, în loc de răspuns.

Mai tîrziu, în zori, cînd soarele începu să bată în ferestrele sălii de aşteptare de la Radiologie, brancardierii apărură cu băiatul întins pe targă. Howard şi Ann se urcară în lift, alături de el, şi tot alături de el se aşezară, după ce brancardierii îl culcară la loc în pat.

Aşteptară toată ziua să-şi revină. Copilul continua însă să doarmă. Din cînd în cînd unul din ei cobora la bufet să bea o cafea. Pe urmă, ca şi cum s-ar fi simţit vinovat, se ridica brusc de la masă şi venea înapoi în cameră. Doctorul Francis apăru din nou după-amiază. Examină băiatul. Înainte de a pleca, le spuse că băiatul se va trezi. Acest lucru se putea întîmpla în orice moment, adăugă el. Cîteva asistente, altele decît cele din noaptea trecută, intrau în cameră din cînd în cînd. Mai tîrziu, o tînără de la laborator bătu la uşă şi intră. Purta pantaloni şi bluză albă. Aşeză o tavă cu seringi şi eprubete pe etajera de lîngă pat. Fără să scoată vreun cuvînt, se apucă să ia sînge copilului. În clipa în care femeia înfipse acul în braţul băiatului, Howard închise ochii.

— Pentru ce, pentru ce ? o întrebă Ann pe asistentă.

— Dispoziţiile doctorului, răspunse tînăra. Eu execut ce mi se spune. Dacă mi se spune recoltează, eu recoltez. Dar ce-a păţit băieţaşul ? întrebă ea. Ce drăguţ e !

— L-a călcat o maşină, spuse Howard. Şoferul a fugit.

Tînăra clătină din cap. Se uită din nou la băiat. Apoi, îşi luă tava cu seringi şi ieşi din cameră.

— De ce nu se trezeşte ? întrebă Ann. Howard, vreau un răspuns de la oamenii ăştia.

Howard tăcea. Se aşezase din nou pe scaun, picior peste picior. Se frecă pe faţă cu mîna. Privi spre băiat, se rezemă apoi de spetează, închise ochii şi aţipi.

Ann se îndreptă spre fereastră şi se uită la maşinile din parcare. Se făcuse noapte. Maşinile intrau şi ieşeau din careul parcării cu farurile aprinse. Ann rămase la geam cu mîinile prinse de pervaz. Ştia că au ajuns amîndoi, ea şi Howard, într-un moment greu. I se făcu frică. Începură să-i clănţăne dinţii. Făcu un efort şi strînse din fălci. În faţa spitalului oprise o limuzină imensă. Văzu pe cineva, o femeie, într-un pardesiu lung, intrînd în maşină. Ar fi dorit în acea clipă să fie în locul ei, în locul acelei femei, şi cineva, oricine, s-o ducă departe, într-o casă în care să-l găsească pe Scotty, iar el să-i sară în braţe şi să-i strige „mamă".

Curînd, Howard se trezi. Se uită iarăşi la băiat. Apoi se ridică de pe scaun, întinse braţele ca să se dezmorţească şi porni spre fereastră. Priveau amîndoi, unul lîngă altul, la luminile din parcare. Avură impresia o clipă că îşi aud inimile bătînd. Într-un chip atît de firesc, teama îi făcuse pe amîndoi transparenţi.

Uşa se deschise şi doctorul Francis intră din nou. De data aceasta purta alt costum, altă cravată. Părul său cărunt era pieptănat cu cărare la mijloc. Se apropie de pat şi examină copilul.

— Ar fi trebuit să-şi revină pînă acum. Nu văd nici un motiv care să-i prelungească somnul, spuse el. Ceea ce vă pot spune este că noi sîntem convinşi că băiatul se află în afară de orice pericol. După ce se va trezi, vom fi desigur şi mai liniştiţi în privinţa lui. Şi nu există nici un motiv, absolut nici unul ca să nu se trezească. Eu cred că lucrul acesta se va întîmpla foarte curînd. După ce se trezeşte, va mai avea nişte dureri de cap, destul de puternice. Să nu vă alarmaţi. Ele fac parte din reacţiile aşteptate. Şi normale.

— Aşadar e vorba de comă, spuse Ann.

Doctorul îşi frecă obrazul.

— O putem numi, deocamdată, comă. Cel puţin pînă se trezeşte. Bănuiesc că sînteţi amîndoi frînţi de oboseală. Nu e uşor. Ştiu că nu e uşor. Ar fi bine să faceţi o pauză, să ieşiţi, să mîncaţi ceva, spuse doctorul. O să vă simţiţi mai bine după aceea. Am să las o asistentă aici pînă vă întoarceţi. Sfatul meu e să ieşiţi şi să mîncaţi ceva.

— Nu pot să înghit nimic.

— Faceţi, desigur, cum credeţi de cuviinţă, spuse doctorul. Vă asigur însă că toate simptomele sînt bune. Testele n-au arătat nimic obiectiv. În momentul în care va deschide ochii, criza va fi depăşită.

— Vă mulţumesc, domnule doctor, spuse Howard. Îşi strînseră mîinile din nou. Medicul îl bătu pe umăr şi ieşi.

— Unul din noi s-ar putea repezi totuşi pînă acasă. Măcar să vedem dacă nu s-a întîmplat ceva ? spuse Howard. Mai e şi Slug care trebuie hrănit.

— Sună pe cineva din vecini. Sună la Morgan. Roagă-i să dea de mîncare la cîine.

— Bine, spuse Howard. După cîteva clipe zise : Dragă, de ce nu te duci *tu* ? De ce nu te duci tu acasă să vezi dacă totul e-n ordine ? Şi după aceea vii înapoi. N-o să-ţi facă rău o plimbare. Stau eu aici cu copilul. Serios, spuse el. Trebuie să ne menajăm puterile. Va trebui să stăm aici şi după ce se trezeşte.

— De ce nu te duci *tu* ? întrebă ea. Îi dai de mîncare lui Slug, mănînci şi tu.

— Eu am fost înainte, spuse el. Am lipsit exact o oră şi cincisprezece minute. Acum du-te şi tu. Măcar o oră. Mai schimbi aerul. Pe urmă, vii înapoi.

Ann încercă să se gîndească la acest drum, dar era prea epuizată. Închise ochii. Se strădui din nou să se concentreze. După un răstimp spuse :

— Cred că am să plec acasă, cîteva minute. Cine ştie, dacă n-am să mai stau aici, la căpătîiul lui, tot timpul, poate se va trezi. Ar putea să-şi revină şi cînd nu sînt eu aici. Poate. Bine, plec. Am să fac o baie. Mă schimb. Îi dau de mîncare lui Slug. Şi pe urmă vin înapoi.

— Mă găseşti aici, spuse el. Fii liniştită, am să veghez eu.

Howard avea ochii înroşiţi, duşi în fundul capului, ca după o săptămînă de chefuri. Hainele atîrnau pe el boţite. Barba îi crescuse. Ann îi atinse obrazul o clipă ; pe urmă îşi trase mîna înapoi. Bănuia că Howard vrea să rămînă singur o vreme, fără să fie silit să vorbească, să se explice, să-şi dezvăluie îndoielile. Îşi luă portofelul de pe noptieră. El îi ţinu haina.

— Nu lipsesc mult, spuse ea.

— Odihneşte-te puţin, zise el. Mănîncă. Fă o baie. Pe urmă, întinde-te şi stai aşa. Ai să vezi ce bine o să te simţi atunci. După aceea, vii înapoi, spuse el. Nu-ţi face griji. Doar ai auzit ce-a spus doctorul Francis.

Ann rămase un timp cu haina pe ea, încercînd să-şi reamintească exact cuvintele doctorului, să descopere vreo nuanţă, vreo aluzie dincolo de vorbele sale. Încercă să-şi reamintească reacţia de pe chipul său în clipa în care se aplecase deasupra copilului să-l examineze. Îşi aminti că liniile feţei i se adunaseră într-o mască impenetrabilă. Atunci cînd dezvelise pleoapele băiatului şi începuse să-l asculte la plămîni.

Cînd ajunse în dreptul uşii, se întoarse şi mai privi o dată înapoi. Se uită la copil, apoi la Howard. El dădu din cap. Ieşi atunci trăgînd uşa după ea.

Trecu pe lîngă oficiul asistentelor. Căută liftul. La capătul coridorului, o luă la dreapta şi intră într-o sală de aşteptare, unde văzu o familie de negri aşezaţi pe scaune de răchită. Bărbatul, de vîrstă mijlocie, purta cămaşă şi pantaloni kaki, şi o şapcă de baseball trasă pe ceafă. Lîngă el, o femeie dolofană, în rochie de casă şi papuci, stătea prăvălită pe un scaun. O puştoaică în blue-jeans, cu părul legat în zeci de codiţe scurte, stătea cu picioarele încrucişate, pe unul din scaune, fumînd o ţigară. Cînd Ann intră în sală, cei trei îşi mutară privirile spre ea. Măsuţa din faţa lor era plină cu şerveţele murdare de muştar şi pahare de carton.

— Franklin, femeia dolofană se dezmeticise. Ceva cu Franklin ? Ochii i se căscaseră.

— Haideţi, domniţă, spuneţi-mi, ce-i cu Franklin ?

Încercă să se ridice, dar bărbatul o ţinea strîns de mînă.

— Stai aici, Evelyn, spuse el.

— Iertaţi-mă, spuse Ann. Caut liftul. Fiul meu e internat aici în spital. Nu găsesc liftul.

— Liftul e acolo, la stînga, spuse bărbatul, făcîndu-i semn cu mîna.

Puştoaica trase din ţigară. O privi lung pe Ann. Ochii i se îngustaseră ca nişte fante, abia întredeschise. Îşi desfăcu încet buzele cărnoase, lăsînd fumul să se prelingă afară. Negresa se afundase din nou în scaun, cu capul

căzut pe umăr. Privea în gol. Prezenţa lui Ann n-o mai interesa.

— Băieţelul meu a fost lovit de o maşină, povesti ea bărbatului, simţind parcă nevoia să-şi explice sieşi ce se întîmplase. A avut o comoţie, o fractură uşoară la cap. Dar se face bine. Acum e-n stare de şoc. Un fel de comă, probabil. Asta ne îngrijorează. Coma. Voiam să ies un pic. Bărbatul meu a rămas cu el. Poate îşi revine pînă mă întorc eu.

— Ce nenorocire, spuse bărbatul, foindu-se pe scaun.

Clătină din cap, se uită la masă, apoi din nou la Ann. Era tot acolo.

— Franklin, băiatul nostru, spuse el. Îl operează acum. Cineva a băgat cuţitul în el, să-l omoare, erau la un chef, s-a încins o bătaie acolo, da' el n-a dat în nimeni, a stat deoparte, şi tot degeaba, că aşa e astăzi, o păţeşti cînd nici nu te-aştepţi. Acum îl operează. Tragem nădejde că Dumnezeu o să-l facă bine.

O fixă pe Ann cu privirea.

Ea o privi pe faţă şi observă că aceasta o urmărea foarte atent. Se uită apoi la femeie, care între timp îşi lăsase capul pe piept şi închisese ochii. Îi văzu buzele mişcîndu-se, în tăcere, alcătuind cuvinte. Ar fi vrut s-o întrebe în clipa aceea ce vor să însemne acele cuvinte. Ar fi vrut să mai vorbească cu aceşti oameni. Erau cuprinşi de teamă, ca şi ea. Aveau ceva în comun. Ar fi vrut să le povestească despre accident, despre Scotty, să le spună că totul se întîmplase chiar în ziua lui de naştere, într-o luni, să le spună că băieţelul ei nu se trezise încă din somn. Nu ştia însă cum să înceapă. Îi privi doar, fără să spună nimic.

O luă pe coridorul pe care i-l arătase negrul. Găsi imediat liftul. Aşteptă un minut în faţa uşii închise. Nu era sigură că face lucrul cel mai potrivit. Apoi, întinse degetul şi apăsă pe buton.

Ann trase maşina pe alee şi opri motorul. Închise ochii. Îşi lăsă capul pe volan cîteva clipe. Ascultă zgomotul stins al motorului. Apoi ieşi din maşină. Din casă se auzea lătratul cîinelui. Se îndreptă spre uşa din faţă, care era descuiată. Intră, aprinse lumina şi turnă apă într-un ibric,

pentru ceai. Desfăcu o conservă pentru cîine şi-i dădu de mîncare lui Slug pe veranda din spatele casei. Cîinele mîncă repede, clefăind. Apoi fugi în bucătărie după Ann. Ea se aşezase pe canapea cu ceaiul în mînă. Atunci sună telefonul.

— Da, răspunse ea. Alo ?

— Doamna Weiss ? întrebă o voce de bărbat. Era cinci dimineaţa. I se păru că aude în receptor un zgomot înfundat, de hală cu maşini.

— Da, da, ce este ? întrebă ea. La telefon doamna Weiss. Ce s-a întîmplat ?

Încercă să desluşească acel huruit de fond.

— S-a întîmplat ceva cu Scotty ? Dumnezeule !

— Daa, Scotty, spuse vocea bărbatului. Despre Scotty e vorba. Chestiunea aceea, da, e pentru Scotty. Cum, l-aţi uitat pe Scotty ? spuse bărbatul şi închise telefonul.

Formă imediat numărul de telefon al spitalului. Ceru etajul III. Răspunse o asistentă. Ann o întrebă de băiat. Apoi, îl ceru pe soţul ei la telefon. Era vorba de o urgenţă, explică ea.

Aşteptă, răsucind firul telefonului între degete. Stătea cu ochii închişi. Simţi un gol în stomac. Ar fi trebuit să mănînce. Slug venise de pe verandă ca să se ghemuiască la picioarele ei. Dădea din coadă. Ann îl trase uşor de ureche. La telefon se auzi vocea lui Howard.

— M-a sunat cineva acum cîteva clipe, spuse ea. Răsuci firul în mînă. Zicea că e vorba de Scotty, izbucni ea.

— Scotty e bine, îi spuse Howard. Doarme, doarme în continuare. Nu s-a întîmplat nimic. Asistenta a mai fost de două ori pe aici de cînd ai plecat. Asistenta, dacă nu cumva şi doctorul. Totul e bine.

— Howard, era o voce de bărbat. Zicea că Scotty...

— Dragă, odihneşte-te puţin. Ai nevoie de odihnă. Probabil că e tot individul care m-a sunat şi pe mine. Nu-ţi pierde vremea cu fleacuri. Odihneşte-te, şi după aceea vii înapoi. O să mîncăm aici. Poate luăm o gustare. Ceva, vedem noi.

— Să mănînc ? spuse ea. Nu vreau să mănînc nimic, nici să n-aud de aşa ceva.

— Ann, ascultă-mă, spuse el. Atunci o să bem ceva, poate un juice, sau altceva, nu ştiu, Ann, nu ştiu, Dum-

nezeule, nici mie nu-mi arde de mîncare, Ann, mă auzi, mi-e greu să vorbesc acum. Sînt aici, într-un oficiu. Doctorul Francis vine din nou la ora opt dimineața. Urmează să ne comunice ceva, ceva mai precis. Așa zicea una din asistente. Mai mult nu știa nici ea. Ann, draga mea, poate atunci vom afla ce se întîmplă cu băiețelul nostru. Deci la opt. Să fii aici înainte de opt. Pînă atunci stau eu cu el. Scotty e bine. E la fel, adăugă el.

— Mă pregăteam să beau un ceai, spuse ea, cînd a sunat telefonul. Spunea că-i în legătură cu Scotty. Se auzea și un zgomot, ceva înfundat. Venea de undeva, din spate. Cînd te-a sunat pe tine, tot așa a fost ?

— Nu mai țin minte, spuse el. Poate că-i șoferul care l-a călcat pe Scotty. O fi vreun psihopat. A auzit de băiat și ne sună întruna. Liniștește-te. Sînt aici, cu el. Întinde-te puțin. Fă o baie. Te aștept după șapte. O să vorbim cu doctorul. Amîndoi. O să fie bine, dragă, ai să vezi. Sîntem aici, lîngă el, și eu, și doctorii, și asistentele. Iar starea lui s-a stabilizat. Așa mi-au spus ei.

— Mi-e groaznic de frică, spuse ea.

Dădu drumul la apă, se dezbrăcă și intră în cadă. Se spălă repede și se uscă. Pe cap nu se mai spălă. Apoi se schimbă. Îmbrăcă niște pantaloni largi, de lînă, și un pulover. Intră în sufragerie. Cîinele își ridică privirea spre ea. Cu coada lovea încet covorul. Afară începuse să se lumineze. Ann ieși din casă și se sui în mașină.

Se strecură în parcarea spitalului. Găsise un spațiu îngust, chiar lîngă intrare. Simți atunci că este într-un fel vinovată de tot ce se întîmplase cu copilul ei. Se gîndi apoi la familia de negri. Își aminti de băiatul lor, Franklin, de masa acoperită cu hîrtii mototolite, murdare, de puștoaica trăgînd din țigară, de privirea aceea țintuită spre ea. „Să nu faci copii", îi spuse ea fetiței care îi apăruse parcă în fața ochilor, „să nu faci copii, pentru numele lui Dumnezeu", repetă ea, în timp ce intra pe ușa principală a spitalului.

Luă liftul pînă la etajul III, împreună cu două asistente care intrau în tură. Era miercuri dimineață, șapte fără cinci minute. Ușa liftului se deschise la etajul III. Auzi un anunț pentru un oarecare doctor Madison. Asistentele

ieşiră primele din lift şi reîncepură discuţia întreruptă cu cîteva clipe înainte. Ann străbătu coridorul care dădea în sala de aşteptare unde se întîlnise cu familia de negri. Plecaseră. Scaunele zăceau împrăştiate de parcă atunci ar fi fost părăsite. Pe masă, aceleaşi pahare de carton, hîrtiile murdare, şi scrumiera plină cu mucuri de ţigară.

Se opri în dreptul oficiului pentru asistente. O soră stătea la birou. Îşi peria părul şi căsca.

— Un tînăr, negru, a fost operat noaptea trecută, spuse Ann. Se numeşte Franklin. Familia lui era în sala de aşteptare. Aş vrea să ştiu cum se simte.

Asistenta care stătea la birou, în spatele peretelui de sticlă, se uită la un grafic. Telefonul sună. Ea ridică receptorul, fără să-şi mute privirea de pe Ann.

— A murit, spuse asistenta.

Peria îi rămăsese suspendată în aer. Continuă să se uite la Ann.

— Sînteţi cumva un prieten al familiei sau aţi întrebat numai din curiozitate ?...

— I-am întîlnit noaptea trecută, spuse Ann. Şi fiul meu este internat aici. E în stare de şoc. Aşa se pare. De fapt, nimeni nu ştie exact ce se întîmplă cu el. Voiam să aflu ceva despre Franklin. Atît. Mulţumesc.

Se strecură pe coridor. Uşile ascensorului, de aceeaşi culoare cu pereţii, se crăpară şi un bărbat chel, uscăţiv, cu pantaloni albi şi pantofi de pînză, îşi făcu apariţia. Împingea un cărucior greu. Noaptea trecută, Ann nici nu observase aceste uşi. Bărbatul se oprise la prima cameră de lîngă lift. Consultă o fişă. Se aplecă, trase din cărucior o tavă, bătu uşor la uşă şi intră. Cînd trecu pe lîngă cărucior, Ann simţi mirosul greu de mîncare caldă. Se îndepărtă, fără să-şi mai arunce ochii la asistentele care treceau pe culoar. Ajunse în dreptul camerei unde se afla copilul ei. Deschise uşa.

Howard stătea la fereastră, cu mîinile la spate. Se întoarse în clipa în care Ann intră în cameră.

— Cum se simte ? întrebă ea.

Se îndreptă direct spre pat. Îşi lăsă geanta direct pe podea, lîngă noptieră. Avu impresia atunci că plecase de foarte multă vreme din acea cameră. Atinse faţa copilului.

— Howard ?

— Doctorul Francis a fost aici. A ieşit de cîteva minute, spuse Howard.

Ea îl urmări cu atenţie. I se păru că umerii i se ascuţiseră.

— Am crezut că nu vor veni înainte de ora opt, spuse ea repede.

— Mai era un doctor cu el. Un neurolog.

— Un neurolog..., repetă ea.

Howard dădu din cap. Da, acum se vedea foarte bine. Umerii i se ascuţiseră.

— Şi ce-au spus, Howard ? Pentru Dumnezeu, Howard, ce-au spus ? Ce se întîmplă cu el ?

— Au spus că-l vor duce jos să-i facă nişte analize. Ann, draga mea, au spus că s-ar putea să-l opereze. Să-l opereze, înţelegi ? Nu reuşesc să-şi explice de ce nu şi-a revenit încă. E mai mult decît şoc sau comoţie. Au confirmat-o şi ei. Se pare că este ceva înăuntru. În cutia craniană. Din cauza fracturii. O să-l opereze, s-a hotărît. Am încercat să te sun, dar cred că plecaseşi deja.

— Nu se poate, vai, Howard, nu se poate, spuse ea, apucîndu-i mîinile.

— Priveşte ! spuse Howard. Priveşte, Ann ! Scotty.

O răsuci în direcţia patului.

Băieţelul deschisese ochii, apoi îi închise la loc. Îi deschise din nou. Aproape un minut, ochii lui se uitară fix în faţă. Apoi, se rotiră încet, spre Howard şi Ann. Priveau în gol.

— Scotty, strigă mama, apropiindu-se de pat.

— Hei, Scotty, zise tatăl. Hei, băiete.

Se aplecară deasupra patului. Howard îi luă mîna şi începu să i-o mîngîie, s-o apese cu degetele. Ann se încovoiase, apropiindu-se de faţa băiatului. Îl sărută pe frunte întruna. Îi cuprinse apoi obrajii cu palmele.

— Scotty, iubirea mea, noi sîntem, mămica şi tăticu', strigă ea. Scotty, mă auzi ?

Copilul se uită la ei indiferent. Nu dădea nici un semn că i-ar recunoaşte. Deodată deschise gura, strînse pleoapele şi urlă. Un ţipăt care îi absorbi tot aerul din plămîni. Pentru o clipă, chipul păru că i se destinde, că se linişteşte.

Buzele se desfăcură apoi, şi atunci, fără zgomot, îi ieşi ultima răsuflare din gîtlej, printre dinţii, încleştaţi deja.

Cauza morţii fusese, după opinia medicilor, o ocluzie inaparentă. Un caz la un milion. Dacă ar fi fost descoperită la timp şi operată prompt, copilul ar fi fost salvat. Dar ce indicii aveau ? Investigaţiile nu arătaseră nimic.

Doctorul Francis era zguduit.

— Îmi pare nespus de rău. Nu ştiu dacă mă puteţi înţelege, le spuse el în timp ce-i conducea spre oficiul medicilor.

Înăuntru era un medic. Se uita la televizor, cu picioarele sprijinite de speteaza unui scaun. Tocmai ieşise din sala de naşteri. Era îmbrăcat cu halat, pantaloni largi, bluză şi o bonetă care-i acoperea părul, toate de culoare verde. Se uită la Howard şi la Ann, apoi la doctorul Francis. Se ridică, închise televizorul şi ieşi. Doctorul Francis şi Ann se apropiară de o canapea. Se aşezară unul lîngă celălalt. El începu să-i vorbească. Avea o voce joasă, calmă. La un moment dat, se aplecă şi o îmbrăţişă. Ea îi simţi pieptul lipit de umărul ei, vibrînd uniform. Rămase cu ochii deschişi. Howard plecase la baie, lăsînd uşa deschisă în urma lui. Izbucni în plîns. Un plîns nervos. Dădu drumul la apă şi se clăti pe faţă. Apoi, se întoarse în oficiu şi se aşeză la o măsuţă cu telefon. Se uită la receptor, căutînd parcă să afle cu ce ar trebui să înceapă. Dădu cîteva telefoane. După un răstimp, doctorul Francis se apropie de el.

— Vă pot ajuta cu ceva ? întrebă doctorul.

Howard clătină din cap. Ann se uita fix la doctorul Francis, ca şi cum n-ar fi înţeles ce spusese.

Doctorul îi conduse pînă la ieşirea din spital. Acolo era un du-te-vino necontenit. Se făcuse unsprezece dimineaţa. Ann observă cît de încet îşi mişca picioarele. Aproape în silă. I se păru că doctorul Francis se grăbeşte, că vrea să-i vadă plecaţi cît mai repede. Tocmai acum cînd ea ar fi dorit să mai întîrzie un timp, cînd ar fi fost mai bine să nu plece. Se uită la maşinile din parcare, apoi se întoarse şi privi spre intrarea spitalului. Clătină din cap.

— Nu, nu, spuse ea. Nu-l pot lăsa aici, nu.

Își auzi cuvintele. Sunau atît de penibil. Tot ce fusese în stare să rostească semăna cu replicile auzite la televizor, într-unul din acele filme în care moartea năvălește brutal, năprasnic Ar fi vrut ca aceste cuvinte să nu le împartă cu nimeni. Să îi aparțină numai ei.

— Nu, spuse ea, și atunci îi apăru, fără să știe de ce, imaginea negresei, cu capul atîrnînd moale pe umăr.

— Nu, îngînă ea din nou.

— Vă caut eu mai tîrziu, îi spuse doctorul lui Howard. Mai sînt cîteva formalități de îndeplinit. Sînt necesare pentru a limpezi anumite lucruri. Trebuie să găsim totuși un răspuns.

— E vorba de o autopsie ?... completă Howard.

Doctorul Francis încuviință.

— Da, înțeleg, spuse Howard.

Apoi, zise :

— Nu, pentru numele lui Dumnezeu, asta nu, doctore, asta n-o mai înțeleg, nu pot s-o înțeleg, nu pot.

Doctorul Francis îl luase de după umăr.

— Îmi pare rău. Numai Dumnezeu știe cît de rău îmi pare.

Își trase mîna de pe umărul lui Howard și i-o întinse. Howard o privi o clipă, apoi o apucă. Doctorul Francis o îmbrățișă iarăși pe Ann. Nu putea pricepe de ce i se arată atîta compasiune. Își sprijini capul pe umărul lui. Ochii îi rămăseseră însă țintuiți asupra spitalului. Cînd ieși cu mașina din parcare, se uită încă o dată înapoi, spre spital.

Acasă, Ann se așeză pe canapea cu mîinile în buzunare. Howard închisese ușa camerei lui Scotty. Dădu drumul la filtrul de cafea. Apucă o cutie goală. Voia să strîngă jucăriile băiatului care erau risipite prin sufragerie. Se așeză însă lîngă Ann, pe canapea. Împinse cutia deoparte și se aplecă, cu brațele căzute între genunchi. Începu să plîngă. Ann îi așeză capul în poala ei.

— S-a dus, spuse ea, mîngîindu-l pe umăr. S-a dus.

Auzi printre suspinele lui șuieratul filtrului din bucătărie.

— Ei, gata, gata, spuse ea cu blîndețe. Howard, s-a dus. S-a dus și va trebui să ne obișnuim cu gîndul ăsta. Cu gîndul că vom fi singuri.

După un răstimp, Howard se ridică şi începu să se plimbe fără noimă prin cameră, cu cutia goală în braţe. Adunase numai cîteva jucării, la un capăt al canapelei. Ann stătea ca înainte, cu mîinile în buzunare. Mai tîrziu, începu să dea telefoane la rude. După ce i se răspundea, Ann îngăima cîteva cuvinte şi izbucnea în plîns. Apoi, le explica, cu voce calmă, tot ce se întîmplase. Pe urmă veneau detaliile despre înmormîntare. Howard coborîse cu cutia în garaj. Găsi acolo bicicleta băiatului. Lăsă cutia din mînă, şi se aşeză pe jos, lîngă bicicletă. O apucă uşor, lăsînd-o să-i cadă pe piept. Simţi pedala de cauciuc în coşul pieptului. Învîrti roata încet cu degetul.

Ann vorbise cu sora ei. Se pregătea să formeze alt număr, cînd telefonul sună. Ridică după primul apel.

— Alo, spuse ea şi auzi atunci un zgomot înfundat în receptor, un huruit. Alo, pentru numele lui Dumnezeu, cine-i acolo ? Ce vrei de la mine ?

— Scotty, am ceva pentru Scotty, se auzi o voce de bărbat. Aţi uitat de Scotty ?

— Ticălosule ! ţipă ea. Cum îndrăzneşti, nenorocitule ?

— Scotty, repetă vocea de bărbat. L-aţi uitat pe Scotty ? apoi urmă o tăcere. Închisese.

Howard auzise ţipetele ei. Veni în grabă şi o găsi cu capul pe masă, plîngînd. Ridică receptorul. Nu se auzea decît tonul.

Mai tîrziu, pe la miezul nopţii, după ce îşi anunţaseră toate rudele şi prietenii, telefonul sună din nou.

— Răspunde tu, spuse ea. Howard, e el, sînt sigură. Stăteau în bucătărie, la masă, cu o ceaşcă de cafea în faţă. Howard îşi luase şi o sticlă de whisky lîngă el. Răspunse abia după al treilea apel.

— Alo, spuse el. Cine-i acolo ? Alo ? Alo ? Pe fir nu mai era nimeni. A închis, zise Howard. Cine naiba sună ?

— El era ! spuse ea. Ticălosul ! L-aş strînge de gît. L-aş pune la zid. Să crape o dată.

— Ann, ce-i cu tine, pentru Dumnezeu ! spuse el.

— N-ai auzit nimic ? întrebă ea. Ceva în spate, un zgomot, vreo maşinărie, vreun huruit ?

— Nu, n-am auzit nimic, spuse el. N-a durat mult. Cîteva clipe. Cred că era un radio deschis. Da, era un radio. Asta e tot ce-mi amintesc. Dar ce naiba se întîmplă ? întrebă el.

Ea clătină din cap.

— Dacă aș putea pune mîna pe el !

Și atunci își aminti. Știa cine fusese la telefon. Scotty. Tortul. Numărul de telefon. Împinse scaunul și se ridică.

— Howard, du-mă în centru, spuse ea.

— Ce zici ?

— În centru. Știu cine a sunat. Știu cine este. E brutarul, nemernicul acela de brutar. I-am comandat un tort pentru ziua de naștere a lui Scotty. El ne-a sunat. El are numărul nostru. El ne omoară cu telefoanele. Pentru un tort, Howard. Ce bestie !

Plecară spre centru. Cerul era senin, plin de stele. Afară se făcuse frig. Aprinseră radiatorul din mașină. Parcară în fața brutăriei. Toate magazinele dimprejur erau închise. În fața cinematografului, la capătul străzii, așteptau mai multe automobile. Ferestrele brutăriei erau întunecate. Se uitară pe geam. Nu se vedea decît o luminiță în camera din spate. Din cînd în cînd un bărbat solid, în halat, trecea prin albul egal al luminii. Ann văzu vitrinele dinăuntru, măsuțele cu scaune. Încercă ușa. Bătu în geam. Brutarul nu dădea nici un semn că i-ar auzi. Nu se uita deloc la ușă.

Ocoliră brutăria cu mașina și parcară la ușa din spate. Ieșiră din mașină. Se vedea o fereastră luminată, dar era așezată prea sus ca să se zărească ceva prin ea. Lîngă ușa din spate stătea agățată o firmă : *Brutărie. Comenzi speciale.* Ann deslușì zgomotul slab al radioului, apoi un scîrțîit, poate de la balamalele unui cuptor. Bătu la ușă și așteptă. Bătu din nou, mai tare. Radioul amuți. Se auzi un hîrșîit, un sunet distinct. Un sertar fusese tras, și pe urmă închis.

Cineva descuie ușa și o deschise. Brutarul se așezase în lumină și-i măsură cu privirea.

— E închis, spuse el. Ce căutați la ora asta ? E miezul nopții. Ați tras la măsea ?

Ann făcu un pas înainte. Lumina care venea prin uşa deschisă îi căzu acum pe faţă. Brutarul clipi. O recunoscuse.

— Dumneata eşti ? întrebă el.

— Da, eu sînt, răspunse ea. Eu. Mama lui Scotty. Iar el este tatăl lui Scotty. Vrem să intrăm.

Brutarul răspunse scurt.

— Am treabă acum. Am de lucru.

Dar ea păşise deja înăuntru. Howard o urmă. Brutarul se dădu înapoi.

— Miroase ca într-o brutărie aici, nu-i aşa, Howard ? Ca într-o brutărie.

— Ce vreţi de la mine ? întrebă brutarul. Te pomeneşti că aţi venit după tort. Aşa deci. V-aţi hotărît să luaţi tortul. În sfîrşit. Parcă aţi comandat un tort, nu-i aşa ?

— Ce brutar deştept ! spuse ea. Howard, ăsta e tipu' cu telefoanele.

Strînsese pumnii, iar privirea i se umpluse de ură. Simţea că arde ceva în adîncul ei, o îndîrjire care îi dădea senzaţia că este mai puternică, mai puternică decît cei doi bărbaţi de lîngă ea.

— Ei, las-o mai moale ! spuse brutarul. Deci pentru tort aţi venit. Buun, dacă e aşa, de ce să ne certăm ? N-am nimic de împărţit cu dumneata. Poftim. Tortul e acolo. E cam vechi. Stă de trei zile. Vi-l dau la juma' de preţ. Îl luaţi ? E al vostru. Mie nu-mi foloseşte la nimic. Şi nu văd cine l-ar cumpăra. Pe mine m-a costat timp şi bani ca să-l fac. Dacă-l luaţi, bine, dacă nu, totuna e. Şi acum lăsaţi-mă în pace. Am de lucru.

În timp ce-i privea, îşi freca limba de spatele dinţilor.

— Ai alte torturi de făcut..., spuse ea.

Ceva continua să crească în ea. Era calmă. Ştia că se poate stăpîni.

— Ascultă, cucoană. Vezi prăvălia asta ? Aici muncesc şaisprezece ore pe zi, ca să-mi cîştig existenţa.

Îşi şterse mîinile de halat, şi continuă :

— Muncesc zi şi noapte ca s-o scot la capăt.

Ann îi aruncă o privire care-l făcu să se dea înapoi.

— N-am chef de scandal, pricepi ? se răsti el, aplecîndu-se spre tejghea, după un făcăleț. Începu să bată cu el rar în palmă.

— V-ați hotărît ? Luați tortul sau nu ? Am de lucru. Brutarii muncesc noaptea, spuse el din nou.

Ochii i se micșoraseră, i se urîțiseră, gîndi ea. Păreau îngropați printre smocurile de păr de pe obraji. Grăsimea îi atîrna pe ceafă.

— Știu, știu... brutarii dau în brînci noaptea, spuse Ann. Și tot noaptea dau telefoane... Nemernicule !

Brutarul își lovea ușor palma cu făcălețul. Se uită la Howard.

— Ai grijă, ai grijă..., îi spuse el lui Howard.

— Copilul meu a murit, spuse ea pe un ton rece, egal, hotărît. A fost călcat de o mașină luni dimineață. L-am vegheat pînă în ultima clipă. N-ai știut. Cum ai fi putut să știi de fapt ? Că doar brutarii nu sînt cei mai deștepți oameni din lume, nu-i așa ? Ce zici, domnule brutar, am dreptate ? Da. Copilul meu a murit, a murit. Ticălosule !

Parcă tot atît de brusc pe cît țîșnise din ea, ura începu să scadă, lăsînd în locul ei altceva, o senzație cumplită de greață. Se sprijini de masa de lemn, pătată de făină, își îngropă obrajii în pumni și izbucni în plîns. Umerii îi tremurau.

— Nu e drept, strigă ea, nu, nu e drept.

Howard își așeză mîna pe spatele ei, privindu-l în același timp pe brutar.

— Să-ți fie rușine, îi spuse Howard. Rușine !

Brutarul lăsă făcălețul pe tejghea. Își desfăcu halatul și îl aruncă deoparte. Se uită la Howard, la Ann, și clătină din cap încet. Trase un scaun de sub o masă pliantă pe care se aflau hîrtii, chitanțe, o mașină de calculat, o carte de telefon.

— Stați jos. Vă rog, spuse el. Să vă dau un scaun, îi spuse el lui Howard. Stați jos.

Dispăru în camera din față, de unde reveni cu două scaune de fier forjat.

— Oameni buni, stați jos. Vă rog.

Ann se șterse la ochi. Se uită apoi la brutar.

— Aş fi fost în stare să te omor, spuse ea, aş fi vrut să te văd crăpînd.

Brutarul curăţase masa. Împinsese maşina de calculat într-o parte, împreună cu teancurile de chitanţe. Cartea de telefon căzu pe jos, bufnind. Howard şi Ann se aşezară, trăgîndu-şi scaunele lîngă masă. Brutarul se aşeză şi el.

— Ce-aş putea să vă spun ? Îmi pare rău, zise brutarul, în timp ce-şi proptea coatele pe masă. Numai Dumnezeu ştie cît de rău îmi pare. Vă spun... Eu sînt un simplu brutar. Nici nu pretind că aş fi altceva. Poate că altădată, cîndva, cu ani în urmă, eram altfel. Am uitat. Nici măcar nu ştiu dacă am fost altfel. Acum însă sînt aşa cum mă vedeţi. Un simplu brutar. N-o spun ca şi cum ar fi o scuză pentru ce s-a întîmplat. Ştiu că nu există nici o scuză pentru ce am făcut. Ştiu. Şi îmi pare rău. Îmi pare rău pentru băieţelul vostru, îmi pare rău pentru mizeriile pe care vi le-am făcut, le spuse brutarul.

Îşi întinse braţele pe masă, descoperindu-şi palmele.

— Eu n-am copii. Încerc să-mi închipui ce-aţi simţit în clipele acelea. Tot ce vă pot spune acum este că-mi pare rău. Şi dacă nu vă cer prea mult, iertaţi-mă ! spuse brutarul. Nu sînt un om rău. Cel puţin, aşa cred eu. Nu sînt un nemernic, aşa cum strigaţi la telefon. Nu ştiu dacă mă puteţi înţelege, dacă puteţi pricepe ce simt acum. Poate nici nu merit să fiu iertat. Dar dacă, totuşi, în sufletul vostru mai există un strop de iertare pentru mine...

Se făcuse cald în brutărie. Howard se ridică şi-şi scoase haina. O ajută şi pe Ann să facă acelaşi lucru. Brutarul îi urmări cîteva clipe. Clătină din cap şi se sculă de la masă. Se opri în faţa unui cuptor, răsuci nişte butoane. Scoase la iveală două ceşti, pe care le umplu cu cafea. Aşeză pe masă un pahar cu frişcă şi o cutie cu zahăr.

— Cred că trebuie să mîncaţi ceva, spuse brutarul. Vreau să gustaţi din cornurile mele. Sînt proaspete. Trebuie să mîncaţi. Altfel nu veţi rezista. Mîncarea e un leac bun şi uşor cînd treci printr-un necaz, spuse el.

Aşeză în faţa lor nişte cornuri cu scorţişoară. Erau fierbinţi, cu glazura alunecînd pe ele. Le aşeză alături o bucată de unt şi două cuţite. Apoi îşi trase scaunul şi

luă loc lîngă ei. Aștepta să-i vadă mîncînd. Aștepta să-i vadă mîncînd cornurile de pe platou.

— Mîncarea face bine, le spuse el, privindu-i. Mai am, mîncați tot, fără grijă, mîncați tot ce vă place, am în prăvălia mea toate cornurile din lume.

Mîncau cornuri și beau cafea. Ann simți dintr-o dată că i se face foame. Cornurile erau fierbinți și dulci. Mîncă trei. Brutarul o privea. Era fericit. Apoi, începu să le vorbească. Îl ascultau. Îl ascultau, deși erau zdrobiți de oboseală. Din cînd în cînd dădeau din cap. Brutarul le vorbi despre singurătate, despre îndoielile și neputința care veneau o dată cu vîrsta. Le povesti apoi ce înseamnă să trăiești singur, fără copii, atîția ani, să te așezi în fiecare zi în fața acelorași cuptoare care trebuie golite și umplute, la nesfîrșit. Să pregătești mereu prăjituri pentru aniversări și petreceri, să fii tot timpul cu mîinile vîrîte în glazură, să pictezi inițialele de-o șchioapă pe torturile mirilor, de sute de ori, ba nu, chiar de mii de ori, și zilele de naștere, cu toate lumînările acelea arzînd, parcă le-ai avea în fața ochilor, mereu. Da, era o meserie bună. Și necesară. Să fii brutar. În fond, era mai bine decît să vinzi flori și coroane. Era mai bine cînd din mîinile tale ieșea pîinea. Căci pîinea mirosea altfel, mirosea mai frumos decît orice floare.

— Luați-o pe asta, spuse brutarul, rupînd în două o pîine neagră. E aspră la gust. Dar e o bogăție.

O mirosiră. Brutarul le dădu apoi să muște din ea. Avea gust de melasă, de boabe de grîu. Îl ascultau, mîncînd. Înghițeau bucăți din pîinea neagră. Parcă se făcuse zi sub cuvele de neon. Cînd zorii așternură pe ferestre lumina lor palidă, Howard și Ann se găseau tot acolo, ascultîndu-l, neclintiți.

CATEDRALA

Un vechi prieten al nevesti-mii, orb din naştere, îşi anunţase sosirea la noi. Soţia lui murise de curînd. Îi rămăseseră nişte rubedenii din partea ei, prin Connecticut. De acolo o sună pe nevastă-mea să-şi anunţe vizita. Sosea cu trenul, era un drum cam de cinci ore, nevastă-mea urmînd să-l aştepte la gară. Nu se mai văzuseră de zece ani, de cînd, la Seattle, într-o vară, nevastă-mea lucrase pentru el. Păstraseră, bineînţeles, legătura. Îşi imprimau vocea pe benzi de magnetofon pe care şi le trimiteau apoi prin poştă. Cînd am auzit că vine la noi m-a apucat groaza. Nu ştiam mare lucru despre el. Decît că e orb, ceea ce era suficient ca să mă indispun. Despre orbi aveam o vagă idee, şi aceea adunată de prin filme. În filme orbii îşi tîrşîie picioarele, afişînd nişte mutre deloc vesele. Ba uneori îşi mai iau şi un cîine dresat cu ei, să nu piardă cumva drumul. Cred că ar fi fost ultimul lucru la care m-aş fi gîndit : că voi dormi sub acelaşi acoperiş cu un orb, şi unde ? chiar la mine acasă.

În vara aceea, la Seattle, nevastă-mea rămăsese fără serviciu. Bani nu mai avea. Voia să se mărite în toamnă cu un tip care făcea şcoala de ofiţeri. Dar, şi el era lefter. Se iubeau, cică, la nebunie, şi-atunci, pasămite, banii nu contau. În sfîrşit, găsise ceva prin ziare : CAUT ASISTENŢĂ — *Orb angajează persoană care să-i citească.* Era şi un număr de telefon. A sunat, s-a dus la el şi a primit de lucru pe loc. În vara aceea a muncit pentru orb. Îi citea tot felul de bazaconii, studii, analize, rapoarte. L-a ajutat să înjghebe un mic birou de asistenţă socială. Aşa s-a înfiripat prietenia celor doi, a nevesti-mii cu orbul. Povestea o ştiu chiar de la ea. Pe urmă s-a mai

întîmplat ceva. Tot de la ea știu. Era ultima ei zi de lucru, urmau să se despartă. Stăteau amîndoi în birou, cînd orbul a rugat-o să-l lase, cîteva clipe, să-i atingă fața. Nevastă-mea n-a zis nu. Cică orbul ar fi pipăit-o atunci cu degetele pe față, că nu i-ar fi scăpat nici o bucățică neatinsă, ar fi pipăit-o și pe nas, și culmea, chiar și pe gît. Scena a fost de milioane. Nevastă-mea, că să scrie niscaiva versuri de aducere aminte, că ea, pasămite, dacă nu scrie nu se simte în apele ei. Pe vremea aceea nu trecea anul pînă n-așternea vreo trăsnaie pe hîrtie, întotdeauna după o chestie mai suculentă.

Poezia cu pricina am apucat s-o văd, adică mi-a arătat-o chiar ea, pe vremea cînd îi făceam curte. Povestea acolo, în poezie, ce simțise ea atunci, ce i se năzărise în clipa aceea, în timp ce orbul o pipăia pe nas și pe buze. Poezia, țin bine minte, era o aiureală. Dar de zis, n-am zis nimic. E drept că nici eu nu sînt mare expert în domeniu, iar dacă e să pun mîna pe-o carte, zău că aceea n-ar fi una de poezii.

Va să zică ofițerașul nostru intrase în grațiile ei. Prima ei iubire. Pînă aici toate bune și frumoase. Pe la sfîrșitul verii, așadar, după scena cu pipăiala, ea își ia rămas bun de la orb și se mărită cu celălalt, prima ei iubire, și cum individul, între timp, ieșise ofițer cu patalama în regulă, își fac amîndoi bagajele și se topesc din Seattle. Cei doi, adică orbul și ea, au păstrat legătura. Ea l-a sunat prima, după un an, poate chiar mai repede. L-a sunat într-o noapte, de la o bază aeriană din Alabama. Voia să se descarce, și s-a descărcat. Orbul a povățuit-o să-i trimită o bandă în care să-i spună tot ce se întîmplase cu ea. Așa a făcut. I-a trimis o bandă. Cu destăinuirile ei. Povestea acolo de bărbatu-său, de trambalările lor dintr-un stat în altul. Ea zicea că-l iubește pe ofițer, dar că nu-i place viața pe care o duc, că mutatul dintr-o unitate în alta e un chin. Îi spunea orbului, tot pe bandă aceea, că scrisese o poezie, în care era vorba de el, și că avea de gînd să scrie alta, să arate ce înseamnă să fii nevastă de ofițer de aviație. Pe asta n-o terminase încă. Adică mai avea de scris la ea. Orbul i-a răspuns, a făcut și el o bandă pe care i-a trimis-o prin poștă. Ea a primit-o și a înregistrat alta. Au dus-o așa ani de zile.

Ofiţerul era trimis în misiuni, cînd la o bază, cînd la alta. Ea, după el. Aşa se explică de ce orbul primea benzi de la bazele aeriene Moody, McGuire, McConnell sau Travis, de lîngă Sacramento. Tocmai aici, la Travis, într-o noapte, o apucară pandaliile, vedea bine că tot mutîndu-se ba într-un loc, ba în altul, rămîne tot singură, şi atunci şi-a zis că nu se mai poate aşa. S-a dus la ea în cameră, a luat din sertarul cu medicamente tot ce-a găsit, şi încet-încet, cu o sticlă de gin, le-a dat pe gît pe toate. Apoi, s-a vîrît în cadă, a dat drumul la apa fierbinte şi a leşinat.

N-a mierlit-o. În schimb, a luat-o cu ameţeli. Pe urmă a borît. Cînd se întoarce acasă ofiţeraşul nostru — mai are vreo importanţă cum îl cheamă ? nu-i de-ajuns că fusese prima ei iubire ? — individul, deci, se întoarce acasă, o fi fost probabil prin vreo misiune, şi cînd o găseşte în halul în care era, pune mîna pe telefon şi cheamă ambulanţa. Mai tîrziu orbul a aflat toată tărăşenia, cu lux de amănunte, evident tot dintr-o bandă. Ea a continuat să-i trimită benzi cu poşta, expres, înşirîndu-i vrute şi nevrute. Rămăsese, fără îndoială, singura ei distracţie, pentru a n-o mai pune la socoteală pe cea cu poeziile. Într-o bună zi, îi dădu de veste orbului, bineînţeles tot prin intermediul unei benzi de magnetofon, că s-a hotărît să se despartă o vreme de ofiţer. Imediat, a sosit următoarea bandă cu vestea divorţului. Aşadar orbului nu-i scăpa absolut nimic. Cînd am cunoscut-o pe nevastă-mea, el a fost informat imediat. Ştia tot sau cel puţin aşa mi se părea mie. La un moment dat nevastă-mea îmi flutură pe la nas ultima bandă expediată de orb, voia să vadă dacă sînt curios s-o ascult. Cred că asta s-a întîmplat acum un an. E vorba de tine, m-a liniştit ea, arătîndu-mi banda. Fie, hai s-o ascultăm, am zis eu. Ne-am înarmat cu două pahare pline, ne-am tolănit în living. Eram pregătiţi. A aşezat mai întîi banda în magnetofon, a învîrtit nişte butoane şi pe urmă i-a dat drumul. S-a auzit la început fîşîitul benzii, apoi o voce puternică. Nevastă-mea a micşorat volumul. După ce am ascultat cîteva minute nişte banalităţi, am auzit deodată cum acest străin, acest orb pe care nu-l întîlnisem în viaţa mea, îmi rosteşte numele. Zicea cam aşa : „Din tot ce

mi-ai povestit despre el, pot trage o singură concluzie..." În acel moment a intervenit ceva, cred că bătuse cineva la uşă, sau poate am auzit telefonul sunînd, adevărul e că n-am mai apucat să aflu la ce concluzie ajunsese respectivul. Poate că aşa a fost să fie. Să ascult exact cît se cuvenea, nimic mai mult.

Iată că sosise ziua ca orbul, cel de pe bandă, să poposească în casa noastră.

— Ce-ai zice dacă l-aş scoate la o partidă de popice ? i-am sugerat eu nevesti-mii.

Stătea lîngă chiuvetă cu o oală de cartofi în faţă. A lăsat cuţitul din mînă şi s-a întors spre mine.

— Fă-o pentru mine, dacă mă iubeşti, mi-a zis ea. Dacă nu vrei, mă rog, te priveşte. Să ştii însă că dacă tu ai avea un prieten şi el ar veni la noi în vizită, oricine ar fi, să ştii că m-aş da peste cap ca să se simtă bine.

Luă o cîrpă de vase şi se şterse pe mîini.

— Mda, numai că eu n-am nici un prieten orb.

— Tu n-ai nici un prieten. *Nici unul*, accentuă ea. Şi cu asta am încheiat discuţia.

— Ce naiba, tu chiar nu-ţi dai seama, reluă ea firul conversaţiei. Omul abia şi-a îngropat nevasta. E singur, pricepi ?

M-am cufundat în tăcere. Nu ştiam mare lucru despre nevasta orbului. O chema Beulah. Beulah ! ? Bine, dar ăsta nu putea fi decît numele unei negrese.

— Nevastă-sa era negresă ? am întrebat eu.

— Ai înnebunit ? exclamă ea. Ce-i cu tine ? Îţi fiează vreo lampă ?

Apucase un cartof, pe care l-am văzut după cîteva clipe rostogolindu-se pe gresia din bucătărie, sub cuptor.

— Ai băut ceva ? mă chestionă ea. Hai, spune drept.

— Ce, n-am voie să întreb, am replicat eu.

Abia atunci nevastă-mea s-a apucat să mă pună în temă. Chiar mai mult decît aş fi dorit. Mi-am umplut un pahar şi m-am aşezat la masa din bucătărie ca s-o ascult pe îndelete. Povestirea ei se închegă treptat.

Beulah începuse să lucreze pentru orb cam la un an după plecarea nevesti-mii. N-a trecut mult timp şi cei doi, Beulah şi cu orbul, şi-au pus verighetele pe deget. A fost o nuntă modestă — cui i-ar fi trăsnit prin cap să

asiste la o asemenea ceremonie — doar ei, preotul şi soţia acestuia. Important e că fusese o căsătorie religioasă. Beulah dorise acest lucru, povestea orbul mai tîrziu. Probabil că încă de atunci cancerul mocnea în ea. Au trăit împreună opt ani, *nedespărţiţi*, accentuă nevastă-mea, nedespărţiţi. După aceea Beulah a început să se simtă rău şi foarte curînd s-a prăpădit. Cînd a murit, se afla într-un spital din Seattle, cu orbul la căpătîiul ei, ţinînd-o de mînă. Se căsătoriseră, trăiseră împreună, lucraseră, făcuseră şi dragoste, fără îndoială, şi, într-o zi, iată că orbul a trebuit s-o îngroape. Cum naiba să trăieşti atîta vreme lîngă o femeie fără să-i vezi chipul ? Pentru mine era de neînţeles. Şi, dintr-o dată, am început să-l compătimesc. M-am gîndit ce viaţă nenorocită trebuie să fi dus această femeie alături de el. Să trăieşti lîngă bărbatul iubit, şi să rămîi tocmai pentru el invizibilă. Să nu-i poţi pretinde nici cel mai banal compliment. Să nu-l poţi mişca nici cu surîsul, nici cu grimasele tale. Chiar dacă ţi-ai mînji faţa cu o oroare de fard, chiar dacă ţi-ai vopsi pleoapele în verde, chiar dacă ţi-ai înfige un ac în nas şi ai purta pantalonaşi gălbui şi pantofiori stacojii, pentru el tot aia ar fi. Iar la urmă să-ţi dai sufletul, cu orbul lîngă tine, să-l ţii de mînă, să-i vezi ochii înlăcrimaţi — îmi imaginez cum arătau împreună în acel moment — şi să te gîndeşti că în cîteva zile vei fi în mormînt, iar bărbatu-tău nu ştie, adică habar n-a avut vreodată cum arăţi. După moartea ei, Robert a rămas cu o poliţă de asigurări. O nimica toată. Şi cu o jumătate de monedă mexicană de douăzeci de pesos. Cealaltă jumătate o lăsase în coşciug, alături de ea. Să te apuce plînsul, nu altceva.

Se apropiase ora sosirii lui. Nevastă-mea plecase la gară să-l întîmpine. Aveam de aşteptat. Tocmai îmi umplusem un pahar şi deschisesem televizorul, cînd am auzit maşina trăgînd în faţa casei. M-am sculat de pe sofa cu paharul în mînă şi m-am dus la geam să mă uit afară.

Nevastă-mea rîdea. Tocmai parcase. Am văzut-o ieşind din maşină şi închizînd uşa după ea. Era cu gura pîn-la urechi. Nu-mi venea să cred. A dat ocol maşinii ca să ajungă la orb, care tocmai se pregătea să iasă. Iar

orbul, închipuiți-vă, purta barbă, o barbă impunătoare. Un orb cu barbă. Ei nu, că asta punea capac la toate. Orbul se întinse spre bancheta din spate și înșfăcă valiza. Nevastă-mea îl luă de braț, închise portiera din dreptul lui, și apoi, trăncănind naiba știe ce, îl purtă pe alee, pe scări, pînă la ușă. Am închis televizorul, am sorbit ultima picătură din pahar, pe care am avut grijă apoi să-l clătesc, m-am șters pe mîini și după aceea m-am îndreptat spre ușă.

Soția mea făcu prezentările :

— Dă-mi voie să ți-l prezint pe Robert. Robert, acesta este soțul meu. Ți-am povestit despre el.

Radia de bucurie. Îl ținea pe orb de mînecă. Orbul lăsă valiza și ridică mîna spre mine. Am apucat-o. Mi-a strîns-o energic. Așteptam să-i dea drumul, dar el mi-o ținea în continuare. În sfîrșit, mi-am recuperat-o.

— Am senzația că ne știm de undeva, bubui vocea lui.

— Și eu, am completat eu într-o doară, căci nu-mi venise altceva mai bun în minte. Apoi am adăugat :

— Bun venit. Am auzit o mulțime de lucruri despre dumneata.

Ne pusesem în mișcare, un grup mic, venind dinspre verandă spre living, nevastă-mea ținîndu-l în continuare de mînă, ca să nu-l piardă. În cealaltă mînă orbul ducea valijoara. Nevastă-mea strecura din cînd în cînd cîte-o indicație :

— Acum ia-o la stînga, Robert. Așa. Acum fii atent, aici e un scaun. Așa. Așază-te aici pe sofa. Știi, e nouă, am cumpărat-o acum două săptămîni.

Am încercat să plasez și eu o replică, ceva în legătură cu vechea sofa, să spun că nu fusese rea nici cealaltă. Dar n-am reușit să leg nici măcar o propoziție. Apoi, m-am gîndit c-ar fi potrivit să comentez călătoria pe rîul Hudson, era subiectul cel mai la îndemînă, să-i explic că ducîndu-te la New York e recomandabil să stai pe partea dreaptă în tren, iar venind înapoi de la New York, invers, pe stînga.

— Ați călătorit bine ? am zis eu în cele din urmă. Apropo, pe ce parte ați stat în tren ?

— Ce întrebare ! Cum adică pe ce parte ? se agită nevastă-mea. Ce contează pe ce parte ?

— Am întrebat numai, m-am retras eu.

— Pe partea dreaptă, răspunse orbul. N-am mai călătorit cu trenul de patruzeci de ani. De cînd eram puşti. Atunci mă duceau ăi bătrîni de mînă. De mult, cam de mult. Aproape că uitasem cum e. Acum am barba ninsă, zise el. Parcă aşa mi-a spus un amic de-al meu, dacă nu mă înşel. Sînt un tip distins, nu-i aşa, draga mea ?

Orbul se adresase fireşte nevesti-mii.

— Eşti un tip distins, Robert, aprobă ea. Robert, mă bucur că eşti cu noi.

În sfîrşit, ea îşi dezlipi ochii de pe el şi se uită la mine. Am avut impresia că nu-i convine ce vede. Şi, ca să-i răspund, am dat din umeri.

N-am cunoscut personal nici un orb în viaţa mea. Nici măcar n-am întîlnit vreunul în carne şi oase. Orbul care intrase în casa noastră bătea spre cincizeci de ani, era un tip solid, cu un început de chelie, cu umerii încovoiaţi de parcă ar fi cărat pe ei nişte cufere imense. Purta pantaloni şi pantofi cafenii, o cămaşă maro deschis, cravată şi un sacou sport. Îmbrăcat şic. În plus, barba. O barbă de toată frumuseţea. De baston sau ochelari fumurii, nici vorbă. Şi eu care credeam că orbii nu fac o mişcare fără să-şi pună pe nas ochelarii cu lentile fumurii. Şi, totuşi, parcă m-aş fi simţit mai în largul meu dacă ar fi avut şi el o pereche pe nas. În aparenţă, ochii lui nu se deosebeau cu nimic de ochii unui om normal. Cînd îl priveai mai atent, observai că există totuşi o diferenţă. Mai întîi, irisul era prea albicios. Pupilele se mişcau în orbite alandala, iar el nu ştia sau poate nu era în stare să le fixeze într-o direcţie anume. Da, era o imagine de groază. M-am uitat fix la faţa lui. Am văzut cum pupila stîngă o ia într-o parte, spre nas, în timp ce cealaltă încerca să stea pe loc. Bine zis încerca, fiindcă ochiul cu pricina părea într-o vînturare continuă, orbul habar n-avînd de asta.

I-am zis :

— Să pregătesc ceva de băut. Ce preferi ? Avem de toate. Ne umplem şi noi timpul cum putem.

— Bătrîne, beau numai scotch, spuse el repezit şi tare.

— Grozav, am completat eu.

Aşadar mă luase cu „bătrîne". Nici nu se putea altfel.

— Am bănuit eu, deci scotch.

Pipăia cu degetele valiza aşezată lîngă sofa. Aşa se orienta el, am priceput de îndată.

— Să o duc sus în camera ta ? îi spuse nevastă-mea.

— Nu, nu, stă bine aici, nu mă deranjează, zise el, cu o voce pătrunzătoare. O duc eu cînd urc.

— Puţină apă ? l-am întrebat.

— Foarte puţin.

— Ştiam eu, am zis repede.

— O lacrimă, completă el. Îl ţii minte pe Barry Fitzgerald, actorul irlandez ? Cînd beau apă, zice Fitzgerald, torn apă. Cînd beau whisky, torn whisky. La fel şi eu.

Nevastă-mea rîdea. Orbul îşi apucă barba, o ridică încet, lăsînd-o să cadă apoi. Am pregătit paharele, trei pahare mari cu un strop de apă în fiecare. Apoi ne-am tolănit în living şi-am început să stăm la taclale. Mai întîi, cum călătorise Robert. Zburase de pe coasta de vest pînă la Connecticut, un drum cam lung, ce-i drept. Apoi, de la Connecticut la noi, cu trenul. Între timp paharele se goliseră, aşa că am mai umplut un rînd.

Citisem undeva, nu mai ştiam unde, că orbii nu fumează, că n-ar fuma, zice-se, fiindcă nu pot admira fumul care le iese pe nări. Bănuiam că-i o explicaţie care îi priveşte numai pe ei, pe orbi. Vizitatorul nostru, orbul, trăgea cu sete din ţigară, o fuma pînă la capăt şi, după aceea, aprindea imediat alta. El umplea scrumiera, iar nevastă-mea o golea.

Mai tîrziu, cînd ne-am aşezat la masă, am dat gata încă un rînd de whisky. Nevastă-mea îi umplu farfuria lui Robert : friptură, cartofi prăjiţi, fasole verde. I-am uns două felii de pîine cu unt. Apoi, i-am spus :

— Aici ai pîine cu unt.

Am dat pe gît încă o duşcă şi am zis :

— Să ne rugăm.

Nevastă-mea rămăsese cu gura căscată. Orbul lăsase capul în jos.

— Să ne rugăm, am adăugat eu, să nu dea cineva vreun telefon şi să nu se răcească friptura.

După aceea ne-am năpustit asupra farfuriilor. Am înghiţit tot, absolut tot ce era de mîncare pe masă. În-

fulecam de parcă ar fi fost ultima cină din viaţa noastră. Nu se auzea nici un cuvînt. Am mîncat, am ras, am topit totul. Orbul detectase mîncarea imediat, mergea la sigur. Mă uitam la el cu admiraţie. Proţăpise carnea cu cuţitul şi furculiţa. O tăie în bucăţi, vîrî apoi furculiţa în gură, culese cartofii din farfurie, şi fasolea, apoi înhăţă o felie de pîine cu unt pe care o înfulecă. Sfîrşi cu un gît zdravăn de lapte. Din cînd în cînd se ajuta cu degetele, şi o făcea în modul cel mai degajat cu putinţă.

N-am iertat nimic. Am devorat totul, inclusiv o tavă cu plăcintă cu căpşuni. Cînd ne-am oprit, păream toţi buimăciţi. Transpirasem. Ne-am ridicat, îndepărtîndu-ne de masa pe care rămăseseră numai farfurii murdare. Ne-am retras în living, unde ne-am trîntit fiecare pe locul lui. Robert şi nevastă-mea, pe canapea. Eu, pe scaunul înalt cu spetează. Am turnat încă două rînduri de whisky, poate chiar trei, şi le-am băut cu orbul. Ei doi pălăvrăgeau. Îşi depănau amintiri din ultimii zece ani. Eu, spectator, din cînd în cînd mai strecuram cîte o vorbă, ca orbul să nu-şi închipuie că m-am volatilizat, iar nevastă-mea că n-am şi eu ceva de spus. Aşadar, îşi depănau amintiri, amintirile lor ! Trăgeam cu urechea sperînd să aud din gura nevesti-mii o frază de genul : „Şi în ziua aceea a apărut în viaţa mea iubitul meu soţ." Slabe speranţe. Numai despre Robert vorbeau, de parcă orbul ăsta s-ar fi priceput la toate, de parcă ar fi fost omul minune. Că el şi nevastă-sa ar fi primit un ajutor social din care au trăit amîndoi, după cîte am înţeles, destul de modest. Că se ocupa de radiotelegrafie. Că avea relaţii cu alţi telegrafişti, povestea el, cu aceeaşi voce pătrunzătoare, cu unii din Guam, Filipine, Alaska sau chiar din Tahiti. Că îşi făcuse o groază de prieteni, şi că, dacă ar fi vrut, s-ar fi dus oricînd la ei, unde ar fi fost primit cu braţele deschise. Uneori se oprea şi se întorcea spre mine ca să-mi pună vreo întrebare. De cît timp am slujba asta ? (Răspuns : Trei ani.) Îmi place ce fac ? (Răspuns : Nu.) Am de gînd să rămîn în continuare în serviciul ăsta ? (Răspuns : Am încotro ?). În fine, am pîndit momentul cînd, ziceam eu, bateriile lui trebuie să fi fost epuizate, m-am ridicat de pe scaun şi am dat drumul la televizor.

Nevastă-mea mi-a aruncat o privire sumbră. Mai avea puţin şi exploda. Se uită apoi la orb şi întrebă :

— Robert, tu ai televizor acasă ?

— Draga mea, am chiar două televizoare : unul color, celălalt alb-negru, o relicvă. Ce mă distrează este că de cîte ori dau drumul la televizor, şi asta se întîmplă în fiecare zi, mă folosesc de cel color. Nu-i aşa că-i nostim ?

Ce mai puteam să zic ? Rămăsesem mască. Fără replică. M-am uitat deci la televizor încercînd să desluşesc ce spunea comentatorul.

— E un televizor color, spuse orbul. Nu mă întreba de unde ştiu, dar sînt sigur de asta.

— Aşa e, l-am luat de curînd.

Orbul sorbi din pahar. Îşi ridică din nou barba, o adulmecă, apoi o lăsă să cadă la loc. Se aplecă în faţă, şi aşeză scrumiera pe măsuţa din faţa lui. Îşi aprinse o ţigară. Se rezemă de sofa, încrucişîndu-şi gleznele.

Nevastă-mea tocmai îşi ascundea un căscat. Îşi întinse braţele ca să şi le dezmorţească.

— Mă duc pînă sus să-mi iau un capot. Vreau să pun ceva mai comod pe mine. Robert, simte-te ca acasă, spuse ea.

— Mă simt minunat, spuse el.

— Vreau să te simţi bine la noi, spuse ea.

— Mă simt minunat, repetă el.

După ce nevastă-mea a ieşit din cameră, am ascultat informaţiile meteo şi cronica sportivă. Trecuse o bună bucată de vreme, iar nevastă-mea continua să întîrzie în camera ei. Probabil că se dusese să se culce. Mi-ar fi convenit mai degrabă să vină înapoi. Nu mă încînta să rămîn singur cu un orb într-o cameră. L-am întrebat dacă mai vrea de băut. Desigur, mi-a răspuns el. Apoi, l-am întrebat dacă nu l-ar tenta să fumăm o ţigară de marijuana împreună. I-am spus că pregătisem deja una. Adevărul e că n-o făcusem, deşi ca s-o răsucesc nu-mi trebuiau decît cîteva clipe.

— Am să trag una cu tine.

— Colosal ! am exclamat eu. Pică la fix.

Am umplut din nou paharele şi m-am aşezat lîngă el pe sofa. Apoi am răsucit două ţigări babane. Am aprins una şi i-am întins-o. I-am pus-o încet între degete. A luat-o şi a tras primul fum în piept.

— Ţine fumul cît mai mult, i-am zis eu, bănuind că nu mai fumase aşa ceva în viaţa lui.

Nevastă-mea îşi făcu între timp apariţia. Era îmbrăcată acum în capotul şi papucii ei trandafirii.

— A ce miroase aici ? întrebă ea.

— Ne-am gîndit să tragem o ţigară cu marijuana, am răspuns eu.

Nevastă-mea mă străpunse cu o privire fioroasă. Se uită apoi la orb şi spuse :

— Robert, n-am ştiut că fumezi aşa ceva.

— E o premieră, zise el. Toate lucrurile au un început. Dar deocamdată nu simt mare lucru.

— E o combinaţie mai slabă, i-am explicat eu. E destul de blîndă. Poţi s-o duci fără probleme. Nu te ameţeşte.

— Zi aşa, bătrîne, va să zică nu te paradeşte, completă el şi izbucni în rîs.

Nevastă-mea stătea pe sofa între orb şi mine. I-am întins şi ei ţigara. A luat-o, a tras un fum şi apoi mi-a dat-o înapoi.

— Şi acum ? zise ea. N-ar trebui să fumez, adăugă tot ea. Mi se lipesc ochii de somn. Masa asta m-a terminat. Sînt ghiftuită.

— De la plăcinta cu căpşuni ţi se trage, zise orbul. Ţi-a luat maul, spuse el şi izbucni în rîs, un rîs care-ţi bubuia în timpane.

După aceea dădu din cap.

— Mai e plăcintă, am adăugat eu.

— Eşti amator, Robert ? îl întrebă nevastă-mea.

— Poate mai tîrziu, spuse el.

Ne uitam la televizor. Nevastă-mea continua să caşte. La un moment dat spuse :

— Patul tău e făcut, Robert, dacă vrei să te culci. A fost o zi grea pentru tine, ştiu. Cînd vrei să mergi sus, îmi spui.

Îl trase de mînă.

— Robert ?

El îşi reveni şi spuse :

— A fost o seară de milioane.

— E rîndul tău, i-am spus eu, proptindu-i ţigara între degete.

Trase un fum, îl ţinu în piept un răstimp, apoi îi dădu drumul. O făcu atît de firesc de parcă ar fi fumat marijuana din şcoala primară.

— Mulţumesc, bătrîne, zise el. Cred că mi-am făcut plinul. Am început s-o simt, spuse el şi îndreptă chiştocul către nevastă-mea.

— Şi eu, spuse ea. Pentru mine e destul.

Îmi întinse ce mai rămăsese din ţigară.

— Am să stau aici cu voi. N-o să vă deranjez. Dacă nu vă convine, spuneţi-mi. Atît vreau. Să rămîn aici, să stau puţin cu ochii închişi. Cînd vreţi să vă culcaţi să-mi spuneţi şi mie, zise ea. Ţi-am făcut patul, Robert. E lîngă camera noastră, sus, la capătul scărilor. Te ducem noi cînd eşti gata. Să mă treziţi dacă mă ia somnul, spuse ea, închizînd ochii şi adormind imediat.

Programul de ştiri se terminase. M-am ridicat să schimb canalul. După aceea m-am întors pe sofa. Nevastă-mea trăsese pe dreapta mai repede decît aş fi dorit. Se răsucise într-o parte, cu capul căzut pe sofa şi cu gura deschisă. Capotul îi alunecase de pe picioare, dezvelindu-i o coapsă. M-am întins s-o acopăr, dar uitîndu-mă o clipă la orb, m-am oprit. M-am prostit, ce naiba ! Am lăsat capotul exact cum era.

— Îmi spui dacă mai vrei plăcintă, am zis eu.

— Nici o grijă.

— Obosit ? am întrebat eu. Vrei să te duc sus ? Să bagi cornu' în pernă...

— Nu încă, spuse el. Mai stau cu tine, bătrîne. Nu te agasez, nu-i aşa ? Cînd vrei să tragi pe dreapta, îmi spui şi mie. Nici măcar n-am apucat să schimbăm două vorbe. Înţelegi... Am impresia că noi doi, adică eu şi ea, am monopolizat seara asta.

Îşi ridică barba. Apoi o lăsă să cadă încet. Apucă de pe masă pachetul cu ţigări şi bricheta.

— Nu mă deranjează, am zis eu.

Pe urmă am completat :

— Şi mie îmi place să stau la taclale.

Şi cred că într-adevăr îmi plăcea. În fiecare seară fumam o ţigară cu marijuana. Mă culcam tîrziu, niciodată înaintea nevesti-mii. După ce mă lua somnul, visam tot

felul de grozăvii. Uneori, cînd mă dezmeticeam, aveam senzaţia că-mi plesneşte inima.

La televizor era un film despre biserica în evul mediu. Şi nu unul de duzină. Aveam chef însă să mă uit la altceva... Am schimbat canalul, dar n-am găsit nimic să mă intereseze. M-am întors deci tot la primul, scuzîndu-mă că nu pot să-i ofer ceva mai acătării.

— E-n regulă, bătrîne, spuse orbul. Nu mă deranjează. Poţi să te uiţi la orice, nu te sinchisi de mine. Nu strică dacă mai aflu ceva în seara asta. Omu', cît trăieşte, învaţă. Iar eu să ştii că ciupesc cîte puţin din orice. Cu auzul stau bine.

O vreme am tăcut amîndoi. Orbul şedea aplecat în faţă, cu capul întors spre mine, în aşa fel încît una dintre urechi era pe direcţia televizorului. Cam bizară poziţie. Pleoapele îi cădeau uneori, pentru a se deschide apoi, fulgerător. Din cînd în cînd îşi vîra degetele în barbă şi începea să tragă de smocurile de păr, foarte atent la ce se spunea la televizor.

Pe ecran se vedeau nişte bărbaţi deghizaţi în schelete şi diavoli. Aceştia tăbărîseră pe alţii, îmbrăcaţi în sutane. Cei deghizaţi în diavoli purtau măşti, coarne şi nişte cozi lungi. Spectacolul făcea parte dintr-o procesiune. Englezul care comenta susţinea că respectiva procesiune are loc în Spania o dată pe an. M-am străduit să-i explic orbului ce se întîmpla pe ecran.

— Schelete, zise el. Da, ştiu ce-s alea, spuse el bălăbănindu-şi capul.

Pe ecranul televizorului apăruse o catedrală. A urmat alta, într-o secvenţă mai lungă. După aceea imaginea se mută pe celebra catedrală din Paris, cu arcuri butante şi fleşe pierdute în nori. Aparatul de filmat se dădu mult înapoi ca să poată prinde catedrala care umplea orizontul.

Din cînd în cînd englezul oprea comentariul, lăsînd camera să se plimbe pur şi simplu fie în jurul catedralei, fie pe un peisaj de ţară, cu oameni mergînd în urma boilor la cîmp. Aşteptam să apară altceva. Apoi, am simţit că trebuie să spun ceva.

— Arată exteriorul unei catedrale, am precizat eu. Se văd nişte himere, nişte statui mici, ca nişte monştri. Acum

cred că sînt în Italia. Da, chiar în Italia sînt. Se văd niște picturi pe zidurile unei biserici.

— E vorba cumva de fresce, bătrîne ? mă întrebă el, și sorbi din pahar.

M-am întins după paharul meu. Se golise. Mă gîndeam ce răspuns să-i dau.

— Mă întrebi dacă sînt fresce ? am zis eu. Daa, întrebarea-i cu schepsis. Să-ți spun cinstit, habar n-am.

Pe ecran apăruse o catedrală de lîngă Lisabona. Diferențele dintre catedrala portugheză și cea franceză sau italiană nu erau chiar atît de mari. Dar, erau. Mai ales în interior. Atunci mi-a venit o idee. I-am spus :

— Știi ce este o catedrală ? Adică cum arată ? Mă urmărești ? Cuvîntul acesta „catedrală" îți spune ceva ? Știi la ce se referă ? Știi care-i diferența dintre o catedrală și, să zicem, o biserică baptistă ?

Orbul lăsă fumul să i se prelingă printre buze.

— Știu că aceste catedrale s-au construit greu, la ele au muncit sute de oameni cîte cincizeci de ani, sau chiar o sută de ani, spuse el. Parcă așa zicea englezul, comentatorul. Mai știu că unele familii au ridicat o catedrală în cîteva secole. Asta cred că tot el o spunea. Cei care puneau temelia mureau înainte de-a o vedea terminată. Chestia asta îi apropie mult de noi, ce zici, bătrîne, spuse el, și mă împroșcă cu un hohot de rîs.

Pleoapele îi alunecară alene în jos. Capul i se bîțîia molcom. Parcă moțăia. Poate că se visa undeva prin Portugalia. Pe ecran apăruse o altă catedrală. Din Germania. Englezul își depăna mai departe comentariul său monoton.

— Catedralele ! spuse orbul, îndreptîndu-se și lăsîndu-și capul cînd în față, cînd pe spate, de cîteva ori. Cam asta-i tot ce știu, bătrîne. Adică ce-am auzit de la englez. Ai putea să-mi descrii tu o catedrală ? Chiar, ce-ar fi să-mi povestești tu cum e ? Chestia mi-e destul de neclară. de ce să te mint.

Mă uitam țintă la imaginea catedralei de pe ecran. Cum să i-o descriu ? Cu ce să încep ? Dacă n-aș avea de ales, dacă un nebun m-ar obliga s-o descriu, că altfel m-ar strînge de gît, poate că atunci aș reuși.

M-am uitat din nou la catedrala de pe ecran, pînă cînd în imagine a apărut peisajul de țară. Degeaba. Nu-mi venea nici o idee. În sfîrșit, m-am întors spre orb și i-am spus :

— În primul rînd, sînt foarte înalte, am zis eu, uitîndu-mă prin cameră. Se întind mult în sus, foarte sus. Spre cer. Unele sînt atît de înalte, că au nevoie de suporturi ca să le susțină. Mă înțelegi ? Aceste suporturi se numesc arcuri butante. Ele îmi amintesc, într-un fel, de viaducte. Uneori pe fațadele catedralelor sînt sculptați tot soiul de diavoli, ca cei din film, sau figuri de bărbați și femei. N-aș putea să-ți spun de ce.

Orbul mă aproba, dînd din cap, în așa fel încît tot trunchiul părea că i se balansează.

— Nu prea mă pricep la explicații, am zis eu.

Se opri din bîțîială. Se aplecă peste marginea sofalei. Își plimbă degetele prin barbă, continuînd să mă asculte cu atenție. De lămurit, îl lămurisem buștean. Dar el nu mă întrerupsese. Dădea din cap, parcă ar fi dorit să mă încurajeze. Am încercat să găsesc o formulă mai inspirată.

— Daa, sînt mari, foarte mari, am îndrugat eu. Sînt gigantice. Construite din piatră. Uneori și din marmură. Odinioară oamenii voiau să se apropie de Dumnezeu, și cred că de aceea ridicau aceste catedrale. Da, odinioară Dumnezeu reprezenta ceva pentru oameni. Catedralele, felul în care erau construite, ne arată acest lucru. Îmi pare rău, am adăugat eu, dar mă tem că am ajuns la capăt. Mai bine de-atît nu cred că pot să-ți explic. Asta e, n-am ce-i face.

— Lasă, bătrîne, nu te necăji, spuse orbul. Ascultă, pot să te rog și eu ceva ? Sper că nu te superi. Vreau să-ți pun o întrebare simplă, la care să-mi răspunzi cu da sau nu. Să n-o iei ca pe-o mîrlănie, dar, știi, mă rîcîie curiozitatea. Spune-mi, tu crezi în Dumnezeu ? Nu te superi că te-am întrebat, nu-i așa ?

Am clătinat din cap, ca să infirm, ceea ce oricum nu-mi slujea la nimic, căci el nu putea să mă vadă. Pentru un orb, că dai din cap sau faci cu ochiul e cam totuna.

— Nu, nu cred. N-am nici o credință, de nici un fel. Și nu-i ușor, mai ales cînd... mă înțelegi...

— Da, te înțeleg, spuse el.

— Bine, am zis eu.

Englezul o ţinea înainte pe-a lui. Nevastă-mea ofta în somn. Respira adînc. Era un somn profund.

— Îmi pare rău că nu pot să-ţi explic cum arată o catedrală. N-am acest dar, al explicaţiei. Şi mai bine decît am făcut-o nu cred c-aş reuşi a doua oară.

Orbul mă asculta. Şedea neclintit, cu capul în jos.

— Ca să-ţi spun drept, am continuat eu, catedralele nu înseamnă mare lucru pentru mine. Nişte catedrale, atît. Ceva la care să te uiţi seara la televizor. Nimic mai mult.

L-am auzit pe orb icnind. Vomitase scurt. Îşi luă batista din buzunarul de la spate.

— A trecut, bătrîne. Se mai întîmplă, dar n-am nimic, nu mi-e rău, fii liniştit, spuse el. Ştii ce, mi-a venit o idee. Ce-ar fi să aduci nişte hîrtie mai ţeapănă şi ceva de scris. Să-ncercăm ceva. Să desenăm o catedrală împreună. Hîrtie şi plaivaz. Hai, bătrîne, adu instrumentele !

M-am repezit sus pe scări. Nu-mi mai simţeam picioarele. Mi se scursese parcă toată vlaga din ele, ca după o goană turbată. Am umblat prin camera nevesti-mii. Am găsit nişte capete de creion într-un suport de plastic, pe masă. Pe urmă, m-am gîndit unde aş fi putut găsi hîrtia aceea de care îmi vorbise.

Jos, în bucătărie, am dat peste o sacoşă de hîrtie cu coji de ceapă pe fund. Am golit-o, am scuturat-o, am dus-o apoi în living şi m-am aşezat cu ea lîngă picioarele lui. Am făcut loc pe masă, am netezit hîrtia şi am întins-o în faţa lui.

Orbul se dădu jos de pe sofa şi se aşeză alături de mine, pe covor.

Îşi plimbă degetele pe hîrtie, în toate direcţiile. Pipăi marginile, apoi colţurile.

— E bine, spuse el. Şi acum hai s-o desenăm.

Îmi găsi mîna, mîna care ţinea capătul de creion. O apucă cu mîna lui.

— Dă-i drumul, bătrîne, desenează, spuse el. Fii fără grijă, sînt în spatele tău, o să meargă. Hai, dă-i drumu'. Fă ce-ţi spun. Desenează.

Şi atunci i-am dat drumul. Mai întîi am desenat o cutie care semăna cu o casă. Ar fi putut fi chiar casa în

care locuiam eu. Apoi, i-am pus un acoperiș, iar la marginile acoperișului cîte o fleșă. Era o demență, nu altceva !

— E mortal, bătrîne, spuse el. E teribil. Hai că mergi bine. Ce zici, bătrîne, te-ai gîndit vreodată la așa ceva ? Viața asta e tare sucită, ți-o spun eu. Dă-i înainte, ține-o așa.

Am desenat apoi niște ferestre cu arcade. Pe urmă, arcuri butante. Am făcut ușile, niște uși imense. Nu mă mai puteam opri. Programul la televizor se terminase demult. Nu se mai auzea decît un fîșîit. Am lăsat capătul de creion din mînă. Îmi amorțiseră degetele. Orbul își plimbă palma deasupra hîrtiei. Atinse apoi cu vîrful degetelor tot ce desenasem pînă atunci. Dădu mulțumit din cap.

— Iese bine, spuse orbul.

Am luat din nou creionul. El îmi apucă mîna. Am continuat să desenez. N-am pic de talent la desen, dar nu m-am oprit. Am continuat ce începusem.

Nevastă-mea deschisese ochii și se holba la noi. Stătea în capul oaselor pe sofa, cu capotul desfăcut.

— Ce faceți aici ? întrebă ea.

Nu i-am răspuns. Desenam mai departe.

— O catedrală, desenăm o catedrală, a rîs orbul. Noi doi. Apasă tare acum, îmi spuse el. Așa. Așa e bine. Vezi c-ai prins șpilu', bătrîne. Pe cuvîntu' meu, c-ai prins șpilu'. N-ai crezut c-o să reușești. Da' merge, vezi că merge ? Iese brici. Pricepi ? În cîteva clipe dăm lovitura, ai să vezi. Și brațu' cum e ? Îl mai simți ? întrebă el. Ia trîntește niște suflete aici. Unde-ai mai pomenit tu catedrală fără oameni ?

— Robert, ce se întîmplă aici ? întrebă nevastă-mea. Ce naiba faceți ?

— O facem, asta e, zise orbul. Ș-acum închide ochii, îmi spuse el de aproape.

I-am închis. Am făcut ce-mi spusese.

— I-ai închis ? mă întrebă el. Nu trișa !

— I-am închis, am răspuns eu.

— Ține-i închiși, spuse el. Și nu te opri, desenează mai departe.

Şi am desenat mai departe. Îi simţeam degetele împingîndu-le pe ale mele deasupra hîrtiei. Incredibil. În viaţa mea nu mai trăisem aşa ceva.

— Cred că asta e. Ai terminat-o, e gata, a zis el, dintr-o dată. Acum poţi să te uiţi. Ei, ce zici ?

Rămăsesem cu ochii închişi. Voiam să-i mai ţin aşa cîteva clipe. Simţeam în acel moment că trebuie să-i ţin închişi.

— Cum a ieşit ? întrebă el. O vezi ?

Încă nu deschisesem ochii. Mă aflam acolo, în casa mea. Eram sigur de asta. Şi totuşi aveam senzaţia că sînt altundeva, departe.

— Da, am spus eu. O văd.

GUY DAVENPORT

Născut la 23 noiembrie 1927 în Andersen, South Carolina. Studiază la Duke University (limbi clasice şi engleza), Oxford University (engleza ; licenţa cu o teză despre simbolismul la Joyce), Harvard University (teză de doctorat despre poezia lui Ezra Pound). Predă la Washington University şi Haverford College, iar din 1963 la University of Kentucky. Ţine conferinţe la Toronto în 1984 şi la Washington în 1986. Invitat să ţină un ciclu de conferinţe la universităţile Yale şi Princeton. În prezent locuieşte în Lexington, Kentucky.

Editor, grafician, libretist, critic, ilustrator, eseist, poet, autor de povestiri, Guy Davenport abordează în cărţile sale un registru foarte larg de teme, de la tălmăciri din Arhiloh şi Herondas pînă la exegeze despre Joyce şi Pound.

Cărţi de eseuri şi critică : *The Intelligence of Louis Agassiz : A Specimen Book of Scientific Writings (Inteligenţa lui Louis Agassiz : O mostră de cercetare ştiinţifică)*, Beacon Press, 1963 ; *The Geography of the Imagination (Geografia imaginaţiei)*, North Point Press, 1981, *Every Force Evolves Form (Forţa generează formă)*, North Point Press, 1987.

Volume de povestiri : *Tatlin*, Scribner, 1974 ; *Da Vinci's Bicycle (Bicicleta lui Da Vinci)*, The Johns Hopkins University Press, 1979 ; *Eclogues (Egloge)*, North Point Press, 1981 ; *Apples and Pears (Mere şi pere)*, North Point Press, 1984 ; *The Jules Verne Steam Balloon (Balonul lui Jules Verne)*, North Point Press, 1987.

A tradus şi editat următoarele volume : *Carmina Archi-*

lochi : The Fragments of Archilochos (Fragmente din Arhiloh), University of California Press, 1964 ; *Sappho : Songs and Fragments (Sappho : Cîntece şi fragmente)*, University of Michigan Press, 1965 ; *Flowers and Leaves : Poema vel sonata, carmina autumni primaeque veris transformationum (Flori şi frunze)*, Jargon Society, 1966 ; *Cydonia Florentia*, Lowell-Adams House Printers, 1966 ; *Pennant Key-Indexed Guide to Homer's* Iliad *(Concordanţă la* Iliada *lui Homer)*, Educational Research Associates, 1967 ; *Pennant Key-Indexed Guide to Homer's* Odyssey *(Concordanţă la* Odiseea *lui Homer)*, Educational Research Associates, 1967 ; *Thasos and Ohio : Poems and Translations 1950—1980 (Thasos şi Ohio : Poeme şi traduceri 1950—1980)*, 1986.

Premii obţinute : Premiul Anne Flexner pentru Literatură beletristică, 1948 ; Premiul Blumenthal-Leviton pentru Poezie, 1967 ; Premiul Kentucky pentru Cercetare în domeniul umanisticii, 1976 ; Premiul Morton Dauwen Zabel pentru Literatură acordat de Academia Americană de Artă şi Literatură, 1983.

Tatlin, 1974, marchează debutul în povestire. „Davenport creează un model de ficţiune care, în ciuda influenţelor vizibile ale lui Pound, rămîne deosebit de original : povestiri proiectate pe o canava de colaje, amestecînd anecdota istorică, eseul erudit cu idila. Scrise într-un stil dens, înţesate de aluzii ezoterice, presărate de cuvinte rare şi citate străine, cu acţiuni uneori obscure, aceste povestiri merită calificativul de «piese dedalice», încifrînd sensuri care îşi aşteaptă o anevoioasă decodare." (Hilton Kramer, în *The New York Times Book Review*) „Consideraţiile de o neobişnuită forţă asociativă, de un intelectualism detaşat şi ferm, personajele şi evenimentele fictive aduse pe scenă în acest volum de numai şase povestiri alcătuiesc o lectură «de o mie de ori mai interesantă» decît o carte de istorie sau literatură, consumată ca atare." (Peter Seymour, în *Kansas City Star*)

Da Vinci's Bicycle (Bicicleta lui Da Vinci), 1979, continuă să exploreze resursele imaginarului din perspectiva anecdotei istorice. Referinţele care oscilează între erudi-

ţie şi ficţiune, speculaţiile surprinzînd platitudinea factologiei, tonul discret-ironic rotunjesc personalitatea acestor capodopere ale genului. „Davenport se insinuează în teritorii familiare sau obscure, găsind întotdeauna o observaţie surprinzătoare : Nixon în vizită în China, Stein la Paris, Mussolini la tribună, Picasso şi *Guernica,* Balbinus, poet şi împărat, Charles Fourier, eliberat şi eliberator, Robert Walser, scriitor elveţian care şi-a petrecut de bună voie douăzeci şi şapte de ani în aziluri de nebuni, Marcel Griaule, antropolog francez investigînd mitologia dogonilor, Joseph Nicéphore Niepce făcînd prima fotografie. Davenport îşi regizează proza într-o lume a delectării, care nu poate fi altceva decît un paradis regăsit." (Georges Kearns, în *The Hudson Review)* „Din acest volum, povestirea *John Charles Tapner* se detaşează ca o performanţă stilistică. Davenport reuşeşte să moduleze proza pe un registru foarte întins : primul paragraf, de exemplu, este impregnat de rezonanţa unor aliteraţii în serie, iar ceva mai încolo, în paragraful al treilea, apar cuvinte compuse de autor, procedeu care aminteşte de Joyce." (James C. Robinson, în *The American Short Story 1945—1980)*

The Geography of the Imagination (Geografia imaginaţiei), 1981, este un volum care reuneşte patruzeci de eseuri publicate în diferite reviste, în deceniul opt, bucăţi adoptînd forme variate : cronică, schiţă biografică, comentariu erudit, fragment autobiografic. „Davenport ne oferă un «regal» de subiecte, spre groaza conformiştilor şi deliciul speculativilor : o istorie a manierelor „la masă", Homer şi versiunile sale, imaginea indienilor în America, Picasso şi pictura primitivă, Joyce şi simbolismul religiei mitraiste, Poe şi decoraţia interioară, Ezra Pound şi mitologia. Erudiţia lui Davenport este imensă, ideile originale, elocvenţa firească şi convingătoare. Regăsim în discursul său echilibrat, în patima nobilă a comparaţiilor, în cultivarea elevată a artei un sens profund al valorilor, care îşi are originea în secolul al XVIII-lea. (William C. Watterson, în *The New Leader)* „Davenport ne furnizează cele mai neaşteptate explicaţii. El porneşte de la premisa că artistul, pictorul, poetul şi toţi cei care descriu minunile acestei lumi gîndesc ca el : cu o iuţeală asociativă, imprevizibil, parcurgînd epoci diferite pentru a găsi acel

punct comun și revelator." (Hugh Kenner, în *Harper's*)
„O recenzie la Davenport pare o crasă intruziune. Dar, ținînd cont de limitele deprimante ale harului nostru imaginativ, o asemenea intruziune este chiar justificată. Fiindcă Davenport este una dintre puținele voci originale, distincte, în literatura americană de astăzi. Guy Davenport și William Gass, nume care pot sta alături pe Borges, Raymond Queneau și Calvino." (George Steiner, în *The New Yorker*)

Eclogues (Egloge), 1981, cuprinde opt povestiri tratînd subiecte diferite din istoria culturii universale. Davenport ne propune un demers original : scrisul ca rescriere sau imitația erudită. Astfel, povestirea *The Daimon of Sokrates (Geniul lui Socrate)* se desfășoară sub marca stilistică a lui Plutarh. „Davenport a reînsufleții structura povestirii moderne, conferindu-i densitatea intelectuală a eseului, concizia lirică a poemului și, bineînțeles, ceva din dificultatea acestuia, precum și succesiunea montajului cinematografic. Un adevărat tur de forță." *(The New York Times)*

Apples and Pears (Mere și pere), 1984, cuprinde bucăți de frontieră, povestiri-eseu și eseuri-povestire, invitînd la o plimbare într-o Arcadie în care conviețuiesc Pindar și Epicur, Einstein și Disney. Inventivitate verbală împinsă pînă la indescifrabil, analogii descumpănitoare, pasaje împrejmuind numele unor artiști ca Seurat, Braque, Proust, César Franck, Picasso, Sartre și alții. „Și cu acest volum Davenport solicită cititorul prin multitudinea de referințe la istoria literaturii, filozofiei și artei, precum și prin disponibilitatea sa lexicală deosebită." (Bob Halliday, în *The Washington Post*)

Despre funcțiile criticii, Guy Davenport face următoarele considerații :
„Savantul, criticul și artistul au un scop comun : respectarea principiului continuității. Cultura este un șir neîntrerupt de opere. Continuitatea este singurul diagnostic de sănătate pe care îl putem acorda gîndirii omenești, indiferent de conținutul acestei gîndiri. În momentul de față fizicienii dezbat aceeași problemă : dacă universul

este alcătuit din părți distincte, ca grăunțele de nisip din deșert, sau dacă este o masă continuă de neutrini, în care particulele atomice nu sînt decît niște aglomerări. Secolul nostru a avut geniul corelațiilor, știind să alăture elemente care păreau disparate, să le unească în structuri ample, pe dimensiunea verticală a istoriei și timpului. Orizontalitatea, fiind inserată în geografie, împrăștie." (Guy Davenport, *Every Force Evolves a Form*, North Point Press, 1987)

Povestirile *The Invention of Photography (Cînd fotografia a fost inventată la Toledo)* și *John Charles Tapner* au fost preluate după volumul Guy Davenport, *Da Vinci's Bicycle (Bicicleta lui Da Vinci)*, The Johns Hopkins University Press, 1979.

CÎND FÓTOGRAFIA A FOST INVENTATĂ LA TOLEDO

Bitumul de Iudeea se dizolvă în ulei de lavandă, în zone mai mari sau mai mici de saturație, după gradul de expunere la lumină, și astfel Joseph Nicéphore Niepce [1] fotografiază șopronul din ograda sa de la Chalon-sur-Saône, în același an în care Thomas Jefferson își dă obștescul sfîrșit [2]. Lumina, alunecînd oră de oră, printr-o minusculă fantă, peste suportul de cositor, preschimbă asfaltul, muiat apoi în lavandă, printr-o imitație mecanică a luminii focalizate pe retină de cristalinul ochiului.

Rezultatul, un pozitiv direct, un de Chirico autentic.

Lumina, venind dintr-o sursă atît de îndepărtată, încît prezența ei la o fermă franceză pare tot atît de puțin explicabilă ca și ivirea unui prun înflorit pe lava inertă a lunii, proiectează un romboid de umbră, un con de lumină. Peretele. Șopronul. Gîștele foindu-se de-a lungul și de-a latul ogrăzii, mistuindu-se cu totul din imagine, după o îndelungă expunere [3].

Foco Betún y Espliego, istoric al fotografiei, după ce prefiră pe mai multe pagini pretențiile de întîietate ale lui

[1] Joseph Nicéphore Niepce (1765—1833), fizician francez, obține primele fotografii pe clorură de argint (1816), pune la punct procedeul de fotografiere cu bitum de Iudeea, cu care reușește să obțină prima imagine după natură, după unii istorici ai fotografiei, în 1824.

[2] Thomas Jefferson, președinte al Sfatelor Unite (1801—1809), moare în 1826.

[3] Niepce a folosit bitumul de Iudeea întins pe o placă de zinc expus la lumină cu ajutorul unei diafragme cu iris. Datorită expunerii îndelungate (opt ore), soarele pare să lumineze din două părți ograda din Chalon-sur-Saône.

Friedrich Wilhelm Herschel[4] şi Nicéphore Niepce întru descoperirea fotografiei, conchide că disputa nu poate fi deocamdată tranşată, lipsind dovezile precumpănitoare. Herschel, acelaşi care a descoperit steaua George, pe care filozoful Fourier şi poetul Joel Barlow[5], în eposul său neterminat despre canalul Erie[6], au numit-o planeta Herschel, cunoscută în zilele noastre sub numele de planeta Uranus.

Un oraş aşezat în împrejurimi sigure, spune Titus Livius despre Toledo[7]. Situat pe un promontoriu, la convergenţa rîurilor.

Oare nu în acest oraş[8] a defilat pe străzi o fanfară de cornetişti, cu chivere şi eşarfe stacojii, cîntînd cu brio şi cu un fel de melancolică euforie *Santa Ana's Retreat from Buena Vista*[9]? După ce străbate centrul oraşului,

---

[4] De fapt, cel care îşi dispută cu Niepce meritul inventării fotografiei este Sir John Frederick William Herschel (1792—1871), fiul celebrului astronom Sir Friedrich Wilhelm Herschel (1738—1822), descoperitorul planetei Uranus (1781) şi a peste opt sute de stele duble. Sir John Frederick William Herschel a introdus hiposulfitul de sodiu în procesul de fixare a clişeelor. Este primul care foloseşte noţiunea de *fotografie*.

[5] Joel Barlow (1754—1812), poet şi diplomat american.

[6] Construit între 1817 şi 1825, canalul Erie lega localitatea Albany (pe rîul Hudson) de Buffalo (pe ţărmul lacului Erie). După deschiderea canalului, aşezările situate în preajma lui au cunoscut în scurt timp o mare prosperitate.

[7] „Acolo se găsea Toletum, un oraş neînsemnat, însă întărit, datorită poziţiei sale." (Titus Livius, *De la fundarea Romei*, XXXV, 22.)

[8] E vorba de celălalt Toledo, aflat în Statele Unite, în partea de sud-vest a lacului Erie. Datorită importanţei sale economice şi strategice (cel mai mare port interior din S.U.A. şi primul port carbonifer din lume), aşezarea a fost viu disputată, provocînd în cele din urmă conflictul cunoscut în istorie sub numele de Războiul pentru oraşul Toledo (1835—1836).

[9] Marş inspirat de retragerea generalului mexican Antonio López de Santa Anna, după înfrîngerea de la Buena Vista. Peste 20 000 de soldaţi mexicani conduşi de generalul Santa Anna au atacat la 22 februarie 1847 trupele generalului Zachary Taylor, care nu aveau un efectiv mai mare de 5 000 de soldaţi. Americanii, folosindu-şi cu abilitate superioritatea armamentului şi manevrînd inteligent, au reuşit să pună pe fugă armata mexicană.

Swan Creek se varsă în rîul Maumee [10], care la rîndul său se varsă în lacul Erie. Oraşul a purtat numele de Port Lawrence pînă cînd Marcus Fulvius Nobilior [11] a înălţat *fasciile* şi acvila cu inscripţia SPQR în anul 193. La început, oraşul făcea parte din statul Michigan, ca să revină mai tîrziu, cu acordul preşedintelui Andrew Jackson, statului Ohio. Violetul feroce al cerului sfîşiat de furtuni l-a inspirat pe El Greco în celebrul său tablou. Aici, la Toledo, s-au alăturat vizigoţii bisericii creştine, făcînd din Spania o ţară catolică. Iar în 1897 Samuel L. *(Golden Rule)* Jones [12] a fost ales primar pe lista candidaţilor independenţi. Despre incredibilele apusuri de soare aflăm chiar din eglogele romane tîrzii.

Cînd vara este invadată de verdele lăcustelor şi de puful galben al viespilor, rîul Tajo alunecă scînteietor pe sub podurile arcuite, scăldînd din trei părţi oraşul Toledo. Casa unde a fost inventată fotografia e ridicată pe o fundaţie romană, are ziduri celtiberice, ferestre arabe şi nişte odăi care, deşi mai păstrează decoraţia maură, inscripţiile cuvioase şi mobilierul hîrbuit de pe vremea lui Lope şi a atîtor hidalgo, respiră acum o temerară modernitate.

Édouard Manet a vizitat această casă, cu prilejul unei călătorii în Spania, călătorie care i-ar fi putut fi fatală, căci mîncărurile hispanice întîmpinînd din partea sensibilului palat parizian o înverşunată rezistenţă, maestrul impresionist a fost la un pas de moarte prin inaniţie. Mai mult decît atît, Manet a provocat la duel un oarecare domn pentru simplul motiv că acesta îi oferise, pentru a doua oară, dintr-un fel de mîncare cu un gust de-a dreptul scandalos. Manet a interpretat gentileţea gestului drept o insultă deliberată.

[10] Rîu cu o lungime de 240 de kilometri, care străbate partea de nord-vest a statului Ohio şi care se varsă în lacul Erie prin Golful Maumee.

[11] Marcus Fulvius Nobilior, consul roman (sec. II î.e.n.), pretor în Spania, în anul 193 î.e.n.

[12] Samuel Milton Jones (1846—1904), industriaş, om politic, reformator, primar de Toledo (1897—1904). În timpul guvernării sale, a combătut corupţia, a introdus reforme (opt ore de muncă, salariu minim asigurat, concedii plătite). Pentru iniţiativele sale a fost poreclit „*Golden Rule Jones*" (Guvernarea de aur a lui Jones).

Un radio care seamănă cu un cozonac franţuzesc, împănat cu butoane, prinde viaţă doar atunci cînd, spre înserat, centrala electrică strecoară, în firele ce împînzesc oraşul, curentul, ca un fior, becuri delicate, portocalii se aprind în abajururi porfirii, difuzorul aparatului de radio transmite, printr-o perdea de pîrîituri, *Marşul toreadorilor*, apoi discursul unei feţe bisericeşti despre unitatea indisolubilă dintre obligaţiile spirituale şi politice ale fiecărui individ, apoi o conferinţă ţinută de un reprezentant al institutului *Opus Dei*, combătînd cu vigoare plaga ereziilor ce bîntuie Franţa, apoi un recital de pian cu Joaquín Turina [13], cîntînd dezlănţuit la Madrid, în faţa unui microfon rotund ca o medalie otomană, vrednică de a fi purtată numai de feldmareşalii imperiului, descendenţi colaterali, spun ei, ai Profetului.

Pe o latură a casei, lipită de ea, se află odaia în care a fost descoperită fotografia şi în care vizitatorii au prilejul să urmărească, cu ajutorul microscopului şi cu puţin noroc, coloniile de acarieni-de-brînză desăvîrşind un proces natural. Anumite persoane opinează că acest spectacol impietează asupra tihnei sufleteşti, alţii, ceva mai luminaţi, susţin, dimpotrivă, că ceea ce se vede este cît se poate de educativ.

— E atît de franţuzesc, poţi să auzi.

— Este doar o demonstraţie darwinistă, poţi de asemenea să auzi.

— Papa a binecuvîntat fotografia. Orice fecioară poate acum să-şi pună fotografia într-un plic şi s-o expedieze drăguţului ei, păstrîndu-şi astfel neîntinat nepreţuitu-i renume. Nu-ţi mai rămîne decît să te duci la fotograf şi să alegi de pe pereţii atelierului fotografia care seamănă cel mai mult cu chipul băiatului tău, abia plecat pe front, să comanzi o copie după ea, pe care, la momentul cuvenit, să i-o lipeşti pe crucea mormîntului, după ce vei fi primit, în gară, pe cheltuiala statului, rămăşiţele sale pămînteşti.

El Caudillo, el însuşi, a pozat de nenumărate ori.

---

[13] Joaquín Turina (1882—1949), pianist şi compozitor spaniol, profesor la conservatorul din Madrid.

Şi oare cine n-ar fi încîntat să-şi vadă căutătura pe luciul gelatinos şi îndestulat al fotografiei ?

Napoleon, în timp ce-şi îndeplinea legiuitele îndatoriri de soţ al Josefinei, a fost muşcat de fund de patrupedul său fidel, care alesese, după cum îi plăcea împăratului să povestească intimilor săi, cel mai nepotrivit moment cu putinţă pentru a-şi exprima neţărmurita afecţiune. Viaţa adevărată, spune Remy de Gourmont, reduce literatura la o improvizaţie deplorabilă, şi nu mă îndoiesc că Balzac, chiar şi el, ar fi fost descumpănit în faţa unui detaliu atît de penibil, cu desăvîrşire inutilizabil. Pur şi simplu dezgustător, desigur. Însă asta e tot ce cuprinde fotografia : viaţa adevărată.

Compilînd monumentala-i istorie a fotografiei, Betún y Espliego a cernut prin faţa ochilor mii şi mii de dagherotipuri şi ferotipii, încercînd să descopere modalităţile de exprimare a atenţiei şi curiozităţii în arta de curînd ivită. El reproduce în această lucrare fotografia unui bărbat care stă alături de Einstein, pe un trotuar din Berlin. Cei doi se văzuseră atunci pentru prima oară. Necunoscutul îl oprise pe Einstein, cerîndu-i îngăduinţa să facă împreună o fotografie pe acel trotuar berlinez.

— Nimic mai simplu, concedă Einstein.

Există o fotografie care îl înfăţişează pe Lenin citind *Iskra,* într-o cafenea din Zürich, fotografie care, întîmplător, prinde, în partea de sus, din stînga, pe James şi Nora Joyce, ciondănindu-se cu un şofer de taxi pentru cîţiva franci. Un fotograf din Philadelphia a făcut mai multe plăci cu fosilele unui cal din paleolitic, la Muzeul de Istorie Naturală. Într-una din imagini, pe fundal, se profilează doi gentlemeni, vizitatori ai muzeului. Unul poartă joben şi rostogoleşte spre aparat o privire nevrotică, inteligentă. Este Edgan Allan Poe. Celălalt are pe cap o beretă şi e saşiu. Dumnezeu ştie cine e !

Pe vremea cînd se afla la Sorbona, Betún y Espliego a subliniat, cu ocazia unei conferinţe, că, pentru prima oară în istoria artei, accidentalul devine instrumentul iconografic fundamental în reprezentarea lumii.

Singura fotografie a lui Van Gogh adult este făcută din spate. Imaginea apare în fotografia unui domn, cîndva de

o oarecare însemnătate, azi dat uitării. Pe Van Gogh îl recunoaştem însă, deşi e cu spatele la aparat.

Există o fotografie a lui Vincent la zece ani. Picasso pretinde că aici pictorul seamănă foarte mult cu Rimbaud. Un fost coleg de clasă al lui Vincent, care a apucat o vîrstă destul de înaintată, îşi aminteşte că obrajii şi nasul acestuia erau plini de pistrui şi că părul său cîrlionţat era de culoarea morcovului, ceva mai aprins. Observaţi, ne atrage atenţia Betún y Espliego, cum acurateţea fotografiei a trebuit, în acest caz, să fie suplinită de memoria unui bătrîn.

După ce fotografia şi-a făcut apariţia la Toledo, indienii au început să vină în oraş să pozeze. A fost singurul lucru mai acătării născocit de feţele palide în timpurile acelea.

O fotografie a lui Socrate, înconjurat de ciraci, ne-ar înfăţişa probabil un matofit slut, cu sprîncene stufoase şi buze de broscoi. Cutele tunicii ar constitui, fără îndoială, cel mai elocvent detaliu al fotografiei, în vreme ce ochii ar fi înghiţiţi de umbră. Dintre junii greci jigăriţi şi rufoşi, cu feţe măslinii, înghesuiţi în jurul maestrului, care ar putea fi Platon ? Să fie bubosul acela cu zulufii căzuţi leneş pe frunte ? Şi care din ei este Xenophon ? Dar femeia aceea, care împlîntă degetele spre aparat ca un *ics*, ea cine e ?

Nici cel mai înverşunat sceptic nu poate pune la îndoială veracitatea unei fotografii bazate pe reprezentarea unei realităţi acceptate de toată lumea ca o probă evidentă. Sovieticii au luat la mînă toate fotografiile făcute în timpul revoluţiei, ştergînd imaginea lui Trotsky, acolo unde apărea şi punîndu-l pe Stalin alături de Lenin, chiar şi atunci cînd era limpede că cei doi bărbaţi de seamă se aflau la o depărtare de sute de verste unul de celălalt, sorbindu-şi în tihnă borşul. Descoperirea fotografiei a pus capăt visurilor noastre depănate în culori.

În 1934, la Toledo, *La Sociedad de la Historia Fotográfica* a aşezat o placă memorială pe uşa casei în care a fost inventată fotografia. Cu acest prilej, Betún y Espliego a ţinut un discurs. Ohio, spunea el, este paradisul pe acest pămînt. Era, firească, o aluzie la undele cu reflexe albăstrui

ale Susquehannei [14], la delicioasele cătune de pe malurile ei, unde, așa cum afirma Sarmiento [15] în *Călătoriile* sale, se constată mai mult progres material și mai multă cultură decît în Chile și Argentina la un loc.

O retrospectivă a fotografiei a fost organizată în același an la Luvru. Vizitatorii au putut vedea fotografii înfățișîndu-l pe Ibsen plimbîndu-se cu mîinile la spate pe aleile umbrite ale unei grădini milaneze, țigani corsicani în jurul unui foc de șatră, Orville Wright dînd mîna cu Wilbur Wright înainte de a arunca moneda de douăzeci și cinci de cenți ce urma să decidă care dintre ei va urca primul într-un aparat mai greu decît aerul [16], Sir Marc Aurel Stein [17] cocoțat pe marele zid chinezesc, Jessie James [18] ciupind corzile unei harfe evreiești, T. E. Lawrence [19] intrînd triumfător în Damasc sub flamurile lui Allah, împărăteasa Eugenia [20] spunîndu-și rugăciunea, Carnot [21] și Șahul Persiei suspendați într-un balon, La Duse [22] tolănită într-un scaun de răchită, Ugo Ojetti [23]

[14] Rîul Susquehanna, de o lungime de aproximativ 990 kilometri, străbate regiunea de nord-est a Statelor Unite, vărsîndu-se în Oceanul Atlantic.

[15] Domingo Faustino Sarmiento (1811—1888), om politic, ziarist și scriitor argentinian. Ambasador în Statele Unite (1865), președinte al Argentinei (1868). Volumul *Viajes (Călătorii)* a apărut în 1878.

[16] Primul zbor mecanic (un planor cu motor cu explozie) a fost efectuat de Orville Wright la 17 decembrie 1903.

[17] Sir Aurel Stein (1862—1943), arheolog și orientalist englez; săpături în Caşmir, China, Asia centrală, Persia.

[18] Jessie Woodson James (1847—1882), împreună cu fratele său Frank James (1843—1915), a condus una din cele mai faimoase benzi din istoria Statelor Unite, terorizînd, jefuind, ucigînd, mai ales în statele din vestul mijlociu, timp de aproape șaisprezece ani. Mai tîrziu, erou de balade populare și romane de senzație, sinistrul bandit dobîndind în posteritate romantica mască a unui Robin Hood american.

[19] T. E. Lawrence (1888—1935), ofițer britanic de legătură în Orientul Apropiat, intră în Damasc alături de trupele arabe la 30 septembrie 1918.

[20] Eugenia María de Montijo de Guzmán, împărăteasă a Franței (1853—1870), soția lui Napoleon III. Catolică ferventă.

[21] Marie François Sadi Carnot (1837—1894), om politic francez, președinte al Franței (1887—1894).

[22] Eleonora Duse (1858—1924), actriță italiană, cunoscută în Europa și în Statele Unite pentru roluri din Ibsen și D'Annunzio.

[23] Ugo Ojetti (1871—1946), scriitor și ziarist italian.

cu mama, doamne din înalta societate îngenunchind pe caldarîm în faţa ostiei (fanfara siciliană pare aici picată din altă lume, alături de preoţii în odăjdii), condamnaţi napolitani coborînd lungi scări de piatră, emigranţi încolonaţi sub o arcadă romană, aştepînd să ia trenul spre Ellis Island [24], un sergent major din escadroanele de dragoni galezi stînd cu telefonul în mînă în faţa unei orchestre turceşti care intonează, sub îndrumarea lui Allenby [25], melodia *The Crescent of Islam Moves Like a Scythe Across the Infidel,* regina Victoria aţintind un deget spre un membru irlandez al Parlamentului.

În 1912, Betún y Espliego a abandonat istoria fotografiei consacrîndu-şi viaţa obţinerii unei imagini clare a monstrului din Loch Ness. Ultima fotografie făcută de el reprezintă un portret de grup, în care Maiestatea sa imperială, ţarul Nicolae II [26], apare alături de Regimentul de gardă scoţian, în calitate de colonel de onoare al acestei brave unităţi. Este o pildă de ceea ce însemna în epoca aceea fotografia color, întrucît ţarul apare aici cu un ten portocaliu-ruginos, şi cu o barbă de un verde încîlcit şi sumbru. Nuanţele pelerinelor scoţiene sînt reproduse alandala, ceea ce a determinat Consiliul Municipal din Edinburgh să interzică expunerea fotografiei în public, măsură care nu l-a împiedicat însă pe George V [27] s-o admire în taină, şi pe Mitropolitul de Moscova şi Neva să dispună înrămarea ei în argint şi rubine, pentru a fi aşezată la loc de cinste, în altarul Bisericii Sfinţii Boris şi Gleb.

Betún y Espliego a suferit crunt de singurătate cît timp a stat la pîndă pe malurile sure ale lacului. Cimpoaiele i-au distrus rinichii, iar aşa-zisul *porridge* i-a ruinat stomacul. Religia localnicilor i s-a părut un soi de filozofie

[24] Ellis Island, fîşie de pămînt în Golful New York, odinioară sediul centrului de imigraţie în Statele Unite (1892—1943). Astăzi încorporată în complexul memorial al Statuii Libertăţii.

[25] Edmund Henry Hynman, viconte de Allenby (1861—1936), feldmareşal britanic, comandantul forţelor engleze în Palestina. Înnobilat pentru victoriile repurtate în Palestina împotriva turcilor.

[26] Nicolae II (1868—1918), ultimul ţar al Rusiei (1894—1917).

[27] George V (1865—1936), rege al Marii Britanii, Irlandei de Nord şi împărat al Indiei (1910—1936).

speculativă față de care nu puteai să încerci decît o nestăpînită indignare.

Soția sa Lucinda a făcut drumul pînă la fruntariile Scoției, de unde l-ar fi strigat, peste zid, poruncindu-i să se întoarne degrabă acasă, la Madrid. Franco și falangiștii băteau la porțile Barcelonei. Copiii nu mai conteneau din plîns. Și ea, vai, nu-și mîngîiase auzul cu un cvartet de coarde de mai bine de șase luni. Oare aceasta era, țipă ea din nou cît o țînură plămînii, țara maurilor ?

Viespile, între timp, clădiseră mai multe falanstere într-o casetă de porțelan și în trei din colțurile tavanului, în aceeași casă din Toledo în care a fost descoperită fotografia. Cele tinere își exersau vigoarea talentului zbîntuindu-se în jurul unui bec electric de douăzeci de wați, în vreme ce regina coloniei își vălsuia zumzăitul într-o splendoare imperială deasupra aparatului de radio, bucurîndu-se de monotonia fîșîitului cîlțos ca de o pașnică vîntoasă de vară.

Istoria nu a cunoscut un moment mai sumbru, se auzi o voce din difuzor, ca acela în care imaginea venerabilă a bunicilor, deopotrivă cu cea a războiului au fost fixate pe hîrtia cu nitrat de argint, dimpreună cu ele pilonii de la Luxor și turme de bizoni, iar spiritul uman nu a cunoscut o destrămare mai profundă ca aceea trăită de poporul spaniol silit să fie martor la barbariile unei Africi dezlănțuite în toată nerușinarea ei, femei protestante dezvelindu-și, în văzul lumii, gleznele și coatele fragede, zepeline pulverizate într-un nor de flăcări, cîmpuri de luptă, frigidere, biciclete, domeniul invizibil și de nepătruns al devoțiunii și meditației prăbușindu-se în acele subterane ale minții omenești din care somnul rațiunii zămislește monștri.

Un puștan cu o hălăciugă de păr zbîrlit și ruginiu, prevestind în adîncul privirii limpezișul unui cer de octombrie, s-a furișat, într-o oarece zi, cît i-a dat ghes neînfricarea, aproape de caravana în care Foco Betún y Espliego își ducea traiul într-o veghe neostenită, pîndind ivirea monstrului din Loch Ness. Tocmai în dimineața aceea Betún își proptise aparatul într-o spuză de salomii

galbene, vîrîndu-se, el însuşi, sub postavul cerneluit, cu placa sensibilă la îndemînă, şi iscodind, prin lentilele obiectivului, netezişul paşnic al apei, liniştit ca o zdreanţă lişteavă sub norii dezolanţi şi trişti.

— Pfffui, scoase ghibirdicul, care nu era mai departe de o aruncătură de băţ, ce-o fi mare scofală să-ţi îndeşi cataroiu' subt tripodiu' aista cu poale ?

Drept răspuns, o mînă bruneţie flutură îngrijorat a linişte de sub cerneluitul postav.

— N-ai frică, glăsuie ţîncul, un pas nu mai fac.

Puşlamaua l-a călăuzit, într-o altă zi, chiar pe pastorul bisericii libere, căruia îi trecuse pe la urechi cîte ceva despre ce ar fi va să zică fotografia, o născocire a franţujilor prea puţin cuviincioasă. În opiniunea sa, zbierată din toţi bojocii, praful se va alege de ea. În altă zi, ţîncul s-a înfiinţat cu stăpînul ţinutaş, şi cu cele două fiice ale domniei sale, pentru care a pretins cîte un sfert de penny, de cap. Umbreluţele lor de soare şi cîrlionţii gingaşi au dănţuit sub adierea vîntului, ţinutaşul declarîndu-l cu acest prilej pe Betún drept un idiot incurabil.

— Al'ceva decît spinarea dihaniei nu vede, desluşi flăcăiaşul neastîmpărat ţinutaşului descumpănit.

Şi într-o zi de primăvară, era în 1913, monstrul *Nessiteras rhombopteryx,* un plesiosaurus cu o puzderie de dinţi, s-a ivit dintre ape, tenebros ca o nălucire jurasică, insectă pe cinci picioare, cu aripi negre şi cu un ochi opulent, captînd razele soarelui într-o sumbră lucire. Faţă de acest detaliu, Betún nu a manifestat decît un pauper interes, adăstînd tacticos cu degetul pe declanşator, întru definitiva aşezare a cadrului.

Fotografia executată de Betún ne înfăţişează un nas lung, mustos, o buză suflecată, un ochi reptilian spălăcit, o aripă strălucie, lipăind uşor apa. Fotografia a fost publicată în *La Prensa,* cu negativul întors, şi în londonezul *Times,* reprodusă anapoda, cu o legendă care anunţă sosirea arhiducelui Franz Ferdinand la Sarajevo într-o vizită de stat.

JOHN CHARLES TAPNER

Lumina felinarului deslușì din șiragul de exilați aduși de șopotul vălurit al mării pe cel care trimisese reginei acea infamantă scrisoare. Luntrea îi vărsase pe prundișul țărmului, în apă, și, uzi pînă la brîu, își coborau acum femeile, cuferele boltite, tot calabalîcul. Veneau din Jersey, pe ceață, străpungînd-o cu jelalnicul gîjîit de sirenă, metalic, spart de cîrîitul gîștelor de mare, al pescărușilor, învăluit de fonfăitul balizelor și de huietul talazurilor răscolind oceanul, la înfiripatul zorilor.

Și ce spectacol magnific, să-i vezi ridicîndu-și pălăriile și înclinîndu-se pînă la pămînt în fața bătrînelului care descindea din luntre. Aveam, de la șeful poliției, o listă cu numele lor : Bachelet, Dessaignes, Fruchard, Thomas. O liotă de proscriși, exilați fără căpătîi.

Trecuseră mai bine de treizeci de ani de cînd Napoleon expirase, de țîfnă, zice-se, pe un petec de pămînt, nici jumătate din insula pe care mă aflam, aruncat tocmai pe cealaltă emisferă, și colbul stîrnit de armatele lui încă nu se domolise. Ce să-i faci dacă franțujii se dau în vînt după răpăitul tobelor ? Ce să-i faci dacă țin morțiș să-și încarce pieptul cu eșarfe stacojii ? Pune-le pe masă un talger cu melci, o butelcă ghiolcă, o terfeloagă mustind de scîrbavnice istorisiri, și se vor năpusti după generalul lor mustăcios, umăr la umăr, cu fanfara înainte, spre ținuturi păgîne, și dincolo de ele, îngroșînd țărîna cu sîngele lor.

Se ivise pe nisipul maroniu, uriaș sfîrtecînd pîcla, asmuțită de cîteva zile peste insula noastră, cu pasu-i înșerpuit de cîlțoșenia algelor, firavă opreliște sub după-

itul cizmelor, cu barba-i căruntoasă folfăind sub reverele redingotei. De sub boneta şi mantaua găitănată, ceva mai în spate, se iţea nevasta-i, îngrijată, clătinîndă, fremătînd ca un pescăruş auriu. Şi mai încolo, un fîlfîit de volănaşe, mustind de apă, jucăuşenie hîţînată, nu putea fi alta decît fiica lui.

— *Un ropot beethovenian,* îmi tună el în pîlnia urechii.

Cu felinarul înturnat spre el, i-am urat bun-venit în districtul Guernsey. Nu le-am cerut actele. Ceea ce nu vor scăpa din vedere, la timpul cuvenit, epistaţii comisariatului.

Ochii săi devoranţi scăpărau printre ridurile mătăsoase, privire deprinsă cu meşteşugul cărţii şi al vorbirii, hulpavă şi îndîrjită, sfredelind mai abitir decît împunsătura acului.

Fiica, măcar că luase în piept buluceala vîntului şi plăpînda întremare a zorilor, se înfăşura acum într-o mască a frumuseţii, de sub care se prelingeau alene croiala lăţită a dinţilor şi suişul repezit al nasului. Mai tîrziu îi vor sfîrîi călcîiele după o pereche de epoleţi, însă aceasta este cu totul altă poveste. De sub mantaua-i şiroindă scoase două cărţi lunguiețe. Shakespeare.

— Monsieur Martin, pronunţă el cu accent francez.

Îmi apucă mîna cu amîndouă mîinile, şi în clipa aceea se prăbuşi cu privirea în tainiţele sufletului meu, dar, Sfinte Dumnezeule, ce privire ! Încă un vreasc pe foc şi ne-ar fi înhăţat pe amîndoi vîlvătaia. Cotropitoare politeţe picurînd parcimonios peste preaplinul prudenţei mele, pînă cînd *madame* ne trezi, comandînd ritos şi ultimativ un scaun, un *posset* [1] şi niţeluş camfor pentru tîmple.

— Şi tu ce-ai zis ? gîlgîi nerăbdătoare consoarta-mi, Polly, eu aducînd butelca de rom.

— Că stă în firea oamenilor de seamă, şi că, firește, pentru noi nu poate fi decît o mare cinste.

I-am găzduit, noi şi vecinii noştri, fusese o zi zbuciumată, şi deocamdată asta a fost tot, cît a fost să fie. Au

[1] Băutură făcută din lapte cald cu vin sau bere şi mirodenii (doctorie împotriva răcelii).

tras într-o casă arătoasă, pe Hauteville Street, era în 20 noiembrie, locuinţă ţinută de familia Domaille, în care se vor instala plătind chiria pe un an, deşi, după Legea străinilor puteau fi zvîrliţi oricînd într-o corabie, dacă argumentele sale nu reuşeau să înduplece înaltele foruri de la Londra.

La noi venise de pe insula Jersey, unde sosise după o şedere în Belgia, într-acolo îşi luaseră tălpăşiţa o droaie de exilaţi, doctorul Raspail, autor de broşuri cu trebuincioase sfaturi medicale, şi Edgar Quinet, ţinut ca eretic. Louis Napoleon le făcuse vînt din ţară. Pe Guernsey, de bună seamă, ziarele sînt devorate.

Îi vedeam zilnic, sau aproape, străbătînd străzile muiate de ploaie, înghesuiţi sub umbrele, iar pe bătrîn, îl puteam zări oricînd căţărat pe stînci, perorînd deasupra talazurilor. Îi plăcea să stea acolo, şi junii care veneau din Anglia şi Franţa ca să-l vadă îl găseau tot acolo, căţărat, pregătit parcă de zbor, cu mantia înfoiată, clamînd în latină tempestelor şi stolurilor de pescăruşi zglobii.

Acelaşi care făcuse dagherotipul lui Tapner se înfiinţă, în cele din urmă, să prindă, în nemişcare, figura bătrînelului cocoţat pe stîncă.

Jumătate din misivele care soseau sau plecau de pe insulă erau adresate lui sau scrise de el. Cîinele său de-o şchioapă şi cu o pată împrejurul ochiului îl însoţea pretutindeni. Senate era numele său.

Trecuseră două săptămîni de la venirea sa pe insulă, cînd, într-o dimineaţă, apăru în pragul casei noastre zgribulit de frig. Polly schiţă doar un gest vag, o reverenţă probabil ar fi trebuit să însemne, scuzîndu-se însă că-i nevoită să ne lase singuri, căci, zicea ea, m-aşteaptă o găină să-i tai gîtul.

Observaţie care îi reaminti oaspetelui nostru de straniile dajdii cu care noi, englezii, sîntem îndatoraţi reginei. *Droit de poulet*, după cum îi spun legiuirile.

— Un adevărat paradis al fucsiilor, exclamă el. Verdele, cetăţene Martin, ştii dumneata că verdele creşte în tărie pe cît urcăm mai înspre nordul Europei ? În Mediterana nu există decît o singură nuanţă de verde, un verde acid, de un măsliniu sur, în vreme ce aici, pe Guern-

sey, există patruzeci de nuanțe, de o strălucire incredibilă, smaragd și *chartreuse*, și verdele prăzuliu și verdele beril și verdele gălbui. Ochiul se îmbată de atîta verde, pretutindeni, și pomii, și hățișurile, și crîngurile, sînt aici mai multe nuanțe de verde decît tot ce-ar putea dărui minunatul Neapole și toată Brazilia la un loc. Reliefat de azuriul moale al cerului, de nestăpînitul *sforzando* al fucsiilor, de splendoarea glorioasă a narciselor. E o altă Polinezie, bîntuită de geruri și ceață.

Nu i se stinsese încă ultimul cuvînt, cînd se răsuci cu spatele la fereastră și mă pironi cu privirea.

— Povestește-mi despre Tapner, zise.

Din pricina lui Tapner trimisese reginei acea infamantă scrisoare. Redactase o scrisoare semeață, expediată lui Palmerston, și mai tîrziu tipărită în ziar. Am tușit. Nici un cuvînt nu rostisem.

— Un loc, continuă el, iarăși cu ochii pe fereastră, încîntător acest Saint-Pierre-Port. Aproape un oraș, mai ales atunci cînd pachebotul își varsă hărmălaia pe chei, dar în rest, vai, ce liniște.

— Nu e totuși Parisul, am obiectat.

— Parisul ! ! !, mai-mai că scuipase vorbele. Parisul ! ?, acum fusese mai mult o tînguire. Dar ce înseamnă oare Parisul ? Bulevardul Operei ? Viermuiala aceea de snobi, misiți, politicieni, filfizoni, pedanți și femeiuști neghioabe ? Dacă mă mai tem de *ecspiuljiune* e numai fiindcă mă îngrozește gîndul că ar trebui să mă întorc în tot acel *rahat*. Poți să-mi arăți unde a fost executat Tapner ?

— Guernsey este o insulă onorabilă, am zis. Sîntem toți oameni cu frica lui Dumnezeu, cei mai mulți protestanți. Neconformiști, precum Milton sau Cromwell. Ne place să credem că sîntem independenți și foarte morali. Pe insulă trăiesc aproximativ patruzeci de mii de suflete și, pînă la execuția lui Tapner, nu am avut decît trei deținuți. Mai sînt doi acum, dintre care unul a fost vîrît în pușcărie de nevastă-sa pentru o datorie de șaisprezece șilingi. Cu toate că lumea zice că de iubit tot pe el îl iubește, însă cu banii, vorba ei, nu te joci. Nenorocitul mucezește în pușcărie de zece ani.

Oaspetele meu bolovăni ochii. Nu m-ar fi mirat dacă în clipa următoare ar fi retractat nețărmuritele efuziuni cu și despre verdele insulei noastre.

— V-am spus acest lucru, am continuat, pentru a înțelege că aici avem foarte puține delicte. Tapner însă parcă ar fi fost Satana în carne și oase. Unul de teapa lui e mai lesne de găsit la Londra, poate într-unul din orașele acelea de pe continent pline de scursuri, dar nu aici, pe această insulă.

Zîmbi. Era, pot să mă pun rămășag, un om fermecător.

— Cu domnul Barbet ar trebui discutat, am zis. Este șeful închisorii. Știe oricum mai mult decît v-aș putea spune eu.

— Sînteți primarul orașului, așa-i ?

Am încuviințat din cap, deși el știa dinainte cine eram.

Polly era însă de părere că o dată cu debarcarea acestei familii pe țărmurile noastre, cele mai oribile nenorociri se vor abate asupra noastră. François Victor, fiul, de cum pusese piciorul pe insulă se apucase, zice-se, să traducă în franceză tot ce scrisese Shakespeare. Nu se usca bine cerneala pe hîrtie, că se și grăbeau să le joace, cînd se-nsera. Umblau zvonuri că la adăpostul nopții nou-veniții s-ar duela între ei, folosind, ce-i drept, în loc de spadă, vătraiul, și că Agatha Tippy, lenjereasa, ar fi primit din partea lor o însemnată comandă, niște straie caraghioase, o harababură de roșu încins și de galben, pe care numai un saltimbanc de circ s-ar încumeta să le pună pe el.

Mai mult decît atît. Bătrînelul, nelăsîndu-se mai prejos, scria tot soiul de istorioare. De la bucătarul lor am aflat cam ce se întîmpla într-una din aceste povești ; ar fi fost vorba acolo de un leu care-i sfîșia pe creștini, și că grozăvia asta s-ar fi petrecut pe vremea romanilor. Bătrînelul care se hotărîse să joace rolul leului se îmbrăcă într-un costum care aducea mai degrabă a motan durduliu și mare, cam cît un ponei. Nu-i decît o veche poveste, am liniștit-o eu pe Polly, în care e vorba de un creștin care, milos fiind, scoate un ghimpe din laba unui leu care nu mai putea de durere, iar leul, același, întîl-

nindu-l pe creştin, mai tîrziu, de data aceasta într-o arenă, în loc să-l facă bucăţi, aşa cum s-ar fi aşteptat spectatorii romani însetaţi de sînge, s-a ghemuit cuminte la picioarele lui. Aşa a găsit cu cale leul să răsplătească fapta cea bună a creştinului milos.

— Halal de ei, oameni în toată firea, pufni Polly indignată. Soi rău, ce să le faci ! Franţujii ăştia... Da' ştii că mai e una cu ei, una de-i zice *dom'şoara* Drouet.

— Rudă cu ei ? am iscodit.

— Ce rudă, aiurea ! hurui Polly. Nici la a zecea spiţă nu-i rudă cu şleahta asta. Da' mare nătărău mai eşti, John Martin ! Femeiuşca-i din alea, ştii tu, o coită. Franţuzu' tău, zice tîrgu', are una de ochii lumii, aia-i nevasta, adică, şi una de tăvălit. Da' nici că-l doare undeva. Ducă-se-n pustii ! Papistaşi, p-ăştia nici dacă-i pici cu ceară nu-i întorci pe calea a bună. Paţachina, ştii ce-a făcut ?, de cum a băgat nasu'n odaie, a trimis după Hodge Perthmore să-i coasă aşternut cu bibiluri, cu litere, vezi Doamne, că nu putea dormi dacă nu-l avea la piept pe *vî* şi pe *haş*. Ferească Dumnezeu, c-a ajuns să fie mai rău ca-n Babilon, unde zice Biblia că ăia, împăraţii, îşi luau ţiitoare cu nemiluita. Şi colac peste pupăză, pe vicar l-a lovit damblaua, stă tot timpu'-n casă cu prişniţe pe cap.

Şi, ca şi cum rechizitoriul n-ar fi fost destul de elocvent, se mai găsi o acuză, că nou-veniţii fac ce fac şi îl învie pe Shakespeare, îi dau glas adică. Celelalte păcate păreau, pe lîngă această oroare, nişte nevinovate rătăciri.

— Îhî, îhî, fîrfii Tabitha Grimble, din adîncul gîtlejului, fixîndu-şi tacticos ceşcuţa de ceai în acul bărbiei şi răşluindu-ne pe amîndoi cu o privire piezişă. Să n-am eu parte dă linişte de nu-i înto'mai aşa. Că Shakespeare, cînd e să zică, zice d'acolo, dă sub masă, da' nu zice pîn' ce nu face jap, masa, adică face jap, că-i şuie d'un picior. Păi să vezi hărăbaia ceea şi s-auzi p'ăla că vorbeşte dădăsupt, io zic că nu să mai leagă somnu' dă tine, ş'atît face, jap, şi 'ncepe să-i zică Shakespeare d'acolo, dă după, să n-am eu parte dă linişte dă nu-i aşa.

Polly căscase nişte ochi de parcă l-ar fi văzut pe Necuratul.

— E revoltător !

— Şi mai au ş'o tablă, una pă care scriu tot soiu' de litere, proţăpită-ntr-un crăcan, şi doar pun deş'tele pă ea, şi asta, cum îi zice, tabla, odată vezi că-şi dă drumu' şi bălmăjeşte, dă zici că-i unu' pă după ea, şi le zice, să n-am eu parte dă linişte de nu le zice, d'acolo, dă după ea.

— Trebuie să fie o şmecherie la mijloc, precis că-i o şmecherie, am zis, tăgăduind nu prea convins.

— Aş, ce şmecherie, nici o şmecherie. Că ăia stau cu ochii-nchişi, şi fata le scrie, le scrie, le tot scrie, adicătelea scrie ce zice Shakespeare, d'acolo, dă după.

— Shakespeare ! Ce Shakespeare, că acolo-i Spurcatul, care le vorbeşte, ştiu eu.

— *Cine*-s oamenii ăştia ? făcu Tabitha. Ştiu că-s oameni cuprinşi, gentilomi, cum le zice p'acolo, pîn Franţa, şi mai ştiu că-s la cuţite cu regele lor. Da' chiar aşa dă nărozi să fie franţujii ăştia ? !

— Îi cheamă pe toţi d-un fel, lămuri Polly, cu aerul unui om care-a scos la lumină încă o nelegiuire. Mama, Adèle. Fata, tot Adèle. Tata şi fiul, Victor. Vă zic eu, ăştia n-au mai multă minte decît curcile mele. Şi de porunca a şaptea parcă nici n-au auzit, că bagă-n ei melci, ca-ntr-un sac fără fund.

— Nu i-au luat ei degeaba d-acolo dă pă Jersey, completă Tabitha, a zis ceva urît dă regină, şi, după ce c-a zis, a mai dat-o şi-n gazetă, pocinog mare, d-aia l-au adus aici, val-vîrtej. Io cu ăştia ştii ce-aş face, le-aş da un picior în fund, să mai stea un piculeţ şi pe la ei, p'acasă.

— John, tu trebuie să ştii mai bine, cam ce-a scris la gazetă, era cumva scrisoarea aceea despre Tapner ?

— Da, era o scrisoare în care intervenea în favoarea lui Tapner. De ani de zile n-a contenit să propovăduiască abolirea pedepsei cu moartea. Teoria lui, în mare, e cam aceasta : că din două rele nu poţi face un lucru bun, şi că aplicînd pedeapsa cu moartea, societatea devine şi ea pînă la urmă un criminal.

Tabitha arunca flăcări pe ochi. Polly doar îşi netezea molcom rochia.

— Sînt curios cum ar fi sunat această scrisoare dacă onorabilul nostru oaspete ar fi avut ocazia să-l întîl-

nească pe Tapner în carne şi oase, am zis, fără nici un fel de emfază.

Se îmbrăcase cu mantaua-i îmblănită, afară fiind rece şi o umezeală ce-ţi pătrundea pînă la oase. Ne-am întîlnit, conform înţelegerii, în faţa închisorii, pe dealul care veghează clădirile guvernamentale. O veţi recunoaşte, îl prevenisem eu, după deschiderea arcadelor, dacă o să vă uitaţi mai atent la ele o să vedeţi că seamănă cu litera G, iar deasupra e gravată coroana. Era deja acolo cînd am sosit, şi sosind m-a întîmpinat cu o privire stăpînit-amuzată.

— Litera G, zise şi arătă spre ea, şi coroana, firește.

Ne-am strîns mîinile, obicei franţuzesc, şi apoi am tras de clopoţelul care atîrna în faţa intrării. Un paznic şi-a făcut apariţia, impozant. Temnicerul ne aştepta pesemne, fiindcă, ieşindu-ne înainte, era înarmat deja cu un şirag de chei, zornăind.

— Barbet, am zis, ţi-l prezint pe vicontele Hugo, distins scriitor francez, care, după cum probabil ai auzit, şi-a căutat refugiu pe insula noastră. Culpabil doar pentru simplul fapt că nu-l recunoaşte pe Napoleon III ca împărat al Franţei. Viconte, am onoarea să vi-l prezint pe Barbet, şeriful districtului nostru.

— În nici un caz *viconte*, zise el, fîlfîind un deget sever-amuzat spre mine. *Domnule* este tot ce şi-ar putea dori cineva, sau, în fine, dacă preferaţi altă formulă, *cetăţene Hugo*, dar asta nu înseamnă, bineînţeles, că nu pot strînge mîna celui care este *şeriful districtului*.

Urmă o plecăciune, şi se plecă din tot trupu-i, atît de profund, încît eu şi Barbet am fi preferat în clipa aceea să ne aflăm oriunde, în afară de locul acela, primindu-i obsecviosul omagiu. Barbet îmi făcu, insinuant şi discret, semn cu ochiul, şi am ghicit în privirea-i mijită că oaspetele nostru, cum bine ştiam, era uns cu toate alifiile.

— Nu am decît o singură şi neînsemnată dorinţă, rupse tăcerea domnul Hugo, să văd celula în care a fost închis John Charles Tapner. Şi, dacă mi-este îngăduit, să văd şi locul unde a fost executat.

Pronunţase însă *Jon Şarl Topneir*.

— Înainte de orice am să vă urez deci bun-venit, făcu Barbet, fiindcă trebuie să ştiţi că o dată ce aţi trecut pragul acestei clădiri vă aflaţi pe teritoriul meu, Hogeacul lui Barbet, cum îi mai zic bunii mei prieteni, carditorii.

Nu mi-a trebuit mult timp ca să pricep că domnul Hugo nu înţelegea engleza decît printre picături. Vorbisem cu el pînă atunci în franceză, dacă franceză se putea numi bruma de franceză buchisită la şcoală. Cînd îi venea rîndul lui Barbet, Hugo se grăbea să-l întîmpine cu o privire în care poza sigură de sine a celui care pricepe lesne aluziile convorbitorului se însoţea tăinuit cu nădejdea că spusele acestuia n-ar mai pretinde, vai, nici replică, nici îndreptare.

Am traversat încăperile ce compuneau apartamentul lui Barbet, şi traversîndu-le i-am putut zări soţia şi fiica, aplecate peste un tîrn, răzuind morcovi, cu sîrg.

Celula în care fusese închis Tapner, cînd am ajuns la ea, în capătul unui coridor alb şi rece, ne-a întîmpinat cu o uşă lată şi neagră, încinsă pe pîntecu-i aspru cu dreve grele şi lungi.

— Celula nu e goală, ne avertiză Barbet, cu degetele apucînd cheia, şi deschizînd-o, cu un gest flasc, searbăd, uşa nefiind pentru el decît un obiect prea puţin vrednic de-a fi băgat în seamă.

Înăuntru era o femeie, tremura. N-avea decît o rochie firavă pe ea, un flentic, încălţări descojite, bortelite, şi un rest de capă, amintirea unei garderobe, odinioară pe umerii unei doamne de vază. Stătea chircită, un ghemotoc pătînd patul acela damblagit şi ros, veghind un cămin orb, demult pustiu.

— A fost prinsă cu furtişaguri, desluşi Barbet, cu un ton care ar fi vrut să spună că nenorocita creatură de fapt nici nu exista. De fel, e din Irlanda.

Hugo o învălui cu o privire mustind de compasiune, însă nu adăugă nimic la cele spuse de Barbet. Ar fi vrut probabil să zică ceva, dar se reţinu. Alunecă doar cu privirea peste zidurile coşcovite ale celulei, moho-

rîte pînă la abrutizare. Găsi în cele din urmă fereastra timid-tăiată în perete, sprijinită-n două gratii.

— A fost judecată ? chestionă el pe un ton neted, ca şi cum ne-ar fi întrebat dacă în ultima vreme a mai plouat.

— Da, a fost judecată, şi acum urmează să se dea verdictul, zise Barbet.

— Şi ce va urma ?

— Probabil, deportare. În Australia. Celulele de aici nu sînt decît nişte staţii, dacă le pot numi astfel. De aici condamnaţii sînt mutaţi în alte închisori, atunci cînd, fără îndoială, nu ajung cumva în Australia sau în şţreang. Condamnaţii îşi ispăşesc pedeapsa în puşcărie, e clădirea aceea de peste drum, zise el sugerîndu-i probabil lui Hugo să se uite într-acolo. Regim sever. N-au voie să stea la palavre, n-au voie să cînte, nici măcar să fluiere.

— Puteţi să-mi spuneţi, zise Hugo, de ce nu e-ncălzită această celulă ? Aici nu se face focul ?

— Aici nu se face focul niciodată, completă Barbet. Poate să fie frig oricît ar fi, nu se face, sau, dacă se face, atunci trebuie ordin scris, şi semnat de medic.

Barbet descuie apoi celula alăturată. Era goală, şi tocmai fiindcă era goală arăta mai puţin dezolant decît cealaltă. Tencuiala era scrijelită, poate de un condamnat, cine ştie. Erau cîteva cuvinte, *război*, *istorie* şi, mai într-o parte, *Cain*. Şi împrejurul lor, o flotă din tot felul de corăbii, desenate cu o minuţie care se străduise să egalizeze toate detaliile, pînă la monotonie.

Monsieur Hugo se căţărase pe pat şi scruta, prin oblonul minuscul, depărtările.

— De aici se poate vedea insula Sark, zise. Şi corăbiile împînzind orizontul. Femeia de alături, făcu el pe acelaşi ton, e măcinată de ftizie. Nu mai are mult de trăit.

Barbet scăpără o privire împurpurată spre mine. Acest monsieur Hugo întindea coarda cam tare.

— Nu-i întreagă la minte, zise Barbet. Ne întreabă de nu ştiu cît timp dacă mai trăieşte mă-sa-mare. Dă' ca să ne spună ceva despre ea, măcar pe unde-şi duce zilele, nici gînd, o ţine numai pe-a ei, parcă-i sfîrîie ceva în

minte, să-ntrebi mereu acelaşi lucru, vă spun, femeia asta nu-i întreagă la minte.

Barbet ne-a arătat apoi carcera, o celulă în care, fereastra deschizîndu-se prea sus în perete, deţinutul nu putea să se uite afară, şi unde, patul nefiind decît o stinghie săracă, pedepsitul le dormea de-a-n picioarelea.

— Nu se poate ! exclamă Barbet cutremurat de indignare. Iar mi-au jupuit peretele, şi abia l-am spoit !

Un perete acoperit de dîre, şanţuri, zgîrieturi, un labirint, galimatie de poteci coticite, cărări şerpuite, drumuri încîlcite, întîlnindu-se, suprapunîndu-se, pierzîndu-se, fără tîlc.

Monsieur Hugo îşi preumblă buricele degetelor cîtva timp pe harababura aceea de nedescris, apoi pufni în rîs.

— Pe zi ce trece sînt tot mai convins că n-am să scot nimic din neisprăviţii ăştia şi că n-am să-i învăţ nici măcar cuvenitul respect pentru zidurile proaspăt spoite ale instituţiei pe care cu cinste o conduc — vocea lui Barbet sunase inflamatoriu.

— Nu, zise monsieur Hugo, chipu-i luminîndu-i-se într-un zîmbet sardonic, vai, aproape sublim. Nu, fireşte că nu, şi nici n-ar fi cu putinţă altfel.

Atîta bucurie îngrămădită pe chipul său nu mai văzusem pînă atunci. Barbet, ce-ar fi putut face oare ?, izbucni desigur în rîs. Deşi, pentru Dumnezeu !, n-avea nici cel mai firav motiv ca s-o facă. Hugo îl bătu domol pe umăr, prăvălindu-se într-un rîs stihinic. Apoi, îşi vîrî mîinile în buzunar, şi îşi lăsă barba să-i măture pieptul, era, băgasem de seamă, ţinuta obişnuită a prelungilor sale deambulaţiuni. Şi, pe neaşteptate, din rîsul acela care se rostogolea clocotitor, împlîntă în mine o căutătură pornită şi crîncenă, dezlipită parcă de pe masca lui *Mr. Punch.*

În această aripă a închisorii se găseşte o celulă, sînt şapte cu totul, în care s-a amenajat o capelă. Înăuntru, doar un jilţ de lemn, al pastorului, fireşte, şi cîteva şiruri de bănci, deţinuţi cu frica lui Dumnezeu, pe care-i aşteaptă, frumos aranjate, cărţi de cîntări şi filade şnuruite. Barbet descuie, folosindu-se de cea mai groasă din cheile prinse în şirag, o uşă masivă, care dădea într-o

curte întinsă şi pustie, era ca şi cum am fi păşit într-un sertar gol, din care cineva a azvîrlit, cu neostenită diligenţă, tot ce s-ar fi putut azvîrli. Curtea. Înconjurată din trei părţi de ziduri semeţe, a patra fiind de fapt cealaltă parte a închisorii. Împestriţată de ferestre minuscule, prinse-n rame şi tăiate de gratii vopsite în alb. Începuse să plouă. Din grădina şerifului, de dincolo de zid, crengile răşchirate ale copacilor adunau pîcla în ghemotoace dese, lînoase. Barbet tuşi de cîteva ori, zgîlţîit, clătinîndu-se din tot trupul, bălăbănindu-şi vestonul prin aer, atît de întins, încît puteai crede, văzîndu-l, că cineva trage un clopot, cu sete.

Îşi făcu apariţia şi temnicerul Pierce, cu a cărui soră, ştiam bine, Polly era prietenă la toartă, nu singur însă, în urmă-i venind un tînăr, ciolănos.

— E ultima oprire, preciză Barbet, înainte de îmbarcarea spre Botany Bay. Zece ani, pentru furt.

Condamnatul purta pantaloni de dril, o veste de lînă şi o căciulă cu şildul alungit. Pearce ne dădu bună dimineaţa. Vocile noastre se pierdeau în curtea pustie şi lungă, aşa cum s-ar fi pierdut pe un răzor fără margini. Tînărul nici nu se uitase la noi.

Barbet ne îndreptă apoi paşii spre un soi de magazie, care, la fel de bine, putea sluji şi drept adăpost, fără ferestre, lipită de spatele închisorii. Aici, înăuntru, era spînzurătoarea.

— Pînă sus sînt, le puteţi număra dacă vreţi, treisprezece trepte, nici mai mult nici mai puţin. Condamnatul trebuie să stea aici, pe trapă, şi în clipa cînd se trage drugul acela de sus trapa se cască şi el cade în gol. Părerea mea însă, am mai spus-o şi la alţii, este că execuţiile ar trebui făcute aşa cum se făceau pe timpuri, adică în văzul lumii, condamnatul să fie dus în faţa închisorii, şi cînd se citeşte sentinţa, gloata care-a venit anume pentru asta să zbiere, să-l huiduiască, aşa cum ştiu ei să huiduiască cînd un ticălos e atîrnat în ştreang.

— Ce să mai lungim vorba, acest Tapner a fost, cum probabil deja aţi auzit, de un calm neînchipuit, ca să nu zic nesimţit, cînd ştia bine că zilele-i sînt numărate. Ia uitaţi-vă aici.

Barbet scoase din buzunar un dagherotip.

— E făcut cu puţin timp înainte de execuţie. Noi am căutat omul cu aparatul, noi i l-am adus în celulă, ca să i-l facă acolo, pe loc, fiindcă, după cum vedeţi, lumină era destulă. Iar Tapner, ce făcea ? Uitaţi-vă la el. Rînjea, şi ce rînjet !

Era, într-adevăr, imaginea unui om mulţumit de sine.

— A trebuit să-l zgîlţîi, să strig la el, *măi omule, fii serios, asta nu-i mutră de condamnat la moarte, sau ai uitat că Ziditorul te-aşteaptă la judecată, abia te-aşteaptă să vii.* O să ziceţi că aşa ceva nu-i cu putinţă, şi aşa ar zice probabil oricine, însă aşa a fost, nenorocitul rînjea de parcă i-ar fi bătut cineva în cuie rînjetul acela. Mi-a spus doar atît, că ce, eu nu ştiu că trebuie să zîmbeşti cînd stai în faţa aparatului, şi că, ce mai încolo şi încoace, ăsta era un lucru la mintea cocoşului.

— Era, în felul lui, un gentleman. Lucrase în administraţia insulei, dar azi un păhăruţ, mîine o ciupeală, pînă cînd, într-o bună zi, drojdia a ieşit la lumină.

— Era totuşi atît de tînăr, zise monsieur Hugo.

— Trăia cu două femei deodată, două surori, soţul uneia şi amantul celeilalte. Familia lui era din Woolwich, oameni cinstiţi de felul lor, după cîte am înţeles la proces. Taică-su om cu frica lui Dumnezeu. Nevastă-sa era distrusă, am văzut-o cînd a venit ultima oară la el. Ştia că Tapner trăise cu sora ei, şi, cu toate că ştia, l-a iertat. Şi pentru asta, şi pentru toate mizeriile pe care i le făcuse. Poate şi pentru crima aceea oribilă, cine poate şti ? Ce oameni ! Parcă s-ar fi întors lumea cu fundu-n sus.

— Înainte de-a fi spînzurat, Tapner a primit o carte de rugăciuni. I-a dat-o preotul. *Citeşte-o dacă te simţi vinovat,* i-ar fi zis preotul. *Nu sînt vinovat,* cică ar fi răspuns Tapner. *Citeşte totuşi aceste rugăciuni. Toţi sîntem păcătoşi.* Cînd s-a întors, după o oră, preotul l-a găsit pe Tapner cu cartea de rugăciuni în mînă şi cu ochii plini de lacrimi.

— Tapner şi-a făcut o asigurare pe viaţă în valoare de cinci sute de lire, în care şi-a investit tot salariul. Ca

să-şi întreţină familia, mai ciupea şi el, de ici, de colo, cît putea.

— Şi după ce-a fost executat, Societatea de asigurări şi-a onorat contractul ? întrebă monsieur Hugo.

— Să-l onoreze ? Nici pomeneală.

— Cum adică ? N-au plătit nici măcar primele de asigurare ?

— Nici măcar. S-ar fi compromis. Nu i-au dat nici măcar un şiling înapoi.

— Vedeţi, domnilor, zise monsieur Hugo, o companie de asigurări e-n stare să jefuiască o biată văduvă, dar după ce c-o jefuieşte, se mai şi proclamă apărătoare a virtuţii şi bunului renume. Se pare că geniul acestui veac este tocmai acesta, să poţi născoci un motiv foarte credibil pentru cea mai josnică mîrşăvie. Spuneţi-mi, Tapner ştia că i-am trimis o scrisoare lui Palmerston ?

— Da, ştia, răspunse Barbet. Şi pentru acest gest v-a fost deosebit de recunoscător, fiindcă şi-a dat seama ce riscuri implică, era într-adevăr un gest de mare bravură, pe care Tapner a ştiut să-l preţuiască, deşi era foarte conştient că nu se mai poate face nimic, şi că nici măcar curajoasa dumneavoastră intervenţie nu-l mai putea salva. Justiţia îşi spusese ultimul cuvînt.

— A fost spînzurat în februarie, pe data de zece. Împlinise treizeci şi unu de ani. Pe vremuri, obiceiul aici era ca să arătăm pe osîndit mulţimii, îl duceam prin oraş, prin faţa şcolii, pe strada mare, îl duceam şi prin tîrg, şase soldaţi deschideau drumul, tobele răpăiau, încet, încet, iar împuternicitul reginei păşea agale în urma lor, cu sceptrul în mînă. Nu-mi aduc aminte să mai fi avut o asemenea execuţie în ultimii douăzeci de ani. Eeeh, alte timpuri, alţi oameni. Cu Tapner nu mai puteam face la fel. Ar fi fost nu ştiu cum să-l tîrîm pe străzi, cu funia atîrnată de gît. Aşa că l-am spînzurat în coşmelia asta, departe de ochii lumii. *Căci eu sînt învierea şi viaţa,* astea au fost ultimele lui cuvinte, cel puţin atît cît am putut eu s-aud, că după aceea n-a mai zis nimic. Cămaşa atîrna pe el, era toată plină de sudoare, şi cînd puneai mîna pe ea te treceau toţi fiorii, aşa de rece era. I-am

mai văzut faţa, ultima oară înainte de a-i pune gluga pe cap, avea nişte ochi, se uita la mine ca o jivină hăituită.

Domnul Hugo pipăi cu piciorul ultima treaptă care ducea la spînzurătoare. De fapt, ochii măsurau grinda de care va fi fost prinsă, în momentul acela, funia. Auzeam stropii de ploaie plescăind pe acoperiş.

— Prin trapa aceasta s-a prăbuşit. Şi imediat după ce s-a prăbuşit, zise Barbet, ceilalţi, adică împuternicitul reginei, preotul şi judecătorul au plecat. Noi am mai rămas, am mai stat o oră, pe urmă i-am tăiat funia. Am păstrat din ea o fărîmă, ca amintire, restul l-am pus pe foc. Aşa facem de obicei.

Am lăsat în urmă coşmelia cu spînzurătoarea, luînd-o toţi trei pe *Market Street*, spre labirintul acela mărginit de pereţi de cărămidă, cu ganguri întunecoase, în preajma ţarcurilor cu vite, şi îndărătul lor, spre locul care era numit Ogorul Olarului, nici că puteai găsi un altul mai năpăstuit şi mai sumbru ca acesta. Înghesuit, prins într-o împrejmuire povîrnită şi rea, năclăit în mărăcinişuri, călcat de pirul reavăn şi sălbăticit, pajişte neîntoarsă de tăişul sapei sau al greblei.

— Într-acolo, făcu semn Barbet, arătîndu-ne un acoperiş sîngeriu, aplecat deasupra unei livezi, este casa în care a locuit Béasse, francezul acela. De aici se poate vedea mai bine peste zid, veniţi mai aproape. Pe Tommy Didder n-o să-l vedem, asta-i sigur, vă spun.

— Despre cine e vorba ? răsună vocea lui monsieur Hugo, dintre reverele mantalei îmblănite.

— Grădinarul lui, fost-a odată. Şi călăul lui.

— Povestea cu Béasse, am explicat, s-a petrecut cu vreo douăzeci de ani în urmă. Era ofiţer, luptase în campaniile din Spania.

— Ca şi tata, zise monsieur Hugo. Şi spuneţi că a fost spînzurat ? Aici ?

— Păi cam aşa este, a fost spînzurat, zise Barbet, omu' şi-a omorît plodul, un bastard făcut cu bucătăreasa, şi, după ce l-a omorît, l-a dosit, l-a îngropat acolo,

unde-s copacii ăia, în livadă, numai că lumea prinsese de veste că bucătăreasa-i borţoasă, şi de unde ne aşteptam toţi să vedem boţul cu ochi, ne-am trezit că, aşa, peste noapte, muierea era din nou ca-nainte, cu burta suptă. Cadavru' a fost găsit chiar de ăsta, de grădinar, Didder îi zice. Auzi dumneata ce făcuseră bestiile ! Îi băgaseră plodului un ţăruş, da' unu' atît de lung că-i intrase pe gură şi-i ieşise prin fund. O crimă atît de oribilă, zicea procurorul la proces, că nici n-ar mai trebui să staţi pe gînduri, juraţilor le zicea, firește, tot ce merită acest nelegiuit, Béasse, este să fie aruncat cît mai degrabă în focul gheenei, şi asta nu se va putea întîmpla decît după ce dumneavoastră, zicea el, veţi da verdictul de vinovat. *Condamnatul* a fost purtat apoi pe străzi, ca să-l vadă toată lumea, iar soldaţii care-l păzeau trebuiau să se ferească ca să nu ia cumva în piept toate mizeriile pe care lumea, înfuriată, le arunca în Béasse.

— Alte vremuri, alţi oameni, am adăugat. Niciodată n-a fost mai indignată lumea ca atunci cînd s-a descoperit cadavrul domnişoarei Saujon, arăta groaznic, cu beregata tăiată, parcă ar fi fost ciopîrţită cu satîrul, şi cînd toate urmele duceau, fără greş, spre un singur făptaş, Tapner.

— Fără greş ?

— Neîndoios, monsieur Hugo, interveni Barbet. Cei doi se întîlneau din pricini păcătoase. Şi după ce te mînjeşti cu noroi pe-o mînă va fi foarte greu să n-o murdăreşti şi pe cealaltă. Tapner parcă era îndrăcit. Ce l-o fi apucat s-o căsăpească pe biata femeie ? Aşa, dintr-o dată. Dar de căsăpit, el a căsăpit-o. De asta puteţi fi sigur. Cămaşa lui, cînd i-au găsit-o, era murdară de sînge, parcă ar fi fost şorţul unui măcelar.

Ajunsesem aproape de zid. Ne-am uitat peste el. Livada era îmbîcsită de gunoi şi aşternută cu fîn. Nici urmă de Didder.

— Grădinaru' ştie multe, zise Barbet. A fost martoru' acuzării, cel mai de seamă, şi tot el i-a pus ştreangu'

de gît. Da' Béasse a fost executat încă înainte de-a ajunge să se legene-n vînt, fiindcă pentru el, vă spun, procesul a fost chiar mai cumplit decît execuţia în sine. Magistratul, ca să vedeţi cum le potriveşte viaţa uneori, nu era altul decît prietenu' lui cel mai bun. Cît au stat aici, pe insulă, fuseseră amîndoi ca nişte fraţi. Şi tocmai din gura acestuia i-a fost dat să audă condamnarea la moarte. Nici măcar nu s-au mai uitat unul la altul, cît a ţinut procesul, parcă erau acum doi străini. Şi pe urmă, Didder, ăsta care-i săpase grădina, care-i tăiase iarba şi-i udase florile, cînd a bătut ceasul, s-a apropiat de el şi i-a pus şireangul de gît. Apoi trapa s-a căscat şi dus a fost. Trapa o mai păstrăm, ca şi pe cealaltă, de la execuţia lui Tapner. Nu folosim niciodată aceeaşi trapă de două ori. Pe toate le ţin acolo, la răcoare, în spate. Vreţi să vi le arăt ?

— Nu, zise monsieur Hugo, aş vrea numai să-mi arătaţi, dacă acest lucru este cu putinţă, mormîntul lui Tapner.

Parcelele de pe fîşia de pămînt erau mărginite de bucăţi de piatră, nu mai mari decît mărimea unei cărămizi. Pămîntul toropit de apă, mohorît, abia răsuflînd sub bălăriile încîrligate, încîlcite, surde. Cineva trebuia să ne deslueşească locul cu pricina, şi am dat de el, groparul, era cu lopata în mînă săpînd mormîntul unui nevoiaş.

— Tapner a fost îngropat în hainele lui, aminti Barbet. Asta e regula, şi o respectăm. La Londra, după cum probabil ştiţi, toate efectele aparţin de drept călăului, acesta e obligat doar să arunce peste cadavru un giulgiu, ceva să-l acopere. Că nu poţi să-l bagi în mormînt cu părţile ruşinoase dezvelite, cît de ticălos o fi fost la viaţa lui.

Ceaţa se îndesise. Cînd am găsit-o, piatra de pe mormîntul lui Tapner lucea de umezeală. Groparul îmbrînci cu cizma bălăriile crescute, ca să putem vedea mai bine inscripţia zgîrcită, cu semne care se sileau să stea orînduite : JCT 1854.

— Dumneata l-ai îngropat pe Tapner ? monsieur Hugo se adresase groparului.

— Mă rog, domnu' ?...

Accentul lui Hugo parcă-l lovise cu leuca. Am repetat întrebarea.

— Cine ? Otreapa aia ? Hă, hă, hă, păi, da cum, eu, cum să nu. Preacurvaru' ăla, ce tîndălea, ce să zic, că puţea locu' supt el. Şi după ce-o murit, or venit doi, ziceau că au aia, boala-copiilor, cînd faci bale pe la gură, şi că or venit să pună mîna pe el, pe ce mai rămăsese din el, că mult nu mai rămăsese, un hoit, ce să rămînă, şi ăia după ce l-or atins, s-or dus, p-aci ţi-e calea, cine i-a mai văzut, cică erau doi de la Eldrige, de la fermă, rîndaşu' c-o slujnică, s-or fi făcut bine, nu s-or fi făcut, nu pot să ştiu, că aşa cum aţi auzit domniile voastre ceva despre ei, tot aşa am auzit şi eu. Duşi au fost.

Domnul Hugo se aplecă şi smulse un fir de iarbă de pe mormîntul lui Tapner, pe care îl strecură apoi între filele unui carneţel, în buzunar. Barbet îi aruncă o privire compătimitoare, de parcă ar fi vrut să spună, să ne spună că de cînd este el n-a întîlnit un neghiob mai patentat ca acest distins domn Hugo.

— Mai doriţi să aflaţi ceva, mister Hugo ? întrebă Barbet. Umezeala mi-a intrat în oase, iar picioarele, vai de ele, abia le mai simt.

Linişte. Îmi orînduiam gîndurile, prea răsucite şi amestecate, şi tocmai de acest moment de cumpănă cred că-mi voi aminti mai tîrziu, de parcă în clipa aceea s-ar fi înjghebat între noi o legătură, pe cît de tainică, pe atît de firavă, poate fiindcă ne aflam lîngă mormîntul lui Tapner, şi nu altundeva. Şi tot de acest moment îmi voi aminti, mai tîrziu, cînd Hugo va redacta o altă scrisoare, de astă dată cerînd clemenţă pentru un oarecare John Brown, scrisoare trimisă americanilor, popor de oameni stăruitori şi neînduplecaţi. Şi tot de acest moment îmi voi aduce aminte cînd fiica lui va fugi cu englezul acela cu epoleţi, în Newfoundland, de unde le va scrie alor săi, minţindu-i că s-a măritat.

— Bănuiesc, aşadar, că asta este chiar tot ce-aţi dorit să aflaţi, nu-i aşa, mister Hugo ? făcu Barbet cu o

ironie din care nu se mai păstrase decît intenția, vlăguită și ea.

— Am auzit, grăi în cele din urmă Hugo, că primul ministru, domnul Palmerston, poartă tot timpul mănuși albe.

Întinse atunci mîinile, prin aerul pîclos și reavăn, ca să i le vedem, încleștate de riduri și pete.

— Eu nu port.

RICHARD CORTEZ DAY

Născut în 1927 în Kentucky. Își petrece copilăria în statul Michigan. Studiază matematica și fizica la University of Michigan. Petrece cinci ani în marina americană. Se înscrie la University of Iowa, de unde obține un doctorat în literatură. Predă literatura la Humboldt State University, pe coasta de nord a Californiei. În prezent locuiește în Arcata, California.

Publică povestiri în reviste precum *New Mexico Quarterly, Massachusetts Review, Kenyon Review, Redbook, Carolina Quarterly, New England Review / Bread Loaf Quarterly, West Coast Review, Quarterly West* și altele. Scoate primul volum de povestiri în 1986 : *When in Florence (Atunci la Florența)*, Doubleday.
În 1985 Fundația Națională pentru Artă îi acordă o bursă de creație.

When in Florence (Atunci la Florența), 1986, cuprinde cincisprezece povestiri care au ca temă comună descoperirea personalității pe un fundal istoric și cultural împînzit de sugestii și simboluri. „În volumul acesta, Richard Cortez Day redă cu o mare finețe fascinația unui oraș care nu a încetat să fie subiectul preferat al scriitorilor de la Boccaccio încoace. Stilul său simplu, fără șovăieli, îmbie la o lectură fluentă, personajele proiectîndu-se pe ecranul unui oraș surprins în toate subtilitățile sale." (Elizabeth Spencer) *„Atunci la Florența* își extrage pretextele din varietatea de nuanțe istorice și culturale oferite de unul din cele mai misterioase și mai fermecătoare orașe din lume. Day urmărește destinele personajelor, între-

pătrunse sau solitare, cuprinse de extazul descoperirii unei civilizații sau împovărate de o moștenire istorică atotprezentă." (Stephen Woodham, în *San Francisco Chronicle)*
„Citind acest volum scris cu atîta abilitate, înțelepciune și înțelegere totodată, ești tentat să te întrebi : unde se află autorul, fiindcă undeva trebuie să se afle, poate ascuns în vreun ungher, așa cum făceau pictorii din Renaștere care își strecurau chipul într-un colțișor al pînzei. Să fie duhul acela ciudat care plutește deasupra Florenței ? Sau americanul acela bogat care, înainte de a muri, vede într-o fîntînă principiul etern al vieții ? Sau poate preotul acela agitat care descoperă în foiala umbrelelor și a oamenilor un simbol universal ? Sau figura aceea sinistră de la gară care, cu un simplu gest, e în stare să aducă în fața ochilor cele mai stranii fantasme ? Day cercetează, cumpănește, farmecă, un autor care este pretutindeni în acest volum, peste care s-a așternut înțelepciunea lumii de odinioară și fascinația lumii de azi." (Clark Brown, în *Chico News and Review)*

La întrebarea „Care vi se par cele mai interesante tendințe în proza actuală americană ?", Richard Cortez Day răspunde :

„Deși este un gen în continuă schimbare, povestirea, depinzînd de anumite restricții impuse formei, păstrează totuși unele trăsături permanente. O povestire trebuie să fie scurtă, densă, completă, ceea ce înseamnă că limbajul ei se apropie mai mult de exprimarea poetică, foarte concentrată, decît de formele lungi în proză, cum sînt nuvela și romanul. De aceea îl consider pe Anton Cehov părintele povestirii americane — un fel de stră-străbunic —, descendenții săi fiind Ernest Hemingway, William Faulkner, Katherine Anne Porter, Flannery O'Connor și Eudora Welty. Mă interesează, după cum vedeți, povestirile scrise într-o tradiție realistă, însuflețite de o imaginație activă. Din proza contemporană americană, mă simt atras mai mult de povestirile scrise de Raymond Carver, Shirley Hazzard, Grace Paley, John Updike, Tobias Wolff și Ann Beattie. Sînt scriitori care diferă foarte mult între ei,

însă toţi au o trăsătură comună : forţa de penetraţie a imaginarului. Deşi scurte, povestirile lor dobîndesc în mintea cititorului dimensiuni ample. Şi deşi foarte legate de realitate, ele impresionează prin bogăţia imaginaţiei." *(text inedit)*

Povestirea *Another Margot · Chapter -(Un alt capitol Margot)* a apărut iniţial în revista *Quarterly West,* vara 1978. Propusă de Raymond Carver pentru *Pushcart Prize IV,* 1979—1980. Textul a fost preluat după acest volum.

UN ALT CAPITOL MARGOT

Îmi plac zilele rotunde. Începi cu micul dejun și sfîrșești cu cina ; între timp mai împrumuți cuiva niște bani, încasezi o datorie, pui la poștă un plic sau descoperi o surpriză în cutia de scrisori. Îmi place să mă trezesc dimineața cu Margot lîngă mine. E plecată de cîteva zile, iar eu aștept să aud un scrîșnet de cauciucuri pe pietrișul aleii, semn că Fordul ei albastru s-a întors, s-o văd revenind spășită, plină de tandrețe, și dorindu-mă, așa cum o doresc și eu. Margot este o femeie încîntătoare, dar meseria o obligă uneori să stea departe de mine. Se întoarce însă întotdeauna. E dansatoare, are picioare lungi, zvelte, și un corp formidabil. Cînd o aștept, zilele mi se par nesfîrșite ; noaptea nu închid un ochi, orele trec chinuitor de greu, mă zvîrcolesc în pat, transpir, am palpitații.

În ultimul timp nu mi-a mers prea grozav. Am făcut și cîteva greșeli probabil. Au început să mă caute tot felul de indivizi ; evit străzile principale și Jambalaya, unde odinioară beam bere pe înserat. Cînd mă duc la poștă, ocolesc cu grijă piața din centrul orașului ; alunec pe lîngă vitrine, gata oricînd să mă pierd într-o alee lăturalnică. Au aflat unde locuiesc. Ieri o femeie a sunat la ușa mea pretinzînd că strînge fonduri pentru tuberculoși. I-am aruncat cîteva monede într-o cutie cu o cruce dublă pe ea. Sînt sigur că nu umbla după fonduri ; o interesa mobila mea. Avea o privire pătrunzătoare, deprinsă cu evaluările rapide, și nări arcuite, bune pentru adulmecat prețurile ; un agent fiscal fără scrupule.

Îmi petrec timpul cît mai agreabil cîntînd la clavecin, sau mai bine zis aș putea, fiindcă nu-l mai am. O zi bună este ca o simfonie. Are configurații clare, începe ca o fugă de Bach și, în ciuda faptului că părțile ei sînt sepa-

rate, în final se armonizează, orice disonanţă dispărînd. Ca dansatoare, Margot înţelege acest limbaj şi de multe ori ne sfîrşim ziua îmbrăţişaţi, discutînd fericiţi după ce-am făcut dragoste. „Sîntem în coda", îi spun, „în acel dulce final". E întuneric, însă îi ghicesc zîmbetul somnoros în timp ce murmură : „Oh, Jim, e minunat."

Dar Margot e plecată, iar scrîşnetul de pneuri poate că nu vine de la Fordul ei albastru. O uşă trîntită. Un lătrat de cîine. Nişte necunoscuţi umblă prin curte. Cineva spune : „E frumoasă, Guthrie", iar altul : „Şi copacul. Se reţine. Le reţinem pe amîndouă." Şi iar prima voce : „Au şi pui de găină."

O faţă rotundă apare la fereastră. Ochii căscaţi, fruntea îngustă, mongoloidă, lipită de geam. Un puştan. Maică-sa vine în spatele lui şi strigă : „Guthrie, e cineva înăuntru... bună ziua, ne uităm şi noi la casă."

Poate fi o simplă recunoaştere, dar poate fi şi atacul final. Deschid uşa. În curte mai e un bărbat îndesat, cu mîini lungi, cu păr scurt şi ţepos, şi dinţi mari şi galbeni. Îmi întinde mîna :

— Guthrie. Ea e nevastă-mea. N-am văzut nici o maşină pe alee, aşa că am intrat.

N-am dat mîna cu el. Rînjeşte, cîntărind din priviri casa, camera mea de lucru, copacul — un sequoia — şi coteţul de găini. Apoi îşi mută rînjetul spre nevastă şi plod. Juniorul are musculatură şi creier de viitor Hercule. Ia toporul şi, dintr-o lovitură, despică butucul de tăiat lemne. Maică-sa e o femeie durdulie, îmbrăcată în pantaloni roşii şi bluză albastră.

— Daţi şi puii o dată cu locul ? întreabă ea.

Poate că e numai o confuzie. Par destul de inofensivi. Mă hotărăsc să le ofer o şansă.

— Da, şi puii.

Numai că locul, gîndesc eu, nu se înstrăinează dacă actul de proprietate e în regulă.

Din păcate, situaţia e tulbure. Cred că am făcut prea multe datorii. Sau poate că au descoperit vreo clauză de invalidare în contract. La drept vorbind, am rămas în urmă cu plata ratelor. Datoriile îmi invadează existenţa ca mucegaiul. Fiecare umbră mi se pare un creditor, fiecare străin un agent de la rechiziţionări.

— Cît cereţi ? întreabă Guthrie.

De după colţ apare o fată şleampătă cu gîtul scurt, capul mic şi părul aspru, despărţit la mijloc de o cărare. În urma ei, vin doi bătrîni matusalemici, cu o înfăţişare fantomatică. Le tremură mîinile, dau din gură, dar nu scot nici un cuvînt. Ca actori ar fi prea deghizaţi, iar ca oameni prea patetici.

— Am trecut pe aici şi am văzut anunţul, zice Guthrie. Cît cereţi ?

— Strada se înfundă. N-aveaţi cum să mergeţi mai departe.

— Pe anunţ scrie DE VÎNZARE.

E atît de neghiob şi de îndărătnic, încît chiar ar putea să fie Guthrie, aşa cum pretinde. Dar cine ştie ? Perceptorii se travestesc în instalatori, cititori de contoare, acordori de piane, vînzători, agenţi fiscali, martori ai lui Iehova — în orice, doar să-ţi intre în casă, unde devin dintr-o dată agresivi şi încep să-ţi care bunurile. Aşa mi-a luat clavecinul un individ care se dădea drept muzician, îmbrăcat într-un costum negru, că puteai să crezi că e trimis de pompele funebre. Auzise că am un clavecin, zicea el, şi voia să exerseze cîteva *passacaglii*. Cum să refuzi un coleg muzician ? L-am lăsat să intre. Imediat au ţîşnit din tufişuri două brute care s-au repezit în casă după el. Unul m-a ţinut de mîini — era ca o gorilă —, iar ceilalţi au încărcat instrumentul într-un camion, şi duşi au fost.

Îl las pe Guthrie să-şi facă numărul.

— Hai, intră şi uită-te !

În afară de sobă şi de frigider, ce-ar mai putea să-mi ia ? Şi aşa casa e aproape goală.

I-am lăsat să-mi examineze pereţii şi m-am dus în faţa casei, unde într-adevăr era un anunţ DE VÎNZARE. Să fie o farsă a vecinilor ? O catastrofă naturală ? Mai degrabă e mîna celor de la bancă. Cum rămîi în urmă cu ratele, cum îţi trîntesc anunţul în faţa casei. N-au linişte, se agită ca nişte hîrciogi, iar noaptea sînt în stare să-ţi plaseze surprizele cele mai tari. Într-o seară mi-au luat maşina. O săptămînă mai tîrziu, în timp ce eram cu Margot în dormitor, au intrat în casă şi mi-au

luat televizorul color şi canapeaua de piele. Nici măcar nu i-am auzit. Au lucrat pe şest.

Clanul Guthrie iese din casă în şir indian, bătrînii abia tîrîndu-se în urma lor.

— Pot să vă fac eu reparaţiile, zice Guthrie. Cît cereţi ?

— 200 000 de dolari.

Se aşteaptă să izbucnesc în rîs. Îi arunc o privire tăioasă şi adaug :

— Plus drepturile de extracţie.

Scrîşneşte din dinţi şi îmi arată pumnul.

— Nevastă, băiete, sus, în maşină ! Sue-Ann, urcă-i pe bătrîni !

Se întoarce spre mine :

— Te dau eu pe mîna justiţiei, n-ai grijă.

I-am urmărit cum se urcă în rabla lor, copiii în spate, lîngă un cîine păros şi urît, iar ceilalţi patru în cabină. Guthrie porneşte motorul, şi într-un huruit îngrozitor, maşina se pune în mişcare. Şoferul întoarce camioneta pe alee, şi apoi, printr-un nor de fum, îmi trînteşte un scuipat la picioare. Cîinele mîrîie arătîndu-şi colţii. Nişte Guthrie pursînge ! Îmi pare rău că i-am indispus, dar nu cred că ei mi-ar fi făcut o primire mai călduroasă dacă m-ar fi prins în ograda lor.

Camera mea de lucru, unde îmi scriu autobiografia, e o simplă magazie cu o sobă pîntecoasă. Am tencuit-o pe la găuri, mi-am făcut un birou din placaj şi mi-am instalat o veioză. Aici e ultima mea linie de apărare. Dacă aş pierde casa, m-aş retrage în acest perimetru. Se poate dormi foarte bine pe o saltea, lîngă sobă. Săptămîna trecută mi-au tăiat curentul. Mi-am luat o lampă cu gaz. Mi-au tăiat şi apa, aşa că am improvizat closetul în spatele coteţului. Prea comod nu e, dar trăieşti în funcţie de situaţie, te adaptezi. În plus, sînt lucruri mai importante decît confortul. Margot, de exemplu, şi autobiografia mea.

Trimit, o dată la cîteva săptămîni, un capitol din autobiografia mea unui agent literar de la New York. El se ocupă de ea. Sau, cel puţin, ar trebui să se ocupe. De cîte ori îi expediez ceva, îmi răspunde cu o carte poştală. „Primit capitolul şase." Sau doisprezece, sau douăzeci. Presupun că face ceea ce ar trebui să facă un agent lite-

rar, adică să trimită textele mele unor editori și să-mi facă publicitate acolo unde e cazul.

Bineînțeles că e doar o presupunere, sigur nu poți să fii niciodată. Cine știe, poate că se încălzește și el la o sobă pîntecoasă pe care o îndeasă cu capitolele primite de la mine. Încerc să nu mă mai gîndesc la asta, dar nu reușesc, cînd știu că unele din ele sînt rupte din sufletul meu, sînt chiar viața mea. Mă gîndesc chiar și la capitolul despre puii de găină. Știu foarte multe lucruri despre aceste păsări detestabile, neghioabe, mofturoase, poate mai mult decît oricare alt american. Am șapte găini, canibale toate, își mănîncă propriile ouă, își scot ochii, ciugulesc și fac murdărie în același castron de mîncare. Sînt dezgustătoare. Și au un miros ca de hazna. Într-o zi, n-o să am încotro și am să le mănînc. Numai cînd mă gîndesc la asta mi se întoarce stomacul pe dos.

Capitolul la care lucrez acum se referă la căsătoria mea cu Margot. Povestesc în acest capitol cum cînt eu la clavecin, și cîntam destul de des, și cum Margot stă în capătul celălalt al camerei și scrie o poezie. Lumina cade mirific pe o glastră cu narcise galbene din fereastră. Muzica redă această scenă, Margot, eu, narcisele strălucitoare, camera. Temele aleargă, se ciocnesc, se deschid, ca într-o imagine reflectată, și din succesiunea matematică de note se eliberează fa diezul narciselor. Margot termină poezia și o pune pe măsuța sculptată. O citesc, și degetele încep să moduleze, mă prăbușesc din majore în minore. Poezia începe cam așa :

You must know I have other lovers.
How could you know,
Living with me in this tight room ?
When your arm goes over me in the gray dawn,
That something in me is not for you ?
How could you not sense,
Oh, I have roots going down and down
My belly is knotted cypress, and
Tough wood twists in my arms.

Don't you feel the rough bark
As your fingers touch my thighs ? [1]

Poezia este adevărată. Margot nu-mi aparţine în întregime. Tonalitatea minoră se potriveşte acestei nuanţe. Margot pleacă mereu. Dar se întoarce de fiecare dată, şi capitolul va accentua acest *dar*, aşa cum o compoziţie la clavecin este structurată pe un fa diez. Piesa este excelentă : totul se armonizează atît de bine, îi voi scrie şi partitura, o voi înregistra, şi apoi le voi trimite pe toate, capitol, partitură şi bandă, agentului meu, ca pe un fel de orchestraţie, o operă totală. Îmi imaginez cît de uimit va fi, şi cum se va grăbi să ia contact cu un mare editor.

Dar să lăsăm iubirea la o parte. Inventarul meu este tot mai subţire, nu mi-au mai rămas decît frigiderul, veioza, soba din bucătărie, cîteva din rochiile ei de dansatoare, nişte cămăşi şi pantaloni de-ai mei, şi cîteva fleacuri în sufragerie. Mă hotărăsc : iau maşina de şlefuit ; e portabilă şi cred că-mi vor da ceva bani pe ea. De fapt, maşina nu-i a mea. Am împrumutat-o de la prietenul meu, Ray, un scriitor cunoscut, care acum nu mai şlefuieşte decît prozele sale. Dar o să mă înţeleagă : Ray a fost şi el de multe ori la ananghie. Iar eu trebuie să fac rost de bani. Şi să dau drumul la apă pînă vine Margot. Ce-o să mai strîmbe din nas cînd o vedea closetul din spatele coteţului.

Cînd ies pe uşă, zăresc un individ în stradă uitîndu-se la casă. Poartă un costum maro închis, o haină descheiată peste cămaşa bej cu guler îngust, şi cravată stil western. E slab, are o bărbie plină, ochi de ucigaş plătit, şi pe nas ochelari cu ramă metalică. În mînă ţine nişte dosare. După mutră, pare un tip cu experienţă. Mă aşteaptă.

— Unde-i anunţul pe care l-am pus aseară ?

---

[1] Să ştii că am şi alţi iubiţi. / Cum de n-ai aflat, / Tu, care stai cu mine în această cămăruţă ? / Cînd mă îmbrăţişezi dimineaţa, / Cum de n-ai simţit / Că ceva din mine nu este al tău ? / Am rădăcini atît de adînci / Un chiparos încîlcit mi-e pîntecul / Crăci aspre braţele. / Nu simţi coaja zgrunţuroasă / Cînd îmi atingi coapsele ? (engl.).

Nu-i genul de om pe lîngă care să treci fără să-l bagi în seamă. Hîrtiile din mîna lui vor să spună ceva ; un expert are întotdeauna la el un vraf de hîrtii şi o privire oficială mai periculoasă decît un pistol. Pe ăsta şi pe alţii de teapa lui am să-i prezint într-un capitol din autobiografia mea. Nişte cîini, asta sînt. Nu văd decît un singur lucru : să te jumulească. Trebuie să te baţi cu ei. Dacă dai înapoi, te-au făcut bucăţele. Oricum eşti la bunul lor plac.

— Ai venit prea tîrziu, casa a fost golită, îi spun eu. Maşina asta de şlefuit e tot ce-am mai găsit. Parcă mai e şi o puşcă. Dar o ţine pe genunchi, aşa că n-ai nici o şansă să i-o iei. Sînt John Philips de la *Amalgamated Credit.*

— John Crot, îmi răspunde el cu amărăciune în glas. S-a dus şi mobila ? Şi soba ? Şi frigiderul ? Le am aici pe listă.

— Soba e acolo, dar stă pe ea cu puşca în mînă. Era să dau nas în nas cu el. Ce spaimă am tras ! Am luat asta şi am şters-o imediat.

— Ei, fir-ar să fie, o să-l iau cu casă cu tot.

Surîd condescendent.

— O să-ţi trebuiască un camion cam mare.

— Sau mai multe camionete, răspunse el.

— Atunci succes. Puşca-i un Browning. Valorează ceva. Numai să poţi să i-o iei.

Îl las mîrîind. Cînd dau colţul, mă uit înapoi. E tot acolo, pîndindu-mi casa.

Există o regulă înţeleaptă care spune să nu pui totul la bătaie într-un singur joc. Mi-am păstrat asul, maşina de şlefuit, dar potul nu-i grozav, şi nici eu nu sînt într-o zi prea bună. Mai mult de zece dolari nu cred că voi lua pe ea — prea puţin ca să-i conving pe cei de la Alimentarea cu apă să-mi redeschidă conducta. Mai sînt băgat într-un joc, cu o mizăi mai mare : am datorii de plătit, dar şi de primit. O cunoştinţă de-a mea, fotograf, a făcut un album cu litoralul de aici, iar eu i-am compus nişte versuri pentru text. Minunea minunilor ! A reuşit să găsească un editor care i-a oferit un avans de 2 000 de dolari, din care o zecime sînt ai mei. Nu e uşor să

scrii poezii. Dacă ţin bine minte, pe astea le-am făcut într-un ritm de zece cenţi pe oră. Dar acum 200 de dolari m-ar scoate la lumină. O să am din nou curent şi apă la robinet, şi cu zece dolari am să cumpăr nişte flori şi o sticlă de coniac pentru Margot.

L-am vizitat pe Andy de îndată ce-a primit avansul. Adică am făcut-o chiar de mai multe ori. Am fost şi ieri. Cecul încă nu sosise. Iar azi, trecînd iarăşi pe la el, am găsit un plic în uşă. Înăuntru, nici un ban. Doar un bilet : „Am plecat la Dothan, Alabama. O afacere mare. În sfîrşit am spart gheaţa. În privinţa banilor, să n-ai nici o grijă. Am să ţi-i trimit. E o datorie de onoare. Mulţumesc pentru tot." Întorc plicul şi-l scutur.

Pe moment simt că mă ia ameţeala. Încep să trag de uşă, de ferestre, iau o piatră de pe jos, şi nu lipseşte mult ca să-i fac zob geamul. Nu mă las aşa, cu una, cu două, intru eu în casă, am să iau televizorul, sau altceva, cei două sute de dolari care mi se cuvin. Un vecin se apropie de mine şi-mi spune :

— A plecat azi-dimineaţă. Şi-a cumpărat o camionetă Chevrolet, a încărcat totul şi s-a dus. În Oregon.

— Oregon ?

— Aşa mi-a zis. Dar cred că s-a dus în Idaho. Avea o prietenă la Twin Falls.

— Atunci de ce-a zis că pleacă în Oregon ?

Ce întrebare stupidă ! E clar de ce-a spus Oregon.

— Are datorii mari. Îl tot caută nişte indivizi cam suspecţi.

Las piatra din mînă. Vecinul mă priveşte compătimitor. Deci sînt lefter.

La bancă funcţionarul îmi oferă numai cinci dolari pe maşina lui Ray. Îşi aduce aminte că i-am vîndut cîndva subalternului său o chitară Montgomery Ward cu şaizeci de dolari, cînd ea nici nouă nu costă mai mult de cincizeci. Şi bineînţeles că este încîntat să mă vadă. Mi-a dat un dolar pe un toaster nou-nouţ, şi doi dolari pe o valiză de piele care făcea de treizeci de ori mai mult. Se joacă cu mine, chicoteşte vesel, şi mă serveşte cu un rînjet. Sînt la mîna lui şi o ştie foarte bine : e singurul din oraş care plăteşte pe loc.

Totuşi cinci dolari sînt mai buni decît nimic. Cu banii în buzunar ziua mi se pare mai însorită. Prin piaţa din centru trec bătrîni, îndrăgostiţi, copii, cîini. E o plăcere. Nu şi pentru mine. Mă strecor cu mare grijă spre poştă.

Poşta mă macină ca o boală cronică : încet, dar sigur. O să existe bineînţeles şi un oficiu poştal în autobiografia mea, în care funcţionarii vor apărea ca nişte forţe ale destinului. Indivizii aceştia în uniforme albăstrui, întotdeauna apatici, zeflemitori, mă cunosc atît de bine. Teama cu care mă apropii de cutia poştală e o adevărată voluptate pentru ei : extrag din cutie capitolul pus de mine şi încep să-l citească. Ca să se distreze. Apoi îl aruncă la coş sau îl pun la loc în cutie, după cum au chef. Nişte rechini !

Stau în faţa cutiei. Mă uit înăuntru. Vreau să fiu sigur că funcţionarul de la ghişeu n-a strecurat în ea vreo surpriză, vreo păpuşă cu arc, sau vreun pumnal cu resort care să mă înjunghie în burtă.

Găsesc doar o scrisoare şi o înştiinţare de primire. Scrisoarea este de la Acme Collections şi e tipărită cu litere mari : DISTRACŢIA S-A TERMINAT. Nişte fete frumoase bînd şampanie alături de cîţiva tineri care fumează trabucuri şi aruncă cu bani în stînga şi dreapta. Într-un colţ, deasupra acestui desen, văd cîteva rînduri scrise : „Dăm noi de tine, amice !". Semnează Alex Troc, o anagramă transparentă pentru Crot, funcţionarul pe care am avut plăcerea să-l întîlnesc în faţa casei. Ce jigodie !

Pachetul mă îngrijorează chiar mai mult. Nu-i ziua mea de naştere, şi nici Crăciunul, n-am făcut nici o comandă la L.L. Bean, Abercrombie sau Brooks Brothers. Să fi trimis cineva un pachet pentru Margot pe numele meu ? Puţin probabil. Să fie vreun şiretlic, vreo farsă a poştaşilor ?

Mă duc la ghişeu şi arăt înştiinţarea de primire.

— Cutia 947.

Funcţionarul, un tip de vîrstă mijlocie, cu mustaţa tăiată asimetric, nu se deosebeşte cu nimic de ceilalţi. Găseşte pachetul şi, cu o figură pe care nu poţi citi nimic, îl examinează atent înainte de-a mi-l da. Învelit în hîrtie cenuşie, pachetul are aproximativ paisprezece centimetri grosime, şi este mai mult lung decît lat. De colet

este atașată o scrisoare care a făcut drumul pînă la New York și înapoi.

Fără să mai stau pe gînduri deschid plicul. Mă uit pe furiș la funcționar, și văd cum îi lucesc ochii. E foarte satisfăcut.

Nenorocire ! Scrisoarea e trimisă de Marvin X. Sylvester, actualmente fostul meu agent literar. „Vă înapoiez manuscrisele. Ar fi bine să vă găsiți alt agent care să vă susțină lucrarea cu mai mult entuziasm. Succes. Al dumneavoastră, etc., M.X.S.."

Unui alpinist i se rupe coarda la o mie de metri deasupra prăpastiei. Un naufragiat nu mai reușește să apuce colacul de salvare. Într-un avion cu reacție hubloul explodează și pasagerul de lîngă fereastră dispare într-o secundă. E ca și cum aș trăi aceste catastrofe, pe toate la un loc. Sau chiar mai mult.

Îmi cumpăr cu cinci dolari un whisky la Jambalaya. Singur, la masă, deschid pachetul. Încep să citesc, o pagină, un paragraf, parcă m-aș plimba prin cimitirul în care m-au îngropat.

Dau pe gît paharul de whisky și mai comand unul. Ultima speranță s-a risipit, acum sînt ca un supraviețuitor uitat pe o stîncă în Marea Bering : fără barcă, fără aparat de radio, cu rezerve de hrană doar pentru o săptămînă. Cade prima zăpadă, fulgii zboară deasupra mării întunecate, și iarna va acoperi totul.

— A trecut Margot pe aici ? îl întreb pe barmanul bărbos.

— Azi nu.

Se conformează codului etic al barmanilor. Dacă Margot ar fi ieșit cumva cu cinci minute înainte, el mi-ar fi spus același lucru. Tipul ăsta bărbos, pe nume Morry, deține secretele tuturor, și nu suflă o vorbă nimănui. Îi sînt dator. M-a salvat de cîteva ori. El, desigur, nu-mi datorează nimic.

Ies în stradă cu manuscrisul autobiografiei mele sub braț, parcă aș căra un bolovan. Traversez piața, tîrîndu-mi pașii pe lîngă cîini, copii, îndrăgostiți și bătrîni. Mă simt cel mai nenorocit om din lume.

Într-un tîrziu ajung acasă. Îmi simt trupul amorțit, sufletul înghețat. Nu-l mai zăresc pe Crot sau pe Troc.

O fi stînd probabil ghemuit într-un tufiş. Zăresc însă o maşină pe alee, un Chrysler aproape nou. Tresar. O fi Margot, poate că a adus-o cineva cu maşina acasă. Las manuscrisele în cămăruţa mea şi intru repede în casa neîncălzită.

— Margot ?

Sună a pustiu. Nu-i nimeni înăuntru. În lumina soarelui se vede doar praful agitîndu-se prin aer. Ies pe verandă, mă uit împrejur şi strig :

— Hei, e cineva aici ?

Nimic.

Deodată o monedă se rostogoleşte la picioarele mele. Aud un hohot de rîs deasupra mea. O fi cineva pe acoperiş ? Nu, e cocoţat în sequoia, pe o cracă între casă şi cămăruţa mea. O altă monedă descrie un arc argintiu, se loveşte de pantoful meu, căzînd apoi pe verandă.

— Destul ! strig eu. Ce dracu', Ray !

Coboară iute din copac. Solid ca un urs, dar sprinten ca un mandril. Din cîteva salturi ajunge pe craca de jos, se prinde cu mîinile de ea, apoi, balansîndu-se uşor, aterizează lîngă mine.

— Dai şi tu un gin, frăţioare ?

— Bănuiesc că ai venit pentru maşina de şlefuit, zic eu cu un glas care trezeşte milă. Îmi pare rău, a trebuit s-o dau.

— Ce maşină ?

Oh, Doamne, bine că a uitat. Dar de ce şi-ar fi amintit ? I s-a publicat o proză scurtă în *Esquire* şi foarte curînd va scoate un volum. Are deja un agent literar. De ce să-şi încarce mintea cu fleacuri ?

— Maşina e a ta, păstreaz-o. Deocamdată sînt pe drumuri, zice el.

— Unde te duci ?

— La New York. Am de discutat cu nişte tipi de acolo şi nu pot s-o fac de pe coasta de vest. Dar Margot unde-i ? Vroiam să vă invit la masă.

— E plecată.

Nici nu trebuie să-i spun mai mult ; eu şi Ray ne cunoaştem de un car de ani. Cîndva a fost şi el căsătorit. A dat divorţ pînă la urmă, după nişte scene de coşmar.

Ştie ce înseamnă să stai cu o femeie. N-ar fi nici o noutate pentru el dacă i-aş povesti ce-am păţit eu cu Margot.

— N-am gin. Vrei whisky ?

Mă duc în cămăruţa mea, dau la o parte sacii de mîncare pentru pui şi un scaun rupt, ridic nişte scînduri din duşumea şi, dintr-o ascunzătoare, scot o sticlă de Cutty Stark pusă acolo pentru nopţile geroase. Am s-o beau cu Ray.

— N-am gheaţă, îi spun eu. Frigiderul nu mai merge de săptămîna trecută.

Rîde.

— Atunci puţină apă.

— N-am nici apă.

— Chiar aşa, nici măcar apă ? Ia să vedem.

Mă duce la Chryslerul său, deschide portbagajul şi ia un cleşte.

— Nu plec nicăieri fără asta, precizează el. Unde-i conducta ?

Îi arăt, şi din două tăieturi desface lacătul de la valvă.

— Ei, acum avem apă, zice el şi întoarce robinetul.

Chryslerul e cumpărat cu avansul de la carte. N-a achitat decît primele rate, dar urmează să primească şi alte cecuri. El, cel puţin, a ieşit la liman. Vede că mi s-a golit casa, însă nu face nici un comentariu. Nici eu. Sînt lucruri pe care ni le împărtăşim fără să scoatem vreun cuvînt. Ne aducem aminte de timpurile de odinioară, ne povestim unul altuia întîmplări de tot felul, poveşti care vor fi scrise cîndva. El zice că ar trebui să-mi intitulez autobiografia *Cioburi şi fărîme*, eu zic că mult mai bine ar fi s-o numesc *Curenţi potrivnici, resturi şi miasme pestilenţiale.*

Ne apropiem de fundul sticlei. Episodul cu clavecinul furat îl face să rîdă pînă la lacrimi. Îmi povesteşte şi el trei întîmplări din viaţa lui. Apoi îi povestesc episodul cu „Agentul dispărut", cu „Pumnalul din cutia poştală", viitoare capitole din autobiografie. Vorbesc cu Ray, dar n-am uitat nici o clipă de necazurile mele. Ştiu că sînt înconjurat : Crot şi banda lui mă aşteaptă. Temerile mele

mi-au lăsat doar un culoar îngust în care mă pot simți fericit. Și în care mă fac pulbere cu Ray.

Într-un tîrziu Ray mă întreabă :

— Crezi că se mai întoarce Margot ?

— Eu știu ?

— Hai să luăm masa undeva. Mai e deschis restaurantul lui García ?

Soarele a apus. Deși sînt mort de foame, întîrzii puțin să arunc cîțiva pumni de boabe la găini ; încă nu m-a părăsit speranța că voi scoate totuși un ou întreg din coteț. Or fi ele creaturi dezgustătoare, dar un ou proaspăt la masă e un lucru minunat.

Chryslerul alunecă lin pe șosea. Ce bine e să ai o limuzină de lux, fie chiar și pentru cîteva luni. Dacă o să-mi zîmbească și mie norocul, aș da un acont și mi-aș lua una ca a lui Ray. Aș vreau s-o duc pe Margot cu mașina la San Francisco sau la Santa Fe. Dacă i se poate reproșa ceva autobiografiei mele, aceasta ar fi numai lipsa de mișcare. Trebuie să introduc niște capitole cu călătorii.

La García am mîncat ca un lup. Am înfulecat *enchiladas, rellenos, burritos* și fasole prăjită. Nu m-am săturat, și atunci am mai cerut și o *tostada* pe care pusesem ochii de la început. Ray, care nu făcuse foame ca mine, nu putea să creadă că e adevărat. Cînd în fine, am fost gata, mi-a spus :

— Dumnezeule ! O să explodezi !

Îmi mai rămăsese un El Zapato, o enormă *tortilla* umplută cu carne, o minunăție. Am cerut o pungă ca s-o iau cu mine. Dimineața mă scol întotdeauna înfometat.

Ray oprește mașina în fața casei, dar lasă motorul să meargă. Vrea să parcurgă o parte din distanță chiar în noaptea asta.

— Ascultă, îmi spune el, tocmai am vîndut o povestire la Playhouse. Mi-au dat 1 000 de dolari pe ea. Cum să fac să te ajut ?

Îmi strecoară ceva în buzunarul de la cămașă. Nu-mi vine să cred că am un asemenea prieten.

— Să trăiești, Ray, mulțumesc mult. Am să ți-i dau înapoi. E o chestiune de onoare. Știi ce, ai putea să scrii tu „Pumnalul din cutia poștală". Îl scot din autobiografie.

Mă bate pe umăr și rîde.

— Nu, e ideea ta. N-aș ști cum s-o povestesc. Rămîi cu bine, frățioare !

Chryslerul, un adevărat transatlantic pe roți, se îndepărtează aproape fără zgomot. Rămîn privindu-i ametit luminile.

Va exista fără îndoială un capitol „Ray" în versiunea definitivă a lucrării mele.

Cînd aprind lumina în cămăruță, văd că mi-a dat 250 de dolari, făcuți sul. Bătrîne, jur c-am să-ți răscumpăr mașina de șlefuit și am să pun deoparte cincizeci de dolari, să ți-i trimit cînd o să fii pe drojdie.

Au trecut cîteva ore. Aud pași pe alee. E Margot. Nici un scrîșnet de cauciucuri, nici un Ford albastru.

— L-am pierdut, îmi spune ea, ceea ce înseamnă doar că nu-l mai are.

— Mi-a fost dor de tine, Margot.

Ca să nu mai auzim zgomotele din casă, ne închidem la mine în cămăruță. Aprindem focul. Cînd soba s-a încins, ne dezbrăcăm și facem dragoste pe saltea. Margot este minunată : uneori aprigă, alteori languroasă. Nici eu nu sînt mai prejos, după atîtea zile de așteptare. Nu-i pun nici o întrebare, nu-i cer nici o explicație. Ne îmbrățișăm cu patimă. Îi pronunț ușor numele „Margot, Margot, Margot", și ea îl murmură pe al meu, într-un răspuns înzecit. Lumea s-a prăbușit în salteaua de lîngă sobă. Îi șoptesc versuri din John Donne :

Such will thou be to me, who must
Like the other foot, obliquely run ;
Thy firmness makes my circle just,
And makes me end where I begun. [1]

— Eu ar fi trebuit să ți le spun. Eu am plecat de lîngă tine, murmură ea.

[1] Tot astfel pentru mine vei fi și tu, cînd nevoit sînt / S-alerg pieziș ca brațul celălalt ; / Statornicia ta închide cercul / Iar eu sfîrșesc în punctul de început. (*A Valediction : forbidding mourning*, 33—36.)

— Hai să ni le recităm unul altuia. Amîndoi deodată. Recităm cu limbajul trupului. Soba a început să se răcească, cărbunii s-au stins, şi noi rămînem îmbrăţişaţi. Ce mai contează lumina unor faruri, paşii înăbuşiţi pe alee, înjurăturile, scîrţîitul duşumelelor ? Dar ce-i asta ? Un camion greu ? E Crot, probabil că a venit cu banda lui. Dau ţigla jos, scot stîlpii de susţinere, în mare grabă. Se aud şapte cîrîituri ascuţite. Au luat deci şi găinile. Un huruit apoi. Au pus un cablu. Probabil ridică acoperişul de pe coteţ.

— Margot, îi auzi ?

— Da, cred că-i toată banca de credit acolo.

— Plus funcţionarii de la poştă. Măcar cei din tura de noapte.

— Şi impresarii. Vai, e înfiorător. Îmbrăţişează-mă ! Şi izbucnim în rîs amîndoi. Îmi plimb mîna peste spatele ei splendid, pe coapsele ei superbe, pe şoldurile ei de dansatoare. Îmi vine o idee, să aprind lumina, să mă uit la ea şi s-o mîngîi în acelaşi timp.

— Te iubesc, Margot. Sînt fericit că te-ai întors.

— Îţi aminteşti, îmi spune ea, cînd cîntai la clavecin şi eu dansam. Acum eu sînt clavecinul.

— Şi tu parcă dansai sub degetele mele, adaug eu, continuînd imaginea, accentuînd-o puţin.

— Margot, n-ai vrea să avem din nou un clavecin ?

— N-avem cu ce, îmi răspunde ea.

— Am putea încerca...

Un perete se prăbuşeşte cu un zgomot asurzitor. Cîinii latră furios. Farurile se agită buimace. Cineva strigă : „Dumnezeule, a căzut peste el.“ Sper să fi căzut peste Crot. Ghinion. Îi recunosc imediat vocea aspră : „Gata, ridicaţi acum. Aşa. Foarte bine. Acum trageţi-l afară. Perfect. Trăieşte.“

— A trecut pe aici Ray, îi spun lui Margot. Mi-a dat nişte bani. Destui ca să plătim prima rată la clavecin.

— Ce bine ! O să avem din nou muzică, spune ea.

Pereţii se surpă, duşumelele trosnesc, grinzile se rup, una cîte una. Vor ajunge la temelie pînă dimineaţă. Afară e un zgomot infernal, dar noi sîntem împreună. Margot adoarme în braţele mele. Mă gîndesc să scriu un

capitol intitulat „Casa furată", altul „Cîinii" și, în sfîrșit, „Margot", plin de nerv și perfect structurat. Margot tresare în somn, murmură ceva.

Mă întorc ușor. Cît de mult o iubesc, îmi spun eu. Aud apoi o cheie franceză deșurubînd o țeavă, scrîșnet de cuie și un cîine lătrînd în noapte.

STEPHEN DIXON

Născut la New York la 6 iunie 1936. Studiază la City College of New York. Licența în Relații internaționale, 1958. Lucrează ca reporter la Washington D.C., redactor de știri pentru rețelele C.B.S. și N.Y.C., redactor de revistă, profesor de liceu, ospătar, proprietar de bar, ghid turistic, agent comercial, precum și în alte slujbe. „În proză am debutat relativ tîrziu", mărturisește Stephen Dixon într-un interviu acordat ziarului *Baltimore Sun*. „A trebuit să lucrez în tot felul de locuri. Mi-am dat seama astfel că pot nu numai să supraviețuiesc, dar să și scriu. Și dacă s-ar întîmpla să rămîn din nou fără slujbă, mi-aș găsi repede de lucru, ospătar într-un restaurant sau vînzător la bar. Și bineînțeles aș continua să scriu." Publică povestiri din 1963, însă lansarea sa propriu-zisă are loc după 1972 (aproape 90 % din proza sa este scrisă după această dată). Din 1980 este numit profesor la Seminariile de literatură organizate de The Johns Hopkins University. În prezent locuiește în Baltimore.

Autor prolific de povestiri, cu peste două sute cincizeci de bucăți publicate în diferite reviste : *The Atlantic, Chicago Review, Esquire, Harper's, Playboy, Paris Review, Yale Review, Triquarterly, North American Review, The Threepenny Review, South Carolina Review* și altele.

Volume de povestiri : *No Relief (Nici o scăpare)*, Street Fiction Press, 1976 ; *Quite Contrary : The Mary and Newt Story (Dimpotrivă : Povestea lui Mary și Newt)*, Harper, 1979 ; *14 Stories (14 povestiri)*, The Johns Hopkins University Press, 1980 ; *Movies (Filme)*, North Point Press, 1983 ; *Time to Go (Gata de plecare)*, The Johns Hopkins

University Press, 1984 ; *The Play (Jocul)*, Coffee House Press, 1988 ; *The Batterer (Bătăuşul)*, The Johns Hopkins University Press, 1988 ; *Love and Will (Iubire şi voinţă)*, Cane Hill Press, 1988.

Romane : *Work (Treaba)*, Street Fiction Press, 1977 ; *Too Late (Prea tîrziu)*, Harper, 1978 ; *Fall and Rise (Decădere şi grandoare)*, North Point Press, 1985 ; *Garbage (Gunoiul)*, Cane Hill Press, 1988.

Inclus în *Prize Stories : The O. Henry Awards* cu povestirile *Mac in Love*, 1977 şi *Layaways (Comenzi)*, 1982. Inclus în *Pushcart Prize* cu povestirea *Milk is Very Good for You (Îţi face bine laptele)*, în 1977.
Premii obţinute : Bursă acordată de Fundaţia Naţională pentru Artă, 1974 ; Premiul Academiei Americane şi al Institutului de Artă şi Literatură, 1983 ; Bursă Guggenheim pentru creaţie literară, 1984.
Proza lui Stephen Dixon a fost tradusă în olandeză, germană, poloneză, maghiară şi în alte limbi.

No Relief (Nici o scăpare), 1976. În acest prim volum de povestiri, Dixon explorează situaţii aparent epuizate pentru o tratare narativă. Dixon ştie să surprindă nuanţe noi în evenimente banale, obişnuite. „Stilul său simplu, clar, realist provoacă efecte suprarealiste. Citindu-l, ne amintim de paginile lui Gertrude Stein cu propoziţiile ei fixate mereu în prezent, accentuate printr-o repetiţie neîntreruptă." *(Library Journal)*

Quite Contrary : The Mary and Newt Story (Dimpotrivă : Povestea lui Mary şi Newt), 1979, include unsprezece povestiri care au ca personaje principale doi îndrăgostiţi, Mary şi Newt : „Protagoniştii nu fac decît un singur lucru: discută la nesfîrşit tot felul de fleacuri. Avem imaginea unui cuplu care nu reuşeşte să se desprindă din ritualul obişnuinţei. Dixon percepe cu mare fineţe conversaţiile, presărate aici cu o discretă tentă de umor." *(Publishers Weekly)*.

Fourteen Stories (Paisprezece povestiri), 1980, include povestiri despre oameni obişnuiţi prinşi în situaţii mai puţin obişnuite, întîmplarea guvernînd adesea cele mai grave

evenimente ale existenței. „Povestirile lui Dixon au ceva din ritmul bătăilor inimii : nu obosesc, sînt pline de vitalitate. Un vechi principiu narativ pare să le străbată, rostogolindu-le spre ultimul paragraf, în care reîntîlnim, ca pe o presimțire confirmată, ecouri din primele fraze ale povestirii." (Jerome Klinkowitz, în *The South Carolina Review)*

Time to Go (Gata de plecare), 1984, un alt volum de povestiri primit favorabil de critică. „Orice i s-ar putea reproșa lui Dixon în afară de concretețea aproape fizică a povestirilor sale. Retorica este reprimată, banalul întors pe toate fețele. Dixon urmărește cu atîta consecvență aceste două tehnici, încît obține un peisaj epurat de imaginație și pasiuni." (John Domini, în *The New York Times Book Review)* „Dixon confirmă impresia că avem de-a face cu un scriitor prolific și flexibil, cu o viziune care echilibrează anxietățile și incertitudinile lumii moderne cu umorul și compasiunea. E timpul să recunoaștem în Dixon pe unul din cei mai buni autori de proză scurtă din America." (Richard Burgin, în *Saint Petersburg Times)*

Garbage (Gunoiul), 1988, este un roman structurat pe o intrigă polițistă, descriind conflicte caracteristice marilor aglomerări urbane din Statele Unite, în cazul acesta New York. „Romanul examinează umilințele îndurate de un individ pentru care viața nu mai are altă justificare de-a fi trăită decît aceea că este totuși trăită. Este o fabulă care ne înfățișează tribulațiile lui *homo urbanus,* dispus să-și apere onoarea, dar lipsit de armura necesară. O incursiune în viața oamenilor obișnuiți, care își văd visurile spulberate. Romanul face din fundalul acestor existențe substanța însăși a artei." (Michael Heaton, în *The Cleveland Plain Dealer)*

Stephen Dixon face următoarele observații privind opera sa :

„Scriu proză. Numai proză. Nu scriu recenzii, nu fac cronici literare, nu țin jurnale, nu scriu poezie, și nici piese (deși, ca să fiu sincer, am scris două, cînd eram mai tînăr). Scriu proză, adică povestiri, mai scurte sau mai lungi. Scriu romane, mai lungi sau mai scurte. Asta e tot

ce scriu. Nu-mi place să fac comentarii despre cum îmi concep lucrările sau despre cum ar trebui să vadă cititorii textele mele sau despre cît n-au reuşit ei să înţeleagă din proza mea. Nu-mi plac asemenea comentarii. Totul se află acolo, în scrierile mele, unele lucruri sînt evidente, altele probabil că trebuie puţin scormonite pentru a fi aduse la lumină, sau poate doar trase uşor la suprafaţă. Orice comentariu aş face despre ce se află acolo, în scrierile mele, probabil că mai mult ar provoca nedumerire, confuzie, l-aş deruta şi pe cititor, poate chiar şi pe mine. Sînt convins că un scriitor trebuie să stea deoparte, adică să nu se ocupe decît de domeniul care l-a consacrat, fie că acel domeniu se numeşte proză, dramă, poezie sau critică. Domeniul meu este proza. Atît. Mai mult nu se poate cere de la mine. Altfel ar însemna să mă înşel singur." *(text inedit)*

Povestirea *Layaways (Comenzi)* a apărut iniţial în revista *South Carolina Review*. Inclusă de William Abrahams în *Prize Stories : The O. Henry Awards 1982*. Traducerea noastră foloseşte textul din acest volum.

COMENZI

Domnul Toon ne spune la revedere, pleacă, în urma lui uşa rămîne deschisă, doi bărbaţi intră. Nu cumpărase mare scofală, şosete, o pereche, cămăşi de bumbac, două, cu precomandă. Bărbaţii, cei doi, s-au postat în mijlocul standului cu costume.

— Dom'lor, cu ce să vă servesc ?

— Să vedem, să vedem, răpăie mărunţelul.

— Harry, te superi dacă merg un picuţ pîn' la baie ? ţine Edna să mă informeze.

— Iar începi ? Mi-ai scos sufletul cu întrebările tale de fetiţă neghioabă, cînd ştii doar că răspunsul nu poate fi decît unul singur : daaa... Dom'lor, vă rog să-mi spuneţi dacă vă interesează ceva. Avem şi alte modele, avem şi alte măsuri.

— Mulţumesc, clămpăne mărunţelul.

— Zici că de ce întreb, păi întreb fiindcă aşa-mi place, fiindcă trebuie să întreb, nu sînt eu copilu' care vrea la oliţă ?

— O nevastă să vorbească aşa, ca o nevastă, nu ca un bişbirică.

— Oricum aş vorbi, tot cu pereţii vorbesc. Aşa eşti tu, bîtă, bolovan, ce să-i faci...

— Ce ?

— Nu te prinzi.

— Eu ? Eu nu mă prind ? Vrei să zici că acum treizeci şi doi de ani nu te-am prins ? Aşa de straşnic te-am prins, că-mi ajunge pentru toată viaţa.

— Iată în sfîrşit o probă de inteligenţă. Bravo. Fii atent, mă învăluie ea discret, cască bine ochii. Îi vezi

pe ăştia doi care au intrat ? Nu-mi surîde deloc să te las în compania lor.

— Ce te-a apucat ? Ăştia ? Ăştia sînt clienţi de duzină.

— Tu eşti orb ? Nu vezi ce mutre au ? Nu vezi ce uscăţivi sînt ? Şi bătoşi. Şi ăla, explică-mi şi mie, de ce are tenişi în picioare ?

— Hai, fii serioasă, ce dacă sînt uscăţivi ? Şi bătoşi. Ce-i cu asta ? Treaba lor.

— Ascultă, ăştia aleargă mult, sînt antrenaţi. Nu ştiu de ce, dar mie îmi pute ceva în chestia asta.

— Am senzaţia că nu mai faci deosebire între clienţii de duzină şi borfaşi. Crezi că dacă stai sîmbăta la tejghea şi vinzi şi tu un pic, le poţi şti pe toate. Ascultă-mă pe mine, eu vînd în cartieru' ăsta de multă vreme şi pot să-ţi spun că mă pricep cît de cît la clientelă, ce mai încolo şi încoace, am pentru ei un treilea ochi.

— Da, da, ochiul pe care era să-l pierzi la ultima spargere.

— Sssstt, mai încet, te-aud clienţii.

— Şi ce, ţi-o fi frică ? Nu cumva să ne buzunărească şi ăştia.

— Nu, nu de asta. Nu vreau să-i sperii. Ce-o să creadă lumea ? Că am ajuns cîmp de instrucţie pentru borfaşi ?

— Ei, da, e adevărat, de spargeri nu ne putem plînge.

— Ehh, şi tu, s-a întîmplat, o dată. Parcă ziceai că vrei la baie ? Te-ai răzgîndit ? Hai, du-te, îţi dau voie. Ce mai aştepţi ? Du-te !

— Nu mă duc pînă nu-l chemi pe Joe.

— Joe e-n pauză.

— Să-şi ia pauza aici.

— Lasă-l, dragă, să stea în depozit, că i-o ajunge şi lui cît şi-a frecat coatele de tejghea... Şi, dom'lor, chiar nu vă pot servi cu nimic ? Căutaţi un costum, un sacou sport ? Ce mărime ?

— Nici o grijă, cum găsim ceva, vă anunţăm, zice mărunţelul. Celălalt, lunganul, stă lîngă el, cu un umeraş la piept.

— Şi găliganul, îl vezi, parcă are gura cusută. Pe ăsta să fim cu ochii !

— Măi, dar tu eşti paranoică, ştii ce-i aia, paranoică ?

— Nu știu. Ce-i aia ?

— Adică paranoică, asta ești, o paranoică.

— Deci nu știi, am bănuit eu că nu știi, de aia te-am și pus la încercare, să văd dacă știi.

— Ba știu, știu foarte bine, știu că ești paranoică, ai înțeles acum ? *Tu* ești paranoică. Cînd îi vezi pe ăștia, cum le zici tu, uscățivi și bățoși, gata, te apucă paranoia.

— Da, bine, atunci spune-mi și mie, ăsta cu tenișii în picioare, de ce-i trebuie costum ?

— De ce-i trebuie ? Păi caută și el, umblă, tatonează, de la noi un costum, de la Clyde sau de la Hazlitt o pereche de pantofi, la culoare. Asta e, febra cumpărăturilor. Parcă tu nu știi cum e, oamenii iau salariul vineri și a doua zi îl fac praf pe țoale și băutură. Tu de ce crezi c-au venit aici ? Așa că să mă scutești cu paranoia ta... A trecut o lună și n-am avut decît o singură spargere, ce mai vrei ?

— Adică două.

— Lasă, lasă, aialaltă n-a fost o chestie clară.

— Da ? Cea de săptămîna trecută ? Ia chemă-l un piculeț pe Joe să-ți spună el cît de clară a fost chestia aia, că mocofanu' ăla care a dat buzna peste noi atunci avea un șuriu cît căpățîna ta de mare, și cînd i l-a vîrît lui Joe sub nas, că doar erai și tu de față...

— Bine, bine, dar ăla e sonat, toată lumea îl știe, umblă cu șișul la el și se dă grande, bate magazinele, doar-doar i-o pica și lui ceva, numai că patronii, cînd îl văd, îl iau tare de la început : n-avem decît mărunt, stimabile, ce să-i faci, a fost o zi proastă. Și pe urmă îi fac vînt.

— Fie, să zicem că ăla n-a fost borfaș. Deci, după tine, borfaș e numai ăla care-ți vîră cuțitul în burtă, așa-i ?

— Sssst, te rog, ne-aud clienții. Hai, du-te, du-te la baie, și pe Joe lasă-l în pace, să-i tihnească și lui pauza.

— Nu mă mișc de aici pînă nu-l chemi. Eu cu ăștia nu te las.

— Bine, faci ce vrei.

— Ar trebui măcar să-mi mulțumești.

— Să-ți mulțumesc ? De ce să-ți mulțumesc ? Pentru că delirezi ? De aia să-ți mulțumesc ?

— Cel puţin, sînt cu conştiinţa împăcată.

— Ce să spun, conştiinţa ta... Eşti o comoară la casa omului. Tu care mi-ai salvat viaţa, tu care m-ai făcut să întineresc cu douăzeci de ani, vai, vai, vai ce noroc pe capu' meu. Acum te-ai găsit să-mi bagi în sperieţi clienţii, tocmai acum cînd antenele mele supersensibile mă anunţă că vom face o vînzare grasă, tocmai acum cînd ştii bine că ne arde buza după fiecare cent, tu faci mare caz de conştiinţa ta... Desigur, dom'lor, e o achiziţie excelentă, o bijuterie, ca să zic aşa, vreţi să-l probaţi, desigur...

— Da, bună idee, să-l probăm, sigur, dar unde ? întreabă mărunţelul. Se îndreaptă amîndoi spre tejghea, acolo unde Edna şi cu mine ne cîrîim de cîteva minute. Mărunţelul ridică umeraşul spre mine.

— Cît face ?

— Preţul e agăţat de manşetă. Dacă nu-l găsiţi, vi-l arăt eu. Măsura 44 ? E pentru dumneavoastră, sînteţi sigur ? Mai degrabă i se potriveşte dumnealui. Dumneavoastră n-aveţi mai mult de 36, şi-n afară de asta, costumul e prea lung, iar dumneavoastră aveţi o talie normală.

— Da, sigur, am o talie normală, măsură 36, aveţi perfectă dreptate, se vede că sînteţi vechi în meserie, zice el şi scoate, în aceeaşi clipă, un pistol de sub costumul care-i atîrnă pe piept. Celălalt se desface la haină şi scoate o puşcă de vînătoare cu ţeava retezată, pe care o aţinteşte spre Edna. E armată.

— Fără ţipete ! Dacă faceţi vreo tîmpenie, v-am ras. Şi acum o să fiţi aşa de drăgălaşi şi o să-l chemaţi de dincolo pe amicu' vostru Joe, parcă Joe îl cheamă, nu-i aşa ? Calm, uşurel, nu cumva să-l speriaţi... Spuneţi doar atît...

— Ştiu, ştiu ce să spun, adaug eu.

— Tacă-ţi fleanca ! Ascultă. Zici doar atît : „Joe, vino te rog o clipă să mă ajuţi la proba asta." Atît. E clar ?

— Da.

— Repetă.

— Joe, vino te rog...

— Bine, dă-i drumu' acum !

— Fă ce-ţi spune, mă îndeamnă Edne.

— Sigur că am să fac, doar nu mă crezi nebun ? ! Joe, vino te rog o clipă să mă ajuți la proba asta, am niște clienți aici. Te rog.

— Pauza nu s-a terminat, mai am zece minute.

— Știți, e un băiat minunat, e fiul meu. Și al lui. O să fie cuminte, vă promit. Să nu-i faceți nici un rău, vă rog.

— Ascultă, femeie, nu pricepi că vrem să vină aici ? Strigă-l și tu. Același lucru, nimic în plus, da' ceva mai cu viață. Hai, zi !

— Joe, vino te rog niței. Taică-tu... Harry are nevoie de tine... sînt doi clienți... are o ajustare de făcut.

— Și ce, tu nu poți să-l ajuți ?

— Joe, nu mă pricep.

— Păi sigur, nu te pricepi... da' o să te pricepi vreodată ? M-am săturat, vreau să respir și eu, ce naiba, toată ziua probe, probe, m-am deșelat, strigă Joe, și în aceeași clipă apare în magazin cu un ziar și o cană de cafea în mînă.

Lunganul ascunde pușca la spate, celălalt în costum.

— Care e cu ajustarea ? întrebă Joe.

— Drăguță, mai încet motoru', zice mărunțelul și scoate din nou pistolul. Îl îndreaptă spre Joe. Celălalt îndreaptă pușca spre mine, apoi spre Edna, apoi din nou spre mine.

— Vă rog să nu-i faceți nici un rău, murmură Edna arătînd spre Joe.

— Dacă-i băiat de treabă...

— Da, da... de treabă, repetă Joe. Harry, dă-le toți banii !

— Tu ce-ți închipuiai ? Că n-o să le dau ? Sigur că le dau, haideți, dom'lor, poftiți, serviți-vă, totul e la dispoziția dumneavoastră. Edna, dă-te la o parte, lasă-i să ia toți banii din casă.

— Ascultă, femeie, fă rost de o sarsana, da', știi, să fie una mai barosană, și bagi marafeții în ea.

— Da, da, cum ziceți voi, aprobă Edna și bate casa. Tipul se uită peste tejghea la tava cu mărunțiș. E mulțumit de ce vede. Edna începe să umple geanta. Tipii stau cu spatele la vitrină și cu armele îndreptate spre noi. Joe are

un pistol pe raftul de sub maşina de calculat, dar e vîrît tocmai în spate. Are permis pentru el, l-a obţinut cu o lună înainte, după ce magazinul nostru a fost spart a treia oară în mai puţin de un an. Edna scapă cîteva bancnote pe jos. Şi cîteva fise.

— Le iau eu, se oferă Joe.

— Nu iei nimic, i-o retează mărunţelul.

Apoi, spre Edna :

— Saltă-le !

— Soţia, ştiţi, e cu nervii la pămînt, noi am mai avut o spargere, săptămîna trecută, un tip, aici, în magazin, a scos cuţitu'...

— Da, aşa e, sînt cu nervii la pămînt, recită Edna.

— Hai, umflă-le mai repede şi scuipă restul în sarsana.

— Joe, ai grijă, băiatule, să nu faci vreo tîmpenie...

— Ce ? mă ia în primire mărunţelul.

Cineva bate la uşa magazinului, mărunţelul face semn, un deget ridicat, şi individul de afară dispare.

— Adică mă gîndeam să nu facă vreo mişcare necugetată, să vă închipuiţi cine ştie ce. Asta-i tot. Nu sîntem înarmaţi, n-avem sisteme de alarmă, n-avem sisteme antifurt, nici un fel de sistem, costă, ştiţi, costă foarte mult, nu ne putem permite, noi însă, sigur, vă dăm tot concursul... Joe, băiatule, te implor, nici o mişcare în plus, faci numai ce-ţi spun ei.

— Am înţeles.

Însă din privirea lui îmi dau seama că n-a înţeles. Mă ofer :

— Să vă dau eu banii ?

— Tu ? De ce ?

— Cum să vă spun, nici Joe nu stă bine cu nervii, băiatu' a făcut războiu', şi bolile tropicale, ştiţi cum sînt, n-a scăpat de ele nici acum, săracu'...

— Lasă, tată, că n-am nici pe dracu'. Ce-o lungim atîta ? Să le dăm banii, să se care odată de aici.

— Ia mai tacă-ţi fleanca ! Ce, v-a apucat trăncăneala ? Nu cumva să puneţi ceva la cale, că v-aţi dat foc la valiză ! Clar ? mîrîie lunganul.

— Nu, nu, vă asigur, nu punem nimic la cale.

— Da, da, așa e, nu pun nimic la cale, îi puteți crede pe cuvînt, zice și Edna.

— Absolut nimic, absolut nimic, repetă Joe.

— Ce-ai la spate ?

— Ce să am ? Nimic. Nu crezi ? Vino și te convinge.

— Hai, tăticu', ce mai aștepți, saltă banii, îmi ordonă mărunțelul. Același, puțin mai tîrziu, către Joe :

— Ia, fă pași. Aici să-mi stai, în mijloc. Ea rămîne acolo. Clar ?

Joe face mișcarea, se mută în mijlocul magazinului. Pe stradă trec oameni. Un cuplu se scurge prin fața magazinului, se uită amîndoi la vitrină, nu zăresc, n-au zărit nimic, fără să ezite măcar o clipă, fără să se oprească, se scurg încet, mai departe. Radioul din spate susură înfundat. Aud un cîine lătrînd în apropiere, și de undeva, de departe, o sirenă de pompieri. Mă aplec, culeg banii de pe jos și îi pun în geantă, apoi golesc ce mai rămăsese în sertar, tot în geantă, apoi ridic sertarul și îndes bancnotele, tot în geantă, și zic :

— Presupun că vă interesează și portofelele noastre.

Mărunțelul mă completează :

— Și portmoneul ei, și ceasurile, și inelele.

— Dă-le tot, îmi zice Edna. Al meu e sub tejghea. Pot să-l iau ?

— Ia-l !

— Vă interesează și cecurile încasate astăzi ? întreb eu.

— Nu-i nevoie.

Vîrîm în geantă portofelele noastre, ceasurile, inelele. Mărunțelul așteaptă să terminăm. Apoi, zice :

— He, he, gata, gata, ușcheala acum, dincolo... Bărbații întîi, ea rămîne aici, nici o grijă, n-o luăm cu noi, o ținem așa, de paravan, că, dacă e să fie ceva, i-am luat piuitul. Clar ? Hai, ușcheala !

Ne retragem, eu și Joe, în camera din spate. Joe se uită prin geamul subțire al depozitului, se uită spre vitrina magazinului, nici o lună n-avea de cînd o schimbasem. Îl întreb :

— Ce fac ? O iau cu ei ?

Aud ușa, s-a închis. Joe se duce în spatele tejghelei, scoate pistolul din sertarul de sub mașina de calculat și

urlă : „Culcat, amîndoi." Edna ţipă la el : „Nu, Joe, lasă-i să plece." Mă aud strigînd : „Joe, ce faci ?", deşi îmi dau seama că ar trebui să strig cu totul altceva : „Nu trage, lasă pistolul." Tipii sînt încă în faţa vitrinei. Au coborît în stradă, cu ei este şi individul care a stat la pîndă, vor să agaţe un taxi. Joe deschide uşa. Ei îl văd, se întorc, mărunţelul bîjbîie la curea, celălalt strecoară mîna în geantă şi atunci Joe urlă cît poate : „Ticăloşilor, să vă ia dracu." Cei doi au scos armele, însă Joe trage în aceeaşi clipă, dacă nu cumva mai repede decît ei. Vitrinele s-au pulverizat. Edna zbiară, sîngele ei m-a împroşcat pe faţă, pe haine. Cei doi s-au prăbuşit. Edna se izbeşte de zidul din spatele tejghelei. Cioburile vitrinei s-au împrăştiat în magazin, ceasul de deasupra mea s-a dezintegrat, falca Ednei a dispărut, din faţa şi gîtul ei n-a mai rămas decît un terci. Joe este încă viu. Tipul din faţa magazinului se ridică de pe trotuar şi o ia la goană pe stradă. Joe trage în el, apoi se repede la ceilalţi doi căzuţi pe trotuar. Urlu la el cît pot de tare : „Joe, opreşte-te, ajunge." Le-a azvîrlit pistoalele din mînă, acum aleargă după tipul care o luase la goană pe stradă, se întoarce însă, sare prin hăul vitrinei, o vede pe maică-sa întinsă pe jos şi începe să urle, e ca un animal rănit, cade în genunchi şi murmură : „Mamă, mamă." Mă agăţ de umerii lui, şi plîng, şi îngaim „Edna, Joe." Se desprinde, se aruncă spre uşă, o deschide şi ţipă : „Ticăloşilor." Unul din tipii căzuţi pe trotuar ridică puţin capul. Oamenii de pe stradă s-au împrăştiat care încotro. Joe trage două gloanţe. În tipul care ridicase puţin capul. Apucă puşca. Trage lunganului un cartuş. I-l trage în cap, după ce mai înainte băgase, tot în el, două cartuşe. Se întoarce la mărunţelul întins pe trotuar. Vîră în el cinci gloanţe. Cu pistolul. Mărunţelul e inconştient, sau deja mort. Joe ia puşca. Pisează ţeasta mărunţelului. Nu mai rămîne din ea decît o băltoacă. Aruncă arma. E făcută zob. Ia pistolul. Sfărîmă ţeasta lunganului. Sau ce mai rămăsese din ea. Le răstoarnă cadavrele cu piciorul. Acum se prăbuşeşte şi el. În genunchi. A băgat pistoalele în buzunar. Stă în genunchi şi izbeşte cu pumnii asfaltul. Cîţiva oameni s-au apropiat de el. Clopoţelul de la uşă mă anunţă că a intrat cineva în

magazin, simt o durere în piept, o simt cum mi se scurge în braţe, în picioare, şi, deodată, peste creier se lasă bezna, mai văd doar cîteva crăpături de lumină, simt cum mă pierd, cum mă cufund în bezna lăsată peste mine, iar crăpăturile de lumină se subţiază tot mai mult, şi prăbuşindu-mă caut mîna Ednei, o găsesc, o strîng, şi apoi mă dizolv în durerea care vine, şuvoi, de acolo, din coşul pieptului.

Solicit să fiu în aceeaşi rezervă cu Edna. Doctorii îmi răspund că trebuie să stăm în două secţii de reanimare diferite, aşezate la un capăt şi la celălalt al coridorului, una pentru răni grave, cealaltă pentru accidente cerebrale şi cardiaci.

Joe stă lîngă patul meu, are la dispoziţie cinci minute acordate de medic.

— Ar fi mai bine dacă mama scapă de tot chinul ăsta. N-are nici un rost să mai trăiască, în halul în care e, nici un rost, nu i-ar folosi nici ei, şi cu atît mai puţin ţie. Ştii că gloanţele i-au perforat...

Asistenta îi acoperă gura cu palma. Eu dau din cap că am înţeles ce vrea să-mi spună.

— Magazinul cum e ? întreb eu.

— Ar fi bine să-l deschidem mîine, zice el. Avem comenzile de Paşti care trebuie onorate. Dacă nu le dăm măcar cu o zi înainte de sărbători, pe urmă degeaba le mai dăm.

— Atunci ce mai aştepţi ? Dă-i drumul.

— Să ştii că nu mi-e frică.

— De ce să-ţi fie frică ?

— Am auzit că borfaşii ăia, pe care i-am pisat atunci, ar avea nişte amici, şi că vor să-mi plătească polita.

— Şi poliţiştii ce zic ?

— Zic că bine am făcut, că în felul acesta am dat o lecţie celor care ar mai fi tentaţi să jefuiască magazinele. Şi, drept răsplată, mi-au suspendat permisul pentru pistol.

— Cît timp ?

— Cică să cerceteze, să vadă dacă nu cumva aş fi putut proceda şi altfel decît am procedat... Cine ştie cît va dura ? !...

— Atunci nu deschide încă. Mai aşteaptă. Nu vreau să fii împuşcat.

— Şi cu clienţii ce facem ? Şi cu comenzile de Paşti ? Avem două zile pline. Vrei să le pierdem ?

— Vă rog, n-aţi putea discuta despre altceva cu tatăl dumneavoastră ? intervine asistenta.

— Nu-i nici o problemă, zic eu. Cînd discut despre afaceri, mă relaxez. Şi, de fapt, mă simt foarte bine acum. Ascultă, îi spun eu lui Joe, mai amînă o vreme. Apucă-te din nou de facultate. Lasă magazinul. Ar fi mai bine.

— Îmi place munca asta, de ce s-o las ? Şi pe urmă, am nevoie de bani. Cu ce să-mi întreţin familia ?. Nu pot să renunţ la magazin.

— Bani o să avem. Primim asigurarea pentru magazin. Am putea vinde stocurile care ne-au mai rămas. O să facem totul pe din două. E dreptul tău. Sau, dacă te cramponezi de ideea asta, atunci caută măcar un cartier mai tihnit.

— Într-un cartier mai tihnit dau faliment imediat.

— Atunci investeşte în altceva.

— În ce ? Nu mă pricep decît la asta. Îmbrăcăminte bărbătească.

— Important e să ştii să faci comerţ. Nu contează cu ce.

— Mie asta-mi place, asta vînd.

— Vă rog, nu cred că aţi ales cel mai potrivit moment pentru o asemenea discuţie, intervine din nou asistenta.

— Domnişoară, mă simt foarte bine. Şi, oricum, ce-am avut eu n-a fost infarct.

— A fost infarct, domnule.

— Da, tată, a fost infarct.

— Hai, mă, fii serios, o simplă indigestie, ce infarct, cum să fie infarct ? Poate şi ceva cu nervii. E normal să clachezi cînd sub ochii tăi se întîmplă tot ce s-a întîmplat. Edna, şi tu, şi tot ce-a fost...

— E timpul să vă retrageţi, îi sugerează asistenta lui Joe.

— Am plecat, tată.

Joe mă sărută pe frunte şi pleacă.

— Domnişoară, vreţi să-l chemaţi înapoi pe fiul meu ?

— Ar fi mai bine să nu-l chem, pentru dumneavoastră cel puțin.

— Aș vrea să-i mai pun o singură întrebare. O întrebare de care depinde liniștea mea.

Asistenta iese și după cîteva clipe Joe reapare.

— M-ai chemat ?

— Da, eu te-am chemat. Deci o să deschizi magazinul, așa-i ?

— Trebuie.

— Nu ți-e frică ?

— Am un prieten, Mac, s-a oferit să stea cu mine. E un tip solid, o să-l pun să stea la casă, de acolo se poate supraveghea mai bine intrarea.

— Ia-l și pe Pedro. M-a sunat. Am uitat să-ți spun, era cu o săptămînă înainte de spargere, a vrut să știe dacă nu l-am putea angaja și pe el. Sună-l. Găsești numărul în sertarul de sus de la tejghea.

— Știu. Dar cu ce-l plătim, tată ?

— Angajează-l, nu se discută. Dacă e nevoie, plătesc eu din economiile mele. Spune-mi, ai pus geamurile ?

— Da. Ieri. N-am avut încotro. Poliția nu m-a lăsat să bat scînduri. Proprietarii de pe stradă s-au plîns că facem reclamă proastă dacă ne baricadăm.

— Au dreptate. Fii atent. Nu ții mai mult de trei sute de dolari în casă. Tot ce trece peste suma asta se depune. Merită să faci un drum pînă la bancă.

— Da, tată, știu.

— Și să-ți mai spun ceva. Nu risca nimic ! Dacă vezi că intră în magazin doi indivizi, ca ăia de atunci, sau chiar dacă unul singur intră, unul cu o mutră dubioasă, orice s-ar întîmpla, nu risca nimic, ai înțeles ?

— Da, tată, am înțeles.

— Și dacă ar da buzna peste tine un mucos de zece ani, unul căruia i-ar da prin cap să te jefuiască, nu te pui cu el. Îi dai tot ce-ți cere.

— O să-i dau una peste ceafă.

— Și dacă îți vîră un pistol sub nas ?

— Ei, atunci...

— Aici voiam să ajung. Dacă cineva intră în magazin și răcnește „Mîinile sus", oricine ar fi, bărbat, femeie, nu

contează, chit că are o puşcă în mînă sau nu, le dai tot, nu stai la discuţii. Şi mai e ceva. Vezi să nu pierzi comenzile. Ar fi păcat de ele.

— Acum să-ţi spun şi eu ceva. Uite de ce mă întorc la magazin. Mă întorc fiindcă am nevoie de bani, fiindcă trebuie să trăim, eu, nevastă-mea, copiii, tu şi mama. Şi mai am un motiv. Să afle nemernicii ăia că nu m-au scos din circulaţie, şi că nu tremur de frica lor.

— Ai impresia că n-au aflat încă ? Ascultă-mă, las-o mai moale. Pot să-ţi spun o mulţime de poveşti cu negustori duri care au sfîrşit-o ciuruiţi de gloanţe. Nu-ţi reproşez nimic pentru ce-a păţit maică-ta, dar, poate că atunci, dacă nu-ţi pierdeai capul, nu s-ar fi întîmplat toate cîte s-au întîmplat...

— Mă socoteşti vinovat pentru...

— Nu.

— Tu îmi reproşezi că mi-am pierdut capul atunci ? Tu ? Să nu mai spui asta niciodată !

— Poate că ai şi tu dreptate. În felul tău...

Joe vrea să plece.

— Unde te duci ? Pleci aşa, fără să-l săruţi pe tata ? Hai, dă-i o sărutare, ar fi cel mai mare bine pe care i l-ai putea face acum.

Joe se apleacă şi mă sărută pe frunte. N-o mai făcuse niciodată înainte. Nici eu nu-i cerusem. Ţin minte că tatăl meu mă ruga adesea să-l sărut, şi eu îl sărutam de cîte ori mă ruga. O singură dată l-am sărutat pe buze, şi asta a fost la cîteva minute după ce s-a prăpădit. O lacrimă mi se scurge pe obraz. Joe a plecat. Asistenta mă întreabă ce-i cu mine.

— Aveţi vreo veste de la soţia mea ?

— Ştiţi că doctorul ne-a interzis să discutăm despre acest subiect cu dumneavoastră.

— Şi ce să-mi închipui atunci ? C-a murit ?

— N-a murit. V-a spus-o doar şi băiatul dumneavoastră. Se ţine tare.

— Asta nu înseamnă mare lucru, aşa-i ?

— Ce să vă spun, ştiţi, avem o secţie de reanimare excelentă, cu tot echipamentul necesar pentru cazurile cele

mai grave. Poate că mîine, cînd veţi fi mutat într-o rezervă, veţi afla mai multe de la doctorii care o tratează.

Trei săptămîni mai tîrziu, sînt externat, stau o lună acasă, apoi mă întorc la magazin. Între timp Joe este jefuit. Le dă toţi banii de data aceasta, fără să crîcnească. Pedro, de faţă la jaf, îmi promite solemn că aşa ceva nu se va mai întîmpla şi că nimeni nu se va mai atinge de magazinul nostru, chit că nu el este proprietarul. Pedro îşi face rost de pistol. Ca să obţină autorizaţia, vorbeşte cu doi negustori de pe strada noastră să depună garanţie pentru el. Joe, fiind cu permisul suspendat, declară poliţiştilor că are nevoie de un însoţitor înarmat pentru a transporta banii la bancă, şi că acel însoţitor înarmat va fi Pedro. Pedro ţine pistolul în depozit. Îi explică lui Joe de ce l-a ascuns acolo : „N-are nici un sens să-l ţii sub tejghea sau la casă, fiindcă jigodiile, cînd se năpustesc în magazin, dacă se năpustesc, îşi vîră botul întîi acolo, şi dacă ai baftă să dea cu ochii peste el, eşti un om mort. De trei ori am fost jefuit pînă acum, ca să nu mai pun la socoteală cele două spargeri de aici, şi de fiecare dată am observat că băieţii au grijă, înainte de a-şi lua tălpăşiţa, să te închidă, fie în depozit, fie în closet, undeva de unde să nu poţi ieşi prea curînd."

Edna este internată într-un sanatoriu. E paralizată de la gît în jos. Chiar dacă şi-ar reveni din comă, tot paralizată ar rămîne. De vorbit, n-o să mai poată vorbi niciodată. Creierul, atît cît a mai rămas din el, mare lucru nu va mai fi în stare să facă atunci cînd va ieşi din comă, dacă va mai ieşi vreodată. Poate că ar fi fost mai bine pentru ea să fi murit la spital sau atunci, pe loc, în magazin, sau poate că totuşi mai bine ar fi fost în spital, să mori în spital e parcă mai puţin înjositor decît să-ţi dai sufletul pe jos, într-o prăvălie oarecare. Doctorii mi-au spus că n-o să mai dureze mult, cine ştie, poate cel mult cîteva luni. Mă întorc deci la magazin, cînd de fapt ar trebui să stau acasă, aşa mi-a spus doctorul, să stau acasă, liniştit, da, acasă ar fi trebuit să stau. Însă nu pot să stau degeaba. Îl salut pe Pedro. Îmi răspunde :

— Îmi pare rău pentru tot ce s-a întîmplat.

— Ce s-a întîmplat a trecut.

— N-a trecut, aşa ceva nu trece, sau trece, dar foarte greu, şi soţia dumneavoastră, am impresia că e încă acolo, în spital.

— Poate că ai dreptate, poate că într-adevăr n-a trecut destulă vreme de atunci. Pedro, de fapt voiam să-ţi spun că tu ne-ai fost de mare ajutor, pentru fiul meu şi pentru mine, şi tocmai de aceea aş vrea, atît cît o să ne dea mîna, să-ţi dublăm salariul, şi să te angajăm, dacă va fi posibil, pe toată săptămîna.

— Nu-i nevoie, sînt mulţumit cu cît iau acum.

— Pedro, e vorba de patruzeci de cenţi, îţi vom mări salariul pe oră cu patruzeci de cenţi.

— Ce te-a apucat, papa ? sare Joe. Ce-ai de gînd să faci ? Vrei să ne duci la sapă de lemn ? De unde naiba o să scoţi banii ăştia ?

— Îmi convine şi cu douăzeci, spune Pedro. Mă descurc şi cu atît.

— Atunci aşa rămîne. Îţi vom da cu douăzeci de cenţi mai mult.

Merg la lucru din două în două zile, e sîmbătă, aceeaşi săptămînă, Pedro şi cu mine citim ziarul, Joe tratează cu un client, cînd doi bărbaţi intră în magazin. Nici măcar nu mai catadicsesc să ceară un costum, vreun sacou, nişte pantaloni, scot de la început pistoalele, chiar din uşă. Unul din ei, mai deşirat, îndreaptă pistolul spre Pedro şi spre mine, celălalt, fălcosul, îl aţinteşte spre Joe şi spre client. Răcneşte :

— Nici o mişcare ! Sus labele. Nu cumva să atingeţi alarma, că vă ia mama dracului.

Clientul bolboroseşte.

— Oh, Dumnezeule, Dumnezeule, fie-ţi milă de noi.

Pedro le spune :

— Băieţi, am îngheţat, nici o grijă, nu sîntem tîmpiţi.

Fălcosul ia casa în primire, începe să golească banii în geantă. Îl aud pe deşirat zicînd :

— Ţine, bă, şi tu !

În aceeaşi clipă mă trezesc că-mi aruncă o geantă în braţe. Apoi, tot el, către mine :

— Portofelul, banii, şi ce mai ai la tine. Hai, executarea.

Apoi, către ceilalţi :

— Şi voi la fel.

Vîrîm în geantă portofelele, ceasurile, inelele, tot ce avem la noi. Mai puţin inelul meu, e cel pe care nu l-am mai putut recupera după spargerea de atunci, deşi toată captura ne-a fost restituită imediat. Fălcosul se trage după tejghea, intră în camera din spate, trec cîteva clipe, iese de acolo şi zice :

— N-avem unde să-i închidem. Nu-i nici o uşă sigură.

Apoi, tot el către noi :

— Toată lumea în spate. Se aude ? Şi nu scoateţi scăfîrlia de acolo cinci minute. Altfel, pe cinstea mea, vă bulim pe toţi. Se aude ? Pe toţi.

Pedro zice :

— Las' că ştim lecţia. Am mai luat papara asta. O să stăm zece minute, nu cinci. Am eu grijă de asta, băieţi.

Ne cărăbănim, unul cîte unul, în camera din spate. Joe se uită pe geam şi zice :

— Au plecat.

Pedro bagă mîna sub un morman de cutii cu cămăşi şi scoate un pistol. Las telefonul din mînă şi strig la el :

— Nu, Pedro, asta nu.

El zice :

— N-o să-i las să plece cu banii, l-am prevenit pe fiul dumneavoastră că n-o să-i las. N-o să-i las, domnule Sahn.

Clientul şi-a vîrît toate degetele în gură şi bălmăjeşte :

— Vai, nu se poate, nu se poate.

Joe zice :

— Pedro, dă-mi pistolul.

Pedro răspunde :

— Nu pot. Permisul este pe numele meu. Dacă ţi-l dau, întru la apă.

Joe zice :

— Bine, Pedro, dar eu ştiu să trag cu el.

Pedro zice :

— Şi eu ştiu. Mi-au arătat poliţiştii, am fost la o tragere cu ei.

Joe zice :

— La o tragere ? Eşti nebun ? Vrei să spui că ştii să-l foloseşti după ce ai tras o dată cu el ? Dă-mi-l !

Intervin :

— Nu pleacă nimeni. Lăsaţi-i să fugă.

Joe apucă pistolul. Pedro ţipă :

— Ai grijă. E-ncărcat.

Pedro vrea să smucească pistolul din mîna lui Joe, însă pistolul se descarcă, glonţul intră în Pedro, chiar în piept. De afară se aud împuşcături. Ferestrele se fac ţăndări. Clientul ţipă înnebunit de groază. Joe scoate un urlet înspăimîntător :

— Ticăloşilor ! Banditi ordinari !

Joe apucă arma, iese în stradă, însă prea tîrziu, ei nu mai sînt acolo, aruncaţi într-o maşină, dispăruseră în cîteva clipe.

Închid magazinul, vînd toate stocurile de marfă. Joe se înscrie din nou la facultatea de farmacie, taxele i le plătesc eu. Pedro moare din cauza rănii la plămîn. Edna mai trăieşte o lună, e tot în comă, nu va mai ieşi niciodată din comă, şi apoi, medicii mă informează că Edna a murit, a decedat în somn, zic ei. Fac încă un infarct. Mă mut mai în sud, închiriez o garsonieră într-un hotel slinos, populat de tot felul de boşorogi. Trăiesc din pensia de asigurări sociale, din asigurarea pe viaţă a Ednei, din economiile mele strînse la bancă, fără vreo speranţă de a scăpa din mizeria de hotel în care locuiesc ; trebuie să aştept ca Joe să termine studiile, să iasă pe un salariu suficient de mare pentru a-şi întreţine familia, şi pentru a-mi plăti datoriile. Nu trece mult timp şi primesc un telefon, cumnata lui mă anunţă că Joe s-a încăierat cu trei golani care jefuiau nişte bătrîni, şi că ăia l-au stîlcit în bătaie, i-au făcut zob rinichii şi capul, l-au pisat pînă l-au omorît.

Mă întorc în oraş, vreau să asist la înmormîntare, vreau să scap de viaţa din sud, cu soarele, cu plaja, cu boşorogii ăia care n-au nimic mai bun de făcut decît să-şi aştepte moartea, de ce să fiu obligat să stau cu ei ? Mă întorc în oraş, deschid alt magazin, unul mult mai mic, cu bomboane, felicitări, flecuşteţe, deschid într-un cartier mai tihnit. O întreb pe Nancy, nevasta lui Joe, dacă nu i-ar conveni să se mute cu copiii în apartamentul meu, aşa ar fi şi mai ieftin pentru ei, şi mai uşor pentru mine. Îmi răspunde :

— Sinceră să fiu, nu-mi prea convine, şi nu pentru că ai fi mata un om sîcîitor... însă, cum stăm şi aşa prost cu banii, şi cum cei mici au nevoie de tine, o să ne mutăm totuşi, şi, cine ştie, dacă nu-mi găsesc între timp pe cineva, poate rămînem la matale cîţiva ani.

Trăim aşadar la un loc, eu luptîndu-mă cu magazinul într-un cartier în care spargerile sînt o raritate, nepoţeii ţinîndu-se de mine să mă joc cu ei, să le spun poveşti, ca şi cum aş fi eu tăticul lor, Nancy lucrînd doar cîteva ore pe zi, ieşind din cînd în cînd cu vreun bărbat, rămînînd la el peste noapte, deşi, mai încolo, nu se încheagă nimic între ei, se despart de parcă nici nu s-ar fi cunoscut. Uneori mergem la cele două morminte săpate pe un loc cumpărat de mine cu treizeci de ani în urmă, şi stăm acolo unul lîngă altul, copiii neînţelegînd ce se întîmplă cu noi, şi citim cîteva rugăciuni dintr-o cărţulie împrumutată de la intrarea în cimitir, şi stăm acolo, şi plîngem, şi plîngem.

ROBERT GREENWOOD

S-a născut în 1926. Studii la University of Denver, Colorado. Obține licența în 1953. Cunoaște viața editorială pe toate fațetele, lucrînd încă de tînăr ca vînzător de ziare, tipograf, linotipist, bibliotecar, librar, editor. Redactor la revista editată de Allan Swallow, *Literatura Secolului Douăzeci*. Întemeiază o revistă literară, *Talisman*, care publică povestiri, poezii, recenzii. Revista este întocmită, tehnoredactată și tipărită de Greenwood însuși. Mai tîrziu revista capătă statut de editură, *Talisman Press*, cu sediul în California. Editura este profilată pe cărți de beletristică, poezie și studii de istorie a vestului Americii. În prezent, Robert Greenwood locuiește, după cum se exprimă chiar el, „pe colinele de la poalele Munților Sierra Nevada din California".

Autor de proză scurtă. Publică frecvent în reviste cum sînt *Reason, Southwest Review, San José Studies, Paris Review, Yale Review, Antioch Review, The Denver Quarterly*. Cele mai interesante povestiri publicate sînt *The Other World (Cealaltă lume)*, în *Reason*, decembrie 1973 ; *Last Survivor of Sierra Flat (Ultimul supraviețuitor din Sierra)*, în *Southwest Review*, toamna 1978 ; *Snake Eyes (Ochi de șarpe)*, în *San José Studies*, noiembrie 1978.

Volum de povestiri : *Arcadia and Other Stories (Arcadia și alte povestiri)*, Talisman Literary Research, 1985.

Archetypes (Arhetipuri), 1985, este o povestire care, sub aparența unei proze polițiste, propune o dezbatere cu implicații morale. Greenwood nu se mulțumește să expună

violența ca o trăsătură predominantă a vieții contemporane americane. În acest caz, violența este introdusă într-un scenariu care reproduce un conflict arhetipal. „Greenwood scrie într-un gen privit de unii cu dispreț : genul povestirii polițiste. Și chiar dacă ar aparține acestui gen, *Arhetipuri* ar fi una din cele mai captivante și mai inteligente bucăți din tot ce a dat genul polițist pînă acum, deși, repet, nu disprețul este cea mai întemeiată atitudine față de povestirea cu caracter detectivist. Citiți prima pagină din *Arhetipuri !* Mă îndoiesc că veți putea să vă mai opriți pînă la capăt. Dacă narațiunea ritmată, dacă personajele atît de abil prezentate, dacă tensiunea care plutește deasupra acestei bucăți nu reprezintă niște calități, atunci mă întreb unde vom afla adevărata proză scurtă ?" (Burton Raffel, în *The Signet Classic Book of Contemporary American Short Stories,* New American Library, 1985.

La întrebarea „Cum vă concepeți povestirile ?", Robert Greenwood ne-a dat următorul răspuns :
„Temele mele sînt, trebuie s-o recunosc, oarecum neconvenționale. Fapt pentru care mulți cititori nu mă agreează. Nu sînt însă un relativist, ceea ce iarăși nu constituie un motiv de bucurie pentru unii critici sau cititori, fiindcă, în ultima vreme, filozofia dominantă la noi este tocmai relativismul. Am încercat întotdeauna să scriu povestiri bazate pe valori certe, precise, nealterate de noțiuni arbitrare. În ce privește structura ficțiunii, sau, cum i se mai spune uneori, arhitectura ei, consider că forma ar trebui să se supună funcției" *(text inedit)*

Povestirea *Archetypes (Arhetipuri)* a fost publicată inițial în revista *The Denver Quarterly,* iarna, 1976. Burton Raffel a inclus-o în antologia *The Signet Classic Book of Contemporary American Short Stories,* New American Library, 1985. S-a folosit textul din acest volum.

ARHETIPURI

Priveam, printr-o lupă puternică, chipul lui Alexandru cel Mare. Cînd am zărit zgîrietura apăsată de pe obrazul său, am crezut că e vorba de un semn lăsat anume de vreun colecţionar avid după antichităţi. Pe urmă, mi-am dat seama că mai văzusem undeva moneda aceea. Da, tăietura de pe obraz, ea era cheia.

Bărbatul care-mi adusese moneda stătea de partea cealaltă a tejghelei. Eram numai noi doi în magazin. În timp ce studiam moneda, îi simţeam privirile aţintite asupra mea.

— Da, e o monedă foarte rară, am declarat eu, deşi nu-mi ceruse părerea.

Îmi întinsese pur şi simplu moneda într-un plic de celofan şi, aşezîndu-se pe scaun, mă întrebase :

— Cît face ?

— Ştiţi ce reprezintă ? l-am întrebat, uitîndu-mă la el.

M-a privit indiferent, fără să-mi dea nici un răspuns.

— E o tetradrahmă de argint, am spus eu. Emisă în timpul domniei lui Ptolemeu I, regele Egiptului. Pe avers este capul lui Alexandru cel Mare. Pe revers este zeiţa Atena, ţinînd în mînă o suliţă şi un scut. Din păcate, moneda nu e în cea mai bună stare. Are o zgîrietură. Asta îi scade din valoare. M-aţi înţeles ?

Omul din faţa mea se răsuci cu tot trupul şi aruncă o privire prin magazin. Mătură cu repeziciune interiorul. Doar asupra intrării zăbovi o clipă pentru a memora elementele esenţiale : uşa de siguranţă şi peretele din preajma ei. Apoi, ochii i se agăţară de mine.

— Cît face ? repetă el. Vocea sa avea ceva imperativ. Imperativ sau chiar disprețuitor. Da, mai degrabă disprețuitor, am conchis eu.

Abia atunci am reușit să-mi amintesc.

Mi-am amintit unde mai văzusem moneda aceea. Totul se întîmplase cu aproape doi ani în urmă, într-o zi de vară tîrzie, în septembrie. Îmi aminteam cu precizie și ora. Închisesem mai devreme magazinul pentru că voiam să trec pe la amicii mei din branșă. În dimineața acelei zile mă sunase un bun prieten de-al meu, Doc Parker, expert în monezi antice, rival de temut pentru negustorii de numismatică. Voia să mă anunțe că achiziționase un set de monede grecești și cretane. „Dă o fugă să le vezi", îmi spusese el. „Am cîteva piese care te vor da gata."

Magazinul lui Doc se afla într-un mic centru comercial la celălalt capăt al orașului. Cînd m-a văzut oprindu-mă afară, în fața vitrinei, a băgat mîna sub tejghea, unde avea un declanșator pentru broasca automată de la ușă. Întîi am auzit soneria, apoi zăvorul deschizîndu-se. Am intrat. Mai erau doi clienți înăuntru. Se uitau la niște bronzuri romane dintr-o vitrină. Doc s-a apropiat de mine, a scos dintr-un dulap o casetă, pe care mi-a așezat-o în față. „Uită-te la ele", mi-a zis el. „Sînt cîteva piese de prima mînă. Cele mai bune au rămas la mine în birou. Ce te interesează pune deoparte. Prețul îl stabilim mai încolo."

Apoi se întoarse la clienții săi și începu să le prezinte bronzurile romane. Am scos cîteva monede și am început să le studiez cu lupa. De acest instrument nu mă despart niciodată. Mă interesa mai ales o bizară monedă cretană. Bănuiam că fusese bătută cam în secolul V î.e.n., probabil la Cnossos. Avea un model pe care nu-l mai văzusem pînă atunci. Pe avers, capul Minotaurului ; pe revers, un model complicat, un soi de labirint. Am pus-o deoparte. Voiam s-o studiez pe îndelete mai tîrziu.

Abia atunci am observat tetradrahma de argint cu capul lui Alexandru cel Mare. Aveam un client care umblase după această monedă ani de zile. Voia însă una în perfectă stare de conservare. Mi-am reglat nerăbdător lupa. Cînd am zărit însă tăietura de pe obrazul lui Ale-

xandru, speranţele mele s-au risipit. Clientul meu era un om cu hachiţe. Un tip dificil, foarte greu de mulţumit. Ar fi fost în stare să se agaţe de cea mai mică hibă ca să scadă preţul monedei. Şi totuşi am pus-o deoparte.

M-am întors spre Doc. El îmi făcu semn să trec dincolo, în biroul său. M-am strecurat deci în cealaltă încăpere. Pe masă mă aşteptau două cutii cu monede : „piese care te vor da gata", mă prevenise Doc la telefon. În birou nu se putea pătrunde decît printr-o singură uşă. Am închis-o imediat în urma mea. Mai exista acolo şi o fereastră îngustă, care dădea spre interiorul magazinului. Cînd stăteai la biroul lui Doc, fereastra îţi venea exact la înălţimea ochilor. Din magazin, dacă se întîmpla ca privirile să se oprească asupra ei, încadrată cum era de vitrine, părea o oglindă nevinovată, prinsă de zid.

M-am uitat la cutiile cu monede de pe masă. Doc nu exagerase cu nimic. Erau nişte piese excepţionale. Puteau fi date, fără nici un fel de emoţii, şi celei mai selecte case de licitaţii din branşă. Mi-am scos lupa şi am aprins lampa de birou care avea un bec foarte puternic. Îmi amintesc vag că am auzit soneria ţîrîind, broasca automată, şi apoi uşa deschizîndu-se. Monedele mă absorbiseră prea tare pentru a mai fi atent la ce se întîmpla dincolo. Totuşi, după cîteva clipe, simţind parcă o tensiune în aer, m-am uitat pe fereastra de lîngă mine.

Doc stătea în mijlocul magazinului cu mîinile ridicate deasupra capului. Cei doi clienţi erau lungiţi pe jos, cu braţele răstignite. Un pistol era aţintit spre ei. M-am uitat la bărbatul care ţinea arma. Era uriaş. Aproape un gigant. Avea cu mult peste un metru optzeci. Trunchi puternic, umeri masivi, gît butucănos, ca de taur. Capul ieşea din acel gît imens, aplecat înainte. Avea o coamă deasă de păr alb. Ochii, agresivi, incendiaţi parcă de o inflamaţie. Arăta înspăimîntător. Trebuie să fi cîntărit peste o sută cincizeci de kilograme. Era trecut bine de treizeci de ani. Sau cel puţin aşa părea. Puloverul alb, de lînă, întărea impresia de albino. Dacă m-aş fi uitat la el de aproape, i-aş fi văzut cu siguranţă ochii înroşiţi. În mînă ţinea un pistol de calibru 45.

Ştiam că Doc purta întotdeauna arma la el în timpul serviciului. Pistolul era prins într-un toc agăţat de curea

la spate, sub sacou. Avea permis pentru el. Dacă i s-ar fi dat prilejul, Doc ar fi scos pistolul de calibru 38 și, fără să ezite, ar fi tras.

Omul cu grumaz de taur desfăcu una din vitrine și începu să golească cutiile cu monede într-o geantă de pînză. Adună cu brațul său puternic, dintr-o singură mișcare, toate monedele pe care le lăsasem pe tejghea. Printre ele se aflau și cele două piese pe care le scosesem din casetă mai devreme. În timp ce individul se învîrtea prin magazin, Doc se întoarse ușor cu fața spre el, și cu spatele la mine. Am observat că brațul său coborîse foarte puțin în jos.

Primul meu gînd a fost să-l ajut pe Doc. Am deschis sertarele biroului, sperînd să găsesc o armă. Nimic. M-am uitat și după birou, în colțul camerei. Doc ținuse cîndva acolo o pușcă de vînătoare. Eu eram neînarmat. Îmi lăsasem pistolul la magazin, pe raftul din spatele tejghelei. De fapt, nu-l purtam niciodată la mine. Am apucat telefonul, sperînd că nu va fi prea tîrziu, și am format numărul poliției. Am vorbit în șoaptă, cu privirile pironite pe geam. Individul de dincolo nu dădea nici un semn că m-ar auzi. După ce am anunțat poliția că are loc un jaf, am pus telefonul jos, cu mare precauție, și am reînceput să caut o armă.

Mîna dreaptă a lui Doc ajunsese între timp la nivelul șoldului. Își răsucise mult trupul, într-un efort de a masca mișcarea brațului. Cei doi clienți zăceau tot acolo, nemișcați pe podea.

Mi-am scormonit mintea. Trebuia să întreprind ceva. Știam că dacă deschid ușa și năvălesc în magazin voi fi împușcat pe loc. Și totuși, dacă aș fi născocit o diversiune, poate că Doc ar fi avut timp să scoată pistolul. Mai exista o posibilitate. Să nu intru în magazin, ci doar să izbesc zdravăn ușa despărțitoare, pe neașteptate, după care, să mă arunc la pămînt și, cu puțin noroc, să scap teafăr.

Mă îndreptam spre ușă, cînd l-am văzut pe Doc strecurînd mîna la șold, sub haină. N-am apucat să schițez nici un gest. Două împușcături au răsunat în magazin. Detunăturile au fost asurzitoare, așa cum numai un pistol de calibru 45 e în stare s-o facă. Doc a fost proiectat pe

spate de şocul loviturii, prăbuşindu-se peste una dintre vitrine. Murise probabil înainte de a atinge podeaua. Calibrul 45 face ravagii. Un singur cartuş retează braţul unui om. Doc nu fusese lovit în braţ, ci în piept şi în burtă. De două ori.

Namila se retrăsese spre ieşire. Ţinea prada în mînă. Ochii îi scăpărau. Arăta ca un taur înfuriat, cu muşchii încordaţi ca înaintea atacului decisiv. Mi-am dat seama că voia să treacă direct prin uşa de siguranţă. Era un model de uşă care nu putea fi deschisă decît dinăuntru, de la un declanşator montat sub tejghea. O piesă redutabilă : cadru de oţel, sticlă armată. Bruta n-avea însă timp să mai bîjbîie prin magazin după declanşator. Se opri deci în faţa uşii, ridică piciorul echilibrîndu-se o clipă pe celălalt, apoi se năpusti cu talpa înainte direct în cadrul metalic. Uşa sări din ramă instantaneu ca o felie de pîine dintr-un toaster automat. Sticla, intactă, ca înainte. Fusese o lovitură atît de năprasnică, încît smulsese rama din perete cu tot cu buloanele de ancorare.

Am ieşit repede din birou şi am înşfăcat pistolul lui Doc. Reuşise totuşi, în ultima clipă, să-l apuce. Cu o secundă înainte de a fi împuşcat. Cei doi clienţi stăteau răstigniţi pe jos, exact ca înainte, şi mă priveau îngroziţi. Am sărit peste resturile uşii drept în aleea din faţa magazinului. Parcarea era plină de maşini. L-am văzut atunci pe individ aplecîndu-şi trupul imens spre un Mustang albăstrui. Înainte de a-şi vîrî capul înăuntru, mai aruncă o privire înapoi, spre magazin. Motorul porni cu un muget. Trebuia să fac un lucru al dracului de greu : să ţintesc pe cineva într-o parcare înţesată de maşini. Nu m-am lăsat şi am ochit. Am ochit geamul din dreapta, chiar în clipa în care Mustangul ieşea din parcare. Am văzut fereastra făcîndu-se ţăndări. Pe el însă nu-l nimerisem. N-am avut timp să mai trag o dată. Şi, de la distanţa la care mă aflam, n-am reuşit să zăresc nici numărul maşinii.

Cînd m-am întors, am găsit o mulţime de oameni adunaţi în faţa magazinului. Cineva telefonase după ambulanţă. Prea tîrziu însă pentru Doc. Am intrat să mă uit la el. Nu mai era nimic de făcut. Doc mă sprijinise mult. Mă ajutase în primul rînd să pătrund în comerţul cu

monede. Deşi era de două ori mai bătrîn decît mine, nu-l socotisem niciodată un ramolit. Îl cunoşteam de zece ani şi nici o clipă n-am avut senzaţia că omul acesta îmbătrîneşte. Porecla de Doc o primise ca semn de respect din partea celor din branşă. Era preţuit nu numai ca om, dar şi ca expert. Neîntrecut în cunoaşterea monedelor antice. Citea în şase limbi. Istoria antică o ştia la fel de bine ca un profesor universitar. Poate chiar mai bine. Memora monedele cu uşurinţa cu care alţii reţin scorurile la baseball. Avea o memorie perfectă. Nu-i scăpa nici cel mai mic detaliu. Meseria nu făcuse totuşi din el un şoarece de bibliotecă. Dimpotrivă, era un bărbat solid, de peste o sută de kilograme, foarte robust, şi îi plăcea să se distreze. Era înnebunit după vînătoare. Îmi amintesc că eram odată amîndoi în deltă şi Doc a văzut un stol de gîşte sălbatice zburînd sus, pe cer. Zburau atît de sus, că abia li se mai auzea cîrîitul. Doc savura astfel de scene. Altă dată, ţin minte, am plecat împreună după mistreţi în Big Sur. Ajunsesem amîndoi într-un ţinut accidentat, cînd pe neaşteptate o scroafă uriaşă s-a năpustit asupra noastră. Se rostogolea spre noi ca un bolovan imens şi negru. Cu colţii ei albi şi lungi ar fi spintecat un om într-o secundă. Am tras de două ori, cu arma proptită de şold. Riscant, mai ales cu o carabină. Am lovit-o în ceafă şi în rît. Împinsă de inerţie, fiara ajunsese la cîţiva paşi de mine, unde se prăbuşise grămadă. Doc m-a îmbrăţişat atunci fericit. Cu atîta forţă, că mi-am auzit oasele trosnind. Pe urmă a început să joace în jurul meu, aplaudînd de bucurie. Iar acum îmi zăcea mort la picioare.

Am povestit totul poliţiştilor cu lux de amănunte. Mai ales că observasem ceva nemaipomenit. Cînd namila a tras în Doc cu pistolul, mîna nu-i zvîcnise deloc. De obicei, cînd foloseşti un 45, reculul te zguduie zdravăn. Pe el nici măcar nu-l clintise. L-am descris poliţiştilor. După ce am terminat, s-au uitat la mine de parcă le-aş fi înşirat baliverne. „E adevărul gol-goluţ", le-am spus eu atunci. „În viaţa mea n-am văzut un tip mai vînjos. Vînjos şi agresiv. E o arătare cu trup de om, de om uriaş,

şi cap de taur." Ultima oară cînd m-am interesat de el la poliţie, mi-au spus că nu-l prinseseră încă.

Nu-l recunoscusem cînd a intrat în magazin. De astă dată avea cu totul altă înfăţişare. Deşi statura era aceeaşi, de gigant. Nu putea s-o mascheze, orice ar fi făcut. Acum, părul era tuciuriu, lung şi aspru. Parcă şi ochii aveau altă culoare. Băteau spre un verde închis.

Ceva mai devreme, în aceeaşi dimineaţă, cineva mă sunase să-mi spună că are nişte monede de vînzare. I-am explicat cum să ajungă la magazin. Cînd persoana a apărut în dreptul uşii, am apăsat pe butonul de sub biroul meu, declanşînd broasca automată. Intrase în chipul cel mai firesc, aşezîndu-se apoi în faţa mea, pe unul din scaunele confortabile, îmbrăcate în piele stacojie, pe care se tolănesc de obicei clienţii mei.

Purta un pulover negru peste o cămaşă sport, deschisă la gît. Am observat că puloverul era tras peste şold. Avea loc suficient să ţină acolo un pistol de calibru 45, m-am gîndit eu. Individul băgă mîna în buzunar, scoase o altă punguliţă de celofan şi, aplecîndu-se puţin, o depuse pe biroul meu.

— Dar asta ? întrebă el. Capul său monstruos de mare se alungise parcă spre mine. Namila reveni apoi pe scaun. Fiecare gest al său degaja o aroganţă, un soi de dispreţ. Dacă nu faţă de mine în mod deosebit, atunci faţă de tot ce-l înconjura. Cu alte cuvinte, nu era o simplă poză. Era pur şi simplu modul său de a fi.

M-am uitat cu lupa la monedă. Era o manevră pentru a mai cîştiga timp de gîndire. Îmi dădusem seama imediat că era vorba de cealaltă monedă pe care o văzusem atunci la Doc, moneda aceea cretană cu Minotaurul şi Labirintul. Era ca şi cum mi-ar fi înmînat ultima dovadă, aruncîndu-mi-o în faţă, provocator, cu un dispreţ colosal, de parcă totul ar fi fost deja hotărît dinainte. Eu însă aveam o certitudine : în ziua aceea el nu mă văzuse în magazinul lui Doc. Adică n-a avut cum să mă vadă. Aşa a fost să fie, ca el să nu mă zărească. Nici măcar atunci cînd s-a mai uitat o dată la magazin, înainte de a-şi vîrî căpăţîna uriaşă în Mustangul albăstrui. Nici măcar atunci, sînt sigur, nu mă văzuse.

Se uită spre colțul din spatele biroului. Adică în dreapta mea. Acolo se află un seif de mărimea unei cămăruțe. Cît timp stau în magazin, îl țin deschis. Noaptea, cînd plec, îl încui. În el îmi țin majoritatea pieselor. De pe scaunul pe care era așezat putea să-și dea seama că e vorba de un seif și că ușa lui este deschisă. Era suficient. În dimineața aceea lucrasem la un catalog pe care voiam să-l expediez clienților. Căruciorul cu cărți se afla încă acolo, plin cu enciclopedii și dicționare. Căruciorul are aproape un metru și douăzeci înălțime, este din oțel și rezistă la greutăți foarte mari. Roțile sînt de cauciuc, iar cînd e încărcat, abia îl urnești. Individul continua să studieze seiful. Am bănuit la ce se gîndește. În viața mea am avut de-a face cu clienți de toate felurile. De obicei, cînd cineva are o monedă de vînzare, se concentrează asupra prețului. Uneori caută să umfle valoarea piesei. Sau, dacă mai are dubii, încearcă să te tragă de limbă. Poate astfel îți smulge vreo cifră. Apoi, cu prețul pus de tine, merge la alt anticar unde face tot posibilul să capete o sumă frumușică. Or el, individul din fața mea, rămăsese impasibil cînd îi spusesem că are o tetradrahmă de argint. Avantajul era încă de partea mea. Știam că nu venise la mine să-mi vîndă monede.

Am continuat să cercetez moneda cretană, sau cel puțin m-am prefăcut c-o cercetez, întorcînd-o pe o față și pe alta, sub lupă. Eram conștient că nu-i pot face față. Nu eram pe măsura lui, nici măcar pe jumătate. Mi-ar fi putut zdrobi oasele cu aceeași ușurință cu care spargi două nuci în pumn. Nu-mi făceam nici o iluzie : dacă apuca să mă înhațe, eram pierdut. În înfruntarea cu el trebuia să speculez fiecare detaliu. Mai fusesem jefuit. Am fost amenințat și lovit cu pistolul în propriul meu magazin. Am ripostat, cînd s-a putut. Dar niciodată n-am întreprins ceva nechibzuit. Numai un nebun s-ar năpusti la un borfaș înarmat.

— E o monedă valoroasă, i-am spus eu. Țin foarte mult s-o cumpăr.

Își întoarse capul cu iuțeală. Părea oarecum amuzat.

— Nu sînt sigur că vă pot oferi exact cît valorează. Am să încerc însă să urc prețul cît mai sus. Între timp așezasem lupa pe masă.

— Dă-mi o cifră, zise el. Gura i se desfăcuse într-un zîmbet insolent.

— Ştiţi, am zis eu, chiar acum lucrez la un catalog pentru clienţii mei. Aş vrea să includ în el şi această monedă. Ar face o mică senzaţie, sînt sigur. Clienţii mei se omoară după monedele rare. Le lasă gura apă, ca să zic aşa.

Mă privea fix, rece, fără nici o reţinere. Se comportă, am conchis eu, de parcă ar fi intrat deja în posesia bunurilor mele, de parcă eu aş fi fost clientul, şi nu el. Uitîndu-te la figura lui, era imposibil să nu încerci această senzaţie. Te simţeai terorizat, ameninţat, umilit. Simţeai dintr-o dată că o mare primejdie planează asupra ta, o primejdie de moarte. Iar el nu scotea nici un cuvînt. Îmi arunca doar o privire rece, fixă.

— De fapt, vreau s-o cumpăr nu pentru că n-aş deţine alte piese preţioase în colecţiile mele, am continuat eu. Am chiar destule. Cîteva bucăţi excepţionale vor fi incluse şi în catalog.

Venise momentul să-i arunc momeala.

— Toate se află acolo, în tezaur, am precizat eu, făcînd semn cu capul în direcţia seifului.

— Dă-mi un preţ, insistă el, şi din nou zîmbetul acela batjocoritor îi înflori pe faţă.

— Ei bine, pentru moneda cretană, am spus eu, ridicînd-o în palmă, ce-aţi zice de o mie ?

Tipul ridică din umeri. Expresia feţei i se schimbă parcă pentru o clipă. Obţinuse o cifră de la mine, era un fel de victorie. Poate chiar mai mult. Mă privea aşa cum un învingător îl priveşte pe cel răpus. Se uită la mîinile mele. Era rîndul lui să mi le studieze. Făcusem şi eu acelaşi lucru, cu ale lui, puţin mai devreme. În timp ce discutam, m-am străduit ca mîinile mele să rămînă la vedere. Pistolul meu, de calibru 38, era în sertarul de la birou, la cîţiva centimetri de degetele mele. Ştiam însă că, dacă aş deschide sertarul, fie şi numai din întîmplare, namila şi-ar fi scos imediat pistolul său de calibru 45. Nu-şi permitea să rişte. Mai ales că nu ştia ce se poate ascunde în sertar. În timp ce-l priveam, cu un zîmbet care se dorea cît mai convingător, am înţeles că aveam de-a face cu un individ care reuşise să-şi impună voinţa

întotdeauna, indiferent cine i s-ar fi opus. Era în el o poftă de putere irezistibilă. Dacă cineva i-ar fi stat în cale, l-ar fi omorît fără să ezite. Îmi dădeam seama că viaţa mea era acum în pericol. A lui sau a mea, m-am întrebat eu, umplîndu-mi din nou faţa de acelaşi zîmbet. Căci, de un singur lucru eram sigur : unul din noi trebuia să moară. El se uită lung la seif.

— Pe tetradrahma de argint pot să vă ofer cinci sute. Am ridicat moneda cu chipul lui Alexandru cel Mare şi am răsucit-o între degete.

— Deci, o mie cinci sute pentru amîndouă.

Nu voiam să întind coarda prea tare. Şi nici să mă arăt prea interesat.

— Bani gheaţă sau cecuri ? Ce preferaţi ? Sper că am această sumă în seif, am adăugat eu.

Mă privea cu un dispreţ evident. Probabil că mă socotea un biet imbecil. O ţintă uşoară. O fleaşcă. I se citea pe chip dispreţul. Era tot un rictus. Stătea la pîndă, ca o fiară pregătită să-şi agaţe prada. Formidabil ! Înghiţise momeala.

Mi-a venit atunci un gînd. În vremurile noastre, jertfele nu se mai aduc ca în trecut. Nu mai măcelărim tineri şi fecioare pentru a-i îmbuna pe zei. Sau poate o facem, dar numai simbolic. Niciodată în sens propriu. Ritualul începe printr-un gest de intimidare. Astăzi ameninţarea cu violenţa constituie adesea un mijloc pentru atingerea unui ţel, şi nu un scop în sine. Întotdeauna vor exista indivizi care să pretindă sacrificii de la ceilalţi. Fie prin legi, fie prin forţă brută. Probabil că ţelul nu este suprimarea semenilor, şi oricum nu la modul direct, deşi în cazul lui Doc fusese vorba de crimă, ci mai degrabă însuşirea de bunuri, prin deposedare. Dacă un om îşi investeşte ştiinţa şi timpul în strîngerea unei averi, atunci ceea ce i se răpeşte este chiar viaţa lui, într-o formă abstractă. Cînd gesturile de intimidare n-au efect, iar victima refuză să renunţe la bunurile sale, jefuitorul recurge la forţă, la ameninţări, sau chiar mai mult. Dacă totuşi se încăpăţînează să reziste, victima se poate trezi cu o ţeavă de pistol la tîmplă. Şi atunci mi-am amintit de pistolul său de calibru 45. Oare unde îl ţinea ? Probabil într-un toc, la spate, sau poate prins de picior.

— Înţeleg că sînteţi pasionat de numismatică, am improvizat eu, străduindu-mă să-l privesc drept în faţă. M-am ridicat de la masă. Am făcut-o ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, ţinîndu-mi în continuare mîinile la vedere. Mă urmărea cu o privire de vultur.

— Altfel n-aţi fi ajuns în posesia acestor monede. Sper c-o să vă facă plăcere să vedeţi cîteva din piesele mele de excepţie. Mă refer la cele rezervate special pentru catalog.

Şi, făcînd semn spre seif, am continuat :

— În orice caz, banii îi ţin acolo. Vorbesc de cei o mie cinci sute pe care vi-i datorez.

Uriaşul se ridică, dezvăluindu-şi adevărata statură. Se înclină spre mine. Nădăjduiam că ideea mea prinsese, că deschizîndu-i drum spre ce aveam mai de preţ îl scuteam de efortul de a născoci el o stratagemă ca să mă jefuiască. Totul era ca momeala să nu fie prea grosolană, să nu sară în ochi. Mă privi lung. Aştepta probabil să fac eu primul pas.

— Merg şi eu, spuse el.

Nu se vedea nici un semn de suspiciune pe chipul său. Doar un zîmbet dispreţuitor.

M-am apropiat de seif. Uşa era deschisă. M-am oprit în prag. În sfîrşit, putea să vadă înăuntru. Ochii îi sclipiră, devorînd într-o clipă totul. Văzu cutiile cu monede pe rafturi, fişicurile de dolari de argint pe masă. Şi căruciorul plin cu enciclopedii. Am intrat.

Namila ezită o clipă. Apoi, se uită la mine şi păşi înăuntru.

— Aici păstrez una din cele mai scumpe monede, i-am spus eu.

Vorbisem ca un negustor care-şi plasează marfa. Cam trivial, dar oricum inspirînd încredere totală.

— O piesă într-adevăr rară, am continuat eu. O monedă franceză de aur de douăzeci de ducaţi. La preţurile de astăzi, face pe puţin zece mii de dolari.

Exagerasem, firește. Nici vorbă de douăzeci de ducaţi de aur. Era o banală monedă de aur de o sută de franci, care făcea, în cel mai bun caz, vreo opt sute de dolari. Am ridicat-o, depunînd-o apoi pe blatul mesei, departe de el. Ca s-o vadă mai bine, trebuia să se întindă. Şi atunci, în clipa cînd se răsuci spre masă, am căzut

în spatele lui, şi l-am izbit cu umărul cît am putut de tare. Îl luasem prin surprindere. Folosisem exact secunda aceea cînd trupul său se afla în mişcare, uşor aplecat deasupra monedei, într-o poziţie dezechilibrată, ca să-l trîntesc de zidul din spatele seifului.

Am ieşit imediat din tezaur. Proptindu-mă de uşa de oţel, l-am mai văzut încă o dată cum încerca să-şi recapete echilibrul. Am dat un ghiont uşii masive, şi aproape că se închisese, cînd am simţit o izbitură dinăuntru. Deşi lovitura mă zdruncinase, am continuat să împing uşa. Mai erau vreo cincisprezece centimetri pînă să se închidă. Îmi închipuisem că stînd afară avantajul va fi de partea mea. Uşa cîntărea peste o tonă şi era în aşa fel construită, încît era mult mai uşor s-o închizi decît s-o deschizi. Trecuse mai bine de un minut şi nu reuşisem s-o împing nici măcar un centimetru. Dar nici nu pierdusem teren. Uşa parcă îngheţase într-un punct. Stătea nemişcată, ca şi cum amîndoi am fi împins de o parte şi de alta, cu aceeaşi forţă. Simţeam cum se scurge transpiraţia pe mine. Nici unul din noi nu scosese un cuvînt. Îmi simţeam doar inima zvîcnindu-mi în piept.

Nu ne zăream. La un moment dat am observat că îşi strecoară mîna prin crăpătură. I-am văzut pistolul. Încerca să întoarcă mîna şi să tragă în direcţia în care bănuia că mă aflu. Avea însă prea puţin spaţiu pentru această manevră, mai ales că arma îl incomoda în mişcări. M-am opintit. Ştiam că huiduma din seif îşi irosise şansa pe care o mai avea vîrîndu-şi mîna în crăpătura uşii. În felul acesta nu mai putea să împingă. Am profitat, izbind-o, atît de tare, că m-a trecut un junghi în spate. Îi prinsesem mîna. Sau cel puţin aşa am crezut, căci şi-o trăsese înapoi împreună cu pistolul aproape fulgerător. Am mai izbit o dată uşa şi abia atunci am auzit broasca ţăcănind. Cu cotul stîng am învîrtit mînerul seifului. Apoi, m-am aplecat şi am format cifrul.

Pusesem în sfîrşit mîna pe el.

M-am întors, rezemîndu-mă cu spatele de uşă. Broboane de sudoare îmi picurau pe faţă. Am respirat de cîteva ori adînc, încercînd să-mi relaxez muşchii. Apoi, m-am îndreptat spre birou, am deschis sertarul de sus şi am scos revolverul de calibru 38. Am ridicat receptorul

şi am sunat la poliţie. Au vrut să le explic în detaliu ce se întîmplase. Cred că am vorbit cu ei cel puţin cinci minute. Le-am spus că individul pe care-l prinsesem era acelaşi cu cel care îl jefuise şi îl omorîse pe Doc, cu doi ani în urmă. Acum încercase să mă jefuiască şi pe mine, le-am spus eu. Îl închisesem în seif. M-au anunţat că vor trimite un echipaj de trei poliţişti. Le-am spus că voi aştepta maşina poliţiei la intrarea în clădire.

Nu era o precizare întîmplătoare. Magazinul meu se află în centru, într-o clădire uriaşă, de mărimea a cîtorva blocuri obişnuite. Are cinci etaje. La fiecare din ele există cel puţin opt coridoare, multe din ele intersectîndu-se. Trei scări leagă cele cinci etaje. Clădirea e închiriată proprietarilor de magazine şi birourilor unor agenţii. Cînd vii pentru prima oară, te poţi rătăci foarte uşor. Unii din clienţii mei botezaseră colosul, oarecum în glumă, „Labirintul". După două, trei vizite te obişnuieşti. O fermecătoare şi foarte tînără doamnă, amatoare de antichităţi, mă sfătuise să iau cu mine un ghem de cîte ori mă afund în clădire. Voia pesemne să spună că mergînd pe urmele ghemului deşirat voi fi în stare, mai tîrziu, să găsesc drumul spre ieşire.

După ce am închis uşa magazinului, am plecat să-i întîmpin pe poliţişti. I-am întîlnit pe unul din coridoarele de la primul etaj. În timp ce ne apropiam de magazin le-am descris pe scurt situaţia.

— E înarmat. Are un 45. Nu va ezita să-l folosească. E o huidumă, cît doi oameni la un loc.

Poliţiştii au vrut să ştie dacă există vreo gură de aerisire. Îi tenta ideea să-l anihileze cu cîteva grenade lacrimogene.

— Nu există. Nici una, am răspuns eu.

— Se poate vorbi cu el ? întrebă poliţistul cu părul cărunt.

— Imposibil, am răspuns eu. N-aveţi pe unde.

— O să audă că deschidem uşa ? mă chestionă poliţistul mai rotofei.

— Da, am răspuns eu. O s-audă cifrul şi o să vadă mînerul răsucindu-se.

— Atunci să dau fuga pînă jos s-aduc lacrimogenele, se oferi cel mai tînăr dintre ei.

— Adu şi puşca, strigă poliţistul cărunt. Pe urmă, rămîi în maşină. Supraveghezi ieşirea. Cheamă şi o ambulanţă. Pînă-l punem cu botu' pe labe, să fie aici.

Tînărul ieşi repede. Bătrînelul îmi spuse să deschid uşa seifului. Un deget, nu mai mult. În aşa fel încît individul dinăuntru să nu-şi poată strecura pistolul pe lîngă ea. Rotofeiul urma să mă ajute. Le-am explicat că uşa era în aşa fel construită, că avantajul era de partea noastră.

— O întredeschizi puţin, mă dirijă bătrînelul. Eu mă aşez în spatele uşii şi-l somez să arunce arma. Sau încărcătorul. Dacă se ţine băţos, îl ameninţ că-i dăm pe la nas cu lacrimogenele. Om găsi noi pîn' la urmă vr'o gaură în chiţimia asta. Mai complicat e cu javra aia de pistol. Hai să proptim amîndoi uşa. Îi venim noi de hac.

Tinerelul se întorsese cu puşca şi cu grenadele lacrimogene.

— Le-am încărcat. Pe amîndouă. Am chemat ambulanţa, raportă el.

— Dacă auzi împuşcături, îl instrui bătrînelul, chemi încă un echipaj.

Am apăsat pe buton ca să-i deschid uşa de siguranţă. Poliţiştii îşi scoaseră revolverele, ocupîndu-şi poziţiile din faţa seifului. Mi-am fixat pistolul la brîu. Apoi, mi-am şters mîinile cu o batistă. În sfîrşit, m-am întors către bătrînel.

— Gata ? l-am întrebat eu.

— O.K., zise el. Ia-o încetişor !

Rotofeiul stătea în dreapta mea, proptit cu toată greutatea în uşă. Am format cifrul, am învîrtit mînerul, am crăpat uşa. La început, pentru o clipă care mi s-a părut fantastică, am crezut că eram stăpîni pe situaţie. Dar, imediat, în crăpătura uşii s-a ivit capătul bont al unui drug de fier. Extraordinar ! Uitasem complet de rangă. O lăsasem în seif cu două săptămîni în urmă, cînd a trebuit să mut nişte dulapuri metalice.

Namila o transformase într-o pîrghie formidabilă. Uşa s-a căscat pur şi simplu. M-am agăţat de ea, dar am fost luat pe sus şi împins într-o parte. Rotofeiul, care încercase s-o stopeze, a fost proiectat peste celălalt poli-

ţist, care pîndea în faţa tezaurului. Am văzut apoi cu coada ochiului căruciorul de cărţi la gura seifului. Namila se ghemuise în spatele lui, ca un alergător pregătit de start, cu gîtul arcuit înainte. Am strigat la cei doi poliţişti, dar era deja prea tîrziu. Căruciorul se rostogoli fulgerător peste ei. Bătrînelul se prăbuşi pe spate. Căruciorul trecuse peste piciorul drept al rotofeiului, făcînd un zgomot groaznic, de os sfărîmat.

Monstrul ieşise cu pistolul său uriaş în mînă. Albul ochilor i se împurpurase de furie. I-am văzut buzunarele burduşite de monedele mele. În mîna stîngă ţinea o geantă de pînză, era tot a mea, zornăind de bani.

Bătrînelul încercă să se ridice. Îşi pierduse revolverul. Rotofeiul zăcea încă pe podea, cu piciorul zdrobit. Osul ieşise prin carne sfîşiind pantalonul.

Văzînd că singurul poliţist rămas teafăr n-avea pistol în mînă, namila începu să mă caute. Faţa i se contorsionase de ură. Umbla strîngînd din dinţi. Mă ghemuisem în spatele uşii de la seif. Bătrînelul se îndreptă spre el încercînd să-l agaţe, dar se pomeni în faţă cu o geantă doldora de monede, care îl proiectă la cîţiva metri în spate. Uriaşul prinse căruciorul şi îl orientă direct spre uşa de siguranţă.

Se întorsese aşadar cu spatele la mine. M-am aplecat şi am ţintit cu precizie în piciorul drept. Căruciorul sfărîmase deja uşa cînd am tras primul glonţ. Nu s-a prăbuşit. S-a întors doar către mine şi a tras de două ori. M-am lăsat pe vine. Am auzit gloanţele ricoşînd din uşa metalică. Se îndepărtă, tîrîndu-şi un picior, şi ţinînd în continuare geanta în mînă. Atunci m-am aplecat şi am tras în celălalt picior. Namila a mugit îngrozitor, ca un taur înfuriat. Apoi, s-a prăbuşit, izbindu-se cu putere de dalele de pe hol. Uriaşul pistol de calibru 45 îi scăpase din mînă. Am ieşit imediat cu revolverul aţintit spre el.

Cîţiva oameni din magazinele vecine, alarmaţi de împuşcături, se adunară pe coridor. O femeie îşi acoperi gura cu palma, înăbuşindu-şi probabil în ultima clipă un ţipăt de spaimă. Nu se mai auzea nici un zgomot. Era atîta tensiune în aer, încît ai fi putut s-o măsori cu un barometru. Matahala se răsuci, oprindu-şi privirea asu-

pra mea. Nu văzusem în viața mea atîta ură concentrată pe chipul unui om.

Cu o voce joasă, stinsă, îmi spuse :

— Trebuia să mă ucizi. De ce n-ai făcut-o ?

Apoi mă fixă cu ochii, ca și cum ar fi vrut să spună : „N-ai să mă oprești. Nimic nu mă poate opri. Nimic în afară de moarte." După aceea, se rostogoli și începu să se tîrască după pistol. Întinse brațul încercînd să-l apuce. Scoase un geamăt de durere. Știam că acum nu mai era în joc viața lui, ci a mea. Reușise să prindă cu degetele mînerul pistolului. Cineva din mulțime dădu un țipăt. I-am auzit apoi împrăștiindu-se în fugă în magazinele din apropiere.

— Lasă-l, am strigat eu, îndreptînd arma spre inima lui.

Fără să scoată vreun cuvînt, namila se rostogoli cu iuțeală, ridicînd revolverul spre mine, în poziție de tragere. Nu mai aveam de ales. Am apăsat pe trăgaci.

Ochii îi deveniră inexpresivi, pierduți undeva în gol. Se prăbuși pe spate, cu toată greutatea, trăgînd de două ori în sus, la întîmplare.

Din depărtare se auzeau sirenele ambulanței și ale poliției. Lumea începu să iasă din nou pe coridor, cu teamă. Cadavrul zăcea întins pe hol. M-am uitat la el. Coama imensă de păr negru aproape că îi inundase fața.

Există în lumea aceasta, gîndeam eu atunci, oameni care trăiesc jertfindu-i pe alții. Semnul violenței le stă scris pe chip. Probabil că i-ați observat printre noi. Aceste brute te amenință, te terorizează. Sînt gata să sară la bătaie pentru un fleac. Dacă sînt îmbrînciți la înghesuială, ripostează cu pumnii. Ai impresia că acești indivizi așteaptă de la tine să-ți ceri scuze numai pentru simplul fapt că exiști. În clipa cînd își dăduse duhul, în clipa cînd am zărit acea privire goală, expediată în neant, m-am gîndit la victimele sale. M-am gîndit la Doc Parker și la cei pe care nu-i cunoșteam, la nevinovații uciși prin violență de acest monstru.

Bătrînelul ieși șchiopătînd pe coridor. Era încă buimăcit după lovitura primită. Mi-am dat seama, văzîndu-i bărbia căzută și împietrită, că avea falca ruptă. Arătă

cu degetul spre cadavrul de pe jos, îngăimînd ceva, aproape de neînțeles. Am încercat să-i ghicesc intenția.

— Dacă e mort ?

Probabil că același lucru voia și el să mă întrebe, căci l-am văzut din nou dînd din cap și bîiguind. I-am răspuns:

— Da, e mort.

Apoi am adăugat :

— A avut trup de om și cap de taur.

JOHN L'HEUREUX

Născut în South Hadley, Massachusetts, la 26 octombrie 1934. Studii la Holy Cross College, la Boston College, 1963, la Woodstock College, 1967 și la Harvard University, 1967—1968. Specializări în psihologie, teologie și literatură engleză. Intră la iezuiți în 1954, hirotonisit preot în 1966, solicită în 1971 ieșirea din preoție. Studiază actoria la Academia Națională de Artă Teatrală. Interpretează diverse roluri pe scenă și la televiziune. Conduce revista *Atlantic Monthly,* 1968—1970. Predă literatura engleză și cursuri de creație literară la Tufts, Georgetown, Harvard, Stanford. În prezent, conduce Programul de creație literară organizat de Stanford University.

Scrie povestiri, poezie, roman. Publică frecvent în reviste precum *Atlantic, Harper's, Esquire, The New Yorker, Fiction, The Threepenny Review* și altele.

Volume de poezie : *Quick as Dandelions (Vremelnic ca puful păpădiei),* Doubleday, 1964 ; *Rubrics for a Revolution, (Sfaturi pentru revoluție),* Macmillan, 1967 ; *One Eye and a Measuring Rod (Ochiul și vergeaua),* Macmillan, 1968 ; *No Place for Hiding (Nici un loc sigur),* Doubleday, 1971.

Volume de povestiri : *Family Affairs (Probleme de familie),* Doubleday, 1974 ; *Desires (Dorințe),* Holt, Rinehart and Winston, 1981.

Romane : *Tight White Collar (Gulerul alb și scrobit),* Doubleday, 1972 ; *The Clang Birds (Păsări cloncănitoare),* Macmillan, 1972 ; *Jessica Fayer,* Macmillan, 1976 ; *A Woman Run Mad (O femeie nebună),* Viking, 1988.

Inclus în *The Best American Short Stories* cu povestirea *Clothing (Veşmîntul)* în 1985. Inclus în *Prize Stories : The O. Henry Awards* cu povestirile *The Priest's Wife (Soţia preotului)*, 1980, *Brief Life in California (Şedere scurtă în California)*, 1981 şi *Comedian (Comediantul)*, în 1986. Opera lui John L'Heureux a fost tradusă în rusă, japoneză, spaniolă, italiană şi maghiară.

Tight White Collar (Gulerul alb şi scrobit), 1972. Primul roman al lui John L'Heureux descrie preambulul unei opţiuni irevocabile. Personajul principal, preot iezuit, îşi rememorează experienţe din trecut pe parcursul unei singure zile. La sfîrşit, se hotărăşte să abandoneze preoţia. Cartea inaugurează o temă importantă în proza lui L'Heureux : imposibilitatea realizării vocaţiei ecleziastice. „Este portretul fidel, convingător, al unui erou care încearcă să se instaleze în rigorile sfinţeniei. El nu se poate dărui cerului, fiindcă este în aşa fel construit, încît nu se poate dărui nimănui" *(Library Journal)* *The Clang Birds (Păsări cloncănitoare)*, 1972, este un roman satiric. „De un comic fulminant, scăpărător de inteligent, romanul prezintă mişcarea protestatară iniţiată de cîţiva clerici romano-catolici." (Jonathan Yardley, în *Gainsboro Daily News)*. „O poveste despre oameni care încearcă să trăiască după normele absolute ale principialităţii. Mînaţi însă de ispitele erotismului, descrise atît de ironic şi subtil, protagoniştii naufragiază pînă la urmă în relativitatea şi haosul moral al societăţii contemporane." (Susan Braudy, în *The Village Voice)*
Family Affairs (Probleme de familie), 1974, îl impune pe L'Heureux în competiţia autorilor de proză scurtă. John Gardner elogiază cartea cu următoarele cuvinte : „John L'Heureux se instalează cu acest volum într-o magnifică opoziţie. Într-o epocă bîntuită de inovaţii tehnice şi demonstraţii de virtuozitate, L'Heureux îşi construieşte povestirile cu minuţia unui meşteşugar ; într-o epocă în care imaginaţia a luat-o razna, L'Heureux scrie, ca şi venerabilul Cehov, observînd, notînd fiecare detaliu. Un autor

înțelept, o înțelepciune atît de așezată, încît nici nu-i mai putem acorda o vîrstă."

Jessica Fayer, 1976, prezintă destinul unei femei confruntate cu violența marelui oraș american. „Eroina romanului, o femeie de șaptezeci și șase de ani, este jefuită și brutalizată în plină stradă. Incidentul îi prilejuiește lui Jessica Fayer o reîntoarcere în trecut. Orfană, crescută de călugărițe, apoi ea însăși călugăriță, cu o căsătorie nefericită, ezitînd între fidelitate și o altă iubire, eroina își analizează secvențele propriei biografii. Finalul cărții aduce împăcarea cu sine." *(The National Observer)* Pentru implicațiile sale morale, romanul a fost cotat „printre primele zece cărți publicate în Statele Unite după al doilea război mondial." *(The Wilson Quarterly*, 1976)

Desires (Dorințe), 1981, volum de povestiri care s-a bucurat de o primire extrem de favorabilă din partea criticii americane. „Povestiri cu efect de fabulă morală, de o ironie țesută foarte fin, scrise într-un stil dens, elegant, și pătrunzător în același timp. Lumea acestor povestiri este subjugată de o singură dorință : aspirația spre transcendent. Unele personaje încearcă s-o atingă printr-o experiență mistică. L'Heureux, în povestiri ca *Departures (Drumuri)* și *The Priest's Wife (Soția preotului)*, găsește o altă cale : arta." (Johanna Kaplan, în *The New York Times Book Review)* „Povestiri care solicită. Au o construcție savant întocmită. Autorul nu face nici un compromis la acest capitol. Cititorul nu are de ales : trebuie să accepte convenția propusă de L'Heureux. Însă odată depășit acest prag, cîtă desfătare ! Nu e o lectură ușoară. E totul. O operă de artă neobișnuită, dificilă, dar superbă." (Carolyn See, în *Los Angeles Time)* „Avem senzația că aceste povestiri ar putea fi reduse la o intrigă, viabilă desigur, însă ceea ce nu putem detecta cu precizie este forța emanată de ele, implicațiile nenumărate, ramificațiile de sensuri care se desprind din fiecare text în parte. Ne captivează, dar în același timp ne produc și un sentiment de neliniște, prin îngînarea atît de ciudată a unor detalii ale existenței umane. Viziunea lui L'Heureux este de o mare densitate,

e plină de poezie, într-un contur tăiat extrem de precis." (D. H. Peterson, în *Rawlings Times)*

La întrebarea „Care vi se par tendințele dominante la ora actuală în proza scurtă americană ?", John L'Heureux răspunde :

„Două curente sînt astăzi la modă în proza americană : minimalismul și triumfalismul confesiunii.

Minimalismul în literatură, așa cum apare astăzi în America, desemnează o lipsă de subiecte și teme, absența oricărei profunzimi, eliminarea povestirii în sine, a personajului, a oricărui episod revelator, semnificativ. Minimalismul folosește aluzia și sugestia pentru a contura experiențe care nu ating niciodată plinătatea. Se sugerează o lume, în loc să fie construită, cu mijloacele tradiționale ale prozei. Cînd spun minimalism *nu* mă refer la Carver, Beattie sau Robison, care sînt socotiți, în mod greșit, minimaliști. Mă refer în schimb la Amy Hempel și Lorrie Moore și la alți scriitori asemănători.

Triumfalismul confesiunii, deși nu este cel mai fericit termen, se referă la proza scrisă de tinerii care afișează un ton superficial, sofisticat, caustic. Subiectele lor aparțin unei generații călăuzite în exclusivitate de hedonism. Personajele descrise de ei nu cunosc alte valori în afară de erotism, senzații tari, evaziune și bani. Acești scriitori — Jay MacInerny, Brett Easton Ellis sau Tama Janowitz — descriu o lume a falimentului moral, un oraș infernal, un oraș al morții. Cele două curente nu inovează nimic în planul imaginarului. Dimpotrivă, ele utilizează un naturalism depășit, un realism degradat. Sînt, bineînțeles, mode efemere." *(text inedit)*

Povestirea *Departures (Drumuri)* a apărut inițial în revista *The New Yorker.* Pentru traducere s-a folosit textul din volumul *Matters of Life and Death : New American Stories,* edited by Tobias Wolff, Wampeter Press, 1983.

DRUMURI

Preotul sosește cu trenul. De fapt, nu este preot, fiindcă are numai douăzeci și cinci de ani și n-a terminat încă seminarul ; poartă însă guler alb în jurul gîtului și toată lumea îl crede preot, chiar și el. Au trecut șase ani de cînd n-a mai fost acasă la părinți. S-au mai văzut, desigur, la seminar, niciodată însă acasă, și de aceea acum are emoții.

Pe partea cealaltă a culoarului stă un cuplu care dă semne de agitație. Pe măsură ce trenul intră în gară, febrilitatea, indignarea lor alunecă în isterie. Nu vorbesc decît despre un singur lucru, că amîndoi au fost la un pas de moarte. „Puteau să ne omoare", zice ea cu o voce stridentă, afectată. „Îngrozitor ! Am fost la un pas de moarte".

Pare că discută cu soțul ei, însă ceea ce spune este adresat preotului, și perechii din fața preotului, și celorlalți din vagon. Privirea ei este cenușie, amorfă. Printre cuvinte strecoară cîte un icnet, cîte un țipăt, în timp ce bărbatul ei, cu o privire la fel de opacă, încremenită, susură : „Așa e, așa e", opintindu-se cu o valiză vișinie, din material plastic. Înaintează amîndoi pe culoar, încet, anevoios, exclamînd, copleșiți și mîndri că au fost atît de aproape de moarte.

Preotul așteaptă. N-are chef să fie lîngă cei doi bezmetici cînd se va întîlni cu părinții săi. Pentru el va fi un moment deosebit, pe care îl dorește perfect. Cei șase ani de seminar i-au răpit ușurința de-a ieși în lume. Nu mai suportă gălăgia, vulgaritatea, insolența vocilor. Impulsurile se revarsă din oameni și urlă, violența explodează pretutindeni, în fiecare ins, pe stradă, în gară, în tren.

Oamenii molfăie gumă. Rîgîie. Se îmbulzesc. Cîtă neobrăzare ostentativă, e revoltător. La seminar nu există pulsaţii, brutalitate, aroganţă. Cel puţin, nu vizibil. Fiecare păstrează pentru el ce simte.

Preotul rămîne nemişcat pe locul său aşteptînd ca cei doi isterici să coboare din vagon. Apoi se ridică, îşi învăluie faţa într-un zîmbet — într-o jumătate de zîmbet —, se aranjează înainte de a-şi vedea părinţii. Coborînd scara abruptă de oţel, îşi dă seama că lumea de pe peron stă cu privirile aţintite spre uşa vagonului. Adică spre el ? Aşteaptă pe cineva, firește, de aceea au venit. O femeie scoate un ţipăt scurt. Preotul se întoarce, gîndindu-se că ar putea s-o ajute, gîndindu-se la Anna Karenina, prăbuşită sub roţile trenului. A fost numai un ţipăt de bucurie provocat de apariţia unui băieţel, fiul ei probabil. „Billy", strigă ea, „Billy, scumpul meu Billy", şi îl îmbrăţişează, şi îl sărută, scoţînd un nou ţipăt. Băieţelul pare jenat, iar el, preotul, nu mai puţin jenat, se îndepărtează. Mama şi fiul, gîndeşte el. Ce parodie ! Pe părinţi urmează să-i întîlnească, aranjase acest lucru dinainte, în sala de aşteptare, pe partea de răsărit a gării. Se pierde în mulţimea care alunecă spre scări. Zăreşte în faţa lui, nu departe, un alt preot, de o vîrstă cu el, un individ atletic, roşcovan. Musteşte de sănătate, îşi zise el, ce fericire. Cînd ajung la capătul scărilor, o femeie se repede la preotul roşcovan şi-l îmbrăţişează de cîteva ori, în vreme ce un bărbat, tatăl său, bineînţeles, roşcovan şi el, îl bate cu palma pe spate. „Părinte Joe", îi spun ei, deşi, după cum arată, după vîrstă, ar trebui să fie copilul lor. Femeia îşi strecoară mîna sub braţul părintelui Joe, se sprijină pe el, pe fiul ei, singura ei avere.

Ceva îl stînjeneşte acum. Se aude strigat. Cineva îi atinge braţul. E perechea din tren, cei cu tărăboiul, între timp isterizaţi, complet isterizaţi. Trag de el, a devenit o rugăminte agasantă, ca să povestească unei alte perechi din apropiere tot ce se petrecuse în tren. Mulţimea se îngroaşă în jurul lor, în timp ce preotul îşi mută privirea de la unul la altul, nedumerit. Nu înţelege ce i se spune. Vrea numai să scape din această îmbulzeală. Şi parcă atunci, peste şirul de capete, o zăreşte pe mama sa, o

vede zîmbind, iar ceva mai în spate, pe tatăl său, care zîmbește și el, sprijinindu-și mîinile pe umerii ei. O imagine a ordinii în acest haos. Femeia din tren îl smucește de mînecă, dar el se desprinde, trecînd de-a dreptul, orbește, prin grămada de oameni, spre mama și tatăl său. Da, își zice preotul, am să transform haosul în ordine.

Mama are o frumusețe senină. Va mai trăi încă cincisprezece ani după această întîlnire. Îi zîmbește, ieșindu-i în cale, într-un fel pe care nu-l va putea uita niciodată. Noaptea, uneori, se trezește cu amintirea acestei imagini, cu înfățișarea, cu gesturile ei. Pentru că ea, apropiindu-se să-l îmbrățișeze, să-l sărute, este oprită cu un zîmbet distant, al stăpînirii de sine. „Te voi săruta numai pe obraz", sînt vorbele lui, „Să nu mă atingi. Pe urmă dau mîna cu tata și ieșim din vînzoleala asta", se apleacă, acum el, s-o sărute pe obraz, mișcarea încremenește însă în aer, căci ea s-a tras într-o parte, ferindu-se. Se albise la față. Tot ce-ar fi putut să-i spună se dizolvase în privirea ei înspăimîntată.

Tatăl preotului e mort de cinci ani. Acum preotul veghează la patul mamei. Trage să moară. Au trecut cincisprezece ani de la întîlnirea lor. În gară, cînd încercase să-l sărute, el o respinsese. Acum e bolnavă. Are Parkinson. Tratamentul cu dopamină nu mai ajută la nimic. S-a gîrbovit, îi tremură mîinile, îi curg balele. Nu se mai controlează, face pe ea. Nu Parkinsonul o ucide, preotul aflase acest lucru de la medici, nu Parkinsonul, ci un cancer. Preotul e obligat să se gîndească la moarte, destul de des, și la lucrurile care ne curmă viața. Are patruzeci de ani, a vegheat mulți muribunzi pînă acum și, cum era de așteptat, moartea a devenit, după ce fusese un spectacol al agoniei, un lucru extrem de agasant, extrem de anost. O veghează de cîteva luni, o oră, două pe zi, căci ea trăiește, încă trăiește.

E mai mult inconștientă. Sau aproape conștientă. Nici el nu-și dă seama. Uneori se întoarce spre el să-i vorbească, și atunci preotul descoperă în cuvintele ei exact gîndurile lui. Își derula în minte — să fi fost cu o lună în urmă — moartea subită a tatălui său. Un infarct, fără

chinuri, totul se petrecuse fulgerător, întocmai cum şi-ar fi dorit dacă i s-ar fi dat, bineînţeles, vreodată şansa să-şi aleagă singur moartea. „Tata a murit frumos", îi spuse ea, iar preotul, nedumerit, se aplecă deasupra patului. O crezuse în stare de inconştienţă. „Tata ?", întrebă el. „A murit aşa cum şi-ar fi dorit", spuse ea. „Da", încuviinţă el. „Şi eu mă gîndeam tot la el." Ea oftă, dădu din cap şi o lacrimă se ivi în colţul ochiului. „Ce s-a întîmplat ?" întrebă el. „Dar, nu cum aş fi dorit eu", spuse ea. Văicăreala e un lucru inutil, dezgustător, preotul ar fi vrut s-o spună, dar tăcu. Îşi muşcă buza şi spuse : „Încearcă să dormi, mamă."

A trecut o săptămînă, poate mai mult. Se gîndeşte acum la părinţi, la mama şi la tatăl său, la cei care îi dăruiseră totul, fără a primi nimic în schimb. Ea zace în pat, cu ochii închişi. Are faţa acoperită de sudoare. El o priveşte, ştie că ar trebui să ude un prosop, să i-l pună pe frunte. Înainte de a apuca prosopul, o aude însă spunînd : „Ne-ai oferit totul." Şi ceea ce nu mai poate fi rostit rămîne în privirea ei, sugrumat.

E o coincidenţă care se repetă de mai multe ori. Probabil gîndesc amîndoi acelaşi lucru, fiindcă stau în aceeaşi încăpere unul lîngă celălalt, iar el, mai lucid, o influenţează. Nu, exclus. Veghează în continuare la patul ei. Îi citeşte din Shakespeare — doctoratul în engleză s-a apropiat între timp —, îi aranjează pernele, îi şterge fruntea, şi uneori vorbeşte cu ea. Sfîrşitul este atît de aproape, e o chestiune de zile. Dozele au fost mărite. Calmantele sînt atît de puternice, încît îi dau o stare de somnolenţă permanentă. El o veghează.

Mama preotului continuă să trăiască, deşi preotul îi aşteaptă moartea. Durerile sînt îngrozitoare, moartea a devenit necesară. Suferinţă interminabilă, de nesuportat. Ea continuă totuşi să trăiască.

În sfîrşit, îşi dă sufletul. Înainte de a muri, deschide ochii şi-i vorbeşte, sînt ultimele ei cuvinte. În mintea lui revine momentul acela, trenul intrînd în gară, el încercînd să transforme haosul în ordine şi năruind totul într-o secundă, „nu mă atinge", îi şoptise el, şi ea îşi ferise faţa. Îl urmăreşte acest moment, l-a urmărit toată ziua. Ea

deshide ochii, e descumpănită, anihilată de calmante, se uită la el şi-i spune : „Nu te teme. N-am să te sărut la venire, n-am să te ating." „Nu !", este strigătul preotului, un strigăt ascuţit. „Nu, mamă." Se apleacă deasupra patului s-o sărute, dar în aceeaşi clipă ea se răsuceşte într-o parte şi spune : „Am să fiu cuminte, promit. Am să fiu cuminte", şi, horcăind, întoarsă cu spatele la el, este ultima ei suflare, murmură încă o dată. „Promit."

Aceeaşi zi. Mereu aceeaşi zi. Doar că acum şi-o aminteşte altfel. Preotul este în tren, cursa Boston-Springfield, o călătorie de trei ore. De fapt, nu este preot, fiindcă nu are decît douăzeci şi cinci de ani şi n-a terminat încă seminarul, dar el se consideră preot, şi părinţii la fel. Tatăl său mai are de trăit zece ani. Mama încă cincisprezece. Vor apuca să-l vadă hirotonisit.

Trenul se urneşte din staţie. Preotul începe să citească o carte. Sartre. *L'existentialisme est un humanisme.* O carte monotonă. Merge, totuşi. Existenţialismul e un lucru interesant. Ca şi umanismul, de altfel. Dar monotonia e inevitabilă. O porţi cu tine cum ai lua geamantanul la drum. A citit o jumătate de pagină. Îşi dă seama că rîndurile îi fug prin faţa ochilor. N-a priceput nimic. Ceva îl neliniştеşte. Ce anume ? Nu ştie. Poate că senzaţia asta îl urmărea de cînd se urcase în tren. Oamenii aceia care se îmbrînceau, bătrîna care molfăia gumă lîngă el, vlăjganul care îi rîgîise în ceafă. Poate că era din pricina lor, deşi acum i se păreau nişte amănunte îndepărtate, minore. Se îmbulzeau, iar locurile în vagon erau goale. Ce absurditate.

Uşa dintre vagoane se deschide şi o pereche între două vîrste îşi face apariţia. Ea cară două sacoşe, una plină de cadouri învelite în staniol, cealaltă îndesată cu lucruri pe care preotul nu le poate zări, fiindcă deasupra lor e un pulover. Bărbatul tîrăşte după el un geamantan enorm, vişiniu, de care se izbeşte cu piciorul la fiecare mişcare. E zăpuşeală. Amîndoi sînt transpiraţi leoarcă.

„Ce părere ai, e bine aici ?" întreabă ea, arătînd spre locul din faţa preotului. Observîndu-l însă pe acesta, se răzgîndeşte şi spune : „Nu, dincolo-i mai bine", şi se trage

un pas înapoi, ciocnindu-se de bărbatul ei, care scapă geamantanul din mînă şi trage o înjurătură printre dinţi. „Aici", repetă ea. „Da, aici e bine. E mai bine pe partea asta. E foarte bine. Stai jos, Freddie. Nu, lasă-mă pe mine la fereastră." Fără să rostească vreun cuvînt, bărbatul se opinteşte şi urcă sacoşele în plasa de deasupra banchetei. „Ia-o şi pe asta", zice ea, împingîndu-i sacoşa cu cadouri. „Sau nu, pe asta o ţin la picioare", zice ea şi o trage imediat înapoi. În fine, s-au aşezat. Preotul îi urmăreşte de pe bancheta sa, care se află de partea cealaltă a culoarului, un loc mai în spate. Se uită la ei. Simte acru în gură, nu ştie de ce, şi-ar vrea să scuipe.

Înainte fusese neliniştit. Acum este agasat. Poate că s-a enervat singur. Deschide din nou cartea. Nu e un simplu seminarist. E un seminarist iezuit. Are obligaţii faţă de teologie. Şi faţă de cultură. Citeşte încă două pagini şi-şi dă seama că faţă de Sartre n-are nici un fel de obligaţii. În consecinţă, pune cartea în valiză. Va medita, s-a hotărît. Iezuiţii meditează. Cel puţin o oră pe zi. De obicei îşi aleg un eveniment din viaţa lui Hristos şi meditează asupra lui, zilnic. Fără excepţie. La fel făcuse şi el. Medita. Meditase şi la infirmerie cînd a fost internat, o săptămînă întreagă, cu 39 de grade.

Meditaţia aceea fusese de fapt o experienţă mistică. Momentul răstignirii. Asupra lui se concentrase. Zăcea în pat, cu febră. Îi văzu pe soldaţi cum înfig piroanele în încheieturile condamnatului, cum ridică apoi crucea masivă pînă la înălţimea potrivită, cum o proptesc cu baza într-o crestătură din stîncă. Se auzi un geamăt. Apoi, văzu cămaşa albă, fără cusături, smulsă de soldaţi de pe trupul răstignitului şi aruncată la poalele crucii, murdară de sînge. După aceea se lăsă bezna. Adormise probabil, şi după ce se deşteptă, încercă să vadă din nou cămaşa albă aruncată la poalele crucii. N-a mai izbutit. Nu zărea decît spatele lat al soldatului, iar de auzit nu auzea decît zornăitul zarurilor. După ce soldatul se urni într-o parte, îi văzu şi pe ceilalţi trei. Dădeau cu zarul, pe rînd. Jucau pe cămaşa şi sandalele răstignitului. Unul din ei ridică zarurile în pumn şi le întinse preotului. I le oferea, deschisese palma, iar ceilalţi se uitau la el aşteptînd, şi atunci preotul

întinse brațul, cu teamă, cu o încetineală prudentă, și le apucă. Pe urmă le strînse în pumn.

Febra a durat trei zile. De un singur lucru își mai aduce aminte : că a ținut în mînă zarurile acelea tot timpul. E o meditație care îl obsedează. Poate și fiindcă o poate retrăi în orice clipă. Chiar și acum, deși nu știe dacă are vreun motiv s-o facă. Se gîndește la ea nu fiindcă ar dori să simtă ceva anume — sentimentele nu pot fi legate de nimic, în nici un fel —, ci mai degrabă pentru că astfel și le estompează, explicîndu-și mai bine de ce a ales acest drum, de ce s-a făcut preot.

Era încă în școală, cînd, într-o zi, băiatul cu care împărțea camera i-a spus : „Știu că ești catolic. Și mai știu că cel mai înțelept lucru pentru un catolic este să se preoțească. N-ar trebui să faci și tu la fel ?" Rîsese satisfăcut, știind că lovitura lui nimerise în plin. „Ești inteligent, nu te ții de prostii, nu bei. La urma urmei, de ce nu te-ai face preot ? Vreau să zic, nu simți această chemare ?" Se gîndise să se facă preot. Era chiar o dorință. Îi fusese însă teamă să ceară un semn, o încredințare. Cuvintele acelui băiat fuseseră un fel de semn, fără a fi o intervenție miraculoasă. Un argument al rațiunii, nimic mai mult. Nu un fulger căzut din cer, își zicea el, ci o ușă trîntită. Atît. Iar meditația din infirmerie părea o confirmare a acestui semn.

Preotul deschise ochii. Trenul se oprise pentru cîteva clipe. Alți oameni urcară. Acum trenul se îndepărtează din nou de peron. Sînt undeva lîngă Worcester. Preotul se uită pe fereastră. Zărește un deal acoperit de iarbă și trei copii făcînd cu mîna. De partea cealaltă a intervalului, femeia scotocește în sacoșă. E foarte absorbită. Bărbatul a dispărut. A plecat după apă, la capătul vagonului. Trenul trece acum pe lîngă dealul cu copii. Preotul le face cu mîna, dar nu primește nici un răspuns. Copiii dau cu pietre în tren, prea încet însă pentru a-și atinge ținta. Pînă la urmă o piatră lovește geamul de lîngă femeia cu sacoșele. Un zgomot, un șuierat. Pe fereastră se ivește brusc un punct mic, de mărimea unei monede de cinci cenți, care se desface lent într-o pată strălucitoare, cu nervuri argintii. Preotul e gata să intervină. Nu e cazul

însă. În ciuda bufniturii, femeia scotocește mai departe în sacoșă, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Cei din jurul ei dorm. Alții citesc. Sînt foarte concentrați, n-au auzit nimic. Geamul spart. Nu l-a observat nimeni. În afară de el.

Bărbatul se întoarce cu o ceașcă de apă în mînă. Femeia bea. Privesc amîndoi pe fereastră, liniștiți. „Fereastra asta așa a fost înainte ?" întreabă el. „Firește", răspunde ea, și în aceeași clipă se apropie de geam și îl studiază mai atent. „Deși... nu sînt sigură", zice ea și, punînd degetul pe punctul alb, începe să-l plimbe peste crăpăturile care se întind spre marginile ferestrei... „L-o fi spart cineva", zice ea. „Cu o piatră. Trebuie că a aruncat cu o piatră", adaugă el și se reazemă de spetează, comod. „Nu cumva s-o fi spart cînd stăteam eu aici ? Dacă se făcea țăndări ? Un ciob era suficient ca să mă...", zice ea. „Au dat cu o piatră", repetă el. „Dacă spărgeau geamul ? Dacă mă loveau ?" întreabă ea. „Un glonț ar fi putut să mă...".

Femeia s-a înfierbîntat. Se apleacă spre perechea din fața lor. „Dumneavoastră ați văzut ce s-a întîmplat ? Fereastra de lîngă mine s-a spart." Dar ei n-au observat nimic. Femeia se întoarce atunci spre individul care stă pe partea cealaltă a intervalului, apoi spre perechea din fața lui, și, la urmă, spre locurile goale din spatele lor. Nimeni nu văzuse nimic. Cînd controlorul apare în vagon, ea îi face semn, strigînd : „Uitați-vă aici. S-a întîmplat un accident. Cineva a spart geamul de lîngă mine."

Controlorul se uită la fereastră, apoi la femeie, pe urmă, din nou la fereastră. „Cum adică ?", întreabă el, așteptînd o explicație de la oamenii din fața femeii sau de la ceilalți. Se uită și la preot. Preotul povestește : „Un băiețel a aruncat cu o piatră și a spart fereastra." „Vedeți ? V-am spus eu ?" intervine femeia și, întorcîndu-se spre preot, spune : „Deci c-o piatră a dat. Iar eu stăteam aici, pe locul acesta ? Chiar lîngă fereastră ?" „Da", răspunde preotul. „Puteau să mă omoare", se adresează ea controlorului. „Ați auzit ce-a spus părintele ? Nici pe el nu-l credeți ? Dacă era un glonț ?" „Puștii dracului", zice controlorul și pleacă mai departe pe interval. „Freddie,

am fost la un pas de moarte", zice ea, şi de aici încolo, pînă la Springfield, va fi tot mai agitată.

Pe preot îl apucă greaţa. Haos în lume, haos în gîndire. Nici o speranţă. Se uită la această pereche de isterici. Monotonia vieţilor fără sens. E deprimant, e scîrbos. Şi pasiunile, şi violenţa. Simple exhibiţii.

Trenul ajunge la Springfield. Preotul aşteaptă ca perechea gălăgioasă să coboare din tren. Nu vrea să fie în preajma lor cînd se va întîlni cu părinţii. Se dă jos pe peron. Aude strigătul unei femei. O mamă îşi îmbrăţişează copilul. Vede un preot gras, roşcovan. E gălăgie. Vulgaritate pretutindeni. Cineva îl sîcîie. E perechea din tren. Încearcă să-l tragă într-un grup adunat în jurul lor. „Părintele a văzut totul", zice ea. „Părintele, îl vedeţi ? El poate să spună ce s-a întîmplat. Datorită lui sîntem acum aici." Preotul nu-i mai aude cuvintele. O zărise, dincolo de mulţimea de capete, pe mama sa, ea care era de o frumuseţe atît de senină, zîmbind, şi pe tatăl său, în spatele ei. Ea mai are de trăit încă cincisprezece ani. Amîndoi vor apuca să-l vadă hirotonisit. Adică să-l vadă realizat. Se apropie de ei, îşi dă seama unde se află, că este într-o mulţime, într-un haos unde nu poate exista decît un cerc restrîns de ordine. Şi, de aceea, cînd mama deschide braţele să-l îmbrăţişeze, el îi spune : „Te voi săruta numai pe obraz. Să nu mă atingi. Pe urmă..." Dar ea întorsese deja capul.

Preotul vine cu trenul de la New York la Boston. O călătorie de cinci ore. Au trecut mulţi ani de cînd a devenit preot. Un preot bun. După părerea lui. De fapt ce înseamnă „bun" ?, se întreabă el. Nu ştie, îşi dă seama că nu ştie, că de fapt nu-i pasă. Să poţi trage anumite concluzii, iată singurul lucru care i-a mai rămas. Gîndurile şi speranţele. E destul. A împlinit cincizeci şi cinci de ani. Mai are de trăit încă cincisprezece. Moartea nu-l preocupă. E un subiect care nu-l interesează.

Preotul vine de la New York. A fost la priveghiul mătuşii sale, ultima rudă pe care o mai avea. O despărţire, una definitivă, în care se regăseşte, fără să ştie de ce.

N-a avut timp să facă slujba de înmormîntare. Mătuşa murise în vinerea mare, iar înmormîntarea ar fi avut loc tocmai luni. Preotul se întoarce deci la Boston, unde îl aşteaptă Vigilia Pascală. A doua zi, firește, Liturghia Învierii. Straşnic ! Ce reacţii necuviincioase are. Sau poate e numai o formă de acomodare la absurdul existenţei, o expresie a amărăciunii, a suferinţei. N-are importanţă. Peste puţin timp va fi la Boston. O să ajungă acasă, o să tragă o duşcă de whisky şi pe urmă o să stea cîteva ore în pat, ca să-şi refacă puterile înaintea slujbei.

Călătoriile cu trenul nu-l mai incomodează. Oamenii care molfăie gumă, care se îmbulzesc, care se bruschează pentru orice fleac. Nu-i vede, nu se sinchiseşte de ei. Ce poţi face ? Viaţa trebuie s-o iei aşa cum e. Şi pe oameni, la fel.

S-a apucat de băutură, dar nu-i nici o problemă, îşi spune el. Poate că ar fi devenit o problemă dacă nu s-ar fi înscris la doctorat, pe la patruzeci de ani. S-a stabilizat oarecum. I se pare mai firesc, mai uman să predea engleza decît teologia. Sînt destui preoţi care ajung la patruzeci de ani resemnaţi, împăcaţi cu ideea că nu vor realiza nimic. Îi cunoaşte foarte bine. Le ştie supapele. Unii se combină cu asistenta medicală a şcolii şi o şterg. Alţii cu mamele elevilor. Sau se apucă de băutură. E un refugiu. Ar fi fost şi pentru el. Sau poate chiar este. N-o să ajungă niciodată aici. Ştie să se ferească. E precaut. Deocamdată. Bea o sticlă de whisky pe săptămînă. Nici o picătură mai mult, chiar dacă rămîne în pană după primele două zile. Mai bea cînd merge într-o vizită, nu refuză, în fond este sticla gazdei, nu a lui. Este ceea ce se numeşte o convenţie socială, deci cu totul altceva. Un mod fericit de a-ţi găsi echilibrul. Fără regrete, gîndeşte el.

Trenul intră în gară. Preotul îşi face loc spre uşa vagonului. Vrea să coboare cît mai repede şi să ajungă acasă. O femeie strigă, e încîntată că-şi revede băieţelul pe peron. Dar el n-o aude. Nu vede izbucnirile de violenţă, de frustrare, de bucurie. Nu simte nici măcar mirosul stătut de mucuri şi urină. Cu capul în jos, se îndreaptă spre sala de aşteptare, spre staţia de taxiuri. Lăsaţi morţii să-şi îngroape morţii ! Îi venea în minte acest gînd de

cîte ori trecea prin astfel de locuri deprimante. Acum însă nu se mai gîndește la nimic. Un preot care a renunțat la lume. E vorba de el, firește.

A ajuns acasă. O cameră înghesuită. Își toarnă whisky. Un pahar. Îl dă pe gît, repede. S-a așezat în fața oglinzii înalte. Se răcorește cu apă pe față. E un prilej de a-și urmări ridurile, cutele. Prea multă mîncare, prea multă băutură. E cazul să mai dea jos cîteva kilograme. Se îmbracă cu pijamaua galbenă. Întoarce ceasul. Mai are patru ore. După aceea va îmbrăca veșmintele pentru liturghia de Paști. Se întinde în pat. Închide ochii. E timpul să adoarmă. Dar nu poate. Sînt prea aproape de el drumul la New York, mătușa, priveghiul, trenul spre Boston. Toate i se perindă prin minte. Se simte mulțumit, și tocmai pentru că se simte mulțumit are un sentiment de vinovăție. Trecuseră, și drumul, monotonie apăsătoare, și priveghiul, mutre antipatice, trecuseră. Bine că se terminase, gîndi el. Orice sfîrșit e bun. Și totuși ce înseamnă „bun" ? Important, pentru el, este că se *simte* mulțumit. Adică bine.

Preotul se trezește dintr-un coșmar. Îl doare capul. Abia mai respiră. Tremură. Încearcă să-și amintească ce visase, dar nu reușește. S-a făcut tîrziu. Se aruncă sub duș, e grăbit, se bărbierește, se îmbracă, gîndurile însă îl duc înapoi, înapoi la vis, la un vis pe care nu reușește să și-l amintească. Probabil că e iarăși cel cu soldatul. Îl visează uneori, îl vede urnindu-se greu, descoperindu-i pe ceilalți, pe cei care dau cu zarurile, răpăitul lor se aude clar, și, de fiecare dată, ultimul apucă zarurile și i le întinde lui, preotului, și atunci el le prinde în mînă, le strînge în pumn, dar cînd se uită în jos și parcă acest lucru nu-l mai visase pînă atunci, acest lucru îngrozitor, vede o șuviță de sînge prelingîndu-i-se printre degete. Întotdeauna după acest moment se trezește. Meditația pe care o retrăise cîndva și care îi adusese un soi de consolare abstractă s-a transformat în vis, în coșmar. Și totuși nu avusese acest vis, ci altul... pe care nu reușește să și-l amintească.

Preotul s-a îmbrăcat. Rostește o scurtă rugăciune înainte de a conduce procesiunea din spatele capelei. Vigilia

Pascală are un ritual lung şi complicat. Îşi rememorează secvenţele principale în minte. Mai ales aprinderea focului, operaţiune delicată, toate lumînările fiind în clipa aceea stinse. Va trebui să orbecăie cu amnarul în mînă. După aceea binecuvîntarea focului, binecuvîntarea lumînării pascale şi, în fine, procesiunea solemnă. Trebuie să cînte tare, altfel vocea sa firavă nu va fi auzită. Apoi, lecturile. Apoi, binecuvîntarea agheasmei... Moartea prin înec, îşi spune el, şi pentru o clipă îşi aminteşte de *Ţara pustie*. Recapitulează mai departe. Urmează botezul — înaintea lui va trebui să verifice numele copilului — şi litania, iar la miezul nopţii, în fine, liturghia. Foc şi apă. Moarte prin foc, moarte prin apă. Lumină în întuneric. Apa naşterii din nou. Un simbolism atît de vechi, fundamental, încît e cu neputinţă să nu susţină o realitate, gîndeşte el.

Ceremonia a început. Preotul stă sub portal înconjurat de întreaga comunitate. Lumînările din capelă au fost stinse. Chiar şi cea de deasupra uşii. E întuneric peste tot. Cei din jurul lui, fără excepţie, aşteaptă un singur lucru. Ca el să scapere amnarul şi să aprindă scînteia, cea care va birui întunericul. Loveşte pietrele amnarului, le freacă, parcă zadarnic însă. Se teme că nu va reuşi niciodată să-l aprindă, şi o dată cu acest gînd apare un sclipet, un rotocol de lumină, cît un punct, flacăra izbucneşte şi se înşurubează în căuşul strîmt de ceară. Cu această lumînare în mînă preotul începe binecuvîntarea focului.

„Domnul să fie cu voi", rosteşte el, iar credincioşii răspund „Şi cu duhul tău." Respiră uşurat. Restul rugăciunii îl ştie pe de rost. Se uită drept în flacără şi rosteşte binecuvîntarea. „Să ne rugăm. O, Doamne, prin Fiul Tău Isus Hristos, Tu ai revărsat lumina slavei Tale asupra credincioşilor Tăi. Sfinţeşte..."

E clipa în care din conturul flăcării se dezlipeşte coşmarul. Acum şi-l aminteşte. Soldatul întors cu spatele, zarurile răpăind şi spatele acela urnindu-se, descoperind imaginea cuiva, cei trei au dispărut, în locul lor se află mama sa, preotul o vede, broboanele îi strălucesc pe faţă, are braţul întins spre el, dar nu-l priveşte, stă cu capul

într-o parte, iar printre degete i se prelinge sînge, din zarurile oarbe.

„Sfinţeşte...", spune preotul încă o dată, pregătindu-se să ridice braţul. Sosise clipa binecuvîntării. A împietrit parcă, nu se mai poate mişca, priveşte doar într-un singur punct, în conturul flăcării. „Sfinţeşte...", spune el iarăşi cu privirea agăţată în acelaşi punct, nemişcat.

„Sfinţeşte..."

Cuvintele răsună prelung în întuneric, iar flacăra se mai zbate o dată înainte ca preotul să întindă braţele şi, cu o singură mişcare, s-o sugrume.

JACK MATTHEWS

S-a născut la 22 iulie 1925 în Columbus, Ohio. Studiază la Ohio State University (licența în engleză și greaca veche, 1949). Profesor asociat la Urbana College, Ohio, 1959—1962 ; profesor de engleză la același colegiu, 1961—1964. Profesor la Ohio University, Athens, din 1964. Profesor emerit din 1977. În prezent locuiește în Athens, Ohio.

Scrie poezie, povestiri, romane, critică, eseu. Colaborează la reviste precum *Yale Review, Sewanee Review, Georgia Review, Southern Review, Epoch, College English, Commonweal, Southern Humanities Review, Nation, The Malahat Review, Michigan Quarterly Review, The New York Times, The New Republic, The National Review, Poetry, The Kenyon Review* și altele.

Volume de poezie : *An Almanac for Twilight (Un almanah pentru amurg)*, University of North Carolina Press, 1966 ; *Private Landscapes (Priveliști intime)*, Duane Schneider Press, 1975.

Volume de povestiri : *Bitter Knowledge (Cunoaștere amară)*, Scribner, 1964 ; *Tales of the Ohio Land (Povești din Ohio)*, Ohio Historical Society, 1980 ; *Dubious Persuasions (Convingeri îndoielnice)*, The Johns Hopkins University Press, 1981 (volum tradus în limba spaniolă) ; *Crazy Women (Femei nebune)*, The Johns Hopkins University Press, 1985 ; *Ghostly Populations (Ființe fantomatice)*, The Johns Hopkins University Press, 1986.

Romane : *Hanger Stout, Awake ! (Hanger Stout, trezește-te !)*, Harcourt Brace, 1967 (după acest roman s-au făcut pînă acum patru scenarii de film) ; *Beyond the Bridge*

(Dincolo de pod), Harcourt, Brace, 1970 ; *The Tale of Asa Bean (Povestea lui Asa Bean)*, Harcourt, Brace 1971 ; *The Charisma Campaigns (Campanii cu har)*, Harcourt, Brace, 1972 (propus pentru Premiul Național al Cărții în 1972) ; *Pictures of the Journey Back (Priveliști de pe drumul înapoi)*, Harcourt, Brace, 1973 ; *Sassafras*, Houghton Mifflin, 1983 (dramatizat de Lynn Wells în 1987).

Carte de eseuri : *Booking in the Heartland (Incursiune în miezul ținutului)*, The Johns Hopkins University Press, 1985.

Alte cărți cu caracter didactic : *The Writer's Signature (Semnătura autorului)*, Scott, Foresman, 1972 ; *Archetypal Themes in the Modern Story (Teme arhetipale în povestirea modernă)*, St. Martin's, 1973 ; *Collecting Rare Books for Pleasure and Profit (Colecții de cărți rare : plăcere și profit)*, Putnam, 1977.

Inclus în antologiile *The Best American Short Stories* în 1970 și 1975 și în *Prize Stories : The O. Henry Awards* în 1972 și 1981. Primește bursa Guggenheim pentru creație literară în 1974—1975. Membru al Societății *Phi Beta Kappa*.

Hanger Stout, Awake ! (Hanger Stout, trezește-te !), 1967. Primul roman are ca personaj principal pe Clyde Stout, poreclit și „Hanger". Eroul își narează experiențele din trecut pe un ton de o incredibilă naivitate. „Cartea exprimă clasica înfruntare dintre inocență și forțele răului. Stout rămîne, ca personaj, neafectat de tentațiile vieții moderne, preocuparea lui de căpătîi fiind cum să trăiască cît mai firesc." *(Dictionary of Literary Biography)*

Beyond the Bridge (Dincolo de pod), 1970, pleacă de la un fapt real : prăbușirea podului de pe rîul Ohio în timpul unei furtuni în 1967. Neil, supraviețuitor al acestei catastrofe, își descrie viața într-un jurnal. „Neil este convins că i s-a oferit o șansă : să-și ia în serios vechile responsabilități și să înceapă o altă viață. O asemenea ruptură cu trecutul implică însă un mare efort, pe care Jack Mat-

thews îl descrie prin vocea angoasată a naratorului." (Stanley W. Lindberg, în *Contemporary Novelists)*

The Charisma Campaigns (Campaniile cu har), 1972, este povestea unui vînzător de maşini dintr-un orăşel modest de provincie. Matthews opune şi în acest roman tendinţele conservatoare, inerţia împăciuitoare a individului onest şi naiv reţetelor agresive lansate de viaţa modernă care promit succesul facil şi grabnic în orice domeniu.

Dubious Persuasions (Convingeri îndoielnice), 1981, cuprinde şaptesprezece povestiri, care configurează teritoriile labile ale psihicului uman. Portretele ating uneori cotele grotescului, ca în povestirea *No More Babies (Nu mai vreau copii),* în care eroina rosteşte o incantaţie a disperării. Alteori umorul este vitalizant, mai ales cînd surprinde contrastul dintre iluziile protagoniştilor şi realitate, ca în povestirea *Irma, the Good Sport (Irma, calul de bătaie),* în care o coafeză constată că idolul ei nu este decît un pitic dizgraţios şi alcoolic. „Matthews păstrează faţă de personajele sale o distanţă oscilantă, prezentîndu-le excentricităţile ca pe nişte obsesii, ca pe nişte reverii, sau, ceea ce este mai şocant, ca pe nişte manifestări normale." (Tom O' Brien, în *The New York Times Book Review).* „Multe din aceste povestiri ne înfăţişează personaje imobilizate în situaţii imposibile, blocate de neputinţa de a comunica. Scrise cu o ironie care este mai degrabă îngăduitoare decît aspră, povestirile dezvăluie un autor de o mare sensibilitate." *(Publishers Weekly)*

Crazy Women (Femei nebune), 1985, include paisprezece povestiri, care descriu comportamentul aberant al unor femei. „Folosind un limbaj direct, Matthews dirijează evenimentele spre semnificaţii care ne pun pe gînduri. Căci, sub veşmîntul aparent calm al realităţii, se strecoară insidios spaima, disperarea, groaza. Proza sa atinge înălţimi copleşitoare." (Doris Grumbach, în *The New York Times)*

Jack Matthews face următoarele comentarii despre opera literară :

„Fiecare operă literară este, după opinia mea, un loc unde își dau întîlnire trei elemente : autorul, cititorul și personajele. Opera se definește în primul rînd, dacă nu chiar exclusiv, din perspectiva acestor trei elemente, dar și din relațiile stabilite între ele. Opera devine o arenă în care cele trei elemente își exercită influența. Astfel, fiecare povestire poate fi considerată, într-un grad mai mare sau mai mic, un ceremonial al cunoașterii profunde.

Toate povestirile sînt sondări filozofice, ipoteze, călătorii euristice, hărți care desenează realități posibile, imaginabile, speculații, ceremonialuri ale descoperirii. Povestirea le poate cuprinde pe toate acestea, sau doar pe una din ele. Unele povestiri ies minunat, altele sună fals, neconvingător. Totuși autorul trebuie să abordeze cu îndrăzneală subiectul, să încerce, conștient că doar în felul acesta arta se revitalizează, se îmbogățește." *(Contemporary Novelists)*

Pentru traducere s-a folosit textul din volumul Jack Matthews, *Dubious Persuasions (Convingeri îndoielnice)*, The Johns Hopkins University Press, 1981.

GLUCK, SAU ORACOLUL MUT

Dis-de-dimineață, într-o zi de noiembrie, un văduv în vîrstă de șaizeci și patru de ani a hotărît că nu va mai vorbi cu nimeni cît timp va mai avea de trăit.

Soarele acelei dimineți de iarnă îi invada, timid, domiciliul întunecos — două camere închiriate, deasupra unei tipografii. De fapt, încăperile nu fuseseră niciodată bine luminate și, cîteodată, Gluck avusese senzația că el însuși era o simplă imagine obscură sălășluind într-o fotografie ștearsă.

Dar, în dimineața aceea, sentimentul de ușurare pe care i-l dădu hotărîrea luată nu lăsă loc nici unui alt gînd. Gol, se sui pe cîntarul pe care îl ținea în bucătărie și constată, după cum se și aștepta, că avea o greutate de fix patruzeci și cinci de kilograme. Mintea îi zumzăia, precum o albină grasă, asupra implicațiilor pe care le aveau învoiala cu sine și hotărîrea sa la tăcere, în timp ce umplea ceainicul cu apă, pentru ceaiul de dimineață, punîndu-l apoi, cu grijă, pe plita electrică.

Cîtă vreme apa se încălzea, domnul Gluck se îmbrăcă. Apoi turnă apa clocotită peste frunzele de ceai și mîncă o conservă mică de caise, în timp ce se făcea ceaiul.

Un singur incident de oarecare importanță a avut loc în drumul său la slujbă : un băiat de șaisprezece ani, care obișnuia, odată, să îi aducă ziarele la ușă, l-a salutat... și, firește, nu a primit nici un răspuns.

Gluck era bijutier. Era un om inteligent și știa că nu fusese niciodată bun în meserie. Credea că motivul era neplăcerea resimțită la îngrădirea vederii sale în limitele unor perspective atît de reduse, privirea rămînîndu-i permanent concentrată asupra unor obiecte atît de reci

și refractare cum erau pietrele prețioase. Poate că și Dumnezeu ar fi simțit același lucru dacă ar fi trebuit să privească luna printr-o lupă de bijutier, opt ore pe zi, timp de patruzeci de ani și dacă, în tot acest răstimp, nu ar fi putut să-l contemple pe Jupiter, de exemplu, învăluit în metan, sau îndepărtatul strănut de puf, în toată splendoarea lui, Calea Lactee. Gluck era un om cu imaginație, după cum o cerea ocazia, și, deseori, se trezea gîndindu-se la cum trebuie să se fi arătat lucrurile în ochii lui Dumnezeu, care, firește, nu putea suferi de slăbirea vederii, defect de văz specific bijutierilor și oamenilor, în general.

Lucra la *Tempko și Fiul*. Bătrînul Tempko murise de infarct, chiar acolo, în magazin, cu douăzeci și unu de ani în urmă, sub privirile fiului său — încă tînăr și zvelt la vremea aceea.

Acum, acel fiu tindea să devină o copie de toată mîndrețea a bătrînului său tată. Se îngroșase de jur împrejur, capul îi era la fel de rotund și de chel ca al tatălui și avea o privire imperială cînd se uita, atît la clienți, cît și la funcționari, prin ochelarii săi cu rame groase de os. Expresia de pe chipul său sugera, în permanență, dezamăgirea față de vreo greșeală omenească iminentă — un amestec de compasiune anticipativă și nemulțumire.

Totuși, domnul Tempko era un patron drept. Povara lui era cea a unei lumi imperfecte, decurgînd din consimțămîntul lui tacit de a fi victima slăbiciunilor celor din jur. El credea, probabil, că era destul de puternic ca să le ingereze scăpările și, totuși, să reziste.

Oricum, conducea afacerile prăvăliei cu mai mare eficiență decît o făcuse tatăl său. Avea dese dureri de cap și obișnuia să își arunce pastile de aspirină în gură, de mai multe ori pe zi. Avea o voce ascuțită și răsunătoare, care trebuie să îi fi dat cumplite migrene, de fiecare dată cînd spunea ceva, pentru că nu era capabil să o moduleze. Erau funcționari care lucrau la firmă de trei ani și care nu își aminteau nici o situație în care domnul Tempko să fi zîmbit numai, sau să fi avut un glas mai puțin sonor decît cel necesar pentru interpretarea rolului principal de tenor din *Rigoletto*.

Deci, acesta era omul pentru care Gluck lucra de douăzeci şi unu de ani, bijutierul fiind moştenit de acel fiu o dată cu întreprinderea ca atare, alături de alţi doi funcţionari între două vîrste, de o secretară şi mai în vîrstă, care se numea domnişoara Barnes (decedaţi toţi trei) şi de o avere estimată la 176 milioane de dolari.

Dar nu se declanşă nici o criză cînd Gluck intră în magazin, în dimineaţa aceea. Abia dacă domnul Tempko şi-a ridicat capul cînd mai vîrstnicul bărbat trecu prin dreptul tejghelei, spunînd cu glas cîntător :

— Bună dimineaţa, Gluck.

Apoi îşi lăsă capul în jos, cufundîndu-se, la loc, în nişte chitanţe pe care le examina, fără să aştepte vreun răspuns.

Dar, puţin timp după ora zece, domnul Tempko se întoarse la colivia în care Gluck şedea petrecîndu-şi viaţa cu calcule infinitezimale, şi spuse :

— Gluck, a sunat doamna Thompson şi a întrebat de ceas. E gata ?

Tăcere.

— Gluck, n-auzi ce-ţi spun ?

Încet şi calm, Gluck întinse mîna după o pensetă.

— Gluck ! — intonă domnul Tempko (atît de tare, încît trei clienţi şi patru funcţionari care aranjau vitrina magazinului întoarseră capul şi se holbară la ei).

— Gluck ! — strigă iar domnul Tempko, clipind din ochi la auzul exploziei din propriul lui glas.

Timp de aproximativ o jumătate de minut, Gluck meşteri la un arc din ceas, ascultînd respiraţia stomacului domnului Tempko, în vecinătatea braţului său. Atunci, domnul Tempko îl apucă pe bătrînul bijutier de braţ şi îl scutură, nu foarte tare, ci cu titlu de experiment.

Mai trecură încă treizeci de secunde de respiraţie grea şi tăcere. Funcţionarii şi clienţii îşi apropiaseră, din nou, capetele şi examinau mici obiecte preţioase, pe care le ţineau în mîini. Atunci, Gluck auzi paşii domnului Tempko, care se îndepărta încet, în costisitorii săi pantofi de lac.

La cîteva minute după aceea, văzu, lîngă cişmea, capul rotund, ca un glob de lampă, al domnului Tempko, şi observă privirea lui plină de reproş în spatele ochelarilor, în timp ce îşi lua apă într-un pahar de carton ; după aceea,

își îndesă două pastile de aspirină în gură și le înghiți, dînd mînios din cap.

Domnul Tempko mai făcu o încercare, puțin timp după ora unsprezece treizeci, cu, aproximativ, același rezultat.

Iar apoi, la scurt timp după prînz, a încercat să îi telefoneze lui Gluck. Gluck îl văzu ridicînd receptorul telefonului de la intrarea în magazin și formînd un număr. Apoi auzi sunînd telefonul de lîngă propriul lui cot. Dar nu făcu nici o mișcare. Niciodată nu se simțise atît de calm ca acum. Pe vremuri, ar fi sărit ca un arc la sunetul telefonului aceluia de lîngă cot, dar, acum, nu îl deranja nicidecum, pentru că știa că atîta timp cît mai avea de trăit, nu va mai răspunde niciodată la telefon. Tăcerea îl făcuse imun la orice. Telefonul era ca o amenințare răsuflată a unui vis înspăimîntător, din punctul de vedere al unei persoane care, în final, se trezise de tot.

Telefonul se opri, iar Gluck îl auzi pe domnul Tempko strigînd :

— Gluck, ești surd ? Gluck ! N-auzi că te chem ?

Domnul Tempko striga din sectorul din față al magazinului și încă mai ținea mîna pe telefon. Poate că se temea să se apropie.

Bineînțeles că această situație nu mai putea continua. Pe la trei și douăzeci, Gluck îl văzu pe domnul Tempko scriind un bilet la tejgheaua din față. Chipul îi era foarte palid — Gluck putu să observe acest lucru, de la locul lui din spate.

Îl văzu pe domnul Tempko dînd biletul uneia dintre funcționare, apoi bătînd ostentativ din palme și frecîndu-le una de cealaltă, cu gestul larg și teatral al unui interpret la talgere.

Fără să-și ridice privirea, Gluck o auzi pe funcționară venind spre el, cu biletul domnului Tempko, împăturit, în mînă. Sunetul tocurilor ei înalte, în mers grăbit pe dalele de marmură, creștea în volum, pînă cînd Gluck o văzu aruncîndu-i biletul prin orificiul în formă de semilună al ghișeului de la biroul său. (Acest orificiu era un vestigiu de pe vremea cînd bătrînul Tempko lucra acolo ca bijutier, ocupîndu-se, în același timp, și de încasări. Era singurul lucru care mai supraviețuia din acele timpuri.)

Gluck despături biletul şi îl citi. Era reţinut în exprimare, aşa cum se şi aşteptase. Dar tonul era definitiv.

Iar la ora patru, Gluck se duse la casierie şi îşi încasă compensaţia pentru concediere, plata pe două săptămîni. La marginea cîmpului său vizual, se găsea chipul domnului Tempko, strălucind ca o lună plină, de tristeţe... consternare şi nefericire.

Iar cînd Gluck vîrî banii în buzunar, domnul Tempko se repezi spre el şi se agăţă de braţul lui cu amîndouă mîinile. Gluck nu se întoarse, dar ştia că pe degetul mijlociu, ca un cîrnat, strălucea inelul cu unul dintre cele mai mari şi mai frumoase diamante pe care le văzuse vreodată.

Gluck încercă să îşi vadă de drum, dar domnul Tempko îl trase şi îl opri. Ceilalţi funcţionari îşi făceau de lucru în spatele magazinului, puţin stînjeniţi şi, în acelaşi timp, puţin alarmaţi de ceea ce se întîmplase cu Gluck şi de ceea ce se întîmpla acum cu domnul Tempko.

— Gluck ! — intonă domnul Tempko, şi vocea aproape i se sparse.

Gluck se uita în gol, prin geamul de la uşă, în aşteptare.

— Domnule Gluck ! Pentru numele lui Dumnezeu, ce s-a-ntîmplat ? Cu ce ţi-am greşit ? Nu-i aşa c-am fost un patron bun ? Răspunde-mi numai ! Nu-i aşa ?

Domnul Gluck nu se uita nici la stînga, nici la dreapta. Pur şi simplu aştepta.

Tempko trase repede aer în piept, de trei sau patru ori, ca şi cum ar fi urmat să plonjeze în apă.

— Nu eşti mulţumit de salariu, Gluck ? Răspunde-mi numai ! E vorba de salariu ?

În momentul de tăcere care a urmat, un camion de gabarit mare trecu scrîşnind din roţi prin faţa magazinului, făcu geamurile să zbîrnîie, lăsînd în urmă o linişte şi mai adîncă.

— Ce ai, Gluck ? Eşti cumva bolnav ? Poate ai făcut infarct, ca tata ?! Asta e ?

— Domnule Tempko, să chem doctorul ? — întrebă una dintre funcţionare.

— Nu, așteaptă un moment. Nu cred că e bolnav. Nu i s-a schimbat culoarea feței, iar pulsul e normal.

Nu era nici un dubiu că domnul Tempko își strecurase o mînă la încheietura mîinii lui Gluck și, discret, îi presa, cu două degete, degetul mare, la bază.

Apoi, domnul Tempko încercă, ușor, să îl tragă pe Gluck înapoi, spre biroul casierului.

— O vacanță — spuse el. E numai o vacanță. Nu e concediat. Ai înțeles ?

Casierul spuse :

— Da, domnule Tempko.

— Ai auzit, Gluck ? Ai o vacanță de două săptămîni. Și banii ăia din buzunar sînt de cheltuit. O vacanță plătită. Este un avans din vacanța de anul viitor. Bine-așa ? Noiembrie e o lună bună de vacanță. Acum e grozav în Florida. Soarele face bine unui bărbat.

Cîțiva funcționari ieșiră pe ușă în fața lui Gluck, iar el își văzu imaginea în geam, apropiindu-se și depărtîndu-se o dată cu mișcările ușii batante, pînă cînd aceasta se opri. Era încă acolo — stînd în picioare — cu chipul pe care și-l cunoștea de șaizeci de ani și cu Tempko încă ținîndu-i brațul cu o mînă și încheietura mîinii cu cealaltă.

— Concediu de boală ! — anunță domnul Tempko cu un clinchet afirmativ în glas. Cheltuielile vor fi acoperite de compania noastră de asigurări. Îți păstrezi tot concediul de anul viitor, Gluck. Bine-așa ? E bine și cu salariul ? Hei, amice ! E-n ordine cu salariul ?

Domnul Tempko îl bătea acum pe umeri, iar vocea îi vibra de camaraderie prietenească.

Dar nici acest lucru nu ținu mult și Gluck îl auzi din nou pe domnul Tempko trăgînd aer în piept. Cineva stinsese lumina, apoi alți cîțiva funcționari se strecurară pe ușă afară. După aceea, casierul salută cu o voce stinsă și plecă. Gluck și domnul Tempko rămaseră singuri.

— Isuse Cristoase, Gluck ! — strigă dintr-o dată domnul Tempko. *Spune* ceva !

Gluck deschise gura. Tempko scoase un icnet. Gluck suspină. Și un alt camion trecu hodorogind prin fața magazinului.

Tempko îi frămînta acum brațul cu ambele mîini.

— Domnule Gluck, ai fost prieten cu tata. Nu-i aşa ? Tata ! Ţi-l aminteşti pe tata ? Cum a murit, chiar aici, pe jos, în timp ce noi toţi stăteam în jurul lui şi ne uitam la el ! Îţi aminteşti asta ? Nu-i aşa că-ţi aminteşti, domnule Gluck ? Spune că da ! Spune numai atît ! Spune : „Da, îmi amintesc."

Dar Gluck nu spuse nimic... îşi trecu, doar, greutatea de pe un picior pe celălalt. Nici măcar nu părea plictisit. Era clar că era vorba de cu totul altceva.

— Uite — spuse Tempko, eliberîndu-i braţul şi ducîndu-se în spatele lui.

Magazinul era frumos seara, aşa, cu luminile stinse, îi trecu lui Gluck prin minte. Era ca o peşteră de sticlă de o splendidă fineţe, cu faţete pătrate şi rotunjite de lumină tăcută... era ca şi cum ar fi aşteptat cu patimă să izbucnească, în spiralele de văpăi ale peşterii, o chemare unică şi de neconfundat.

Tempko înghiţea în sec, cu un sunet perceptibil, şi repeta prosteşte un singur cuvînt : „Uite !", în timp ce se tot învîrtea prin spatele bătrînului bijutier pocnind nervos din degete. „Uite. Uite. Uite."

În final, se opri şi spuse :

— Domnule Gluck, ţi-aminteşti cînd eram la colegiu ? Tu erai deja funcţionarul cel mai de nădejde al tatei. Cînd veneam aici, îmi zîmbeai şi mă întrebai cum merge cu şcoala, iar eu mă aşezam pe un scaun, fumam o ţigară şi stăteam de vorbă cu dumneata, în timp ce lucrai acolo, în spate, pe banchetă. Iar tata zîmbea şi-mi spunea : „Al, nu-l ţine pe domnul Gluck din lucru. Gluck al nostru e o persoană importantă aici !" Ţi-aminteşti ? Aşa-ţi spunea el, „Gluck al nostru" ! Ce cald şi prietenos era bătrînul Papa, cu noi toţi !

Tăcere. Dintr-o dată, se auzi sunetul unei duzini de ceasuri neidentificabile, precum ciocănitul în geam al unor păsări mecanice de jucărie, măsurînd dimensiunile liniştii adînci care se lăsase în tot magazinul.

— Ţi-aminteşti ? — întrebă iar Tempko.

Gluck se întoarse şi privi pe deasupra capului lui Tempko. la ceasul electric al magazinului (cel mai silenţios şi mai eficient dintre toate), fixat de peretele din spate. Îşi

dădea seama că Tempko îl privea tînjind oarecum, ca un copil disprețuit și ignorat.

Apoi, Gluck se întoarse din nou spre ușă și făcu un pas spre ieșire. Îl auzi pe Tempko plesnindu-și, obosit, picioarele cu mîinile, în semn de înfrîngere, în timp ce ieșea tăcut pe ușă, în vîntul rece de noiembrie.

Acum că venise iarna, s-a întîmplat ca sistemul de încălzire din locuința lui Gluck să se defecteze. Gluck tot meșterea la cele două radiatoare, înfigînd creioane cît putea de adînc în țevi, apoi un umeraș de haine pe care îl îndreptase în acest scop. Dar ceea ce cauzase tromboza vechilor țevi nu era de competența unui creion sau a unui umeraș de haine ; așadar, încăperile începură parcă să se ceruiască, în frigul umed și amorțit.

Niciodată Gluck nu fusese așa de fericit. Era evident că era supus la un fel de test, căci s-ar fi putut duce să dea un telefon, de pe coridor, proprietarului, ca să ceară repararea instalației de încălzire.

Proprietarului îi era puțin teamă de Gluck, pentru că, de unsprezece ani de zile, de cînd locuia acolo, bătrînului bijutier nu i se întîmplase niciodată să nu achite chiria sau să întîrzie cu plata ei. Cu un an sau doi înainte, proprietarul nici nu găsise client pentru cele două camere pe care le ocupa Gluck. Iar acum, bafta care dăduse peste el cu un chiriaș ca acesta îl făcea să joace cu servilism în fața lui Gluck și să sară cu promptitudine și entuziasm la cea mai mică sugestie de schimbare sau de reparație (cu atît mai mult, cu cît rareori Gluck se plîngea de cîte ceva)... și, o dată sau de două ori, cînd Gluck l-a întîlnit pe stradă și a dat mîna cu el, bătrînul bijutier a fost surprins de privirea lui plină de înțelegere și venerație și i-a trecut prin minte că moșul ahtiat de bani (era cu șapte ani mai în vîrstă decît Gluck) ar putea chiar să îi sărute mîna, din instinct, în timp ce stătea acolo, în stradă, și i-o scutura în sus și în jos, șoptind :

— Dragul meu domn Gluck, dragul meu domn Gluck, ce plăcere să vă întîlnesc așa, din întîmplare !

Așa că Gluck, cu un sentiment al unei puteri echivalente cu cea a unui demiurg omnipotent, chiar dacă deja căzut în dizgrație — știind că tot ceea ce avea de făcut era să arunce un bănuț în cutia telefonului, să îl sune pe pro-

prietar şi să formuleze o singură propoziţie... dar fiind sigur că nu o va face, din cauza acelui contract sacru, încheiat cu sine, care îl constrîngea să nu mai vorbească cu nimeni atît timp cît mai avea de trăit... — aşa că Gluck îşi mai puse pe el o pereche de izmene, o altă pereche de ciorapi, paltonul şi, mulţumit, se apucă să îşi pregătească ceaiul.

La cîteva zile, începură să vină, zilnic, scrisori de la Tempko. Începeau cu îndemnurile previzibile ca Gluck să se întoarcă la slujbă, chiar dacă hotăra să rămînă tăcut (Tempko scria că o să îi pună la dispoziţie un bloc de foi de scris şi creioane ascuţite)... continuau apoi cu investigaţii privind măsura în care contribuise Tempko la declanşarea acestei tragedii.

Dar după o săptămînă, Tempko păru că a dat uitării problema lui Gluck. Acum, scrisorile deveniseră lungi epistole şi cuprindeau analize ale problemelor personale ale autorului lor. Erau incursiuni intime în viaţa de familie a lui Tempko — cîteodată erau pagini întregi de dialog între el şi soţia lui.

Apoi, la cîteva zile, veni confesiunea lui Tempko asupra amantei sale, pe care, pur şi simplu, o ura, dar nu putea nici să renunţe la ea şi nici să o dea uitării. Iar într-o altă scrisoare pomenea de fiul său mai mic, pe care Tempko îl găsea prea efeminat ; se temea să nu fie homosexual, iar dacă descoperea că acesta era adevărul, scria el, urma să îl alunge din casă pentru totdeauna şi să nu mai vorbească cu el niciodată.

Şi, bineînţeles, la scurt timp apăru în scenă şi Papa. Acel tată drag, iubit, infinit de bun şi răbdător mai trăia încă, trecînd în pas uşor prin visele fiului, vorbind despre „Gluck al nostru" şi scuturîndu-şi trabucul de scrumul amintirilor pe casetele de sticlă, pe dalele de marmură ale magazinului şi pe mîinile groase şi albe ale fiului său îngrijorat şi supus.

Iar apoi, firește, bătrînului nu i-a mai rămas decît să moară acolo, pe podea, ca şi cum actul acela hidos devenise un obicei care se repeta atîta timp cît fiul său mai trăia... jucîndu-se în pantomimă, în timp ce fantoma acelui tînăr zvelt, idealist şi proaspăt ieşit din colegiu, stătea privind fascinată şi înfricoşată, iar acum era captivă în bărbatul

acesta gras şi chel, pe care toţi îl ştiau sub numele de Tempko.

Toate acestea începură să apară în scrisorile zilnice, confesive şi îndurerate, care veneau la cutia poştală de metal, îndoită şi spartă, din faţa tipografiei, unde era depusă corespondenţa lui Gluck. Plicurile se îngroşau din ce în ce mai tare, pînă cînd se umflară precum coca de clătite care dă să se reverse peste marginile crustei, aşa cum erau lipite cu timbre unul lîngă altul, cu chipurile identice îndreptate în aceeaşi direcţie şi la fel de tăcute şi de enigmatice ca însuşi Gluck. În a treia săptămînă, Tempko nu îl mai rugă pe Gluck să vorbească. Nu părea să mai creadă că Gluck este bolnav sau straniu. În scrisori se făcea aluzie la faptul că Tempko găsise, în tăriile abisale ale retragerii lui Gluck, ceva ce căutase de douăzeci şi unu de ani, de la moartea tatălui său înconjurat de fiu, funcţionari şi clienţi.

Pe de altă parte, Gluck a fost confruntat cu a doua sa hotărîre : dacă, într-o bună zi, să îi scrie sau nu lui Tempko un răspuns la scrisori. Dar, decise el, şi scrisul era o formă de vorbire — cea mai durabilă şi mai incriminatoare, dacă stătea bine şi se gîndea —, iar hotărîrea lui de a nu mai vorbi cu nimeni nu avea nimic de a face cu rostirea cuvintelor şi producerea de sunete, ci cu vorbirea ca atare.

Aşadar, nu răspunse, iar zeiasca lui reticenţă de piatră, după toate aparenţele, îl înflăcără pe Tempko, acesta începînd să îi expedieze salariul în cecuri, „pînă cînd vei simţi că vrei să te întorci la slujbă", explicase el. Gluck observă că nu spusese „te vei simţi destul de bine", ci „vei simţi că vrei". Această formulare atentă avea semnificaţia ei.

Apoi, vremea deveni foarte rece. Gluck continua să trăiască încotoşmănit în haine suplimentare... aşezat în faţa ferestrei, ca un convalescent, şi privind iarna prin ochelarii săi de bijutier. Corpul îi luase o formă monstruoasă din cauza hainelor excedentare, iar noaptea, capul îi îngheţa atît de tare, încît începu să poarte o şapcă veche de golf cînd se ducea la culcare. Zăcea întins pe pat, înfăşurat şi legat într-o duzină de ţesături diferite, de grosimi variabile. Nasul şi urechile căpătaseră o strălucire roşiatică de la aerul îngheţat din cele două încăperi,

iar pielea frunții devenise sticloasă și palidă, cu o tentă slabă de un albastru diafan, ca cel care se vede uneori în porțelanul cel mai fin.

Gluck a descoperit repede, în noua sa viață, că această simplă încetare a vorbirii îl eliberase în moduri subtile și cu totul neașteptate. Un lucru era cert ; acum, cînd ideile nu îi mai scăpau în cuvinte, nu își mai dorea nimic și nu mai era agitat. Îi trecu prin minte că oamenii înnebunesc numai din cauza cuvintelor rostite.

Și, concentrîndu-se asupra acestui gînd de mai multe ori pe zi, se adînci și mai mult în propria-i tăcere.

În plus, mînca mai puțin. Vreo două conserve de gem pe zi, două căni de ceai, o conservă de pește și miere unsă pe pîine îi umpleau stomacul. Dar, pentru a se adapta la noul lui trai, bineînțeles că stomacul, pur și simplu, i se micșorase ; iar deasupra corpolenței umflate și grotești a hainelor sale multistratificate, se înălța chipul lui sfrijit, pe un gît de filament.

Cu toate acestea, pe Tempko nu l-a putut da definitiv uitării. Îi părea chiar rău pentru el, într-un fel, de la distanță. Adevărul era că Gluck devenise un soi de oglindă a halucinațiilor lui Tempko, și nu putea stăvili imaginea patronului său obsedat, care juca în fața acelei oglinzi ca un copil lovit de demență, schimonosindu-și chipul și agitîndu-și brațele și dănțuind cu mișcările cele mai grotești pe care le putea concepe o minte chinuită de coșmaruri.

Cine și-ar fi putut imagina că Tempko era atît de ciudat, avea atîtea subterfugii și devenise atît de nenorocit în toți acești ani... ascunzîndu-și, în spatele tuturor pastilelor de aspirină, chipul obosit și tolerant și *bel canto*-ul acela furios din vocea-i de tenor ?

Apoi, într-o bună zi, scrisorile încetară.

Gluck de abia își dădu seama de acest fapt, pentru că niciodată nu făcuse altceva decît să accepte scrisorile acelea — de pildă, nu le așteptase vreodată, cu atît mai puțin nu le anticipase cu plăcere.

Mai tîrziu, la vreo două săptămîni, cînd vremea se încălzi, dar Gluck încă mai era înfofolit în toate hainele pe care și le putuse pune pe el, auzi un ciocănit în ușă.

O deschise și se trezi față în față cu proprietarul.

— Dragul meu domn Gluck. Am auzit de nenorocirea dumitale. Vă rog, lăsați-mă să intru pentru un minut !

Gluck a dat din cap și i-a făcut loc.

Ținîndu-și pălăria cu ambele mîini, proprietarul zise :

— Nu vreți să-mi spuneți ce s-a întîmplat, nu-i așa, domnule Gluck ?

Gluck nu răspunse, iar proprietarul adăugă :

— Firește, nu e treaba mea, nu-i așa, domnule Gluck ?

Apoi se întoarse cu totul și spuse :

— Ei, dar e înfiorător aici, domnule Gluck. Parcă a dat înghețul. O să mă ocup de instalația de încălzire imediat. Între timp, aș vrea să vă întreb dacă ați uitat, cumva, de chirie. Îmi displace enorm să vă deranjez, dat fiind că splendida evidență a modului cum ați avut grijă de chirie vorbește de la sine. Dar știți că nu ați plătit-o pe luna aceasta ?

Tăcere.

— Bineînțeles că, pur și simplu, v-a scăpat din vedere. Sînt sigur de asta, domnule Gluck, sînt *sigur*, domnul meu !

Proprietarul își fixă o clipă privirea pe propria-i pălărie.

— Și mai e ceva, domnule Gluck. V-am spus că am auzit despre lucrul acesta teribil... O adevărată catastrofă, ca să-i spun așa. Adevărul este că mi-a telefonat soția domnului Tempko. Știți că el e în spital. A avut o criză gravă de nervi. Se spune că este foarte bolnav.

Proprietarul mormăi, un moment, nefericit, incapabil să suporte tăcerea din privirea sobră a lui Gluck.

— Eram sigur că vestea o să vă afecteze — rosti el, într-un tîrziu. Și mai ales cînd o să aflați că domnul Tempko tot cere întruna să vă vadă, pe dumneavoastră, în mod special. De fapt, vrea să *vorbească* cu dumneavoastră. M-am dus să-l văd ; nu v-am zis ? Ei bine, domnule Gluck, l-am asigurat că *o să vă duceți să-l vedeți*. Pare să fie un lucru teribil de important pentru sărmanul om. Domnul Tempko este o ființă grozav de sensibilă. Asta se simte imediat. Trebuie să fie un patron minunat. Minunat. Simt că este minunat să lucrezi pentru el. Nu-i așa ? Nu-i așa, domnule Gluck ?

Proprietarul își învîrtea pălăria în mîini, cu nerăbdare, și în privire i se citea îngrijorarea.

— Domnule Gluck, cînd pot să-i spun că mergeți să-l vedeți ? Spuneți numai ora.

Pauză.

— Înțeleg. Atunci, ați putea să mi-o scrieți pe o bucată de hîrtie ?

Dintr-o dată, proprietarul deveni teribil de agitat. Într-un tîrziu, suspină tare și își scoase batista pe care și-o duse repede la gură, fixîndu-l, în tot acest răstimp, pe Gluck, cu ochi speriați. Apoi icni o dată sau de două ori și nimeri în ușă, izbind-o cu putere, ca și cum ar fi încercat să iasă cît mai repede, o dată cu alte trei sau patru persoane cuprinse de panică.

Gluck rămase așa, ascultînd pașii bătrînului care o luase la sănătoasa pe scări. Apoi simți cum podeaua umedă din cameră începe să sughită delicat, în timp ce presa tipografică de la etajul inferior era pusă în funcțiune și tipărea cu clănțănitul ei tipic.

Deși afară se încălzise, cerul era foarte întunecat. Iar Gluck observă că se pusese din nou pe ninsoare.

Probabil că singurul care știa exact cîte zile se scurseseră era proprietarul. Tempko nu mai avea, de acum, grija timpului — așa cum era, într-o ipostază doar de piele și os, îmbrăcat într-o pijama în dungi, măsurînd de la un capăt la altul rezerva în care stătea, intonînd instrucțiuni și văicărindu-se de migrene, cu clinchet de clopoței în glas. Aparent, migrenele erau halucinații, căci Tempko era ținut, în limitele siguranței, cît mai aproape de tărîmul somnului... țintuit acolo de un arsenal întreg de medicamente ataraxice, a căror administrare îl făcea pe doctorul care îl îngrijea să se mire de capacitatea lui Tempko de a-și continua plimbările de la un capăt la celălalt al încăperii.

Între timp, Gluck ședea în scaunul lui de la fereastră și privea în stradă, prin monoclul lui de bijutier, pe care nu uitase să și-l ia de la antrepriza *Tempko și Fiul. Bijutieri.*

Iar cînd polițiștii, în cele din urmă, îl evacuară, refuză să se uite la ei altfel decît prin monoclu — celălalt ochi

era atît de tare strîns şi orb, încît semăna cu un ombilic care îi crescuse ca o monstruozitate pe faţă. Fireşte, nu răspunse la nici una din întrebările lor. Iar cînd i-au scos trupul din cameră, l-au cărat pe scări, în jos, şi l-au aşezat în picioare în faţa tipografiei, unde presa clănţănea în vechiul ei ritm strident... cînd l-au pus în picioare, bătrînul se puse în mişcare şi se îndepărtă pe stradă, ca un soi de păpuşă mecanică — cu monoclul încă la ochi, păşind lejer, cu mîinile la spate.

Evident că nu îl puteau lăsa să umble aşa, de capul lui şi, după încheierea procedurii legale necesare pentru examenul medical, a fost internat chiar la spitalul unde îşi trăiau suferinţa rămăşiţele din piele şi os ale lui Tempko.

De altfel, Tempko îl şi zări pe Gluck, pe cînd un asistent medical îl conducea pe bătrînul bijutier prin holul spitalului. Făcuseră o greşeală atunci cînd l-au lăsat pe Tempko să stea într-o rezervă cu o ferestruică la uşă.

Oricum, Gluck nici nu întoarse privirea spre fostul său patron... în pofida strigătelor înfricoşătoare, de recunoaştere, care se auziră din celulă.

În schimb, Gluck a fost dus într-un salon şi aşezat într-un scaun. Stînd acolo, începu să se uite la pereţi, prin monoclu. Îl auzea însă pe Tempko strigînd din camera lui.

— Gluck ! Gluck ! Trebuie să-ţi vorbesc, Gluck !

După cîtva timp, Tempko nu se mai auzi, iar Gluck trase concluzia că i se făcuse o injecţie şi adormise.

Gluck se instalase foarte confortabil în prima noapte. Iar în ziua următoare, cînd a fost dus în salon, află că Tempko se spînzurase în timpul nopţii, cu fîşii rupte din halat.

Cînd i s-a transmis vestea, Gluck îşi dădu seama că era privit cu atenţie, de cîţiva dintre cei internaţi în salonul său. Într-un fel sau altul ştia că, în general, toţi erau conştienţi de faptul că el şi Tempko se cunoscuseră.

Chiar în clipa aceea, Gluck realiză că tăcerea putea atrage spre sine absolut totul, reducînd voinţa celorlalţi la neputinţă.

Gluck apucă monoclul şi îl înfipse şi mai tare în ochi, apoi începu să vorbească... să spună. „E extraordinar tot ceea ce se poate vedea printr-un obiect ca acesta !“

Dar nu îi ieşi nici un sunet din gură. De fapt, era mai mult un căscat decît un act de vorbire.

Un alt locatar al salonului observă mişcarea maxilarului bătrînului bijutier şi se înghesui şi el mai aproape.

— Încearcă să vorbească. Uitaţi-vă la buzele lui cum se mişcă.

Fusese uitat un lucru tainic, dar esenţial. Aşa că Gluck îşi dădu seama că avusese un succes enorm şi incredibil. Puţini erau aceia care ar fi putut duce la bun sfîrşit ceva, aşa cum reuşise el.

Monoclul îi căzu atunci din ochi, eliberat din strînsoarea muşchiului ocular, din cauza efortului de a vorbi. Iar cînd ochiul acela sensibil se deschise asupra mediului impur în care se afla acum — pereţii cu tencuiala coşcovită de atacurile din trecut cu linguri groase de metal, cu pantofi şi degete, şi împestriţată cu pete de cafea aruncată cu furie şi de sînge împroşcat de primele capete izbite sinucigaş de pereţi... cînd ochiul percepu toate aceste lucruri în întreaga lor nuditate, se rotunji îngrozit.

PETER MEINKE

Născut la 29 decembrie 1932 în Brooklyn, New York. Studii la Hamilton College New York, 1955, la University of Michigan, 1961 și la University of Minnesota, de unde își ia doctoratul în 1965. Predă engleza la un liceu din Mountain Lakes, New Jersey, 1958—1960, și la Hamline University, Minnesota, 1961—1966. Asistent universitar, 1965—1966 ; asistent la Florida Presbyterian College, din St. Petersburg, 1966—1968 ; profesor asociat la același colegiu, 1968—1972. Din 1972 preia conducerea Centrului de creație literară de la Eckerd College din St. Petersburg, Florida. Invitat să predea un curs despre Chaucer la University of Sussex în 1969. Invitat ca poet rezident de Hamline University, Minnesota, în 1973. Lector Fulbright la Varșovia, 1978—1979. Invitat ca poet rezident la Hamilton College, din Clinton, New York, 1981. Ține conferințe în Iugoslavia și Ungaria. În prezent locuiește în St. Petersburg, Florida.

Scrie poezie, critică, proză scurtă, cărți pentru copii. Colaborează la diverse periodice precum *The Atlantic, The New Republic, The New Yorker, The Nation, Poetry, Yankee, The Georgia Review, The Virginia Quarterly, Redbook, Antioch Review, Trace, Red Clay Reader* și altele.

Volume de poezie : *Lines from Neuchatel (Versuri din Neuchatel),* Konglomerati Press, 1974 ; *The Night Train and the Golden Bird (Trenul de noapte și pasărea de aur),* University of Pittsburgh Press, 1977 ; *The Rat Poems (Poemele guzganului),* Bits Press, 1978 ; *Trying to*

Surprise God (Să-i facem o surpriză Domnului), University of Pittsburgh Press, 1981 ; *Underneath the Lantern (Sub felinar)*, Heatherstone Press, 1986 ; *Night Watch on the Chesapeake (De strajă, noaptea în Chesapeake)*, University of Pittsburgh Press, 1987 ; *Far From Home (Departe de casă)*, The Heatherstone Press, 1988.

Cărți pentru copii : *The Legend of Larry the Lizzard (Legenda lui Larry șopîrla)*, John Knox Press, 1969 ; *Very Seldom Animals (Animale foarte rare)*, Possum Press, 1970.

Cărți de critică : *Howard Nemerov*, University of Minnesota Press, 1968.

Volume de povestiri : *The Piano Tuner (Acordorul de piane)*, University of Georgia Press, 1986 (distins cu Premiul Flannery O'Connor pentru cel mai bun volum de povestiri al anului 1986).

Inclus în *Prize Stories : The O. Henry Awards* cu povestirile *The Ponoes (Drăcușorii)*, în 1983, și *Uncle George (Unchiul George)* în 1986. Prezent în antologiile *Keener Sounds, New Fiction from New England, The Best of Yankee, Ardis Anthology, The Human Experience, Borestone Mountain Anthologies, The Writing Workshop, Light Year* și altele. Bursă de creație literară acordată de Consiliul Artelor din Florida, 1978 ; Premiul Emily Clark Balch pentru proză scurtă în 1982 ; Premiul literar Lucille Medwick în 1984 ; Premiul literar acordat de Consiliul Artelor din Florida, pentru activitate pe tărîmul prozei scurte, 1985 ; Premiul Flannery O'Connor pentru proză scurtă, 1986 ; Premiul literar acordat de revista *Southern Review*, 1987. Membru al PEN clubului.

The Piano Tuner (Acordorul de piane), 1986, este primul volum de povestiri după șase volume de poezie. „Povestirile lui Meinke demonstrează cît de abil poate topi un autor începutul, mijlocul și finalul unei narațiuni într-o urzeală perfectă. Debutul fiecărei bucăți îl acaparează pe cititor, pregătindu-l pentru impactul cu momentul culminant al acțiunii. Cele paisprezece povestiri gravitează în jurul aceleiași teme : evenimentele șocante ale existenței nu au nevoie întotdeauna de înve-

lişul nopţii pentru a ne înspăimînta, ele ne pot lua prin surprindere şi în mijlocul zilei, ţîşnind pur şi simplu din rutina cotidiană. Astfel, sosirea acordorului de piane, în povestirea care dă titlul volumului, spulberă liniştea protagonistului, un scriitor erudit, obişnuit să încredinţeze toate chestiunile mărunte soţiei. Acordorul de piane nu aduce cu sine ordinea, aşa cum ar fi de aşteptat, ci haosul şi violenţa, un adevărat şoc pentru existenţa netulburată a naratorului." (Peter Jordan, în *Nashville Tennesseean)* „În povestirea *Acordorul de piane* suspansul este atît de bine regizat, încît cititorul nu-şi revine decît în finalul bucăţii, complet buimăcit, cu senzaţia că a scăpat dintr-o teribilă tensiune. Efectul este într-adevăr extraordinar, iar lectura, irezistibilă." (Shannon Ravenel, în *St. Petersburg Times)* „Rareori un volum de povestiri poate exprima cu o intensitate mai mare experienţa umană. Omul ne apare ca o fiinţă captivă, prinsă în ipostaza pe care şi-a asumat-o singur, neputincios în faţa elementelor străine care-i invadează existenţa. De aici, tensiunea, dacă nu chiar spaima, în faţa unor personaje care pătrund, pe neaşteptate, în universul pe care se obişnuise să-l socotească numai al său." (Warren Eyster)

La întrebarea „Care vi se par tendinţele cele mai interesante la ora actuală în proza scurtă americană ?", Peter Meinke răspunde :

„Aspectul cel mai încurajator mi se pare a fi prezenţa tot mai numeroasă a prozei scurte de calitate în presa americană. Stimulate de organizaţii specializate (PEN, de exemplu), zeci de ziare au început să publice povestiri, de preferinţă în ediţiile de la sfîrşitul săptămînii. Trebuie să amintesc aici că zece din povestirile mele au apărut în acest fel. Sper că fenomenul actual va lărgi numărul celor care citesc proză scurtă de calitate, încurajîndu-i în acelaşi timp pe autori să scrie pentru un public avizat.

După părerea mea, povestirile se pot scrie oricum : experimentalist, minimalist, expresionist, realist, dadaist, sau altfel. În momentul de faţă, se remarcă o înclinaţie spre experimentalism, în defavoarea realismului, încli-

naţie încurajată şi de critici. Un echilibru este însă de dorit, şi, cu ajutorul publicităţii făcute de ziare, el va fi probabil atins pînă la urmă.
Important este să scrii bine, şi nu *în ce mod.* Stilul meu variază adesea de la realism la suprarealism, în funcţie de subiectul povestirii, şi în acest sens *Acordorul de piane,* ca povestire, foloseşte atît elemente realiste, cît şi modalităţi care ies din domeniul realismului." *(text inedit)*

Povestirea *The Piano Tuner (Acordorul de piane)* a fost publicată iniţial în *The Atlantic Monthly.* Gail Godwin şi Shannon Ravenel au inclus-o în *The Best American Short Stories* 1985. Pentru traducere s-a folosit textul din acest volum.

ACORDORUL DE PIANE

Acordorul era o namilă de om, care de-abia încăpea pe uşă. Nu ştiam că urma să vină, dar m-am ridicat de la birou să-i deschid uşa : soţia mea nu se întorsese încă de la cumpărături. Omul avea capul prea mic în comparaţie cu trupul, iar cureaua era aproape ascunsă de burta răsfrîntă. Cred că-i ajungeam la umăr, iar mirosul lui de sudoare mă ameţea. Pe bluză, era imprimat : „THE PIANO EXCHANGE".

— Unde-i pianul ? — întrebă el.

— Acolo. Şi am arătat spre camera de muzică. Dar nu cred că are defecţiuni prea mari.

— Vom vedea. Şi vocea i-a răsunat ca un contrabas într-un cvartet de amatori.

L-am condus prin sufragerie spre camera de muzică. Într-un colţ, harpa rusească de mahon a soţiei mele strălucea în lumina de asfinţit a soarelui. Lîngă oberliht, în dreapta, stătea vechiul meu pian negru.

— E un Kimball din 1899 — i-am spus eu.

Eram mîndru de acest obiect vechi şi frumos, cu picioarele în spirală şi banchetă potrivită.

— Nu-i atît de vechi — spuse cu acreală acordorul, dar seamănă foarte bine cu un Kimball.

— Dar scrie Kimball.

Şi i-am arătat inscripţia aurie. S-a aplecat peste clape dînd din capul lui mic.

— Asta nu înseamnă nimic. O să ia ceva timp. Mă duc să-mi aduc sculele.

Şi se îndreptă din şale, trăgînd brusc aer în piept, de parcă cineva l-ar fi lovit în rinichi.

— O, Doamne ! — spuse el.

Am vrut să mă duc la birou să-mi continui lucrul. Fredericks se va înfuria dacă întîrzii iar cu recenzia, mai ales că de data asta îmi dădea destul de multă bătaie de cap. Problema era că-i cunoşteam pe autori ; nu era nici unul pe care să-l pot ataca fără riscuri. Van Buren era, evident, cel mai slab, dar spusese lucruri atît de frumoase despre ultima mea carte, încît trebuia să mă revanşez într-un fel. Prokol era prieten cu Fredericks. Şi tocmai cînd hotărîsem să-l atac pe Foreman, care era destul de bun, dar fără influenţă, acordorul a sunat la uşă.

Aş fi vrut ca soţia mea să nu mai facă astfel de aranjamente fără să-mi spună dinainte. Şi, la urma urmei, era pianul meu, iar pentru mine suna foarte bine. Exersasem *Valsul* lui Durand, o piesă nu prea grea dar rapidă, cu ruladă pentru mîna dreaptă şi ritm sacadat pentru stînga, dar nu observasem nimic. Poate *si* bemol să sune fals cînd şi cînd. Exersam intens cînd soţia mea era plecată, deşi pretindeam că nici nu mă aşez la pian. Ea era o foarte bună harpistă şi trebuise să muncească din greu pentru asta.

Nu-mi venea să-mi reiau lucrul cînd ştiam că bădăranul acela mătăhălos îmi umblă prin casă. Cine era el, ca să afirme că pianul meu nu era chiar atît de vechi ? Aveam prin casă o grămadă de suveniruri scumpe — de neînlocuit chiar — şi s-ar fi putut să-şi strecoare în buzunar scrumiera noastră Wedgwood sau să-şi bage în pantalonii kaki, strînşi sub pîntecul său pantagruelic, un platou polonez din lemn. Unde putea fi oare ? M-am uitat pe uşa din faţă.

Stătea în drum, lîngă o furgonetă veche, şi vorbea cu un negru slăbănog, jumătate cît el. Pe geamurile furgonetei era pictată grosolan, parcă de mîna unui copil nepriceput, o pădure ; la spate păreau a fi desenate nişte turnuri de castel. De cîte ori vreo maşină trecea pe străduţa noastră îngustă şi cotită, negrul se înclina puţin pe spate şi se făcea că îi aplică o lovitură de karate, cu piciorul, dînd pe alături, apoi pleca mai departe. Acordorul nu-i dădea atenţie, dar vorbea cu ardoare, aplecat înainte,

degetele lui împungînd aerul. Cînd m-a văzut că-l privesc, mi-a strigat :

— Ajută-mă să duc astea, te rog.

Am văzut la picioarele lui două cutii metalice cu scule.

M-am gîndit o clipă că erau două cutii şi că el avea tot două mîini, dar tonul îi era atît de categoric, încît m-am conformat şi am pornit-o spre el. De aproape, negrul arăta groaznic. Pielea de pe faţă, braţele şi mîinile îi erau acoperite de pete mari şi neregulate, roşiatice. Nu-l priveam insistent, dar, cu toate acestea, el întrebă :

— La ce te uiţi, omule ?

Bineînţeles că nu i-am răspuns, şi m-am întors spre acordor.

— Să fi fost şi mai bolnav — spuse negrul păşind între noi — aş fi fost alb ca tine.

Apoi şi-a luat avînt, ţintind cu piciorul către mine, dar, cînd am făcut un salt înapoi, s-a răsucit, s-a aplecat întîi în faţă şi a lovit cu piciorul în spate, înfundînd serios aripa furgonetei.

Acordorul se îndrepta deja spre casă, cărînd una din cutiile cu scule, cu atîta uşurinţă de-ai fi zis că-i goală, şi nu se mai întoarse. Am săltat-o cu greu pe cealaltă şi l-am urmat împleticindu-mă.

— Atenţie la flori ! — am strigat, neştiind dacă să mă uit în faţă sau în spate.

Bocancul lui cu vîrf pătrat tocmai strivise o tufă de azalee de pe marginea aleii. Îi spusesem soţiei că nu era bine să le plantăm chiar atît de aproape de locul de trecere, dar ea era întotdeauna optimistă, imaginîndu-şi că toată lumea este atentă şi simţită şi calcă pe unde trebuie. De două ori pe an, curăţa azaleele noastre de uscături, ţinînd în ghivece vlăstarii, timp de două luni, în amestecul ideal de pămînt şi muşchi de turbă, înainte de a-i transfera în diferite locuri ale terenului nostru, în cadrul programului ei permanent de înfrumuseţare.

Ea era replica lui Lady Bird Johnson, dată de cartierul nostru.

Acordorul se opri în uşă, aşteptîndu-mă să-i deschid.

— Soţia mea iubeşte mult azaleele, aşa că, te rog, ai grijă.

— Mie nu-mi plac florile — spuse el. Îmi fac rău la astm.

Observasem deja că are o respiraţie grea. Cu inima strînsă, am deschis uşa şi l-am condus înăuntru, încercînd să-l fac să-mi urmeze exemplul şi să nu calce pe delicatele noastre carpete persane, amintiri ale anului petrecut în Iran. Dar, greoi şi nepăsător, soios şi înnoroiat, tropăi de-a dreptul pe ele. Cu o iuţeală şi dexteritate neaşteptate pentru un om atît de măsiv, demontă într-o clipă partea din faţă şi capacul pianului. Clapele dezgolite se-nghesuiau unele-ntr-altele ca nişte şiruri de soldaţi dezbrăcaţi. Îşi potrivi ciocanul de acordaj şi începu să lovească repetat cîte o coardă.

— Cred că-i bine — am spus eu.

— E fals, — replică el fără să mă privească — trebuie să-l urc cu cel puţin un ton. Asta o să vă coste cel puţin cincizeci de dolari.

— Cîteodată *si* bemol se înţepeneşte — am spus eu, încercînd să dovedesc oarecare cunoştinţe în acest domeniu.

Puteam descifra muzica, dar eram afon. Notele lui stridente nu-mi spuneau nimic.

— Mda, e nevoie de nişte ciocănele noi. Vreun nepriceput a încercat să le fixeze cu bandă de lipit. Asta o să coste ceva în plus.

Am văzut, atunci, banda uscată, jupuită de pe cuie, ca un bandaj vechi, de tifon.

Acordorul nu s-a aşezat. Stătea aplecat peste clape, cu mîna dreaptă mînuind ciocanul de acordaj. Degetele îi erau atît de late, încît îţi venea greu să crezi că poate să apese doar o singură clapă o dată.

M-am întors la studiul meu, dar n-am fost în stare să lucrez în camera aceea confortabilă, fără ferestre ; zgomotul repetat, de coarde lovite era prea enervant. Concomitent, am simţit nevoia să deschid uşa, ca să-l pot supraveghea pe acordor, în care instinctul îmi spunea să n-am încredere. După ce am stat nemişcat la biroul

meu un timp ce mi s-a părut o veşnicie, m-am ridicat şi mi-am luat ceva de băut. De ce întîrzia nevastă-mea ? Se lăsa seara. Uitîndu-mă pe fereastra sufrageriei, am văzut că negrul acela era tot pe alee. Acum avea căştile pe urechi, iar un aparat stereo portabil, destul de scump, stătea rezemat de unul din stîlpii ce susţineau panoul de baschet atît de drag fiului nostru înainte de a fugi de-acasă. Omul dansa pe muzica pe care numai el o auzea, mişcîndu-şi bărbia, gîtul şi mîinile, cu gesturi asemănătoare figurilor de karate, practicate puţin mai înainte.

M-am îndreptat spre camera de muzică.

— Omul acela mai este încă acolo — am anunţat eu, inutil, de altfel, căci putea fi văzut foarte clar prin oberliht.

— Sîntem o ţară liberă — spuse acordorul, ridicîndu-şi privirea.

Broboane de sudoare i se scurgeau pe faţă, iar părul rar îi strălucea lipit de capul ca un glonte. Pete întunecate şi umede i se conturau pe bluză, şi bărbia parcă i se înnegrise şi mai mult din pricina ţepilor neraşi, care deveniseră acum mai aspri şi mai deşi. Se uită fix la băutura mea.

— Vrei un pahar cu apă sau o bere ? — am întrebat eu.

— Nu — spuse el, mai bine nişte whisky. Berea îmi face rău la stomac. Poate ai nişte *Jim Beam.*

— Am nişte whisky de porumb, nu mai ştiu de care.

— Da, un strop de whisky mi-ar ajuta la digestie. Am o digestie tare proastă.

— Ai mîncat ? — am întrebat eu.

M-am trezit făcînd conversaţie fără să vreau. Luă ciocanul de acordaj mormăind.

— Nu, cînd era să mănînc ? O să mănînc mai tîrziu. Sînt obişnuit. Adică vreau să zic că, dacă se rupe o coardă, va trebui să mai dai nişte bani.

Cînd i-am adus de băut, s-a aşezat cu un oftat şi şi-a săltat pantalonii, strîngîndu-i în jurul coapselor. L-am întrebat cît o să-i ia acordajul ; în caz că i-ar fi luat prea mult timp, i-am sugerat să vină în altă zi.

— Nu — spuse el, dacă eşti acordor trebuie să lucrezi şi noaptea ore suplimentare. Da, şi nici măcar aşa nu-ţi poţi permite să-ţi plăteşti o femeie. Lovi pianul cu putere, împroşcînd whisky-ul din pahar.

Am vorbit, zîmbind în liniştea care ne învăluia, ca de la bărbat la bărbat.

— Nu ştiam că azi încă mai trebuie să plăteşti femeile.

Se uită la mine cu scîrbă.

— Ce vorbeşti, pe ce lume trăieşti ? Parcă n-ai fi văzut niciodată fetiţele alea drăgălaşe din mahala, cum stau la colţ de stradă ! Ce dracu' crezi că fac ? Inginerie edilitară ?

Sorbi tot whisky-ul dintr-o înghiţitură.

— Fetrul e ros de gîndaci — continuă el, uitîndu-se cu atenţie la pian. Şi asta o să te mai coste ceva.

Am aruncat o privire peste umărul lui ; fetrul era într-adevăr zdrenţuit, iar pe alocuri era rupt de tot.

— Dacă nu plăteşti o femeie — continuă el — dai de bucluc. Aveam odată un prieten foarte bun şi eram încurcat cu femeia lui ; aveau patru copii. Cînd a aflat, s-a supărat şi a plecat. A luat şi maşina. Dumnezeu ştie unde s-o fi dus.

Sudoarea îi picura pe clape, în timp ce strîngea corzile ; buza de jos îi atîrna de parcă stătea să izbucnească în plîns, sau poate era doar o expresie de nemulţumire faţă de nedreptăţile lumii, sau se concentra, pur şi simplu, asupra lucrului.

— Ştii — am spus eu — nu trebuie să te simţi vinovat. Dacă ai distrus o astfel de căsnicie, poate că nici măcar nu merita să fie salvată. S-ar fi destrămat oricum, mai devreme sau mai tîrziu. Nu-ţi face probleme.

— Da — spuse el. Toţi murim, mai devreme sau mai tîrziu, aşa că aş putea foarte bine să te strîng acum de gît, nu ?

Urmă un alt moment de tăcere, timp în care se uită fix la mine. Încercam să zîmbesc.

— N-am dreptate ? — spuse el.

Nu-mi venea să cred că soţia mea nu sosise încă. Trecuse deja ora cinci. Se mai întîmplase asta, dar întotdeauna îmi lăsase ceva de mîncare în cuptor. Negli-

jenţa nu-i stătea în fire. Mă tot uitam împrejur aşteptînd parcă, pe undeva, să se materializeze şi să apară din perete.

Acordorul se aşează din nou şi scormoni după o ţigară într-un pachet boţit. M-am năpustit în bucătărie după una dintre vechile noastre scrumiere de sticlă şi i-am adus-o.

— Eu şi soţia mea încercăm să ne lăsăm de fumat — i-am explicat eu.

— Oamenii care fumează sînt mai vînoşi — spuse el cu convingere. Doar patru ţigări pe zi, ce zici ?

— Am auzit că poţi fuma chiar şi şase pe zi, fără să-ţi dăuneze, dar nu pot să mă limitez la atîta.

Fumul din ţigara lui mă ameţea. O parte din scrum se scutura pe clape.

— Fumez patru pe zi — spuse el. Nu-mi dă mîna să mă îmbolnăvesc şi trebuie să am şi eu o plăcere.

— Toată lumea are.

— Bogaţii nu se îmbolnăvesc. Ei au şi toate femeile pe care le vor, şi mîncare bună. Săracii muncesc şi rabdă.

— Viaţa-i grea — am spus eu, încercînd să schimb vorba.

— Poate fi şi mai rău.

Lovi cîteva coarde.

— Scuip sînge în fiecare zi, dar nu vor să-mi facă o radioscopie ; nu ştiu de ce. Am făcut şi cinci flotări pe zi, trei zile la rînd, şi tot nu mi-am revenit. I-am spus doctorului că sînt un acordor care lucrează cu braţele şi nu pot să-mi permit să fac artrită la mîna dreaptă.

— Cum sună pianul ? — l-am întrebat, încercînd să schimb subiectul, intrînd puţin în specialitate.

A exersat diferite game, începînd cu bașii şi urcînd spre înalte.

— Pianinele nu fac doi bani, dar Kimball-ul ăsta vechi merită întreţinut. Ştiu pe cineva care a recondiţionat unul şi l-a vîndut cu două mii nouă sute de dolari. Surdinele sînt înţepenite, — spuse el acţionînd pedalele — şi asta o să vă mai coste ceva.

Se întunecase de-acum. I-am mai adus un pahar de whisky.

— Asta cît timp îţi mai ia ?

— Mult — şuieră el, lovind cu ciocanul de acordaj. E fals de tot. Am mult de lucru la ele. S-ar putea să-mi ia toată noaptea, dar după ora nouă mă plăteşti dublu.

Era o perspectivă sumbră, aşa că i-am spus :

— Nu cred că am atîţia bani.

— Da' să ştii că merită. E un instrument foarte bun. Aproape la fel de bun ca harpa.

Harpa părea foarte scumpă în lumina aceea palidă.

— Am cumpărat-o în Rusia — am spus eu. Acolo n-a costat prea mult.

— Aici e foarte scumpă, o grămadă de bani — spuse el rotind uşor mîna. Ştii că harpa asta are peste două mii de părţi mobile ?

Îşi întoarse din nou privirea spre harpă.

— Şi corzi de cadgut, cadgut adevărat. Multe animale moarte în camera asta, zău aşa. Ascultă — îşi ridică umerii căzuţi, cu un oftat greu — aş mai vrea un pahar de whisky.

Îl înghiţise ca pe apă, dar şi eu mai aveam poftă de unul, aşa că m-am îndreptat supus către bucătărie.

După ce i-am dat whisky-ul — unul mic de data asta, nu doream să-mi fac de lucru cu un acordor beat — m-am întors în camera mea de lucru şi m-am aşezat. Eram îngrijorat din cauza soţiei mele. Era un om de cuvînt. Am avut poate prea multă încredere în ea, iritat fiind de vocea ei nazală, deşi, practic, nu era vina ei. Încă mai era atrăgătoare. Cînd o să vină acasă, o să-i spun asta. O fi fost la vreun matineu cu Iris şi or fi stat să comenteze filmul la o gustare. Nu-mi plăcea să discut despre filme. Nu ştiam niciodată ce să spun. Dar de ce oare nu m-a sunat ?

M-am ridicat brusc şi m-am dus la telefon. Evitasem treaba asta pînă atunci, telefonul era pe peretele de lîngă camera de muzică şi era oarecum penibil să-mi caut soţia de faţă cu acordorul. Lucra acum la registrul de înalte. Telefonul lui Iris suna ocupat. Acordorul nu-şi încetă lucrul cît am format numărul, dar, cînd am pus

receptorul în furcă, s-a oprit, iar liniștea a venit ca o ușurare după zgomotul obsedant al notelor repetate.

— Am o convocare mîine — i-am spus eu. Vreau să aflu cînd trebuie să plec. Era într-un fel adevărat, deși reținerea pe care o aveam de a vorbi în fața lui despre soția mea mă intriga.

— Lucrezi pentru armată ?

— Da, — am spus — sînt căpitan în rezervă. Asta îmi aduce un venit suplimentar bunicel.

Dintr-o dată am regretat cele spuse ; omul acela mă făcea să trăncănesc ca un idiot.

— Ai fost în război ? — întrebă el, oarecum ambiguu, gîndindu-se la evenimentele recente.

— Da, dar am fost mobilizat la Washington, am lucrat cu documente.

— Am fost la marină în șaizeci, în timpul războiului din Vietnam. Acordorul oftă. N-am făcut mare lucru, dar știi ce-mi plăcea ?

Degetele lui late de la mîna stîngă loveau încontinuu clapele, în timp ce mîna dreaptă mînuia cheia întinzînd corzile. Capul mic îi era aplecat peste pian, aproape atingînd clapele.

— Îmi plăcea să zac în pat și să ascult motorul, să-l simt cum zguduie cabina, torcînd ca o pisică uriașă. Alteori mă trezeam și vedeam, prin hublou, o pasăre mișcîndu-se o dată cu vaporul, alunecînd cu aripile desfăcute, nemișcată, de parcă era pictată acolo, cu piciorușele negre strînse sub burtă ca niște bombe în miniatură. Grozavă metodă de adormit.

Se ridică gîfîind, înălțîndu-se brusc deasupra mea.

— Acum mă doare spatele și nimeni nu dă doi bani. N-ai un aspirator ? Vreau să curăț obiectul ăsta pe dinăuntru.

— Ba da, sus în dormitor. Mă duc să ți-l aduc.

— Nu-i nevoie.

Cu o viteză care m-a derutat, păși pe lîngă mine spre capătul scării.

— Trebuie să-mi dezmorţesc picioarele.

De îndată ce a dispărut, am telefonat din nou la Iris. De data asta a sunat, dar nu a răspuns nimeni.

Se făcuse deja întuneric beznă. M-am uitat pe fereastră. Furgoneta părea o maşină blindată pe alee, becul din stradă proiectînd asupra ei umbra copacilor ca un camuflaj ; nu era nimeni în apropiere. Acordorul era sus la toaletă, aşa că mi-am pregătit o băutură tare şi m-am aşezat în camera de lucru, aşteptîndu-l să iasă. De-ar fi fost şi soţia mea acasă ! Îmi veni în gînd că, de fapt, ea era aceea care-i dădea afară pe nepoftiţi. Asta era treaba ei. Ea trîntea comis-voiajorilor uşa în nas şi agenţilor comerciali telefonul. Deşi aveam o reputaţie de critic dur şi intransigent, de temut chiar, nu reuşeam să mă descurc în astfel de confruntări directe. Ba, odată, chiar m-am întins pe jos în bucătărie în timp ce nişte adventişti hălăduiau prin vecini cu cărţile, broşurile şi predicile lor ; o altă alternativă ar fi fost o prelegere plicticoasă de o oră. Soţia mea le-a tras în schimb un perdaf şi i-a poftit să-şi vadă de drum.

Acum aspiratorul mergea şi am răsuflat uşurat. Probabil că era aproape gata. În fond, pentru orice om, casa este castelul său. M-am aşezat la maşina de scris şi am încercat să mă concentrez asupra recenziei. După un timp, mi-am dat seama că acordorul se tot ducea în bucătărie şi-napoi, dar m-am hotărît să-l ignor. Timpul trecea, iar eu lucram foarte puţin. M-am trezit gîndindu-mă cum o cunoscusem pe soţia mea. Stătea în capul scărilor, într-o rochie de vară, cu ochii ei strălucitori, plini de voinţă şi energie, cu picioarele ei bronzate, lungi şi subţiri. Nimeni nu aştepta de la viaţă mai mult decît ea şi chiar în clipa aceea am hotărît că eu voi fi acela care poate să-i ofere totul. Acum, privind în jur, mi-am dat seama că nici măcar nu aveam o fotofrafie de-a ei pe biroul meu, doar una a fiului nostru trăgînd cu mingea la coşurile de pe alee. Şi mi-am amintit cît m-au enervat salturile repetate ale mingii.

Deodată, pianul începu să cînte ; acordorul alesese *Imnul de luptă al Republicii* — „Ochii mei au văzut

lumina la venirea Domnului" ; vocea sa groasă acompania pianul. Mi-am băgat carnetul cu cecuri în buzunarul de la spate şi m-am îndreptat spre camera de muzică. Pianul era tot aşa, sticla de whisky stătea lîngă aspirator, uneltele erau răspîndite pe podea — nu-mi venea să-mi cred ochilor.

— Am crezut c-ai terminat ! — am strigat eu.

Aproape că îmi venea să plîng.

— Doamne, ce-mi place cîntecul ăsta ! — spuse el, şi vocea sa profundă se stinse dintr-o dată.

Cînta încet şi greoi.

— Ascultă, ce părere ai ?

— E bine — am spus, atras din nou în discuţie, încercînd să mă controlez, gîndindu-mă care-ar fi fost metoda cea mai bună să scap de el. Mi-a plăcut întotdeauna sonoritatea anumitor cuvinte.

— Nu, nu ! Vreau să spun că mă face să doresc să port drapelul, înţelegi ce vreau să spun ? Adică, să ies şi să mărşăluiesc pe străzi.

Lovi din nou corzile.

— Ei bine, — am încercat eu să zîmbesc, ca să-i intru în voie — n-am fost niciodată un patriot, „Pentru ţara mea, la bine şi la rău".

Acordorul îşi răsuci trupul gras şi se uită urît la mine.

— Ascultă, — am spus — sper c-ai terminat. Probabil c-ai obosit. Eu, cel puţin, sînt extenuat. Îţi plătesc şi du-te acasă.

— N-am pus încă fetrul ; şi asta-i o treabă grea. O să coste ceva. De-abia am curăţat fetrul vechi cu aspiratorul.

— Ascultă, — am repetat eu — ajunge. Ai stat destul aici, pe ziua de azi. Sună mîine şi o să fixăm o altă zi ca să termini treaba.

Luă sticla de whisky şi-şi turnă în pahar. Sorbi lung şi începu să tuşească. Se făcu stacojiu la faţă.

— Nu mă bate la cap — spuse el tuşind — fixez numai fetrul. Doar avem un contract.

— Ce contract ? N-avem nici un contract, pentru Dumnezeu !

I-am pus mîna pe braţ, unde ţigările boţite stăteau rulate în mîneca suflecată a cămăşii, aşa cum obişnuiau să le ţină prin anii cincizeci puştii care se dădeau mari. Se ridică brusc şi o porni clătinîndu-se printre obiectele răvăşite de pe podea, reuşind, ca prin minune, să treacă pe lîngă sticla de whisky, fără să o răstoarne. M-a apucat de braţ, puţin deasupra cotului.

— Tu vezi-ţi de treabă, la biroul tău, pînă termin — spuse el, propulsîndu-mă pînă în celălalt capăt al sufrageriei.

Singura modalitate de a opune rezistenţă ar fi fost să mă smucesc şi să-l lovesc, sau să mă las la podea. Bineînţeles, n-am făcut nici una, nici alta.

— O să dai de bucluc, ştii asta — am spus eu, simţindu-mă laş şi umil. Dar avea şaizeci de kilograme în plus, şi ce era să fac ? Mi-a dat un ultim brînci, o lovitură uşoară cu mîna lui groasă şi păroasă, de m-am împleticit pînă în biroul meu. Uşa se trînti în urma mea şi cheia, care era întotdeauna în broască, se răsuci.

Mă încuiase în propriul meu birou. Pentru prima dată, în decursul atîtor ore, nu mai eram agitat sau speriat — ci furibund. Am bătut în uşă, am zgîlţîit-o, am lovit-o cu picioarele. Şi, brusc, s-a deschis. Mi-a trecut o clipă prin gînd că glumea — o glumă idioată ; dar nu m-am amuzat deloc.

Stătea înfipt acolo, bineînţeles, aşa că i-am strigat cu toată forţa de care mai eram în stare :

— *Ieşi afară din casa mea !*

Ca o broască apucînd o molie-n zbor, mîna lui dreaptă s-a repezit şi m-a înhăţat de mîna stîngă. Mi-a dat degetul mic peste cap, încît mi-au trosnit încheieturile şi am căzut în genunchi. Am simţit o durere acută în ceafă şi mi-am înfipt degetele sub corzile de pian pe care mi le încolăcise în jurul gîtului. M-a săltat în picioare, în timp ce patru dintre degetele mele mai erau încă sub sîrme.

— Ascultă, — şopti el — data viitoare dacă mă mai plictiseşti, îţi scot ochii. M-a îmbrîncit înapoi în camera de lucru şi a încuiat uşa.

Vreme îndelungată am zăcut pe podea. Un timp a cîntat de parcă lovea pianul cu pumnii. Clapele se spărgeau, lemnul se făcea ţăndări, într-o simfonie drăcească. Muzica de la radio, dată la maxim, făcea concurenţă pianului. „Ce absurd", m-am gîndit, „ce-o să creadă vecinii ?" Şi mi-am amintit că nu ştiam nici măcar cum îi cheamă. Mi-am deslușit plînsul cu suspine, apoi, sunetul unui glas feminin, familiar. M-am rostogolit pe podea şi mi-am lipit urechea de uşă. În zgomotul asurzitor, am auzit vocea soţiei mele.

— O, Doamne — spuse ea.

Cînd venise oare ?

— O, Doamne, Dumnezeule — strigă ea. O, Doamne !

JOYCE CAROL OATES

S-a născut în Lockport, New York, la 16 iunie 1938. Studiază la Syracuse University și University of Wisconsin. Își pregătește doctoratul la Rice University din Houston. Debutul în proză coincide cu apariția numelui său pe lista celor mai bune povestiri publicate în cursul anului 1960, listă redactată de Martha Foley și adăugată la sfîrșitul volumului *The Best American Short Stories*. Primul volum îi apare în 1963. Urmează o serie impresionantă de cărți abordînd toate genurile, proză, poezie, dramă, critică. Recunoaștere pe plan național în 1970, cînd primește pentru romanul *Them* Premiul Național al Cărții. Invitată să predea la University of Detroit și University of Windsor. Invitată la Princeton University pentru a preda un curs de creație literară. Din 1974 editează împreună cu soțul ei, Raymond J. Smith, revista *The Ontario Review : A North American Journal of the Arts*.

Cel mai prolific scriitor al Americii zilelor noastre. Face proză scurtă, traduce, este autoare de eseuri și cronici literare, publică romane și volume de poezie, editează antologii, prefațează diverse apariții, colaborează frecvent la cele mai diverse reviste literare.
Volume de poezie : *Women in Love (Femei îndrăgostite)*, Louisiana State University Press, 1968 ; *Anonymous Sins and Other Poems (Păcate nenumite și alte poeme)*, Louisiana State University Press, 1969 ; *Love and Its Derangements (Iubirea-i neorînduită și alte poeme)*, Louisiana State University Press, 1970 (distins cu Premiul Național al Cărții) ; *Angel Fire (Focul angelic)*, Louisiana State University Press, 1973, *Dreaming America (America visu-*

lui meu), Aloe Editions, 1973 ; *The Fabulous Beasts (Fiare fabuloase),* Louisiana State University Press, 1975 ; *Women Whose Lives Are Food, Men Whose Lives Are Money (Femeile mănîncă, bărbaţii adună bani),* Louisiana State University Press, 1978.

Volume de povestiri : *By the North Gate (Lîngă North Gate),* Vanguard, 1963 ; *Upon the Sweeping Flood (Puhoiul care vine),* Vanguard, 1966 ; *The Wheel of Love and Other Stories (Roata iubirii şi alte povestiri),* Vanguard, 1970 ; *Marriages and Infidelities (Căsătorii şi adultere),* Vanguard, 1972 ; *The Hungry Ghosts : Seven Allusive Comedies (Fantome înfometate : Şapte comedii transparente),* Black Sparrow Press, 1974 ; *Where Are You Going, Where Have You Been ? Stories of Young America (Unde te duci, de unde vii ? Povestiri despre America tînără),* Fawcett, 1974 ; *The Goddess and Other Women (Femeia adorată şi alte femei),* Vanguard, 1974 ; *The Poisoned Kiss and Other Stories (Sărutul otrăvit şi alte povestiri),* Vanguard, 1975 ; *The Seduction and Other Stories (Seducţia şi alte povestiri),* Black Sparrow Press, 1975 ; *Crossing The Border : Fifteen Tales (Traversînd frontiera : Cincisprezece povestiri),* Vanguard, 1976 ; *Night-Side : Eighteen Tales (Vocile Nopţii : Optsprezece povestiri),* Vanguard, 1977 ; *All the Good People I've Left Behind (Şi cîţi aţi fost, şi cîţi aţi mai rămas),* Black Sparrow Press, 1979 ; *A Sentimental Education (Educaţie sentimentală),* Dutton, 1980 ; *Last Days (Ultimele zile),* Dutton, 1984 ; *Raven's Wing (Pană de corb),* Dutton, 1986 ; *The Assignation (Întîlnirea),* Ecco Press, 1988.

Romane : *With Shuddering Fall (Prăbuşindu-se cu totul),* Vanguard, 1964 ; *Garden of Earthly Delights (Grădina plăcerilor terestre),* Vanguard, 1967 ; *Expensive People (Risipitorii),* Vanguard, 1968 ; *Them,* Vanguard, 1969 (distins cu Premiul Naţional al Cărţii în 1970).; *Wonderland (Ţara minunilor),* Vanguard, 1971 ; *Do With Me What You Will (Fă ce vrei cu mine),* Vanguard, 1973 ; *The Assassins : A Book of Hours (Asasinii : O carte a orelor),* Vanguard, 1975 ; *Childwold,* Vanguard, 1976 ; *Triumph of the Spider Monkey (Triumful maimuţei),* Black Sparrow Press, 1976 ; *Unholy Loves (Iubiri nelegiuite),* Vanguard, 1979 ; *Cybele,* Black Sparrow Press, 1979 ; *Bellefleur,* Dutton, 1980 ;

Angel of Light (Înger de lumină), Dutton, 1981 ; *A Bloodsmoor Romance (O poveste veche)*, Dutton, 1982 ; *Mysteries of Winterhurn (Misterele din Winterhurn)*, Dutton, 1984 ; *Solstice (Solstiţiu)*, Dutton, 1985 ; *Marya*, Dutton, 1986 ; *We Must Remember This (Să nu uităm nicicînd !)*, Dutton, 1987.

Volume de critică şi eseuri : *The Edge of Impossibility : Tragic Forms in Literature (Marginea imposibilului : Formele tragicului în literatură)*, Vanguard, 1972 ; *The Hostile Sun : The Poetry of D.H. Lawrence (Soarele ostil : Poezia lui D.H. Lawrence)*, Black Sparrow Press, 1973 ; *New Heaven, New Earth : The Visionary Experience in Literature (Un cer nou, un pămînt nou : Experienţa vizionară în literatură)*, Vanguard, 1974 ; *Contraries : Essays (Contrarii : Eseuri)*, Oxford University Press, 1981 ; *The Profane Art — Essays and Reviews (Arta profană : Eseuri şi cronici)*, Dutton, 1983.

Prezentă de nenumărate ori în antologiile *The Best American Short Stories, Prize Stories : The O. Henry Awards, Puschart Prize* şi altele.
Membru al Academiei Americane şi al Institutului de Artă şi Literatură.

O prezentare a reacţiilor criticii la cărţile lui Joyce Carol Oates ar umple fără îndoială multe pagini, poate tot atît de multe pe cît ocupă, în antologia de faţă, însăşi proza ei. Vom recurge de aceea la cîteva opinii cu caracter general, menite să sublinieze rolul autoarei în literatura americană contemporană.
„În domeniul povestirii, Joyce Carol Oates nu are rivali. Neîntrecută în arta dialogului, punctul ei forte, Oates îşi situează povestirile într-o mare varietate de locuri : oraşul, campus-ul, localităţile rurale, ferma. Structurile narative sînt şi ele foarte diverse. Personajele sînt în general oameni alienaţi, urmăriţi de obsesii, ceea ce face ca povestirile să erupă, nu o dată, în violenţă şi haos." (James C. Robison, în *The American Short Story 1945—1980)*
„Opera lui Oates este una din cele mai sensibile mărturii ale dinamicii vieţii intelectuale, sociale, şi mai ales a celei emoţionale din epoca noastră. Oates a cucerit un număr

impresionant de premii literare, inclusiv un *O. Henry Award* pentru activitate îndelungată în domeniul povestirii, și, în ciuda rezervelor manifestate de criticii avangardiști, proza ei a cîștigat admiratori și discipoli devotați. Oates este frecvent inclusă în antologii ; opera ei este predată la cursurile de literatură din colegii și face subiectul a numeroase teze de doctorat ; articolele ei apar în orice fel de periodice, de la *Southern Review* la *Chelsea*, de la *Journal of Existential Psychology and Psychiatry* la *Chatelaine*, de la *Redbook* la *Family Circle*." (G. F. Waller, *Dreaming America — Obsession and Transcendence in the Fiction of Joyce Carol Oates*, Louisiana State University Press, 1979)

„După ce au meditat asupra vieții și operei lui Joyce Carol Oates, criticii s-au simțit datori să observe vizibila discordanță între viața autoarei, definită chiar de ea ca o viață obișnuită, aproape «burgheză», și literatura ei, plină de episoade violente. Într-un interviu cu Oates, Walter Clemson nota : «Oates este atît de discretă, încît dacă o întîlnești la o reuniune literară și nu reușești să-i auzi numele, cu greu ți-ai putea închipui că ea este aceea care scrie impecabil și semnează Joyce Carol Oates.» Opera lui Oates, declară un alt critic, este ca un cîmp de mine unde, dacă te încumeți să pătrunzi, te poți aștepta în orice moment la uluitoarele explozii emoționale." (Ellen G. Friedman, în *Joyce Carol Oates*, Frederick Ungar Publishing Co., 1980)

Joyce Carol Oates face cîteva comentarii asupra conceptului de „inspirație" :

„A fi *inspirat* : știm ce înseamnă, știm ce senzație ne dă, dar totuși ce este de fapt ? Să te simți dintr-o dată copleșit, plin de vitalitate, de energie, o emoție pe care abia mai poți s-o stăpînești. Și totuși de ce unele lucruri — un cuvînt, o licărire, o imagine văzută prin fereastră, o amintire rătăcită, o anecdotă întîmplătoare, o fărîmă de vis — de ce totuși ne pot investi cu o uriașă forță creatoare, în vreme ce altele nu reușesc ? Nu putem ști. Impulsul creației, ca și cel al distrugerii, rămîne un mister absolut. Poate unul din cele mai mari

din cîte ne străbat existența." (fragment dintr-un discurs ținut la University of Michigan la 15 aprilie 1987)

Povestirea *In the Autumn of the Year (Întotdeauna, toamna)* a apărut inițile în *Bennington Review ;* inclusă în *Prize Stories 1979 : The O. Henry Awards* și apoi în volumul Jayce Carol Oates, *A Sentimental Education,* Dutton, 1980, de unde a fost preluată pentru antologia de față.
Povestirea *The Witness (Martorul)* a fost selectată din volumul Joyce Carol Oates, *Last Days,* Dutton, 1984.

ÎNTOTDEAUNA, TOAMNA

Se afla acolo și fiul amantului ei. Al fostului ei amant. O prezență bizară : tînăr, cu început de chelie, cu firișoare de păr atîrnîndu-i din nări, urmărit de un tic supărător — își freca întruna unghiile — arborînd un zîmbet chinuit, difuz, abrupt.

Ceilalți o tratau cu o deferență care atingea absurdul. Solicitudinea lor gîlgîitoare îi displăcea. Sau poate, dimpotrivă, o încînta : cu trecerea anilor descoperise în fastul ceremoniilor delicii meschine. Cu ce vă putem fi de folos, domnișoară Gerhardt ? Sîntem la dispoziția dumneavoastră.

Cu eleganță, le spunea că nu mai are nevoie de nimic, le zîmbea.

Cu eleganță, își muta privirea de pe un chip pe altul, întîrziind, în fracțiuni egale de timp, pe fiecare din ele. (Cu fiul fostului ei amant schimbase cîteva priviri, pe ascuns... la aeroport el se recomandase, avea o voce poticnită, nesigură, era atît de emoționat, încît Eleanor, gîtuită și ea de emoție, începuse să se bîlbîie. Ce prostie ! Își revenise însă foarte repede.) Explică gazdelor că ar fi preferat să se odihnească, avionul de New York a avut întîrziere, și zborul a fost atît de obositor, o explicație care păru să mulțumească pe toată lumea. Evident, prezența ei îi complexa : atît de celebră, atît de venerabilă.

Înainte de a pleca, decanul crezu de cuviință să închege o conversație. Era mulțumită de camera pe care i-o oferiseră ? Observase mobilierul stil ? Și căminul cochet din piatră neșlefuită ? Dacă i se face frig noaptea, poate să aprindă focul... de fapt, Casa de Oaspeți a Universității e, în totul, un loc foarte pitoresc, iar el, decanul, speră ca

oaspetele să se simtă cît mai bine aici şi la festivitatea de premiere, pregătită pentru seara aceasta, desigur, astfel de ceremonii trebuie că i-au devenit de mult familiare, e vorba, firește, de toate participările la recepții, cu elogiile, felicitările şi fotografiile obişnuite în asemenea împrejurări, şi, tocmai de aceea, ţinu el să precizeze, cu un surîs care-i acoperi faţa, da, tocmai de aceea, Colegiul Linden, membrii conducerii, în mod deosebit, îi sînt recunoscători pentru prezenţa ei aici.

Deşi nu se simţea deloc stînjenită, murmură cîteva cuvinte care sunară stingher. O femeie modestă. În ciuda celebrităţii, rămăsese o femeie modestă, fără aere de vedetă. Puţin mai tîrziu, decanul îi destăinui soţiei că vizita aceasta nu punea nici un fel de probleme ; că Eleanor Gerhardt părea o persoană binevoitoare, afabilă, calmă, deosebit de atrăgătoare, deşi împlinise şaizeci şi cinci de ani. Păr alb, perfect aranjat, siluetă zveltă, ochi de un verde pal, emanînd seninătate, bunăvoinţă. Gîtul, purtînd probabil urmele necruţătoare ale bătrîneţii, era ascuns sub o eşarfă elegantă, în nuanţe stacojii şi gris-perle.

— Şi acum, spuse decanul, vă lăsăm să vă odihniţi, domnişoară Gerhardt. Vom trimite pe cineva la ora şase să vă conducă la dineu. Vă convine ora şase ?

— E perfect, spuse Eleanor.

În timp ce se retrăgeau, bărbatul care era fiul fostului ei amant se uită încă o dată la ea, zîmbindu-i vag, cu ochii mijiţi parcă spre un fascicul puternic de lumină. Eleanor îi răspunse, făcîndu-i cu mîna. Ar fi vrut să-l ştie liniştit. Bietul om părea atît de nesigur în mişcări... Oare se simţea vinovat pentru faptele tatălui său, pentru relaţia lui cu ea ? Era însă puţin probabil ca el să ştie ceva despre legătura dintre Eleanor şi Edwin Höller, fiindcă pe vremea aceea nu era decît un copil.

Acum era şeful catedrei de muzică de la Colegiul Linden, fiind în acelaşi timp director şi dirijor al orchestrei din Ellicot. Trebuia să aibă în jur de patruzeci şi cinci de ani, gîndi Eleanor. Nu-l mai văzuse de aproape trei decenii.

Numele său era Benjamin. Oare ar fi putut să şi-l amintească singură ? Probabil că nu.

Vreau ca băiatul meu să nu sufere, îi spusese amantul ei. Şi nici maică-sa. Dar mai ales băiatul, la el ţin cel mai mult. A moştenit tendinţa mea nevrotică de a exagera lucrurile... şi înclinaţia maică-sii spre disperare.

Înţeleg, spusese Eleanor.

Uneori îi răspundea furioasă. Alteori ironică. Sau cu o francheţe dezarmantă. În sfîrşit, degajată, cu un aer îndelung studiat, crezînd că în felul acesta îşi putea masca mai bine disperarea. Da, înţeleg, zicea ea, mîngîindu-i faţa, ghemuindu-se în braţele sale. Mînţea. De fapt, nu-l înţelegea deloc.

Întotdeauna, toamna, se lăsa copleşită de o melancolie vlăguitoare. Nu se mai cenzura... ore întregi se lăsa purtată de gînduri, îi veneau în minte ceasurile de dragoste, imaginea morţii, chipul copilăriei, şi singurul bărbat pe care îl iubise, adică singurul bărbat pe care îl iubise cu adevărat (fuseseră, desigur, mulţi alţii). Întotdeauna, toamna, îşi rememora cu acuitate senzaţii care acum nu-i mai aparţineau, plăcerile aspre, bogate, terifiante ale trupului. Poate era din pricina luminii care cădea pieziş, poate din cauza mirosului înecăcios de frunze arse, sau poate din pricina copiilor care mergeau grăbiţi la şcoală. Zilele curgeau precipitat, împinse parcă de o febrilitate a momentului pe care ea nu mai putea să şi-o asume. Toamna rămînea un anotimp pentru alţii, pentru cei tineri. Nu-i părea rău. Devenea doar elegiacă, asculta cvartetele lui Beethoven, se întorcea la poemele încă nefinisate, la poemele acelea lungi evocînd tragismul necesar al renunţării.

Uneori izbucnea în plîns, dintr-o dată, fără motiv. Se trezea din vis plîngînd, zguduită de un bocet mut, chinuitor. Plîngea fiindcă îmbătrînise, fiindcă era deja bătrînă. Bătrînă ! O noţiune pe care n-o putea înţelege. Dar, cel mai adesea, se lăsa în voia amintirilor, a lacrimilor purificatoare. Anumite experienţe le putea converti în cuvinte, era un fel de triumf pe care încă şi-l putea îngădui. Era totuşi poetă. Meşteşugar abil, stăpîn pe arta sa. Cu ani în urmă, după relaţia ei nefericită cu Edwin Höller, se hotărîse să supravieţuiască eliminînd lamentările şi scriind despre propria ei experienţă. Descoperise atunci o forţă pe

care nu avea s-o mai piardă niciodată, forța de a se împotrivi suferinței.

Sincere felicitări, suna telegrama trimisă de Edwin, după ce volumul ei de *Poezii* primise premiul Pulitzer, cu cîțiva ani în urmă. *Cu admirație. Și cu un dram de invidie.*

A rîs atunci încîntată de rîndurile lui, însă nu i-a trimis nici un răspuns.

Întotdeauna, toamna, o invadau astfel de amintiri. Amantul ei murise... dar, într-un fel, continua să rămînă viu. Își amintea glasul său. Amintirile, atunci cînd o năpădeau, îi aduceau în fața ochilor oameni la care ținuse foarte mult cîndva, figura tatălui, imaginea mamei, a unuia din frații săi, a uneia dintre mătuși, oameni care nu mai erau în viață, dar pe care și-i putea apropia în minte, dacă ar fi vrut.

Mulți ani o obsedase o idee stranie, gîndul că nu va supraviețui iernii. Își anticipa moartea : fulgurantă, sclipitoare ca o dimineață de ianuarie. Nu s-ar fi opus, n-ar fi luptat împotriva ei. (Numai durerea o înspăimînta, în fața ei fusese întotdeauna îngrozitor de lașă.) Nu avea nici un motiv, nici unul rațional ca să-și aștepte moartea, era încă destul de sănătoasă, cel puțin pentru o femeie de vîrsta ei, dar își închipuia, poate mai mult în glumă, că, Edwin Höller murind la șaizeci și doi de ani, adică cu un deceniu în urmă, ea nu va reuși să depășească acest prag, această vîrstă. Se surprindea uneori regizîndu-și sfîrșitul, o făcea cu acel sentimentalism care pe el probabil l-ar fi încîntat. Casa cu acoperiș de șindrilă din Chestnut Hill, Pennsylvania, moștenită de la părinți, ar fi lăsat-o nepoatei sale, o tînără profesoară de liceu, căreia i-o și închiriase cu ani în urmă, pentru o sumă modică de șaptezeci și cinci de dolari pe lună. Sally era o fată de nădejde, ambițioasă, harnică, nu foarte drăguță, nici măcar cu șarm ; Eleanor continua s-o socotească nepoata ei favorită, știind că pentru acest dar i-ar fi rămas mereu recunoscătoare. Mobila din apartamentul ei de pe East Eighty-fifth Street s-ar fi vîndut, cărțile s-ar fi împărțit probabil pe la prieteni, ca și discurile, și bogata ei garderobă, de altfel ; bijuteriile, unele de o mare valoare, ar fi rămas cunoștințelor ei ; banii din bancă, ca și cei investiți în diverse întreprinderi, o sumă considerabilă totuși, ar fi urmat să fie donați

unor instituţii de binefacere, printre acestea numărîndu-se şi Asociaţia Americană de Oncologie. Erau momente cînd îşi plimba privirile peste toate aceste planuri, şi atunci simţea că un ciudat sentiment de mulţumire o cuprinde. Desigur, nu voia să moară, viaţa constituia pentru ea o imensă bucurie, dar în acelaşi timp... în acelaşi timp viaţa ei începuse să devină ciudat de ireală, mai ales în ultimii zece ani. Dacă simţea acest lucru din pricina lui Edwin sau din alt motiv, asta n-o putea şti. (Se despărţiseră de mult. Să fi trecut douăzeci şi nouă de ani de atunci ? Probabil că totuşi nu era din pricina lui.)

Totuşi...

Totuşi ştia că nu este o superstiţioasă. Făcuse, probabil, unele greşeli în viaţă, însă şi acelea niciodată din ignoranţă. I-a plăcut întotdeauna să-şi epateze prietenii cu inteligenţa ei. Ştii prea multe, îi spunea de obicei Edwin, rîzînd, îndepărtîndu-se de ea, mimînd o teamă caraghioasă. Şi nu numai despre mine, ci despre tot ce există... despre toate. E înspăimîntător...

Începu să cerceteze camera. Era într-adevăr o încăpere plăcută. Adecvată împrejurării. Tapet de mătase în nuanţe albăstrui şi gri, o masă de scris stil Queen Anne, podea de stejar, carpetă orientală, pat cu cadru de alamă. Şemineul îi atrase atenţia. Era foarte curat, fără nici o urmă de praf pe el, iar cei doi buşteni aşezaţi în mijlocul său nu păreau să aibă decît o funcţie decorativă. Probabil că acolo nu se făcuse focul niciodată. Pe Eleanor o tentase cîndva ideea să se încălzească cu lemne. Trăind singură, nemăritată, nu avusese însă niciodată energia necesară, poate nici îndemînarea s-o facă. Dacă fumul vine înapoi în cameră ? se întreba ea. Cum să umble cu un lucru despre care nu avea nici cea mai vagă idee ?

Pe consola şemineului se aflau un felinar de vînt, un vas Wedgwood, pictat în albastru şi alb, şi un album, *Istoria Colegiului Linden — 1894—1964*. Cîndva, pe vremea cînd abia începea să fie invitată de felurite universităţi şi instituţii, asemenea cărţi ar fi constituit o noutate pe care, din respect pentru gazde, s-ar fi apucat s-o răsfoiască. Acum nu mai era aşa.

Din oglinda scrinului nu mai rămăsese decît o pată orbitoare de lumină, soarele amiezii lăsînd peste chipul ei reflectat un văl dens pe care, deocamdată, n-ar fi vrut să-l dea la o parte. (Poate că la aeroport curentul îi răvăşise o clipă părul, şi poate că pungile moi, vineţii, dezolante, care-i atîrnau sub ochi se îngroşaseră între timp, şi poate că buzele se încărcaseră din nou de acel rictus, arborat uneori fără voie, însă ce importanţă mai avea acum, cînd vălul acela îi acoperea încă faţa, în oglindă ? Pînă la venirea lor, la ora şase, voia să rămînă invizibilă.) Se aşeză la fereastră şi dezveli cu privirile peisajul de ţară. Părea cufundată într-o linişte desăvîrşită. Oare unde se afla ? În partea de nord-vest a statului Connecticut ? Nu reuşea să-şi amintească dacă mai fusese aici vreodată. Şi chiar dacă ar mai fi fost, locurile i se păreau acum încîntătoare, colinele decupate graţios, frunzele virînd deja spre cărămiziul toamnei, o pace gravă, nemărginită : eterna consolare a frumuseţii fără cuvinte.

Vă putem fi de folos cu ceva ? o întrebaseră gazdele, ceea ce nu putea fi decît un gest de politeţe, un respect ceremonios. Se afla acolo şi fiul fostului ei amant, copilul său, nu se putea abţine să nu-l privească. Era mult mai plăpînd decît tatăl său, nu moştenise nimic din aerul acelui om, febril, efervescent. Ochii însă erau aceiaşi... şi fruntea lată, aceeaşi. Îl privi şi schiţă un zîmbet. Încercă şi el să zîmbească. Oare cei din sală observaseră schimbul lor de priviri ? Vă mulţumesc, rosti ea, cu eleganţă, dar aş dori să rămîn singură pentru cîteva ore. Simt nevoia să fiu singură.

Se făcuse trei fără zece. Brusc o cuprinse oboseala : toată povara i se scurse în picioare, ca un plumb. Vîrsta, bineînţeles, putea fi o explicaţie. Trase jaluzelele, îşi desfăcu şalul de la gît, îşi scoase rochia, pantofii, se aşeză încet pe pat şi închise ochii. Trebuia să se odihnească. Să doarmă. Trebuia să se pregătească pentru întîlnirea din seara aceea, cel puţin psihologic : vocile zumzăind în sala aceea înaltă, elogiile ca nişte hiperbole, solicitudinea risipită, haotică, a unor oameni care voiau să-i arate cît de mult o preţuiesc, pe ea, o străină, Eleanor Gerhardt, şi totuşi un om oarecum apropiat lor, poate şi fiindcă era atît de bătrînă, toţi o socoteau o celebritate, un nume consa-

crat, o prezență plăcută, un soi de monument reconfortant... Vă sîntem deosebit de recunoscători pentru că ați acceptat invitația noastră, aveau să-i declare ei în seara aceea.

Cu el, cu Edwin Höller, se zvîrcolea pe canapeaua îngustă din păr de cal. Biroul mirosea a praf, a cărți. Erau sute de cărți. Undeva în spatele ei, dedesubt, sub capul ei, pe care îl simțea zvîcnind, se auzea un pian : notele aveau uneori un sunet vătuit, neclar, alteori extraordinar de precis. Cu două etaje mai jos un băiețel exersa la pian. Ore întregi, cu o tenacitate exasperantă. Era fiul lui Edwin, Benjamin, despre care se spunea că e talentat. Deosebit de talentat. Eleanor îl auzea schimbînd gamele, sărind de la un fragment la altul, fixîndu-se în cele din urmă pe o bucată pe care o cînta în întregime. (Abia mai tîrziu, mulți ani mai tîrziu, a aflat că bucata aceea lentă, frumoasă, de o excesivă luciditate, era un Satie.) Notele îi înotau în auz. Nu reușea să le asculte. Plîngea în hohote, asurzită, orbită.

Frumoasa mea, îi spunea Edwin. Micuța mea frumoasă.

O săruta cu lăcomie, o îmbrățișa, se îngropa în ea. Cînd vorbea de dragoste îl cuprindea fervoarea. Și îi vorbise atunci, abia păsise, pentru prima oară, în biroul său de mansardă, îi vorbise despre dragoste, despre căsătorie ; o îndemnase chiar să plece împreună în Europa. Ar fi fost oare cu putință ? Ofta, rezemîndu-se de fruntea ei, trepidînd, sărutînd-o cu sălbăticie. Lacrimogen, tumultuos, alintat, imprevizibil. Edwin Höller. Se născuse la München, ar fi vrut să-i arate și ei orașul acela. Ar fi vrut să plece împreună în Turcia, în Afganistan, în India. Scria o carte despre Bactria, străvechea Bactrie. Istoria unei civilizații, cu distrugerea și sfîrșitul ei. Voia să scrie o carte remarcabilă : cea mai ambițioasă, cea mai cuprinzătoare în acest domeniu. Voia să devină celebru, un savant celebru. Să fie invitat pretutindeni în lume, să țină conferințe, să fie *visiting professor*, iar ea să-l însoțească peste tot. Micuța lui, micuța lui frumoasă.

Eleanor rîdea disperată.

Se agăța de el, îl săruta. Ar fi fost oare cu putință ?

Avea douăzeci şi nouă de ani cînd s-au întîlnit şi treizeci şi patru cînd s-au despărţit. S-au cunoscut la mijlocul anilor patruzeci, la Boston. Edwin Höller preda la un colegiu de fete şi locuia la Cambridge. Eleanor l-a văzut pentru prima oară la o petrecere, şi curînd după aceea s-a dus la el, a urcat scara aceea exterioară, de serviciu, intrînd direct în biroul lui de la mansardă, păşind ca o mireasă neajutorată, stingherită. Te miră că am venit ? l-a întrebat ea atunci. Şi pe mine mă miră. Cînd vezi o femeie atît de insistentă, cred că îţi pierzi capul...

Însă el n-o asculta. Frumoasa mea, şoptea el. Micuţa mea frumoasă.

Profesorul Höller era un bărbat masiv, tumultuos, exuberant, cu o figură care părea mult mai îmbătrînită decît era în realitate. (Avea numai treizeci şi opt de ani cînd l-a cunoscut Eleanor.) Nu era un bărbat frumos. Avea momente cînd devenea chiar urît. Frunte lată, întinsă, ochi sfredelitori, şi un nas prea ascuţit. Degete mari, nesigure, veşnic pătate de cerneală. Obişnuia să vorbească singur, cuprins de exasperare, de fericire.

Unde se scurg orele ? era refrenul său. Pentru Edwin viaţa era precipitată, melodramatică. Nu se sfia să plîngă, nu se sfia să implore. Cînd citea poeziile lui Eleanor (pe vremea aceea, versurile ei afişau o retorică metafizică, foarte gustată de unii tocmai din pricina dificultăţii lor, retorică repudiată de Eleanor mai tîrziu) nu se sfia să recunoască, să admită că nu înţelegea decît foarte puţin din ele, şi că într-un fel, imaginaţia ei îl înfricoşa.

Nu cred că am mai întîlnit pe cineva care să-ţi semene, spunea el.

Nu mintea. Era sigură că atunci n-o mintise.

Intrase atunci în biroul său, soţia sa era în apartamentul de mai jos, băieţelul lui era acasă, poate că şi vecinii stăteau la pîndă, şi totuşi el nu se sinchisea, indiferenţa lui era într-adevăr uluitoare. Despre nevasta lui nu spunea decît un singur lucru, că este o femeie „dificilă" şi „egoistă". Erau căsătoriţi de mulţi ani, de foarte mulţi ani, se luaseră de tineri, nu aveau pe atunci decît douăzeci de ani, însă cu timpul se înstrăinaseră, se întîmplase ceva. Din vina cui ? El nu se socotea vinovat, în nici un fel.

Poate că totuşi vizitele lui Eleanor nu aveau nimic şocant în ele, atîţia studenţi, atîţia prieteni obişnuiau totuşi să-l caute adesea. Urcau scările, ca şi ea, băteau la uşă şi, dacă el nu era înăuntru, sau lucra cufundat printre cărţi, plecau, coborînd pe aceeaşi scară. Uneori reveneau mai tîrziu sau îl căutau la facultate. Se întîmplase de cîteva ori ca Eleanor să audă şi ea aceste bătăi în uşă, erau împreună, înghesuiţi pe canapeaua îngustă, iubindu-se, şi dintr-o dată să fie cuprinsă de teamă, dar nu fiindcă ar fi fost surprinsă alături de el, ci pentru că altcineva i l-ar fi putut răpi. Nu voia să-l împartă pe Edwin cu nimeni, nu voia să cedeze nici măcar o fărîmă din atenţia lui binevoitoare.

Se vedeau în acel birou de mansardă unde nu te puteai strecura decît printre mormane de cărţi, şi unde ceasurile de dragoste erau trăite mai intens poate tocmai din pricina celorlalţi din casă — soţia lui, mereu invizibilă, şi băieţelul care exersa la pian. Mai tîrziu a început s-o viziteze Edwin în apartamentul ei dintr-o casă veche, pitorească, aşezată chiar pe culmea dealului, pe Beacon Hill. Îi aducea întotdeauna cadouri, o sticlă de vin, un coniac, un buchet de trandafiri, de gura leului sau azalee, păpuşi bizare în brocarturi aurii, un volum de poezii în germană de un autor de care Eleanor nu auzise pînă atunci, dar pe care Edwin îl considera un „geniu formidabil". Alteori se întîlneau la un hotel din centru, se plimbau cu un combi al lui Edwin pe coastă, pînă la Swampscott sau Marblehead. De cîteva ori au ajuns şi la New York. Edwin era un îndrăgostit de modă veche, mereu atent, pînă la exagerare, dramatizînd uneori, pînă la ridicol.

Era convinsă că el trăieşte prima lui aventură de cînd s-a căsătorit. Era convinsă că ea este prima femeie de care s-a îndrăgostit cu adevărat.

Într-o zi s-au certat, şi atunci, ca s-o potolească, el i-a răsucit mîna. Bine ! Strînge mai tare. O merit. Hai, loveşte-mă ! Era capricioasă, neastîmpărată, imprudentă, poate şi puţin proastă. La începutul relaţiei lor, ea fusese aceea care se implicase mai puţin, păstrîndu-şi o oarecare detaşare. Îşi repeta întruna că nu are de gînd să se mărite, acest pas nu dorise niciodată să-l facă, numai ideea în sine de mariaj i se părea imbecilizantă, absurdă. El o avertizase, îi

spusese că va regreta amarnic această obstinație. Era nefiresc ca o femeie să rămînă nemăritată, să pună atîta încăpățînare în acest refuz, o să vadă ea, o s-o simtă pe pielea ei, o amenințe el. S-au certat, întîi în glumă, apoi mai serios, s-au împăcat însă repede, și atunci Eleanor s-a hotărît să se despartă de el, măcar cîteva săptămîni, să-l țină la distanță, să-și contemple în liniște, singură, sentimentele. L-a lăsat acasă, el s-a apucat atunci de lucru, muncea douăsprezece, paisprezece ore pe zi. Cînd s-au revăzut, s-au certat din nou. Abia atunci însă Eleanor și-a dat seama cît de mult îl iubea. Avea douăzeci și nouă de ani. Împlini treizeci. Apoi, treizeci și unu.

Vrei să mă sinucid ? îl întrebă ea o dată, împinsă parcă de un impuls.

Apucase balustrada podului ca și cum s-ar fi pregătit să se arunce, azvîrlise piciorul înainte, ca într-un joc, nici nu putea fi altceva, căci ce era dacă nu o simplă glumă, ea, Eleanor Gerhardt, n-ar fi putut face un asemenea gest disperat. Edwin însă reacționă ca și cum totul ar fi fost serios. Oprește-te ! Ai înnebunit ? Ce-i cu tine ? O să regreți... I-a vorbit atunci cu atîta spaimă în glas, cu atîta îndîrjire, încît Eleanor a izbucnit în rîs. Chiar își închipuise că amenințările lui ar mai fi putut avea vreun efect asupra unei femei hotărîte să se sinucidă ? Nu fusese, bineînțeles, decît o farsă, nimic mai mult decît o farsă, oricine și-ar fi dat seama de asta, oricine, numai Edwin Höller nu. Mai tîrziu, cînd au ajuns acasă, acum erau iarăși în apartamentul ei, culcați în pat, Edwin a vrut cu orice preț să-i amintească de acest joc, să-i spună că jocul de-a sinuciderea nu-i decît o tîmpenie, o glumă idioată de care, cîndva, la bătrînețe, o să-și amintească, fără îndoială, cu destulă jenă.

Nu mai știa ce să creadă. Parcă i-ar fi vorbit în altă limbă. El care era o ființă atît de histrionică, capabilă de cele mai surprinzătoare teribilisme, cum se putea preta la asemenea inepții, cum putea să debiteze asemenea naivități ? Le scotea din colecția lui de proverbe germane sau din legendele pentru copii ? Nu se mai putea abține, izbucni în rîs.

O plesni peste față. S-o potolească.

Da. Așa-i. Ai dreptate. Love̦ște-mă. Fă ce vrei cu mine. Știu, o merit.

Niciodată nu se simțise atît de tînără. Era sigură că nu va îmbătrîni niciodată.

În brațele lui devenea nemuritoare.

Degetele ei pierdute în părul său aspru, des ; gurile prinse într-o sfîșiere prelungită ; trupurile amestecate într-o zvîrcolire ; ritualurile necesare ale iubirii. (După ce s-au despărțit, Eleanor își făcuse un țel din a căuta alți bărbați ; un timp, umblă după bărbați înalți, de o lenevoasă afabilitate, puțin dezordonați, bărbați care să aibă, bineînțeles, familie ; bărbați care s-o facă să sufere. Voia să-și elibereze memoria, să-l șteargă pentru totdeauna din ea. Nu-l iertase, nu-l putea ierta, oricît timp ar fi trecut de la despărțirea lor. Ar fi vrut să-l vadă *mort*. Abia după cinci, șase ani reînvață să facă dragoste, fiindcă după legătura ei cu Edwin îi amorțiseră toate simțurile, devenise crispată, neatentă, stînjenită, sau prea lucidă. Din cauza lui se înstrăinase de propriul ei trup, și de aceea nu-l putea ierta.)

Premiul Edna și Walter G. Davison pentru merite în literatura americană îi aducea un cîștig de o mie cinci sute de dolari. Era un motiv pentru care se simțea datoare să mulțumească, cu un zîmbet plin de recunoștință și acomodat împrejurărilor, și să recite poemul ei despre toamna în New England, o elegie cu care era sigură că va cuceri publicul din sală ; apoi, ținu un scurt discurs care lăsă o foarte bună impresie. Și astfel se sfîrși cea mai dificilă parte a serii.

Lumea se adună în jurul ei, voiau s-o felicite, să-i strîngă mîna, mîna aceea atît de plăpîndă, atît de fragilă. O clipă se dădură înapoi lăsîndu-l pe fotograf s-o prindă în cadru, alături de tînărul, jovialul decan al Facultății de litere.

E o cinste să vă avem în mijlocul nostru, se auziră cîteva voci din jurul ei.

E o mare cinste.

Dădu autografe pe cărțile ei, cele mai multe erau ediții ieftine de *Poezii*. Obosise, însă n-ar fi vrut s-o arate. Se putea sprijini discret de podium dacă o lăsau puterile, se

putea ajuta de mîna cealaltă, mai odihnită. Nu mai distingea toate cuvintele care îi erau adresate, continua însă să-şi învăluie asistenţa într-un zîmbet amabil, şi nu trebuia decît să dea încet din cap, cu înţeles, pentru ca cei din preajma ei să se declare mulţumiţi. N-ar fi fost deplasat nici dacă le-ar fi cerut să repete cîteva cuvinte, vreo întrebare, nimic mai firesc cu atîta gălăgie în sală. Din fericire, reuşise să doarmă vreo trei sferturi de oră în camera pe care o primise la Casa de Oaspeţi a Universităţii, probabil că altfel i-ar fi fost foarte greu, poate că nici discursul n-ar fi fost în stare să şi-l mai ţină, dezamăgindu-şi astfel publicul, iscînd speculaţii, discuţii, exact ceea ce i se părea lui Eleanor de nesuportat, dezagreabil : vîlva inutilă.

Recepţia avea loc într-un salon cu o decoraţie sofisticată, numit şi Camera Fondatorilor ; Eleanor observă că decanul, soţia sa şi Benjamin Höller alcătuiseră în jurul ei un fel de scut protector, voiau probabil s-o apere de vorbăreţii agasanţi, de inoportuni. (În ultimii ani doar foarte puţini poeţi tineri apelaseră la ea, oferindu-i spre lectură un volum sau cerîndu-i părerea.) Cineva îi întinse un whisky cu sifon pe care îl acceptă. Îşi auzi rîsul, era ca un chicotit de fetiţă, melodios. Oare cine erau aceşti oameni ? Aceşti străini. Era, desigur, impresionant să fii tratată cu atîta deferenţă, să ţi se încredinţeze, ca semn de preţuire, un premiu literar, să auzi tot felul de elogii, că poezia pe care o scrii reprezintă foarte mult pentru ei, că poezia pe care o scrii contribuie în mod evident la îmbogăţirea literaturii americane — oare ce înţeleg ei prin literatura americană ? oare ce înseamnă literatura americană ? se întrebase ea, nu o dată — era atît de plăcut să auzi aceste lucruri, deşi nimic nu putea fi adevărat, nimic în afară de politeţea lor desăvîrşită. Atinsese o vîrstă cînd, în orice colţ al ţării s-ar fi dus, ar fi fost primită la fel, cu aceeaşi afecţiune, cu aceeaşi admiraţie, cu aceeaşi generozitate. I se păreau toţi atît de irezistibili, atît de tineri.

Auzi dintr-o dată o voce lîngă ea.

— Mai doriţi ceva de băut, domnişoară Gerhardt ?

Se întoarse şi-l zări pe fiul lui Edwin. Fără să fie nevoie, se sprijini uşor de braţul său. Strînse sub degete materialul aspru al sacoului. Da. Nu. Ei, poate. Îi trecu prin

minte atunci că mîna ei palidă, subţire, fragilă, străbătută de vinişoare delicat-albăstrui, era încă atrăgătoare. Safirul în formă de stea, prins în diamante, era superb. Arăta ca un inel foarte vechi, ca o moştenire de la o rudă îndepărtată, cînd, de fapt, nu era decît o bijuterie destul de recentă, un cadou pe care Eleanor şi-l făcuse singură, ca un capriciu, cînd împlinise cincizeci şi nouă de ani.

— Da ? Deci să vă mai aduc un pahar ? întrebă Benjamin.

— Dacă nu te deranjează, spuse Eleanor.

În timp ce soţia decanului îi povestea cît de multe lucruri se schimbaseră la Vassar (făcuseră amîndouă studiile la Vassar, însă în perioade diferite), Eleanor îl urmări pe fiul lui Edwin care se îndrepta spre bar. Abia astăzi aflase că Benjamin Höller preda la Linden — cum ar fi putut oare să afle mai devreme acest lucru ? — dacă nu cumva ştiuse de mult că el este profesor aici, însă, cu vremea, uitase complet acest amănunt. Trecuseră mulţi ani, foarte mulţi, de cînd spionase, de la distanţă, discret, casa soţilor Höller, pe vremea aceea ştia aproape tot ce se întîmpla acolo, dar, după ce Edwin a divorţat de soţia lui şi s-a mutat în California, după ce s-a recăsătorit, după ce a acceptat postul de *visiting professor* la Universitatea din Hawaii, de unde n-a mai revenit niciodată în State, după derularea atîtor evenimente, Eleanor n-a mai ştiut exact ce trebuie să afle şi ce trebuie să dea uitării. Ştia că Benjamin Höller studia muzica. Se înscrisese la Juillard, încercă ea să-şi amintească, încă de la o vîrstă fragedă, nu putea avea mai mult de cincisprezece, şaisprezece ani pe vremea aceea. Dar, între timp, Edwin plecase din Boston. Viaţa lui a luat alt curs. Ca şi a ei, de altfel.

Un timp, s-a simţit îngrozitor. Lovită, crunt lovită. El îi declarase la început că o iubeşte, îi făcuse curte, îi dăduse impresia că vrea s-o ia de nevastă, dar, după cîţiva ani, cînd legătura lor a intrat pe alt făgaş, cînd a devenit limpede că cea care nu poate trăi fără celălalt este Eleanor, şi nu Edwin, el nu i-a mai amintit despre căsătorie, pomenindu-i în schimb de obligaţiile sale de soţ şi tată ; şi asta nu pentru că şi-ar fi iubit soţia, ci pentru că, zicea el, era de datoria lui să se îngrijească de ei, de nevasta şi copilul său. Pe vremea aceea, Eleanor era o tînără încîntă-

toare, fire deschisă, chiar puţin insolentă, renumită în Boston pentru nonşalanţa şi sarcasmul ei, dar şi pentru versurile care apăreau în tot felul de reviste, atît de des, încît începuse să trezească invidii. Îşi făcuse multe cunoştinţe, dar şi duşmani, nici ea nu ştia de ce, o gaşcă de detractori. Nu-i păsa, avea impresia uneori că este invincibilă : era hotărîtă să-şi perfecţioneze tehnica, s-o rafineze, după cum tot atît de hotărîtă era să ia cu asalt toate premiile literare. (Prima ei carte, o tentativă destul de timidă, intitulată *Nutriri*, a primit Premiul Consiliului Naţional al Artelor, iar un ziar din Boston s-a grăbit să publice un interviu cu ea, cît se poate de măgulitor.) Erau şi momente cînd, dimpotrivă, se simţea vulnerabilă, neajutorată ca un copil, ridicol de fragilă, şi atunci, ghemuindu-se în braţele lui, plîngea. Nu voia să se mărite, dar poate că totuşi... Oare n-ar fi fost cu putinţă să plece împreună un an, undeva departe, l-a întrebat ea la un moment dat, de fapt fusese mai mult o rugăminte, oare nu avusese chiar el această idee la început, şi atunci de ce renunţase la ea, de ce se răzgîndise între timp ? N-o mai iubea ? Poate că nici n-o iubise vreodată ? Încerca s-o liniştească, însă toate explicaţiile pe care i le dădea o înfuriau şi mai mult, fiindcă poruncindu-i să înceteze, să tacă, să se liniştească, o îndepărta de fapt de el, fiindcă ea, în loc să-l asculte, i se împotrivea, furioasă, îndîrjită. Cum l-ar fi sfîşiat atunci, dacă ar fi putut, cu mîinile ei l-ar fi sfîşiat ! Cînd erau împreună, dragostea lui părea deasupra oricărei suspiciuni. Nici o altă femeie n-ar fi putut pretinde mai mult, o iubire mai pătimaşă. O iubea ţipînd, erau strigăte smulse din trupul său, cu o brutalitate împinsă pînă la neruşinare. Şi ea îl iubea, ar fi putut oare să nu-l iubească ? (Mai tîrziu, peste ani, îşi va aminti că tot timpul cît au fost împreună a urmărit-o luciditatea, o înspăimîntătoare, anihilantă luciditate, chiar şi în momentele cînd părea copleşită de pasiune, de furie. O tînără necugetată, lacrimogenă, debordantă, şi cu toate acestea, mereu întoarsă spre sine, spre propriile gesturi, ca spre un spectacol urmărit de la distanţă, indiferent. Ca o actriţă care repetă replicile dificile tocmai pentru a le controla pînă cînd cuvintele, în loc să fie supuse, o supun pe ea, împingînd-o încotro vor, subjugînd-o.)

Te părăsesc, îi striga ea. Am să te părăsesc.

Iubita mea, Eleanor, te implor...

Știu ce vrei, știu ce urmărești, ce ai urmărit tot timpul. Și tocmai de aceea te părăsesc.

Și totuși legătura lor nu s-a rupt. A continuat, s-a mai tîrît încă un an. Telefoane, în fiecare noapte, amenințări cu sinuciderea, crize de plîns urmate de perioade de luciditate, de calm, de speranțe ; se întîlneau din nou, la Boston, petreceau cîte un week-end la New York ; erau frînturi de dragoste disperată. Relația cu Edwin a durat cinci ani ; el se schimbase foarte puțin : părul i se albise parcă, devenise mai zbîrlit ; se îngrășase cu vreo cinci kilograme. În mare, însă, rămăsese neschimbat. Eleanor însă era alta. Se schimbase foarte mult. Nu mai era ca înainte... nu mai era *tînără*. Încă o urmărea imaginea ei de odinioară, imaginea acelei tinere încîntătoare, pînă cînd, alunecîndu-i întîmplător ochii pe oglindă, își dădea seama cît de jalnic putea să arate în realitate.

M-a urîțit, mărturisea ea oricui ar fi fost dispus s-o asculte. Uitați-vă ce-a făcut din mine.

Și cunoștințele ei se amuzau, parcă le-ar fi spus o glumă bună, nu s-a urîțit deloc, se înșală, ziceau ei, însă, mai tîrziu, cînd se despărțeau de ea, începeau s-o bîrfească. Avea tot mai mulți dușmani. Nu se mai putea încrede în nimeni.

Am să te părăsesc, îl amenința ea.

El îi apucă în palme chipul palid, înfierbîntat, și o sărută, un sărut de despărțire.

Am să te părăsesc...

Gazdele și-au dat seama că recepția începea s-o obosească. Deși era numai zece, s-au grăbit s-o conducă la Casa de Oaspeți a Universității. Benjamin Höller îi însoțea, așezat în mașina decanului, alături de ea, pe bancheta din spate.

Se discuta degajat, se trecea de la un subiect la altul cu ușurință, era tot mai evident, de altfel, că se aflau în fața unei toamne splendide, și împrejurimile aveau, fără îndoială, un pitoresc al lor, iar fondurile cu care era înzestrată facultatea se dovedeau a fi, nici nu se putea altfel, din cele mai generoase, fiindcă facultatea, ziceau ei, și-a

demonstrat cu prisosință „tinerețea, vigoarea, spiritul comunitar". Pe Eleanor n-o interesau cîtuși de puțin aceste discuții, ceea ce n-o împiedică să-și audă de cîteva ori glasul, prins în schimbul de replici. Avea totuși un sentiment de mulțumire, știa că se achitase în modul cel mai onorabil cu putință de obligațiile ei din acea seară. O seară care se apropia acum de sfîrșit. Erau încă proaspete în memoria ei primirea entuziastă a sălii, aplauzele generoase ale publicului. Probabil că după o săptămînă, poate mai mult, amintirea vizitei la Colegiul Linden va păli, poate că după o lună impresiile de aici se vor amesteca, se vor suprapune cu cele de la Universitatea Virginia, unde, cu un an în urmă, i se înmînase un grad onorific. Și acolo aceeași afabilitate, căldură, generozitate, aceleași strîngeri de mînă, fotografiile de circumstanță, clincănitul vesel de pahare, și apoi, zborul de întoarcere acasă.

Dar Benjamin Höller ? Și pe el îl va uita ? Nu, fără îndoială, imaginea lui îi va rămîne în memorie.

Cel puțin a fost dragoste adevărată, simți brusc nevoia să-i spună, în timp ce erau acolo, în mașină. Tatăl tău și cu mine ne-am făcut destul rău unul altuia, am suferit, ne-am chinuit, dar cel puțin am fost vii, am trăit. Am fost stăpîniți de pasiune... am trăit această iubire cu toată ființa noastră. Ani de zile l-am urît, i-am dorit moartea, și apoi, dintr-o dată, înverșunarea aceasta s-a topit, acum, cînd mă gîndesc la el, o fac iarăși cu dragoste, de parcă timpul nici nu s-ar fi scurs, ca și cum totul ar fi neschimbat. *Sînt încă amanta lui tînără, lacomă, înspăimîntată.*

După ce a plecat din Boston, Eleanor s-a întors, pentru cîteva luni, la familia ei din Chestnut Hill. Nu s-au înțeles însă, îi făceau mereu reproșuri, deveniseră posesivi (evident, sub pretextul intangibil al iubirii), posesivi și foarte susceptibili. Avea treizeci și cinci de ani. Se simțea o ruină, o femeie ratată, oribil de secătuită : de cîte ori se gîndea la Edwin, simțea un nod în gît, simțea că se înăbușă, parcă un hohot de plîns i s-ar fi oprit în coșul pieptului. Nu mai avea nici un prieten. Și nici nu voia să-și mai facă vreunul. Se mută la New York, într-o cameră parțial mobilată, din West Side, unde zăcu în pat cîteva zile, în letargie, epuizată, incapabilă să se îmbrace, să scrie. Era convinsă că nu

va mai scrie niciodată, ce rost ar mai fi avut să scrie ? Avusese cu poeziile ei destule succese ; era invidiată chiar și pentru succesele ei efemere, locale. Însă tot timpul muncise cu îndîrjire ; știa că, apucîndu-se din nou de lucru, ar fi putut ajunge iarăși o poetă de clasă. Dar, ce rost mai avea să scrie ? La început, Edwin se arătase interesat de poezia ei, mai tîrziu însă avea s-o privească cu indiferență. La început, o iubise într-adevăr, o iubise foarte mult, însă cu timpul dragostea lui s-a mistuit. Și chiar dacă s-ar fi apucat iarăși de scris, chiar dacă ar fi avut un mare succes cu volumele ei, tot n-ar fi reușit să-l recucerească pe Edwin, să-l convingă s-o iubească din nou.

Îl ura. Într-un mod mai mult abstract, fiindcă ura ei aluneca dezlînat, fără să se poată fixa de imaginea lui, lăsînd doar o mîzgă în urma ei, murdărind aerul. Într-o zi, își așează ușor lama pe încheietura brațului, ar fi vrut să vadă ce se poate întîmpla dacă... Cît de mult se detesta : era atît de falsă, atît de lașă. Lama îi juli puțin pielea fină, și atunci, fără să mai stea pe gînduri, o aruncă la coș. Dumnezeule, țipă ea, ce prostie !

Lama lăsase o urmă subțire pe piele. Dinții pieptenului cu care își îndrepta părul îi zgîriau pielea capului. Aerul limpede, cumplit de rece al iernii îi sfîșia plămînii. Ce decădere, gîndi ea. Parcă nu mai era ea.

Voia să-i telefoneze. Voia să-i scrie.

Era sigură că dacă ar fi reușit să ia din nou legătura cu Edwin, el ar fi reprimit-o. O iubise totuși atît de mult...

Nu-i telefonă, nu-i expedie nici o scrisoare. În schimb, începu să lucreze. La început haotic, mînată doar de cinismul situației. Dacă tot se detesta atît de mult, de ce n-ar fi exploatat poetic acest simțămînt ? Era preferabil, desigur, să-ți iubești eul, sau măcar să-l tratezi cu o oarecare toleranță, însă dacă această relație nu mai era de conceput, atunci trebuia să construiască doar cu ce mai rămăsese. După luni de zile, rezultatele întîrziau să apară, eforturile ei se conturau doar în mormane de ciorne, de schițe. Senzații fruste. Cuvinte. Apoi, se lansă într-o nouă legătură, de data aceasta era perfect conștientă că nu-l iubea pe celălalt, că nu se simțea în nici un fel atrasă, însă o făcea numai fiindcă avea nevoie de o persoană, de un obsta-

col între ea și Edwin Höller, fiindcă nu putea să-și controleze propria experiență atîta timp cît nu se detașa de ea, cît nu lua o distanță. Apoi, emoțiile s-au transformat în cuvinte. Cuvintele urmau, la rîndul lor, să capete o anumită direcție, un anumit ton. O anumită structură în care să se lege, în care să rămînă. O structură perfectă, ar fi spus ea.

Doi ani mai tîrziu a apărut *Un anotimp al iubirii*. O carte stranie, nu avea mai mult de o sută de pagini, cu bucăți scurte, enigmatice, unele în versuri, altele în proză, într-un stil eliptic, cu totul nou față de ce scrisese Eleanor pînă atunci. Volumul nu s-a bucurat de prea multă atenție din partea criticii, ca majoritatea cărților de poezie, de altfel, însă Eleanor nu s-a simțit dezamăgită, în fond nici nu se aștepta la altceva. Ar fi dorit însă ca măcar Edwin să-i fi citit volumul, ar fi dorit să primească o scrisoare, cîteva rînduri de la el, și poate că în felul acesta... El însă nu-i va scrie nici un rînd. Probabil că nu citise cartea, sau poate că nici măcar nu auzise de ea.

Cîțiva ani mai tîrziu, într-un moment cînd pregătea alt volum pentru tipar, a primit un telefon de la un director de teatru care, după ce citise *Un anotimp al iubirii*, o carte care îi plăcuse foarte mult, ar fi dorit să-i facă o ofertă de dramatizare, bineînțeles cu colaborarea unui regizor. La început a refuzat, ideea în sine i se păru ridicolă. Nu avea nici o noțiune despre ceea ce înseamnă să scrii o piesă, iar perspectiva unei colaborări o irita. Cît despre subiect, i se părea prea banal : o poveste de iubire, un sfîrșit trist, doi oameni care suferă foarte mult și care, în final, se despart. Directorul a insistat totuși. Pînă la urmă Eleanor a acceptat. Rezultatul : o piesă surprinzător de bună. Foarte ușor de montat, fiindcă nu cerea decoruri deosebite, și nu avea decît două personaje. O piesă de dragoste, care cîștigă repede publicul, mai ales pe femei. Deși subiectul era destul de banal, piesa era scrisă într-o limbă percutantă, incisivă, subtilă, necruțător de precisă, impresionantă. Reuși să vadă spectacolul, și nu regretă deloc. După aceea se întîmplă ceva extraordinar. Piesa începu să aducă încasări, mai ales de la teatrele universitare și de la cele de vară. Pe la începutul anilor șaizeci, un teatru din New York o prezentă într-o nouă montare. Eleanor Ger-

hardt, între timp poetă consacrată, cîştigă renumele de precursor al mişcării feministe. Era apreciată pentru francheţea opiniilor, pentru eficienţa şi forţa cu care condamna ideile preconcepute pe care se construise supremaţia bărbaţilor. Ar fi putut să scrie şi alte piese, ar fi putut să scrie un roman, dar, prudentă, ocoli asemenea riscuri. Nu era avidă după aplauzele publicului ; poezia îi era suficientă. O vreme, primi drepturile de autor cu un oarecare simţămînt de culpabilitate... ca poetă era mereu tentată să creadă că un autor nu e plătit niciodată la adevărata lui valoare. Mai tîrziu, cu trecerea anilor, după ce cîştigurile şi tirajele cărţilor ei s-au mărit, a început să-şi încaseze veniturile cu aerul cel mai firesc : nu numai că n-o mai deranjau, dar socotea că este cel mai normal lucru să le primească.

Cunoştinţele ei ştiau că *Un anotimp al iubirii* era inspirat de relaţia ei cu un bărbat, Edwin Höller, şi mai ştiau că Höller publicase o singură carte, un studiu erudit despre un aspect obscur al civilizaţiei greceşti ; pe Höller însă nu-l cunoşteau personal, şi nici nu ar fi avut curiozitatea să-l cunoască. Cum a reacţionat el la piesă ? o întrebau ei pe Eleanor. Ce reacţie ar fi putut să aibă un bărbat care îşi vede faptele, personalitatea, viaţa dezvelite, expuse spectatorilor pe scenă ? Eleanor le răspundea scurt că nu ştie şi că nici nu-şi poate imagina reacţia bărbatului într-o asemenea situaţie. Dar soţia lui, ea cum a reacţionat? insistau ei. Probabil că a văzut în piesă o ironie, fosta amantă a soţului ei făcînd din acea legătură subiectul unei piese de succes. Eleanor nu mai aflase nimic despre nevasta lui Höller. Însă cum ea nu fusese niciodată o mare cititoare, probabil că nici nu auzise de volumul ei de poezii, şi cu atît mai puţin de piesă. De fapt, ele nici nu se cunoşteau, nu se văzuseră niciodată. Ar fi putut bănui ceva, însă nu existau nici un fel de dovezi. Se spunea că această femeie era egoistă, vanitoasă, limitată, ocupîndu-se numai de căminul şi copilul ei. Soţul ei n-a mai stat mult cu ea, după ruperea legăturii cu Eleanor. A divorţat, s-a căsătorit cu o femeie de douăzeci şi cinci de ani, soţia unui fost coleg al său.

Am fost prima lui amantă, îşi spuse Eleanor. Se întreba dacă acest lucru era adevărat. Probabil că se înşela:

îi plăcea însă sunetul cuvintelor, ironic, ferm şi resemnat în acelaşi timp.

Să-i facă o cafea ? În camera alăturată era o mică bucătărie înzestrată cu cele trebuincioase. Nu, nu era nici un deranj.

El refuză, spunînd că o singură ceaşcă îl ţine treaz toată noaptea, cînd, şi aşa, suferă de insomnie.

Eleanor murmură ceva, dîndu-i dreptate.

Zîmbiră amîndoi, uşor stînjeniţi.

Eleanor se aşezase pe un scaun cu spate de pînză, lîngă şemineu, într-o poziţie care îi apăru de la început destul de rigidă. O doamnă bătrînă, venerabilă. Cu mîinile strînse în poală. Benjamin Höller stătea în faţa ei pe un scaun firav, îmbrăcat în creton. Era foarte agitat. Eleanor observă că degetele lui se mişcau continuu, ca şi cum ar fi însăilat o melodie la pian, pe un ritm tainic. Ar fi vrut să-i povestească, să-i spună cît de frumos cînta cînd era copil, nu-i ieşea din minte sunetul acela, erau cîteva bucăţi melancolice, obsedante, care nu-i mai ieşeau din minte...

— Am putea să...

— Mă gîndeam că...

Se opriră amîndoi. Eleanor începu prin a-l întreba dacă mai aflase ceva despre tatăl său, ar fi vrut să ştie dacă în ultimii ani de viaţă fusese fericit, acolo în Hawaii, parcă în Hawaii trăise, nu-i aşa ?

— N-am putut afla prea multe despre el, răspunse Benjamin, cu un zîmbet difuz, amar. N-am păstrat legătura cu el.

— Îmi pare rău, spuse Eleanor.

— Îmi închipuiam că... probabil a păstrat legătura cu *dumneavoastră*.

— Nu, spuse Eleanor uimită. Nici gînd.

— M-am gîndit că poate...

— O singură telegramă, acum cîţiva ani... adică acum doisprezece, poate chiar paisprezece ani... doar o singură telegramă, nimic mai mult.

Degetele lui Benjamin alergau în gol, nestăpînite, vioaie.

— Întotdeauna s-a purtat ca un om de nimic, spuse el.

Luată prin surprindere, Eleanor pufni în rîs. Era însă numai un gîlgîit strangulat, tern.

— A fost un om... un om excepţional... ar fi fost în stare să...

— A fost un om de nimic, spuse Benjamin sec. Scoase apoi din sacoul său cenuşiu, de tweed, un plic gros ; pentru o clipă expresia feţei i se schimbă. Eleanor se temu că-l va vedea izbucnind în plîns.

— Maică-mea credea că toate relele i se trag de la eşecul lui profesional, fiindcă nu ajunsese niciodată acolo unde ar fi dorit, o autoritate în domeniu, nu devenise celebru, aşa cum credea că o merită. Era atît de meschin, era atît de ranchiunos, atît de *răuvoitor*... nu se dădea în lături de la nimic, putea să scrie recenzii veninoase despre cărţile lui Eliade, le trimitea la tot felul de reviste, şi asta numai ca să-şi vadă numele tipărit, nu conta că în felul acesta lovea într-un vechi prieten. Şi totuşi cred că mama se înşela... Chiar dacă ar fi ajuns vreodată celebru, probabil că tot atît de mizerabil ar fi rămas... un om de nimic.

— Oare ? întrebă Eleanor nedumerită. Se uită insistent la Benjamin. Nimic din imaginea iubitului ei de odinioară nu se mai afla pe acest chip : chiar şi ochii erau alţii, străini. Da, acest tînăr cu început de chelie, atît de pornit împotriva tatălui său, îi era străin.

— Am crezut că... da, am crezut într-adevăr că îl iubeai, spuse ea cu o voce muiată, am crezut că totuşi... îl iubeai pe tatăl tău...

Benjamin rîse ; un sunet înfundat, hîrîit.

— Cînd ?

— Poftim ?

— *Cînd* ai crezut ?

— Cînd am crezut că îl...

— *Cînd* ai crezut că îl iubeam ?

— Nu ştiu... nu mai ştiu. Poate cînd erai copil.

— Şi cînd *te gîndeai* la asta ?

Eleanor era descumpănită, nu-şi putea reveni. Începu să-i explice, apoi, brusc, se opri.

— Te gîndeai la asta cînd făceai dragoste cu tata ? Sau poate după aceea...

Benjamin bătea cu degetele în plicul gros de pe genunchii săi. Tonul său, bănui Eleanor, deşi plin de asprime,

trăda o mare neliniște, o nervozitate. Începu și ea să tremure. Se simțea sleită.

— Cîți ani au trecut pînă cînd ai ajuns să te gîndești la asta ?

— Am crezut că nu știi nimic, murmură Eleanor.

— Ce să știu ?

— Despre legătura dintre mine și tatăl tău... despre...

— Să nu știu ? Cum să nu știu, am știut amîndoi, și eu și maică-mea. Cînd a început povestea aceea, aveam zece ani, cînd s-a sfîrșit totul, împlinisem cincisprezece. Am știut totul. Sau aproape totul. Era imposibil să nu aflu.

Benjamin rîse din nou.

— Bine, dar...

— V-ați purtat ca niște porci. Amîndoi, îi spuse Benjamin.

Pentru cîteva clipe se așternu tăcerea. Eleonor nu-și putea dezlipi privirile de pe chipul lui. Simțea că i se zbate ceva în gît, în timpane. Să nu leșine cumva... Ce-o să se întîmple cu ea ? Văzu că buzele tînărului din fața ei se mișcă din nou și pricepu că el îi vorbea.

— Ar fi fost imposibil să nu aflu, repetă el. Știam toți. Nu mai era un secret pentru nimeni. Într-o zi, eram așezați la masă în salon, cînd tata a azvîrlit o sticlă de vin, a izbit-o în perete, a început să urle la mama, s-o întrebe de ce tace, de ce se poartă cu el ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, ca și cum ar avea ceva de împărțit cu el... bătea cu pumnul în masă ca un dement și o înjura... Nu, nu făcuse nici un secret din relația voastră, el nu ținea să aibă secrete. Pentru el un singur lucru conta : pasiunea, credea numai în *pasiune,* spuse Benjamin cu o voce stinsă.

— Nu știam...

— Ba știai, știai foarte bine.

Eleanor închise ochii pe jumătate. Se auzi negînd totul, se auzi implorînd înțelegere. Oare acest tînăr răvășit de furie nu putea pricepe cu nici un chip că ea ?...

— Ați fost niște porci. Amîndoi, spuse Benjamin, sec. Sigur, trebuie să recunosc că dintre voi doi el s-a purtat mai odios. Te-a prostit, ți-a luat mințile, te-a înfricoșat, a făcut ce-a vrut din tine. Cîtă plăcere îi făcea s-o chinuie pe mama, îi spunea că are o amantă, o femeie care îi este devotată, care îl iubește cu patimă, o femeie de o

inteligență sclipitoare, tînără, *mai tînără decît tine,* îi arunca mamei în față, urlînd, da, *ea e frumoasă, iar tu nu ești decît o pocitură*... Dumnezeule... ce orori putea să spună ! Îi plăcea să țipe, să zbiere, să se învîrtă prin casă, gesticulînd ca un apucat. Așa se manifesta pasiunea la el, așa trebuiau să se poarte oamenii cuprinși de pasiune. Să fie plini de viață, pricepi ? Debita numai tîmpenii. Zicea că instinctul e suveran, că sîntem dirijați orbește de el. Toate cursurile și le împăna cu astfel de idioțenii. Adevărul e că îl rodea că nu reușea să publice nimic substanțial, că ideile se scurgeau pe lîngă el, că îmbătrînea și că, la urma urmei, nu era decît un biet ratat, un nimeni... de aceea era atît de pornit împotriva colegilor, era obsedat că toți îl ridiculizează. Pe urmă ai apărut tu. A început coșmarul cu maică-mea. Pe ea însă a distrus-o.

— Bine, dar n-am fost eu singura femeie din viața lui, îngăimă Eleanor. Nu am fost nici măcar... prima... adică nu cred să fi fost eu prima.

— Ai fost însă cea mai fidelă, replică Benjamin. Te-ai ținut scai de el. Nici dacă ar fi vrut să scape n-ar mai fi putut, deși am impresia că tocmai acest lucru îl încînta, faptul că erai îndrăgostită de el, că îl iubeai ca o nebună, că voiai să te măriți cu el, să plecați în India, firește pe banii tăi... Iar el ce făcea ? Îi cerea sfaturi maică-mii sau prietenilor care veneau pe la noi, îi întreba ce să facă, fetișcana asta se îndrăgostise ca o nebună, cum să scape de ea, ce să facă ? Maică-mea n-avea încotro, trebuia să-l suporte debitînd toate tîmpeniile astea. Uneori se îmbăta și începea să zbiere prin casă, să dea din mîini, să gesticuleze, ca, pe urmă, să spună că-i pare rău, că-i este rușine de tot ce se întîmplase. Bătrîn scîrbos. Ce porc ! *Dumnezeule,* țipa el cu ochii holbați la mine, cu privirea aceea imbecilă, teatrală, de brută, *Dumnezeule, ce-o să se întîmple cu Benjamin... cu noi toți ?* Îi era teamă pesemne că într-o bună zi o să te sinucizi.

— Să mă sinucid ? reacționă Eleanor cu un glas străveziu. E absurd... e ridicol. N-am vrut niciodată să mă sinucid. N-am vrut niciodată să-l iau de bărbat... nici pe el, nici pe altcineva. Mințea, bineînțeles că mințea...

— Nu mințea deloc, o întrerupse Benjamin. Era prea idiot ca s-o facă. Adevărul este că l-ai implorat să vă căsătoriți, l-ai amenințat chiar cu sinuciderea. Știam toți, nu mai era un secret. Ideea îl îngrozise probabil pe moment, însă apoi îl făcuse să delireze : oare era cu putință ca o femeie să fie atît de îndrăgostită de el încît să se omoare, să-l iubească pe el cu atîta înverșunare, să renunțe la toate de dragul lui ? Deși, dacă pînă la urmă te-ai fi sinucis...

— E ridicol ce spui, tresări slab Eleanor.

— Aici sînt scrisorile tale, zise Benjamin, întinzîndu-i plicul care stătea pe genunchii săi.

— Cu o iarnă înainte de a vă despărți i-ai scris o mulțime de scrisori. Țin minte, îi plăcea să citească din ele cînd rămînea cu mama, doar ei doi, în dormitor, eu stăteam la ușă, trebuia să fiu în preajma ei, dacă s-ar fi întîmplat ceva, să pot să sar în ajutorul ei. Cred că atunci, dacă ar fi îndrăznit să se atingă de mama, aș fi fost în stare să-l omor. Da, în iarna aceea i-ai trimis niște scrisori lungi, interminabile, îl implorai să te ia de nevastă, îl amenințai cu sinuciderea... Dacă nu mă crezi...

— Nu i-am scris nici o scrisoare, se apără Eleanor. Nu i-am scris niciodată.

— Cînd a plecat de la noi a lăsat în urma lui un pod plin de cărți, de reviste și corespondență. Erau printre ele și scrisorile tale, într-un sertar. Am vrut atunci să arunc toate resturile, însă mama a ținut să le păstreze. Am păstrat deci majoritatea cărților care erau acolo, și o parte din scrisori, le-am lăsat cum erau, la locul lor, în teancuri. Dacă era după mine, le puneam pe foc, dar mama nu m-a lăsat. Îl mai iubea încă : era o parte din suferința ei.

Eleanor se uită la plicul gălbui din mîinile sale. Nu trimisese nici o scrisoare, era foarte sigură că nu-i trimisese nici o scrisoare, că nu-l implorase niciodată pe Edwin Höller s-o ia de nevastă.

— Nu-mi vine să cred, șopti Eleanor. Nimic din ce mi-ai spus. Nu-mi vine să cred.

Benjamin îi spulberă cuvintele într-o clipă.

— Părerile dumitale nu mă interesează, domnișoară Gerhardt, și cu atît mai puțin sentimentele dumitale. De

fapt, *persoana dumitale* nu mă interesează deloc. Ceea ce ştiu este că tata te-a manipulat după bunul lui plac, că ai fost destul de naivă ca să crezi ce-ţi spunea el şi, tocmai de aceea, a fost o vreme cînd te-am urît crîncen, acum însă, în seara aceasta, ceea ce crezi sau simţi dumneata nu mă mai interesează. Voi doi m-aţi făcut să înţeleg ceva din sensul vieţii, m-aţi făcut să înţeleg că „pasiunea" şi „libertatea" nu sînt decît nişte cuvinte oarecare folosite pentru a masca egoismul, indiferenţa, mai ales atunci cînd eşti tînăr, şi tot datorită vouă am înţeles că pentru a-mi clădi viaţa fără să-i fac pe alţii să sufere va trebui să-mi găsesc alte modele. Ceea ce am şi făcut. Nici nu a fost greu, crede-mă. M-am îndrăgostit de o femeie, m-am căsătorit, i-am rămas credincios. După cîte auzisem din gura lui tata, după toate absurdităţile debitate de el odinioară, nici nu aş fi putut alege altă cale. Pentru mine familia reprezintă o noţiune mult mai tradiţională, dacă pot să mă exprim astfel, tradiţională în comparaţie cu ideile care se vîntură astăzi. De aceea şi modul în care concep eu fericirea e mai tradiţional, însă nu fac mare caz din asta, crede-mă. Nu voiam să ajung aici cu discuţia, îmi pare rău. Am vrut doar să vă dau aceste scrisori, domnişoară Gerhardt, de aceea v-am însoţit pînă aici.

Eleanor împietrise. Să primească acest plic gălbui? Dar nu avea nici o legătură cu scrisorile acestea... n-avea nici un motiv să le primească.

Benjamin aşeză încet plicul pe masă.

Respiraţia îi era întretăiată de scurte poticniri. Chipul i se umpluse de o strălucire ciudată, dispreţuitoare.

— I-ai fi provocat, desigur, o imensă bucurie dacă te-ai fi sinucis atunci... ar fi urmat probabil un spectacol cu plînsete şi ţipete. Era *genul* lui, zicea el, să nu ţină nimic ascuns. Era convins că marile trăiri nu pot fi tăinuite. Mi-a distrus viaţa. A distrus-o şi pe maică-mea. Şi tot el se lamenta. Zicea că nu ştie încotro să se îndrepte, încotro s-o apuce, că viaţa este un teribil mister. Mama a înghiţit atîtea umilinţe din partea lui, încît aproape că-şi pierduse minţile. Ea era din Boston, tatăl ei fusese pastor prezbiterian. Pur şi simplu nu mai ştia ce să facă. Îl iubea, adică îl mai iubea încă după tot ce se

întîmplase, după ce toată lumea aflase că bărbatul ei o înşală. Aflase chiar şi familia ei. Se simţea atît de înjosită, atît de terfelită. S-a apucat de băutură. Îmi spunea uneori : *Ce sînt eu ? un gunoi, o cîrpă, un nimic.* Veneam de la şcoală şi o găseam în bucătărie, băuse, băuse şi nu se mai putea ţine pe picioare. Mi-era atît de milă de ea. Însă nu ştiam ce să fac. Ce-aş fi putut face ? Se certau îngrozitor. El urla ca un dement, apoi începea să urle şi ea, aruncau unul în celălalt cu ce le venea la mînă. A doua zi o găseam din nou beată. Încerca să se agaţe de mine, să-mi spună că se simte ca un gunoi, ca o epavă, şi că va fi aruncată, aşa cum e aruncat gunoiul, murdăria, că n-o să mai dureze mult şi o să crape. Iar eu ce puteam să fac ? Ce-aş fi putut face pentru ea atunci ? A fost o femeie extraordinară, inteligentă, studiase la Radcliffe, avea o diplomă în franceză... însă, cînd a început să fie înşelată, s-a dezintegrat pur şi simplu : pierduse tot ce avea. Parcă ar fi trebuit să se întîmple altfel, nu ştiu de ce, dar lucrurile ar fi putut să se întîmple altfel. Apoi, a făcut un gest disperat. Nu cred că ştii ce s-a întîmplat. Lui i-ar fi fost ruşine să-ţi povestească. Mama a rămas gravidă. La patruzeci şi unu de ani. A vrut-o. Pesemne ca să-l lege de ea. Să-l cîştige cu feminitatea ei.

Eleanor îl privi fără să se clintească.

— A rămas gravidă ? şopti ea. Nu putea pricepe, era cu neputinţă. Ce se întîmplase oare ? Îl iubise pe Edwin la nebunie, şi în acelaşi timp o altă femeie, vaporoasă, ireală, continuase să existe alături de el. Soţia lui Edwin. Nu devenise niciodată o realitate, o prezenţă.

— Mama ta aştepta un copil ? îngînă ea. E cu neputinţă...

— Probabil că tata ţi-a dat impresia că se culca numai cu *tine*, că erai singura femeie din viaţa lui, spuse Benjamin. Aşa e ? Sigur, era stilul lui, maiestuos, insolent, fiindcă le făcea pe toate să creadă că sînt, în felul lor, unice, stîrnind, întreţinînd pasiunea, marea lui pasiune. Maică-mea nu mai credea în acest truc, ea îl cunoştea, desigur, foarte bine... Şi totuşi biata femeie a rămas gravidă, pentru el, avea atunci patruzeci şi unu de ani. A trebuit să avorteze. Nu se mai putea. Era bolnavă, băutura

o măcinase, ar fi însemnat o sinucidere, oricum tot n-ar fi rezistat, era prea slăbită, distrusă, trebuia să avorteze, şi ăsta a fost sfîrşitul ei.

— N-am ştiut... n-am ştiut absolut nimic, bîigui Eleanor.

— N-ai ştiut ? Chiar n-ai ştiut absolut nimic ? întrebă Benjamin ridicînd vocea, imitînd parcă tonul ei. Ce spui ?... Chiar n-ai ştiut nimic ? repetă el.

— Nu, n-am ştiut... n-am ştiut... n-am ştiut nimic.

— Iubitul tău nu-ţi făcea probabil confesiuni, spuse Benjamin... Poate că în asta îi stătea şi şarmul, să fie un versatil, un îndrăgostit pătimaş, de modă veche. Era irezistibil, nu mă îndoiesc.

Eleanor îşi strivi obrajii cu palmele. Simţi o apăsare în gîtlej. Abia mai putea respira. N-am ştiut, ar fi vrut să-i strige. N-am ştiut, de ce-mi spui tocmai mie toate lucrurile astea, de ce nu mă laşi în pace ? N-am ştiut. Sînt nevinovată, crede-mă !

— N-are nici o importanţă, nu mai are nici o importanţă, spuse Benjamin Höller şi se ridică de pe scaun. Şi acum vă las.

Ea îl privi disperată. Pentru o clipă crezu că bărbatul care stătea în faţa ei o va lovi.

El se dădu un pas înapoi. Vizita se încheiase. Cuvintele lui îi înotau în auz, zvîcnind ca un ecou, ca un puls. Nu le mai putea descifra, nu le mai putea distinge. Chiar avea de gînd să plece fără să-i întindă mîna ? Ea era încă acolo, în camera aceea...

— Noapte bună, domnişoară Gerhardt.

— O clipă...

Se uită lung la uşă. Era oare tot acolo ? Cît era ceasul ? Bărbatul acesta, un străin, cum de fusese atît de dur, atît de înverşunat, nu putea înţelege. Fiindcă ea, desigur, nu putea avea nici o vină. Ieşise într-adevăr fără să-i mai întindă mîna. De ce ?

— N-am ştiut nimic, ţipă ea. N-am nici o vină.

Focul năvăli orbitor. Apoi, se stinse din nou.

Îl aţîţă cu un coupe-papier pe care îl găsise într-un sertar. Se apleca greu, icnind. De ce nu iau foc odată ? Ce se întîmplă ? Se auzi suspinînd.

Luase niște coli de hîrtie din birou, erau niște foi aproape transparente, le mototolise, le așezase în jurul scrisorilor, ca un fel de rug, și aplecîndu-se, respirînd adînc, aprinse un chibrit pe care îl ținu sub mormanul de hîrtii. Flacăra izbucni imediat, ștergîndu-i o clipă degetele.

Stătea în fața căminului, gîfîind, zgîlțîită de un tremur nervos. Se uită la colile zdrențuite. Scrisorile acelea pe care nu voise să-și arunce ochii urmau să ardă acum. Și, în sfîrșit, începură să ardă.

Unde se scurg orele ? se întrebă ea.

Se frecă la ochi cu dosul mîinii. Era atît de obosită. Epuizată. Fusese nedrept cu ea, atît de nedrept, nici măcar nu-i întinsese mîna înainte de a ieși. Nici măcar nu-i pomenise de poezia ei, nici un elogiu, nici un cuvînt măcar. Fusese atît de nedrept cu ea. Ce vină avea ea ? Scrisorile ardeau încet, prea încet. Oare vor arde pînă la urmă ? Trebuie să ardă, da, fără îndoială, chiar dacă va sta aici, în fața căminului, toată noaptea, pînă la urmă vor arde.

MARTORUL

Tata stă întins pe pătură, cu pernele proptite la spate, cu o scrumieră în formă de scoică pe piept, cu o ţigară fumegîndă în mînă : răsfoieşte Biblia, se uită pe fereastră şi surîde. „Duhul sfînt m-a părăsit", răsună glasul său, din cînd în cînd. Ca o adiere uşoară de vînt, alerg pe acoperişuri, pe Main Street. Alunec printre rufele întinse la uscat, mă strecor pe lîngă antenele de televiziune. O vecină mă strigă. Ai grijă, să nu te împiedici, o să cazi, o să *te loveşti,* însă n-o mai aud, am făcut un kilometru, sînt departe, un kilometru, cinci, alerg iute, ating pămîntul, şi sprintenă, agilă ca o maimuţă, mă azvîrl mai sus, şi părul îmi fîlfîie în vînt.

Baţi cîmpii, se răsteşte mama la mine. Are ochii umflaţi de plîns. Buzele crăpate... s-a şters tot rujul de pe ele. Mincinoaso ! Visezi cu ochii deschişi.

Fugisem de acasă, dar nu era pentru prima oară. Şterpelisem trei dolari şi optzeci şi şapte de cenţi din sertarul scrinului. Acolo ţinea mama banii ascunşi, printre ciorapi şi maieuri, sub o foiţă de ambalaj rămasă de la Crăciun. Alergam, zburam, galopam. Nu mă putea prinde nimeni, nu mă vedea nimeni. Doamna Ledbetter, murătura de la etajul întîi, cobora scările. Hei, căluţule, unde goneşti aşa repede ? Stai pe aici, în blocul ăsta ?

De ce mă urmăresc cu vocile lor gîjîite, şi grase, de ce îşi întind mereu labele să-mi aşeze cîrlionţii, să mi-i netezească ? Am învăţat să mă feresc de ei, şi iarăşi alerg, alerg mai departe.

Ia mai lasă poveştile astea, îmi zice surioara mea Irene. Sigur că da, îmi poartă şi ea pică.

S-au scurs mulţi ani de atunci, prea mulţi ca să le mai ţin socoteala. Se zice că mai jos de parcul Waterman nu e sănătos să te plimbi de unul singur. În acel loc, bărbatul cu haina aruncată pe umăr vorbeşte cu o femeie îmbrăcată în bluză ţărănească, îi vorbeşte însă în şoaptă, furios, iar eu nu-l pot auzi, fiindcă mi-am astupat urechile cu palmele. Ce vină am eu ? Abia am împlinit unsprezece ani.

E ultima vară petrecută în Main Street, Main Street colţ cu Mohigan, înainte de incendiul acela, înainte ca totul să se schimbe. „Ce-o să faceţi acum ?", întreabă sora mamei, cea din Trenton. „Îmi închipui că a devenit un pericol pentru voi, adică pentru tine, pentru fete..." La început mama nu i-a răspuns. Simţea probabil că mă ascunsesem după uşă şi trag cu urechea. A scos un sunet pe care nu l-am putut descifra, parcă rîdea, un rîs înfundat, obosit, anemic. Zicea : „Nu, fetele sînt în siguranţă, le iubeşte ca pe ochii din cap."

Fug de ei, din apartamentul de pe Main Street. Împărţeam cu Irene acelaşi pat, mama dormea pe canapea în living, tata în dormitorul „cel mare". Ar fi fost în stare să ne facă vreun rău ? Nu, sau cine ştie, dar, nu, sigur că n-ar fi fost în stare să ne facă vreun rău. Ne iubea, vedeam asta pe chipul lui. Iubirea îi răbufnea în priviri, şi atunci, ruşinat, se ştergea cu dosul mîinii la ochi.

Alerg spre parcul Waterman. Tata amestecă teancul de cărţi pentru un gin rummy, însă deodată se răzgîndeşte, şi lasă cărţile să cadă, şi ele se revarsă, alunecă, aproape fără zgomot, ca o cascadă mută. Nu-i beat, ci numai cam urîcios cu noi. Stă în picioarele goale, ce culoare ciudată au, albicios-albăstruie, iar unghia de la degetul mare, cea de la piciorul rănit, s-a îngroşat, acum are vreo jumătate de centimetru, şi e arămie ca o prună.

Întinde mîna să apuce Biblia, apoi ia un pachet de ţigări nedesfăcut.

Îmi zice : „Ieşi. Închide uşa. M-am săturat de voi. Mă spionaţi încontinuu... toţi." Are o voce domoală, mur-

murată. Nu se răsteşte la noi. Niciodată nu se răsteşte la noi.

E o după-amiază de august. Afară e cald, zăpuşeală, totul a împietrit. Alerg pe scările întunecoase pînă pe acoperiş, am trei hîrtii de un dolar în fundul buzunarului şi ceva mărunţiş, nimeni n-o să ştie încotro am luat-o. Mama e plecată la serviciu, surioara mea, la o prietenă, tata stă cocoţat în vîrful patului, zîmbeşte, se încruntă, surîde şi se uită pe fereastră, cine ştie unde. Pătura e plină de găuri de la scrumul de ţigară.

O zbughesc afară. Am trîntit uşa după mine, n-am vreme s-o mai închid. Catranul acoperişului zvîcneşte de căldură. E ultima vară petrecută în blocul acesta. Apartamentul nostru de patru camere e aşezat deasupra magazinului de încălţăminte. E un bloc cenuşiu, placat cu gresie. Main Street colţ cu Mohigan. Mami lucra la un spital, pe East End Avenue, Irene avea paisprezece ani şi era în clasa a zecea. Tata ieşea rar, mai ales seara. Se întorcea abia pe la două, trei noaptea, chiar mai tîrziu, pe la opt dimineaţa, noi însă nu-l vedeam ; cînd venea, intra în baie şi închidea uşa după el. Îi plăcea însă mai mult să stea acasă. Odată, cînd s-au luat la harţă, am auzit-o pe mama cum spunea „De ce nu pleci ? Du-te înapoi la Isle Royale, rămîi acolo... sau du-te în Alaska, dar, pentru Dumnezeu, nu ne mai chinui, lasă-ne în pace..." Tata îi răspundea, avea o voce domoală, murmurată : „Unde ? Unde să mă duc ? Aici mă simt bine. Aici. Nu în altă parte."

Tata stă întins, cu pernele adunate, strivite, ghemuite sub el. La încheieturile degetelor de la picioare are smocuri de păr negru. Aerul din cameră e îmbîcsit, miroase a fum de ţigară, a whisky, a rufe nespălate. Ultima oară cînd a plouat şi tata a uitat să închidă fereastra, salteaua s-a udat leoarcă, iar tapetul s-a umflat de pete. Atîta doar că s-a aerisit camera. Cum adică, întreabă neroada de Irene, cum adică l-a părăsit Duhul Sfînt ? E vorba de Dumnezeu, de Isus Hristos... ? Şi noi ? N-o să păţim nimic ?

Alerg pe acoperişul blocului. Alerg, zbor cu braţele întinse. Nu mă mai poate ajunge nimeni din urmă. Nu

mă vede nimeni. O femeie își aranjează rufele la uscat : cîrlige, o funie de nailon, un coș umplut cu cămăși ude. Mă strigă, n-o mai aud, am trecut deja de coșurile de cărămidă, sînt pe acoperișul celuilalt bloc, și nimeni nu știe cum mă cheamă. O clădire, încă una, și încă una. Aerul se clatină de căldură. Bucăți de catran păstoase, calc peste ele, peste șipci de lemn, cărămizi împrăștiate, grămezi de bitum, cutii de bere, ziare îngălbenite. Primăvara trecută un băiat m-a dus pînă la marginea acoperișului, voia pesemne să mă facă să plîng, însă eu m-am ținut tare și n-am plîns, voia să mă rog de el să-mi dea drumul, însă eu m-am încăpățînat și nu m-am rugat de el, și după ce mi-a dat drumul, și după ce m-a lăsat în pace, și după ce am luat-o la fugă, l-am auzit cum strigă în urma mea : „Aleargă ca o căprioară", vai, ce mîndră m-am simțit atunci. Ca o căprioară, ca un căluț sprinten, ca un ghepard. Alerg, în salturi, prin aer. Cu brațele întinse, cu părul în vînt. „Visezi cu ochii deschiși", îmi spune mama. Însă nu dorm, sînt trează și nu sînt în patul meu. Soarele e sus pe cer, iar eu alerg pe acoperișuri, pe Main Street, în salturi mari, parcă aș fi o căprioară, un căluț, un ghepard, alerg cu ochii deschiși, privind înainte.

Altădată ne-am suit, eram cîțiva copii din cartier, pe scara de incendiu, de unde ne-am strecurat pe o fereastră într-un vestibul. Am nimerit-o rău. Ne-a luat în primire o babă grasă și urîtă, s-a pus cu gura pe noi de cum am intrat. „Dracilor", a zbierat ea, „chem poliția." Noi însă o și tulisem înapoi pe scara de incendiu, și de acolo, țuști, pe acoperiș. Ce-am mai rîs atunci, chit că nu șterpelisem nimic. Cînd colo, tot pe noi au dat vina, iar Irene m-a pîrît, i-a zis mamei tot ce făcusem. Cîțiva puști furaseră scrisorile unui papă-lapte din bloc, cică ar fi fost și niște cecuri printre ele, și atunci au dat vina pe noi, ne-au zgîlțîit puțin să zicem ce știm, dacă și unde le-am pitit, însă noi habar n-aveam cine le luase, nu eram noi vinovați. Ia să dăm foc la blocu' ăsta, le-am zis atunci celorlalți. La ăsta și la celelalte ! Poate așa le trece supărarea.

Am împlinit unsprezece ani. Nu mai cresc. Asistenta medicală de la școală mi-a zis că sînt cu capul în nori. Ce-i cu semnele astea pe picioarele tale ? Mi-a venit să

intru în pămînt de ruşine cînd ne-a pus să ne descălţăm, să ne scoatem şosetele, fiindcă ştiam că sînt murdară pe picioare. Termină cu smiorcăiala, m-a repezit atunci una din fete. Da', ce, eu mă smiorcăiam ?

Funii întinse la soare, antene de televizor, porumbei şi urme de găinaţ peste tot. Nici nu mai ai pe unde să alergi în picioarele goale. Catranul s-a încins, asfaltul arde. Cînd mă uit în jos, peste balustradă, mă ia cu ameţeală. Noi stăm la cinci, pe Main Street blocurile nu sînt foarte înalte, nici nu se compară cu blocul Wolcott, unde ne-am fugărit odată cu ascensoarele : cincisprezece etaje, plus subsolul. Parcă mă strigă cineva. Să fie mami ? Alerg pe scări, e întuneric beznă. Ştiu unde sînt, e blocul de la capătul străzii, între *La Mode Women's Fashions* şi *Dutch Boy Paint & Paper.*

Dii, dii, căluţule, mă cîrîie stafiditul de Ledbetter.

Să nu pui laba pe mine, mă zburlesc eu. Şi alunec iute pe sub braţul lui.

Ce căutam în parcul Waterman, mă vor întreba ei mai tîrziu. Ce mă apucase ? Să iau autobuzul, singură, şi să merg cinci kilometri ca să ajung *acolo,* de capul meu... Nu ştiam cine e femeia aceea care se tot poticnea cînd voia să facă un pas, prin iarba înaltă de pe malul canalului. Nici măcar nu m-am uitat la ea. Am închis ochii, mi-am astupat urechile. Cred că era de vîrsta mamei. Părul semăna la culoare cu cel al mătuşii June, era un castaniu închis, mîzgălit parcă cu cerneală violet. Avea în jurul gîtului un batic fin şi moale, de culoare roşie, ca acelea cumpărate de Irene de la *Woolworth,* pe care le agăţi la gît să zici că eşti şic sau le pui pe cap ca să nu ţi se vadă bigudiurile.

Mai demult, într-o zi cînd ai mei se luaseră iarăşi la harţă, şi cînd Irene era plecată cu un prieten la patinoar, am fugit la unchiul şi mătuşa mea, care stăteau tocmai în cealaltă parte a oraşului. Asta s-a întîmplat demult, cred că într-o vară. Mătuşa m-a ascuns în baie, nu voia să fiu văzută de verişorii mei mai mici. M-a spălat pe faţă, m-a pieptănat, m-a strîns în braţe şi mi-a şoptit să nu plîng. Pe urmă, m-a întrebat ce face tata. Dacă mai merge la doctor, la *vreun* doctor ? M-a întrebat ce face

mama. „De ce nu dă şi ea măcar un telefon ? Mi-e dor de ea..." N-am ştiut ce să-i răspund. I-am spus doar că vreau să rămîn acolo, la ea, şi că în ruptul capului nu mă mai întorc acasă. Mi-a promis că n-o să-i sufle nimic mamei despre mine.

M-a lăsat apoi să-mi prăjesc floricele. Pentru mine şi pentru verişorii mei. Am topit untul într-o ceşcuţă de aluminiu, pe plită. Am pus însă prea multă sare, fiindcă aveau o solniţă cu care nu eram obişnuită.

Îmi promisese că n-o să-i anunţe pe ai mei, însă nu s-a ţinut de cuvînt, şi, după cîteva zile, mama şi tata au venit să mă ia cu o maşină împrumutată de la un vecin de-al nostru. Am fugit, m-am ascuns sub scară. N-am plîns, numai dinţii îmi clănţăneau, cred că de frică. Cînd m-au dibuit, am apucat să-i strig mătuşii June, cît am putut de tare, că o urăsc de moarte. Atunci mama mi-a tras o palmă. Ştiam că o să mă pocnească, de aceea nici că mi-a păsat. N-am plîns. De-aş putea, aş închide acum ochii să văd mutra mătuşii June cum arăta ea atunci, însă nu pot. Doar atît, să-i văd mutra ei de atunci. Şi casa aceea de pe Ingleside Avenue, cu faţadă din cărămidă aparentă şi pe verişorul meu în scutece. Mătuşa era drăguţă, deşi nu ca mama. Era tînără, cît să fi avut atunci, poate douăzeci şi şase, douăzeci şi şapte de ani. Avea o aluniţă pe obraz şi părul lucios, castaniu, tuns paj, buzele mereu pline de un ruj carmin, şi sprîncenele desenate, parcă ar fi fost Elizabeth Taylor, prea groase şi prea negre pentru faţa ei îngustă. De-aş putea s-o văd cum era atunci, însă nu pot. Nu mai e tînără acum. Deschid ochii şi zăresc o babă care se zgîieşte la mine. Are ochii injectaţi. Fire subţiri, albe îi acoperă, în smocuri rare, ţeasta. Are cancer. A făcut o operaţie la gît şi acum nu mai poate vorbi deloc. I-e ciudă pe mine fiindcă eu voi trăi şi după ce ea nu va mai fi, şi fiindcă atunci i-am strigat că o urăsc de moarte. Însă nu m-am gîndit că o să moară, şi nici n-aş fi vrut să se întîmple asta. Dumnezeu să mă ierte dacă am greşit cu ceva. Numai să nu fie şi Dumnezeu supărat pe mine !

Zburd prin galantarele magazinelor, mă strecor dintr-unul în altul fără să mă opresc. Trec prin ferestrele

mașinilor parcate la bordură. Le fac în ciudă vînzătoarelor. Nu-mi pasă, nici nu mă uit la ele, și nimeni nu știe cum mă cheamă. Vitrina de la magazinul de bijuterii, apoi cea de la drugstore, apoi vitrinele mari, lăbărțate, de la *Woolworth,* și peste ele umbra unei fetițe care aleargă ușor, sprintenă ca o căprioară. Tata spune că n-are nici un sens să se întoarcă la Isle Royale, să muncească din nou pentru Administrația Parcurilor Naționale, n-are nici un sens să-i viziteze pe bunicii care locuiesc în nordul peninsulei, să caute o slujbă, să-și ocupe din nou locul în biserică (după ce a ieșit din spital, cîteva luni tata a mers din ușă în ușă să împartă Biblii, însă ce s-a întîmplat după aceea n-am mai reușit să aflu, iar mama probabil că n-o să-mi povestească niciodată) : n-are nici un sens să plece, căci toate locurile sînt în ochii lui Dumnezeu la fel, iar el este foarte mulțumit acolo unde se găsește acum. Voiam să iau autobuzul pentru parcul Waterman, fiindcă îmi plăcea la nebunie să merg acolo. Și pentru că acolo mă simțeam grozav de bine.

O singură dată însă am făcut-o boacănă. Spre norocul meu, n-a aflat nimeni ce s-a întîmplat atunci.

Atunci, la picnicul cu ai lui Jaycee, cînd mami și mătușa June ne-au scos pe toți la plimbare, și cînd eu am cîștigat locul întîi la o cursă pentru copii, și cînd am primit ca premiu un dolar de argint, și cînd un băiat, Pat, pe care-l știam din școală, unul dintr-a șaptea, m-a întrebat dacă-i dau voie să se uite la monedă. Zicea că nu văzuse pînă atunci un dolar de argint adevărat. I l-am arătat. Pot să-l țin în mînă ? m-a întrebat el. I-am zis : De ce ? Poți să-l vezi și așa. Nu, a zis el, și s-a apropiat de mine, nu, eu vreau să-l țin în mînă, dă-mi-l numai o clipă. Dolarul era încă în palma mea, îl simțeam. Hai, a zis el, dă-mi-l numai un pic, să văd și eu cum arată. N-am vrut să i-l dau, însă, cînd am deschis palma, mi l-a smuls și a șters-o apoi în spatele bufetului cu foișor. M-a bufnit plînsul. Pe urmă m-am potolit. N-am povestit nimănui ce se întîmplase, nici măcar lui Irene. Doar atît i-am spus, că pierdusem dolarul de argint. „Înseamnă că te-ai prăjit de două ori", mi-a rîs ea atunci în nas.

Tata zice că e mîndru de fetița lui, de amîndouă fetițele. Însă tot el zice că n-are chef să stea de vorbă cu noi,

fiindcă îl doare capul şi fiindcă oricum tot n-ar avea nimic nou să ne spună. Îl supără lumina. Şi vocea mea îl supără. „Dacă mi-ar fi dat să iubesc pe cineva, atunci pe tine te-aş iubi", îmi spune el în timp ce scutură ţigara în scrumieră, „însă, vezi tu, Duhul Sfînt nu m-a găsit vrednic, şi de aceea m-a părăsit, m-a lăsat aşa cum laşi în urma ta o scoică goală, secătuită, iar eu nu pot face nimic, nu mă pot împotrivi. «Vîntul suflă încotro vrea.» Tu înţelegi ce înseamnă asta ? *Asta înseamnă totul.*"

Mama izbucneşte în plîns. Icnete seci, urîte, ca o tuse enervantă. Tata îi întoarce spatele. Îl dezgustă ce vede. Tace. Nu se răsteşte la ea. Niciodată nu se va mai răsti la ea.

„Nu vreau să mă mînjesc cu sînge", zice el. „Nu vreau. Nu mai vreau."

Negrul de la volanul autobuzului nu s-a mirat deloc cînd m-a văzut că urc singură în maşină, că arunc două monede de cinci cenţi în automatul pentru bilete şi că mă aşez la fereastră, pe una din băncile din spate. Inima îmi bubuie să-mi spargă pieptul. Simt un gol în stomac. Să merg singură cu autobuzul ! În parc, singură ! Păcat că nu mi-am luat şi costumul de baie cu mine. Ce m-aş mai fi bălăcit în bazin ! Cu două săptămîni înainte, într-o duminică, Irene şi cu mine am venit în parc, cu o maşină plină de copii, conducea mama unei prietene de-a lui Irene, şi atunci ne-am zbenguit în apă toată ziua, apoi am întins mîncarea pe iarbă, şi mai tîrziu ne-am întors acasă. Acum sînt singură. Sînt singură, şi aşa voi rămîne toată viaţa.

Scrumiera în formă de scoică e o amintire din Tampa, Florida. Are la mijloc o sirenă în miniatură, din scoici mai mici, crem-portocalii, cu o coadă de peşte răsucită şi nişte ochi albaştri care privesc undeva, în depărtare. Sirena are, în loc de păr, un smoc de alge care-i acoperă sînii. E foarte arătoasă. Acum însă n-o mai admiră nimeni. S-a decolorat de atîta tutun, s-a acoperit de grăsime, fiindcă tata pune mereu degetele pe ea. Acum n-o mai bagă nimeni în seamă.

Scrumiera stă cînd pe pieptul, cînd pe burta tatei. O văd cum coboară şi urcă, ca un val, încet, încet. Treptat se umple de scrum. Şi atunci e golită la coş. Mă uit la tata. Îi văd părul de pe piept, prin maieu, un păr creţ, roşcat, care a început să încărunţească. Are păr şi la subsuori. Îmi amintesc cum îi creştea părul în jurul tîmplelor şi, cînd era cald afară, îi atîrna pe frunte, în şuviţe ude. Acum a început să chelească. Ochii lui au culoarea pietricelelor de pe fundul bazinului, nu sînt albaştri, nici gri, ci mai deschişi decît pielea, de un alb-cenuşiu neobişnuit. Pe frunte, pe obraji, i-au apărut riduri, atîtea riduri, de ce oare ? Şi stă mereu pe gînduri. Se încruntă, se strîmbă, îşi plimbă arătătorul, degetul îngălbenit de tutun, pe dinţii din faţă. „N-am încredere în mine. Acolo...", zice el şi face semn spre fereastră, spre strada de sub noi, spre tot ce se află dincolo de camera în care ne aflăm. „Nu vreau să mă mînjesc cu sînge. Nu mai vreau."

Fumează Camel. Patul, podeaua sînt pline de foiţe de celofan, de benzi subţiri, roşii. Marca sticlei de whisky e mereu alta, însă nu pot reţine nici una din ele. Sînt scrise atît de încîlcit, nu sînt ca cele de ţigări, ordonate, clare.

Uneori ne apucăm să jucăm gin rummy. Cu fise de un cent. Cine cîştigă trebuie să vîre mărunţişul într-o „caniotă", adică într-o cutie de ţigări de foi. Alteori jucăm dame, sau *Parcheesi* [1], sau vreun alt joc cu zaruri după care se înnebuneşte Irene. Agităm zarul într-un pahar negru, de carton, care, pe măsură ce trece prin mîinile noastre transpirate, se face din ce în ce mai moale. Dăm fiecare cu zarul, pe rînd, şi ne prăpădim de rîs, ce chiote se aud, iar ploaia izbeşte în geam, ca un berbec înfuriat, iar în cameră aerul e atît de greu, şi totuşi ne simţim atît de bine, poate fiindcă sîntem împreună, toţi trei, rupţi de ce este în jurul nostru. Mama nu joacă niciodată, chiar dacă stă şi ea acasă.

Tata avea o pensie de invaliditate, însă cineva încurcase probabil hîrtiile, sau poate că el nu le completase cum trebuie, că banii nu ajungeau niciodată la el. Din cauza asta mama îl certa rău de tot. El însă ne explica, mie şi lui Irene, că e mai bine să trăieşti fără bani decît

[1] Joc originar din India, asemănător cu tablele.

să te guduri pentru ei. „Vor să mă gudur la picioarele lor", zicea el. „Duhul lui Dumnezeu e prea mîndru ca să se gudure pe lîngă ei." Tata stă în capul oaselor pe cuvertură, fumează, soarbe din whisky, e liniştit. Uneori îşi aruncă ochii peste vreun ziar sau prin cărţile mele de şcoală, însă după aceea tot la Biblie revine, fiindcă nu se desparte de ea nici măcar o clipă. Citeşte un verset sau o pagină, sare la alt capitol, citeşte şi buzele i se arcuiesc, şi fruntea i se încreţeşte. Pentru el, tot ce se găseşte acolo, în Biblie, este important. E important chiar dacă ar deschide-o la întîmplare, fără să se uite, punînd degetul pe primul verset care i-ar ieşi în cale. E cel mai important lucru din viaţă. *Este* chiar viaţa. Nici un verset nu este mai puţin important decît celelalte.

Ce-o să se întîmple cu voi ? întreabă sora mai mare a mamei, cea din Trenton.

Nu ştiu, răspunde mama.

Adică... n-a devenit periculos pentru voi ? Din moment ce l-au arestat atunci, cînd a vrut să-l omoare pe nenorocitu' acela, care-o fi fost...

N-o să se mai întîmple aşa ceva niciodată, zice mama.

De unde ştii că n-o să se mai întîmple niciodată ?

Fiindcă n-o să se întîmple.

Dar, pentru Dumnezeu, de unde ştii ?

Nu ştiu, zice mami. Du-te şi întreabă-l tu.

Şi dacă o să dea în tine sau în fete ?

Nu, de fete nu se va atinge, zice mama calmă. Le iubeşte ca pe ochii din cap.

Pătura are o puzderie de găuri de la scrum, e una şi pe faţa de pernă, o gaură lunguiaţă, îngustă. Tata zice că nu era adormit cînd s-a întîmplat, deşi atunci ţigara i-a scăpat din mînă. Altădată focul a izbucnit pe la patru dimineaţa, chiar lîngă el, şi tata a fost nevoit să-l stingă cu degetele ; îi curgeau lacrimile de durere, dar nu s-a lăsat, trebuia să-l stingă. Mama a ţipat la el, şi, în timp ce ţipa, smulgea aşternutul de pe pat. Irene încremenise în patul ei. Aproape că făcuse pe ea de frică. Şi atunci am ieşit din cameră, eram numai cu pijamaua pe mine, şi am văzut-o pe mama că stă acolo şi plînge, iar pe tata l-am văzut cum îşi făcea palmele căuş, vai, ce curios, degetele lui se îndoiseră ca nişte gheare, şi cum încerca

s-o liniştească pe mama. „Nu s-a întîmplat nimic", zicea el. „A fost numai un accident. Atît. Potoleşte-te, potoleşte-te. Dumnezeu a voit să luăm aminte."

În parcul Waterman poţi întîlni uneori un schilod, care nu este însă cerşetor, un bărbat cu pielea pătată cam fistichiu şi care, în loc de coapse, are doar nişte cioturi pe care şi le plimbă, alunecînd pe o platformă de lemn, pe rotile. Ca să-şi apere mîinile de zgîrieturi, bărbatul poartă tot timpul mănuşi. Nu-mi place să mă uit la el. Acum însă ochii parcă m-ar trage spre el, şi abia cînd ajung în dreptul lui şi îl depăşesc, mă uit, o clipă, undeva, în sus. Mami zice că numai oamenii răi se uită la schilozi, dar nu din pricina ei m-am uitat eu în altă parte.

El e aici şi în după-amiaza aceasta, îşi împinge scîndurica lunguiaţă pe rotile în jurul bazinului de înot unde copiii se bălăcesc în apă. Îl văd cum îşi încordează muşchii, are un gît masiv ca al tatei, iar pe cap poartă o şapcă de postav, deşi afară e o căldură de te topeşti. Alunecă pe banda de asfalt. Nu se grăbeşte, fiecare mişcare e atît de precisă, parcă ar fi fost de multe ori repetată, exact în acelaşi loc. Dacă dai cumva peste el, ai să vezi că unul din ochi e alburiu şi zgîit, ai crede că vînează vreo arătare de aiurea, însă dacă te uiţi şi la celălalt, ai să vezi că e pironit pe tine, ţintă, nemişcat.

De ce te-ai dus singură în parcul Waterman, or să mă întrebe ai mei. Tu, să mergi singură în parc ? Măi ţîcă, măi puşlama !

Ai vrut să vezi dacă Dumnezeu te iubeşte ? o să mă întrebe tata. Dar tu ar trebui să ştii dacă Dumnezeu te iubeşte sau nu. Ar trebui să ştii că Dumnezeu te iubeşte oricum. Nu poţi să iei nimic din dragostea lui, după cum nu poţi să-i adaugi nimic. Nici măcar nu ai cum s-o pui la încercare.

Alerg prin apa tulbure de la marginea bazinului, e plină de clor, alerg, îi ocolesc pe ceilalţi copii. Alerg desculţă şi apa îmi vine pînă la genunchi, ce fericită sînt, am început să rîd, să chiui, şi nimeni nu mă poate ajunge oricît m-ar fugări. Fusta e leoarcă, sînt toată udă. Acum aş vrea să rîd, să ţip, să dau din mîini ca o moară nebună, nebună. Mă izbesc de o fetiţă, cît să aibă, şase,

şapte ani, şi ea cade cu capul în apă, însă eu n-am nici o vină, alerg mai departe. Cineva strigă în spatele meu, însă eu fug mai departe, şi dau din mîini, şi ţip, şi nimeni nu mă poate ajunge.

Am ajuns la leagăne, îmi fac vînt, în sus, mai sus. Cerul e gol şi foarte albastru. Întind picioarele. În spate nu mai e nimeni. Cine să mă împingă ? Şi nici împrejur nu mai e nimeni. Cine să-mi spună că mă dau prea tare ? Cine să-mi spună c-am luat-o razna ? Oare să mă arunc acum, să sar, să mă azvîrl din leagăn ? Ştiu, mi s-a mai întîmplat o dată aşa, eram mai mică atunci, mă împingea bunicul, şi tot el m-a bruftuluit. Acum însă nu e nimeni, sînt aici, şi nimeni nu ştie. Aş putea să sar acum din leagăn, aş putea să fac orice năzbîtie, fiindcă nu mă vede nimeni.

Urechile îmi ţiuie, gîtul mi s-a uscat. Mă urc pe o scăriţă, mă caţăr, parcă aş fi o maimuţă, mă scălîmbăi. Ajung în vîrf şi de acolo mă arunc, ştiu, am mai făcut-o altădată şi n-am păţit nimic ,doar că te furnică puţin tălpile cînd atingi pămîntul. Acum, să-mi ţin bine echilibrul, să nu cad cumva din greşeală. Simt că se învîrte pămîntul cu mine. Cobor pe aceeaşi scăriţă, sînt ca o fetiţă ascultătoare, cobor, treaptă cu treaptă, şi mîna parcă mi se lipeşte de metalul încins, vai, cum mă mai văicăresc. Ce caut eu aici ? Oare cum am ajuns aici ? O s-o păţesc, o s-o iau pe coajă, o s-o încurc... Am pus piciorul pe pămînt, în sfîrşit am ajuns jos, ţopăi de bucurie. Am scăpat, ce bine că am scăpat ! Acum nu-mi mai pasă de nimeni, orice s-ar întîmpla.

„Mîna asta, o vezi cum se mişcă ? Aici sălăşluieşte Dumnezeu", zice tata şi ridică alene mîna chiar sub ochii mei. „Dar nu numai aici...", zice el mai departe şi întoarce capul, făcîndu-se că se uită la cealaltă mînă, care rămăsese ascunsă la spate, „sălăşluieşte Dumnezeu, ci pretutindeni, în toate ungherele, în toate cotloanele. Înţelegi ce înseamnă asta ?" Se opreşte o clipă să vadă cum reacţionez la întrebarea lui. Zîmbeşte moale. *„Asta înseamnă totul."*

Conul cu îngheţată s-a topit şi ciocolata a început să-mi alunece pe braţ, spre cot. E atît de dulce, că nici nu-i mai simt gustul. Mă ustură gîtul din cauza prafului.

Dintr-o dată, mă apucă furia... mi se face greaţă. Arunc îngheţata într-un boschet. Mă supără ceva, dar nu ştiu ce anume. Nu ştiu de la ce mi se trage.

Îmi vuieşte capul. Nu mai ştiu pe unde s-o iau, pe unde s-o apuc, şi aş fugi, aş fugi acum, aş fugi fără să mă mai opresc. Poate că aş uita şi de foame, şi de oboseală, numai să fug, tot timpul, tot timpul, numai să fug. În salturi, prin aer, mai sus, mai sus, să planez uşor şi apoi să cad pe degetele mele elastice, agile, şi pămîntul să mă azvîrle, şi iarăşi, în salturi să alerg. Cine să mă mai oprească ? Nu ştie nimeni unde am plecat. Mami şi-a şters lacrimile de la ochi, pe urmă a trecut pe lîngă mine, nici măcar nu s-a uitat la mine, parcă nici n-aş fi existat, nu mi-a spus un cuvînt, nu m-a certat, nu m-a dojenit. În spatele ei era tata. Zicea : „Te iubesc, ştii că te iubesc. Te voi iubi numai pe tine. Mereu." Abia îl auzeam. Are o voce domoală, murmurată. Niciodată nu se răsteşte la noi.

Oare poţi să adormi cu ochii deschişi ? Cum ? Mă uitam la nişte porumbei care ciuguleau lîngă coşul de gunoi. Cîţi să fi fost ? Cinci, şase, şapte ? Aveau aripi frumoase şi cozi înfoiate. Ochii, de culoarea pietrişului de pe alee. Piguleau mîncarea cu ciocurile, izbeau scurt, şi întotdeauna acolo unde trebuie. Cînd unul dintre ei se înghesuia mai mult decît se cuvenea, era pus imediat pe fugă de ceilalţi. Ce răi sînt ! Aproape că ţi-e frică să le dai de mîncare din palmă. Ţi-ar scoate şi ochii cu ciocurile lor ascuţite !

Oare poţi să ai vedenii cînd eşti treaz ? Cum ? Să zici că visezi. Firimituri, fîşii, umbre. De vis. Şi totul cu ochii deschişi.

Ştiu o fotografie cu tata şi cu o vulpe roşcată, de pe vremea cînd muncea la stat, la Isle Royale, fotografie făcută pe lac, cu soarele în faţă. Tata are un hanorac albastru şi o şapcă de lînă. Stă pe vine şi se hlizeşte în aparat, în timp ce vulpea, la numai cîţiva paşi de el, îşi dezveleşte botul ei subţire, parcă s-ar hlizi şi ea. Tata arată bine, doar faţa îi este puţin umbrită de cozorocul de la şapcă. Totul străluceşte de lumină, fiindcă e o imagine supraexpusă. „Tăticu' a trebuit să plece o vreme, dar asta nu înseamnă că nu ne mai iubeşte", ne explicase mama atunci. Repeta acelaşi lucru la toată lumea.

Tata fusese angajat în cadrul unui proiect de cercetare finanțat de guvern. Voiau să studieze comportamentul lupilor cenușii. Voiau să vadă dacă numărul lor este în creștere sau nu, dacă vînează numai căprioare, elani și iepuri, și mai ales cît. La început, tatei i-a plăcut munca. Era singur, avea liniște, lucra uneori săptămîni în șir fără să-l tulbure nimeni. Mai tîrziu însă treaba a început să-l scîrbească : trebuia să umble după cadavre de animale devorate, să facă fotografii cu hoituri, să țină evidența mortăciunilor. Mai șchiopăta încă de pe urma accidentului de la topitorie. Frigul, care uneori ajungea pînă la —30°, și vîntul care îți tăia respirația i-au răscolit rana. După opt luni s-a întors acasă. „Te-am iubit mereu", mi-a spus el atunci. „Dar tu ? Și tu m-ai iubit ?"

Îl aud pe olog cum bodogănește pe scîndurica lui țintuită de rotile. Nu mă uit la el. Dacă eu nu-l văd înseamnă că nici el nu mă vede pe mine. Porumbeii pigulesc de lîngă același coș de gunoi, își împart acum un corn desfăcut. Își înfoiază aripile, se zburlesc unul la celălalt. Chiar nu s-a schimbat nimic ? Și timpul să nu fi trecut deloc ? Soarele parcă ar fi înțepenit pe cer.

Doamne, Dumnezeule, mi-e atît de teamă de ce-o să se întîmple. Doamne, Dumnezeule, iartă-mi păcatele. Ajută-mă să fiu o fetiță ascultătoare !

Mami zice întruna : „Lucrurile stau mai bine acum. Ce-a fost rău a trecut."

Mami vorbește la telefon în timp ce-și toarnă whisky în pahar. Zice în continuare : „Are nevoie de mine. Mă iubește. Și eu *îl* iubesc. Nu e ce crezi tu."

Un băiat de vreo șaptesprezece ani stă ghemuit în rondul de trandafiri și fotografiază o pereche de tineri căsătoriți. Zîmbesc toți, rîd, se strigă pe nume, poate sînt și puțin amețiți de băutură. Dacă m-aș furișa în spatele mirilor, m-ar prinde și pe mine în fotografie, însă aici sînt așezată prost, chiar în spatele fotografului, după o arcadă cu flori. În alaiul de nuntă sînt cinci femei, să tot aibă vreo patruzeci de ani, aranjate, dichisite, cu bucheţele de flori prinse la umăr, cu pălării de paie cu boruri, și alături de ele doar trei bărbați. Nici unul din ei nu se uită la mine. Mireasa, în rochia ei lungă, albă, superbă, cu un voal de dantelă care-i atîrnă pe spate, zîmbește spre

mine, deşi n-are cum să mă vadă. Şi dacă m-aş holba, şi dacă aş scoate limba la ea, orice mi-ar trece prin cap aş putea să fac, aici, unde mă aflu, căci ea tot nu m-ar zări.

Sînt un căluţ care forăie, un elan cu capul plecat, galopez pe alee, tropăi peste pietrişul grunţuros. Ce vă holbaţi la mine, nătărăilor ? Diii, căluţule ! Încolo e Polul Nord, iar dincolo e ecuatorul, şi pretutindeni îl vei întîlni pe Dumnezeu.

Am ajuns la marginea parcului. O inimă micuţă, neastîmpărată îmi zvîcneşte în mijlocul frunţii. N-ai voie să cobori pe aici, e un semn cu *Atenţie,* sînt stînci şi mult grohotiş, şi bolovani de pămînt uscat, poţi să aluneci, să cazi, să te loveşti, m-am zgîriat la mînă, îmi curge sînge, dar nu mă doare, am numai o senzaţie de amorţeală, praful o să oprească sîngele pînă la urmă, o să-l închege. Cînt, e mai mult un ţiuit care mă asurzeşte, cînt, şi mă cuprinde dintr-o dată un rîs gîlgîitor. N-am să mă întorc acasă niciodată : am' să rămîn aici, în parc, pentru totdeauna.

Nu mă mai iubeşti ? şopteşte cineva în apropiere... iubeşti ?... iubeşti ?... iubeşti ?...

Sînt toată numai copite, şi aripi, şi coarne, un fulger. Alunec scrijelind aerul.

Şi apoi, deodată, îmi apar amîndoi în faţă : un bărbat şi o femeie, pe marginea canalului, aceiaşi pe care-i văzusem înainte pe mal, cuibăriţi în iarba înaltă, însă acum eu nu mai pot face nimic.

Bărbatul îşi înfige degetele în braţul ei dezgolit şi o smuceşte. Ea începe să ţipe, însă n-ar trebui să ţipe, fiindcă urletele ei îl întărîtă şi mai mult. Îmi dau seama acum că o va omorî, însă nu pot face nici o mişcare, nu-l pot opri.

Haina îi stă agăţată pe după umăr, iar pantalonii au dîre de praf. Poartă o cravată din material argintiu care sclipeşte. Părul lui n-are nici o culoare, e tuns scurt, şi stă ţeapăn în sus ca o perie. Gura seamănă cu botul unui porc, e roşie, bălţată. Vorbeşte încet, însă e limpede acum că fierbe de mînie.

Femeia nu arată grozav. Are buze prea cărnoase, umflate parcă de osînză. Sub bărbie îi atîrnă carnea, strînsă

ca într-o pungă care se clatină de cîte ori îi zvîcneşte capul, de cîte ori o zgîlţîie el. Arată oribil. Nici nu mă pot uita la ea. Părul e ruginiu, e vopsit şi stă ca o claie de fîn. La gît poartă un batic subţire. Are pantofi cu tocuri înalte şi, de cîte ori încearcă să facă un pas, se clatină prin iarbă ca ameţită. Poartă o bluză decupată la spate şi la umeri, din acelea pe care le găseşti la *Sears*, aduse probabil din Mexic sau Spania, şi o fustă roşie, de bumbac, încinsă cu o curea neagră, sintetică, peste care se revarsă nişte şolduri dolofane, nişte sîni mari. Cînd porcăria începe, mă ghemuiesc, mă ascund, închid ochii, îmi astup urechile cu palmele. N-o mai aud cum urlă, nu mai aud bufniturile, gemetele. Nu mai aud nimic.

Nu adormisem. Cînd am deschis ochii din nou, mă aflam tot în parc, în rondul de trandafiri, ghemuită în spatele arcadei cu flori. Era încă lumină afară. Poate că nici nu trecuse timpul. Copiii se jucau tot acolo, în bazin, aveam impresia că îmi alunecă ceva prin creier, însă nu eram rănită, nu-mi curgea sînge, aşa că probabil nu păţisem nimic. Trandafirii din jurul meu erau atît de frumoşi, parcă atunci i-aş fi văzut pentru prima oară. Mirii şi alaiul nu mai erau acolo.

Mi-am dat seama că era tîrziu, fiindcă mi se făcuse foame. Soarele îşi schimbase şi el locul pe cer.

Am început să plîng. Nu puteam să mă mai opresc. Plîngeam.

O femeie în şort galben s-a apropiat de mine, şi după ea a venit o altă femeie, apoi un poliţist, şi o grămadă de oameni, voiau toţi să ştie ce se întîmplă cu mine, de ce plîng. Genunchii îmi amorţiseră, nu mai puteam să stau pe vine, m-am aşezat pe fund, deşi mi-era teamă că o să-mi murdăresc fusta. Plîngeam. Nu mă mai puteam opri. Femeia aceea zăcea cu faţa în sus, avea fusta ruptă, i se vedea carnea palidă, cu şanţuri de grăsime. Pierduse un pantof cu toc, doar cureluşa de la el îi rămăsese agăţată de gleznă. N-am văzut nici o urmă de sînge. N-am auzit nimic. Cînd bărbatul a luat-o la fugă, cravata i-a fluturat un pic peste umăr. Nu, n-am văzut nimic. Nici nu m-am uitat la ei, nu-i aşa ? Stăteam chircită în spatele unei stînci, mă ascunsesem acolo, îmi astupasem urechile cu

palmele, şi ochii. Inima îmi zvîcnea în piept. Mi-era frică să nu pocnească.

M-au întrebat ce-i cu mine, însă nu puteam să deschid gura, mi se încleştase parcă, nu mai puteam să scot nici măcar un cuvînt. Mi-era rău ? Mă lovisem ? Sau poate mă bătuse cineva ? Căzusem de pe scăriţă ? O femeie îi povesti poliţistului că mă văzuse mai devreme cum mă dădeam în leagăne. I se păruse ei încă de atunci că ceva nu-i în regulă. Poate că mă pierdusem de părinţi, zicea ea. Oamenii continuau să se strîngă în jurul nostru. Puştii se uitau la mine cam nedumeriţi. Mă rătăcisem ? Unde erau părinţii mei ? Erau în parc ? Cum mă cheamă ?

Tremuram aşa de tare, că poliţistul a luat un prosop de plajă de la una din femei şi m-a învelit cu el. Mi-a spus să fiu liniştită, că n-o să mi se întîmple nimic rău. Îmi clănţăneau dinţii îngrozitor şi gîfîiam atît de tare, încît abia mai puteam respira.

E o criză de isterie, a zis poliţistul, sînt foarte frecvente astăzi. Poliţistul purta ochelari de soare cu lentile verzi, întunecate. Vorbea calm, fără nici o umbră de reproş în glas.

În ambulanţă, în timp ce mă duceau la spital, am făcut pe mine. Nu mi-au spus nimic, şi nimeni nu m-a certat, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

O „mare tăcere" se aşternuse peste tata. Asta s-a întîmplat după ce doi oameni au murit în accidentul acela de la topitorie şi după ce tata a fost internat în spital.

Acolo a stat mai tot timpul în pat. Ieşea uneori pe coridor, sprijinit în baston, îi plăcea să se oprească şi să spună cîte o istorioară, cînd asistentele aveau chef să-l asculte. Alteori se proptea de fereastră şi îşi înfunda privirea în parcarea din faţa spitalului („Descoperi uneori strălucirea soarelui, o descoperi în parbrizul maşinilor : nimic nu e mai simplu", îmi spunea el). Apoi a simţit o apăsare în urechi, un zgomot asurzitor, şi după aceea tăcerea. Atît. Tăcerea.

Nu mai auzea, nu mai putea să înghită, nu mai putea să clipească. Deşi nu se schimbase nimic, lui începu să i se pară totul atît de străin. Locul său era în mintea lui Dumnezeu. Auzea gîndurile lui Dumnezeu, şi acestea

erau aceleaşi cu ale lui. „Viaţa mea a avut o primă parte", zicea el, „apoi, a urmat a doua parte. Acum mă aflu în această a doua parte. De fapt, am fost aici tot timpul, fără să-mi dau seama. Dumnezeu a fost alături de mine şi eu nu mi-am dat seama. Îţi închipui că eşti singur — şi cît timp eşti copil, ce bine e să fii singur — că nu depinzi de nimeni, că poţi să pleci oriunde, că poţi să faci ce vrei. Dumnezeu este însă pretutindeni. Nu eşti liber. Chiar şi gîndul acesta, că ai putea să fii liber, este un gînd insuflat tot de Dumnezeu. Dumnezeu precede fiecare gînd sau faptă de-a noastră. De aceea nu poţi da greş niciodată. Totul are un rost, chiar şi înştiinţările Sale."

Uneori cînd ninge, după ce zăpada se aşterne zile de-a rîndul, aşa cum a fost şi iarna trecută, mă rezem de fereastră şi aud liniştea din jurul meu. Presimt că într-o zi liniştea aceasta mă va înghiţi şi pe mine aşa cum l-a înghiţit pe tata.

La spital am început să le povestesc despre femeia aceea de pe marginea canalului, despre porcăria care se întîmplase acolo, însă vorbeam greu, stîlceam groaznic cuvintele, şi gîfîitul acela necontenit nu-mi dădea pace. Dacă aş fi închis ochii, aş fi văzut-o din nou cum zăcea pe marginea canalului. Deschideam însă ochii şi atunci totul se ştergea, nu-mi mai aduceam aminte de nimic. Femeia avea o dîră de sînge pe falcă, avea sînge şi pe bluză, o pată rotundă, întinsă.

O omorîse şi apoi fugise. N-avea picioare zvelte cu care să alerge, să sară, să zburde. Nici copite sau aripi nu avea. Pe cămaşă îi rămăseseră urme de sînge. Îi uram. Pe amîndoi. Erau atît de hidoşi.

„N-ai văzut nimic", îmi şopteşte mama, în timp ce se apleacă deasupra patului, şi, pe ascuns, îmi dă un ghiont uşor. „Ai priceput ? Bagă-ţi minţile în cap !".

Au trimis pe cineva să cerceteze locul, lîngă canal, dar n-au găsit nici un cadavru şi, bineînţeles, nici urme de sînge. Parcă nu s-ar fi întîmplat nimic acolo. Doar un singur pantof cu toc, rătăcit prin iarbă. Asta e tot ce-au găsit.

„Bazaconii d-ale ei", zice mama, fără să se uite la mine.

Mai tîrziu, cînd s-a reclamat dispariţia unei femei, au dragat canalul. N-au găsit nici un cadavru. Între timp eu mă întorsesem acasă (la spital n-am stat decît o noapte, în salonul pentru copii), între timp începuse şi şcoala.

„Spune-le că nu-ţi mai aminteşti nimic", îmi zice mama. „Spune-le că nu ştii ce s-a întîmplat... Oricum, astea nu sînt decît bazaconii scornite de tine, să nu-mi spui că nu-i aşa." Nu mai am voie să intru la tata în cameră. Pentru mine uşa lui este zăvorîtă. Lipesc urechea de ea şi îl aud cum cîntă, cum murmură de unul singur. Uneori e şi Irene acolo, cu una din prietenele ei, joacă împreună gin rummy, rostogolesc zarurile în paharul negru de carton. Îi aud cum rîd, stau acolo toţi trei, parcă ar face-o dinadins ca să-i aud. „Oricum, astea nu sînt decît bazaconii scornite de tine, să nu-mi spui că nu-i aşa." Mama îşi aprinde o ţigară şi mă priveşte fix.

Nu mi-a pomenit nimic de cei trei dolari şi optzeci şi şapte de cenţi ascunşi de ea în sertarul scrinului. Poate că nici nu-i furasem eu... iar dacă nu-i furasem eu, atunci nu se întîmplase nimic. Au trecut unsprezece zile şi uşa de la camera tatei e tot zăvorîtă pentru mine. Deasupra patului meu, zgîrii tencuiala cu un ac, în fiecare dimineaţă, ca să nu pierd cumva şirul zilelor.

DAVID QUAMMEN

Născut la 24 februarie 1948 în Cincinnati, Ohio. Studiază la Yale University (licența în 1970) și la Oxford University (licența în 1973). Din 1981 colaborează regulat la revista *Outside* cu o rubrică de eseuri pe teme științifice. În prezent locuiește în Bozeman, Montana.

Publică articole cu caracter științific în reviste precum *Esquire, Rolling Stone, Harper's, Audobon, Science 80, Fly Fishermen* și altele. Semnează cronici literare în *The New York Times Book Review* și științifice în *The Christian Science Monitor.*

Cărți de eseuri pe teme științifice : *Natural Acts (Fenomene naturale),* Nick Lyons Books, 1985 ; *The Flight of the Iguana (Zborul iguanei),* Delacorte Press, 1988.

Romane : *To Walk the Line (Ia-o înainte !),* Knopf, 1970 ; *The Zolta Configuration (Configurația Zolta),* Doubleday, 1987 ; *The Soul of Viktor Tronko (Sufletul lui Viktor Tronko),* Doubleday, 1987.

Volume de povestiri : *Blood Line : Stories of Fathers and Sons (Rudenie de sînge : Povestiri despre părinți și fii),* Graywolf Press, 1988.

Propus în 1984 pentru Premiul Național de Jurnalistică (secția eseu și critică) pentru colaborările la revista *Outside.* Cîștigă acest premiu, la aceeași secție, în 1987.

Natural Acts : A Sidelong View of Science and Nature (Fenomene naturale : O privire din afară asupra științei și naturii), 1985, reia o parte din colaborările lui Quammen la revista *Outside.* Scrise alert, cu spirit, eseurile surprind aspecte inedite ale unor fenomene naturale. „Quammen

scrie articole ştiinţifice cu detaşarea şi eleganţa pe care numai un diletant abil le poate turna într-un stil atrăgător. Un naturalist amator, un pescar avid după scufundări spectaculoase în apele repezi de munte, Quammen ştie să abordeze însă cel mai potrivit ton pentru a descifra cititorului complicatul mecanism al evoluţiei, fără să afecteze cu nimic splendoarea peisajului general al lucrării. Quammen ştie însă la fel de bine să se oprească din expunerile sale documentate, ca să strecoare, la momentul cuvenit, o vorbă de spirit, o glumă. El ne menţine treaz interesul descriindu-ne detalii neglijate de noi pînă astăzi sau facilitîndu-ne accesul la o experienţă pentru el de mult familiară. Ca şi David Attenborough, realizatorul binecunoscutei emisiuni *Planeta vie,* Quammen este convins că natura rămîne o sursă de inspiraţie pentru fiecare din noi." (William A. Henry, în *Time)*

The Soul of Viktor Tronko (Sufletul lui Viktor Tronko), 1987, este un roman de aventuri cu implicaţii psihologice. „David Quammen desfăşoară firul unei complicate intrigi, cu acţiuni care se închid ca într-un şir de cercuri concentrice : agenţi dubli capturaţi, trădări date la iveală, tot angrenajul necesar. Proza lui Quammen, acum la al treilea roman, este incisivă, personajele sînt puternic conturate, şi un umor acid străbate întregul roman." (William Hood, în *The New York Times Book Review)*

Blood Line : Stories of Fathers and Sons (Rudenie de sînge : Povestiri despre părinţi şi fii), 1988, cuprinde trei nuvele care dezvăluie influenţe diferite. Maeştrii lui Quammen sînt aici Hemingway, pentru povestirea *La vînătoare,* William Faulkner, pentru nuvela *Scrisoarea lui Uriah* şi autorii de romane gotice ai Sudului american pentru povestirea *Balada lui Nathan.* În două din ele, Quammen aduce în scenă copii care îşi ucid din greşeală tatăl. „Povestirea *La vînătoare* ne prezintă un tată care încearcă să-şi iniţieze fiul în tainele vînătorii. Cei doi pleacă împreună după un elan, pe care, pînă la urmă, îl găsesc şi îl împuşcă. Dar apariţia neaşteptată a unui urs provoacă un accident : arma se declanşează şi tatăl este rănit grav. Quammen investighează aici resursele relaţiei tată-fiu. Băiatul, în vîrstă de numai unsprezece

ani, îşi cară tatăl, prin zăpadă, mai mulţi kilometri, o acţiune care dă povestirii valoarea unui act iniţiatic." (James Kaufmann, în *USA Today)* „În aceste povestiri, dragostea, sau chiar dragostea întrupată în ură, nu acoperă toate resorturile admiraţiei, vinovăţiei, neînţelegerii, rivalităţii, răzvrătirii şi morţii, resorturi care dau sens legăturii dintre tată şi fiu. Murind, tatăl consolidează cu sîngele său, vărsat la modul propriu, această relaţie." (Edwin J. Kenney, în *The New York Times Book Review).* „Povestirea *La vînătoare* este mărturia unei maturizări, în stilul lui Hemingway, vînătoarea transformîndu-se într-un preambul al morţii. Proza lui Quammen este de o frumuseţe unică, întotdeauna foarte exactă, şi, dacă n-o putem elogia pentru inovaţiile tehnice aduse, atunci să ne permitem măcar să-i lăudăm forţa imaginativă." *(Publishers Weekly).*

La întrebarea „Cum apreciaţi direcţiile actuale din proza americană ?", David Quammen răspunde :

„Cele mai multe din celebrităţile literaturii americane, oameni uimitor de tineri, reprezintă doar nişte mode trecătoare : nu sînt tentat să le urmăresc cariera, nici ca cititor, nici în calitate de coleg. Locuiesc aici în Montana la o depărtare considerabilă de New York, şi dacă am preferat să menţin această distanţă, este numai fiindcă am dorit să rămîn în afara tumultului iscat de goana după celebritate, de trecerea de la o modă la alta.

Cel mai important romancier rămîne, după opinia mea, William Faulkner. Deşi nu l-am cunoscut personal, el a fost profesorul care a exercitat asupra mea cea mai mare influenţă. Romanele sale le-am citit, le-am recitit (mai ales *Absalom, Absalom !)* de nenumărate ori. În timpul studiilor universitare (la Oxford l-am avut ca profesor pe Richard Ellmann), am cercetat structurile romanelor lui Faulkner cu aceeaşi stăruinţă cu care un viitor arhitect ar analiza Parthenonul. Faulkner a avut, fără îndoială, impactul cel mai puternic asupra prozei mele, pe alocuri poate prea puternic.

Un alt profesor care a exercitat o mare influență asupra mea a fost Robert Penn Warren. Am studiat cu el critica literară (la Yale), devenindu-i mai tîrziu prieten și discipol. Îi datorez începutul carierei mele de scriitor. Și, într-o mare măsură, gusturile literare și atitudinile mele critice. Îl consider cel mai mare scriitor american în viață, și cînd fac această afirmație mă gîndesc la activitatea sa de poet, romancier și eseist. Faptul că lui Warren nu i s-a acordat Premiul Nobel mi se pare de neînțeles." *(text inedit)*

Povestirea *Walking Out (La vînătoare)* a apărut inițial în revista *Triquarterly*. Inclusă de Tobias Wolff în antologia *Matters of Life and Death : New American Stories*, Wampeter Press, 1983. Traducerea s-a făcut după acest volum.

LA VÎNĂTOARE

Cînd trenul a oprit în Livingston, îl văzu stînd cu brațele încrucișate, îmbrăcat într-o cămașă kaki, încheiată la buzunare. Mîna băiatului zvîcni în sus, într-un gest reflex, și fața i se lumină de un zîmbet. Omul îi zîmbi și el, și dădu din cap. Dar nu se mișcă. Băiatul se întoarse de la fereastră și, cu prudența unui copil gras care se simte nesigur în mișcări, se opinti ca să-și dea jos valiza. Tatăl său îl aștepta pe peron. Cum a dat cu ochii de el, băiatul înțelese că nu mai avea nici o scăpare.

Merseră cu vechiul său Willys decapotabil spre cabană, dincolo de oraș. Parbrizul era ridicat, dar picăturile de ploaie mărunte, reci și tăioase îi băteau în față și băiatul nu putea să-și ridice ochii și să privească drumul. Purta un hanorac pe care tatăl său i-l dăduse în gară. Bărbatul, apărat doar de cămașa kaki, își strîngea buzele într-un rictus aducînd mai mult a rînjet decît a crispare. Să mergi prin oraș în ploaia rece, mîndru și cu capota lăsată, udîndu-te pînă la piele, ca și cînd asta ar fi fost o necesitate, era — așa cum băiatul își dăduse vag seama — o modă de sezon.

— Am dat de o coadă de elan — strigă tatăl.

Băiatul nu spuse nimic. Nu înțelese ce vroia tatăl său să spună cu asta, că a dat de o coadă de elan.

— Am dat de unul, un mascul. L-am pîndit două săptămîni. Sus, în munți. Cînd ajungem la cabană, o să facem un foc pe cinste.

Făcu o pauză, iar apoi continuă :

— Și mama ?

Suna oarecum a întrebare. Băiatul aștepta.

— Ce mai face ?

— Cred că bine.

Ca să acopere zgomotul maşinii şi vîntul care îi ducea vocea aiurea, băiatul trebuia să ţipe.

— Te înţelegi bine cu ea ?

— Cred că da.

— E tot aşa de frumoasă ?

— Nu ştiu, cred că da, nu ştiu asta.

— Trebuie să ştii. Începe şi ea să facă riduri ca mine ? Cum pare ? Neliniştită ? Tristă ? Sau este încă o femeie foarte frumoasă ? Asta trebuie să ştii.

— A rămas încă o femeie frumoasă. Aşa cred.

— Ţi-a spus să-mi transmiţi ceva ?

— Mi-a spus... mi-a spus să-ţi spun că se gîndeşte cu drag la tine — minţi băiatul, spontan, cu stîngăcie.

Se simţi apoi jenat de ceea ce făcuse.

— Mulţumesc, David — spuse tatăl său.

Ajunseră la cabană, după vreo doi kilometri de drum noroios, care şerpuia printr-o pajişte, spre o pădurice de molid. Înăuntru, băiatul fu izbit de un miros puternic de răşină şi insecticid, combinat cu cel de cufere umede şi mucegăite, specific cabanelor de munte. Avea podele galbene de pin, preşuri împletite, perdele brodate cu mărgele în dormitor, o sobă de gătit din fier, căreia nu îi lipsea nici un capac sau mîner, iar chiuveta din bucătărie era prevăzută cu o pompă. Se mai găseau cîteva numere vechi din revista *Field and Stream,* iar pe poliţa şemineului, în care acum ardea focul, o fotografie a bunicului băiatului, telegrafistul gării, care fusese, cîndva, proprietarul cabanei.

Tatăl prăji nişte şuncă. Băiatul, deşi lui nu îi plăcea şunca şi se aşteptase la o conservă de tocană sau de carne, nu spuse nimic. Tatăl îl întrebă, apoi, despre şcoală. Băiatul îi povesti, iar el păru interesat.

Era cald şi bine, iar băiatul începu să se simtă ocrotit de propria-i suferinţă. Apoi, tatăl spuse :

— Mîine, pe la zece, o pornim.

Anul trecut, cînd băiatul venise în vizită, vînaseră păsări. Dormiseră şase nopţi în cabană şi, în fiecare zi, umblau după fazani pe mirişte, potîrnichi în pădure, sau raţe de-a lungul canalelor de irigaţie. Uneori, pe băiat îl pătrundea umezeala sau frigul şi se simţea jalnic, dar, în

fiecare seară, se întorceau la cabană și la valiza cu haine uscate. Mîncau hrană caldă, gătită pe plită, adulmecau mirosul din cabană și dormeau împreună în același pat. În șase zile de vînătoare, băiatul nu reușise să împuște nici o pasăre. Și totuși, atunci, știuse că, cel puțin o dată pe zi, se va simți bine, dacă nu chiar fericit. Anul acesta tatăl său hotărîse ca nici măcar să nu se simtă bine. Îi scrisese, în ultima scrisoare ajunsă la Evergreen Park, înainte ca băiatul să plece din Chicago, dar cînd era oricum prea tîrziu ca să-și mai schimbe hotărîrea, că îl va lua în munți, cu cortul, la vînat mare. Și păruse convins că băiatul se va bucura.

La zece fără zece, Willys-ul era încărcat și gata de plecare.

Timp de trei ore, străbătură Big Timber, apoi o luară spre nord, pe șosea, apoi din nou spre vest, pe un drum forestier șerpuit și plin de hîrtoape, care îi duse sus, în munți. Norii albi, ca niște fîșii de bumbac, pluteau printre copacii de pe creste, fragmente luminoase și dense, proiectate pe verdele intens, măsliniu, ca într-o fotografie alb-negru. O țînură pe drumul cu grohotiș, timp de o oră, încît băiatul crezu că vor face pană sau că se va rupe un ax de la roată. Știa că, dacă făceau pană, tatăl său va schimba roata și vor continua drumul pînă vor face altă pană, departe de șosea. În cele din urmă, trecură peste un pîrîu, iar tatăl său opri mașina în niște buruieni.

— Aici — spuse el.

— Unde ?

— Lîngă canalul acela mic, spre gura izvorului.

— E departe ?

— La vreo patru sau cinci kilometri.

— Acolo ai văzut elanul ?

— Nu, acolo am văzut coliba ciobanului. Elanul e mai departe, spre vîrf.

— O să dormim în colibă ? Credeam că urma să dormim în cort.

— Nu, ce rost are să ne cărăm cu cortul pînă acolo, sus, cînd există o colibă în perfectă stare în drumul nostru ?

Băiatul nu putu să răspundă la întrebare. Simțea că nu-și mai putea stăvili lacrimile. Știuse că, la un moment dat, o să izbucnească în plîns.

— Nu vreau să dorm în colibă — spuse el, cu un hohot sincer în glas și cu ochii scăpărînd.

Își ținea gura încleștată ca să nu îi tremure bărbia.

Tatăl băiatului își lăsă capul pe volan, de parcă și în el s-ar fi rupt ceva, proptindu-și fruntea de dosul palmelor. Rămase o clipă așa, respirînd adînc. Ridică, însă, capul, înainte de a vorbi.

— Nu ne obligă nimeni să stăm, David.

Băiatul nu spuse nimic.

— E o colibă veche a unui cioban, făcută din bîrne, e aproape de locul unde o să vînăm, și putem s-o încălzim și să ne simțim bine în ea. Am crezut că o să te bucuri și că o să fie mai plăcut decît în cort. Dar nu ne obligă nimeni să stăm în ea, dacă nu vrem. Putem să mergem înapoi, în Big Timber, și să cumpărăm un cort, sau să ne întoarcem la cabană și să vînăm păsări, ca anul trecut. Facem cum vrei tu. Iartă-mă că mi-au venit astfel de idei. Sper să poți. Nu trebuie să facem lucruri pe care tu nu vrei să le faci.

— Ba nu, vreau !

— Ești sigur ?

— Nu, — spuse băiatul — dar așa vreau.

Își croiră drum prin tufele de la marginea pîrîului, călcînd pe un strat gros și moale de mușchi, pămînt și cetină, urcînd prin hățiș. Apoi, hățișul se rări și începură să urce de-a lungul văii unui rîu de munte, lată de vreo treizeci de metri, întunecată de brazi și cedri. Mai departe, dădură de o potecă ce îi duse în sus, de-a lungul rîului. Și mai departe, poteca făcea o ramificație, apoi încă una și, în final, se bifurca.

— Oare cine o fi făcut poteca asta ? Ciobanul ?

— Nu, cerbii și căprioarele — spuse tatăl.

Treptat, micul chei al rîului se îngusta, iar umerii săi de piatră, ascuțiți și împăduriți, se apropiau tot mai mult, ca pereții unui horn. Cărările făcute de animale se bifurcau și se încrucișau ca un labirint, dar, curînd, rămaseră numai două ramuri, apoi una singură, foarte bătătorită. Se strecura printre sălcii și anini, trecînd pe lîngă tufe

uscate de mure, aşa încît băiatul şi tatăl nu mai vedeau nimic la mai mult de şase metri înainte. Cînd se opriră să se odihnească, tatăl îşi scoase puşca din teacă şi o încărcă.

— Acum trebuie să fim atenţi. S-ar putea să întîlnim vreun urs — îi explică băiatului.

Sub cedri, valea emana o umezeală rece, care părea că se adunase de la o iarnă la alta. Deodată, băiatului i se făcu frig. Îşi puse haina şi continuară să urce. Curînd, însă, începu să transpire din nou, în aerul rece de munte.

Pe un mic platou, unde aninii se retrăgeau dinspre pîrîu, era construită o colibă, într-o margine de chei, sub coasta înverzită a povîrnişului. Uşa era o deschidere joasă şi întunecată. Cu patruzeci sau cincizeci de ani în urmă, îi explică tatăl său, acea colibă fusese construită şi locuită de un păstor basc. Pe vremea aceea, trăiau mulţi basci în Montana şi îşi duceau oile chiar pe acea creastă a munţilor Crazy. Tatăl uită să îi explice sensul cuvîntului „basc", iar băiatul nu îl întrebă.

Făcură focul. Tatăl luase cu el nişte muşchi de vacă şi o ceapă, iar băiatul a fost foarte mulţumit. În timp ce mîncau se lăsa întunericul, dar băiatul şi tatăl său adunaseră un maldăr de lemne uscate. În întunecimea nopţii, la lumina focului, tatăl pregăti o budincă de ciocolată. Era surpriza lui. Băiatul stătea pe o rogojină şi punea lemne pe foc, în timp ce tatăl său îşi bea cafeaua.

Scînteile se ridicau la căldura focului şi băiatul le urmărea cum se înălţau spre vîrfurile cedrilor şi spre peticele negre de cer. Budinca nu se răcise încă.

— David, ţi-l mai aminteşti pe bunicul ?

— Da — spuse băiatul.

În clipa aceea îşi dori să şi-l fi amintit într-adevăr. Îşi aducea aminte numai de o înmormîntare, pe cînd avea trei ani.

— Bunicul tău m-a adus aici, în munţi, cînd aveam şaptesprezece ani. Atunci a fost ultimul an cînd a mai mers la vînătoare.

Băiatul ştia la ce se gîndea tatăl său. Dar ştia, în acelaşi timp, că locul său era în Evergreen Park şi că era, acum, copilul unui alt bărbat şi purta numele acelui bărbat, deşi acesta era tatăl lui.

— Bunicul tău avea cu cincizeci de ani mai mult decît mine.

Băiatul nu spuse nimic.

— Iar eu am cu treizeci şi patru de ani mai mult decît tine.

— Iar eu am doar unsprezece ani — îi atrase băiatul atenţia.

— Da. Iar într-o zi, vei avea un fiu şi vei avea cu patruzeci de ani mai mult decît el şi vei dori nespus ca el să ştie cine eşti, atît de mult, încît să simţi că-ţi vine să plîngi.

Băiatul se simţea stînjenit.

— Iar asta se numeşte ciclul infinitei înţelepciuni a vieţii — spuse tatăl, luîndu-se în rîs.

— De ce-a murit ? — întrebă fiul, încercînd, cu disperare, să iasă din focarul frămîntărilor tatălui.

— Avea optzeci şi şapte de ani. Era istovit.

Tatăl băiatului tăcu. Apoi dădu din cap şi îşi turnă restul de cafea.

În noaptea aceea, băiatul nu reuşi să se mai încălzească. Dormi pe o parte, cu genunchii strînşi, în această poziţie incomodă pe care trupul i-o cerea ca să îşi păstreze căldura. Pămîntul tare şi rece de munte se simţea prin culcuşul de crengi de brad făcut de tatăl său şi sorbea căldura din trupul băiatului ca o lipitoare. Îşi strînse bine sacul de dormit la gît şi îi îndoi partea rămasă liberă vîrîndu-şi-o sub picioare. Îl trezi brusc un zgomot. Deşi tatăl său dormea între el şi uşa colibei, un timp băiatul stătu treaz, ascultînd speriat, apoi se trezi din nou, stînd pe spate, şi se întrebă cît timp trecuse. Auzi picăturile care loveau prelata întinsă de tatăl său peste acoperişul de pămînt, al colibei. Apa nu ajungea pînă la el.

Se ridică adulmecînd focul. Prelata era rigidă de lapoviţă şi îngheţ. Lemnele de foc şi rucşacurile erau îngheţate. Era ceasul cînd răsăritul e cenuşiu, înainte de a se lumina şi, printre crengile de deasupra, băiatul nu putu să-şi dea seama dacă cerul era mohorît sau senin. Ace delicate de gheaţă atîrnau peste tot, dar nu era pic de umezeală. Ploaia fusese redusă la tăcere de ger.

— Cît e ceasul ?

— E încă devreme.

— Cît de devreme ?

Cînd se gîndea la frigul de acasă, băiatul avea în minte timpul petrecut pe 96th Street, în aşteptarea autobuzului care îl ducea la şcoală, dar acest lucru i se părea firesc şi deloc neplăcut, în comparaţie cu ceea ce simţea acum.

— Devreme. N-am ceas. Ce importanţă are, David ?

— Nici una.

După micul dejun, porniră în susul văii. Tatăl avea o puşcă de calibru 270, iar băiatul un Winchester vechi, de calibru 30—30, cu vizor deschis. Înaintau cu uşurinţă, şi, făcînd acest exerciţiu uşor, în răcoarea dimineţii, băiatul se simţi, curînd, bine şi înviorat. „Acum merg la vînătoare de elani cu tata" — îşi spuse el în gînd. „Da, chiar asta fac." Puţini băieţi din Evergreen Park au fost vreodată la vînătoare de elani, în Montana, cu taţii lor, o ştia prea bine. „Asta fac eu acum" — îşi spuse băiatul.

Ajungînd la marginea unei pajişti înalte, la vreo doi kilometri mai sus de colibă, nu văzură nici măcar o pasăre care să le tulbure liniştea.

În faţa lor, la cîteva sute de metri, se deschidea o cîmpie cu iarbă înaltă, fără viaţă, uscată de vînturile de septembrie şi ucisă de geruri, care începea să putrezească în ploile de noiembrie. Pîrîul era, aici, un şanţ adînc şi tăcut, şerpuind lin, cu ierburi atîrnînd pe margine şi o suprafaţă neagră ca păcura. După ce avansară vreo cincizeci de metri pe pajişte, tatăl se întoarse şi arătă spre un pin mare, cu coroana în formă de V, care se înălţa la capătul văii. Îi arătă băiatului o pădurice de plopi, la mijlocul drumului, dincolo de pajişte, spre care se şi îndreptară.

— Lîngă pădurile de acolo, departe, e un heleşteu făcut de castori. Acolo se adapă elanul. Putem să stăm la pîndă între plopi şi să supraveghem toată pajiştea, fără să fim observaţi. Dacă nu vine, o luăm prin alt chei şi-l urmărim pe drumul de întoarcere.

Aşteptară o oră, apoi încă una. Băiatul stătea cu mîinile în buzunare, strîngîndu-şi jacheta pe lîngă trup, dar şezutul i se udase de la umezeala pămîntului. Tatăl său stătea pe vine, ridicîndu-se, din cînd în cînd, ca să scruteze pajiştea în toate direcţiile. În cele din urmă, se

ridică, își fixă privirea în depărtare, la marginea pădurii, și rămase nemișcat.

— David — îl chemă el.

Băiatul se ridică și veni lîngă el. Tatăl îi puse mîna pe umăr. Băiatul văzu o umbră mare și întunecată, rostogolindu-se către ei, prin iarbă, ca o monedă uriașă.

— E elanul ?

— Nu — spuse tatăl. E un urs. Un mascul bătrîn.

Băiatul a fost impresionat. Simți, în forma aceea uriașă, o aureolă de putere, teamă și autoritate, chiar și de la două sute de metri distanță.

— Îl împușcăm ?

— Nu.

— De ce ?

— N-avem autorizație, și, de fapt, nici nu vrem asta.

Ursul se îndreptă spre heleșteu, apoi se opri. Încremeni în iarbă, cu urechile ciulite.

— Asta n-ar însemna că vînezi pentru carne, ci de frică. Iar eu, de frică, n-am nevoie. Și așa am destule temeri în viață.

Ursul se întoarse și fugi, croindu-și cu greu drum prin iarbă. Se pierdu, din nou, în pădurile îndepărtate.

— Ne-a auzit.

— Poate — spuse tatăl băiatului. Să mergem să aruncăm o privire la heleșteu.

Un cadavru cu blană netedă zăcea în apă, intrat deja în putrefacție și acoperit de muște lucioase. Cam de patru zile, își dădu cu părerea tatăl băiatului. Elanul fusese împușcat de cel puțin optsprezece ori, cu un pistol de calibru 22. Un ochi îi fusese găurit și fusese împușcat de două ori în maxilar ; și toată partea care se vedea plutind era ciuruită de gloanțe. Stînd în genunchi, în baltă, tatăl numără găurile și scormoni cu cuțitul într-una din răni. Se înfurie și mai tare. Azvîrli plumbul cît colo.

Timp de trei ore, alături de tatăl său, retras în tristețea și amărăciunea lui caracteristice, băiatul se simți abandonat. Nu înțelegea de ce elanul fusese ucis cu un pistol de calibru 22 și lăsat să putrezească acolo. Tatăl său nu catadicsi să îi explice ; ca și ursul, părea că înțelege atît cît îi era necesar.

Continuară să meargă, dar nu mai vînară.

Părăsiră pajiştea şi intrară într-o pădure de pini, apoi într-una de zadă, cu copacii desfrunziţi, unde acele galbene, căzute aproape toate, puţin roşiatice, acopereau poteca. Băiatul şi tatăl său merseră pe jos, pe o potecă dreaptă, trecînd, apoi, prin alt chei, cu o intrare largă, îngustîndu-se spre marginile înalte de stîncă dezgolită. Traversară de mai multe ori pîrîul ciobanului, care, în cheiul acela, se transforma într-un şuvoi înaintînd vijelios printre stînci. Mergînd la cinci metri în urma tatălui său, privindu-i linia umerilor ce degajau răceală şi mînie, băiatul se simţea îngrozitor de stînjenit că acesta devenise atît de rezervat şi tăcut. Trecură peste trunchiuri căzute care blocau poteca, escaladară o stîncă de mărimea unei cabane şi intrară într-un cîmp de urzici care îi înţepară prin pantaloni. Văzură bălegar proaspăt de cerb şi fecale de urs, cu resturi de seminţe. Sătul de atîtea meditaţii melancolice, tatăl îi arătă băiatului cum să stea la pîndă. Înainte de înserat, chiar în ziua aceea, împuşcară un cerb.

Pe o coastă lină de deal, se întindea o pajişte, pe aproape cinci sute de metri, mărginită de plopi tremurători, nici unul mai înalt de patru sau cinci metri. Cerbul era sus. Tatăl îl puse pe băiat să-şi proptească arma în ramurile unui plop şi să tragă primul foc. Nu nimeri.

Cerbul se întoarse şi vru să o ia la fugă, dar tatăl îl ucise. Îi curăţară măruntaiele şi îl tîrîră spre liziera de pini înalţi de lîngă pîrîu, unde urmau să îl tranşeze a doua zi. În amurg, se întoarseră la colibă.

Noaptea, chiar ghemuit în culcuş, băiatul nu a mai reuşit să se încălzească. A tremurat, ore în şir, fără să poată adormi. Se bucura că ziua următoare, deşi vor merge mult, vor măcelări prada şi vor face alte lucruri neplăcute, va fi, totuşi, ultima lor zi în pădure. Nu auzi nimic. Cînd se trezi, văzu, prin uşa colibei, albul intens al zăpezii.

Se aşternuse un strat de zăpadă de paisprezece centimetri şi încă mai ningea. Privea uluit. Cînd stratul era de şapte centimetri, în Evergreen Park, uruitul plugurilor şi zornăitul lanţurilor îl trezeau înainte de răsăritul soarelui. Aici, însă, nu era nici un semn că dăduse zăpada. Nu îi era cu mult mai frig decît cu o zi în urmă, iar

transformarea pădurii părea misterioasă şi blîndă, oarecum amuzantă. Îi veni în minte Crăciunul. Apoi, tatăl se răsti la el.

Într-un fel, şi starea lui se schimbase, dar în alt sens ; era îngrijorat şi grăbit. În timp ce curăţa vasele cu zăpadă, îl punea pe băiat la treabă. Părăsiră tabăra, cu două raniţe goale, cele două puşti, un fierăstrău şi o frînghie. Băiatul înţelese curînd de ce tatăl său se grăbea ; le luă aproape o oră să urce pînă la pajişte. Zăpada continua să cadă. Nu se opriră pentru odihnă pînă nu ajunseră la plopi.

— Dimineaţa, la masă, mă gîndeam să lăsăm cerbul aici, să strîngem bagajele şi să coborîm — spuse tatăl. Poate era mai bine şi cerea mai puţin efort. Puteam să mă întorc pe schiuri, săptămîna viitoare. Dar pînă atunci, zăpada poate să se facă de un metru şi să se adune în troiene. Putem să luăm două sferturi azi. Asta o să-mi uşureze mie treaba, mai tîrziu.

Băiatul era surprins de două lucruri : că tatăl său era atît de speriat în faţa unei ninsori atît de liniştite şi că el însuşi ar fi fost dezamăgit să părăsească pădurea în dimineaţa aceea. Abundenţa albului de pe pajişte impregna întreaga atmosferă.

— Dacă stă ninsoarea, e bine — spuse tatăl.

Dar ningea fără încetare.

Poteca ce ducea spre canionul îndepărtat era greu de urcat, zăpada fiind de douăzeci de centimetri. Băiatul căzu o dată şi îi intră zăpadă la guler şi la mîneci, iar cătarea puştii îi lăsă un semn în bărbie. Dar nu se descurajă. Noaptea aceea vor fi la căldură şi la loc uscat, în cabană. Mai merse vreo opt sute de metri şi se opri lîngă tatăl său, care privea nişte pete întunecate, de sînge.

Dîre adînci şi urme de pîntece tîrît prin zăpadă duceau spre locul plin de sînge unde se dăduse lupta. Dîrele erau lungi de vreo douăzeci şi cinci de centimetri şi aveau formă de gheare. Tatăl se lăsă în genunchi. În timp ce băiatul privea, o pată maronie, de mărimea unei farfurii, se scufunda încet, dispărînd sub zăpadă. Sîngele încă mai era cald.

Cercetînd urmele cu atenţie, tatăl spuse :

— Are un pui cu ea.

— Ce s-a întîmplat ?

— Un omor. Pare să fie o pasăre. E prea mult sînge pentru o potîrniche, dar nu văd urme de patruped. Poate vreun curcan sălbatic.

Se încruntă.

— Un curcan fără pene. Nu ştiu. Ce nu-mi place e că are pui.

Încărcă puşca de 270. Urmărind petele roşii, dădură de nişte urme. La vreo cincisprezece metri mai încolo, găsiră şi cadavrul. Era pe jumătate îngropat. Cutia craniană fusese smulsă, iar creierul puiului, devorat pînă la ultima bucăţică.

— Dumnezeule ! — exclamă tatăl.

Părăsiră poteca. Tatăl îi făcu semn, iar băiatul îl urmă îndeaproape. Merseră în semicerc, prin boscheţi, şi se întoarseră după ce făcură vreo patru sute de metri. Tatăl îşi croia drum prin zădapă, oprindu-se adesea, ţinînd puşca pregătită, privind în jur, pînă cînd băiatul îl ajungea din urmă şi i-o lua înainte. Acesta era derutat. Ştia că pe tatăl său îl cuprinsese îngrijorarea, dar el nu se simţea în pericol. Întîlniră, din nou, urma şi merseră spre dealul cu plopi, fără să se oprească pentru odihnă. Băiatul scuipă în zăpadă. Îl dureau plămînii.

— De ce a făcut asta ?

— Nu ea a făcut-o. Alt urs i-a ucis puiul. Un mascul. Poate chiar cel pe care l-am întîlnit ieri. Apoi ea s-a luptat cu el pentru cadavrul puiului şi a învins. Puţin a lipsit să nu dăm peste ei. S-ar putea să ne fi urmărit. Nimic n-ar fi înfuriat-o mai tare.

Apoi, adăugă :

— Dacă se întîmplă s-o întîlnim, te rog să te sui repede în cel mai înalt copac din apropiere. Nu te opri, pînă nu eşti la cel puţin şase metri deasupra. Eu o să rămîn jos şi o să hotărăsc dacă e cazul s-o împuşc. Puşca ta are piedica trasă ?

— Nu.

— Trage-o şi pune siguranţa. Poate fi un urs negru, şi urşii negri se caţără în copaci. Dacă se urcă după tine, apleacă-te, pune-i puşca la gură şi trage ; aşa nu dai greş.

Armă Winchester-ul aşa cum îi spusese tatăl său. Porniră în jos, spre şuvoi şi spre dîmbul unde era cerbul

lor. Zăpada continua să cearnă, într-o tăcere premeditată. Băiatului i se făcu sete. Nu puteau fi multe grade sub zero, își dădea seama de acest lucru, deoarece, făcînd mișcare, nu avea mîinile reci, ba, mai mult, și le simțea transpirate la degete.

— Pot să beau apă ?

— Da. Fii atent să nu te uzi la picioare. Nu te depărta prea tare. Și grăbește-te.

Merse cîțiva metri, își croi drum printre tufe, pînă la marginea rîului, și îngenunche în zăpadă ca să bea apă. Era atît de rece, încît îl duru gîtul și îi înghețară mîinile. Ridicîndu-se, observă trupul unui animal, puțin mai în față, pe malul rîului. În acel moment, a fost sigur că era cadavrul unui alt pui. Chiar atunci, tatăl îl strigă.

— David ! Vino imediat încoace !

Băiatul vru să răspundă. Însă, mai întîi, se apropie de cadavru și vru să îl întoarcă cu piciorul. Dar, la atingere, brusc prinse viață. Dintr-o dată se ridică, cu un țipăt ascuțit, își răsuci capul ca un șarpe și se repezi. Băiatul urlă de durere. Puiul de urs îi strîngea mîna între fălci ; și nu îi dădea drumul.

Trăgea, zvîrcolindu-se, înfigîndu-și colții tot mai adînc, smulgînd carne la fiecare mișcare. Băiatul nu mai simțea durerea. Își dădea seama că mîna îi era rănită. Lucrul acesta îl îngrozea, și încerca, cu disperare, să i-o scoată din gură, înainte să i-o sfîșie de tot. Dar nu avea cum. Văzu că puiul de urs era tot atît de înnebunit ca și el, și țipă, crezînd că, așa, o să îi dea drumul. Dar țipetele îl speriară și mai tare. Capul ursului smucea înainte și înapoi.

Băiatul nu se gîndi nici o clipă să își strige tatăl. Nu îl văzu și nici nu îl auzi venind.

Înainta cu pași mari, alergînd fără zgomot prin zăpadă, fără să spună nimic, ținînd în mînă pușca pe care nu o folosise, parcurse ultimii doi metri cîștigînd viteză, și, cu bocancul drept, izbi puiul de urs în burtă. Lovitura îl săltă din zăpadă. Își deschise fălcile, scoțînd un țipăt care aducea mai mult a guițat, iar băiatul își simți mîna eliberată din strînsoare, ca și cînd tatăl său ar fi desfăcut, cu piciorul, lamele unei capcane. Puiul se rostogoli și dispăru în spatele malului de rîu, apoi reapăru în josul apei, zbă-

tîndu-se şi ţipînd. Băiatul îşi privi mîna, îngrozit. Tot nu simţea durerea, dar mîna era de nerecunoscut. Degetele erau jupuite pînă în palmă, atîrnînd ca o banană cojită. Avu o senzaţie de vomă şi s-ar fi uitat în continuare, prosteşte, la mîna sîngerîndă, dacă tatăl său nu l-ar fi smucit brusc. Îl înhăţă de mînă şi îl tîrî spre un pom, fără să se uite la mîna lui. Băiatul se smuci înapoi, cu mînie, de parcă ar fi fost lovit. Ţipă la tatăl său. Ţipă că avea mîna rănită, crezînd că acesta nu observase, şi, ţipînd, începu să plîngă. Începu să simtă o durere arzătoare. Îl neliniştea faptul că pierdea atîta sînge. Îşi imagina sîngele curgînd în zăpadă şi topind-o, şi nici nu vru să se mai uite. Nu mai vroia să facă nimic, pînă nu îşi pansa mîna. În clipa aceea îşi ura tatăl. Dar acesta a fost mai puternic. Îl duse pînă la copac.

Îl ridică în braţe. Cu o voce calmă şi grăbită, în discordanţă cu strînsoarea brutală a braţului, spuse :

— Agaţă-te bine şi urcă-te mai sus cu cîteva ramuri. Aşază-te pe un picior şi ţine-te strîns, şi, dacă poţi, pune-ţi mîna rănită la subsuoara celeilalte. Vin şi eu imediat. Ţine-te bine, pentru că o să-ţi vină ameţeală.

Băiatul pipăi după o creangă, cu disperare. Tatăl îl susţinea de jos, în aşteptare. Reuşi să se caţere. Picioarele i se hîrşîiau de trunchiul pomului. În cele din urmă, ajunse în copac. Bucăţi de scoarţă şi răşină i se lipiseră de mîna dreaptă, care era, acum, carne vie.

Tatăl spuse :

— Acum, ţine asta ; mai repede.

Băiatul nu a ştiut niciodată dacă şi tatăl său fusese atît de speriat încît uitase, în clipa aceea, de mîna rănită sau dacă îşi păstrase sîngele rece. Poate că, judecînd după el, se aşteptase ca băiatul să fie în stare să se caţere în copac, aşa rănit cum era, şi să ţină şi puşca, totul cu o singură mînă.

Întinse patul Winchester-ului spre băiat. Acesta vru să spună ceva, dar lacrimile şi spaima îl împiedicară. Se cutremură şi nu putu să scoată nici un sunet.

— David ! — îl îmboldi tatăl.

Băiatul se aplecă, se clătină şi se prinse de trunchi cu braţul sănătos. Plîngea şi gîfîia, şi vroia să spună ceva. Îi era frică să nu cadă din copac. Îşi dădu drumul,

din nou, şi se înclină. Tatăl întinse puşca, mai sus, ţinînd-o de ţeavă. Băiatul îşi îndreptă, atunci, brusc, spre el, mîna rănită, împroşcîndu-i faţa cu sînge. Ajunse la puşcă şi, încercînd să apuce patul armei, cu degetele care îi atîrnau fără vlagă, apăsă pe trăgaci.

Glonţul intră în partea de jos a femurului, făcîndu-i tatălui genunchiul ferfeniţă, trecu de-a lungul tibiei şi se înfipse în pămînt, ieşind prin călcîi.

Tatăl se prăvăli şi puşca îi căzu alături. Zăcea nemişcat, în zăpadă. Pentru o clipă, băiatul îl crezu mort. Apoi, îl văzu bîjbîind după puşcă. O găsi şi se rostogoli pe burtă, ţintind spre ursoaică. La vreo cincisprezece metri de ei, pe deal, înălţîndu-se pe labele din spate, îşi înclina capul nehotărîtă. Cînd puiul ieşi din rîu şi ajunse pe un morman de zăpadă, îl mîrîi neînduplecată. Puiul veni spre ea, cu capul plecat. Îl lovi cu laba ei uriaşă şi îl azvîrli cît colo. Puiul scheună. Apoi, ursoaica se întoarse repede. Puiul o urmă.

Pădurea era tăcută. Detunătura avea un ecou prelungit, înfiorător, în mintea băiatului. Răsuna, de fapt, în el, fără zgomot. Nu simţea nimic. Văzu trupul tatălui său întins pe zăpadă şi nu îi venea să creadă că se afla acolo. Nu vroia să se mişte ; vroia să se trezească. Stătea în copac şi aştepta. Ningea la fel de liniştit ca şi înainte.

Tatăl său se întoarse pe spate. Băiatul îl văzu ridicîndu-se în şezut, privindu-şi piciorul fără ca faţa lui să exprime ceva, apoi căzu înapoi, pe spate. Clipea des şi îşi ridica ochii, în căutarea privirii băiatului. Acesta stătea în aşteptare. Credea că o să-i spună : „Croieşte-ţi drum la vale, cu coatele şi cu genunchii, şi ia trusa de prim ajutor, fierbe apă şi telefonează doctorului. Numărul e scris pe disc." Tatăl se uita fix. Băiatul văzu cum, în spatele acestei priviri, licăreau gîndurile. Îşi ridică, încet, braţele, încrucişîndu-le peste faţă, de parcă se pregătea să aţipească la soare.

Băiatul sări din copac. Avu o aterizare proastă şi căzu pe spate. Se aşeză lîngă tatăl său. Mîna îi sîngera încet, pe zăpadă. Se temea că tatăl său urma să se hotărască să moară. Vroia să-l roage să se răzgîndească. Nu-l mai văzuse niciodată atît de neajutorat. Îi era frică.

Dar nu se mai temea de tatăl său.

Apoi, tatăl își descoperi fața și spuse :

— Ia să văd !

Bandajară mîna băiatului cu o bucată din cealaltă mînecă a cămășii. Tatăl îi înfășură mîna strîns, tăie în două capătul bandajului, cu cuțitul de vînătoare, și îl legă cu putere, în două locuri. Băiatul simțea, acum, o durere înfiorătoare în palma sfîșiată, iar stomacul i se întoarse pe dos cînd se gîndi la rană, dar, așa, cel puțin, nu mai trebuia să o vadă. Curînd, bandajul de cîrpă începu să se coloreze în roșu-brun. Tăiară o mînecă de la cămașa tatălui, ca să lege rana de la genunchi. Ridicară cracul de la pantalon și văzură vînătaia de-a lungul gambei care sîngera abundent în șanțul săpat de glonț. Abia atunci tatăl își dădu seama că sîngera și prin călcîi. Băiatul îi scoase bocancul și îi puse o batistă folosită sub talpă, în locul pe unde ieșise glonțul, așa cum îl învățase tatăl său. Apoi îl ajută să se ridice. Tatăl încercă să pășească, dar se prăbuși în zăpadă, cu un răcnet de durere îngrozitor. Nu își dăduseră seama că genunchiul era făcut praf.

Băiatul urmărea cum pieptul tatălui său se zbătea și auzea aerul șuierîndu-i în nări, în timp ce gîfîia neputincios. Tatăl începu să respire mai liniștit și păru că se gîndește. Spuse :

— Poți să găsești drumul înapoi la colibă.

Băiatul își ținu respirația și nu se mișcă.

— Poți, nu-i așa ?

— Dar nu plec. Nu plec singur. Plec numai cu tine.

— Bine, David, ascultă-mă, te rog. Nu mi-e frică de îngheț. Nu mi-e teamă c-o să murim înghețați. Nimeni nu îngheață în pădure, în luna noiembrie, dacă se îngrijește. Nici chiar în Montana. Nu-i atît de frig. Am chibrituri și carne proaspătă de cerb. Nu cred că vremea asta o să se înrăutățească. Mîine dimineață, s-ar putea să plouă din nou. Ceea ce mă îngrijorează este sîngerarea. Dacă fac prea mult efort, timp îndelungat, încercînd să plec de aici, aș putea să pierd prea mult sînge și să mor. Iar, cu mîna ta, cred că n-o să fie probleme. E o rană urîtă, dar doctorii vor putea să o vindece ; și atunci, o să fie ca nouă. Sînt sigur de asta. Îți promit că așa va fi. O să mai curgă sînge. Dar, dacă ai grijă, mîna n-o să-ți sîngereze mai mult cînd mergi, decît atunci cînd stai pe

loc. Iar diseară, ai să ajungi la doctor. Dar, dacă merg şi calc pe piciorul ăsta, o să curgă sînge întruna şi o să pierd prea mult sînge. Aşa că eu rămîn aici şi mă înfăşor ca să-mi fie cald, iar tu pleci după ajutor. Îmi pare rău, n-am încotro. Iar tu n-ai cum să te rătăceşti. Te ţii de urma asta, drept în jos, prin chei, aşa cum am venit, pînă ajungi la pajişte. Stai cu faţa spre pinul cu coroana în formă de V. Cînd ajungi la pomul acela, ai să dai, din nou, de pîrîu. S-ar putea să nu-l vezi, dar stai liniştit şi ascultă. O să-l auzi. Mergi pe firul lui în jos, treci de colibă şi ajungi la maşină.

Cu greu, îşi băgă mîna în buzunar după chei.

— N-ai condus niciodată o maşină, nu-i aşa ?

Băiatul strîngea din buze. Îl dureau muşchii obrajilor de atîta încleştare. Clătină din cap.

— O să poţi, nu-i greu.

Tatăl alese una din chei şi începu să-i explice băiatului cum să pornească maşina, cum să acţioneze ambreiajul, cum să găsească marşarierul şi viteza întîi şi a doua. În timp ce tatăl îi explica poziţiile schimbătorului de viteză, băiatul ridică mîna dreaptă, bandajată. Tatăl se opri. Se frecă la ochi, de parcă s-ar fi trezit din somn.

— Da, aşa este. Ei bine, va trebui să mă ajuţi.

Cu mîna stîngă, băiatul luă fierăstrăul şi tăie un plop tînăr, cu tulpina bifurcată. Tatăl îi arătă unde să-l scurteze, în aşa fel încît furca să îi ajungă sub braţ.

Apoi se ridică, cu ajutorul băiatului. Dar cîrja nu-i era de nici un folos pe o pantă abruptă, cu iarbă mare şi acoperită cu zăpadă. Tatăl se sprijini de umerii băiatului şi urcară povîrnişul, timp de o oră.

Cînd băiatul călcă într-o groapă şi căzură amîndoi, nu scoase nici un crîcnet. Se întrebă dacă pe tatăl său îl durea genunchiul tot atît de rău pe cît îl durea pe el mîna. Avea senzaţia că îl durea mai rău. Nici nu pomeni de mînă, deşi, de mai multe ori, în timp ce mergeau, şi-o lovise sau şi-o sucise. Ajunseră la potecă. Ninsese încontinuu, iar zăpada le acoperise urmele paşilor.

Tatăl spuse :

— Avem nevoie de una din puşti. Am uitat. E vina mea. Va trebui să te duci s-o aduci.

Băiatul nu mai găsi pomul de care tatăl său spusese că proptise puşca. Se duse spre rîu şi căută urmele de sînge. Nu văzu nici una. Urma corpului tatălui său se ştersese deja, la doi centimetri sub marea de linişte. Îşi băgă mîna în zăpadă şi se cutremură dînd de sîngele cleios şi rece, ca flegma, care îi năclăi degetele. Alături, găsi Winchester-ul.

— Asta-i cea cu noroc — spuse tatăl. E-n regulă. Uite !

Manevră puşca şi un cartuş sări afară, iar el îl prinse în zbor. Îl privi neînduplecat, apoi îl aruncă în zăpadă. Îi arătă, apoi, băiatului puşca şi, cu degetul mare, coborî pîrghia cu o diviziune.

— Îţi aminteşti ? Siguranţa.

Băiatul ştia că ar fi trebuit să-i fie îngrozitor de ruşine. Dar nu-i era foarte tare. Tatăl său nu putea să-l mai rănească aşa cum o făcuse cîndva, deoarece, acum, băiatul începuse să-l înţeleagă. Tatăl nu se putea stăpîni. Nu vroia ca băiatul să se simtă vrednic de dispreţ, dar simţea, totuşi, nevoia să o facă, din cauza singurătăţii şi amărăciunii, şi din cauza mamei băiatului ; nu se putea stăpîni.

După încă o oră, abia urcaseră dealul cu plopi. Azvîrlind, cu o furie neputincioasă, cîrja, tatăl se aşeză în zăpadă. Băiatul nu ştia dacă se mai gîndea cum să ajungă la capăt, sau dacă urma, deznădăjduit, alegerea făcută. Lumina scăzuse pe nesimţite, părea mai mult noapte cu lună decît după-amiază. Zăpada devenise cenuşie, fără profunzime, netedă, iar cerul mohorît ameninţa cu noaptea. Pe băiat îl cuprinse neliniştea. Apoi se hotărîră. Tatăl se urcă în cîrcă şi se lăsă pe umerii băiatului, cu puşca în mînă. Acesta îl susţinea, vîrîndu-şi braţele, îndoite, pînă la cot, sub genunchii lui. Băiatul era înalt şi solid pentru cei unsprezece ani ai săi.

Băiatul o porni.

Se mişca încet, ca troienele duse de vînt : întîi un pas, apoi pauză, apoi încă un pas. Greutatea i se păru, la început, copleşitoare. Nu crezu că o să fie în stare să-l care prea departe.

După cîţiva paşi, avu senzaţia că o să se prăbuşească. Nu căzu, aşa că merse mai departe. Braţele şi umerii nu-i obosiră atît de repede pe cît se aştepta, aşa că nu se opri. Să îţi croieşti drum prin zăpada adîncă şi prăfoasă era echivalent cu a căra un birou de stejar pe scări. Dar, pentru un timp surprinzător de lung, povara nu i s-a mai părut grea. Îşi găsise echilibrul. Îşi găsise ritmul. Înainta.

Întunericul învăluise pădurea, dar zăpada era luminoasă. Putea discerne bine urmele. Merse mai departe.

— Cum îţi mai e, David ? Mai poţi ?

— Da.

— Ne oprim puţin, ca să te odihneşti. Lasă-mă aici.

Băiatul continuă să meargă. Se mişca atît de greu, încît la fiecare pas dădea senzaţia că s-a oprit. Dar continua să meargă.

— Dă-mă jos. Nu vrei să te odihneşti ?

Băiatul nu răspunse. Ar fi vrut ca tatăl său să nu-l mai oblige să vorbească. La început, gîfîia. Acum respira normal şi regulat. Îşi urmărea picioarele cum despicau zăpada. Nu dorea să fie întrerupt. După un timp, spuse :

— Nu.

Mergea. Ajunse la puiul de urs, acoperit, acum, de zăpadă ; nu îl văzu şi se împiedică de el. Faţa i se înfundă adînc în zăpadă, sub greutatea tatălui său. Nu se putea mişca, dar putea să respire. Se odihni. Simţi, apoi, piciorul tatălui său presîndu-i mîna dreaptă. Îşi aminti de rană. Avusese noroc că ţinuse mîinile pe lîngă corp, altfel, poate, în cădere, s-ar fi proptit în mînă. Aşteptînd ca tatăl său să se dea la o parte, băiatul simţi schimbarea de temperatură. Transpiraţia îi îngheţa repede. Începu să tremure.

Tatăl deveni, din nou, tăcut. Băiatul ştia că n-o să se plîngă şi nici n-o să pomenească de durerea de picior. Nici el nu vroia să pomenească nimic de mînă. Sîngele ieşit prin bandaj devenise lipicios. Nu mai vroia să se gîndească la amestecul încîlcit de carne, tendoane şi oase, înfăşurat în cîrpă. Durerea era prezentă, dar o ţinea la distanţă. Nu mai era mîna lui. Nu mai spera să o recupereze vreodată. O dată ce ajunsese la concluzia aceasta,

nici durerea nu mai putea fi a lui. Era doar o durere oarecare, de care era conştient. Mîna sănătoasă îi amorţise.

— O să ne odihnim, acum.

— Nu sînt obosit — spuse băiatul. Începe să-mi fie frig.

— O să ne odihnim. Eu sînt obosit.

Sub genunchiul tatălui său, băiatul observă, în zăpadă, o băltoacă de sînge proaspăt şi cald. Bandajul de cîrpă, închis la culoare, din jurul coapsei, nu părea lipicios. Strălucea.

Tatăl îi spuse cum să despice puiul de urs, cu cuţitul de vînătoare.

Stătea într-un picior, sprijinit de un buştean, cu Winchester-ul pregătit, rotindu-şi privirea în timp ce vorbea. Băiatul se folosi de mîna stîngă şi de ambii genunchi. Împunse puiul de urs în partea de jos a pîntecului, pînă se auzi un pîrîit uşor, apoi tăie, cu băgare de seamă, în sus. Nu îi scoase măruntaiele. Tăie doar o bucată pătrată de carne. I-o întinse tatălui său, iar acesta îi dădu puşca.

Tatăl scoase pieliţa şi lăsă grăsimea. Tăie carnea în două. Rulă o bucată şi o băgă în buzunarul hainei. Pe cealaltă o împărţi în două. Îi dădu o bucată bună, cu grăsime strălucitoare.

— Mănînc-o. Cu tot cu grăsime. Mai ales grăsimea. Pe cealaltă o s-o gătim mai tîrziu. Nu vreau să facem focul aici, să n-o aţiţăm pe ursoaică.

Carnea era greu de mestecat. Însă băiatului nu i se păru dezgustătoare. Îi era foame.

Tatăl se aşeză, din nou, pe jos, şi îşi scoase bocancul din piciorul sănătos. Înainte ca băiatul să înţeleagă ce avea de gînd, îşi puse bocancul la loc. Ţinea în mînă o şosetă de lînă, umedă.

— Dă-mi mîna stîngă.

Băiatul îi întinse mîna sănătoasă, iar el îi trase şoseta pe ea.

— Se lasă frigul. Şi avem nevoie de mîna asta.

— Dar tu ce-o să faci ? Avem nevoie şi de mîinile tale. Să-ţi dau...

— Nu. Nu-mi dai nimic. Avem nevoie de picioarele

tale mai mult decît de orice. Bine. O să mi le bag în cămaşa ta.

Îl săltă pe tatăl său şi porniră mai departe.

Băiatul înainta neabătut, în bezna rece. Curînd, începu să transpire din nou, de la coaste în jos şi în bocanci. Îşi simţea numai mîinile şi urechile strivite parcă într-o menghină rece de metal. Tatăl tremura. Băiatul se opri.

Tatăl nu-şi lăsă picioarele pe pămînt. Băiatul rămase pe potecă şi aşteptă. Îşi trase uşor mîinile. Picioarele tatălui său căzură dintr-o dată. Băiatul era foarte atent cu piciorul rănit. Tatăl continua să se ţină strîns de gîtul băiatului. Îi simţea degetele reci pe grumaz.

— Am ajuns la colibă ?

— Nu ; n-am ajuns nici măcar la pajişte.

— De ce te-ai oprit ?

— E frig. Tremuri. Putem să facem focul ?

— Da — spuse tatăl, fără vlagă. Să ne odihnim. Cît e ceasul ?

— Nu ştiu, n-avem ceas.

Băiatul adună vreascuri. Tatăl curăţă zăpada de pe un bolovan, cu patul Winchester-ului, şi făcură focul. Tatăl rupse ramuri de pin şi le înfăşură în hîrtia igienică uscată pe care o ţinuse în buzunarul de la pipet, aranjară lemnele, dar mîinile îi tremurau prea tare ca să poată aprinde chibritul. Băiatul aprinse focul. Bătători zăpada, aşa cum îi spusese tatăl său, făcînd, în faţa bolovanului, un adăpost în formă de cuptor. Tăie ramuri de pin şi căptuşi cu ele paravanul. Adăugă vreascuri. Dincolo de norii invizibili, se zărea, din cînd în cînd, luna.

— Nu mai ninge — spuse băiatul.

— De ce ?

Băiatul nu mai spuse nimic. Vocea tatălui său suna ciudat. După un timp, acesta spuse :

— Da, aşa este. Nu mai ninge.

Frigeau bucăţile de carne de urs, înşirate pe ţepuşe din lemn verde. Grăsimea topită făcea focul să se zbată în vîlvătăi. Carnea se arse pe deasupra şi rămase crudă pe dinăuntru. Era tot atît de gustoasă ca orice carne pe care o mîncase pînă atunci. Îşi fripseră cerul gurii cu bucăţile fierbinţi de grăsime. A doua ţepuşă arse, fără

ca ei să observe, iar carnea căzu în foc. Tatăl trase o înjurătură şi bägă mîna în flacără după ea, o scăpă, apoi o apucă, o trase afară din foc şi îşi vîrî mîna în zăpadă. Nu îşi privi degetele arse. Mîncară. Băiatul văzu că mîinile tatălui său deveneau din ce în ce mai neîndemînatice şi că aproape nu se mai putea folosi de ele.

Băiatul se duse după lemne. Găsi un buştean, nu departe de potecă, dar, cu o singură mînă, nu putu decît să rupă şi să care cîteva mănunchiuri de vreascuri. Se aşezară în adăpost, înghesuindu-se unul într-altul, băiatul mai aproape de foc. Se acoperiră cu crengi de pin, să nu se aştearnă peste ei zăpada. Se lipiră unul de altul. Tatăl băiatului era zgîlţîit de frisoane, acum, şi îl strîngea în braţe ca într-un cleşte. Băiatul îi luă mîinile şi i le bägă în cămaşă. Adormi. Se trezi cînd focul era aproape stins, mai aruncă nişte lemne şi adormi iar. Se trezi, din nou, aţîţă focul, schimbă locul cu tatăl său şi adormi la loc. De data aceasta, dormi mai puţin adînc, cu tatăl între el şi foc.

Se trezi, din nou, cînd acesta începu să vomite.

Băiatul era îngrozit. Tatăl se smuci deodată şi începu să vomite carnea de urs, un lichid galben şi sînge, răspîndindu-le pe zăpadă, în lumina roşu-cenuşie a focului, golindu-şi stomacul, dar nu se linişti. Se zbuciuma înfiorător. Băiatul îl ruga să îi spună ce se întîmpla cu el. Dar el nu putea sau nu vroia să îi răspundă. Spasmele stomacului îi scuturau tot trupul, care se încorda în convulsii groaznice. Între crize, respira cu un huruit venit din adîncul plămînilor. Nu vorbea. Cînd se oprea din vomitat, respiraţia i se transforma în suspine bolborosite, trecea într-un gîfîit slab, apoi în suspine domoale. Aerul i se oprea în gît, apoi în gură, se chinuia parcă să scoată un dop şi începea iar să vomite. Băiatul credea că o să se sufoce. Înghenunche lîngă el, îl ţinu în braţe şi plînse. Nu îi vedea faţa şi nici nu încerca să se uite de aproape, atîta timp cît din trupul său ieşeau nişte sunete ce nu păreau omeneşti. Băiatul nu fusese niciodată aşa de speriat. Plînse pentru el şi pentru tatăl său. Bănuia, din sunetele şi mişcările acelea, că tatăl său putea să moară. Nu credea că îşi va mai reveni.

Cînd tatăl se liniști, băiatul se duse și mai aduse niște lemne. Rupea vreascuri, cu o insistență frenetică, și le aducea în brațe, făcînd flacăra tot mai mare. Îl adăposti pe tatăl său lîngă foc, se așeză la spatele lui și îl luă în brațe. Nu dormea, deși își ținea ochii închiși. Aștepta. În cele din urmă, deschise ochii și văzu că se iveau zorile. Tatăl său se ridică și începu să scuipe.

— Mai adu o legătură de vreascuri, ține-mă așa și încălzește-mi puțin spatele ; apoi o să plecăm.

Băiatul făcu întocmai. A fost surprins că încă mai putea să vorbească. I se părea ciudat, acum, că tatăl său era atît de preocupat de propria lui soartă și că îl interesa atît de puțin soarta băiatului. Nici măcar nu îl întrebase cum îi era.

Îl ridică și o porniră.

Pe măsură ce se lumina de ziuă, ninsoarea se întețea. Nu se mai așternea liniștit. Vîntul care bătea din spate, spre chei, în jos, o spulbera ușor. Avea senzația că se rostogolește înainte, o dată cu zăpada, ca într-un vîrtej, pe verticală. Se rostogolea încet. Trupul tatălui său îi apăra spatele de vîntul rece. Amîndoi aveau hainele ude. Tatăl său tremura din nou.

Băiatul înainta. Mușchii spatelui și ai gîtului îl dureau de la efortul făcut cu o zi înainte. Îl dureau și brațele și umerii și coapsele, dar, cel mai rău, îl durea gîtul. Își aplecă înainte capul, ca să atenueze greutatea și durerea, urmărindu-și picioarele cum ieșeau din zăpadă. Simți, în stomac, o durere surdă de foame ; nu era poftă de mîncare, ci suferință. Se gîndea la mașină. Mergea înainte.

Recunoscu marginea pajiștii, dar, prin viscol, nu zări pîlcul de plopi. Zăpada era mai adîncă în locul unde părăsi poteca din pădure. Vîntul își schimba, acum, direcția, spulberîndu-i zăpada în ochi sau biciuindu-l din dreapta. Zăpada și iarba i se agățau de coapse, și mergea poticnindu-se, gata să cadă înainte, apoi se echilibra din din nou. De două ori călcă în niște firicele de apă și căzu foarte rău, de i se tăie respirația, iar, a doua oară, aproape scrîntindu-și glezna. Mai departe, pe pajiște, zări plopii. Erau la vreo sută de metri în dreapta. Nu o porni direct

spre ei. Îi era frică să nu mai nimerească în vreun pîrîu ascuns sub zăpadă. Nu mai era sigur, acum, dacă pîrîul principal se găsea între el şi plopi sau în spatele lui, la stînga. Încercă să se orienteze, luînd ca reper poteca ce ducea spre plopi şi spre pinul bifurcat, din partea cealaltă a pajiştii, de-a lungul unei linii drepte imaginare. Se orientă spre vîrful îndepărtat, unde ar fi trebuit să se afle pinul. Dar nu văzu coroana în V. Nu vedea nici măcar copacii. Văzu doar o coroană întunecată, deasupra unei coline albe. Merse înainte.

Trecu de plopi şi îi lăsă în urmă. Cu vîntul bătîndu-i în faţă, băiatul se opri de cîteva ori, în plină pajişte, şi se odihni. Nu îşi lăsă povara jos. Tatăl nu-şi putea controla tremurul. Nu mai vorbise de mult timp. Băiatul se îndîrjea în dorinţa de a ajunge la capătul pajiştii. Ciorapii îi erau uzi, bocancii şi manşetele erau poleite cu gheaţă. Vîntul îi biciuia faţa şi îl ameţea. Îl dureau coapsele de parcă i le zdrobise cineva cu o bîtă. Vru să renunţe şi să îl dea jos din cîrcă pe tatăl său. Îi venea să plîngă de ciudă ; era nedrept ; dorea să ajungă la copacii din depărtare. Totuşi, nu se îndoia că îşi va continua drumul. Merse mai departe.

Zări copacii. Ridicîndu-şi anevoie capul, miji ochii împotriva fulgilor care îl izbeau. Nu văzu coroana în V. Continuă să meargă. Se opri, din nou, şi privi cu ochii strînşi. Îşi roti privirea peste un pîlc de pomi, fără să-i vadă. Se întoarse cu totul şi privi înapoi. Vîntul spulbera zăpada de-a lungul pajiştii şi i se părea că, în orice direcţie s-ar întoarce, l-ar fi izbit în faţă. Strînse mai tare din ochi. Plopii încă se mai zăreau. Dar nu-şi mai amintea unde dădea poteca de pe chei în pajişte. Nu mai ştia nici de unde venise. Privi spre plopi, apoi, din nou, spre pini. Cîntări lucrurile. Era enervant că pinul în V nu se arătase încă, dar nu intră în panică. Nevoit să aprecieze direcţia, o porni într-acolo.

Văzu pinul cu coroana bifurcată, departe, în stînga direcţiei lui de mers. Se întoarse şi o porni mulţumit de el. Ajungînd mai aproape, îşi ridică privirea. Se opri. Băiatul nu era sigur că acela era pomul pe care îl căuta. Nu avea nimic deosebit, în afară de stratul gros de zăpadă

care îi îngreuna ramurile şi, totuşi, părea diferit. Văzuse mii de pini în ultimele zile. Acesta era la fel ca şi ceilalţi. Şi avea coroana bifurcată. Intră în pădure.

În zadar se aşteptase să găsească poteca. Nu era nici o potecă. După vreo sută de metri, încă îşi mai croia drum printre copaci, buşteni şi tufişuri. Îşi aminti de pîrîul ciobanului, care era la capătul pajiştii, şi ducea spre chei. Se întoarse pe urmele lăsate, la pinul bifurcat. Căută pîrîul. Nu auzi nimic decît vîntul şi respiraţia sacadată a tatălui său.

— Unde-i izvorul ? Nu-l găsesc.

— Ce-ai zis ?

— Am traversat pajiştea şi am găsit copacul, dar nu dau de izvor. Am nevoie de ajutorul tău.

— Busola e în buzunar.

Îl lăsă în zăpadă. Găsi busola în buzunarul de la piept, o deschise şi o ţinu drept. Băiatul observă că, pe coapsa dreaptă, era mînjit de sînge proaspăt. Pentru o clipă, crezu că avea o altă rană. Apoi îşi dădu seama că era sîngele tatălui său. Acul busolei se opri.

— Ce fac acum ?

Tatăl nu îi răspunse. Repetă întrebarea. Tatăl său nu spuse nimic. Stătea în zăpadă şi tremura.

Băiatul îl lăsă şi dădu tîrcoale în jurul pinului, pînă găsi un pîrîu. Îi urmară firul care curgea drept, la început, apoi şerpuia coborînd lin. Băiatul nu ştia ce altceva putea face. Ştia că nu era pîrîul la care dorise să ajungă. Spera să se verse în pîrîul ciobanului sau să îi ducă măcar la acelaşi drum unde lăsaseră maşina. Era foarte obosit. Nu vroia să se oprească acum. Nu îi mai păsa de frig. Dorea numai să ajungă la maşină şi să îşi salveze tatăl.

Se întreba dacă tatăl său îl va iubi mai mult pentru că făcuse acest lucru. Se întreba dacă tatăl său îl va ierta vreodată pentru că făcuse acest lucru.

Dacă dădea greş, tatăl său nu ar mai fi putut niciodată să îl facă să îi fie ruşine, se gîndi băiatul, cu naivitate. Deci nu îi fu frică de eşec. Nu îi era frică nici de moarte. Mîna nu îi mai sîngera şi se simţea puternic. Merse de-a lungul pîrîului care şerpuia în jos, spre stînga,

cu toate că știa că nu acela era drumul. Nu vroia să se mai întoarcă. Știa că, dacă s-ar fi întors, s-ar fi simțit dezorientat, disperat și speriat. Atîta timp cît urma un drum și cobora, se simțea puternic.

În după-amiaza aceea ucise o potîrniche. O doborî cu o creangă, aruncînd-o ca pe un bumerang. Pasărea căzu în zăpadă, începu să se zbată, iar băiatul alergă și se aruncă peste ea. O simți zdrobindu-se sub pieptul lui. Bägă mîna după ea, dar ea îl ciupi, iar atunci o prinse de gît și strînse sucindu-i-l fără milă, pînă cînd pasărea încetă să se mai zbată.

O curăță, așa cum văzuse că făcea tatăl său. Făcu un foc mic, cu chibrituri pe care le luă de la tatăl său, din buzunarul cămășii, și străpunse pasărea cu o țepușă. Își hrăni, apoi, tatăl. Acesta nu mai putea să mestece. Băiatul o făcea pentru el, scotea dumicații mestecați și-i băga tatălui în gură. Încă mai putea să înghită. Dar nu mai vorbea.

Băiatul continuă să meargă. Se gîndi la mama lui, care se afla la Evergreen Park, și se simți deodată slab și vulnerabil. Se gîndi la chipul și la vocea ei cînd o să i se spună că fiul ei, rănit la mîna care nu avea să i se mai vindece vreodată, se pierduse în pădurile din Montana, împreună cu tatăl său, care fusese împușcat, își pierduse cunoștința și trăgea să moară. Și-o imagină primind vestea că și fiul ei s-ar putea să moară dacă nu reușea să îl ducă pe tatăl său pînă la marginea pădurii și să găsească poteca spre mașină. O văzu schimbîndu-se la față. Îi auzi glasul. Băiatul trebui să se oprească. Plîngea. Nu își mai putea controla rictusul de plîns al gurii. Nu mai plîngea cu durere, așa cum plînsese cînd îl strînsese în brațe pe tatăl său, știind că o să moară. Acum, își plîngea singur de milă. Își dădea seama de diferență. Și totuși, plîngea.

Își dădu, apoi, seama că nu trebuia să se mai gîndească la mama lui. Cu gîndul la ea, nu reușea decît să se simtă mai slab. Dacă ea ar fi știut unde se afla și ce avea de făcut, l-ar fi împiedicat. Avea noroc că ea nu știa nimic, îi trecu lui prin minte.

Nimeni nu știa ce făcea el sau ce făcuse pînă atunci. Nici chiar tatăl băiatului nu mai știa. Avea noroc. Nimeni nu privea, nimeni nu știa, iar el era liber să fie puternic.

Își închipui că este singur la mormîntul tatălui său. Mormîntul era descoperit. Coșciugul fusese coborît. Stătea în fața mormîntului, îmbrăcat în costumul lui negru pe care îl purta de Crăciun, își ținea mîinile în jos, încrucișate, și nu plîngea. Oamenii cu lopeți stăteau ceva mai în spate, așteptînd semnul lui, ca să umple groapa. Simțea o bucurie copleșitoare. Oamenii îl priveau, iar el se uita în groapă. Știa că este o minciună. Dacă tatăl său ar fi murit, mama lui s-ar fi grăbit să vină în Livingston, l-ar fi înmormîntat și ar fi vegheat la mormînt, îmbrăcată într-o rochie neagră, și purtînd voal. Și l-ar fi strîns pe băiat în brațe, ca pe un copil. Dar, acum, băiatul nu putea face nimic. Un motiv în plus pentru a-și vedea de drum.

Apoi l-ar fi luat pe băiat cu ea în Evergreen Park. Iar el ar sta în stradă, pe 96th Street, dimineața, în zori, înainte ca trupul tatălui său să se înstrăineze descompunîndu-se în coșciug. Ea l-ar tîrî înapoi, și, atunci, băiatul nu ar mai putea face nimic.

Își dădu seama că, dacă, după înmormîntare, s-ar întoarce cu mama sa, nu ar mai revedea niciodată cabana de lîngă Livingston. Nu avea să își mai petreacă verile și nici luna noiembrie în altă parte decît în Evergreen Park.

Cabana era, acum, centrul vieții lui. Și-o imagina la mijlocul drumului între această vale înzăpezită și gara din Chicago. Curînd, urma să fie cabana lui.

Nu știa nimic de testamentul tatălui său și nimeni nu îi spusese că era moștenitorul legal al cabanei. Pentru el, nu avea nici o însemnătate. Cabana putea fi proprietatea mamei sale, putea fi vîndută pentru a se plăti datoriile tatălui său, sau putea fi confiscată de stat, dar, cu toate acestea, rămînea cabana lui. Întotdeauna va fi a lui. Tatăl său îi spusese : „O vezi ? Îți aparține. Fii gata să o primești !“ Băiatul era pregătit pentru acest lucru. Dar fusese amenințat și devenise îndărătnic. Realiza, acum, că putea să stea la căldură, în cabană, peste cîteva ore, sau putea să nu o mai vadă niciodată. Își dădea seama că era drept să fie așa. Merse mai departe.

Se gîndea la tatăl său, ca şi cînd ar fi fost foarte departe de el. Se văzu, din nou, în costumul negru, la mormînt, şi îl auzi pe tatăl său spunînd : „Aşa. Acum, ridică-ţi ochii şi spune-le, cu voce de bărbat, să înceapă. Apoi, întoarce-te şi coboară dealul, fără să te grăbeşti. Aşa." Băiatul se opri. Îşi simţi ochii umplîndu-i-se, din nou, de lacrimi. Ştia că era o minciună. Tatăl său nu va fi niciodată acolo ca să îl felicite. Nu va şti niciodată cît de bine se descurcase el.

Respiră adînc, de cîteva ori. Se aşeză. Da, tatăl său poate va şti, îşi închipui el. Tatăl său ştiuse, de fapt, tot timpul. Tatăl său ştia.

Făcu un nou adăpost, aşa cum făcuseră în noaptea trecută, numai că, de data aceasta, găsi un loc neted, între un bolovan şi un trunchi mare de plop canadian. Dădu la o parte zăpada, puse crengile şi făcu focul. La început, culcuşul era cald. Apoi, zăpada topită de foc începu să se scurgă şi să se adune în mijloc, formînd sub ei o băltoacă plină de crengi ude. Băiatul se ridică şi săpă şanţuri prin zăpada bătătorită, ca să se scurgă apa. Se culcă, din nou, şi dormi la căldură, ţinîndu-şi tatăl în braţe. Se trezea la fiecare jumătate de oră şi punea lemne pe foc.

Ninsoarea se opri în miez de noapte şi nu mai reîncepu. Pădurea părea mai tăcută şi liniştită, suspinînd sub greutatea zăpezii. Ceea ce trebuia să se întîmple se întîmplase.

Băiatul obosi de atîta cărat de vreascuri şi o porni iar la drum, înainte de a se lumina de ziuă. Mai merse încă timp de vreo cinci ore. Nu mai încercă să omoare vreo potîrniche, căci nu vroia să îşi piardă timpul ca să o cureţe şi să o gătească. Se grăbea. Bău apă din pîrîu. La un moment dat, văzu nişte insecte mici şi negre, ca nişte furnici cu aripi, forfotind prin zăpadă, lîngă pîrîu. Se opri şi le adună, apoi mîncă vreo treizeci sau patruzeci. Nu aveau nici un gust. Nu se osteni să îi dea şi tatălui său. Avea senzaţia că mersese la vale destul de mult. Simţea că, de acum, ar fi trebuit să dea de şosea. Urmă pîrîul, care începuse să primească mulţi afluenţi şi se transformase într-un rîu. Terenul devenise neted, din nou, iar albia rîului se deschidea spre lumină. Ducîndu-şi

tatăl în spinare, începuse să îl doară capul. Se opri, devenind conştient de toate celelalte dureri. Pe la prînz, ajunse la un gard.

Tresări. Se uită împrejur şi, brusc, pulsul începu să i se accelereze. Se aşteptase să vadă o întindere de zăpadă spulberată şi bucăţi de gard rupt, şi se gîndi la păstorii basci care părăsiseră aceste locuri cu cincizeci de ani în urmă. Văzu, însă, o colibă şi fum. Se destinse şi nu mai putu să facă vreo mişcare. Apoi, plînse rîzînd. Plînse fără ruşine, bucurîndu-se şi mirîndu-se prosteşte, fără să îi pese de nimic. Îl ţinea pe tatăl său în cîrcă şi plîngea. Îl puse jos, apoi îşi spălă faţa cu zăpadă şi se îndreptă spre uşă.

Traversă curtea, cu paşi lenţi şi cu povara în spinare. Nu se mai simţea obosit.

Cînd îi văzu, tînăra femeie se sperie şi se schimbă la faţă, iar, la început, nu păru deloc prietenoasă.

— Avem o maşină, parcată prin apropiere, dar n-o găsesc — spuse băiatul. El este tatăl meu.

Nu vorbiră cu el. Îl dezbrăcară şi îl aşezară lîngă foc, învelit în pături, îi dădură ceai şi îl lăsară să aştepte. Vroia să vorbească. Vroia să i se pună întrebări. Dar ei se mişcau în linişte, cu gesturi rapide, încercînd să îl încălzească. Tatăl său era în dormitor.

Bărbatul avea o barbă neagră, care îi acoperea faţa aproape în întregime. Telefonă după doctor. Se duse în dormitor, mai luă nişte pături şi zăbovi acolo. Soţia sa trecea dintr-o cameră într-alta, cu ceaiul fierbinte. Îi freca umerii prin pătură, îi ducea la gură ceaşca cu ceai, dar nu vorbea cu el. El nu ştia ce să îi spună şi nu putea să îşi mişte buzele. Dar ar fi dorit ca ea să îl întrebe ceva. Se frămînta în timp ce se dezmorţea, în tăcere, lîngă vatră.

Se gîndea că o să se întoarcă la cabana lor, cît de curînd. Îi dădea bărbosului indicaţii, în minte, cum să îi ducă pe el şi pe tatăl său la cabană. Nu era departe. Nu i-ar fi luat mult timp. O să îi mulţumească şi o să îi dea o bucată de carne de elan. Mai tîrziu, el şi tatăl său se vor întoarce după maşină. Putea şi el să îl încălzească pe

tatăl său, la cabană, așa cum făceau ei aici ; băiatul era convins de acesta.

În timp ce femeia era în dormitor, băiatul îl auzi pe bărbos rostind cu voce tare :

— Ce-a făcut ?

— L-a cărat pînă aici — șopti femeia.

— Cum adică, l-a cărat ?

— L-a adus în spate. Am văzut eu.

— De unde l-a adus ?

— De unde s-a întîmplat. Poate de la pîrîul oilor.

— Treisprezece kilometri ?

— Da.

— Atîta drum ? Cum o fi putut ?

— Nu știu. Nu-mi dau seama cum. Și, totuși, a făcut-o.

Doctorul veni într-o jumătate de oră, cînd băiatul începuse deja să tremure. Se duse în dormitor, unde stătu cinci minute. Femeia îi mai turnă băiatului ceai, îngenunche lîngă el și îl strînse în brațe, ținîndu-l de umeri.

Cînd doctorul ieși, îl examină pe băiat, fără să spună nimic. Acesta dorea ca doctorul să îi pună întrebări, dar, în același timp, îi era teamă că, din cauza tremurului, nu va putea să îi răspundă cu glas bărbătesc. În timp ce era palpat, consultat și i se lua temperatura, băiatul îl privea pe doctor drept în ochi, ca să îi arate că se simțea bine.

Doctorul spuse :

— David, tatăl tău a murit. A murit mai de mult. Probabil de ieri.

— Știu.

BARRY TARGAN

S-a născut la 30 noiembrie 1932 în Atlantic City, New Jersey. Studiază la Rutgers University, New Jersey (licenţa în 1954), University of Chicago, 1955 şi Brandeis University, Massachusetts (doctorat în 1962). Specialist în literatura engleză a secolelor XVI—XVII. Asistent universitar la Syracuse University, New York, 1962—1967. Predă literatură engleză la State University of New York, din Cortland, 1967—1969. Asistent la Skidmore College din Saratoga Springs, New York, 1969—1972. Din 1972, profesor asociat la Skidmore College. În prezent, predă un curs de creaţie literară la State University of New York din Binghamton, New York. Locuieşte în Greenwich, New York.

Barry Targan scrie poezie, eseu, roman, povestiri.

Volume de poezie : *Let the Wild Rumpus Start (Cînd s-o stîrni zarva cea mare)*, Best Cellar Brest, 1972 ; *Thoreau Stalks the Land Disguised as a Father (Bîntuie Thoreau înveşmîntat ca un părinte)*, Greenfield Review Press, 1975.

Romane : *Kingdoms (Regate)*, distins cu Premiul Programelor asociate de creaţie literară).

Volume de povestiri : *Harry Belten and the Mendelssohn Violin Concerto (Harry Belten şi Concertul pentru vioară de Mendelssohn-Bartholdy)*, University of Iowa Press, 1975 (distins cu Premiul Şcolii de Literatură de la University of Iowa, 1975) ; *Surviving Adverse Seasons (Supravieţuind astfel unor condiţii nefavorabile de existenţă)*, University of Illinois Press, 1979 (distins cu Pre-

miul Saxifrage pentru literatură acordat de University of North Carolina).
Prezent de două ori în antologia *The Best American Short Stories* cu povestirile *Surviving Adverse Seasons*, 1976 şi *The Rags of Time (Fărîme de timp)*, 1980.

Harry Belten and the Mendelssohn Violin Concerto (Harry Belten şi Concertul pentru vioară de Mendelssohn-Bartholdy), 1975. Primul său volum de povestiri propune o structură narativă tradiţională susţinută de un mănunchi de valori morale bine cristalizate. „Barry Targan scrie, ca majoritatea autorilor contemporani de substanţă, despre moarte şi alienare. Spre deosebire de cei mai mulţi dintre contemporanii săi, Targan oferă însă soluţia izbăvirii. Personajele sale, descrise cu o tuşă fină, dar convingătoare, înfruntă, ori se înfruntă, într-o luptă cu propriile lor anxietăţi şi limite. Cînd nu biruiesc, ei cîştigă totuşi o statură a demnităţii, sau, confruntîndu-se cu alţii, provoacă treziri, consolidări necesare. Targan îşi asumă un risc evitat de majoritatea scriitorilor de azi : anatomia sentimentului. El construieşte scenele în aşa fel, încît să descoperim treptat complicatele, şi, în aceeaşi măsură, autenticele confruntări cu sinele." (James C. Robison, în *The American Short Story 1945—1980)*

Surviving Adverse Seasons (Supravieţuind astfel unor condiţii nefavorabile de existenţă), 1979, cuprinde patru povestiri în care accentul este aşezat pe confruntarea personajelor cu situaţii limită. Moartea intervine de obicei cu brutalitate, transformînd înfruntarea într-o luptă inegală, sortită eşecului. Apelul la luciditate transformă însă deznodămîntul într-o transfigurare prin suferinţă. „Ceea ce uimeşte în aceste povestiri este limbajul folosit de Targan. Epurat sever de artificii sau preţiozitate, el cîştigă în schimb o simplitate care funcţionează — ce ironie a formei — ca un ornament verosimil şi desăvîrşit." *(Publishers Weekly)*

La întrebarea „Care vi se par tendinţele cele mai interesante din proza americană contemporană ?", Barry Targan răspunde :

„Nu sînt sigur că proza care mă interesează pe mine ar trebui să se bucure de mai multă atenţie decît se bucură efectiv în momentul de faţă. Proza aceasta, care nu a încetat să atragă cititorii de-a lungul istoriei literaturii, avea şi are aceleaşi caracteristici : imaginea realistă, transparentă a vieţii, în toate detaliile ei. Aerul, adesea dur, al umanităţii. Ritmurile cotidianului, ale teluricului, pregnante, palpitînd energic.

Nu am nimic de spus împotriva diferitelor curente care străbat întruna literatura americană contemporană — minimaliste, conceptualiste, suprafic̦ioniste, postmoderniste, deconstructiviste (dacă literatura deconstructivistă nu e cumva un oximoron ?) şi altele asemenea lor. Nu am nimic de spus împotriva celor care scriu dintr-o onestitate intelectuală acordînd limbajului atenţia cuvenită. Nu am nimic de spus împotriva celor care scriu. Am însă mai multe de spus împotriva celor care pornesc şi întreţin războaie, care menţin oamenii într-o sărăcie strigătoare la cer, obligîndu-i să trăiască sub cel mai elementar nivel de trai, care permanentizează o clasă de sub-oameni. *Aceasta* este într-adevăr o nenorocire. *Aceasta* dăunează societăţii, spiritului uman. Şi nu scrisul, de orice speţă ar fi el.

Literatura de valoare, ca şi pictura, este doar aceea care se apleacă direct asupra condiţiei umane, vorbind despre ea în aceiaşi termeni pe care îi folosim şi noi (acum, în trecut, întotdeauna) pentru a-i descrie înfăţişarea, în toate nuanţele ei.

Nu ştim — şi poate că nu vom şti niciodată — sensul absolut al lucrurilor, cel cuprins de un adevăr inalterabil. Şi atunci, ce-i de făcut ? Limitele acestea de natură filozofică nu sînt însă şi limitele literaturii. O asemenea certitudine, aceeaşi pe care o revendică postmoderniştii (respingînd-o, totuşi) nu constituie nici iluzia, nici ţelul literaturii. Ea este mai degrabă atrasă de incertitudine, ambiguitate, paradox şi enigmatic. În orice caz, nu de răspunsurile categorice. Deşi literatura adevărată (cea mai preţuită, fiindcă este şi cea mai citită) nu s-a ocupat *exclusiv* de ambiguitate sau enigmatic, n-a făcut din ele un subiect. Literatura adevărată şi-a ales întotdeauna o

poziție morală. Ea ne înfățișează opțiunile noastre ca ființe umane. Sursa ei este identificabilă, ea nu crește din orice și oricum. Ea nu se ocupă de mijloacele prin care e produsă. Se ocupă doar de condiția noastră, de splendorile, derizoriul și tainele ei." *(Michigan Quarterly Review,* 1/1988).

Povestirea *Surviving Adverse Seasons (Supraviețuind astfel unor condiții nefavorabile de existență),* a fost publicată inițial în revista *Salmagundi* 31—32 / 1975—1976. Inclusă de Martha Foley în *The Best American Short Stories 1976,* volum dedicat lui Barry Targan. Reluată în volumul de povestiri *Surviving Adverse Seasons,* University of Illinois Press, 1979. Traducerea noastră s-a făcut după antologia *The Best American Short Stories 1976.* Citatele din latină sînt preluate după tălmăciri românești consacrate. Ținem să mulțumim distinsului clasicist Petru Creția pentru substanțialul sprijin acordat în găsirea surselor (pe care versiunea din *The Best American Short Stories* nu le menționează), precum și pentru traducerea pasajelor care nu au putut fi identificate.

SUPRAVIEȚUIND ASTFEL UNOR CONDIȚII NEFAVORABILE DE EXISTENȚĂ

Ori dezordine, destrămare și împrăștiere, ori unitate, rînduială și providență divină. În primul caz, la ce-aș mai vrea să-mi petrec viața într-o asemenea lume alcătuită la întîmplare, într-o astfel de confuză dezordine? [1]

MARCUS AURELIUS ANTONINUS

Britannia est insula. [2]

Pentru Abel Harnack începea așadar încă o dată. Era un alt început într-o viață care, prelungindu-se, lăsa în urmă multe începuturi. Și un sfîrșit, cel puțin.

Britannia est magna insula. [3]

— Și acum aș vrea ca limba pe care o învățați să ajungă și la urechile voastre, tot atît de clar pe cît vi se înfățișează înaintea ochilor, aș vrea s-o *simțiți* pe buzele voastre, s-o simțiți în toată frumusețea ei. De aceea v-aș ruga să citiți acum textul acesta cu voce tare. Vă rog, spuse ea, aplecîndu-se ușor deasupra catalogului, domnule Harnack, începeți dumneavoastră.

El citi clar, meticulos, cele două rînduri, apoi următoarele două, pînă ce sfîrși întreg paragraful. *Britannia non est patria nostra, sed Britannia est terra pulchra.* [4]

Îi trebuise un an ca să ajungă aici, pînă aici. Luni seara. Pagina 1. *Britannia est insula.* Însă nici în dimineața aceasta nu era sigur că va reuși să continue. Parcă nu-l mai împingea nimic, nu mai era ca altădată, dinamic, avid, nerăbdător să-și încerce forțele, dornic să învingă, să se impună, să reușească. Nu se mai recunoștea, parcă ar fi fost altul.

---

[1] *Către sine*, VI, 10 (traducere de M. Peucescu și D. Burtea), Editura Minerva, 1977.

[2] Britania este o insulă.

[3] Britania este o insulă mare.

[4] Britania nu este patria noastră, dar Britania este o țară frumoasă.

— Du-te, îi spusese fiica lui, în timp ce luau micul dejun împreună. Nu abandona !

Locuiau în apartamente diferite ; dimineaţa, obişnuia să treacă pe la ea, să ia împreună o mică gustare, la ora cînd soţul ei Charles era deja plecat la slujbă, iar cei doi copii, la şcoală. Cînd o ştia dusă cu treburi în oraş, se mulţumea să treacă doar, alunecînd pe lîngă poarta ei, lăsîndu-se în voia unei zile, a acelei zile spre care se îndrepta.

Cîteodată se împotmolea în dreptul unui pîlc de muncitori, pe lîngă un şantier de reparaţii. Ca un buştean greu, tîrît de firul apei, se apropia, captivat de ţesătura complicată de mişcări, în aerul trepidînd de zvîcnetul asurzitor al perforatorului, în ploaia azurie de scîntei lăsate de vreun aparat de sudură.

Pe la prînz, cînd totul amuţea, aluneca mai departe, despotmolit. Ca să colinde magazinele, să revadă fabricile, atelierele de care odinioară fusese atît de legat. Cu o vară în urmă îşi făcuse un obicei : se oprea în parc şi se uita la tinerii care jucau baseball. Cînd se lăsa seara, făcea drumul înapoi, iarăşi prin faţa casei lui Vivian (o dată pe săptămînă îl aşteptau să ia masa cu ei), ajungea acasă, unde îi mai rămîneau cîteva ore care trebuiau umplute într-un fel, dacă nu intervenea pînă atunci altceva.

Noaptea, pe la douăsprezece, după ce sorbea cîteva înghiţituri de whisky, adormea, în sfîrşit, cădea într-un somn profund, netulburat de anxietăţi, încrîncenări sau speranţe. La şase, se trezea şi lua totul de la capăt.

— Du-te, îi spusese Vivian în timp ce luau micul dejun. Nu abandona ! Du-te, continuă. O să-ţi facă bine.

— Bine ? Bine la ce ? întrebă el.

— Hai, tată, lasă asta, făcu ea, întorcîndu-se cu spatele la chiuveta plină cu farfurii.

Nu mai adăugă nimic. Ajunseseră din nou în punctul în care discuţiile lor se blocau, de fiecare dată.

— Foarte bine, domnule Harnack, spuse Sylvia Warren. Vă mulţumesc. Şi acum, doamna... domnişoara Green. Vreţi să continuaţi dumneavoastră ?

Şi domnişoara Green continuă cu Britannia, cu Europa, cu Sardinia, cu Italia, despre unele se spunea că

sînt insule, despre altele că nu sînt, despre unele că sînt mari, despre altele că sînt mici.

La sfîrșitul celei de-a doua ore, după ce epuizaseră conjugarea întîi și a doua, după ce trecuseră și prin declinarea întîi, după ce atinseseră oarecum și ablativul, Abel Harnack se hotărî să renunțe la cursul de latină.

— *Vale,* se adresă Sylvia Warren celor din clasă care tocmai își strîngeau lucrurile.

— *Vale,* se auzi răspunsul lor.

Apoi se risipiră în parcarea din spatele liceului, fiecare spre mașina lui, doar Abel Harnack, care avea de gînd să meargă pe jos, rămase puțin în urmă.

— Vreți să vă duc cu mașina ? se oferi ea, cînd îl văzu că traversează singur parcarea și se îndreaptă spre Wilson Street.

— E mașina dumneavoastră ? întrebă el, întorcîndu-se, deși cu portiera deschisă, cu geanta aruncată la vedere sub geamul din spate, aceasta nu putea fi decît mașina ei.

— Da. E comoara mea.

Era un tip mai vechi, un M.G., automobil sport, clasic, oarecum lăbărțat, vopsit într-un verde strălucitor, intens, cu spițe la roți, cu faruri despărțite de aripi și parbriz detașabil, cu volan cafeniu și tapițerie de piele. Nu în această mașină și-ar fi închipuit-o.

Și totuși i se potrivea. Ea, o femeie zveltă, suplă, cu gesturi prompte, agile. E sprintenă, gîndi el. Încărunțise, își purta totuși părul lung, drept, desfăcut elegant, puțin deasupra umerilor. Un zîmbet nesofisticat, deschis, întotdeauna binevoitor îi invada fața. Și totuși automobilul i se potrivea. Chiar dacă, și Abel Harnack încercă să ghicească, a împlinit cincizeci și cinci de ani, sau poate mai mult.

— E o mașină arătoasă.

Urmă o clipă de așteptare, pentru amîndoi.

— O.K., încuviință el în cele din urmă. Deși stau la doi pași de aici. Pe Wilson Street, la nici un sfert de oră de mers pe jos.

Ocoli mașina. Se opri apoi și o întrebă :

— Dar cum se intră ?

— Cam aşa. Întîi te aşezi, pe urmă îţi tragi picioarele înăuntru.

Îi arătă cum să facă. El deschise cealaltă portieră şi îi imită exemplul.

— Foarte bine. V-aţi descurcat foarte bine.

— Învăţ repede.

— Da, am observat la curs.

Maşina prinse viaţă. Trecu în marşarier, apoi traversă parcarea şi o luă la stînga, pe Wilson Street, spre locuinţa lui. Conducea uşor, graţios, schimba vitezele cu mişcări scurte, aruncînd maşina înainte poate puţin prea repede, însă foarte sigură pe volan. Îi face plăcere să conducă, constată Abel Harnack.

După două minute, oprea în faţa casei lui, acolo unde îi arătase el, cu cîteva clipe înainte ; motorul rula încă, cînd el se strecură afară din maşină.

— Mulţumesc.

— N-aveţi pentru ce, răspunse ea şi schimbă brusc viteza, pornind. Pe luni, adăugă ea şi, în timp ce apăsa pe accelerator, îi făcu semn cu mîna, strigîndu-i : *Vale !*

— *Vale,* repetă el stins.

Latona est irata quod agricolae sunt in aqua. [5]

— Vedeţi, le spuse ea, *quod agricolae sunt in aqua* este propoziţia subordonată. Ea este determinată de cuvîntul *irata.*

Se întorsese totuşi.

După prima zi de curs, marţi dimineaţă, la micul dejun, îi declară lui Vivian că vrea să renunţe la orele de latină, şi cînd Vivian îi ceru, aşa cum era de aşteptat, o explicaţie, nu reuşi să-i spună decît atît, că interesul lui pentru latină nu mai era atît de mare, dacă fusese vreodată, că nu mai simţea nici un îndemn să se ducă, şi că, de fapt, atît cît a fost, a fost suficient, zicea el, m-am dus, am văzut cum e, şi cu asta basta.

Vivian, care stătea în faţa lui, dădu din umeri. Aşadar se irosise un an, după atîtea emoţii, după atîtea străduanii ; acum nu-i rămînea decît să-l accepte întocmai cum era. Avea şaizeci de ani, ieşise din serviciu la cerere, cu un an în urmă, după moartea soţiei ; sfîrşitul lui Estelle fusese

[5] Latona este mînioasă fiindcă plugarii sînt în apă.

ca un spasm teribil, o agonie care te cuprinde pe neașteptate, și din care nu-ți mai revii.

După înmormîntarea soției, viața lui Abel Harnack stagnă. Acesta era cuvîntul, stagnă, fiindcă pentru a-i da un impuls ar fi trebuit să accepte, încă o dată, tot ce-i oferea existența — care nu era altceva decît propria lui viață sau virtualitățile acestei vieți — cea cunoscută de el pînă atunci. Or, tocmai într-acolo n-ar fi vrut să se îndrepte. Adică nu s-ar fi cuvenit să se îndrepte, mai ales după ce-și imprimase în minte, fulgerător, un fapt esențial. Îl aflase atît de repede, o săptămînă îi fusese de-ajuns, nu mai mult, îi apăruse evident că tot eșafodajul de presupuneri pe care își clădise viața nu fusese niciodată contestat, și că el îl acceptase ca atare, așa cum un copil își clădește lumea lui : *post hoc, propter hoc*. Ceea ce aflase, însă, atît de repede era că nimic, și cu nici un chip, nu decurge din altceva. Nici anotimpurile, nici mareele, nici aspirațiile omului, chiar și cele mai neînsemnate, ele probabil cel mai puțin.

Trecuse un an și el continua să rămînă deoparte, nu mai avea nici îndîrjirea celui care se implică, nici detașarea celui care contemplă. Orice s-ar fi întîmplat, nu voia să se bizuie iarăși pe vechile lui presupuneri, nici pe ele, nici pe altele noi, clădite altfel.

— Pentru săptămîna viitoare aș vrea să recapitulați substantivele din declinarea întîi și a doua. Să revedeți, de asemenea, declinarea lui *bonus* la toate genurile. Aș vrea să citiți și să traduceți primele trei povestiri din apendice, punctul *a*, pagina 280. Scrieți, vă rog, traducerea pe caiet. Și nu uitați regulile învățate.

După terminarea orei, în parcare, el o anunță că abandonează cursul.

— Dar nu înțeleg de ce. Mergeți atît de bine. Mă surprinde, mai ales că am avut impresia că vă face plăcere să veniți.

— *Bonus, bona, bonum ?* murmură el. *Midas in magna regia habitat ?* [6] E povestea regelui Midas. Vedeți ? Am învățat-o deja.

[6] Midas locuia într-un palat mare.

— Bine, dar acesta e numai începutul, pornirea. Latina nu se rezumă numai la declinări. Latina înseamnă şi Vergiliu, şi Horaţiu, şi Ovidiu. Şi Catul, firește.

Vivamus, mea Lesbia, atque amemus,
rumoresque senum seueriorum
omnes unius aestimemus assis.
Soles occidere et redire possunt :
nobis cum semel occidit breuis lux,
nox est perpetua una dormienda.

Ştiţi ce spune Catul în versurile acestea ?

Să ne iubim; o ! Lesbia mea cea scumpă,
Şi să trăim ! Pe ce şoptesc bătrînii
Posomoriţi noi nici un ban să nu dăm !
Căci soarele apune şi răsare,
Dar cînd s-a stins văpaia vieţii scurte,
Atunci dormim pe veci o noapte lungă. [7]

Nu, domnule Harnack, declinările şi exerciţiile nu sînt decît începutul. Ţelul este poezia.

Începutul. Iarăşi începuturi.

Era prima săptămînă din octombrie. Vremea, care nu se răcise încă, amintea de lunile de vară. Luminile din jurul parcării pîlpîiau prin perdeaua deasă de insecte, păreau nişte lumînări bătute de o briză plăpîndă. Ecoul lui Catul persista, reverberat parcă de aerul nopţii. Oare chiar atît de puternic declamase ? Oare o auziseră şi cei dimprejur, aşezaţi acum în verandele lor întunecate, rînduite pe Wilson Street, oare ajunsese pînă la ei, plutind prin aer, versul latin, rostit de o femeie, această femeie care stătea acum în faţa lui ? Început, începuturi, nu, nu mai voia un alt început, se săturase.

— E un drum prea lung între regele Midas şi... versurile acestea.

— Prea lung ?

— Prea lung pentru mine. N-am timp. Nu mai sînt chiar atît de tînăr.

[7] Catul, *Poezii*, V, 1-6, (în româneşte de Teodor Naum), E.L.U., Bucureşti, 1969.

— Poate că așa e. Poate că fără să vreți vă vin în minte lucruri pe care le credeați de mult uitate. Însă totul e la locul său, nemișcat. Trecutul.

El nu mai adăugă nimic.

— Haideți să vă duc acasă, îi spuse ea, îndreptîndu-se spre mașină.

Nu o urmă.

— Nu, mulțumesc. E o noapte superbă. Am să merg pe jos.

Vorbele abia i se auziră. Acum, după ce totul fusese rostit cu forță, pregnant, atît de direct, încît îi provocase un fel de iritare. Catul declamat în plină noapte, discuții despre țeluri, despre trecut, despre ce-ar putea fi înfăptuit, despre ce-a fost, și totul numai de dragul sonorității unor cuvinte, ca să fie spuse, ca să fie auzite.

— Domnule Harnack, ar fi păcat să renunțați atît de ușor. Știu, am mai pierdut și alți cursanți, de aceea nici n-o iau ca pe o ofensă la adresa mea, însă, repet, ar fi păcat să renunțați. Latina nu e o limbă la îndemîna oricui. Să mergem totuși.

Urcă în mașină. Așteptă, nu mult, fiindcă el se grăbi să deschidă portiera și să intre. Să plece odată de aici, să termine odată această discuție.

Mașina opri în fața casei lui.

— Mulțumesc, spuse el coborînd.

— Sper totuși că ne vedem luni, îi spuse Sylvia Warren, făcîndu-i semn cu mîna și plecînd apoi, imediat.

Reveni totuși la curs. Reveni, săptămîna următoare, luni, cu lecțiile pregătite, cu exercițiile bătute la mașină, conștiincios. Reveni fiindcă știa că efortul pe care ar fi trebuit să-l facă ca să blocheze impulsul, așa fragil cum era, i-ar fi cerut prea multă energie. Trecuse un an, și acum se afla deja pe un drum care nu avea cum să-i mai provoace emoții, un drum de care nu depindea nimic, și pentru care nu trebuia inventată nici o justificare, nici o rațiune de a fi. Voia sau poate că nu mai avea încotro, de acum încolo trebuia să ocolească toate drumurile care l-ar fi dus spre o țintă anume, de care ar fi atîrnat o miză, de orice fel. Urma să învețe latina, adică își găsise un mod de a-și ocupa timpul, fără să fie implicat, fără să depindă de ea, fiindcă latina nu putea să mai joace nici

un rol în viața sa, în anii, poate chiar în deceniile, pe care le mai avea de trăit. Latina n-ar fi fost probabil niciodată în stare să-i ofere o bucurie palpabilă, durabilă, și totuși de ea voia să se ocupe, fără să se mai întrebe de ce se oprise asupra ei, tocmai asupra ei, și nu alesese altceva.

În timpul orei, ploaia care căzuse necontenit toată ziua se înteți, transformîndu-se într-o răpăială de vară, ce-și amîna scadența, neverosimil de mult, într-un octombrie însorit.

— *Cadens imber mari similis est.* Ploaia care cade este asemenea mării, spuse ea oprindu-se o clipă în dreptul ferestrei.

Ploaia se năpustea acum în fîșii groase, izbindu-se de pereții clădirii, zguduindu-i. După terminarea orei, ea îi făcu semn să vină la catedră.

— Sînt fericită că v-ați întors. Iar rezultatele dumneavoastră, ce să mai spun, sînt la superlativ.

Apoi, ca și cum și-ar fi amintit deodată, îi spuse :

— Astăzi n-o să mai puteți merge pe jos acasă. Numai o mașină cred că v-ar scoate din încurcătură.

— Mulțumesc, însă am venit cu a mea.

Ea clătină din cap, zîmbi, apoi își adună lucrurile împrăștiate pe catedră, cărți, lucrări, le vîrî în geantă, și împreună cu ceilalți cursanți ieși din clasă, pe lîngă portarul care se pregătea să închidă luminile. În parcarea din fața școlii întunericul devenise, în bătaia ploii, aproape tangibil.

— Greu de condus pe o vreme ca asta, spuse Abel Harnack.

— Nu ține mult, completă ea. Se domolește.

Cursanții se înghesuiseră în pragul ușii țintuiți între două pînze de întuneric.

— Acum ! spuse Sylvia Warren, și în aceeași clipă se aplecă cu bărbia în piept, strîngînd geanta în brațe, și o luă la fugă spre mașină.

Cursanții, rămași în urmă, o priveau, complexați parcă de atîta temeritate ; în cîteva secunde întunericul o înghiți, nu se mai zăreau, pîlpîind, decît becurile străjuind parcarea, globuri tremurînde în perdeaua vîscoasă de ploaie. Apoi, se împrăștiară și ei, patru înspre o mașină, trei spre alta, cîțiva în altă direcție, iar Abel Harnack spre automobilul său.

Mașinile porniră, se angajară încet, una cîte una, pe Wilson Street. Cînd îi veni și lui rîndul să iasă din parcare, zări, prin desișul ploii, automobilul ei ; zăcea acolo, țintuit, inert. Răsuci imediat volanul și trase chiar lîngă mașina ei. Silueta ei se distingea mai bine acum, ieșise din mașină, desfăcuse o parte din capotă, și cu lanterna în mînă, umbla la motor. Gluga de ploaie îi căzuse pe spate. Coborî și se apropie de ea.

— Ce motor nenorocit ! exclamă ea înfuriată. Am impresia că a intrat apă, e un scurtcircuit, sînt sigură, dar nu știu unde. Poate la distribuitor.

— Încercați să-l porniți, îi strigă el. Mă uit eu.

Trecu un minut, poate mai mult, și el îi făcu semn cu mîna.

— Cred că am găsit hiba, spuse el arătîndu-i un element fixat pe firul care ducea la bobină. E condensatorul de deparazitare.

— Da, știu. Eu l-am pus acolo.

— Nu stă bine aici, după cîte văd eu.

Scoase fișa de contact, îndepărtă condensatorul, apoi legă firele la loc.

— Acum, încercați din nou.

Și motorul porni imediat.

— Mulțumesc, strigă ea, ambalînd motorul. Îmi pare rău, văd că v-ați udat tare de tot. Din cauza mea... Adăpostiți-vă acum. Poate o să-mi explicați săptămîna viitoare ce s-a întîmplat cu condensatorul acela.

Trase portiera după ea, apoi dădu drumul la faruri. Nu apucă însă să plece, fiindcă el îi deschise portiera, spunîndu-i grăbit :

— O clipă. N-am fixat legătura. Dacă intră din nou apă, sigur n-ajungeți acasă. Să oprim la mine. O montez în cîteva clipe.

Își strînse gulerul în jurul gîtului, ploaia însă îl pătrunsese deja pînă la piele.

— O.K.

Era în mașina lui, conducea atent, cu ochii pe oglinda retrovizoare, urmărind farurile mașinii din spate cum spintecau perdeaua de apă. După ce coti pe o alee, apăsă pe un buton de la bordul mașinii, și imediat, în fața lor, se desfăcură porțile unui garaj uriaș. Ea îl urmă, se stre-

cură în spaţiul lăsat liber în stînga maşinii lui, apoi coborî şi se scutură ca un ogar bătut de ploaie.

Garajul lui Abel Harnack era de fapt un atelier înzestrat cu tot ce era necesar pentru a demonta sau repara orice maşină. Sau pentru a construi, de ce nu, o alta, complet nouă. Strunguri cu diferite cuţite, maşini de găurit, ferăstraie mecanice şi cu bandă, maşini de şlefuit, pîrghii şi prese, aparate de măsură şi control, aparate de sudură, cu arc electric şi oxiacetilenică, rafturi metalice, rasteluri cu chei, ventile şi matriţe, ciocane, dălţi, cricuri hidraulice, dispozitive de ungere, un troliu motorizat glisînd pe o grindă metalică. Într-un colţ stăteau înghesuite, în vrafuri pînă în tavan, zeci de sertare, ca într-un magazin de fierărie, unde obiectele de vînzare sînt agăţate de buza cutiilor : arcuri, piuliţe, pivoţi, garnituri de reglare, dornuri, cabluri, şaibe, o diversitate atît de mare, încît privirea naufragia printre ele, descumpănită. De un raft suspendat atîrnau, ca nişte stalactite, mai multe curele, furtunuri, garnituri de plastic şi cauciuc.

Şi totul într-o ordine desăvîrşită, şocînd nu numai prin luciditatea cu care erau dispuse, exact, fără greş, ci şi prin forţa cu care demonstrau că pot exista atît de multe lucruri din care se pot construi, negreşit, altele, tot atît de multe, cu totul noi.

— Domnule Harnack, totuşi *cine* sînteţi dumneavoastră ?

Între timp el ridicase capota maşinii, şi începuse să repare legătura, s-o lipească, de fapt să facă alta, nouă. Termină în mai puţin de cinci minute.

— În sfîrşit, spuse el, arătînd spre fir. E ca nouă. N-o să mai aveţi probleme cu ea. Decît cel mult aici, spuse el, arătîndu-i garniturile de etanşare de sub carburator.

Ar fi putut să-i spună mai multe despre maşina ei, probabil totul. Însă socoti că şi aşa vorbise prea mult. Închise capota şi, cînd se uită din nou la ea, o văzu că se roteşte nedumerită prin atelierul minune.

— N-am văzut niciodată aşa ceva. Nici măcar în fotografii.

Era udă, tremura de frig, însă parcă nici nu-i păsa, descoperise în această încăpere o lume, şi acum trăia din

această descoperire, ca într-un fel de combustie. Părul i se lipise de frunte, căpătase o strălucire ciudată, capul își deslușea formele, fiecare teșitură sau proeminență devenită transparentă, ieșind din frisoane iuți, scurte.

— O cafea ?

— Da, răspunse ea, răsucindu-se spre el. Da, mulțumesc. Ar fi grozav, într-adevăr, o cafea.

Îl urmă. Străbătură atelierul îndreptîndu-se spre ușa care dădea în casă. În locul clanței se afla o simplă placă metalică pătrată, din oțel. Îl urmări cum își plimbă degetul pe modelul desenat pe placă. Ușa se deschise. Intrară într-o încăpere mai călduroasă.

— Domnule Harnack, cine sînteți dumneavoastră ? întrebă ea, în timp ce pășea după el, în bucătărie. Ce castel fermecat e acesta ?

Rîdea încîntată ca un copil care dă buzna într-o lume mirifică, ispitit și înspăimîntat în același timp de puterea vrăjii.

— Ce sînt ? Nimic, răspunse el. Un pensionar.

O așteptă, în tăcere, să-și tragă cafeaua în față. Ochii ei alunecară încet, prin cele două uși deschise din bucătărie, spre living, și spre o altă cameră, mai mică. Era tot ce se putea vedea, de pe scaunul ei. Casa emana o ordine, o limpezime, care te făcea să te gîndești la un cub de gheață, împietrit, solidificat în transparența lui.

— Soția mea a murit. În august se face un an.

— Îmi pare rău, spuse Sylvia Warren.

Și apoi nu-i mai rămase nimic de adăugat, nimic din ce-ar fi putut să-i spună ea în acel moment. Existau niște limite, le simțea, înțelegîndu-le. Se aplecă încet deasupra ceștii.

Erau acele limite de care Abel Harnack n-ar mai fi vrut să țină cont. De ce să ridice ziduri de apărare în jurul său — oare asemenea ziduri pot fi într-adevăr ridicate ? — cînd amenințarea venea tocmai din ființa lui, era amărăciunea aceea care îl chinuise cîndva. După moartea lui Estelle, trăise cîteva săptămîni cumplite, de nesiguranță, de prăbușire, tot mai adînc, tot mai jos, pînă cînd reușise, în sfîrșit, să iasă din nou la suprafață, să se prindă iarăși de pojghița subțire de aer a vieții. A unei alte vieți, a unei vieți care, de data aceasta, trebuia cumpănită, împinsă

printre întîmplări şi fapte, prudent, cu grijă, strecurată printre moleculele alunecoase, instabile, ale fiecărui gest în parte. Trebuia să-i vorbească, tocmai de aceea, ca să-şi dovedească, acum, că nu mai avea nevoie de cumpănirea aceea atentă, istovitoare.

— Am fost inventator, un fel de inventator. Am făcut şi afaceri cu produsele mele.

— Inventator ? întrebă ea, şi îşi aşeză ceaşca pe masă.

— Da, sau, ca să fiu mai exact, un amator. E suficient să cunoşti modul de funcţionare al unor aparate ca să le poţi face să meargă mai bine. N-o să mă credeţi, probabil, dar uneori şi cea mai neînsemnată variaţie, fie că-i vorba de grosimea unui metal sau de calibrul unui cablu, poate da peste cap funcţionarea unui întreg angrenaj.

— N-am mai întîlnit un inventator pînă acum. E impresionant, recunosc că e impresionant. De cîte ori spun inventator, îmi vine în minte, nu ştiu de ce, numele lui Thomas Edison.

Ridică uşor ceaşca. Ochii ei exprimau forţă, aveau o tentă albăstruie, trădînd vitalitate, vioiciune, prospeţime. Se feri s-o privească în ochi.

— Ce Edison ! Nici pomeneală ! spuse el. Mai degrabă domnul Meştereşte-Tot. Am început de cînd eram copil. Pînă să ajung la facultate, îmi făcusem deja un atelier, cu tot dichisul, unul adevărat. Cîştigam destul. Îmi ajungea ca să mă întreţin, şi ce îmi mai rămînea investeam în utilaje. După ce am terminat studiile, m-am întors tot la asta. Adică la reparaţii. Apoi am înjghebat o mică industrie. M-am dezvoltat. M-am extins. Nimic spectaculos, drumul obişnuit, dacă pot să mă exprim astfel. Mai tîrziu am constatat că nu mă mai ocup de reparaţii, ajunsesem un fel de om afaceri, şi atunci am lichidat întreprinderea, am vîndut tot. Am devenit consilier, de un gen cu totul deosebit. Răspundeam de probleme de înaltă tehnicitate, inginerii apelau la mine cînd voiau să afle ce echipamente ar trebui să folosească, şi mai ales de unde să şi le procure. Aveam o răspundere foarte mare. Într-o oarecare măsură eram implicat în toate deciziile lor şi nu exagerez cînd spun că succesul iniţiativelor depindea în mare parte de sugestiile mele. În afară de asta, îmi rămînea timp şi pentru mine.

Continuă să-i povestească, cum colabora el cu diferite industrii și companii, mai mari sau mai mici, cum dădea formă, prin sfaturile sale, unor proiecte foarte concrete. Și în timp ce-i povestea, își dădu seama că nu mai vorbise de mult cu cineva pe îndelete, poate doar cu fiica sa, Vivian.

Sylvia Warren se ridică de la masă și se îndreptă spre plita electrică să-și mai ia o cafea. Începuse să toarne apa fierbinte în ceașcă, cînd, brusc, se opri.

— Vai, iertați-mă. Ce obrăznicie din partea mea, nici măcar nu v-am cerut voie, însă, credeți-mă, m-ați făcut să mă simt atît de bine, pur și simplu nu mi-am dat seama.

— Nu-i nimic, vă rog, serviți-vă, vă rog, spuse el, făcîndu-i în același timp semn să-și toarne cafeaua.

Era însă adevărat. Vorbise mai mult decît și-ar fi închipuit că e posibil. Îi oferise o ceașcă de cafea. Un simplu gest de politețe. Acum se simțea obligat, tot din politețe, s-o ofere pe a doua. Simți un ușor tremur, parcă ar fi fost un fel de încrîncenare, o împotrivire, îl simți întîi în picioare, era amintirea unei perioade nu prea depărtate, cînd trupul se zbătuse, prăbușit, agonizînd, cînd fiecare parte, fiecare organ fusese cuprins parcă de o furioasă răzvrătire, în vîrtejul hormonilor, al enzimelor, penumbre ale durerii și haosului. Însă și zbaterea aceea chinuitoare avusese un sfîrșit. Redus la cele mai elementare procese biologice, trupul reușise pînă la urmă să-și recapete forțele. Doar uneori, poate și acum, cîte un neuron uitat făcea o conexiune, dar nu pentru multă vreme, fiindcă nici o speranță nu-l alimenta, nu-l hrănea, nu-i îngăduia să se bizuie pe ceva trainic ; *în orice parte* ar fi luat-o, drumurile se închideau, nu duceau nicăieri, pornind de nicăieri. Aflase acest adevăr tot atunci, cînd peste sufletul său se lăsase bezna, și poate că datorită acestui adevăr reușise pînă la urmă să supraviețuiască.

— Vă rog, serviți-vă, repetă el.

Așadar nu se mai socotea o victimă.

Ea își turnă cafeaua și se așeză din nou pe scaun. Părul i se zvîntase, și mișcările parcă erau mai iuți, mai agile, culoarea îi revenise în obraji, se simțea bine, firește.

— Cum se ajunge la o descoperire ? Cum se procedează ? Cum apare ideea unei invenţii ? Totul pare atît de... *mistic.*

— Nu e mistic deloc, răspunse el. Tot ce trebuie să faci este să te gîndeşti că un obiect a devenit necesar. Dacă ştii asta, te poţi apuca de lucru.

— Nu înţeleg.

— De pildă, broasca de la uşă, chiar aceasta pe care aţi văzut-o înainte. Un obiect foarte solicitat, mai ales în zilele noastre. Deci iată necesitatea. Apoi urmează să te gîndeşti cum s-ar putea construi o broască mai bună decît cele care există deja pe piaţă.

— Şi ? Mai departe ? Ce se întîmplă ?

— Vedeţi, această plăcuţă de metal, aparent rigidă, este de fapt de o mare flexibilitate, avînd pe spatele ei mii de tuburi. E suficient să torni un fluid în cîteva din aceste tuburi ca să obţii un model. Care va fi cheia, de fapt. Cînd vei apăsa plăcuţa, vei opera de fapt cu modelul de pe ea. Plăcuţa va funcţiona ca o broască obişnuită, cu întrerupătoare care deschid zăvorul.

— Splendid, exclamă ea entuziasmată. Cred că această invenţie te poate îmbogăţi peste noapte.

— Credeţi ? Nu cunoaşteţi psihologia cumpărătorului. El vrea o cheie pe care s-o simtă în palmă, deşi necazurile pornesc uneori tocmai de aici. Mai sînt şi alte impedimente ; de exemplu, ce facem cu familiile care au mulţi copii ? Nu văd cum am putea să-i învăţăm pe cei mici să umble cu această plăcuţă. Sau ce te faci dacă vrei să laşi cheia unui vecin sau unui prieten, ca să-ţi ude florile sau ca să dea de mîncare la peşti cînd eşti plecat în concediu ? Decît să-l înveţi cum să umble cu plăcuţa, mai bine îi laşi cheia sub preş.

Pufniră în rîs amîndoi.

— Vai, ce păcat, exclamă ea. Şi chiar trebuie să ţii cont de toate aceste lucruri cînd faci o descoperire ?

— Bineînţeles, răspunse el. Trebuie să ştii la ce să te aştepţi. Şi eu am ştiut, şi cu toate astea am ţinut să inventez o plăcuţă. M-a captivat, ca să zic aşa. Am obţinut şi un brevet cu care s-ar fi putut cîştiga nişte bani buni.

Apoi, îi povesti despre invențiile sale. Despre procesul complicat de brevetare a unei invenții, despre procedurile legale care trebuie urmate, despre prețul de cost, aici ea rămase oarecum descumpănită („Între o mie și două mii de dolari"), despre toate încercările prin care trece un inventator, dornic să găsească o soluție, și de obicei, pe cheltuiala lui. Apoi, îi povesti despre el, cît de mult reușise, folosindu-și îndemînarea, imaginația, inteligența, să sporească, încă puțin, spectrul invențiilor. Și, bineînțeles, veniturile sale.

— Și apoi ? întrebă ea, încîntată de descoperirea făcută, de această forță uriașă de a dirija, de a stăpîni obiectele.

Pe nesimțite însă ajunseseră cu discuția într-un domeniu al afirmațiilor incontrolabile, fiindcă în privința lui Abel Harnack, cel puțin acest lucru îi devenise și ei foarte limpede, deși cum ajunsese la această concluzie nici ea nu știa, trecutul nu anunța, nu pregătea în nici un fel viitorul.

— Iartă-mă, spuse ea, știind totuși că intuițiile ei rămăseseră intacte.

— Și apoi ? murmură el. *Pericula belli non sunt*[8], și indicativul viitor. Și apoi ?

Și iarăși pufniră în rîs. Ea se ridică de pe scaun.

— A fost minunat. Totul. Absolut totul, zise ea și se strecură repede, cu o mișcare agilă, sigură, în trenciul încă ud de ploaie. Un inventator, continuă ea, aruncîndu-și părul peste guler. E prima oară în viața mea că stau de vorbă cu un inventator.

— Iar eu cu un profesor de latină.

— Vai, dar nici nu se compară, interveni ea, arcuindu-și buzele, amuzată. Nici pe departe.

Ar fi vrut să-i răspundă, sau poate să-i mai spună ceva, însă se opri.

Ea se așezase în fața ușii zăvorîte de la bucătărie.

— Sesam, deschide-te ! se adresă ea ușii, desfăcîndu-și larg brațele și așteptînd. Am impresia că nu am rostit formula potrivită.

[8] Nu există pericole de război.

— Da, într-adevăr, formula e alta. Iat-o, spuse el şi întinse mîna spre marginea uşii, unde răsuci un comutator.

Apoi, se trase cîţiva paşi în urmă şi rosti :

— Sesam, sau cum te-o mai fi chemînd, deschide-te !

Şi uşa se deschise brusc. Sylvia Warren dădu un ţipăt de uimire.

— E o încuietoare declanşată cu ajutorul vocii. Bună mai ales la bucătărie, cînd ai mîinile pline cu farfurii.

Sylvia Warren se trezi înviorată, primenită de aerul rece adus peste noapte. Toamna era în toi, chiar primele semne ale iernii îşi făceau simţite prezenţa, deşi pînă la căderea zăpezii mai erau cîteva săptămîni, răgaz în care pajiştile, crîngurile, pădurile mai puteau fi colindate încă, nestînjenit. Se dădu jos din pat, îşi pregăti gustarea de dimineaţă, apoi, în timp ce îşi bea a doua ceaşcă de cafea, desfăcu agenda ca să contemple, scriind, arhitectura zilei, a acelei zile care urma să înceapă.

Marţi.

Dimineaţa, sau cea mai mare parte a ei, o va petrece corectînd lucrările la latină sau pregătindu-şi orele pentru săptămîna următoare. Îi mai rămînea ceva timp pentru altele, corespondenţă, mici chestiuni financiare, planuri, liste, tot felul. Marţi. Pe urmă, un drum la bibliotecă, la un program ce includea prezentarea ultimelor apariţii, acolo va sta pînă la unu, apoi, împreună cu Mildred Latham, va face o excursie la Rezervaţia Naturală Triverton, înarmată cu tot echipamentul necesar, fileuri, borcănaşe de prins insecte, pensete ; pe seară, se va întoarce cu prada, insectele capturate, la Clubul de Biologie, iar la şase va lua cina cu Mildred Latham, conform unui obicei stabilit de multă vreme. Însă înainte de a păşi în această zi, îşi derulă în minte cele întîmplate cu o seară în urmă.

Începu să scrie, cuvintele se închegau repede, exact, descriind cu neutralitate, alcătuind un fel de raport, întocmai cum procedează şefii de şantiere, care consemnează zilnic date din cele mai diverse, cărămizile aduse, cimentul turnat, grinzile fixate, sau cum sînt obligaţi să facă toţi comandanţii de navă, care trebuie să noteze în

jurnalul de bord datele privind schimbările atmosferice, vîntul, curenții, de parcă realitatea ne-ar aștepta cuminte, răbdătoare, s-o luăm în primire, întotdeauna acolo unde bănuim că trebuie să apară. Se opri deci la Abel Harnack și notă :

Abel Harnack, trecut de cincizeci de ani (?), văduv, condiție fizică excelentă, foarte bine instruit, inteligent, îmi repară mașina pe o ploaie torențială, mergem la el acasă. Inventator. *Atelierul său, o peșteră fermecată. E reținut ? Timid ? Poate fiindcă nu a trecut destul timp de la moartea soției. Doar un an. Cu ce se ocupă acum ? A abandonat serviciul. Oare un inventator poate abandona cursa vreodată ? Rămîne de elucidat acest punct.*

Închise agenda, se îmbrăcă și se așeză la birou ; de explorarea acelei *terra incognita* — Abel Harnack — urma să se ocupe altă dată. Începu să corecteze lucrările la latină. Făcea intervenții prompte, nota întîi greșelile, apoi dădea explicațiile necesare pe margine, sau între rînduri, comentarii scurte, îndreptînd acolo unde era cazul, îndemnînd, încurajînd.

Sylvia Warren predase latina (ținuse și cîteva ore de franceză, chiar și de spaniolă) timp de douăzeci și trei de ani la liceul din localitate, și o făcuse cu atîta devotament, cu atîta plăcere, încît această limbă devenise o materie interesantă, dacă nu chiar atractivă, mai ales pentru acei cursanți, e adevărat, tot mai răsfirați în ultima vreme, care, după ce depășeau monotonia declinărilor și conjugărilor din anul I, izbuteau să treacă de Cezar, cu ale sale *Însemnări despre războiul cu galii* din anul II, și să ajungă în cele din urmă la sublimul prozei lui Cicero, la splendorile poeziei, la Tacit, pagini vibrante, anevoioase, memorabile. O meserie ciudată, anacronică, își dădea și ea seama de acest adevăr uneori, să predai latina, o limbă perfectă, desăvîrșită, într-o lume tulbure, agresivă, zgomotoasă, fremătînd de palpitante inovații tehnice, cuprinsă de vîrtejul schimbărilor, tot mai tentante, irezistibile. Dacă predase latina, nu o făcuse ca un apărător al ei — oare frumusețea ar putea fi apărată, dacă strigătul ei de ajutor s-ar auzi vreodată ? Nu se aliniase nici

sloganurilor Asociației Profesorilor de Limbi Clasice, sloganuri învechite, neconvingătoare, întreținute de o asociație care, cu fiecare an, își subția vizibil rîndurile : *Latina este limba istoriei* sau *Învățarea latinei este cea mai bună pregătire în vederea studierii limbii engleze.*

Nu. Erau devize pe care nu le putea accepta, pe care nu le acceptase niciodată. Latina nu era un instrument. Dacă ar fi fost așa, cu siguranță că n-ar fi supraviețuit. Latina se învăța ca o limbă în sine, ea își oferea singură răsplata, deși ceea ce putea oferi în acest fel nu mai spunea mare lucru tinerei generații. Sylvia Warren îi înțelegea, le înțelegea de fapt reacția, refuzul. Latina era, devenise, irelevantă. Și o dată cu ea, Sylvia Warren. Nu persoana, ci meseria ei.

Avea destulă vechime ca să se poată retrage din serviciu, dacă ar fi vrut să facă acest pas la un moment dat, dar, la fel de bine, ar fi putut rămîne în școală, și cîțiva ani să predea ore de franceză, să suplinească, să se ocupe de sala de lectură. Avea cincizeci și trei de ani. Dacă s-ar fi retras acum din serviciu, pensia ar fi fost mult mai mică decît dacă ar fi așteptat termenul legal de pensionare, pînă atunci mai erau cîțiva ani buni, s-ar fi descurcat oricum, fiindcă avea economii, strînsese ceva bani, nu i-ar fi fost greu să trăiască din ei, pînă atunci. Se putea retrage, era convinsă c-o putea face în orice moment, doar să vrea.

Însă nu voia, sau nu voia s-o facă cu orice preț. Preda la liceul din localitate, venise aici la douăzeci și nouă de ani și, în mai puțin de un an, se atașase de aceste locuri, așa cum o ușă bine fixată în lăcașul ei pare a fi acolo de cînd lumea ; în mai puțin de un an își făcuse prieteni, își descoperise preocupări, își conturase o lume, care, cu trecerea anilor, nu numai că nu suferise nici o modificare, ci, mai mult, căpătase o profunzime, o densitate a ei, ca un vin lăsat să se învechească, îmbogățit în arome. Dacă a fi mulțumit poate fi socotit un sentiment autentic, o bucurie nedisimulată a vieții, atunci sentimentul acela o stăpînea acum, oferindu-i o plenitudine, din care îi era dat să trăiască, așa cum odinioară Horațiu se îndestulase și el, în *Epistole,* înălțîndu-l :

Ia dar mulțumitor în mîini fericitele ore
Cari un zeu ți le dă : n-amîna cele bune pe alt an
Și te vei ști trăind fericit oriunde în lume. [9]

De aceea viața ei nu se bizuise niciodată pe imprevizibilul unor plăceri, pe exotismul unor evaziuni, pe insolitul unor deviații. Foarte puține lucruri se schimbaseră în ultimii douăzeci și trei de ani.

Și totuși renunțase la orele ei, ca și cum acest pas, neînsemnat cum era, ar fi fost capabil să scoată la iveală și altceva, modificînd fie și numai o fracțiune din ritmul obișnuit, cunoscut, să descopere acea diferență care întîrziase să apară, pe care însă nu încetase s-o aștepte, ca într-o pîndă, în toate spiralele succesive, domoale, așezate, ale vieții, din care tot ce se ivise la timpul lui fusese doar atît cît s-ar fi putut ivi, nimic mai mult.

O dimensiune pierdută, lăsînd în ea mai degrabă o nedumerită curiozitate decît tristețea neîmplinirii, energia, inteligența, puterea de înțelegere purtînd-o dintr-un spațiu al trăirii în altul, spre marginile vagi, nesigure, ale altor experiențe, în penumbra aceleia, singure, care stătea să irupă, întreagă, puternică, ca să devină altceva, mai presus de ceea ce devenea totuși pînă la urmă. Așa se întîmplase cu pictura, și ea o experiență.

Răspîndite peste tot în apartamentul ei încăpător, acuarele în rame duble, argintii, stăpîneau aproape fiecare perete, în fiecare cameră : șoproane, cătune pe țărmul mării, sate de pescari pe malul unui rîu, peisaje de țară, în toate anotimpurile. Măiestria execuției, a fiecărui tablou luat în parte, a tuturor la un loc, izbucnea într-un talaz de lumină, care amenința să se reverse, copleșitor, ca să rămînă totuși, pînă la urmă, înțepenit, pe loc, tablourile prăbușindu-se de pe culmile viziunii pe șesurile calme ale meșteșugului. Așa își evalua ea lucrările, opunîndu-se cu încăpățînare avalanșelor de elogii, cu care prietenii, nelipsiți de la vernisajele anuale, nu ezitau s-o acopere. Își dădea seama că nu poate prinde în tablourile ei explozia aceea de lumină, deși o simțea atît de acut,

[9] Horațiu, *Epistole*, XI, 23-25 (în românește de Mihai Eminescu), în Horatius, *Opera Omnia*, ediție critică de Mihai Nichita și Traian Costa, Editura Univers, București, 1980.

cînd, așezată sub soarele agonic, vedea umbrele instalîndu-se sigur, definitiv. În schimb, își descoperea limitele, și le distingea atît de limpede, încît nici un elogiu, de oriunde ar fi venit, n-ar fi putut s-o convingă.

Pe un perete erau prinse mai multe fotografii făcute de ea, compoziții de o logică, de o structură atît de bine regizată, încît parcă ar fi reprodus o scenă enormă în plină zi, cu decoruri și actori. Lumina și umbrele își îndeplineau perfect rolul, fixînd conturul gesturilor pe obiectiv. Dar, odată uscate și prinse de perete, fotografiile nu mai izbuteau să stîrnească neliniștea originară, efemerul subversiv, înghețat în imagine, privirea se scurgea pe lîngă ele neutră, rece. Iar Sylvia Warren se uita la ele și înțelegea. Înțelegea că oricît de puternice ar fi fost trilurile din sonatele lui Mozart, pe care le cînta uneori la pian, muzica nu reușea să se înalțe, rămînînd doar o zbatere confuză și joasă, nimic mai mult. După cum, atunci cînd juca tenis, știa că nu poate miza niciodată pe al doilea serviciu, nu putea fi sigură că va fi eficient, nu numai bun. Nimic, absolut nimic nu reușea să ajungă atît de departe pe cît ar fi fost posibil să ajungă. Pe cît ar fi trebuit să ajungă.

Nu fusese niciodată măritată. Nici măcar nu avusese un prieten. Nu reușise, și nu înțelegea de ce. Uneori, noaptea, o cuprindea subit o stare ciudată, parcă ar fi dorit să aibă pe cineva lîngă ea. Însă i se întîmpla rar acest lucru. Își dădea bine seama, ar fi fost de altfel imposibil să nu ajungă la această concluzie, că în viață există anumite momente pe care, în mod inexplicabil, le ratăm. Fusese o femeie atrăgătoare, și încă mai era, însă nu făcuse din această calitate o punte de legătură între ea și bărbați, deși tot atît de adevărat era că nici nu se izolase în spatele timidității. Pe vremea cînd era mai tînără, la început, căutase o explicație, crezuse că numai comportamentul ei e de vină, sau poate volubilitatea excesivă, entuziasmul zgomotos, erau cîteva defecte despre care citise, despre care auzise, și care îi sunaseră cîndva în urechi ca un fel de avertisment. Însă nu acestea erau motivele, nu acestea, și nici altele. Fiindcă de fapt nici nu exista un motiv. Se întîmplă uneori ca un om să rateze o ocazie, deși, după toate probabilitățile, n-ar trebui s-o

scape, însă totuși o ratează, așa cum clientul cu numărul 1 000 000, în loc să-și adjudece cuvenitul premiu, se apleacă, doar o secundă, ca să-și lege șiretul, irosindu-și astfel unica șansă.

Nu existau motive, și atunci nu puteau exista nici explicații. Ea rămăsese ca la început. Nu apăruse nimic ca s-o abată din drumul ei. Sau să-i deschidă altul. Nimic sau mai degrabă nimeni, se corectă ea. Da, gîndi ea, așa era. Poate că așa era.

Nu-i era teamă să se gîndească la ea, să-și răscolească, să-și exploreze fisurile, crevasele ființei. Trăise atîta vreme cu propriile ei gînduri, încît se obișnuise să le respecte, n-o mai înfricoșau ca altădată cînd deveneau insistente. Pericolul apărea doar atunci cînd *încetai* să mai ții cont de ele. Era handicapul fetelor bătrîne, și ele profesoare nemăritate — în minte îi veni atunci imaginea lui Mildred Latham — fiindcă le era frică să se gîndească, de fapt, se fereau de propriile lor gînduri, și de aceea tot ce făceau le ieșea pe dos, mai ales cînd erau nevoite de împrejurări să discute cu un bărbat. Eșuau din pricina ambiției, fiindcă voiau cu orice chip să-i elimine din minte, să-i șteargă, însă, pînă la urmă, se împleticeau în propriile lor inerții, obosite, de o penibilă suficiență.

Renunțase la ore închipuindu-și că astfel își va putea elibera din energiile pînă atunci încătușate, reținute, și că acestea, odată scoase la lumină, se vor topi într-un șuvoi, se vor aduna ca într-o fervoare irezistibilă, fecundă, asaltînd toate zăgazurile, și că, în cele din urmă... Însă nimic din toate acestea nu se întîmplă. Continua să trăiască, ca și în trecut, aceleași bucurii, care-i ofereau, firesc, aproape împlinirea.

Dimineața se terminase. Marți. În hol, înainte de a ieși din casă, își așeză în rucsac un pulover mai gros și bocancii, echipamentul de care avea nevoie pentru excursia de după-amiază.

— Știi cît am umblat după acest exemplar ? E un *Vendalia tarda,* spuse Mildred Latham, agitînd unul din borcănașele cu dop de bumbac. Ca să-l găsesc tocmai acum, în *octombrie.* Și sînt din abundență, inclusiv ouă.

O femeie scundă, îndesată, fără a fi greoaie, sărind prin bucătărie ca o minge de plajă, pe jumătate dezumflată, ricoşînd imprevizibil în toate direcţiile. Mildred Latham.

— Ascultă un pic, spuse ea, întorcîndu-se din nou spre masa din bucătărie. Pe ea se afla un număr din *Revista de entomologie*, desfăcut printre farfuriile care aminteau de o cină abandonată.

Fără a fi o specie rară în cadrul ordinului Coleoptere, Vendalia tarda *este greu de întîlnit chiar şi în zonele ei de răspîndire, respectiv în sudul Statelor Unite.* Vendalia tarda *apare foarte rar deasupra paralelei 32, în statele de pe coasta de est, sau deasupra paralelei 33, la vest de Munţii Apalaşi. Pe coasta de vest nu a fost semnalată încă.*

Faptul că Vendalia tarda *apare destul de rar chiar în zonele ei de răspîndire şi că prezenţa ei la nord de zona amintită este doar accidentală se explică prin condiţiile specifice de viaţă ale acestei insecte, în mod deosebit condiţii de lumină şi căldură, necesare pe parcursul fiecărui stadiu de dezvoltare, respectiv în stadiul de ou, larvă, pupă şi adult. Diapauza quadruplă la* Vendalia tarda *este aproape un caz unic la insecte. Se pare că diapauza quadruplă suprapune un ciclu întreg de viaţă şi că, între depunerea oului şi apariţia insectei adult, capabilă să depună la rîndul ei ouă, poate trece şi o perioadă de patru, cinci ani. Au fost înregistrate şi perioade mai lungi de diapauză (Bornstein).*

Mildred îi citi iar, adăugînd din cînd în cînd propriile ei explicaţii.

— Înţelegi ? Fiinţa aceasta se poate dezvolta numai în anumite condiţii de lumină şi temperatură. Care îi sînt necesare nu numai într-un stadiu de evoluţie, ci în toate patru. Cînd e ou, larvă, pupă şi, apoi, adult. Ceea ce înseamnă că oul, să zicem, trebuie să stea la o temperatură constantă de treizeci de grade, pe parcursul a douăsprezece ore de lumină. Să aibă aceleaşi condiţii, la începutul iernii şi mai tîrziu, la sfîrşitul iernii, cînd din ou urmează să iasă larvele. Fii atentă, spuse ea, şi reîncepu să citească din revistă :

Este cu atît mai regretabil că din pricina acestui ciclu de viață evident neprielnic numărul exemplarelor din această specie este foarte mic, cu cît Vendalia tarda *se hrănește cu cinci insecte dăunătoare. Amplitudinea apetitului la* Vendalia tarda *pare să fie o consecință a faptului că insecta trebuie să se dezvolte în condiții deosebite, care impun asigurarea hranei necesare în perioade diferite din timpul anului.*

Continuă să citească. Despre cît de dificil este să crești aceste insecte în condiții de laborator, ținînd cont de complexitatea ciclurilor duble din cele patru stadii de dezvoltare.

Nici un entomolog nu ar avea răbdarea (și nici resursele necesare) pentru a obține condițiile specifice de lumină și temperatură. Cele cîteva succese înregistrate în creșterea acestei insecte se datorează mai curînd întîmplării decît perseverenței.

Mildred pocni cu palma peste revistă.

— Extraordinar ! exclamă ea. *Vendalia tarda.*

— A trăi lent, traduse Sylvia Warren.

— Da, a trăi lent, repetă Mildred Latham ridicîndu-se de la masă. Am prins cinci exemplare ; le-am pregătit pentru întîlnirea din seara asta. E un eveniment, ca să zic așa. Vreau să-i duc și profesorului Alberts, de la Universitate, alte zece exemplare. Plec cu mașina mîine dimineață. Vii și tu ? întrebă ea, însă nu așteptă răspunsul și spuse : Pe celelalte le păstrez. O să văd mai tîrziu ce fac cu ele. Și să mai dăm o raită pe la Triverton, poate mai găsim ceva.

— Și totuși ce-o să faci cu ele ? întrebă Sylvia Warren. Ai vreun plan ?

— Da, vreau să le hrănesc, să încerc să le cresc. Sigur, va fi doar o încercare, însă pentru mine încercarea asta va fi o premieră, cel puțin cu aceste gîngănii. Și acum, hai să mîncăm. Să nu întîrziem la club diseară.

— Să mîncăm, dar ce ? întrebă Sylvia Warren.

Pe masă era risipit arsenalul vînătorii din după-amiaza aceea, borcănașe pentru prins insecte, sticluțe cu alcool,

pensete, lupe, ace entomologice, fileuri şi, printre ele, ici colo, cîte o bucată de brînză, cîte o felie de pîine, o cutie de sardine, o ceapă începută, cîteva ceşti de ceai, uitate.

— Mda, asta cam aşa e, mormăi Mildred Latham. Da, ştii ce, îţi iau un hamburger pe drum.

În maşină, în timp ce mergeau spre întîlnirea de la club, ea veni cu alte amănunte, îi explică Sylviei Warren cum ar putea fi crescută, în condiţii de laborator, *Vendalia tarda*, ce mijloace sofisticate va trebui să conceapă, întîi să le conceapă şi apoi să le construiască, ce habitat deosebit va trebui să născocească, dar nu numai să-l născocească, dar să-l ţină şi sub observaţie, iar pentru asta avea nevoie de nişte sisteme de reglaj deosebit de sensibile.

— N-am nici o şansă, recunoscu ea, nu fără o oarecare vioiciune. Deşi ştiu, sau poate doar am impresia că ştiu ce urmează să fac. Probabil că pînă la urmă am să mă împotmolesc undeva, nici eu nu ştiu unde. Am fost şi rămîn un om de teren ; pentru laborator, la tehnica de laborator mă refer, ei bine, pentru laborator n-am făcut niciodată o pasiune. E adevărat, am mai crescut insecte, şi încă destul de multe, acum însă e cu totul altceva, am senzaţia că merg pe dibuite. Dar, nu mă las, ce naiba.

Maşina rula. Cînd ajunseră la primul semafor, Sylvia Warren avu o idee ; îi trecu atunci prin minte că cineva ar putea să-i ajute, şi că acela ar fi Abel Harnack.

Miercuri.

Miercuri îi rezerva deliciul unei dimineţi fără angajamente, cîteva ore care nu erau legate de nimic şi de nimeni, încă o jumătate de zi în care se putea odihni, răgaz înainte de asaltul din finalul săptămînii. Pînă la ora unu era liberă, după aceea o aştepta o după-amiază de yoga, înot şi saună. Seara, cînta la pian, într-un trio, alături de două vechi prietene. La 8.30 îl sună pe Abel Harnack. Voia să-i explice situaţia.

— Aşa că, spuse ea în final, prietena mea ar avea nevoie de un mecanism care să regleze lumina... şi dacă se poate şi temperatura... şi totul la intervale fixe de timp. Ceva în genul acesta. Mă tem că a ieşit o bramburească din tot ce v-am spus, adică datele privind diapauza, experimentul, în sfîrşit... cred că ar fi mai bine dacă v-aţi întîlni cu ea, să vă explice cum stau lucrurile.

El refuză însă.

Sylvia Warren se reculese repede, își ceru scuze pentru telefon, și apoi închise.

În subsolul casei lui Abel Harnack, pe aproape jumătate din suprafața sa, se afla o rețea complicată de sîrme, de grosimi variabile, încolăcite, răsucite, prinse în noduri sau sudate, toate atît de încîlcite, încît privirea se rătăcea printre ele, deși tocmai atunci cînd grămada aceea de cabluri părea să se transforme într-un talmeș-balmeș absurd, se profila, brusc, o structură bine conturată, în care nimic nu era de prisos. Și nu era decît o simplă mașinărie. Un proiect la care Abel Harnack muncise ani de zile, smulgînd din orele lui de răgaz atît cît îi mai rămînea după ce se împărțea între familie, slujbă și comenzile de la particulari. Voia, lucrînd la acest proiect, să introducă în rețea o sarcină electrică, pe care, amplificînd-o apoi, modulînd-o în gradații minuțios calculate, s-o conserve la infinit, fără să mai apeleze la alte surse de energie.

„Aici ajung toți inventatorii, mai devreme sau mai tîrziu", încerca el să-i explice lui Estelle. „Pricepi", îi spunea el, „pe toți îi interesează un singur lucru : energia. Fie că-i vorba de soare, fie că-i vorba de un banal deschizător de conservă. Energia, iată cu ce operăm toți." Estelle îl aproba, dădea încet din cap, uitîndu-se pe furiș la mîncarea de pe plită. Detaliile rămîneau pentru ea obscure, ca și proiectele lui de altfel. El însă, persoana lui, îi apărea foarte clar. Ceea ce fusese, pentru amîndoi, îndeajuns. Da, oamenii căutaseră mereu secretul mișcării perpetue, și el îi povestea, pe îndelete, amănunțit, toată această istorie : cine și ce încercase, și de ce, de fiecare dată, se împotmoliseră, toți, fără excepție. Fiindcă făceau aceeași greșeală, foloseau materiale supuse uzurii, distrugerii, fiindcă utilizau pîrghii, manete, care înghițeau tot atîta energie pe cît ar fi trebuit să producă. Iar el nu voia să repete această greșeală. Plănuia să antreneze doar energia electronului, care, singură, să prolifereze, la nesfîrșit.

Și reușise, aproape că atinsese performanța de a păstra pe rețea o mică sarcină electrică, timp de douăsprezece ore, înainte ca aparatele de măsură să-i indice disoluția

ei, întîi lentă, apoi abruptă, totală. Se întorcea acasă, într-o zi, cînd, dintr-o dată, îi venise în minte o idee, o îmbunătăţire prin care ar fi putut cîştiga încă două ore, depăşind pragul la care se oprise înainte, şi asta, făcînd o modificare minoră în circuit, probabil că într-o oră sau două ar fi fost gata. Se grăbi să ajungă acasă, dar cînd deschise uşa n-o mai găsi pe Estelle acolo. Era numai Vivian.

„Tată", îi strigase ea atunci, „am încercat să te sun la serviciu." Pe urmă i-a povestit ce se întîmplase.

Se grăbise să ajungă acasă. ca să cîştige încă o bătălie, să smulgă universului încă un centimetru, şi acasă descoperi că Estelle nu mai era acolo, fusese internată la spital, soţia lui, Estelle, n-avea s-o mai vadă niciodată aşa cum o cunoscuse el. Nu mai putea face nimic pentru ea, şi nici pentru el, absolut nimic : stătea la căpătîiul ei şi îi atingea uşor mîna. Nu, nu mai putea face nimic. Iar dacă pentru ea nu mai putea face nimic, atunci tot ce-i fusese cîndva la îndemînă acum nu-i mai era îngăduit, nu-i mai stătea în putinţă, nici acum, nici mai tîrziu, niciodată. Ridicase atunci pumnul, revoltat de sfîrşitul acela de o incredibilă vulgaritate, moartea ei fusese ca o sfidare insolentă, colosală, fiindcă o zdrobise pe Estelle înjosind-o, o nimicise aşa cum striveşti pe un ochi de geam murdar o muscă oarecare. Era revoltat de născocirea aceasta rău ţesută, pe care nu poţi s-o mai schimbi, pe care nu ai cum s-o mai îndrepţi, viaţa. Şi strigătul acela de revoltă îl eliberă, pentru totdeauna, de tentaţia obscenă a creaţiei, de orice fel.

Pe la mijlocul orei, Sylvia Warren le spuse :

— Mi se pare că am făcut destule exerciţii cu indicativul perfect, cu timpul imperfect. Aş vrea să citim, în minutele care ne-au mai rămas, nişte versuri.

Trecuse mai bine de jumătate din oră, le corectase la tablă exerciţiile, le predase lecţia nouă, parcursese cu ei temele pentru săptămîna următoare.

— Şi acum, lăsaţi totul deoparte. Vreau numai să mă ascultaţi. Nu vă străduiţi să înţelegeţi, fiindcă şi aşa mai mult de un cuvînt, două, de vreo expresie ici-colo, mare lucru nu cred că veţi putea înţelege. Concentraţi-vă mai bine asupra sonorităţii. Urmăriţi cum sună fiecare

cuvînt. De acum încolo, în fiecare săptămînă vom citi și cîteva versuri. O să vedeți cît de mult o să vă ajute. Ca să nu mai vorbesc de plăcerea de-a asculta poezie.

Le citi din *Eneida*. Le dădu apoi, tot ea, traducerea.

— Și acum, *molliter cubes*. Noapte bună, zise ea.

— Noapte bună. *Vale*, răspunseră ei.

Apoi se ridicară, și, unul cîte unul, ieșiră din clasă.

— Domnule Harnack, îi spuse ea cînd îl văzu trecînd prin fața catedrei. Îmi pare rău că v-am deranjat ieri dimineață. A fost o impertinență din partea mea. *Mea culpa*, zise ea, zîmbind cu toată fața, clar, deschis. Cu siguranță că v-am apărut ca o persoană impertinentă, dar să știți că nu este așa. Există niște limite, știu...

De fapt nu acesta era cuvîntul pe care ar fi dorit să-l folosească, însă nu-i venise altceva în minte.

— Oricum, îmi pare rău pentru ce s-a întîmplat, repetă ea, întinzîndu-i mîna. El i-o strînse.

— Nu era nevoie, zise el. Nu m-am simțit jignit.

Mîinile li se depărtară. El se răsuci și plecă mai departe, spre ușă. Mai întoarse o dată capul. Nu era cazul să se justifice, însă nici n-ar fi vrut ca lucrurile să rămînă neclare.

— Pur și simplu nu vreau să mai fiu angrenat în alte proiecte, zise el.

— Atunci vă pot cere măcar o informație ? insistă ea.

— Desigur, răspunse el, revenind la catedră.

— Unde am putea găsi pe cineva care să conceapă instalația de care are nevoie prietena mea ?

— Mai spuneți-mi o dată despre ce este vorba.

Începu să-i explice și, după ce termină, el scoase o foaie de hîrtie din caiet și desenă niște schițe cu atîta precizie, încît păreau executate la planșetă, rezumînd foarte clar situația.

— Iată ce dorește prietena dumneavoastră, spuse el, arătîndu-i Sylviei Warren obiectele desenate schematic pe hîrtie. Și aici sînt materialele necesare, preciză el, după care se grăbi să calculeze, pe aceeași foaie, codificînd fiecare obiect cu numere minuscule. La sfîrșit, notă adresa unei firme din New York, în colțul de jos al paginii.

— Spuneți-i prietenei dumneavoastră să precizeze în comandă că eu sînt cel care a solicitat să i se acorde o reducere corespunzătoare de tarif.

— Extraordinar, exclamă Sylvia Warren. Ați făcut această instalație atît de... atît de *tangibilă*. Nici măcar nu știu cum să vă mulțumim. Mildred va fi în culmea fericirii. O s-o vedeți curînd, spuse ea, însă brusc se opri și adăugă : Vai, scuzați-mă. Mulțumesc. Mulțumesc foarte mult.

— N-aveți pentru ce, zise el. Îmi pare bine că v-am putut fi de folos. Și acum, *molliter cubes*.

Se împotrivise, cu o dimineață în urmă, la telefon, nu numai unei oferte, ci presupunerii cu care odinioară fusese atît de obișnuit să conviețuiască, gîndul că nimic nu este mai firesc decît să conceapă și să construiască tot ce-i stă în putință. Mai mult, se împotrivise și entuziasmului cu care fusese rostită oferta, un entuziasm pe care ar fi trebuit să și-l asume dacă ar fi acceptat-o, însă modulațiile ispititoare îi erau prea cunoscute ca să nu le respingă. Era oricînd dispus să dea o mînă de ajutor, o rezistență, un condensator, simple înnădituri care nu-l implicau, ca și orele de latină, nu vedea în ele nici un pericol. De ce să nu le ajute în fond, dacă asta voiau ? Plecă acasă cu mașina, nopțile fiind acum prea reci ca să le bată cu pasul.

Săptămîna următoare, după curs, ea îl abordă din nou. Se ivise o defecțiune pe circuit. Îi povesti cum procedaseră, ea cu Mildred Latham. Cum Mildred Latham, nemaiavînd răbdare, se urcase în mașină chiar în ziua în care primise proiectul, și cum plecase imediat la New York. Cum firma respectivă respectase întocmai planurile lui. Și, totuși, după ce l-au pus în funcțiune, au observat că în mai puțin de cinci minute aparatul de măsură indica o creștere îngrijorătoare a parametrilor. În rest, totul părea să fie în ordine. Doar că lumina și căldura nu puteau fi controlate. Cei de la firmă nu ne-au putut ajuta cu nimic, adăugă ea.

— Sigur ați introdus o rezistență aici ? întrebă el, arătîndu-i locul care îl interesa.

— Da, bineînțeles. Am controlat de două ori. Undeva, totuși, trebuie să fie un scurtcircuit. Poate între șasiu

și comutatoarele care sînt fixate pe el. Nu înțeleg de ce se încălzește așa de greu, abia în cinci minute. Iar pe urmă tensiunea o ia razna. Un scurtcircuit, asta trebuie să fie.

— Dar văd că știți o mulțime de lucruri despre acest domeniu.

— Nu chiar. Cîteva noțiuni, prea puțin. Mildred a mai lucrat cu aparate electrice. Cît despre mine, cred că mi-am vîrît nasul cam peste tot.

— Și totuși știți foarte mult. E uimitor.

Ea făcu o scurtă pauză, apoi zise :

— Ne puteți ajuta ?

— Da, răspunse el. De fapt sînt obligat s-o fac. Dacă lucrurile stau așa cum spuneți, atunci e de vină proiectul meu. Cu ce drept v-aș ține pe loc ? Fiindcă altfel, fără mine, nu văd cum ați putea ieși din încurcătură. Cînd vreți să-l repar ?

— Oricînd, e în funcție de dumneavoastră.

— De mine ? Eu sînt un om liber. Deci cu cît mai repede, cu atît mai bine. Fiindcă, după cîte am înțeles, e vorba de o experiență cu animale. Mîine la opt și jumătate. Vă convine ? Știu că la ora aceea sînteți de mult sculată.

— Deci marți ?

— Nu e bine marți ?

Îi auzise, previzibil, replica, poate chiar înainte ca ea s-o rostească, s-o audă, ea însăși.

— Da, e bine marți, răspunse ea prompt. La opt și jumătate. Poftim adresa, zise ea și se aplecă să i-o scrie pe o bucată de hîrtie.

— Luăm și micul dejun împreună, ce ziceți ? întrebă ea.

— Nu, eu mănînc mult mai devreme, zise el. Totuși, mulțumesc pentru invitație.

Sosi exact la opt și jumătate. Se apucă imediat de lucru. Montă aparatul de măsură, verifică circuitul, în întregime, încercă fiecare legătură, cu atenție, notă cîteva date într-un carnețel. Cele două femei îl urmăreau în tăcere. Trecură douăzeci de minute.

— Aici e buba, făcu el, atingînd termometrul de sticlă. Siguranţa introdusă aici e mai mare decît cea proiectată de mine. De aceea curentul este deviat pe aici, zise el, urmărind cu degetul legătura pe traseul ei. Îl fac într-o clipă, continuă el, în timp ce deschidea cutia de depanare, o trusă voluminoasă, închisă la culoare.

Scoase din ea un ciocan de lipit, cîteva scule, o rezistenţă. În două minute totul era gata.

— Încercaţi acum.

Mildred Latham răsuci comutatorul. Lămpile se aprinseră, acul indicator se ridică, rămînînd fixat pe poziţie. El verifică întregul montaj, încă o dată. Trecuseră abia zece minute.

— Merge, anunţă el, întorcîndu-se spre ele.

Dădură amîndouă un chiot de bucurie.

— Pot să vă ofer o cafea, domnule Harnack ? întrebă Mildred Latham. Măcar atît.

— Vai, sigur că da, domnişoară Latham. Mi-ar prinde foarte bine.

Se aşezară în salon la o ceaşcă de cafea. Mildred Latham îi aşeză în faţă o farfurie cu fursecuri fine, apetisante, însă el nu părea prea interesat de ele, le lăsă aşa cum erau, neatinse.

— Sînteţi ca un medic, zise Sylvia Warren. Geantă neagră. Stetoscop electronic. Hapuri care se numesc rezistenţe, condensatoare, şi cîte-or mai fi. O asemănare perfectă. Doctorul Harnack a venit, şi iată, pacientul e sănătos.

Abel Harnack îşi ţintuise privirea în fundul ceştii de cafea, parcă ar fi căutat un pretext ca să nu se uite în ochii lor. Femeile se priviră descumpănite.

— Domnule Harnack, sînt sigură că v-ar interesa să aflaţi ceva despre viaţa insectelor, interveni Mildred Latham.

Ajunseseră într-un punct mort al discuţiei, fără să ştie de ce, fără să ştie cum, deşi Mildred Latham îşi dădea seama că o ieşire trebuie să existe, că ea o va găsi.

— Seamănă foarte mult cu nişte maşini, cu nişte mecanisme, încercă ea să-i cîştige atenţia, să-l capteze. N-au personalitate. De fapt, insectele nu au nimic pentru care le-am putea îndrăgi.

Vocea îi devenise stridentă. Se întîmplase ceva ?

— Ne atrag însă prin ceva abstract, nici nu știu dacă acesta e cel mai potrivit cuvînt, în orice caz ele sînt cu totul altceva decît mamiferele, acestea au un mod al lor direct de-a ne atrage, și nu numai ele, și cu păsările se întîmplă la fel. Nici nu e greu să îndrăgești un mamifer sau o pasăre, să te simți legat de ele. Cu insectele însă e cu totul altceva, accentuă ea, uitîndu-se, nedumerită, la Sylvia Warren. Insectele sînt fascinante nu atît pentru ce li s-ar putea întîmpla, în acest sens acțiunile lor sînt perfect previzibile, cît pentru comportamentul lor : viața lor arată ca o splendidă partidă de șah, sau ca un ceas elegant și precis.

Abel Harnack se uita tot acolo, pe fundul înnegrit al ceștii de cafea. Conversația părea compromisă. Fără să înțeleagă ce se întîmplă, însă simțind că trebuie să întreprindă ceva, Mildred Latham nu reușea decît să-i împotmolească și mai adînc.

— Da, continuă ea, sînt sigură că pentru un om cu talentul dumneavoastră analitic, cu preocupările dumneavoastră, insectele ar reprezenta un domeniu foarte interesant. Știți de ce unele insecte dau din aripi atît de repede ? întrebă ea, ca să ofere, în aceeași clipă, precipitat, răspunsul. Le-am putea compara cu...

— Nu mă pot concentra, spuse Abel Harnack, retezîndu-i explicația și ridicîndu-și, pe neașteptate, privirea, dezmeticit parcă atunci dintr-un somn adînc. Îmi vuiește capul. Am impresia că aud numai conjugări și declinări în latină, continuă el, cu o voce scăzută. Să mai verific o dată circuitul, zise el apoi, ridicîndu-se.

Le lăsă pe amîndouă în salon, trecu grăbit în camera cealaltă, care adăpostea instalația. Îl urmară și ele, după vreo cinci minute. Lucra încă la instalația electrică.

— Am să fac cîteva modificări, spuse el. Nu e complicat. Termin repede.

După cincisprezece minute, își adună sculele, le băgă în cutia de depanare, își luă rămas bun de la ele, și plecă.

Diapauza este o perioadă de repaus aparent la insecte, în care acestea își încetinesc funcțiile vitale, supraviețuind astfel unor condiții nefavorabile de existență. Diapauza îngăduie insectei să intre într-o stare

de somnolență în care orice proces de dezvoltare încetează, metabolismul reducîndu-se la un nivel foarte scăzut, doar atît cît să mențină organismul în viață. În acest fel, rezervele de hrană ale instectei sînt suficiente pentru o perioadă foarte îndelungată. Această stare de somnolență, respectiv diapauza, poate surveni în orice stadiu de dezvoltare al insectei : ou, larvă tînără sau dezvoltată, pupă sau adult, în cazul din urmă oprirea procesului de creștere ducînd la încetarea reproducerii. Nu este un fapt ieșit din comun ca diapauza să dureze mai multe anotimpuri, sau ca pupa să rămînă în aceeași stare timp de doi, trei ani, înainte de a da naștere insectei adult. Recordul în această privință îl deține, probabil, Stiodiplosis mosellana, *una din musculițele de gogoși, care atacă spicele de grîu* (Cecidomidae) *și care, în timpul iernii, trăiesc în sol, ca larve. Sînt înregistrate cazuri în care insecta a rămas în această stare de somnolență timp de optsprezece ani, după care larva s-a transformat în pupă, și apoi în insectă adult.*

„...după care larva s-a transformat în pupă, și apoi în insectă adult." Recitise ultimul rînd și nu-i venea să creadă.

Întorcîndu-se acasă, după vizita făcută lui Mildred Latham, se gîndise să se abată pe la bibliotecă. Mildred Latham îi vorbise de caracterul perfect previzibil al insectelor, folosise exact aceste cuvinte. Se referea oare la un anumit lucru sau fusese doar o simplă expresie ? Era, desigur, un domeniu în care se simțea la ea acasă, nu putea vorbi decît în deplină cunoștință de cauză, și, totuși, să se fi gîndit oare la acest lucru, cînd îi amintise de caracterul „perfect previzibil" al insectelor ? Voia să se convingă singur, să verifice dacă spusele ei aveau un temei. Era oarecum o senzație nouă, să verifice, confruntînd, poate că totuși o mai avusese cîndva, dar trecuse foarte multă vreme de atunci. Fiindcă pentru Abel Harnack *demult* însemna, sau mai degrabă ajunsese să însemne, *de atunci.*

La bibliotecă începu cu *Enciclopedia Britanică,* pentru informații generale, apoi ceru cărți de specialitate. Le răsfoi, oprindu-se în cele din urmă la *Viața insectelor.*

Citi primele două capitole, apoi căută la index cuvîntul „diapauză". Era termenul de care se lega experimentul pe care-l făceau ele. Incredibil. Închise volumul, se ridică de la masă, și porni, cu toate cărțile sub braț, spre masa custodelui. Și atunci le văzu pe ele, cele două femei care erau tot împreună, așa cum le lăsase, cu cîteva ore în urmă.

— Extraordinar ! exclamă Sylvia Warren. Ce coincidență, domnule Harnack ! Drumurile noastre se întîlnesc iar.

Ar fi vrut să-și retracteze cuvintele, șăgălnicia lor măcar, fiindcă nu era genul ei, și știa că rostindu-le greșește, punîndu-l și pe el, bineînțeles, într-o situație care nu putea fi decît penibilă. Mildred, care asistase la scenă, stătea deoparte căutînd să deslușească titlurile cărților pe care Abel Harnack le ducea în brațe, spre catedra custodelui.

— Caut ceva despre insecte, încercă el să se justifice, îndreptînd cotoarele, ca să se vadă mai bine. Trebuie să recunosc că m-ați făcut curios.

— Excelent ! făcu ea. Apelați la mine oricînd aveți nevoie de o consultație în acest domeniu.

Dădu din cap, parcă ar fi vrut să-i spună ca așa va face, întocmai.

— Noi am venit pentru un program informativ, sînt prezentate ultimele apariții, cîteva cărți interesante. Se ține în fiecare marți, la prînz, precizează Sylvia Warren.

Părea lipsit de sens ce făcea, însă totuși explicațiile ei sunau ca un fel de scuză, ca și cum i-ar fi fost teamă că vor fi bănuite că se țin după el.

— Vă doresc o după-amiază plăcută, le spuse el, dînd încă o dată din cap.

Le depăși apoi, continuîndu-și drumul. De fapt, nu-l interesa deloc dacă ele aveau un motiv anume pentru care veniseră aici. Știa doar că el însuși făcuse un salt, pe care cu numai trei ore înainte nu și l-ar fi imaginat. Gîndurile îi pluteau acum în alte direcții, adulmecînd, nerăbdătoare, inaccesibile.

Și iarna sosi în cele din urmă.

Abel Harnack o petrecu alături de cărțile de latină. Își făcea temele cu scrupulozitate, epuiza capitolele de

gramatică avid, precipitat, ablativul absolut şi conjugarea perifrastică pasivă, declinarea la gradul comparativ şi capitole mai ezoterice, precum conjugarea lui *eo* sau construcţiile circumstanţiale de loc şi de timp. Vocabularul sporea treptat, vizibil. Limba devenea, pe zi ce trece, o delectare. Orele, temele, explicaţiile din clasă îl făceau să simtă tot mai bine stilul de gîndire latin, tonalitatea limbii, a celei vorbite în epoca de aur, sau mai tîrziu, acea limbă scandînd eroic sau decadent, hrănită de stoicism şi înveşmîntată întotdeauna într-o impecabilă urbanitate. Atît cît reuşea el să se apropie de aceste constante, niciodată prea mult, niciodată pînă în profunzimile lor, izbutea totuşi să perceapă, să simtă magma tumultoasă, nemărginită, de ambiţii şi fapte măreţe din care se zămislise, pe care le zămislise latina, iar şi iar. Cicero vorbind despre prietenie. Horaţiu tînjind după tihna vilei sabine. Pliniu aruncînd pe ecranul închipuirii pulsaţiile raselor. Vergiliu întemeind o istorie.

Iar deasupra lor, dominînd, echilibrul subtil al bunului simţ, rostit în silabe minore, efemere, dar şi în propoziţii vitale, definitive, implicat în destinul unei naţiuni sau al întregii umanităţi, dar şi în înverşunarea denunţului, în josnicia linguşirii, rămînînd mereu acelaşi, un echilibru autoritar, neasemuit, rezonînd sub arcurile ordinii, o ordine care stăruie şi în visul ei spulberat, chinuitor, fiindcă nici măcar declasaţii, brutalizînd, n-o pot izgoni, schimbînd-o cu altceva.

Pentru Abel Harnack, ordinea din lumea insectelor ţinea de alt domeniu, un proces mult mai fascinant decît învăţarea latinei şi, pe deasupra, şi mult mai uşor de descifrat în intimitatea lui. Cu cît citea mai mult despre insecte, cu atît era mai convins că viaţa lor se bizuia în primul rînd pe perpetuarea energiei la nesfîrşit. Aproape că atinsese, el însuşi, această ţintă, întinzînd în subsolul casei păienjenişul acela de cabluri şi sîrme, crezuse atunci că energia poate fi conservată la infinit, însă maşinăria inventată de el, fără a fi foarte complicată, se dovedise totuşi prea dependentă de materie, care, inevitabil, fie că e vorba de cupru, cositor sau argint, pînă la urmă tot se oxidează devenind iarăşi ceea ce a fost la început, adică nişte simpli electroni.

Insectele însă atingeau perfecțiunea, se metamorfozau la nesfîrșit, preschimbînd materia, mai încet sau mai grabnic, ca niște molecule impasibile într-o formulă chimică, fiecare parte componentă fiind prinsă într-o structură, cu precizia cu care sînt legați ionii între ei sau atomii de oxigen într-un lanț de carbon. Iar părțile nu erau dependente unele de altele, furnicile puteau să-și poarte povara și după ce li se secționa abdomenul, iar călugărițele își puneau la cale conspirațiile și după ce erau decapitate. Fără ochi, cu membrele amputate, insectele supraviețuiau totuși. Le puteai îngheța într-un cristal, ca să le readuci la viață mai tîrziu, topindu-l.

Pentru Abel Harnack devenise tot mai limpede că insectele nu puteau înțelege ce se întîmplă cu ele, după cum nu puteau discerne, și că de fapt soarta nu le afecta în nici un fel, și nici nu le-ar fi putut afecta, fiindcă ele îndeplineau nu un destin, ci o funcție. Limpezimea acestui adevăr aproape că îl cutremură. Pricepu așadar că visul mișcării perpetue este, cu toate opreliștile, un vis realizabil, posibil, deși pentru a-l atinge trebuie să dai la o parte orice altceva. Dar, și mai tulburătoare era descoperirea acestui mecanism, diapauza, mecanism prin care insecta își anula însăși necesitatea de a exista, ca să devină o prelungire a luminii așternute peste ea, o exflorescență.

Citi în iarna aceea foarte multe cărți despre viața insectelor. Află o mulțime de lucruri noi, pe care însă le ținu pentru el, deși ar fi putut să i le împărtășească și lui Mildred Latham atunci cînd se întîlneau. Se mulțumea s-o asculte ; uneori îi punea cîteva întrebări, însă se oprea aici. Despre lecturile lui nu scotea nici un cuvînt. Era un subiect de care nu voia să se atingă, devenise un fel de răspîntie decisivă pe care ar fi vrut s-o depășească fără martori. Adică fără să fie văzut de ea, sau de altcineva. Fiindcă pentru ea, insectele nu erau decît niște mașinării. Nu numai că se asemănau cu niște mașinării, dar chiar erau, ele însele, niște mașinării. Unele din ele nici măcar nu aveau nevoie de sex ca să se reproducă.

Iarna trecea greu. Îşi ocupa timpul cu noile îndeletniciri, fără să renunţe însă la cele de odinioară. Aceleaşi ore, aceleaşi deprinderi. Dimineaţa, o vizită la Vivian, mai ales cînd se îmblînzea vremea. O dată pe săptămînă lua masa cu ei. Vivian era fericită, îl vedea din nou activ, preocupat.

— Arăţi bine, îi spuse ea.

— Mă simt sănătos. Fac plimbări lungi, pe jos, în fiecare zi, dacă nu e urît afară. Dorm suficient. E normal să mă simt în formă.

— Deci latina îţi priește.

Charles era în sufragerie, se uita la televizor. Copiii erau sus, tropăiau în camera lor. Vivian stătea de vorbă cu tatăl ei în bucătărie, farfuriile deja stivuite, spălate, masa şi plita curăţate, totul pregătit parcă pentru micul dejun de a doua zi.

— E O.K., zise el. Mă ţin de ea.

— Şi profesoara ? Cum o cheamă ?

— Domnişoara Warren. Sylvia Warren.

— Şi ea ? Ea ce face ?

— Ce vrei să spui ?

— Cum te împaci cu ea ? insistă Vivian uitîndu-se la el.

— La ce faci aluzie ?

— Ştii bine la ce fac aluzie.

— Nu. Nu-i ce crezi tu, spuse el. Sîntem doar cunoştinţe. Prieteni, să zicem. Deşi, e mult spus prieteni.

— Am văzut-o. N-arată rău.

— Las-o baltă, Vivian.

— Dar nu-i nici o nenorocire, tată, ştii bine, zise ea apăsînd cuvintele, cu o voce în care vibrau speranţele ei de odinioară, acum altfel, precipitat. Nu eşti bătrîn, continuă ea, aşteptînd apoi răspunsul, pregătită să se dueleze, să-l înfrunte, să se bată cu el, *pentru* el.

Trecutul era în urmă, îngropat, n-ar fi trebuit decît să privească înainte, viitorul îi oferea în fond destule lucruri, putea încă să aleagă. Însă el nu-i răspunse. „Nici ea nu e bătrînă." Nu, nu avea ce să-i răspundă. Vivian se ridică atunci de la masă şi începu să se învîrtă nervoasă prin bucătărie. Tăcerea lui o iritase.

— Ai impresia că știi multe, zise el, într-un tîrziu. Dar tot ce știi se reduce, îți spun eu, la un singur lucru : relația bărbat — femeie, soț — soție.

— Poate, încuviință ea. Poate că într-adevăr nu știu decît atît. Dar poate că nici nu există altceva.

— Altceva *mai important*, o înfruntă el, curios, stîrnit, ridicîndu-se de la masă, dezvelindu-și întreaga statură, ca și cum adevărul l-ar fi constrîns, pe neașteptate, să se arcuiască. *Mai important*, strigă el.

Apoi se aplecă și o sărută pe frunte. Trecu prin celelalte camere și, după ce își luă la revedere de la Charles și de la copii, plecă acasă.

Iarna se învrăjbise. Pămîntul înghețase. Cerul era împietrit, fără culoare. Cîmpiile, pădurile păreau să se fi retras într-un cuib nevăzut. Și oamenii.

Nu treceau mai mult de două săptămîni fără să primească cîte un telefon, cîte o scrisoare, prin care era invitat să-și reia postul. Ofertele, propunerile de contract continuau să sosească pe adresa lui, deși, de cînd abandonase serviciul, se scursese mai bine de un an. Însă calitățile lui excepționale, unii îl socoteau de neînlocuit, stîrneau, ca și în trecut, interesul. I se simțea absența, mai ales acolo unde sfaturile lui dăduseră rod. Uneori pleca la vreun prieten să depaneze, să repare vreo instalație, însă nu stătea mai mult de o zi, două. Își impusese singur limita, pe care se străduia să n-o depășească, oricare ar fi fost pretextul.

Veni și ianuarie. Completă cererea de înscriere pentru al doilea semestru de latină. Nu mai rămăseseră decît cinci elevi din toată grupa de unsprezece cu care începuse cursul. Trei abandonaseră la sfîrșitul primului semestru, iar alți trei, la sfîrșitul vacanței, cînd n-au mai completat actele necesare. De fapt, cinci era și limita, fiindcă regulamentul nu permitea organizarea de cursuri cu grupe de patru cursanți. Dacă nu s-ar fi înscris, cursul ar fi luat, inevitabil, sfîrșit. Deși nu se înscrisese ca să-i facă ei o favoare, nici nu se gîndise că decizia lui ar fi putut sluji la ceva, voia să continue pentru că latina își cîștigase un loc, un rost în viața lui, și dacă la început nu existase nici un motiv serios ca să înceapă cursul,

cu atît mai puţin nu exista acum un pretext ca să-l abandoneze.

Apoi, într-o dimineaţă, primi din partea tribunalului o decizie prin care i se comunica verdictul într-un proces cu *General Electric*. Cîştigase aşadar litigiul deschis cu cinci ani în urmă, pretenţiile lui fiind considerate juste. I se remiteau, de fapt, drepturile de inventator încălcate cîndva, o sumă considerabilă, pe care se grăbi s-o depună într-un cont la bancă. Şi s-o lase acolo, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

În februarie veni viscolul, zăpada se întări, zgrunţuroasă. Într-o dimineaţă, din cauza vîntului puternic, un stîlp de înaltă tensiune se prăbuşi. Şi atunci, făcîndu-şi drum printre nămeţi, se luptă să ajungă la Mildred Latham. Ca să le monteze un generator de mare putere, pentru ca lumina şi căldura să vină fără întrerupere, pentru *Vendalia tarda*.

Şi continuă astfel, zilele treceau, firești, previzibile, ducîndu-şi cu sine rostul, împlinirea. Se îndepărtase atît de mult de ceea ce fusese el însuşi cu un an în urmă, încît era tentat uneori să-şi măsoare seninătatea rămînînd singur, cu propriile lui amintiri. S-o măsoare ar fi însemnat de fapt să deschidă uşa, încet, aşa cum o deschisese atunci, cînd venind acasă, n-o mai găsise pe Estelle, şi deschizînd-o să aştepte valul acela sufocant, năucitor, să-şi aducă aminte de clipa cînd fusese izbit, aruncat în vîrtejul învolburat al frustrării, şi să-şi dea seama că acum i se putea împotrivi, zăgăzuindu-l, îl simţea doar năvălind, rostogolindu-se în dig, de partea cealaltă a digului, încordîndu-se furios, vibrînd apoi, slăbind treptat, şi în cele din urmă mistuindu-se, pierind. Probabil că viaţa nu-i oferise niciodată o plăcere mai autentică ca *aceea* pe care o trăia acum.

Era spre sfîrşitul lui februarie, după terminarea cursului, se pregătea să meargă acasă, cînd, înainte de a ieşi, se opri cîteva clipe la toaletă. Inscripţia era aceeaşi, o recunoscu imediat, o plăcuţă cu litere albăstrui pe un fond alb, o ştia de pe vremea cînd a fost ridicată şcoala, cu patruzeci de ani în urmă. Vivian învăţase aici. Şi nepoţii lui, acum, învăţau tot aici. Afară vîntul mătura parcarea,

nu era violent, ci doar stăruitor, insistent, împingînd, presînd tot ce întîlnea în cale, ca o plesnitură care nu lasă urme. Zăpada, după ce se topise, înghețase din nou, iar și iar, pînă cînd pămîntul se transformase într-un fel de fîșie selenară, denivelată, cu adîncituri și ascuțișuri. Se apropie de mașina lui, și atunci o zări pe Sylvia Warren. Stătea în genunchi, lîngă roțile automobilului, cu palmele desfăcute peste zăpada zgrunțuroasă, cu fruntea sprijinită de portiera mașinii.

Își făcu drum spre ea, prin rafalele de vînt care nu conteneau.

— Domnișoară Warren, o strigă el.

Ea ridică puțin capul.

— Am alunecat. E ca sticla pe jos.

Îl privea cu o mină oarecum destinsă, ca și cum poziția în care stătea și-ar fi ales-o de bună voie, ca să-și tragă sufletul un pic. O așteptă să se ridice, însă ea nu se clinti.

— Să vă ajut, se oferi el, aplecîndu-se și apucînd-o de braț.

— Mulțumesc, șopti ea. M-am lovit, am impresia că m-am lovit.

Acum era în picioare. Se uită mai bine la ea. Avea o tăietură la genunchi, și începuse să-i curgă sînge.

— Vă simțiți bine ?

— Puțin zguduită, zise ea, deschizînd portiera mașinii.

O ajută să se urce.

— Sînteți sigură că e numai atît ? Nu vreți să conduc eu ? Puteți lăsa mașina aici, o luați mîine.

— Nu, zise ea încet. Am alunecat, asta-i tot.

— E un om foarte drăguț, spuse Mildred Latham. Inteligent. Cam tăcut, e adevărat, însă cu o intuiție extraordinară. Și atît de blînd. Asta întotdeauna e un semn bun.

— Un semn bun pentru ce ? întrebă Sylvia Warren.

Erau împreună în apartamentul ei. Din camera cealaltă, un disc cu muzică de Bach, abia perceptibil, o muzică atît de amplă, pusă atît de încet.

— Pentru un soț potrivit ? Cum, Mildred, vrei să spui că n-ai renunțat încă la gîndul de-a te mărita ?

— Eu ? sări Mildred Latham, de fapt fusese un fel de ţipăt. Nu e vorba de mine, ci de *tine*.

Sylvia Warren rîdea. Înţelesese, desigur, la ce se referea Mildred Latham, era vorba de fapt de persoana ei, întotdeauna fusese vorba doar de persoana ei, de cînd se cunoşteau, de aproape douăzeci şi cinci de ani.

— Tot mai încerci să-mi găseşti un soţ ?

— Crede-mă, nu-i vorba de asta. Doar am mai discutat. Pur şi simplu nu înţeleg de ce n-ai făcut-o pînă acum. Eşti o femeie atrăgătoare.

Bach îi absorbi ultimele cuvinte.

— N-am de gînd să-mi schimb viaţa, Mildred. Cu atît mai puţin nu sînt dispusă să las pe altcineva să mi-o schimbe. Te rog, nu te băga. Ştii că lui Abel Harnack nu-i place să fie amestecat în poveşti de soiul ăsta. Sigur că e plăcut să stai în compania lui. Dar să nu cerem mai mult. E suficient.

— Sigur că n-am de gînd să mă bag, doar nu-ţi închipui că nu mai ştiu ce fac.

Subiectul era închis. Sylvia Warren se ridică să pregătească un ceai. Cîndva încercase, forţîndu-şi limitele imaginaţiei, să-şi închipuie viaţa cu totul altfel decît era în realitate, căci, totuşi, pînă la urmă, ar fi fost oare cu putinţă să devină soţia lui Abel Harnack ? Soţia lui Abel Harnack ? Ideea însă nu-i spunea nimic, n-avea nici o rezonanţă. Pur şi simplu nu o putea vizualiza. Gîndul în sine i se părea nelalocul lui, iar ei doi deveneau şterşi, reduşi la un contur spălăcit, neînsemnat. Erau deocamdată toţi trei, deveniseră cu timpul buni prieteni. Chiar dacă — *dacă* — viaţa le-ar fi putut oferi mai mult, nu le putea *pretinde* totuşi mai mult decît aveau. De ce să se predea atunci unei pasiuni, cînd ea n-ar fi fost în stare nici măcar s-o accepte, ca un dar, de ce să se abandoneze ? Bineînţeles că-i plăcea. Abel Harnack avea un aer neobişnuit, care părea să transmită ceva. Şi totul cu o politeţe copleşitoare. Nici nu dorea mai mult. Viaţa îi oferise încă o plăcere. O acceptase. Era suficient.

La începutul lui aprilie devenise evident că experimentul cu *Vendalia tarda* a eşuat. Din ouă nu ieşise nici o larvă. Rămăseseră toate ca înainte, în diapauză.

— Dar sînt încă vii, nu-i așa ? întrebă Abel Harnack. Poate că vor ieși peste un an, peste doi, cine știe.

— Și atunci ce propuneți ? Să lăsăm experiența să continue ?

Mildred Latham se învîrtea pe lîngă clopotul de sticlă sub care ouăle păreau niște bucăți de materie, inerte, suspendate în așteptare, într-o așteptare indefinită.

— Încă un an ? Și apoi ? Încă unul, și încă unul ? Și pe urmă ? Ce-o să facem cu toată instalația ? O s-o punem în brațe celor de la universitate ?

Palma ei descria valuri, prin aer, deasupra instalației.

— Da, zise Abel Harnack.

Venise să ia cina împreună cu ele. Iarăși. Se instituise un fel de obicei. Se simțeau bine împreună, de fiecare dată discutau despre latină, despre insecte, dar și despre tehnica fotografiei, și despre sistemele sofisticate de măsură și control, despre microscopul electronic, despre utilitatea plasticului, despre mecanismul morilor de vînt, și despre distanțele dintre stele.

— Iată-ne în mica noastră Academie Regală, proclamă Sylvia Warren, chiar în seara aceea, deși eșecul cu *Vendalia tarda* era încă foarte proaspăt.

Acum, după ce luaseră cina, după ce băuseră cafeaua, stăteau toți trei, în ultima cameră din apartamentul lui Mildred Latham.

— Nu mai am entuziasmul de odinioară, mărturisi ea. În plus, a venit primăvara. E aici, a venit, repetă ea sprijinindu-și brațele pe umerii Sylviei Warren.

— Ne vezi ? Noi două ? Eu și Warren, locul nostru e acolo, pe cîmp. Vreau să văd ce *iese* efectiv din ouă, nu să-mi pierd vremea păzind niște vietăți care nu există.

— Și totuși ce-o să facem cu ele ? întrebă el.

— Le punem înapoi de unde le-am luat. Dacă n-ai nimic împotrivă, desigur. Vino cu noi marțea viitoare să vezi cum e. Ce zici, te tentează ?

O să vină, era de acord.

Triverton, o lume alcătuită din terenuri brăzdate de pîraie și bălți, de pajiști și crînguri de pini și păduri de stejari, o lume care îi era tot atît de puțin cunoscută, pe cît putea fi motorul unui automobil pentru un profan. Oricine are o idee despre pajiști și bălți, ca și despre

motoare, ceea ce este însă foarte departe de cunoașterea profundă a acestor lucruri, pînă acolo încît să vezi înaintea ochilor, ca într-un film, supapele de admisie și mișcările pistonului comprimînd combustibilul-aer din interiorul cilindrului, așa cum le vedea Abel Harnack, sau așa cum îi apăreau lui Mildred Latham celulele din vîrful rădăcinii la *Symplocarpus foetidus,* proliferîndu-se, divizîndu-se mai departe în sol. Aici însă, în lumea aceasta, în care fiecare detaliu devenea un fapt obiectiv, și unde realitatea era susținută de toate lucrurile la un loc, aici, Abel Harnack nu mai fusese niciodată. Ajunsese abia acum, descoperind, atingînd o altă limită.

Sclipeți, iarba fiarelor, ferigi, muguri de fag ascuțiți ca niște vîrfuri de suliță, cuiburi cu ouă de călugăriță, acoperite de cruste, ciuperci răsărite de sub coaja prăfoasă a arborilor, mușchi firavi înverziți, un vindereu țîșnind de sub coama copacilor, cîte un șoarece de cîmp stingher, musculițe îmbrobonind luciul tihnit al bălților. Oare mai putea pătrunde în această lume, după ce o descoperise atît de tîrziu, și oare o putea primi, asemenea lor, ca pe un elixir, ca pe o poțiune vrăjită ? Le vedea cum se depărtează de el, parcă ar fi desenat pe pămînt o dîră miraculoasă. Una din ele călcînd apăsat, cu un mers ușor previzibil, cealaltă, mai tînără, profilîndu-se în gesturi agile, consistente, ferme. De pe înălțimea pe care se afla, ea îi apărea ca o fetișcană neastîmpărată. Se aflau amîndouă într-o lume în care transfigurarea devenea posibilă, chiar în momentul acela, în după-amiaza aceea.

— Domnule Harnack.

Fusese strigătul ei, al Sylviei Warren.

— Veniți să vedeți ce-am găsit.

Mildred Latham era undeva pierdută în iarbă. Se apropie de ele, și atunci ea se ridică brusc cu un șarpe subțire în mînă. Îl apucase de deasupra capului, cu cealaltă mînă sprijinindu-i coada.

— *Thamnophis ordinatus,* anunță ea. Sau, cu alte cuvinte, șarpele jartieră. Îl știți ?

— Nu, spre rușinea mea, nu-l știu. E un personaj necunoscut pentru mine.

— Șarpele este, cum să vă spun eu, un animal frumos. Vedeți, aici pe burtă, unde se întîlnesc solzii simpli cu cei dubli. Iar aici începe coada.

Și ea continuă să-i explice, îi vorbi despre șerpi, despre glandele post-anale, care produc niște secreții urît mirositoare, ca mijloc de apărare, despre glandele Jacobson de la cap, care pot detecta sursele de căldură, despre modul în care se reproduc, cei mai mulți se nasc din ouă, deși acest *Thamnophis ordinatus* se naște viu, exact ca omul, adăugă ea. Dădu drumul șarpelui, care, cu un zvîcnet abia perceptibil, dispăru în smocurile de iarbă. Soarele sporise în tărie, o briză ușoară răzbătea cîmpul, încă pustiit după trecerea iernii. Din depărtare se auzea cîrîitul ciorilor. Împrejurul lor, pămîntul încă moale împrăștia în aer arome ca un abur străveziu.

— E fantastic, zise Mildred Latham, cu ochii sclipind. Sylvia Warren o luă de mînă și împreună plecară mai departe.

Întunericul coborî pe neașteptate, așa cum numai în aprilie se poate întîmpla, albastrul strălucitor al zilei fiind înghițit de cenușiul aspru al înserării. Începu să plouă. Erau încă destul de departe unii de alții, iar pînă la mașină mai aveau o bucată bună de mers. Îi făcură semn cu mîna. Înțelese imediat despre ce era vorba și o luă la fugă spre ele. Se afundară cu toții în desișul pădurii, și apoi sub un molid uriaș, de un verde întunecat. Ca să-și facă loc, ridicară crengile de jos, întocmai cum ai ridica tivul unei rochii care mătură podeaua.

— Hai înăuntru, îl îndemnă Mildred Latham.

Se aplecă, îngenunche, și se strecură înăuntru. Ele îl urmară imediat. Mirosul greu de molid, la început amețitor, se lichefie treptat, iar respirațiile lor deveniră mai pregnante, coborîte parcă la o mare adîncime, sub apă. Lumina aluneca printr-o rețea infinită de ace, străpungînd fin bezna dinăuntru. Nu se udaseră, deși afară ploaia cădea cu înverșunare. Stăteau acum împreună în culcușul cafeniu și moale, sub un molid îmbătrînit, stăteau ca într-un cuib, ocrotiți.

— Nu mîncăm și noi ceva ? se agită Mildred Latham, și apoi tot ea se grăbi să scoată din rucsac un termos cu cafea și cîteva sandvișuri cu pîine neagră și șuncă.

— Îmi place cînd plouă. E minunat. Să te poţi ascunde sub un copac, şi acolo să te ospătezi în tihnă, ferit de ploaie, ferit de tot ce-i afară. Şi totuşi, dacă n-ar ploua, nu ştiu cum, parcă n-ar mai avea nici un farmec.

Le împărţi gustările şi cafeaua. Se înfruptau, din cînd în cînd reveneau la cele văzute cu cîteva ore înainte : o raţă cu ochi de şoim, alunul pitic şi rodul pămîntului, toate ivite parcă atît de timpuriu, ca şi cum primăvara şi-ar fi pierdut, dintr-o dată, răbdarea.

— Ei, domnule Harnack, ce ziceţi, vă place aici ?

— Da, într-adevăr, e foarte plăcut, domnişoară Warren. De fapt, tot ce-am văzut aici e nou pentru mine.

— Nimic nu stă pe loc, spuse Mildred Latham. Iarna, primăvara, vara, toamna.

După ce termină ceaşca de cafea, mai turnă una, pe care i-o întinse lui. Apoi, spuse :

— Aş putea rămîne aici. Afară să cadă ploaia. Sau să fie senin. Şi eu să stau aici, cuibărită sub molidul acesta, oricît, toată viaţa.

— Da, făcu Sylvia Warren. Am trăit şi eu această senzaţie. Tot aici. Dar nu numai aici. Şi cînd pictez simt acelaşi lucru. Sau cînd mă aşez la pian şi cînt. Sau cînd citesc din Vergiliu.

Şi izbucni în rîs. Abel Harnack se uită la ea uimit. Rîsul ei, întotdeauna însoţit de o oarecare suavitate, atît de limpede, acum îi sună, dimpotrivă, tăios, ca o salvă care te cutremură. Parcă ar fi aflat dintr-o dată un secret ţinut cu străşnicie, dezvăluit doar aceluia care l-ar tăinui cu aceeaşi emoţie cu care l-a primit.

Nu ştia ce să spună, nu ştia nici măcar dacă ar mai fi fost ceva de spus. Tot ce aflase de la femeile acestea îi era foarte limpede, atît doar că nu reuşea să găsească în trecut un termen de comparaţie, sau poate ar fi găsit, dar numai cu Estelle, imaginea ei încă vibra, însă pe ea n-ar fi îndrăznit s-o asemuiască cu nimic altceva.

Ridică ceaşca de cafea încercînd să soarbă şi deodată, cuprins parcă de un acces, trupul i se zgudui. Cafeaua se prelinse leneş, ca şirul anilor, clipă rostogolită molcom, căscînd un interval lung de timp, îndeajuns să încapă în el toate gîndurile. Îndeajuns ca să priceapă că viaţa, aşa cum o concepuse el, se transformase într-un fel de redută,

în timp ce fîșii de memorie năvalnice îl cotropeau din toate părțile, rupînd stăvilarele. Își dădea seama că se înșelase. Și că acum, după ce fortificațiile erau străpunse, după ce puhoiul se năpustise peste el, prin toate crăpăturile și fisurile posibile, nu mai avea de ales, suspendat între spaima de a fi doborît și dorința de a se apăra, trebuia să decidă, și din hotărîrea lui, asumată sau nu, urmau să se clădească celelalte hotărîri, toate cîte vor mai fi.

Iubirea i se înfățișase și lui ca o experiență, profundă, răscolitoare, inexplicabilă, o experiență nesupusă nici unui tipar sau opreliști, stăruind perpetuu într-o anume indeterminare. Experiență pe care ar fi vrut s-o prelungească, ca să rămînă la adăpostul ei, totdeauna.

De fapt, de ce acceptase să vină aici, să le urmeze în această lume care le aparținea numai lor ? Oare cît din tot ce agonisiseră ele se putea pierde aici ? N-ar fi trebuit să vină, să păsească pe acest teritoriu care îți transmitea toate vibrațiile sale, care îți dizolva orice sentiment de siguranță, sau, dacă reușeai totuși să mai păstrezi vreunul, acela era legat tot de certitudinea că te aflai acolo, și nu în altă parte.

— Vai, sări Sylvia Warren chiar în clipa în care cafeaua i se prelinse pe genunchi.

O simți trecîndu-i prin pantaloni, însă de acum fierbințeala se muiase. Un spasm, fusese ca un spasm, însă se liniști repede. Îi întinse ceașca Sylviei Warren și ea bău ce mai rămăsese. Terminară de mîncat. Vremea, întocmai cum prezisese Mildred Latham, se înseninâ iarăși. Le lăsă întîi pe ele să iasă din adăpost, apoi se tîrî și el afară, unde îl întîmpină un cer clar, albastru, de aprilie. Erau acolo toate incertitudinile lui de odinioară, intacte.

— După cum v-am mai spus, se adresă ea cursanților, nu veți susține un examen la sfîrșitul anului. Nota va reflecta activitatea dumneavoastră din timpul semestrului.

Cuvintele se rostogoleau precipitat. Continuă :

— A fost un an deosebit de plăcut pentru mine, și nădăjduiesc că și pentru voi. Am reușit să ne cunoaștem destul de bine. Am reușit, de asemenea, să învățăm ceva latină împreună. Sînt mîndră de voi. Ați fost la înălțime.

Era un discurs de adio, derulat cu iuțeală. Adăugă :

— Aş vrea să nu vă opriţi aici. Sînteţi abia la începutul unei mari aventuri. Poate la vară, sau poate anul viitor, cine ştie, se va ivi o posibilitate să continuaţi cursul.

Se aplecă uşor, rostind acum ceea ce ar fi trebuit să însemne mai mult decît nişte simple cuvinte.

— Voi încheia cu un citat din Marcus Aurelius, zise ea, şi le dădu citatul, ca de obicei, întîi în latină, şi apoi în traducere : „Îndepărtează-te, deci, mulţumit de această viaţă, pentru că şi cel care te îndepărtează de ea este mulţumit." [10]

— *Vale,* spuse ea, şi părăsi clasa înainte ca acest salut să mai poată fi rostit o dată.

Se hotărîse să pună capăt întîlnirilor, să nu le mai vadă, să nu mai calce în Rezervaţia de la Triverton. Hotărîri pe care însă nu reuşi să le respecte.

Ar fi fost lipsit de sens să le ocolească doar pentru că stabileau ele programul acelor zile. Era atras de cunoştinţele lor, dar şi de prietenia, de compania lor. De fapt, prezenţa lor îi făcea bine. De cînd le cunoştea, aflase o mulţime de lucruri. N-avea nici un rost să se dispenseze de această plăcere, să renunţe la ea. Dacă ar fi încercat să fugă de ele, să le ocolească, s-ar fi trezit probabil din nou gonit, hăituit de temerile lui de odinioară, ar fi reînceput fără îndoială să se apere fugind, alergînd, o fugă care nu şi-ar mai fi găsit niciodată sfîrşitul. Viaţa ar fi alunecat iarăşi în vechile albii, acelea săpate după moartea lui Estelle, la care s-ar fi adăugat o spaimă descoperită nu demult, la adăpostul uriaşului molid. I se păruse posibil să încheie un armistiţiu. Se înşelase însă. Cît timp lupta continua, îndîrjită, necruţătoare, nu putea fi vorba de nici un armistiţiu. Trebuia să le vadă, de cîte ori i s-ar fi ivit prilejul, să rămînă alături de ele, de Sylvia Warren şi Mildred Latham.

Se întoarse aşadar la Triverton. Aşa cum se obişnuise, aşa cum îl obişnuiseră ele. Şi nu o dată. Venea uneori cu ele, alteori însoţea cercurile de ştiinţe naturale care organizau excursii aici, sau pur şi simplu venea singur. Aşa cum venise acum.

[10] Marcus Aurelius, *Către sine,* XII, 34.

De pe culmea dealului le vedea pe amîndouă. Erau într-o poiană din vale. Mildred Latham, înarmată cu un fileu, bătea smocurile de iarbă, căutînd insecte de tot felul. Sylvia Warren, cu un fileu mai mic, căuta fluturi pe care ar fi vrut să-i prindă direct din zbor. Înaintau amîndouă agale pe întinderea verde. De departe, de unde se afla, își dădea seama că stăteau de vorbă, le vedea cum izbucnesc în rîs, cum își ating mîinile, cum chicotesc ca niște școlărițe, metamorfozate parcă de o bucurie fremătătoare.

Sylvia Warren purta o bluză de un galben ce amintea de sînzienele de grădină sau de pîlcurile de garoafe tîrzii. În bătaia soarelui, părul ei încărunțit se luminase, devenise de un alb strălucitor, reflectat parcă de o oglindă. Le vedea cum păşesc, Mildred Latham arcuindu-se, cu fileul în mînă, purtată de un ritm interior, înainte, şi Sylvia, întinzîndu-şi plasa, în mişcări sacadate, iuți. Se opreau din cînd în cînd, nu mergeau mai mult de trei, patru metri, după care scoteau din rucsac borcănaşele pentru insecte şi sticluțele cu alcool. Mildred Latham făcea uneori un popas mai lung, monta obiectivul pe aparat, şi fotografia, pe loc, cîteva detalii. Apoi plecau împreună mai departe. Sylvia se oprea şi ea uneori, începea să descrie cercuri mici în jurul lui Mildred Latham, bătînd din brațe ca un fluture neastîmpărat. Mildred se lua atunci după ea, alerga prin iarbă, prefăcîndu-se că vrea s-o prindă în plasă.

Sylvia se apropiase de un ciot de copac, era destul de gros ca să poată sta pe el. Se urcă pe el desfăcîndu-şi larg brațele, declamînd probabil spre nemărginirea aceea plină de flori şi poieni, spre dealul ce se întrezărea în depărtare, spre cerul înalt şi imens. Abel Harnack încercă să-i urmărească privirea, şi, deodată îi veni să zîmbească, își dădea seama că ea se crede, acolo în vale, singură, într-o efuziune fără martori. Poate că acum își deschidea inima, generos şi fără nici un fel de sfială, chiar lui Horațiu, se simțea numai alături de el, destăinuindu-se. Şi apoi, cînd se uită mai bine, n-o mai văzu, dispăruse. O văzu doar pe Mildred Latham alergînd, încercînd să alerge, spre ciotul acela. Se ridică şi el atunci, năpustindu-se în vale.

O găsi întinsă pe jos. Fruntea, pometii, nasul se coloraseră într-un purpuriu încins, ca şi cum cineva i-ar fi şters faţa cu o perie aspră. Lîngă ea, Mildred Latham scîncea.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el.

Nici una din ele nu se arătă surprinsă de apariţia lui. De parcă ar fi fost cel mai firesc să-l întîlnească aici, aşa cum îl întîlniseră şi altădată, de atîtea ori.

— Domnişoară Warren, ce s-a întîmplat ?

— Nu ştiu, domnule Harnack, răspunse ea. Nu ştiu. Nu ştiu. Nu ştiu.

Însă ea ştia foarte bine ce se întîmplase, şi în clipa cînd se aplecă s-o ridice în braţe, era uşoară acum ca o scoică golită de miez, în clipa aceea a ştiut şi el, la fel de bine, ce se întîmplase.

La spital, doctorul îi întrebă :

— Sînteţi cumva din familie ?

— Nu, răspunse Mildred Latham. Nu are familie. Sîntem prietenii ei. Prietenii ei cei mai apropiaţi.

Încercă apoi să-i explice doctorului ce înţelegea ea prin „cei mai apropiaţi", însă doctorul pricepuse deja, sau poate că se prefăcea că înţelege, fiindcă nu voia să afle mai mult. Dacă erau sau nu familie nu mai conta acum, avea să le comunice ceva, şi trebuia să le comunice, oricine ar fi fost ei. Stăteau într-un birou îngust, lîngă camera de gardă. Erau după o aşteptare de patru ore.

— Îmi pare rău că a trebuit să aşteptaţi atîta timp. Am vrut totuşi să vă comunicăm ceva concret, ceva de care să fim cît de cît siguri. Nu am primit încă rezultatele de la toate analizele. Ceea ce vă pot spune însă acum este că avem de-a face cu o formă de *lupus. Lupus erythematosus.*

— Ahh, exclamă Mildred Latham şi apoi amuţi.

— Despre ce e vorba de fapt ? întrebă Abel Harnack.

Doctorul le explică : le spuse că e vorba de o afecţiune reumatică înrudită cu artrita sau cu febra reumatică, însă mult mai gravă decît acestea ; o boală a sîngelui care produce anticorpi dirijaţi împotriva propriului organism ; o boală necruţătoare fiindcă atacă nu numai ţesuturile de legătură, dar şi organele vitale ; o boală care provoacă, în timp, leziuni mari ; şi care duce, în cele din urmă, la moarte.

— În timp ? În cît timp ? întrebă Abel Harnack.

— E greu de calculat, spuse doctorul. Boala se caracterizează prin perioade de acalmie și prin crize, care apar alternativ și brusc. Pe parcurs se ivesc tot felul de complicații, elemente noi de care trebuie ținut cont. Am început să-i facem injecții cu hormoni corticosteroizi. Pentru inflamații și dureri se poate folosi aspirina.

— Aspirina ? zise Abel Harnack.

Părea prea banal ca să fie adevărat. Doctorul însă nu se înșelase, era într-adevăr vorba de aspirină.

— Mîine dimineață o mutăm la Clinica Universitară. Mai sînt de făcut niște investigații. O va prelua doctorul Felner. Specialistul reumatolog. În momentul de față este imposibil de evaluat ce șanse de supraviețuire are, spuse doctorul și apoi se grăbi să adauge : Cînd e vorba de *lupus*, nu poți să fii sigur niciodată.

Urmă un minut în care nimeni nu scoase nici un cuvînt.

— Îmi pare rău, continuă doctorul. Aș fi vrut să vă spun aceste lucruri mai pe ocolite, deși cred că acesta e singurul mod în care pot fi spuse.

Apăsă pe un buton de pe birou, și după cîteva clipe în oficiu intră o asistentă. Doctorul ieși. Asistenta îi informă unde va fi mutată Sylvia Warren a doua zi, cînd o vor putea vizita, pentru cît timp va fi internată în spital, și ce lucruri să-i aducă, urmară apoi alte și alte detalii, pe care Mildred Latham nu le mai auzi. Pe care însă Abel Harnack le ascultă cu atenție, notîndu-le pe o bucată de hîrtie.

Urmă o noapte de nesomn. Abel Harnack se sculă din pat la patru dimineața, luă o gustare, și apoi se urcă în mașină și plecă la universitate. Avea de făcut un drum de vreo trei ore. Mașina înainta prin pîcla dimineții care începuse să se rarefieze. Abel Harnack nu avea în minte decît un singur lucru. *Lupus erythematosus. Lupus.* Adică lup. Ce denumire înfiorătoare pentru o boală ! Și totuși nici o denumire nu i s-ar potrivi mai bine acestei boli care devorează ca un animal de pradă. Toate bolile sfîrșesc prin a sfîrteca. Se gîndi întîi la Estelle. Apoi la Sylvia Warren. Și la el. Cîte trecuseră peste el pînă acum ! Și cu ce ră-

măsese, dacă nu cu o necuprinsă seninătate, după atîtea şi atîtea.

Ajunsese la universitate. Căută drumul spre bibliotecă, deşi era încă devreme, abia peste două ore începea programul. Se apucă atunci să cutreiere campusul. Liniştea învăluia încă locurile. Soarele se ridica greu, prevestind parcă o zi fierbinte. Se apropie de liziera pădurii. Dar, în loc să se afunde în ea, aşa cum făcuse cu un an înainte, sau aşa cum ar fi fost în stare să facă doar cu două zile în urmă, împins de curiozitate, acum se opri doar, oarecum indiferent, de parcă ar fi locuit aici dintotdeauna, de parcă întinderea aceea cîndva bîntuită de taine n-ar mai fi fost în stare acum să spună absolut nimic. Fiindcă acum nu mai era nimic de spus, sau de aflat. Căldura, tot mai aspră, risipi grabnic fuioarele de rouă desprinse din iarbă, era aproape ora nouă, şi cerul se spălase din tot adîncul lui.

Nu voia să se lase doborît din nou. Venise aici cu un scop limpede, să îndeplinească un rol care fusese dintotdeauna al lui, era singurul rol pe care l-ar fi putut juca, fără greşeală, să repare ce era stricat, să îndrepte, să facă un lucru mai bun. Să încerce.

Cu latina pe care o ştia, atît cît o ştia, se prăvăli ca o secure, crestînd adînc, adunînd frînturi dintr-o limbă veche, perfectă, cizelînd, pe cît mai frumos cu putinţă, un dar, prin care cuvintele să alcătuiască singure tot ce-ar fi putut el să-i spună, tot ce-ar fi trebuit ea să afle. Era singura limbă din care s-ar fi putut înjgheba acest dar.

Găsi tot ce avea nevoie în cubul de sticlă care era clădirea bibliotecii, la etajul trei, în aripa de răsărit, cea mai tihnită. Ca să-i dea o formă coerentă, ar fi trebuit să mînuiască latina cu uşurinţă, însă, cum acest lucru era cu neputinţă, se mulţumi să adune, să pună cap la cap fragmente, care în cele din urmă să alcătuiască mesajul dorit. Începu să scormonească, să caute prin antologii, prin colecţii, răsfoind volum după volum din seria de autori latini, din colecţia Loeb, cu texte paralele în original şi traducere. Era ca un om care se tîrăşte, care se caţără, prins de un versant nesigur, ascuţit, stîncos. Sute de pagini îi trecură prin faţa ochilor, în traducere, în original, înainte

de a alege, ici-colo, un fragment, un pasaj, pe care să-l scrie repede pe hîrtie :

Dar, după părerea mea, nimeni nu va putea fi un orator întrunind toate laudele, dacă nu-și va însuși știința faptelor mari și a tuturor artelor. [11]

Era Cicero, cu surîsul său superior.

Ac, mea quidem sententia, nemo poterit esse omni cum laude cumulatus orator, nisi erit omnium rerum magnarum atque artium scientiam consecutus.

Pasajele se adunau treptat. Uneori alegea, fără să știe de ce.

Nigro multa mari dicunt portenta naturae,
Monstra repentinis terrentia saepe figuris,
Cum subito emersere furenti corpora ponto.

Oare la ce i-ar fi putut sluji acest citat ?

Se spune că în marea cea neagră sînt multe minuni ale
firii,
Monștri care adesea îngrozesc cu formele lor
neașteptate,
Cînd trupurile lor au ieșit subit din marea
clocotitoare. [12]

Oare inepuizabilul Vergiliu nu i-ar fi putut oferi un pasaj mai potrivit ? Ochiul însă îl purta înainte, doar el, constrîns parcă de o forță interioară.

Nu însă rar, cînd plugarul, ducîndu-și în galbena holdă
Secerători, va să taie subțirile paie cu spice,
Eu am văzut cum, în luptă-nfruntîndu-se, vînturi
vrăjmașe
Pînă în zare bogata recoltă-o zmulgeau din țărînă
Cu rădăcini ți-o purtau; și la fel c-un vîrtej de-ntuneric
Via furtună mîna ca-ntr-un zbor ușurelele paie. [13]

[11] Traducere în limba română de Petru Creția.
[12] Traducere în limba română de Petru Creția.
[13] Vergiliu, *Georgice*, I, 316-321 (în românește de D. Murărașu), E.L.U., București, 1967.

Ar fi vrut să apuce fructul de aur, adesea îl şi atingea, însă doar pentru o clipă, ca apoi să-l scape iarăşi, rămînînd doar cu veghea.

Metamorfoza-n noi forme a formelor gîndul îmi este
Să povestesc, o zei (şi-acelea-s a voastră lucrare) ;
Fiţi de-ajutor năzuinţelor mele şi-mi aduceţi povestea
De la obîrşia lumii pînă în vremile noastre. [14]

Pentru invocaţii însă era prea tîrziu.

Răscolea înfrigurat, căuta fără oprire, Tibul, Ovidiu, Properţiu, Lucan, ei şi alte nume de care pînă atunci nu auzise, poeţi atîrnaţi de Fiinţă cu o frîntură de strofă. Trebuia totuşi să aleagă, şi alese, în cele din urmă.

Lucreţiu :

Căci tot aşa cum tremură copiii
Şi-n noaptea oarbă ei se tem de toate,
Noi la lumina soarelui ne temem
De nişte lucruri care-ntru nimica
Nu sînt mai de temut decît acele
De care noaptea se-ngrozesc copiii,
Crezînd că pot să li se-ntîmple-aieve. [15]

Horaţiu :

Frigul hain e-mblînzit de zefiri, primăvara o mînă
vara trece şi ea
Cînd încărcată de rod vine toamna, şi iar se arată
iarna cu chip amorţit. [16]

Şi Catul, pe care ea îl îndrăgea atît de mult :

De-ai dorit ceva şi soarta dorul tău l-a împlinit
Cînd nici nu visai, atunce mai ales eşti fericit.
Fericit şi eu sînt astăzi, ba mai scump ca o comoară
E norocul meu : la sînu-mi, Lesbia, te-ntorci tu iară,
Te-ntorci la sînu-mi dornic. Fără să mai fi sperat,
Azi mi te redai pe tine. Zi cu alb însemnat !

---

[14] Ovidiu, *Metamorfoze*, I, 1-4 (traducere în limba română de Ion Florescu şi Petru Creţia), Editura Academiei, Bucureşti, 1965.

[15] Lucreţiu, *Poemul naturii*, III, 87-90 (traducere în limba română de Teodor Naum), Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1965.

[16] Horaţiu, *Ode*, IV, 7.9-12 (în româneşte de Const. I. Niculescu), în Horatius, *op. cit.*

Cine-i fericit ca mine ? Cine va mai spune oare
Că decît viața asta mai doresc ceva sub soare ? [17]

Din noianul de notițe clădi mesajul pe care voia să-l transmită, după ce trecuse peste atîtea pagini, eliminînd, adăugînd, potrivind, și după ce scrisese atît de mult, încît mîna începuse să-i amorțească, înțepenită pe stilou. Se rezemă pentru cîteva clipe, încercînd să așeze între el și vraful de cărți o distanță, încercînd de fapt să-și contemple singur efortul. Reciti tot ce era scris pe hîrtie, un mesaj în latină, o limbă de care nici acum și probabil nici mai tîrziu nu s-ar fi putut apropia decît cu sfială, descumpănit și stingher. Dimineața trecuse demult. Se hotărî, în sfîrșit, apucă iarăși stiloul și întregi construcția aceea proiectată pe hîrtie, simțind că în fiecare zvîcnet al mîinii pulsează eșecul sau poate izbînda :

ceea ce înseamnă că sîntem toți, asemenea insectelor, supuși morții. Moartea este inevitabilă, fie că e vorba de oameni sau gîze. După ce încetează metabolismul, începe autoliza, și în cazul lui Homo sapiens, *și la* Vendalia tarda. *Dacă există undeva vreo consolare, atunci ea nu poate fi găsită decît în acest adevăr, oricît de neîndurător ar fi el, fiindcă din puterea cuvintelor sale țîșnește, nebiruit, adevărul.*

Apoi, se ridică de la masă, își adună hîrtiile și plecă, lăsînd totul în urma lui neschimbat, ca și cum acolo nu s-ar fi petrecut nimic.

Cînd intră în salon, o văzu pe Mildred Latham alături de ea. Arăta ceva mai bine, deși stigmatele violacee îi stăruiau încă pe chip. Parcă le-ar fi avut acolo dintotdeauna, un semn din naștere. Aflase și ea diagnosticul. El se apropie de pat și îi întinse hîrtiile, cu un gest cît se poate de firesc. Ea se uită pe ele, le citi, apoi, după ce ochii i se umeziră, își șterse lacrimile, zîmbi, se uită la el și dădu încet din cap. Se așeză atunci și el alături, în așteptarea unei nopți, poate mai lungă decît celelalte.

---

[17] Catul, *op. cit.*, CVII.

JOHN UPDIKE

John Hoyer Updike s-a născut la Shillington, Pennsylvania, la 18 martie 1932. Studiază la Harvard, unde o întîlnește pe Mary Entwistle Pennington, cu care se va căsători în 1953. Studiază un an la Oxford. În 1955 intră în redacția revistei *The New Yorker*. Debutează în 1958 cu un volum de poezii. Urmează o serie de romane, volume de povestiri, critică și eseuri, volume de poezie și, bineînțeles, o mulțime de premii literare. Are patru copii cu Mary Pennington. Divorțează în 1976 și se căsătorește, un an mai tîrziu, cu Martha Bernhard. „Am avut multe satisfacții, bani, premii. Nu-mi lipsește nimic. Aș vrea însă, în timpul care mi-a mai rămas de trăit, să dau la iveală partea cea mai bună din mine", declara John Updike revistei *Time*, în 1982.

Updike scrie poezie, roman, povestiri, critică, eseu. Publică frecvent în revista *The New Yorker*.

Volume de povestiri : *The Same Door (Aceeași ușă)*, Knopf, 1959 ; *Pigeon Feathers and Other Stories (Pene de porumbel și alte povestiri)*, Knopf, 1962 ; *Olinger Stories (Povestiri din Olinger)*, Vintage, 1964 ; *The Music School (Școala de muzică)*, Knopf, 1966 ; *Bech : A Book (Bech : O carte)*, Knopf, 1970 ; *Museums and Women and Other Stories (Muzee și femei și alte povestiri)*, Knopf, 1972 ; *Too Far to Go (Un drum prea îndepărtat)*, Fawcett, 1979 ; *Problems (Probleme)*, Knopf, 1979 ; *Bech is Back (Bech s-a întors)*, Knopf, 1982 ; *Trust Me (Încrede-te în mine)*, Knopf, 1987 ;

Romane : *The Poorhouse Fair (Bazarul azilului de săraci)*, Knopf, 1959 ; *Rabbit, Run (Fugi, Rabbit)*, Knopf, 1960 ; *The Centaur (Centaurul)*, Knopf, 1963 (distins cu Premiul

Național al Cărții în 1964) ; *Of the Farm (De la fermă)*, Knopf, 1965 ; *Couples (Cupluri)*, Knopf, 1968 ; *Rabbit, Redux (Rabbit s-a întors)*, Knopf, 1971 ; *A Month of Sundays (O lună din duminici)*, Knopf, 1975 ; *Marry Me (Căsătorește-te cu mine)*, Knopf, 1976 ; *The Coup (Lovitura)*, Knopf, 1978 ; *Roger's Vision (Viziunea lui Roger)*, Knopf, 1986 ; *The Witches of Eastwick (Vrăjitoarele din Eastwick)*, Knopf, 1984 ; *S.*, Knopf, 1988.

Volume de poezie : *The Carpentered Hen and Other Tame Creatures (Găina de lemn și alte făpturi domestice)*, Harper and Brothers, 1958 ; *Telephone Poles and Other Poems (Stîlpi de telefoane și alte poeme)*, Knopf, 1963 ; *Midpoint and Other Poems (Punctul de mijloc și alte poeme)*, Knopf, 1969 ; *Tossing and Turning (Sucite și învîrtite)*, Knopf, 1977.

Cărți de eseuri și critică : *Assorted Prose (Proze variate)*, Knopf, 1965 ; *Picked-Up Pieces (Bucăți regăsite)*, Knopf, 1975 ; *Hugging the Shore (Lîngă țărm)*, Knopf, 1983.

Inclus frecvent în antologii. Membru al Academiei Americane de Artă și Știință, din 1977.

Selectăm mai jos din reacțiile criticii la volumul *Too Far To Go : The Maples Stories (Un drum prea îndepărtat : Povestirile soților Maple)*, 1979.

John Theroux : „Atît de multe din personajele lui John Updike cochetează cu infidelitatea, încît sîntem tentați să credem că apariția lor stă sub semnul poligamiei. Updike poate înfățișa existența simultană a mai multor amante și neveste cu o fluență imună la orice fel de confuzie sau suprapunere. Totul pare cu atît mai straniu, cu cît scenele acestea sînt departe de a fi pesimiste sau deprimante, personajele părînd ispitite de un singur gînd : cum să iasă mai repede din capcana mariajului. Acum o sută de ani, reputația unui scriitor se cîntărea după numărul de verighete produse în ultimul capitol al cărții — și Trollope este o bună pildă în acest sens —, acum însă mariajele sînt pe ducă, zilele lor de glorie s-au dus. Updike este poetul acestei agonii moderne. Povestirile lui nu celebrează, ci pun gardă. Titlurile povestirilor sînt chiar mai explicite decît povestirile însele, dezvăluind limitele mo-

deste ale ambiției. Dacă totuși lipsește ceva, atunci acesta nu poate fi decît punctul de vedere al personajului feminin central : Joan. Mă tem că femeile care vor citi aceste povestiri îl vor învinovăți pe autor — și pe bună dreptate — de părtinire. I se poate reproșa astfel că favorizează personajul masculin, Richard, că are grijă să ni-l prezinte în situațiile cele mai convenabile. Dacă acest cuplu n-ar fi în pragul despărțirii, probabil că atitudinea părtinitoare a autorului n-ar deranja atît de mult. Dar dacă personajele n-ar fi în pragul despărțirii — divorțul bate totuși la ușă —, probabil că nici n-ar mai fi atît de interesante ca personaje. Updike observă în prefața la acest volum : «Morala acestor povestiri este că, în viață, binecuvîntările vin foarte amestecat. Și că oamenii își rămîn fideli doar lor înșiși, o fidelitate incorigibilă.» Cred că Updike ar fi trebuit să mai adauge ceva : că nimeni nu aparține în întregime celuilalt și că mariajul este o instituție în care drumul spre ieșire e ușor de găsit. Updike este totuși unul dintre puținii autori care au exprimat cu o rafinată subtilitate ceea ce alții s-au grăbit să alunge ca pe un coșmar înfricoșător." *(The New York Times Book Review)*

Suzanne Henning Uphaus : „Cele șaptesprezece povestiri care urmăresc istoria și disoluția căsătoriei lui Joan și Dick Maple sînt probabil familiare celor care urmăresc revista *The New Yorker*. Povestirile au fost reunite în 1979 în volumul *Too Far to Go*, și puțin mai tîrziu adaptate pentru un film de televiziune. Scrise pe parcursul a douăzeci și trei de ani, povestirile narează evenimentele care au marcat prima căsătorie a autorului. Dick Maple, ca și Updike, s-a căsătorit la începutul anilor cincizeci. Personajele, ca și autorul și soția sa, au avut patru copii, divorțînd după douăzeci și unu de ani pe baza unei hotărîri care nu învinovățește pe nici unul din parteneri — o adevărată premieră în domeniul deciziilor judecătorești în statul Massachusetts. Cea mai mare parte a povestirilor sînt narate din perspectiva lui Dick Maple, un bărbat care, asemenea multor personaje din Updike, suferă de insomnie și de alte multe și neînsemnate tulburări (o criză de stomac, o febră trecătoare, răceli efemere). Sînt tulburări care exprimă relația tensionată a lui Dick Maple cu

propriul său trup. Cînd nu este incomodat de boli mărunte, personajul este bîntuit de dorinţe erotice. Este o stare incomodă de independenţă şi totodată de insecuritate, agravată nu atît de prezenţa soţiei, cît de statutul său de om căsătorit. Dick îşi bănuieşte soţia, atunci cînd n-o acuză de-a dreptul ; uneori însă devine posesiv, ca să recadă apoi într-o stare de indiferenţă. Totul pare un dans foarte elaborat, gîndit în aşa fel, încît partenerii fac numai acele mişcări care îi îndepărtează treptat şi definitiv. Cuplul Dick—Joan este în centrul atenţiei. Amantele (sau amanţii) rămîn în umbră, personaje abia schiţate, cînd nu sînt implicite, fără să accentueze distanţarea dintre soţi. Şi ca o ironie a acestei distanţări, discuţiile celor doi se dovedesc a fi inutile, ele săpînd prăpastia în loc s-o umple. Cuvintele îşi au limitele lor, pare să ne sugereze Updike, mai ales atunci cînd vor să transmită ceea ce nu poate fi transmis." *(John Updike,* Frederick Ungar Publishing Co., New York, 1980)

În octombrie 1981, John Updike a participat la o masă rotundă organizată de Colegiul Skidmore din Saratoga Springs. Discuţia a fost condusă de Robert Boyers, redactor şef al revistei *Salmagundi.*

Robert Boyers : „Ai impresia, John, că în ultima vreme se scrie o literatură mai interesantă în afara Statelor Unite ?"

John Updike : „Cred că modernismul, ca set de speranţe şi experimente mai mult sau mai puţin clare, este practicat deocamdată de scriitori europeni, de pildă — Calvino sau Grass — şi de unii latino-americani, Marquez sau de venerabilul Borges, încă nerăsplătit de premiul Nobel. Găsesc că aceşti scriitori sînt mai inventivi, mai îndrăzneţi decît mulţi autori americani. Pe de altă parte, scriitorii americani ştiu să folosească limba, să descrie lucruri accesibile, interesante. Îmi vine în minte acum numele lui Barthelme, scriitor experimentalist de la care am învăţat foarte mult şi care întotdeauna m-a surprins cu ultimele lui producţii. Totuşi trebuie să recunosc că termenul de modernism nu este suficient de cristalizat la noi pentru a putea recunoaşte cu uşurinţă experimentul.

Îmi amintesc că pe vremea studenției mele am dat peste niște povestiri publicate în *The New Yorker* de un scriitor care se numea J. D. Salinger. Au fost niște revelații pentru mine. Și ca formă, și ca dialog. Mi se deschidea o nouă lume, fiindcă pînă atunci crezusem că nimic nu poate fi deasupra lui Hemingway sau Dorothy Parker. Cred că prin astfel de iluminări pot evolua experimentele și stilul unui autor. Deși, ca să mă întorc la întrebare, scriitorul din mine este tentat să caute în afara Statelor Unite noi idei în ce privește literatura." *(Salmagundi,* 57/1982)

Povestirea *Separating (Despărțire)* a apărut inițial în *The New Yorker.* Publicată în 1976 în *Prize Stories : The O. Henry Awards.* S-a folosit pentru traducere acest volum. Povestirea *Gesturing (Un mic gest)* a apărut inițial în revista *Playboy.* Inclusă de Stanley Elkin și Shannon Ravenel în *The Best American Short Stories 1980.* S-a folosit pentru traducere acest volum.

DESPĂRȚIRE

Era o zi luminoasă. Strălucitoare. Toată luna iunie, vremea își bătuse joc de nefericirea soților Maple arborînd un soare puternic — scînteieri de aur și cascade de verde, în mijlocul cărora conversațiile lor fuseseră roase de carii nevăzute, eurile lor tînguitoare fiind singura pată din natură. De obicei, la vremea asta, erau deja bronzați ; dar, cînd s-au întîlnit cu fiica lor, care se întorcea cu avionul după un an petrecut în Anglia, erau aproape la fel de palizi ca și ea, cu toate că Judith a fost prea amețită de iureșul opulent al verii din țara ei natală pentru a observa acest lucru. Nu i-au spus imediat, ca să nu-i strice momentul întoarcerii acasă. Așteaptă cîteva zile, las-o să-și revină din oboseala călătoriei, fusese una din formulele ei, în tot acel șir de dialoguri serbede, la cafea, la un pahar de coktail sau de Cointreau, în care se conturase strategia dezbinării cuplului, în timp ce, neobservat din spatele ferestrelor închise, pămîntul își făcea numărul anual de scamatorie a renașterii. Richard se gîndise să plece de Paște ; Joan insistase să aștepte pînă se adunau toți cei patru copii, cu toate examenele trecute și obligațiile sociale îndeplinite, cu o vară care-i aștepta ca premiu de consolare. În tot acest răstimp, el trudise, cu dragoste și groază, reparînd adăpostul, ascuțind mașinile de tăiat iarbă, nivelînd și acoperind cu humă noul teren de tenis.

Terenul ieșise din prima iarnă surpat și cu stratul roșu de deasupra împrăștiat de vînt. Cu ani în urmă, soții Maple observaseră la diverși prieteni cum divorțul urma unei îmbunătățiri majore în casa lor, ca și cum căsnicia se zbătea într-un ultim efort de supraviețuire ;

cea mai mare criză din propriul lor menaj se ivise în mijlocul prafului de moloz şi al ţevilor expuse la vedere, pe cînd se zugrăvea bucătăria. Totuşi, cu o vară în urmă, în timp ce buldozere galbene precum canarii nivelau un dîmb cu iarbă presărat cu părăluţe, preschimbîndu-l într-un cîmp noroios, iar o echipă de tineri cu părul împletit în codiţe grebla pămîntul şi îl tasa, această transformare nu li se păruse de rău augur, dimpotrivă, un prilej de sărbătoare, cu toată indecenţa ei ; căsnicia lor putea sfîşia pămîntul pentru amuzament. În primăvara care a urmat, trezindu-se în fiecare zi în zori, cu o senzaţie de cădere, ca şi cum patul se surpa, Richard găsea terenul de tenis gol, fileul şi benzile de fixare nedesfăcute încă erau în hambar, iar totul în jur se potrivea cu starea lui de dezolare justificată, inclusiv huma care se sfărîma în crăpăturile şi gropile de pe teren (cîinii zburdaseră pe-acolo în timpul topirii zăpezii, iar rîuleţele săpaseră şanţuri în teren), o foarte nimerită activitate elementară şi interminabilă. Îşi dorea din toată inima sa pecetluită să nu mai vină lumina zilei.

Acum sosise ziua. O zi de vineri. Judith se reaclimatizase ; se adunaseră toţi cei patru copii, înainte ca munca, şcoala şi călătoriile să-i împrăştie, din nou, care încotro. Joan era de părere că era mai bine să i se dea vestea fiecăruia în parte. Richard se pronunţa pentru un singur anunţ, cînd se adunau cu toţii la masă. Ea spuse :

— Cred că dacă le-am spune aşa, ar suna ca o mărturisire la poliţie. Vor începe să se certe, să discute între ei, în loc să se concentreze asupra faptului. Ştii, ei sînt, fiecare în parte, fiinţe individuale, şi nu un obstacol oarecare în calea libertăţii tale.

— Bine, bine, sînt de acord.

Planul lui Joan era precis. În seara aceea urmau să dea o masă de bun venit cu homari şi şampanie, în cinstea lui Judith, ce-i drept, cu o oarecare întîrziere. Apoi, la sfîrşit, amîndoi, cei care cu nouăsprezece ani în urmă o plimbaseră în cărucior pe Tenth Street spre Washington Square, urmau să o scoată la o plimbare la podul de pe rîuleţul cu apă sărată şi să-i dea vestea, conjurînd-o la tăcere. Urma, la rînd, Richard junior, care pleca direct

la un concert rock la Boston și care ar fi aflat seara, tîrziu, la întoarcerea sa cu trenul, sau sîmbătă dimineață, înainte de a se duce la slujbă ; avea șaptesprezece ani și lucra într-o echipă de întreținere a terenului de golf. În cursul zilei de sîmbătă, puteau să-i informeze pe mezini, John și Margaret.

— Și cu asta basta — conchise Richard.

— Ai cumva un plan mai bun ? Așa, ai la dispoziție restul zilei de sîmbătă ca să răspunzi la eventualele întrebări, să-ți strîngi bagajele și să-ți faci minunata ieșire din scenă.

— Nu — răspunse el, vrînd să spună că nu are o soluție mai bună și că este de acord cu planul ei, cu toate că avea ceva de ordine falsă, se vroia atoatecuprinzător în aparența deplinei lui împliniri, precum listele ei lungi de treburi gospodărești și socotelile ei financiare iar, pe vremea cînd o cunoscuse, prea amplele note de lectură. Planul ei îi transforma, lui, un singur obstacol în patru ziduri cu margini tăioase ca lama de cuțit, fiecare, cu verticalitatea lui abruptă, pregătindu-i o cădere în gol.

Toată primăvara Richard fusese conștient într-un fel morbid de ceea ce se petrecea în ființa sa și de ceea ce se întîmpla în jurul lui, de bariere și delimitări. El și Joan se ridicaseră ca o barieră îngustă între copii și adevăr. Fiecare moment era o delimitare, cu trecutul de o parte și viitorul de cealaltă, un viitor ce conținea un *acum* de neconceput. Dincolo de cele patru ziduri cu tăiș de cuțit îl aștepta o viață nouă, nedeslușită încă. Mintea lui ascundea un secret, un chip palid, temător și liniștitor, străin și cunoscut, pe care vroia să-l apere de lacrimi, pe care îl simțea permanent în preajmă, aievea precum lumina soarelui. Bîntuit de această prezență, a fost cuprins de obsesia ferecării casei în fața propriei lui absențe, înlocuind draperii și cordoane de jaluzele, balamale și zăvoare, precum un Houdini * care-și pregătește evadarea, lăsînd totul în ordine, în urma lui.

* Houdini, Harry (1874—1926) — iluzionist american, pe numele său adevărat Erich Weiss. Renumit pentru demonstrațiile în care reușea să se elibereze de cătușe și lanțuri, să evadeze din celulele închisorilor și să deschidă orice lacăt.

Și mai era broasca de la ușă. Încă mai avea de înlocuit broasca de la una din ușile de la verandă. Treaba asta, ca cele mai multe treburi de acest gen, s-a dovedit a fi mai anevoioasă decît și-ar fi imaginat. Vechea broască, dintr-un metal mîncat acum de rugină, devenise inutilizabilă prin construcție. La nici unul din trei magazine de feronerie nu găsi vreuna care cît de cît să se potrivească în locașul eliberat de vechea încuietoare, pe care o scoase cu o surprinzătoare ușurință. Trebuia scobită o nouă gaură, iar dălțile erau prea mici, ferăstrăul prea mare, și trebuia acoperit vechiul locaș cu o bucată de lemn, iar dălțile erau tocite, ferăstrăul ruginit, degetele lui umflate de atîta nesomn. Soarele își revărsa lumina dincolo de verandă, asupra unei lumi indiferente. Deja trebuiau ajustate tufele ornamentale, de pe zidul casei expus la vînt se desprindeau solzi de vopsea, croind drum spre interior ploii, insectelor, putregaiului și morții, după plecarea lui. Familia sa, toți cei pe care urma să-i piardă, se perinda prin zonele de graniță ale conștientului său, în timp ce se lupta cu găuri de burghiu, așchii, instrucțiuni neclare de folosire a uneltelor, detalii de feronerie.

Judith, prințesa întoarsă din exil, stătea în verandă. Îi desfăta cu povești despre lipsa de combustibil, despre teama de bombe manifestată în rîndurile mișcării de opoziție, despre pakistanezele care o acostau fără rușine în drumul ei spre școala de dans. Joan era într-un du-te-vino continuu, mai calmă decît s-ar fi cuvenit, lăudîndu-i truda de la broasca ușii, ca și cînd ar fi fost una și nu ultima dintr-un șir de treburi gospodărești pe care le făceau împreună. Fiul lui mai mic, John, ajuns brusc la cincisprezece ani, inconștient de cît de bine arăta, i-a ținut, cîteva minute, ușa șubredă de la intrare, în timp ce tatăl mînuia cu stîngăcie ciocanul și dalta. În fiecare lovitură de ciocan Richard auzea un suspin. Fiica mai mică, după o petrecere care durase toată noaptea, dormea în hamacul din verandă, în zgomotul acela asurzitor. Somnul îi era greu și dulce, încrezător și fără apărare. Timpul, precum lumina soarelui, se scurgea fără încetare ; razele începeau încet să lumineze pieziș. Azi era una din zilele cele mai lungi. Se auzi un clănțănit ; se potrivise. Corvoada se

încheiase. Îşi luă ceva de băut ; bău chiar în verandă, ascultînd cuvintele fiicei sale.

— Era aşa de frumos, să fi văzut cum, în momentele cele mai grele, toate măcelăriile şi franzelăriile ţineau deschis, cu lumînările aprinse. Toţi erau aşa de curajoşi şi de drăguţi. Din ziare, situaţia apărea mult mai rea acolo — oameni care, chipurile, trăgeau în cei care stăteau la rînd la gaz şi toată lumea care îngheţa de frig.

Richard o întrebă :

— Tot mai vrei să te stabileşti în Anglia, pentru totdeauna ?

Totdeauna : conceptul acesta, devenit acum realitate pentru el, îl apăsa şi-l zgîria în gît.

— Nu — mărturisi Judith, întorcîndu-şi chipul prelung spre el, cu ochii încă de copil, depărtaţi, dar cu buzele care parcă se înfruptau dintr-o mîncare suculentă şi gustoasă. Abia aşteptam să vin acasă, doar sînt americană.

Era într-adevăr femeie. Ei o crescuseră ; el şi Joan s-au înhămat împreună la creşterea ei, singura dintre toţi cei patru copii ai lor. Fiecare dintre ceilalţi mai avea încă de crescut. Totuşi, gîndul că va trebui să îi spună lui Judith — imaginea ei, primul lor copil, mergînd de mînă între ei doi, spre pod — îl sfîşia. Bariera care îi stăvilea lacrimile cedă. Richard se aşeză la masa festivă cu un nod în gît ; şampania şi homarii păreau rupte din soare ; le-a văzut şi le-a gustat printre lacrimi. Clipi din ochi, înghiţi şi, cu glas răguşit, glumi pe seama alergiei lui de vară. Lacrimile nu conteneau să picure. Nu izvorau dintr-un orificiu care se putea astupa, ci dintr-un punct permeabil al unei membrane, şi se prelingeau consecvent, pur, rodnic, necontenit. Lacrimile deveniră o pavăză împotriva celorlalţi, a feţelor lor, a faptului de a fi din nou împreună, ultima oară în starea de inocenţă, la masa în capul căreia se aşezase pentru cea din urmă dată. Îi picurară lacrimi din nas în timp ce spărgea crusta homarului ; cînd sorbi din pahar, şampania avea gust de sare ; gheara crudă din gît i se părea delicioasă. Nu-şi putea fi de nici un ajutor.

Copiii au încercat să se facă a nu-i observa lacrimile. În dreapta lui, Judith își aprinse o țigară și-și ridică privirea, urmărind traiectoria fumului eliberat printr-o expirație prea energică și elaborată : lîngă ea, John își aplecă fața concentrîndu-se asupra extragerii ultimelor rămășițe — picioare și segmente de coadă — din cadavrul stacojiu. La celălalt capăt al mesei, Joan îl privi surprinsă, reproșului din ochii ei luîndu-i repede locul o grimasă de iertare sau de încuviințare a darului superior de simț strategic cu care-l învestea. Între ei, Margaret, căreia nu-i mai spunea Beau și care era foarte bine dezvoltată pentru cei treisprezece ani ai ei, îl privea pierdută, dincolo de fereastra lacrimilor, ca și cum s-ar fi uitat la un obiect mult dorit dintr-o vitrină, îl privea pe el, tatăl ei, un mănunchi cristalin de frînturi și amintiri. Cu toate acestea, nu ea a pus întrebarea, la bucătărie, în timp ce goleau farfuriile și aruncau carapacele de homari, ci John :

— De ce plînge tati ?

Richard auzi întrebarea, dar nu și răspunsul în șoaptă. Apoi o auzi pe Beau tînguindu-se :

— Oh, nu-uh — exclamația ușor dramatizată a cuiva care se așteptase de mult la cele întîmplate.

John se întoarse la masă cu un vas de salată. Făcu un semn rapid cu capul spre tatăl său, iar buzele lui schițară cuvintele conspirative :

— A spus.

— A spus ce ? — întrebă Richard tare, nesăbuit.

Băiatul se așeză pe un scaun, în semn de reproș la adresa diversiunii create de exemplul bunelor maniere dat de tatăl său, și spuse simplu :

— Despărțirea.

Joan și Margaret veniră de la bucătărie ; copila părea mai mică, în ochii lui Richard deformați de lacrimi, și ușurată, ușurată să-l vadă aievea pe bau-bau.

O strigă — distanțele se măriseră extraordinar.

— Ai știut-o, ai știut-o dintotdeauna — vroia el să spună, dar gheara din gît îl împiedică să vorbească.

De departe, o auzi pe Joan vorbind pe un ton așezat, înțelept, recitînd tot ceea ce pregătiseră amîndoi ; era o despărțire de-o vară, un experiment pe care-l făceau. Ea

şi cu tati, amîndoi, căzuseră de acord că asta le făcea bine ; aveau nevoie de spaţiu şi timp ca să mediteze ; ţineau unul la altul, dar parcă nu reuşeau să-şi dea unul celuilalt destulă fericire. Judith, imitînd tonul obiectiv al mamei sale, dar în felul ei tineresc şi fals, prea rece, spuse :

— Cred că e o prostie. Ar trebui ori să trăiţi împreună, ori să divorţaţi.

Ca un val care atinsese apogeul şi se spărgea, plînsul lui Richard deveni tumultuos ; dar fu depăşit de un alt tumult, pentru că John, atît de rezervat pînă atunci, acum lua, în ochii lui, proporţii uriaşe. Probabil că îl marcase presupusa informare prealabilă a surorii lui mezine.

— De ce nu ne-aţi *spus* ? — întrebă el cu un glas mare şi rotund care nu semăna cu glasul lui.

— Trebuia să ne fi *spus* că nu vă împăcaţi bine.

Richard s-a văzut nevoit să facă încercarea de a-şi forţa cuvintele să iasă printre lacrimi :

— Necazul este că ne-mpăcăm bine, aşa că nici măcar pentru noi nu e evident... că nu ne iubim, cam aşa ar fi sunat restul frazei, dar nu putu să o formuleze pînă la capăt.

John nu se lăsă înduioşat.

— Ce vă pasă vouă de noi ? — izbucni el. Sîntem numai nişte mici obiecte pe care le-aţi avut odată.

Rîsul surorilor lui îi produse o ilaritate pe care o transformă într-un rînjet cinic şi parodic :

— Ha, ha, ha.

Richard şi Joan şi-au dat seama amîndoi, deodată, că băiatul se îmbătase cu şampanie. Simţind nevoia să se menţină în centrul atenţiei, John scoase o ţigară din pachetul lui Judith şi o vîrî în gură, o lăsă să-i atîrne de buza inferioară şi miji ochii precum un gangster.

— Nu sînteţi nişte mici obiecte pe care le-am avut odată, — strigă Richard la el. Voi sînteţi lucrul cel mai important. Dar sînteţi mari acum. Sau aproape.

Băiatul aprindea chibrituri. Însă în loc să-şi aprindă ţigara (niciodată nu-l mai văzuse fumînd ; rolul de copil „ascultător" fusese modul său de a fi aparte), le apropia de faţa mamei sale pentru ca ea să sufle şi să le stingă.

Apoi, aprinse toată cutia — se auzi o trosnitură și se văzu o făclie pe care o ținea aproape de fața mamei sale. Deformată de lacrimi ca o prismă, flacăra era tot ceea ce Richard vedea ; nu știu cum a fost stinsă. O auzi pe Margaret spunînd :

— Termină o dată cu parada asta.

Și-l văzu pe John care-i răspunse rupînd țigara în două, băgîndu-și bucățile în gură și mestecîndu-le, apoi scoțînd limba la sora lui, cu firele de tutun rămase lipite pe ea.

Joan îi vorbi chibzuit — un ocean de chibzuință incoerentă.

— Vorbim despre asta de ani de zile... copiii noștri trebuie să ne ajute... Amîndoi, tati și cu mine, vrem...

În timp ce asculta, băiatul împăturea cu atenție un șervețel de hîrtie în foile de salată din farfuria lui, făcu un ghemotoc din hîrtie și lăptuci și și-l înfundă în gură, privind în jurul lui, în așteptarea ilarității scontate. Nimeni nu rîse. Judith spuse :

— Poartă-te ca un om matur. Și pufăi din țigară.

Richard se ridică de la masa aceea sufocantă și-l conduse pe băiat afară.

Cu toate că în casă era o lumină scăzută de asfințit, afară lumina era încă puternică, acea risipă prelungită a verilor tîrzii. Rîzînd amîndoi, îl supreveghea pe John în timp ce scuipa în flori lăptucii, hîrtia și tutunul. Îl luă de mînă — John avea mîini late și ferme, de bărbat aproape, dacă nu ar fi fost moi. Totuși, îi susținu strînsoarea. Alergară spre pajiște, pe lîngă terenul de tenis. Marginea terenului, neatinsă de buldozere, era presărată cu părăluțe. Dincolo de terenul de tenis și de un loc neted unde obișnuiau odată să joace baseball cu toții, se ridica semeț, în lumina soarelui, un dîmbuleț verde, cu buruienile și ierburile profilate distinct, precum anluminurile care împodobeau scrierile medievale pe pergament.

— Îmi pare rău, îmi pare așa de rău — spuse Richard, plîngînd. Ai fost singurul care mi-ai dat o mînă de ajutor la toate corvezile astea blestemate.

Printre suspine, nestînjenit de lacrimile sale și de șampania băută la masă, John explică :

— Nu e vorba numai de despărţirea noastră, ci de tot anul acesta mizerabil, urăsc şcoala aia, n-am nici un prieten acolo, iar profesorul de istorie e un dobitoc.

Se aşezară în vîrful micului dîmb, tremurînd şi încălziţi de atîtea lacrimi, dar uşuraţi, iar Richard încercă să îşi concentreze atenţia asupra anului trist pe care-l avusese copilul său — zilele de lucru cu lecţii multe şi lungi, sfîrşitul de săptămînă acasă, petrecut în camera lui, în mijlocul aeromodelelor sale, în timp ce părinţii stăteau jos, împreună, vorbind în şoaptă şi pregătindu-şi despărţirea. Cît de egoişti şi orbi putuseră ei doi să fie, îşi spuse Richard în sine ; îl ardeau ochii. Îi spuse fiului său :

— O să încercăm să te transferăm la altă şcoală. O viaţă are omul, şi e păcat să fie nefericit.

Îşi spuseseră şi ei ce putuseră, dar nu doreau încă vindecarea rănilor, aşa că vorbiră mai departe despre şcoală, despre terenul de tenis, dacă va fi vreodată la fel de bun ca în prima vară. S-au dus să-l încerce şi întinseră mai tare o parte din benzile de fixare. Puţin cam exagerat, poate pentru a da momentului o mai mare importanţă, pentru a-l prelungi, Richard îl duse pe băiat în locul de pe pajişte cu priveliştea cea mai frumoasă, rîul de un albastru metalic, mlaştina de culoarea smaraldului, insuliţele răspîndite cu umbre violete în lumina de asfinţit, peticele albe de plajă în depărtare.

— Vezi — spuse el — totul continuă să fie frumos. Iar mîine va fi tot aici.

— Ştiu — răspunse John cu nerăbdare.

Atmosfera acelui moment se risipise.

Înapoi, în casă, ceilalţi beau vin alb, şampania terminîndu-se, iar cele trei femei încă mai stăteau la masă, la taifas. Joan se aşezase în capul mesei. Se întoarse spre el, fără urme de lacrimi pe faţă, şi întrebă :

— Totul e-n regulă ?

— Totul e bine — spuse el, iritat, dar uşurat că petrecerea continuase în absenţa lui.

Mai tîrziu, cînd s-au dus la culcare, ea i-a explicat :

— Presupun că n-am putut să plîng acum pentru că am plîns prea mult toată vara. De fapt, n-a fost drept

deloc. A fost ideea ta și ai dat impresia că eu sînt cea care te alungă.

— Îmi pare rău — spuse el. N-am vrut să se întîmple asta, dar nu m-am putut stăpîni.

— Zici că n-ai vrut ? ! Totul ți-a fost pe plac. Cînd ai făcut anunțul pentru toată lumea, de fapt, ai făcut ca tine.

— Mă bucur c-am isprăvit-o — admise el. Doamne, ce grozavi au fost copiii ăștia ! Atît de curajoși și de nostimi în același timp !

Întors acasă, John își făcuse de lucru la un aeromodel, în camera lui, și le striga în continuu :

— Sînt bine ! N-am transpirat !

Richard continuă, bucurîndu-se de propria-i ușurare :

— Și, mai ales, n-au pus la îndoială motivele pe care le-am invocat. Nici măcar nu le-a trecut prin minte că ar putea fi implicată o terță persoană. Nici chiar lui Judith.

— Asta chiar a fost emoționant — spuse Joan. Richard o luă în brațe.

— Și tu ai fost minunată, draga mea, și-ți mulțumesc.

Cu vinovăție, își dădu seama că nu se simțea despărțit de ea.

— Știi că ți-a mai rămas Dickie — îi spuse ea.

Aceste vorbe i-au conturat, în beznă, un munte întunecat ; respirația rece și greutatea pe care o simțea aproape îl apăsau și-și simți pieptul strivit. Dintre toți cei patru copii, cel mai tare îi stătea pe conștiință Dickie. Joan nici nu trebui să adauge :

— Asta este o parte din treaba ta mîrșavă la care n-am să te ajut.

— Știu, o s-o fac singur. Culcă-te.

În cîteva minute, respirația îi deveni mai rară și se cufundă în uitarea unui somn adînc. Mai era un sfert de oră pînă la miezul nopții. Trenul lui Dickie, care venea de la concert, sosea la unu și un sfert. Richard puse ceasul să sune la unu. De cîteva săptămîni bune, dormea îngrozitor. Dar, ori de cîte ori închidea ochii, vreo licărire de imagine îi ardea pleoapele — Judith scoțînd fum de țigară cu un soi de înverșunare, privirea ațintită și goală

a lui Beau, dîmbuleţul scăldat în soare de pe pajiştea unde se odihnise alături de John. Muntele care-i stătea în faţă se apropia tot mai mult şi intra în el ; era imens şi copleşitor. Durerea din gît îi dădea o senzaţie de rînced. Aşa cum dormea, lîngă el, soţia lui părea că fusese omorîtă. Cînd, nemaiputîndu-şi suporta pleoapele fierbinţi şi inima grea, s-a ridicat din pat şi s-a îmbrăcat, se trezi şi ea, şi se întoarse spre el.

El îi spuse :

— Dacă aş putea dezlega tot ce-a fost, aş face-o.

— Şi de unde ai începe ? — întrebă ea.

Nu avea de unde. Ea îi dădea curaj. Pe întuneric, îşi băgă picioarele goale în pantofi. Copiii dormeau fiecare în camera lui, le auzea respiraţia, iar parterul era cufundat în linişte. În confuzia generală lăsaseră luminile aprinse. Le închise pe toate, în afară de cea din bucătărie. Se duse la maşină. Motorul porni imediat. Sperase contrariul. Singurii drumeţi erau el şi razele de lună ; acestea păreau un însoţitor diafan, dînd licăriri frunzelor din copacii de pe marginea drumului, bîntuindu-i oglinda retrovizoare precum un urmăritor mohorît şi topindu-se sub faruri. Centrul oraşului, care nu era chiar pustiu, era straniu la ceasul acela din noapte. Un poliţist tinerel, în uniformă, şedea în mijlocul unui grup de copii în tricouri, pe treptele Băncii. Vizavi de gară, cîteva baruri mai erau încă deschise. Clienţii, cei mai mulţi tineri, intrau şi ieşeau din căldura nopţii, bucurîndu-se de noutatea verii. Se auzeau strigăte din maşinile care treceau ; i se părea că nimerise în toiul unei imense conversaţii generale. Richard parcă maşina şi, cuprins de oboseală, îşi lăsă capul pe scaunul de lîngă volan, ca să iasă din raza vînzolelii şi a luminii farurilor. Era ca în filme, cînd asasinul îşi duce misiunea la capăt trecînd, neabătut, prin toată efervescenţa unui carnaval — numai că filmele nu pot să arate panta abruptă şi atît de palpabilă din abisul fiinţei omeneşti. Nu mai poţi reface drumul înapoi, urcînd : căderea este singura posibilitate. Ţesătura sintetică a scaunului încălzit de obrazul său emana un iz de vanilie venit parcă din amintiri şi vremuri de demult.

Șuieratul unui tren îl făcu să-și ridice capul. Venea la timp ; sperase că va întîrzia. Barierele înguste de pe peron coborîră. Un clinchet vesel îi anunța sosirea. Trupul voluminos din metal moletat pe orizontală se opri într-un legănat și adolescenți somnoroși coborîră din tren, fiul său printre ei. Dickie nu se arătă surprins văzîndu-și tatăl care îi aștepta la acea oră imposibilă. Se îndreptă alene spre mașină, împreună cu doi amici. Amîndoi îl depășeau în înălțime. Spuse un „bună" tatălui său și se trînti în scaunul de lîngă volan cu o promptitudine care exprima recunoștința. Amicii se urcară în spate, iar Richard se simți, la rîndu-i, recunoscător ; așa, cîștiga cîteva minute de amînare, în timp ce-i ducea pe la casele lor.

Întrebă :

— Cum a fost concertul ?

— Excelent — răspunse din spate unul dintre ei.

— A prins — spuse celălalt.

— A fost bun — spuse Dickie cu moderația care îi stătea în fire și care, în copilărie, lovindu-se de irațională-tea lumii, îi provocase multe dureri de cap, stomac și greață.

Cînd îl lăsară pe cel de al doilea în fața unei case întunecate, băiatul izbucni :

— Tati, mă dor ochii îngrozitor de la alergia mea la fîn. Toată ziua n-am făcut decît să tai la iarba aia blestemată !

— Mai avem picăturile alea ?

— N-au avut nici un efect, vara trecută.

— Poate, vara asta, o să aibă.

Richard făcu o întoarcere din trei mișcări pe strada pustie. În cîteva minute ajunseră acasă. Richard își simți din nou muntele acela în gît.

— Richard — spuse el, și îl simți pe băiat care, așa prăbușit în scaun și frecîndu-și ochii, se încordă numai la tonul din glasul lui — nu am venit doar ca să-ți fac viața mai ușoară. Te-am așteptat la gară pentru că mama ta și cu mine avem să-ți dăm niște vești, iar tu, de cîtva timp, ai fost greu de găsit. Sînt vești proaste.

— Bine.

Starea de liniște s-a transmis ușor dar rapid, ca și cum ar fi izbucnit dintr-un vîrf de arc.

Richard se temuse că lacrimile o să-l sufoce, dar bărbăția fiului era un exemplu pentru el, așa încît spuse cu o voce sigură și calmă :

— Sînt veşti proaste dar nu neapărat tragice, cel puțin în ceea ce te privește. Nu ar trebui să-ți afecteze viața de zi cu zi, cu toate că, fără-ndoială, te vor marca afectiv. Vei munci la slujbă și te vei întoarce la școală în septembrie. Amîndoi, mama ta și cu mine, sîntem mîndri de tine. Nu vrem să-ți schimbi modul de viață.

— Mda — spuse încet băiatul, în timp ce trăgea aer în piept, păstrîndu-și calmul.

O luară după colțul străzii ; biserica la care se duceau de obicei se profila ca o fortăreață părăsită. Casa celei cu care Richard spera să se căsătorească se afla dincolo de pajiște. Dormitorul era luminat.

— Mama ta și cu mine am hotărît să ne despărțim — spuse el. Pentru o vară. Nimic oficial, deocamdată fără divorț. Vrem să vedem cum e. De cîțiva ani încoace, nu facem destul unul pentru celălalt, nu ne facem fericiți așa cum ar trebui. Nu ți-ai dat seama ?

— Nu — spuse băiatul.

Era un răspuns cinstit, fără nici o implicare emoțională : adevărat sau fals, ca întrebările dintr-un chestionar.

Bucuros că fusese stabilită baza faptică, Richard intră în amănunte, cu locvacitate. Vorbi despre apartamentul său din celălalt capăt al orașului și accesul complet liber pe care-l vor avea la el, proiectele de vacanță separată, libertatea mai mare de mișcare și varietatea pe care o oferea vara aceea. Dickie asculta și prindea totul.

— Ceilalți știu ?

Richard îi descrise modul în care li se dăduse vestea.

— Cum au luat-o ?

— Fetele cu mult calm. John a luat-o razna ; a zbierat, a mîncat o țigară, a făcut o salată din șervețelul lui și ne-a spus cît de mult urăște școala.

Fratele lui John chicoti :

— Adevărat ?

— Da. Dickie, vreau să-ți spun ceva. Ora pe care am petrecut-o așteptîndu-te în gară a fost cea mai cumplită din viața mea. Urăsc treaba asta. Pur și simplu, o urăsc. Tatăl meu ar fi preferat să moară decît să-mi facă mie una ca asta.

Se simțea extraordinar de ușurat în timp ce vorbea. Trecuse asupra băiatului toată povara muntelui. Ajunseră acasă. Cu mișcări foarte iuți, ca o umbră, Dickie coborî din mașină și se strecură în bucătăria luminoasă. Richard strigă după el :

— Vrei să bei ceva ? Poate un pahar cu lapte ?

— Nu, mulțumesc.

— Vrei să dăm mîine un telefon că ești bolnav și că nu te duci la lucru ?

— Nu, nu-i nevoie.

Răspunsul a venit slab, din ușa camerei lui ; Richard așteptă să audă ușa trîntindu-se cu furie. Zgomotul ușii închise normal îi făcu rău.

Joan se adîncise în primul somn adînc și se trezi cu greu. Richard trebui să repete :

— I-am spus.

— Ce-a zis ?

— Mai nimic. Ai putea să te duci și să-i spui noapte bună ? Te rog.

Ea ieși din dormitor fără să-și pună halatul. Richard se dezbrăcă încet, își puse pijamaua și se duse în hol. Dickie era deja în pat, Joan se așezase lîngă el, iar radioul cu ceas murmura un cîntec. Cînd se ridică, o lumină inexplicabilă — să fi fost luna ? — îi contură trupul prin cămașa de noapte. Richard se așeză în locul cald pe care-l marcase cu trupul ei, pe salteaua îngustă. Îl întrebă :

— Dormi așa, cu radioul deschis ?

— Tot timpul e deschis.

— Poți să dormi cu el așa ? Eu n-aș putea.

— Da.

— Nu ți-e somn ?

— Ba da.

— Bine. Eşti sigur că vrei să te scoli ca să te duci la lucru ? Ai avut o noapte lungă.

— Vreau.

Iarna aceea, la şcoală, învăţase pentru prima dată că poţi să dormi foarte puţin şi totuşi să supravieţuieşti. Cînd era mic, obişnuia să doarmă atît de adînc şi nemişcat, şi transpira cu atîta intensitate, încît persoanele care aveau grijă de el în absenţa părinţilor intrau în panică. Mai tîrziu, era primul care se ducea la culcare, chiar înaintea fratelui şi surorii lui mai mici. Chiar şi acum aţipea la televizor, răşchirîndu-şi picioarele lui păroase şi bronzate.

— Bine, băieţaş. Dickie, ascultă-mă. Te iubesc aşa de mult, nici n-am ştiut cît, pînă acum. Oricum s-ar termina povestea asta, o să fiu întotdeauna cu tine. Crede-mă.

Richard se aplecă, pregătindu-se pentru un sărut pe obraz, dar fiul, cu o mişcare rapidă, se întoarse şi, cu obrajii udaţi de lacrimi, îl îmbrăţişă şi-l sărută pe buze, pătimaş, ca o femeie. Gemînd, murmură în urechea tatălui său două vorbe, singurele vorbe inteligente şi esenţiale :

— De ce ?

De ce. Era un şuierat de vînt într-o spărtură, un cuţit răsucit într-o rană, o fereastră deschisă spre neant. Chipul palid pierise, întunericul era fără formă. Richard uitase de ce.

UN MIC GEST

I-a spus cu un mic gest pe care nu-l observase la ea niciodată înainte. Joan telefonase de la gară, după ce luase prînzul cu iubitul ei, și asta Richard o știa. Era sîmbătă, iar fiul său mai mare plecase cu mașina lui decapotabilă ; noul Volvo al lui Joan la început n-a vrut să intre în viteză. Cînd el a ajuns în centrul orașului, ea străbătuse deja strada principală și urcase dealul pînă pe pajiște. Era un septembrie cald și înfrunzit, dar totul era cuprins de un fior rece de cristal, de o limpezime tulburătoare. Chiar de la distanță și-au zîmbit dînd cu privirea unul de celălalt. A deschis portiera și s-a urcat în mașină, și-a pus centura de siguranță pentru a-i reduce la tăcere bîzîitul dojenitor. Fața îi era îmbujorată de atîta mers, hainele de oraș arătau ca o costumație, avea cu ea cîteva pachete, dovadă a „cumpărăturilor" pe care le făcuse. Richard încercă o întoarcere din trei mișcări pe strada îngustă, și, în momentul prelungit al opririi, în timp ce căuta marșarier-ul, ea i-a spus.

— Dragule — zise ea, plesnind cu degetele de la o mînă în palma celeilalte, ciudat, timid, surd; gest între bătutul din palme de bucurie al unui copil și încercarea unui adult de a atrage atenția — m-am decis să te alung. O să te rog să pleci din oraș.

Brusc, își simți inima zvîcnindu-i în piept ; era ceea ce își dorise.

— Bine, — spuse el cu băgare de seamă — dacă crezi că o să te descurci. Se uită la fața ei îmbujorată, vioaie, ca să-și dea seama dacă vorbise serios ; nu îi venea să creadă că era așa. Un camion de poștă vopsit în roșu, alb

şi albastru oprise în spatele lor, claxonîndu-i, mai mult în semn de recunoaştere decît de avertizare ; familia Maple era cunoscută în oraş. Trăiseră aici cea mai mare parte din viaţa lor de cînd se căsătoriseră.

Richard nimeri marşarier-ul, dădu înapoi, întoarse şi o porniră spre casă în goană. Maşina, atît de nouă şi rigidă, părea, în mişcare, aeriană şi uşoară, ca şi cum se evaporase şi ea în micul gest jucăuş al lui Joan.

— Sîntem într-un impas, — explică ea — ne-am blocat ; nu ajungem nicăieri aşa.

— Nu renunţ la ea — replică el.

— Ştiu, mi-ai mai spus-o.

— Şi nici nu te văd pe tine renunţînd la el.

— Aş face-o, dacă mi-ai cere-o tu. Mi-o ceri ?

— Nu, Doamne fereşte ! El este singurul meu atu.

— Ei bine, deci. Pleacă unde doreşti. Cred că cel mai amuzant pentru copii ar fi să vină în vizită la Boston. Şi cel mai puţin plictisitor pentru tine.

— Sînt de acord. Cînd zici tu că o să se întîmple asta ?

Profilul ei, la marginea cîmpului său vizual, îl simţea fragil, gata să se frîngă dacă ar fi spus un cuvînt nepotrivit, prea dur. Îşi ţinea respiraţia încercînd să fie detaşat, aerian, uşor, precum maşina în mişcare. Trecură hopul de pe pod ; Joan dădu drumul fumului de ţigară.

— De îndată ce o să-ţi găseşti să stai undeva — spuse ea. Săptămîna viitoare. E prea devreme ?

— Probabil că este.

— Este prea trist ? Par oare prea brutală cu tine ?

— Nu, pari minunată, foarte delicată şi dreaptă, ca-ntotdeauna de altfel. Aşa e just. Este numai un lucru pe care eu însumi nu l-am putut face. Cum poţi oare trăi fără mine ?

La marginea cîmpului său vizual, faţa ei se întoarse ; se întoarse şi el ; avea o expresie răutăcioasă, curajoasă, şi era aprinsă la faţă. Probabil că băuseră vin la prînz.

— Uşurel — spuse Joan.

Ştia că era o înşelătorie, un gest de bravadă din partea ei ; de fapt, implora o amînare. El rămase însă tăcut, refuzînd să discute. Aşa avea orgoliul ei de partea lui.

Drumul cu şerpuirile lui se scurgea în viteză, cutiile poştale, copacii, unii deja cu frunzele uscate de schimbarea anotimpului.

Întrebă :

— A fost ideea ta sau a lui ?

— A mea. Mi-a venit în tren. Tot ceea ce a spus Andy a fost că tot timpul pare că mi-l petrec dîndu-ţi de mîncare.

Din vara aceea cînd îşi făcuseră vacanţele separat, în săptămînile care se scurseseră de atunci, Richard dormise aproape în fiecare noapte într-o baracă pe plajă, închiriată, la două mile depărtare de casă ; a încercat să doarmă acolo, dar, în fiecare seară, odată cu nopţile mai lungi, părea mai uşor şi mai bine pentru copii să mănînce ceea ce gătea Joan. Se obişnuise cu felul ei de a găti ; de fapt, fiecare celulă din trupul lui era compusă din hrana pregătită de ea. După cină urma un pahar, în timp ce copiii (doi dintre ei învăţau în alt oraş, doi încă mai stăteau acasă) se chinuiau cu lecţiile sau căscau gura la televizor, iar la un pahar discutau, îşi făceau confidenţe, se certau, vărsau lacrimi sentimentale şi urma, ocazional şi concesiv, o prăbuşire verticală în pat. Avea dreptate ; nu era nici sănătos, nici constructiv. Se făcuseră deja douăzeci de ani de cînd ar fi fost potrivit să se iubească.

A găsit apartamentul din Boston după două zile de căutări. Agentul imobiliar avea părul roşu, fundul rotund şi o mască de machiaj, aplicat ca şi cum ar fi vrut să-şi ascundă tinereţea. Richard se simţea fericit şi speriat în timp ce urca şi cobora scările în spatele ei. Mai plictisită ea de el decît el de ea, ea întoarse cheia în broască, cu nerăbdare, deschise uşa cu umărul şi îi arătă interiorul cu un gest neputincios al braţului larg deschis. Podeaua nu era nici din linoleum şi nici din parchet, era din mozaic alb şi negru ca cea dintr-un tablou de Vermeer ; se uită spre fereastră, văzu zgîrie-norul şi atunci ştiu că acesta era apartamentul care-i trebuia. Zgîrie-norul, de ani de zile suspendat într-o faimoasă stare de neîmplinire, era un dezastru frumos, faimos pentru că era dezastru (oglinzi cădeau încontinuu) şi dezastruos pen-

tru că era frumos ; arhitectul avusese o viziune. Visase o clădire invizibilă şi totuşi imensă, oglinzile trebuiau să reflecte cerul şi conturul Boston-ului şi să se topească în cer. Geamurile din oglinzi cădeau în stradă şi erau înlocuite cu bucăţi opace de placaj negru. Totuşi rămăsese o suprafaţă reflectantă suficientă pentru a da încă impresia, prin vechea fereastră tremurătoare a acestui apartament găsit în pripă, a unei imensităţi de albastru, ruda verticală a imensităţii orizontale de albastru al mării, pe care Richard o avea în faţa ochilor cînd se trezea în fiecare dimineaţă, în frigul care intra pînă la os în baraca sa neîncălzită. Îi spuse roşcatei, „excelent", iar sprîncenele ei de culoarea cărbunelui se ridicară. Mîinile lui tremurau în timp ce semna contractul de închiriere, după ce scrisese „despărţit" la rubrica pentru starea civilă. Telefonă dintr-o drogherie pentru a da vestea, nu soţiei sale pe care ar fi întristat-o, ci amantei, care se afla la fel de departe.

— Ei bine, — îi spuse pe un ton acuzator — am găsit o locuinţă. Am semnat contractul. De necrezut. În mijlocul anunţului pentru închirierea apartamentului era această simplă propoziţie : „Nu se vor folosi saltele cu apă".

— Îţi tremură glasul.

— Parcă aş fi zămislit o temniţă.

— N-o face, dacă nu vrei s-o faci.

După pauza şi scăderea intensităţii din vocea lui Ruth, îşi imagină că se întindea după o ţigară sau o scrumieră, pregătindu-se pentru o şedinţă de mîngîiere a fiinţei iubite.

— Vreau s-o fac. Şi ea vrea s-o fac. Toţi vrem s-o fac. Chiar şi copiii o vor. Sau numai se prefac.

Ea trecu peste „se prefac".

— Descrie-mi locuinţa.

Tot ce şi-a putut aminti a fost podeaua şi imaginea dezastrului albastru, cu norii care i se reflectau în faţadă, şi femeia roşcovană. Îi spusese de unde să-şi cumpere alimente, unde să-şi dea rufele la spălat. Oare avea spălătorie ?

— Pare drăguț — a fost răspunsul depărtat al lui Ruth, cînd a terminat ce a avut de spus. Doi inși, unul era un poștaș negru care asuda, așteptau în fața cabinei telefonice. Începu deja să urască orașul, aglomerația lui, foamea lui.

— Ce pare atît de drăguț ? — se răsti el.

— Ești chiar așa de deprimat ? N-o face, dacă nu vrei s-o faci.

— Nu mai tot spune asta.

Era o formalitate plicticoasă căreia i se conformau amîndoi, această pretenție de a fi liber să facă fiecare ce vrea în căsnicia lui ; jocul era evitarea sentimentului de vinovăție, iar Ruth era o adevărată expertă. De multe ori, cuvintele ei păreau ireale, monede calpe, fraze de etichetă, ziduri de labirint. În timp ce cuvintele soției sale aveau întotdeauna deschidere către o semnificație transparentă.

— Ce altceva pot să-ți spun, — întrebă Ruth — decît că te iubesc ?

Și la celălalt capăt îndepărtat, telefonul suspină prompt. Își imagină gestul ; își întorsese fața de la receptor și trăsese cu putere aer în piept, cum avea obiceiul, arătînd disperare chiar și atunci cînd n-o simțea, expirînd și stingînd, concomitent, în mînă o țigară fumată nici pe jumătate, care i se strivea între degete ca o insectă luptîndu-se cu disperare să supraviețuiască. Risipa ei ostentativă de emoție îl durea. Îl durea orice pierdere. A fost tentat, un moment, să pună brusc receptorul în furcă, dar și asta i-a părut un gest irosit și inutil, așa că rămase pe fir.

Odată singur în apartamentul său, se descoperi a fi o menajeră ordonată și chibzuită. După ce pleca vreo femeie de la el, Richard avea grijă să-și refacă ordinea de celibatar, golind scrumierele care, dacă vizitatoarea era Ruth, se umpleau ochi cu trupuri lungi și palide stinse prematur, iar dacă era Joan, cu mucuri de țigară atît de scurte, încît erau aproape numai filtru. Îi plăcea să observe că nici una dintre ele nu ar fi schițat vreun gest de a face curat — patul rămînea într-o dezordine de

nedescris, farfuriile murdare, iar fiecare dintre cele trei scrumiere (una de sticlă, una de ceramică şi una improvizată dintr-un capac de tablă) fusese folosită. Golindu-le, zîmbea la vederea cadavrelor dezordonate ale lui Ruth sau a cuiburilor de filtre ale lui Joan, discrete precum pietricelele albe dintr-un acvariu. Cînd o dojenea pe Ruth pentru că stingea ţigările prea devreme, bineînţeles că ea argumenta, cu minunata ei încredere nestrămutată în valoarea ei extraordinară, cît de bine era pentru ea, pentru plămînii ei, să stingă ţigara din timp ; şi fără îndoială că avea dreptate ; era mai bine să-l distrugă pe celălalt decît pe sine. Ruth se întrupa din dragoste şi din viaţă, iată de ce o iubea. Totuşi, spiritul de economie irezistibil al lui Joan, dorinţa ei ascunsă de moarte îi erau la fel de familiare şi dragi, ca şi scrisul ei mărunt, cenzurat, şi părul pubic creţ şi strîns, aşa încît Richard zîmbea în timp ce golea şi scrumierele ei. Zîmbetul lui era un gest fără public. El, care îşi iniţiase spectacolul în mijlocul părinţilor şi al bunicilor, fraţilor, surorilor şi animalelor dragi din copilărie, care şi-l regizase pentru un public format din colegi de şcoală şi profesori, şi care şi-l rafinase în faţa unei audienţe fermecate iniţial, copiii săi, nu putea să nu-şi continue jocul chiar şi în singurătate. Îşi născocise un fel de partener, un singur spectator măreţ — zgîrie-norul albastru. Îl simţea tot timpul aproape.

Albastru, el apărea totuşi mai verde decît cerul. Un timp, Richard a fost nedumerit că norii care se reflectau în el se deplasau în aceeaşi direcţie cu cei din spatele lui. Cu un efort de imaginaţie în spaţiu, şi-a dat seama că o oglindă nu inversează mişcarea, cu toate că fizionomia se modifică în oglindă, gura capătă un rictus, astfel încît chiar faţa unei fiinţe iubite pare străină şi urîtă cînd e privită în oglindă, aşa cum — ce gînd straniu — se vede pe sine. El observă că o oglindă aşezată în mijlocul zgîrie-norului nu afecta mişcarea unui pîlc întreg de nori şi, de multe ori, jumătatea unui nor reflectat se potrivea cu jumătatea altui nor de după colţul blocului, făcînd una cu ea, străpuns de dîra unui avion cu reacţie, ca de săgeata lui Cupidon. Dezastrul răs-

pîndea lumină în inima oraşului. Noaptea, se vedea ca un şirag palid de luminiţe, precum un vas suplu navigînd pe cer, iar în ploaie sau ceaţă dispărea de tot, în timp ce coşurile de cărămidă şi turlele metalice din prim plan prindeau consistenţă într-o culoare întunecată. Richard încercă să descifreze logica înlocuirii geamurilor din jocul de oglinzi şi spaţii libere. Nu detectă nici o logică, numai truda înceată a unor muncitori invizibili, care goleau şi umpleau celulele de sticlă, cu lipsa de raţiune a albinelor. Dacă privea mai mult timp, vedea cum un spaţiu gol devenea sticlos şi reflectant, albastru-verzui, precum condensarea unui strop de rouă. Trecură multe zile pînă să-şi dea seama că, pe geamul vechi, în ape, al ferestrei sale, chiar sub nasul său, chiriaşi care îl precedaseră, înarmaţi cu diamante, scrijeliseră iniţiale, nume, date, şi, cel mai adînc şi cel mai alb dintre toate, persistase un legămînt emoţionant şi comic, incizat în două rînduri pentasilabice :

Cu acest inel
Pe tine te leg

Ce bogăţie transparentă a vieţilor anterioare se aşternea peste bucuria actuală a oraşului ? În timp ce hoinărea pe străzi, propria lui fericire îl mira. Se aşteptase să fie trist, vinovat, plictisit. În schimb, zilele-i erau umplute în mod plăcut de listele pe care le făcea, de incursiunile după hrană şi băutură, de întîlnirile cu problematicele substitute de soţii precum spălătoriile automate, unde studenţii meditau la Hesse şi-şi sprijineau bărbia în palmă, în timp ce hainele se rostogoleau într-o eternă cădere circulară, şi unde gospodinele negrese fredonau încetişor, în timp ce împătureau rufele spălate. Ce plăcere neaşteptată era să meargă noaptea spre casă strîngînd la piept hainele curate, fierbinţi ca piinea proaspătă, trecînd prin faţa ferestrelor arcuite din cartierul Back Bay, strălucitoare asemenea unor vitrine de lux.

Se simţea lucid şi binedispus, împăcat cu tot ceea ce făcuse în ziua aceea, la ceasul cînd, găsindu-se în vreun cartier mărginaş, obosit de drum, se afla la al doilea pahar băut în grabă, înainte de cină. Îi plăcea să aducă

acasă mîncare, se bucura de satisfacţia tautologică de a o găti şi de a o consuma pe toată la o masă, în timp ce aparatul de radio îi hrănea auzul cu Bach sau Bechet, iar o carte îl privea senină de pe etajera pe care o cumpărase ; savura ciudatul joc disciplinat de a consuma hrana înainte ca alimentele să se altereze şi laptele să se acrească. Îi plăcea hoinăreala avioanelor pe cerul cenuşiu al nopţii, care părea un alt oraş, subţiratic, suspendat peste oraşul lui, şi cîntul sirenelor poliţiei anunţînd vreun dezastru care-i era străin. Nu putea ţine mult această fericire. Era o stare provizorie, o vacanţă. Dar era o fericire ciudat de curată şi dreaptă, egală şi demnă, chiar dacă era cîteodată întreruptă de goluri de teamă, subită şi dezorientare. Trebuia să-şi planifice fiecare ceas al zilei, altfel era pierdut. Se mişca precum un gîndac pe apă sau o piatră aruncată în undele unui rîu, trecînd razant pe suprafaţa lucioasă şi tensionată a vieţii sale. Se ducea peste tot. Odată s-a dus la zgîrie-norul său albastru, aproapele şi martorul său. A fost oribil. Corsetele grele de placaje şi tunele din plase de sîrmă, păzite de poliţişti lătrători, protejau trecătorii de oglinzile care cădeau şi pe proprietarii clădirii de alte multe citaţii la tribunal. Strada era ticsită de postamente şi camioane. Nivelele inferioare erau din placaj rezistent, de un negru întunecat, edificiul, cu trupul său minunat înălţat sprecer, avea rădăcinile murdare şi încîlcite. De-atunci Richard nu mai trecu pe acolo vreodată.

Cînd îl vizita Ruth, se jucau de-a curăţenia — frecau cîte un pătrat alb al podelei Vermeer cu o cîrpă de lustruit *Brillo,* pînă cînd toate carourile albe erau curate. Treceau peste pătratele negre. Goală, în timp ce freca podeaua, Ruth părea, aşa cum stătea pe genunchi, aplecată, o iapă mică şi dolofană cu părul ei lung legănîndu-se şi sînii mici balansîndu-se în ritmul mişcărilor energice circulare. La spate, firele drepte de păr pubic alcătuiau un fel de coamă ciudată. Atît de irezistibil de stranie, rareori apuca să cureţe mai mult de un carou de podea. Timpul, planificat atît de atent şi precis pentru el, se iuţea pentru amîndoi şi zbura. Cîteodată aveau timp să

stea de vorbă împreună abia la sfîrşit, cînd ea era deja cu mîna pe clanţă.

— E uluitoare clădirea asta, cu tot apusul oglindit în ea ! — exclamă ea.

— O iubesc mult. Şi ea mă iubeşte pe mine.

— Nu-i adevărat. Eu sînt aceea care te iubesc.

— Nu poţi să-mparţi iubirea ?

— Nu.

Avea un sentiment puternic de posesiune faţă de apartament ; cînd i-a spus că şi Joan fusese acolo, numai aşa, de „pam-plaisir", se culcase cu el, cu soţul ei legitim, Ruth zbieră în telefon :

— În patul nostru ?

— În patul meu — răspunse el cu o fermitate care nu-i stătea în fire.

— În patul tău — cedă ea, cu o voce răguşită de copil somnoros.

Cînd dialogul s-a încheiat, după ce şi-a împăcat amanta, Richard se duse la fereastră şi îşi anină privirea de prietenul său uriaş, lipsit de viaţă, care îşi întuneca încet culoarea într-o parte, căpătînd o tentă mov, încă azuriu pe partea opusă, striat uşor de reflexia unui nor cirus din înălţimi. Şi vorbea, aşa cum numai privirea unei necuvîntătoare poate vorbi, despre frumuseţe şi suferinţă, despre o simplitate sortită pieirii, despre deznădejde. Seara îi topea umbra în noaptea care îi învăluia conturul. Raza vizuală scăzu treptat şi Richard dădu cu ochii de inscripţia de pe geamul ferestrei, pe care o citi cu iritare pentru a o suta oară. Era acelaşi fragment de litanie lipsită de pudoare şi pios tulburătoare, gravată strălucitor de focul muribund al soarelui.

Cu acest inel
Pe tine te leg

De cîteva luni bune Ruth nu mai purta verighetă. Venind la el pentru o călătorie de-o noapte, purta pe degetul pînă atunci gol un inel cu diamant, moştenire de familie, ca o concesie pe care o făcea fără tragere de inimă imposturii. Pe vremea cînd încă se mai duceau la hotel, Ruth suferise mult pentru că trebuise să-şi piardă

numele în presupunerea falsă că l-ar purta pe al lui, cu toate explicaţiile lui că aceasta nu era decît o convenţie. „Dar îmi place să fiu cine sînt acum", protestase ea. Aceasta era, într-adevăr, adevărata ei podoabă, indestructibilă şi luminoasă. Îi plăcea cine era ea. Fiecare avusese drumurile lui de făcut, şi, întoarsă la hotel înaintea lui, ceruse la recepţie cheia după numărul camerei. Recepţionerul a rugat-o atunci să îşi spună numele. Era o strategie. Nu dădea cheia unui număr.

— Şi cum i-ai spus că te numeşti ? a întrebat-o Richard cînd ea s-a oprit din povestit.

În răgazul şi privirea ei fixă, de un albastru intens, el văzu re-creată ezitarea ei din momentul provocării recepţionerului. De altfel, înainte de a se căsători, Ruth fusese profesoară de liceu, iar Richard vedea acum felul în care trebuie că apăruse în faţa claselor de copii — formală, exigentă şi dominatoare.

— I-am spus că mă numesc Maple.

Atunci Richard a zîmbit.

— Ai spus ce trebuia.

Cînd a dus-o pe Joan să ia masa în oraş, i s-a părut că face un gest nelegitim. Ei i-a venit ideea aşa, de „pam-plaisir", la sfîrşitul unei duminici petrecute cu copiii acasă. Locuia de două luni la Boston, noi obiceiuri luaseră locul celor vechi şi era tentant să îi lase acasă pe copiii care se plictiseau şi găseau că e mai uşor să te plictisească televizorul decît propriul tău tată, vizitatorul autoritar.

— Nu mai îmi tot spune că te plictiseşti — îl certase pe John, cel mai docil dintre ei şi cel faţă de care se simţea cel mai vinovat. Cincisprezece ani este şi trebuie să fie o vîrstă plictisitoare. Cînd aveam eu cincisprezece ani, începeam citind cărţi de science-fiction. Tu începezeşti uitîndu-te la Kung-Fu. Cel puţin, eu învăţam să citesc.

— Dar e un program bun — protestă copilul cu vocea lui de adolescent, puţin spartă şi de teama de a fi deranjat tocmai în momentul cînd privea o figură de *tai chi* filmată cu încetinitorul.

Cînd locuia încă acasă, Richard văzuse programul destul de des pentru a recunoaşte că era bun, într-un sens al cuvîntului, că pasivitatea orientală a eroului, eliberată de izbucniri de violenţă mistică, se insinua în sistemul etic al copilului, aşa cum Richard îşi luase idealurile de comportament din filmele ieftine şi din cărţile comice — sîngele rece de la Bogart, nesăbuinţa jovială de la Errol Flynn, dualitatea şi şmecheria de la Superman.

Se lăsă într-un genunchi lîngă canapeaua de unde John, cu mustaţa mijind şi sprîncenele lui masculine, întunecate, privea resemnat licărirea transcendentă a televizorului. Însăşi vocea lui Richard sunase aproape spart atunci cînd întrebă :

— Crezi că te-ai plictisi mai puţin dacă tata ar mai locui încă aici ?

— Nuuuuuu...

Răspunsul veni instantaneu şi nerăbdător, ca şi cum întrebarea fusese anticipată. Oare băiatul credea ce spunea ? Privirea lui nu alunecă nici un moment într-o parte, poate din teama de a se trăda sau poate numai dintr-un plictis sincer faţă de adulţi şi gesturile lor. Din fericire, la televizor, gesturile ucideau. Richard se ridică din poziţia de implorator, uşurat cînd o auzi pe Joan coborînd scările. Se îmbrăcase de oraş în veşnica ei rochie neagră cu decolteul festonat şi gulerul de argint mexican. Cel puţin nu se întîmplase să o plictisească vreodată şi, recunoştea el cu ciudă, nici ea pe el. Şi asta era, poate, un semn al fascinantei lor nepotriviri. Era prudent. Trebuia să fie prudent. Totul între ei se consumase. Trebuie că era aşa.

Dar cocktail-urile, scoicile şi vinul risipiră prudenţa ; se auzi spunînd chipului atît de familiar şi totodată străin din faţa sa :

— E minunată, şi ştii că mă iubeşte ? (se simţi stînjenit, ca un fiu care şi-a dat seama brusc că mama lui, cu toată atenţia politicoasă pe care i-o acorda, era indiferentă la farmecul unei lupte atletice pe care el i-o descria). Dar explică absolut totul şi vrea să i se explice totul. E ca şi cum aş fi din nou la şcoală. Şi, din nefe-

ricire, cu toată această explicitare, cu toată superba experienţă erotică pe care mi-o dă, ea nu este încă aievea pentru mine, aşa cum eşti tu. Şi aici îl lăsă vocea. Mersese prea departe.

Joan îşi puse mîna stîngă, la care încă mai purta verigheta, pe faţa de masă, cu un gest practic şi neutru.

— Va fi — spuse ea. E o chestiune de timp.

Vechea stare de lucruri rămase aceeaşi în ochii lumii. Chelneriţa, care-şi dăduse copiii la şcoala duminicală, îi întîmpină ca şi cum căsnicia lor era aceeaşi ; obişnuiau să ia masa la restaurantul acesta de trei-patru ori pe an şi veniseră la timp. Îl cunoscuseră pe contractorul care construise aripa aceasta de local, imitaţie a stilului clasic, cu vreo doisprezece ani înainte, şi care părăsise apoi oraşul de ruşinea falimentului, dar într-o ciudată stare de optimism. Amintirea lui încă mai stăruia în decorul localului. Un alt cuplu, mai în vîrstă decît ei — soţul lucrase odată cu Richard într-un comitet orăşenesc — se îndreptă spre separeul unde luau masa de obicei, drăgăstos, vesel şi radios, aşa cum îi stă bine unei familii de americani. Oare aflaseră de ei doi ? Oricum, faptul n-avea nici o importanţă în această ţară de aranjamente temporare. Joan şi Richard răspunseră cu aceeaşi veselie şi reveniră la starea lor iniţială numai după ce perechea cealaltă se îndepărtă. Joan se uită lung în urma lor.

— Stau şi mă-ntreb, oare ce au ei şi noi nu am avut ?

— Poate că au avut mai puţin decît noi şi tocmai de asta nici nu s-au aşteptat la mai mult.

— E o explicaţie prea simplă.

Richard simţea în Joan o umbră de rezistenţă la complimentele lui voalate ; şi era recunoscător. „Te implor, rezistă mai departe".

O întrebă :

— Cum crezi că se descurcă puştii ?

Joan părea absentă.

— Aşa e John, nu te mai lua atîta de el.

— Nu vreau decît să nu se simtă dator s-o facă pe soţiorul tău grijuliu. Ce mare pare acum casa !

— Bine că mi-o spui tu.

— Îmi pare rău.

Şi chiar îi părea rău ; îşi aşeză amîndouă mîinile pe masă.

— E uimitor cum azi o sticlă de vin nu mai ajunge la două persoane — spuse Joan.

— Să comand alta ?

Într-ascuns, se îngrozi în sinea lui : Ce iroseală !

Ea îşi dădu seama şi spuse :

— Nu. Cedează-mi doar jumătate din paharul tău.

— Ia-l pe tot.

Îi turnă vinul în pahar. Ea spuse :

— Deci amorul e superb cu ea !

El se simţi stînjenit şi se temu că remarca ei putea da o turnură de prost gust situaţiei. În timp ce cu Ruth trebuia să afişeze o întreagă etichetă a adulterului, cu Joan trebuia să se respecte un cod al despărţirii.

— De obicei, aşa se întîmplă cu cei care nu sînt căsătoriţi.

— Chiar aşa, omule ?

Deja înghiţise vinul lui. Pe Joan începea deja să o umfle rîsul.

Se aplecă peste masă atît cît îi permise spaţiul.

— Trebuie să *promiţi* că n-o să mai spui asta niciodată, nimănui, nici măcar lui Ruth. Şi-şi însoţi cuvintele cu un mic gest de protest, agitîndu-şi mîinile.

— Poate tu n-ar trebui să-mi spui mie. Da, chiar aşa, nu-mi spune nimic !

El înţelese de ce fusese ea atît de laconică pînă atunci ; tot timpul dorise să-i povestească despre iubitul ei, ocrotindu-l în ea ca pe un prunc. Era pe cale să-l trădeze.

— Te rog, nu ! — spuse Richard.

— Termină cu ifosele. Eşti singurul om cu care pot sta de vorbă. Asta n-are absolut nici o importanţă.

— Este exact ceea ce-ai spus şi cînd te-ai culcat cu mine în apartamentul meu.

— S-a supărat cumva ?

— Teribil.

Joan izbucni în rîs şi Richard rămase frapat pentru a mia oară de perfecţiunea dinţilor ei rotunjiţi şi albi, dezvăluiţi de buzele ei, ca pentru a scoate la iveală un

craniu fără cusur, un suflet imaculat. Veselia ei o purta într-un fel de paradis în timp ce povestea despre ea şi Andy — cum el se certase cu administratoarea unui motel pentru că nu erau prosoape în camera închiriată pentru o după-amiază, cum el dormea exact şapte minute de fiecare dată după ce făceau dragoste. Richard îl cunoştea pe Andy de ani de zile. Era un tip înalt, oacheş, specialist în legislaţia corporaţiilor. El însuşi divorţase, cu toate că prin natura profesiei se ocupa de aranjamentele dificile legate de fuzionarea concernelor gigant. Era preocupat de cum se îmbrăca, se ducea la biserică, iar în multe ocazii arbora o demnitate nepotrivită şi poate că fusese atras mai mult de răceala de suprafaţă a lui Joan, de firea ei glacială caracteristică celor din New England, decît de demonii ei ascunşi.

— Psihiatrul meu crede că Andy era în simbioză cu tine şi că acum că te-ai dus, el e de prisos.

— Nu e de prisos. E bun, leal, arată bine şi are o situaţie prosperă.

Şi plăteşte. Handicapul lui este că te iubeşte.

— Vrei să zici că te apără de mine. Şi nasturii lui ! — trebuie să lăsăm o marjă de o jumătate de oră ca să-şi poată încheia toţi nasturii. Dacă s-ar face costume din patru piese, fii sigur că le-ar purta. Şi se spală, spală *totul,* de fiecare dată.

— Termină, o imploră Richard. Nu-mi mai spune toate astea.

Dar era deja năucă în vîrtejul de oglinzi ale trădărilor ei, cu obrajii în flăcări şi fremătînd, încît chelneriţa chicoti înţelegătoare în timp ce le turna cafeaua. Faţa lui Joan era roşie ca un bujor, ochii de un albastru pal ca gheaţa, aproape transparenţi. Richard şi-a dat seama de înţelesul cuvintelor ei — că aceşti iubiţi, oricît de mult i-am iubi, nu sînt noi, nu sînt sacri aşa cum numai realitatea poate fi. Noi sîntem realitatea. Noi am făcut copii. Noi ne-am dat trupurile tinere unul altuia. Noi am promis că vom îmbătrîni alături unul de celălalt. Joan relată un incident petrecut în casa ei, odată a lor, cînd a venit pe neaşteptate instalatorul. Richard a fost nevoit să rîdă cu ea ; instalaţiile casei aceleia deveniseră

demult obiect de glumă pentru ei, o poveste care nu se mai încheia niciodată.

— S-a auzit soneria la uşa din spate, domnul Kelly a intrat direct în casă ; şi ştii ecoul pe care orice zgomot din bucătărie îl are în dormitor, aşa că atîta ne-a fost.

Îl privi ca să se convingă dacă se făcuse înţeleasă. El dădu din cap afirmativ. Ochii ei aruncară scîntei. Ea accentuă :

— Chiar în *acel* moment.

Şi cu un gest asemănător celui din maşină, cu un veac în urmă, schiţă cu vîrful degetului, în aer, un A, ca şi cum ar fi început să scrie *acel*. Mişcarea a fost avidă, timidă, încîntătoare, sfioasă, încrezătoare. El a văzut semnificaţiile ei şi atunci a ştiut că Joan nu va înceta niciodată să facă un mic gest în adîncul fiinţei lui ; niciodată ; chiar dacă îi va despărţi o sentinţă, ori chiar moartea, micul ei gest va dăinui gravat în sticlă.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I LUCRĂRI DE REFERINȚĂ

Contemporary Authors: A Bio-Bibliographical Guide to Current Authors and Their Works, Gale Research Company, Book Tower, Detroit, Michigan, 1974—1980.

Contemporary Authors, first revision, Gale Research Company, Book Tower, Detroit, Michigan, 1974—1980.

Contemporary Authors, New Revision Series, Gale Research Company, Book Tower, Detroit, Michigan, 1981—1985.

Contemporary Novelists, St. Martin's Press Inc., New York, second edition, 1976.

Current Biography Yearbook, The H. W. Wilson Company, New York, 1970—1986.

Contemporary Literary Criticism, Gale Research Company, Book Tower, Detroit, Michigan, 1973—1985.

Who's Who in America, Marquis, Chicago, 1976—1985.

II ANTOLOGII

1) Antologii anuale

The Best American Short Stories 1976, edited by Martha Foley, Houghton Mifflin, Boston, 1976.

[= *Best*, 1976—1986]

The Best American Short Stories 1977, edited by Martha Foley, Houghton Mifflin, Boston, 1977.

The Best American Short Stories 1978, edited by Ted Solotaroff with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1978.

The Best American Short Stories 1979, edited by Joyce Carol Oates with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1979.

The Best American Short Stories 1980, edited by Stanley Elkin with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1980.

The Best American Short Stories 1981, edited by Hortense Calisher with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1981.

The Best American Short Stories 1982, edited by John Gardner with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1982.

The Best American Short Stories 1983, edited by Anne Tyler with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1983.

The Best American Short Stories 1984, edited by John Updike with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1984.

The Best American Short Stories 1985, edited by Gail Godwin with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1985.

The Best American Short Stories 1986, edited by Raymond Carver with Shannon Ravenel, Houghton Mifflin, Boston, 1986.

Prize Stories : The O. Henry Awards, edited by William Abrahams, Doubleday, New York, 1976—1986.

[= *O. Henry*, 1976—1986]

The Pushcart Prize : Best of the Small Presses, edited by Bill Henderson, Pushcart Press, Yonkers, New York, 1976—1986.

[= *Pushcart*, 1976—1986]

The Editor's Choice : New American Stories, edited by George E. Murphy Jr., A Bantam/Wampeter Press Book, New York, vol. I, 1985 ; vol. II, 1986.

[=*Murphy*, 1985, 1986]

The Graywolf Annual : Short Stories by Women, edited by Scott Walker, Graywolf Press, St. Paul, 1986.

[=*Walker*, 1986]

The Year's Best Mystery and Suspense Stories, edited by Edward Koch, Walker and Company, New York, 1986.

[= *Koch*, 1986]

2) *Alte antologii*

The Ploughshares Reader : New Fiction for the Eighties, edited by Dewitt Henry, Pushcart Press, Wainscott, New York, 1985.

[= *Ploughshares*]

The Esquire Fiction Reader, vol. II, edited by Rust Hills and Tom Jenks, Wampeter Press, New York, 1986.

[= *Esquire*, 1986]

Necessary Fictions : Selected Stories from the Georgia Review, edited by Stanley W. Lindberg and Stephen Corey, University of Georgia Press, Athens, Georgia, 1986.

[= *Georgia*, 1986]

Contemporary American Fiction, edited by Douglas Messerli, Sun and Moon Press, Washington D.C., 1983.

[=*Messerli*]

New American Short Stories : The Writers Select Their Own Favorites, edited by Gloria Norris, New American Library, New York and Scarborough, Ontario, 1986.

[= *Norris*, 1986]

The Signet Classic Book of Contemporary American Short Stories, edited by Burton Raffel, New American Library, New York, 1985.

[=*Raffel*]

Sudden Fiction : American Short-Short Stories, edited by Robert Shapard and James Thomas, Peregrine Smith, Salt Lake City, 1986.

[=*Shapard*]

Pen Short Story Collection, edited by Anne Tyler, The Available Press, 1985.

[=*Tyler*]

Matters of Life and Death : New American Stories, edited by Tobias Wolff, Wampeter Press, New York, 1983.

[= *Matters*]

III POVESTIRI ŞI VOLUME REPREZENTATIVE PUBLICATE ÎN DECENIUL 1975—1985 *

ABBOT, Raymond, *It Got Smashed* (în *Tyler*).

ABEL, Robert, *Skin and Bones*, Colorado State University Press, 1979.

ABISH, Walter, *Alphabet of Revelations* (în *Messerli*).

ABISH, Walter, *Minds Meet*, New Directions, New York, 1975.

ADAMS, Alice, *Beautiful Girl*, Knopf, New York, 1978.

ADLER, Warren, *American Sextet*, Arbor House, New York, 1983.

APPLE, Max, *Free Agents*, Harper and Row, New York, 1984.

BALLARD, James, *Rolling All the Time*, University of Illinois Press, Urbana, 1976.

BARTHELME, Frederick, *Second Marriage*, Simon and Schuster, New York, 1984.

BAUMBACH, Jonathan, *The Return of Service*, University of Illinois Press, Urbana, 1979.

BOVEY, John, *Desirable Aliens*, University of Illinois Press, Urbana, 1980.

BOYLE, Coraghessan, *The Descent of Man*, Little, Brown, Boston, 1979.

BLESSING, Richard, *Song on Royal Street* (în *Shapard*).

BRODKEY, Harold, *His Son, In His Arms, In Light, Aloft* (în *O. Henry*, 1976).

BROUGHTON, Alan T., *Duck Season* (în *Ploughshares*).

BUSCH, Frederick, *Hardwater Country*, Knopf, New York, 1979.

BUSCH, Frederick, *Too Late American Boyhood Blues*, David R. Godine Publisher, Boston, 1984.

CARR, Pat, *The Women in the Mirros*, University of Iowa Press, Iowa City, 1977.

COLWIN, Laurie, *Old Flames* (în *Walker*, 1986).

* Nu sînt menţionaţi autorii incluşi în antologia noastră.

CONROY, Frank, *Gossip* (în *Best*, 1986).

CORRINGTON, John William, *The Actes and Monuments*, University of Illinois Press, Urbana, 1978.

DYBECK, Stuart, *Blight* (în *Norris*, 1986).

ELKIN, Stanley, *The Living End*, Dutton, New York, 1979.

ERDRICH, Louise, *The Beet Queen* (în *Walker*, 1986).

FETLER, James, *Impossible Appetites*, University of Iowa Press, Iowa City, 1980.

FORD, Richard, *Rock Springs* (în *Matters*).

FRANCIS, H. E., *Naming Things*, University of Illinois Press, Urbana, 1980.

GARDNER, John, *The Art of Living and Other Stories*, Knopf, New York, 1981.

GASS, William H., *The Old Folks* (în *Best*, 1980).

GASS, William H., *I Wish You Wouldn't* (în *Pushcart*, 1976—1977).

GILES, Molly, *Self-Defense* (în *Murphy*, 1985).

GODWIN, Gail, *Dream Children*, Knopf, New York, 1976.

GOLD, Herbert, *The Smallest Party* (în *O. Henry*, 1979).

GUPTA, Robert, *The Café de Paris* (în *Best*, 1982).

HAMILTON, R. C., *Da Vinci's Dead* (în *O. Henry*, 1985).

HANNAH, Barry, *Airships*, Knopf, New York, 1978.

HENSON, Robert, *Transports and Disgraces*, University of Illinois Press, Urbana, 1980.

HOFFMAN, William, *Virginia Reels*, University of Illinois Press, Urbana, 1978.

IRVING, John, *Interior Space* (în *O. Henry*, 1981).

KATZ, Steve, *The Keeper* (în *Messerli*).

KENNEY, Susan, *Facing Front* (în *O. Henry*, 1982).

KRANES, David, *Hunters of the Snow*, University of Utah Press, Salt Lake City, 1979.

KRYSL, Marilyn, *Looking for Mother* (în *Best*, 1980).

MASON, Bobbie Ann, *Shiloh* (în *Best*, 1981).

MASON, Bobbie Ann, *Graveyard Day* (în *Best*, 1983).

McGRATH, Elizabeth, *Fogbound in Avalon* (în *Best*, 1980).

McGAHERN, John, *All Sorts of Impossible Things* (în *Ploughshares*).

MICHAELS, Leonard, *I Would Have Saved Them If I Could*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 1975.

MINOT, Stephen, *The Seawall* (în *Norris*, 1986).

MUNROE, Alice, *The Beggar Mind*, Knopf, New York, 1979.

NELSON, Richard, *Shadow of the Hunter*, University of Chicago Press, Chicago, 1980.

O'BRIEN, Tim, *The Ghost Soldiers* (în *O. Henry*, 1982).

OZICK, Cynthia, *Bloodshed and Three Novellas*, Knopf, New York, 1976.

OZICK, Cynthia, *The Shawl* (în *O. Henry*, 1981).

PENNER, Jonathan, *This is My Voice* (în *Tyler*).

PALEY, Grace, *Later the Same Day*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 1985.

PHILLIPS, Jane Anne, *Black Tickets*, Delacorte, New York, 1979.

PEDEN, William, *The Hatchet Man in the Light House* (în *Shapard*).

ROBISON, Mary, *Coach* (în *Best*, 1982).

SAYLES, John, *The Anarchists' Convention*, Little, Brown, Boston, 1979.

SCHAFFER, Susan Fromberg, *The Queen of Egypt*, Dutton, New York, 1980.

SCHWARTZ, Lynne Sharon, *Plaisir d'Amour* (în *Best*, 1979).

SIMPSON, Mona, *Lawns* (în *Best*, 1986).

SORRENTINO, Guilbert, *The Gala Cocktail Party* (în *Messerli*).

STERN, Richard, *Dr. Cahn's Visit* (în *Best*, 1980).

STERN, Richard, *Wissler Remembers* (în *Best*, 1981).

THEROUX, Paul, *World's End and Other Stories*, Houghton Mifflin, Boston, 1980.

TYLER, Anne, *Teenage Wasteland* (în *Murphy*, 1985).

VAUGHN, Stephanie, *Able, Baker, Charlie, Dog* (în *Matters*).

VREULS, Dianne, *Beebee* (în *Best*, 1983).

WEAVER, Gordon, *Getting Serious*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, 1980.

WILSON, Robley, Jr., *Land Fishers* (în *Murphy*, 1985).

WOLF, Stephen, *The Legacy of Bean Kremel* (în *Ploughshares*).

WOLFF, Tobias, *In the Garden of the North American Martyrs*, The Ecco Press, New York, 1981.

YATES, Richard, *Oh, Joseph, I'm so Tired* (în *Raffel*).

IV VOLUME DE CRITICĂ

1. Proză americană contemporană : tendințe, concepte, metode de abordare

CARAMELLO, Charles, *Silverless Mirrors : Book, Self and Postmodern American Fiction*, The University Press of Florida, Tallahassee, 1983.

ELIOTT, Emory (editor), *Columbia Literary History of the United States*, Columbia University Press, New York, 1988.

GARDNER, John, *On Moral Fiction*, Basic Books, New York, 1978.

GASS, William H., *The World Within the Word*, Knopf, New York, 1978.

GERLACH, John, *Toward the End : Closure and Structure in the American Short Story*, University of Alabama Press, University, 1985.

HENDIN, Josephine, *Vulnerable People : A View of American Fiction Since 1945*, Oxford University Press, New York, 1978.

HICKS, Jack, *In the Singer's Temple : Prose Fiction of Barthelme, Gaines, Brautigan, Piercy, Kesey and Kosinsky*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1981.

KLINKOWITZ, Jerome, *Literary Disruptions : The Making of a Post-Contemporary American Fiction*, University of Illinois Press, Urbana, 1975.

KLINKOWITZ, Jerome, *The Self Apparent World : Fiction as Language / Language as Fiction*, Southern Illinois University Press, Carbondale, 1984.

LOHAFER, Susan, *Coming to Terms with the Short Story*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, 1983.

STEVICK, Philip, *Alternative Pleasures : Post-Realist Fiction and the Tradition*, University of Illinois Press, Urbana, 1981.

WEAVER, Gordon (editor), *The American Short Story 1945—1980 : A Critical History*, Twayne Publishers, Boston, 1983.

WILDE, Alan, *Horizons of Assent : Modernism, Postmodernism and the Ironic Imagination*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1981.

2. *Volume consacrate autorilor din antologie*

CREIGHTON, Joanne, *Joyce Carol Oates*, G. K. Hall, Boston, 1979.

EILAND, Howard, THORBURN, David (editori), *John Updike : A Collection of Critical Essays*, Englewood Cliffs, New York : Prentice Hall, 1979.

FRIEDMAN, Ellen G., *Joyce Carol Oates*, Frederick Ungar Publishing Co., New York, 1980.

GRANT, Mary Kathryn, *The Tragic Vision of Joyce Carol Oates*, Duke University Press, Durham, North Carolina, 1978.

GREINER, Donald, *The Other John Updike : Poems, Short Stories, Prose, Plays*, Ohio University Press, Athens, 1981.

KLINKOWITZ, Jerome, *Donald Barthelme : A Comprehensive Bibliography and Annotated Secondary Checklist*, Shoe String Press, Hamden, Connecticut, 1977.

MACNAUGHTON, William R. (editor), *Critical Essays on John Updike*, G. K. Hall, Boston, 1982.

McCAFFERY, Larry, *The Metafictional Muse : The Work of Robert Coover, Donald Barthelme and William H. Gass*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, 1982.

MURPHY, Christina, *Ann Beattie*, Twayne Publishers, Boston, 1986.

UPHAUS, Suzanne Henning, *John Updike*, Frederick Ungar Publishing Co., New York, 1980.

WAGNER, Linda W. (editor), *Joyce Carol Oates : The Critical Reception*, G. K. Hall, Boston, 1979.

WALLER, G. F., *Dreaming America : Obsession and Transcendence in the Fiction of Joyce Carol Oates*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, 1979.

V ARTICOLE DIN PERIODICE

BELL, Madison Smartt, *"Less is Less"*, în *Harper's Magazine*, 1631/aprilie 1986, pp. 64—69.

CATRON, Douglas M., *"A Contribution to a Bibliography of Works by and about Joyce Carol Oates"*, în *American Literature*, 3/1977, pp. 399—414.

DELBANCO, Nicholas (editor), *"A Symposium on Contemporary American Fiction : Forty-nine Authors Comment on Their Craft and on the Current Literary Scene"*, în *Michigan Quarterly Review*, 4/1987 şi 1/1988.

DITSKY, John, *"The Narrative Style of Donald Barthelme"*, în *Style*, vol. IX, pp. 388—400.

EILAND, Howard, *"Updike's Womanly Man"*, în *The Centennial Review*, vol. XXVI, toamna 1982, pp. 312—323.

GASS, William H., *"Representation and the War for Reality"*, în *Salmagundi*, 55/1982, pp. 61—102.

GINGHER, Robert S., *"Has John Updike Anything to Say ?"*, în *Modern Fiction Studies*, 1/1974, pp. 97—105.

GLICK, Nathan, *"Renaşterea prozei scurte"*, în *Sinteza*, 71/1987, pp. 58—64.

HUNT, George, *"Imagination and Art : The Significance of Updike's «Best» Story"*, în *Studies in Short Fiction*, 16/1979, pp. 219—229.

KLINKOWITZ, Jerome, *"John Updike's America"*, în *North American Review*, septembrie/1980, pp. 67—71.

KLINKOWITZ, Jerome, *"The Effacement of Contemporary American Literature"*, în *College English*, 42/1980, pp. 382—389.

LEITCH, Thomas M., *"Donald Barthelme and the End of the End"*, în *Modern Fiction Studies*, 1/1982, pp. 129—143.

OLDERMAN, Raymond, *"American Fiction 1974—1976 : The People Who Fell to Earth"*, în *Contemporary Literature*, 4/1979, pp. 497—527.

PICKERING, Samuel F. Jr., *"The Short Stories of Joyce Carol Oates"*, în *Georgia Review*, vara 1974, pp. 218—226.

ROHRBERGER, Mary şi BURNS, Dan E., *"Short Fiction and the Numinous Realm : Another Attempt at Definition"*, în *Modern Fiction Studies*, 1/1982, pp. 5—12.

WILDE, Alan, *"Shooting for Smallness : Limits and Values in Some Recent American Fiction"*, în *Boundary 2*, 2—3/1985, pp. 343—369.

CUPRINS

Argument pentru o antologie 5
Notă asupra ediţiei 32

Woody Allen 37
EPISODUL KUGELMASS 40
în româneşte de RUXANDRA TODIRAŞ
şi OCTAVIAN ROSKE

Russell Banks 53
SARAH COLE : UN FEL DE LOVE STORY . . . 57
în româneşte de RUXANDRA TODIRAŞ
şi OCTAVIAN ROSKE

Donald Barthelme 81
PE TREPTELE CONSERVATORULUI 86
în româneşte de RUXANDRA TODIRAŞ
şi OCTAVIAN ROSKE
MOARTEA LUI EDWARD LEAR 93
în româneşte de RUXANDRA TODIRAŞ
şi OCTAVIAN ROSKE
CORTÉS ŞI MONTEZUMA 97
în româneşte de RUXANDRA TODIRAŞ
şi OCTAVIAN ROSKE

Charles Baxter 107
GRIFONUL 111
în româneşte de OCTAVIAN ROSKE

Ann Beattie 135
GREENWICH TIME 140
în româneşte de RUXANDRA TODIRAŞ

Dianne Benedict 153
PENE CIUDATE 156
în românește de RUXANDRA TODIRAȘ

Raymond Carver 173
NU CUMVA EȘTI MEDIC? 178
în românește de RUXANDRA TODIRAȘ
UN LEAC BUN ȘI UȘOR 187
în românește de OCTAVIAN ROSKE
CATEDRALA 212
în românește de OCTAVIAN ROSKE

Guy Davenport 231
CÎND FOTOGRAFIA A FOST INVENTATĂ LA TOLEDO 236
în românește de OCTAVIAN ROSKE
JOHN CHARLES TAPNER 246
în românește de OCTAVIAN ROSKE

Richard Cortez Day 265
UN ALT CAPITOL MARGOT 268
în românește de RUXANDRA TODIRAȘ
și OCTAVIAN ROSKE

Stephen Dixon 285
COMENZI 289
în românește de OCTAVIAN ROSKE

Robert Greenwood 307
ARHETIPURI 309
în românește de OCTAVIAN ROSKE

John L'Heureux 327
DRUMURI 331
în românește de OCTAVIAN ROSKE

Jack Matthews 345
GLUCK, SAU ORACOLUL MUT 349
în românește de RUXANDRA TODIRAȘ

Peter Meinke 365
ACORDORUL DE PIANE 369
în românește de RUXANDRA TODIRAȘ

Joyce Carol Oates 383
ÎNTOTDEAUNA, TOAMNA 388
în românește de OCTAVIAN ROSKE
MARTORUL 416
în românește de OCTAVIAN ROSKE

David Quammen 435
LA VÎNĂTOARE 439
în românește de RUXANDRA TODIRAȘ

Barry Targan 469
SUPRAVIEȚUIND ASTFEL UNOR CONDIȚII NEFAVORABILE DE EXISTENȚĂ 473
în românește de OCTAVIAN ROSKE

John Updike 527
DESPĂRȚIRE 532
în românește de RUXANDRA TODIRAȘ
UN MIC GEST 547
în românește de RUXANDRA TODIRAȘ

Bibliografie selectivă 563

Lector : LIVIA CÂMPEANU
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

Bun de tipar : 9.II.1989
Coli de tipar : 36

Comanda nr. 80 365
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București
Republica Socialistă România

Lei 29

ISBN 973-34-0001-7